Émile Zola

Faldgruben

Rougon-Macquart #13

Émile Zola

Faldgruben

Rougon-Macquart #13

eBibliotek 1800

2025

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Émile Zola: *Faldgruben* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Émile Zola: *Faldgruben* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

1

Gervaise havde ventet på Lantier lige til klokken to om morgenen. Hun var kommet til at fryse over hele kroppen ved at sidde oppe i nattrøje ved det åbne vindue, var så segnet om og havde i et anfald af feber kastet sig om på sengen, mens tårerne strømmede hende ned ad kinderne. I de sidste otte dage havde han, så snart de var kommet ud fra *Kalven med de to Hoveder*, hvor de spiste, sendt hende med børnene hjem i seng og selv først vist sig hen på natten under det foregivende, at han søgte efter arbejde. Som hun i aften lå og stirrede ud af vinduet efter ham, havde hun troet at se ham gå ind i dansesalonen *Balkonen*, hvis ti skinnende vinduer kastede et brandskær ind i det skumle mørke, der rugede over de ydre boulevarder; og en fem-seks skridt bag ham havde hun set polerersken, den lille Adele, der spiste på samme beværtning som de, gå med dinglende hænder, som om hun lige havde sluppet hans arm for ikke sammen at gå tværs igennem det skarpe lys, som lygterne ved porten kastede ud på gaden.

Da Gervaise klokken hen imod fem vågnede, stiv og mørbanket i alle lemmer, brast hun ud i hulken ved at se, at Lantier endnu ikke var vendt hjem. Det var den første nat, han havde tilbragt ude! Hun blev siddende ret op og ned på kanten af sengen under den falmede, mørkeblå pjalt, der hang ned fra en gardinstang, som var gjort fast til loftet med sejlgarn. Langsomt lod hun sine tårefyldte øjne vandre rundt i værelset, der var i en ynkelig forfatning. Bohavet bestod af en nøddetræs kommode, hvis ene skuffe manglede, tre stråstole og et lille

fedtet bord, hvorpå der stod en skåret vandkande. Til børnene havde de anskaffet en jernseng, der spærrede adgangen til kommoden og optog de to tredjedele af værelset, Gervaises og Lantiers kuffert stod i en krog pivåben med sine tomme rum, helt nede på bunden lå en gammel herrehat, halvt skjult under nogle skidne skørter og strømper; langs med væggene hang på ryggen af stolen et laset sjal og et par optrevlede bukser, de sidste pjalter, som marskandiserne ikke havde villet have. Midt på kaminhylden imellem to umage tinstager lå en pakke lyserøde lånesedler. Det var det bedste værelse i hotellet, det lå på første sal og vendte ud til boulevarden.

Side om side lå to børn og sov med hovederne på samme hovedpude. Claude, der var otte år, lå med de sine hænder oven på dynen og trak vejret ganske langsomt, mens Étienne, der kun var fire år, lå og smilede med sin ene arm om halsen på den ældre broder. Da deres moders tårefyldte blik standsede ved børnene, fik hun et nyt anfald af hulken, og måtte stoppe et lommetørklæde ind i munden på sig for at undertrykke de små skrig, der undslap hende. På bare fødder, uden at tænke på at tage sine tøfler, det var faldet af, på igen, gik hun atter hen til sin post ved vinduet og støttet på albuerne lænede hun sig ud for at overskue fortovene.

Hotellet lå på Boulevard de la Chapelle til venstre for toldbommen. Det var en to-etages rønne, malet mørkerød indtil anden sal, med persienner, der var rådnet op af regn. Ovenover en lygte med stjernede glas kunne man mellem to vinduer til nød læse: *Hotel det Gode Hjerte – Marsoulier*, der var malet med store, gule bogstaver, men facadens puds var skallet af og havde i sit fald medtaget store stykker af disse bogstaver.

Gervaise, hvem lygten var i vejen, hævede sig på tåspidserne, stadig med lommetørklædet i munden. Hun så til højre hen ad Rochechouart-Boulevard, hvor der udenfor slagtehusene stod klynger af slagtere med blodige forklæder; den friske luftning førte af og til over til hende en stank, en vammel dunst af slagtede kreaturer. Hun vendte sig derpå til venstre og lod blikket stryge ned gennem en lang allé, standsede så næsten lige overfor ved Lariboisiére-hospitalets hvide masse, der var under opførelse.

Langsomt så hun fra den ene til den anden side af synskredsen, hendes blik fulgte langs med toldmuren, bag hvilken hun ofte om natten hørte råb af folk, der blev overfaldet; og hun søgte med sit blik at trænge ind i alle skjulesteder og dunkle kroge, der var sorte af fugtighed og smuds, mens hun samtidig fyldtes af angst for dér at opdage Lantiers legeme med maven opsprættet af knivstik. Når hun lod sine øjne strejfe ud over denne endeløse grå mur, der omgiver byen med et ørkenbælte, fik hun øje på en stor lysning, en solbeskinnet støvsky, der allerede var fyldt med Paris' morgensummen. Men bestandig vendte hendes blik tilbage til toldbommen, idet hun strakte sig ud af vinduet, helt optaget af at stirre på den uafbrudte strøm af mennesker, dyr og køretøjer, der fra Montmartre og Chapelle strømmede ind gennem toldbommens to klodsede vagthuse. Der var en endeløs sværm af håndværkere, der gik på arbejde med deres værktøj over skulderen og deres mad under armen, og denne drift styrtede sig ind i Paris, hvor den bestandig dukkede under i den store bys bølger,

Når Gervaise troede at se Lantier nede mellem alle disse mennesker, strakte hun sig endnu længere frem med fare for at falde ud, og hun pressede sit lommetørklæde endnu fastere ind mod munden ligesom for at trænge sin smerte tilbage.

Lyden af en ung, munter stemme fik hende til at vende sig bort fra vinduet.

"Borgeren er her ikke, madam Lantier?"

"Nej, hr. Coupeau," svarede hun og forsøgte at smile.

Det var en ung blikkenslager, der havde lejet et værelse for ti francs helt oppe på kvisten. Han havde sin pose hængende over skulderen. Da han havde set nøglen sidde i døren, var han gået indenfor som en god ven.

"De har vel hørt," fortsatte han, "at jeg arbejder derovre på hospitalet … Hm! Det er en herlig maj måned! Den bider svært i dag til morgen!"

Han betragtede Gervaises ansigt, der var rødt af gråd, og da han så, at sengen var urørt, rystede han sagtmodigt på hovedet, derpå gik han hen til sengen, hvor børnene stadig sov sødt som et par små fugle, og med dæmpet stemme sagde han:

"Nå! manden slår nok lidt til skaglerne, ikke? … Det skal de ikke bryde Dem om, madam Lantier. Han har slået sig på politikken; forleden, da vi stemte på Eugene Sue, der, som det synes, er god nok, var han ganske tosset. Han har sagtens anvendt natten til sammen med nogle venner til at rakke ned på denne sjover til Bonaparte."

"Nej, nej," faldt hun med anstrengelse ind, "det er ikke således som De tror. Jeg ved godt, hvor Lantier er … Vi har vore sorger som alle mennesker, å gud, å gud!"

Coupeau blinkede med øjnene for at vise, at han ikke lod sig narre af den løgn, og så gik han sin vej, efter at han først havde tilbudt at hente mælk for hende, hvis hun ikke havde lyst til at gå ud; hun var en pæn og flink kone. Hun kunne regne med ham, hvis hun en skønne dag skulle komme i forlegenhed.

Så snart han var gået sin vej, stillede Gervaise sig igen hen til vinduet.

Stadig kom der folk trampende gennem toldbommen i denne kolde morgen. Smedene kunne kendes på deres blå bluser, murerne på deres hvide lærredsbukser, malerne på deres overfrakker, nedenfor hvilke de lange bluser hang. I afstand tog denne skare sig ud, som var den oversmurt med gibs af ubestemmelig farve iblandet snart med falmet blåt, snart med skident gråt. Af og til standsede en arbejder, tændte sin pibe, mens de andre stadig vandrede ham forbi, uden så meget som at henvende et smil eller et ord til deres kammerat, med deres gustne ansigter vendte mod Paris, som ved Faubourg Poissionières gabende svælg opslugte dem, en efter en. På begge hjørner af Rue de la Poissonnière, ud for to vinhandlere, der tog skodderne fra deres vinduer, sagtnede imidlertid nogle gangen; førend de gik ind, stod de stille på randen af fortovet med slappe arme og skævede ind mod Paris, allerede bestemte på at brænde den af. Foran diskene samlede de sig i grupper, begyndte at give omgange, lidt efter lidt glemte de arbejdet og slug sig til ro, og snart fyldtes stuerne af en harkende og hostende skare, der klarede stemmen ved at skylle snaps efter snaps ned gennem halsen.

Gervaise stirrede til venstre ned ad gaden, til far Colombes beværtning, hvor hun troede at have set Lantier, da en svær

kone med bart hoved råbte hende an fra gaden.

"Nå, det må man sige, De er morgenduelig, madam Lantier!"

Gervaise lænede sig ud.

"Hvad! Er det Dem, madam Boche! … Å, jeg har så meget at bestille i dag."

"Ja, ikke sandt? Man må være om sig!"

Og nu begyndte en samtale fra vindue til fortov. Madam Boche var portnerkone i det hus, hvor beværtningen *Kalven med de to Hoveder* optog stuen. Gervaise havde oftere siddet i hendes lukaf og ventet på Lantier for ikke at sætte sig som ene kvinde til bords blandt alle de mandfolk, der spiste dér. Portnerkonen fortalte, at hun skulle et par skridt hen i Rue de la Charbonnière for at tage en kontormand på sengen, af hvem hendes mand ikke kunne få penge for en frakke, han havde lappet. Derpå berettede hun om en af lejerne, at han den foregående aften var kommet hjem med en pige og havde holdt et sådant postyr, at ingen i huset havde kunnet sove før klokken tre om morgenen. Men alt mens hun sladrede løs, iagttog hun med skarp nysgerrighed den unge kone, og hun gjorde i det hele det indtryk, at hun kun var kommet herhen og havde stillet sig op nedenfor vinduet i den hensigt at få et eller andet at vide.

"Hr. Lantier sover da endnu?" spurgte hun pludselig.

"Ja, han sover," svarede Gervaise, men kunne ikke lade være at rødme.

Madam Boche så tårerne stige hende op i øjnene, og da hun uden tvivl havde fået sin nysgerrighed tilfredsstillet, gik hun sin vej, idet hun skældte mandfolkene ud for nogle forbandede driverter; da hun kom tilbage, råbte hun op:

"Er det ikke i dag til morgen, De skal hen på vaskehuset? … Jeg har noget, jeg vil have vasket – jeg skal holde en plads til Dem ved siden af mig, så kan vi snakke sammen."

Ligesom grebet af en pludselig medlidenhed tilføjede hun:

"Stakkels barn! De gjorde meget bedre i ikke at blive stående dér, De tager skade af det … De er allerede helt blåfrossen."

Gervaise holdt ud ved vinduet endnu to dræbende lange timer, indtil klokken otte. Butikkerne blev nu lukkede. Strømmen af arbejderne fra højderne var stoppet op, kun nogle enkelte efternølere ilede hastigt gennem bommen. Hos skænkeværterne stod de samme mandfolk og vedblev at drikke, harke og hoste.

Efter arbejderne var arbejderskerne fulgt: polerersker, sypiger, modehandlersker kom i deres tynde klæder trippende hen ad de ydre boulevarder, de gik tre-fire i følge, talte livdigt sammen, lo til hinanden og så sig rundt med spillende øjne; af og til kunne man også se en ganske alene, mager, bleg og alvorlig holdt hun sig tæt ind til toldmuren og gik pænt udenom de snavsede steder.

Derpå gik kontoristerne forbi, de pustede i hænderne og spiste deres skillingsbrød, mens de vandrede afsted. Der var unge, magre fyre, der var vokset fra deres klæder, med søvnen endnu i de rødkantede øjne; det var små gamlinger, der ligesom rullede frem, blege og opslidte af den lange kontortid, de så på deres ure for at afpasse deres gang på sekunder.

Boulevarderne havde antaget deres fredelige morgenudseende: Kvarterets partikulierer spadserede frem og tilbage i solskinnet, mødrene med håret om ørerne og i snavsede skørter, kom nu med deres svøbelsesbørn i armene,

satte sig på bænkene og gav dem tørt på, og en hel flok snavsede og halvnøgne rollinger puffede til hinanden, tumlede om på jorden under hvinen, latter og gråd.

Gervaise befandt sig, som skulle hun kvæles, angsten gjorde hende svimmel, og hun var ved at opgive håbet; hun havde en fornemmelse af, at det hele var forbi, at tiden var gået i stå og at Lantier aldrig mere ville komme tilbage. Hendes blik strejfede fortabt fra de gamle, sorte slagtehuse med dets slagterier og deres blodstank til det nye, hvidgrå hospital, der gennem sine rækker af gabende vindueshuller viste de nøgne sale, hvor døden engang skulle gøre sin høst. Lige overfor bag toldmuren mødte hendes blik den klare himmel, hvor den opgående sol, der steg højere og højere op over Paris' vældige opvågnen, blændede hende.

Hun var sunket ned på en stol, hendes arme hang slappe ned, og hun var hørt op at græde, da Lantier roligt trådte ind i stuen.

"Å, det er dig, det er dig!" råbte hun og ville kaste sig om halsen på ham.

"Ja vist er det mig!" svarede han. "Du kunne måske forskåne mig for dine dumheder."

Han skubbede hende til side og slængte med en gnaven mine sin sorte filthat hen på kommoden. Han var 26 år gammel, lille, meget brun, havde et kønt ansigt med et tyndt overskæg, som han bestandig ganske mekanisk snoede med sin hånd. Han var iført lærredsbukser og en gammel, plettet overfrakke, som han havde knappet om livet, han talte med tydelig provencalsk tonefald.

Gervaise var igen sunket ned på stolen og beklagede sig stille og afbrudt.

"Jeg har ikke kunnet lukke et øje … Jeg troede, der var tilstødt dig noget slemt … Hvor har du været henne? Hvor har du dog tilbragt natten? Å gud, gør det ikke igen, eller jeg bliver gal … Sig mig dog, Auguste, hvor har du været henne?"

"For pokker, et sted, hvor jeg havde en forretning at gøre," sagde han med en skuldertrækning. "Jeg var klokken otte i aftes ude i Glacière hos en ven, der tænker på at anlægge en hattefabrik, der blev jeg opholdt, og så syntes jeg, det var bedst at blive liggende hos ham … For resten ved du, at jag ikke holder af at blive udspurgt! Lad mig være i fred!"

Den unge kone gav sig igen til at hulke. Børnene vågnede nu ved Lantiers høje råben og skrigen og ved hans tumlen rundt mellem stolene, der væltede. De satte sig, halvnøgne, som de var, over ende i sengen og strøg med deres små hænder håret tilbage fra panden, og aldrig så snart havde de hørt deres moder græde, førend de stemte i med det bedste, de kunne, skønt de endnu ikke havde fået søvnen af øjnene.

"Nå, det var en yndig musik!" råbte Lantier rasende. "Jeg vil lade jer vide, at jeg stikker at igen! Og det hurtigst muligt! … Vil I ikke tie stille? Så godmorgen, jeg går derhen, hvorfra jeg kom!"

Han havde allerede taget sin hat på kommoden, men Gervaise styrtede hen imod ham og fremstammede:

"Nej, nej!"

Hun fik de små til at holde op med gråden ved at kæle for dem, kyssede dem på håret og fik dem ved at tale kærligt til dem til at lægge sig ned igen. De faldt lige så hurtigt til ro, som de havde begyndt at tude. Nu lå de og smilede over hele ansigtet, mens de morede sig med at knibe hinanden.

Imidlertid havde deres fader uden en gang at tage sine støvler af kastet sig på sengen, han så træt og bleg ud efter den gennemsvirede nat. Han sov ikke, men lå og lod sine store vidtopspilede øjne vandre rundt i værelset.

"Her ser nydeligt ud!" mumlede han.

Så stirrede han et øjeblik på Gervaise og tilføjede drilagtigt:

"Du vasker dig nok ikke mere i ansigtet?"

Gervaise var ikke mere end 22 år; hun var høj, temmelig spinkel, havde fine træk, men var allerede mærket af de hårde kår, hun havde døjet. Med uredt hår og slæber på fødderne rystede hun af kulde i sin hvide nattrøje, der var plettet af det støv og snavs, som lå på møblerne; hun så ud, som havde de timer, hun lige havde gennemvåget i angst og gråd, gjort hende ti år ældre. Lantiers ord rystede hende op af den frygtsomme og selvopgivende holdning, hun havde iagttaget.

"Du er ikke retfærdig," sagde hun og rettede sig. "Du ved godt, at jeg gør, hvad jeg kan. Det er ikke min skyld, at vi er dumpet ned her … Jeg havde lyst til at se dig med to børn i et værelse, hvor der ikke engang er kogekakkelovn til at varme lidt vand på … Den gang vi kom til Paris skulle vi straks have taget fat på noget, således som du havde lovet mig, i stedet for at spise dine penge op."

"Hør bare!" skreg han op, "den gang tog du såmænd for dig af retterne, sammen med mig, men nu vil du ikke tage din part af skylden!"

Hun lod, som hun ikke hørte hans ord, og fortsatte:

"Nå, med lidt mod kunne vi endnu redde stumperne. Jeg traf i går aftes madam Fauconnier, vaskeriejersken henne i Rue Neuve, og hun vil tage mig i arbejde på mandag. Hvis du

flyttede sammen med din ven i Glacière, ville vi, inden der var gået et halvt år, være ovenpå igen; til den tid kunne vi så tænke på at få klæder på kroppen og på at leje os et hummer et eller andet sted, hvor vi kunne have det for os selv … Men der må tages fat, der må tages ordentlig fat."

Da Lantier med en træt mine vendte sig om imod væggen, fo'r Gervaise op:

"Ja naturligvis, du har mistet al lyst til arbejde. Du er ved at revne af indbildskhed, du ville gerne være klædt som en laps og drive om med fruentimmere i silkeskørter. Ikke? Du syntes ikke, jeg er god nok, siden du har ladet mig sætte alle mine kjoler på Assistenshuset. Hør nu engang, Auguste, jeg ville ikke have talt til dig om det, jeg ville have givet tid, men jeg ved godt, hvor du har tilbragt natten; jeg så dig gå ind i *Balkonen* med denne Adele, den trækker. Å, du forstår at vælge! Hun er rigtignok nydelig! Hun har nok lov til at sætte en prinsessemine op! Hun, der har ligget i med alle og enhver i restaurationen."

I et spring var Lantier oppe af sengen, hans øjne blev sorte som blæk i det blege ansigt, vreden fo'r hos denne spinkle mand frem med en orkans voldsomhed.

"Ja, netop med alle og enhver i restaurationen!" gentog Gervaise. "Madam Boche vil sige dem op, både hende og hendes lange søster, fordi der altid står fuldt af mandfolk på trappen."

Lantier hævede begge næver, men betvang sin trang til at slå, tog hende fast i armene, ruskede hende voldsomt og smed hende så hen på sengen hos børnene, der på ny gav sig til at skrige. Han selv lagde sig også ned igen, gabede og strakte sig med det ubarmhjertige udtryk i ansigtet, som en mand får, når

han bestemmer sig til at gøre alvor af noget, han endnu står tvivlrådig overfor.

"Du forstår vist ikke rigtig, hvad det er du siger, Gervaise! Du bærer dig galt ad, skal du se!"

Børnene vedblev at hulke, deres moder bøjede sig frem over sengekanten og tog dem begge i favn, mens hun med tonløs stemme vedblev at gentage en snes gange:

"Å! Hvis I ikke var til, mine stakkels børn! … Hvis I ikke var til! hvis I ikke var til!"

Lantier, der lå ganske rolig ug stirrede op på den falmede og lasede sengehimmel, hørte ikke mere, men gravede sig dybere ug dybere ind i den beslutning, han havde taget. Således lå han hen omtrent en time uden at overgive sig til søvnen til trods for trætheden, der lagde sig tungt på hans øjenlåg. Da han vendte sig om og lænede sig på albuen med et hårdt og bestemt udtryk, var Gervaise færdig med at gøre værelset i orden. Hun havde lige taget børnene op og fået dem klædt på, nu redte hun deres seng. Han så hende feje gulvet løseligt, tørre møblerne af, men værelset vedblev at være sort, elendigt med sit tilrøgede loft, sit af fugtighed løsnede tapetpapir, sine ituslåede tre stole og kommoden, hvor Gervaise med sin klud samlede snavset sammen og tværede det ud. Derpå iagttog han hende, mens hun holdt storvask efter at hun først havde redt sit hår foran et lille rundt spejl, der hang på vinduessprossen, og foran hvilket han plejede at barbere sig, det lod til at han mønstrede hendes bare arme, hendes nøgne hals, hele den nøgenhed, hun blottede, ligesom for i sit stille sind at gøre sammenligninger. Og så vrængede han mund. Gervaise haltede på det højre hen, men det kunne kun ses, når hun var træt og gav efter for

trætheden. Denne morgen, hvor hun var som mørbanket efter denne skrækkelige nat, slæbte hun benet efter sig og støttede sig til væggene.

Der herskede stilhed i stuen, de sagde ikke mere et ord til hinanden. Han syntes at indtage en afventende holdning. Hun bed sin smerte i sig og anstrengte sig for at vise et ligegyldigt ansigt, mens hun skyndte sig at blive færdig. Da hun pakkede det snavsede linned sammen, der lå smidt i en krog bag kufferten, lukkede han endelig munden op og spurgte:

"Hvad er det, du gør? … Hvor skal du hen?"

Hun svarede ikke straks, men da han i en arrig tone gentog sit spørgsmål, bestemte hun sig til at svare:

"Det kan du vel nok se … Jeg skal hen og vaske alt dette … Børnene kan ikke blive ved at gå med det snavs!"

Han lod hende samle endnu to-tre lommetørklæder sammen, så spurgte han igen efter en ny tavshed:

"Har du penge?"

Hun rejste sig pludselig op og stirrede ham ind i ansigtet uden at give slip på børnenes skidne skjorter, som hun holdt i hånden.

"Penge! Hvor mener du, jeg skulle have stjålet dem fra? Du ved jo godt, at jeg i forgårs fik to francs for mit sorte skørt. Vi har spist to gange frokost for dem og pengene går hurtigt med hos spækhøkeren … Nej, jeg har såvist ingen penge, Jeg har fire sous til vaskehuset … Jeg tjener ikke penge således som visse fruentimmere."

Lantier gjorde ingen ophævelser over denne hentydning. Han havde rejst sig fra sengen og gjorde en runde i værelset for at mønstre de pjalter, der hang rundt omkring. Til sidst tog han

bukserne og sjalet ned af krogen, åbnede kommoden, trak en nattrøje og to særke op, pakkede det hele sammen til en bylt og smed den hen i favnen på Gervaise mod de ord:

"Dér, gå hen med det på Assistenshuset!"

"Vil du ikke have, jeg også skal sælge børnene?" spurgte hun. "Hvad? Det ville være en fandens lettelse, om man kunne låne på børnene?"

Hun vandrede alligevel til Assistenshuset. Da hun efter en halv times forløb kom tilbage, lagde hun et femfrancsstykke på kamingesimsen og lånesedlen ovenpå de andre mellem de to stager.

"Det var alt, hvad de ville give," sagde hun. "Jeg ville have seks francs, men det gik ikke på nogen mande. Å, de skal nok passe på ikke at ruinere sig … Og der er dog altid fuldt derhenne."

Lantier tog ikke lige straks femfrancsstykket. Han havde ønsket, at hun havde fået det i småpenge, for at han kunne efterlade nogle til hende, men han bestemte sig til at putte det i sin vestelomme, da han så, at der på kommoden lå en rest skinke og en humpel brød.

"Jeg var ikke med det samme hos mælkehandlersken, fordi vi skylder hende for de sidste otte dage," udviklede Gervaise. "Jeg kommer snart tilbage, og i min fraværelse kunne du gå ned og hente brød og stegte kartofler, så kunne vi spise frokost, når jeg kommer tilbage. Tag også en liter vin med!"

Han sagde ikke nej; freden syntes at være sluttet, og Gervaise pakkede sin bylt med det snavsede tøj færdig, men da hun ville tage Lantiers skjorter og strømper fra bunden af kufferten, råbte han til hende om at lade dem ligge.

"Lad mit linned i fred, hører du! Jeg vil ikke have det!"

"Hvad er det, du ikke vil have?" spurgte hun og rejste sig op. "Du tænker da vist ikke på at stikke i det skidne tøj igen. Det trænger sandelig til at vaskes!"

Hun så nøje på ham, blev urolig, da hun igen opdagede på hans kønne ansigt det samme ubarmhjertige udtryk, som om intet fra nu af kunne rokke ham. Han var gal i hovedet, rev linnedet ud af hænderne på hende og kastede det igen ned i kufferten.

"For satan i helvede! Gør dog en gang, hvad jeg siger! Når jeg nu ikke vil have det!"

"Men hvorfor?" begyndte hun igen og blegnede pludselig grebet af en skrækkelig mistanke. "Du har ikke brug for dine skjorter, du skal jo ikke ud … Hvad kan det så skade dig, at jeg tager dem med?"

Han tøvede et øjeblik, ubehagelig til mode ved de brændende blikke, hvormed hun stirrede på ham.

"Hvorfor? Hvorfor?" vrængede han. "For djævlen! Du skulle vel gå rundt og fortælle, at du tjener føden til mig, at du vasker og lapper om mig. Nå, det kan jeg ikke lide! Pas du dine sager, og lad mig om mine … Når kvindfolk vasker, arbejder de vist ikke alene med hænderne."

Hun tiggede ham om at få tøjet, forsvarede sig mod nogensinde at have beklaget sig, men han lukkede brutalt kufferten til, satte sig ovenpå den og råbte: "Nej, i djævlens skind og ben." Han var dog vel herre over det, der tilhørte ham. For at undgå de blikke, hvormed hun forfulgte ham, vendte han sig om for igen at lægge sig på sengen, idet han ytrede, at han var søvnig, og at hun ikke skulle anstrenge sig mere. Og denne gang syntes han virkelig at sove ind.

Gervaise blev et øjeblik stående uvis. Hun var tilbøjelig til at sende skiddentøjsbylten med et spark hen i en krog og sætte sig til at sy, men Lantiers regelmæssige åndedræt beroligede hende til sidst. Hun tog lidt kugleblåt og det stykke sæbe, som hun havde levnet fra sin sidste vask, gik så hen til børnene, der sad ved vinduet og legede ganske roligt med gamle propper, kyssede dem og hviskede til dem:

"Vær nu rigtig artige og gør ikke støj! Fatter sover!"

Da hun forlod værelset, lød kun Claudes og Étiennes dæmpede latter i den store stilhed, der herskede under det sorte loft. Klokken var ti. En solstråle skinnede ind gennem det halvtåbne vindue.

På boulevarden drejede Gervaise til venstre og gik ad Rue Neuve de la Goutte-d'Or. Idet hun gik forbi madam Fauconniers vaskeri, hilste hun med et lille nik med hovedet.

Vaskeriet lå omtrent midt i gaden dér, hvor den begyndte at stige. Ovenover en flad bygning viste tre vældige vandbeholdere, stærkt sammennittede zinkcylindre, deres grå rundinger; bag ved disse sås endnu tørrerummet, en meget høj anden sal, på alle leder og kanter lukket af persienner med tynde tremmer, gennem hvilke luften strøg ind, og hvorigennem man skimtede vasketøj, der hang til tørring på messingtråde. Til højre for vandbeholderne udsendte dampmaskinens snævre skorsten med regelmæssig stønnen hvide dampskyer. Vant som hun var til at færdes mellem vandpytter gik Gervaise uden at løfte op i sine skørter ind gennem porten, der var opfyldt af lerkrukker med blegevand. Hun kendte allerede vaskehusets ejerinde, en lille skrøbelig kone med dårlige ben, der sad inde i et værelse med glasruder

med regnskabsbøgerne foran sig, og rundt om på hylderne fandtes sæbeblokke, kugleblåt i skåle, samt klor og soda i pakker. Idet Gervaise gik forbi, bad hun om sit banketræ og sin børste, som hun havde givet hende i forvaring sidste gang hun havde vasket der. Da hun så havde fået sit nummer, gik hun ind i vaskehuset.

Det var et meget stort skur med et fladt bjælkeloft, der blev båret af jernstolper, og med store, klare vinduer. Det fulde, blege dagslys faldt frit igennem den varme em, der som en mælkehvid tåge hvilede over hele rummet. Dampskyer steg op hist og her, bredte sig ud og indhyllede baggrunden i et blåligt tågeslør. Fugtigheden, der var tung og mættet med sæbelugt, en fad, klam, uigennemtrængelig lugt, ligefrem regnede ned, og til andre tider var det blegevandet, der med sine krassere dunster gennemtrængte alt. På begge sider af midtergangen stod kvinderne i rækker, hver ved sin vaskebalje, med bare arme lige til skuldrene, opknappede kjoleliv og skørterne opkiltrede, så de viste deres kulørte strømper og grove snøresko. De tampede ivrigt løs på tøjet; mens de lo hældede de sig tilbage for at skråle en bemærkning ud i rummet, bøjede sig så atter frem over deres baljer, de var gemene, brutale, dinglevorne som de stod der gennemblødte som af et skybrud, mens det dampede op fra deres røde kroppe. Rundt om dem og under dem drev vandet i store strømme, dels fra spandene med varmt vand, der gik på tur og tømtes i ét kast, dels fra hanerne med koldt vand, der blev stående åbne; sæbeskummet, der sprøjtede rundt fra banketræerne, skyllevandet, der drev ned fra det vaskede tøj, vandpytterne, som de sjappede rundt i, formede sig til små bække, der strømmede hen ad det skrå flisegulv. Og

midt under denne skrålen og banken, sjappen og dryppen vedblev henne til højre dampmaskinen, der var helt hvid af en fin dug, at stønne og hvæse, mens dens hjul svingede rundt og syntes at styre det vældige spektakel.

Imidlertid gik Gervaise med små skridt nedad midtergangen, mens hun så sig om til højre og til venstre. Da hun bar sin pakke tøj under armen, skød hun hoften i vejret og haltede som følge heraf stærkere, mens hun gik frem mellem de vaskende kvinder, der i deres løben frem og tilbage puffede til hende.

"Halløj! Her, min lille ven!" råbte madam Boche med sin grove stemme.

Og da Gervaise så var kommet hen til hende helt nede til venstre for enden af gangen, gav portnerkonen, der ivrigt gned på en sok, sig til at tale i korte sætninger, uden at lægge sit arbejde til side.

"Stil De Dem dér … Å, jeg har ikke meget tilbage. Boche snavser næsten ikke sit linned til … Og De? Det er ikke meget, De har med, vel? Den er meget lille, Deres bylt. Det kan vi da nok få færdigt inden middag, så vi kan få os lidt frokost. Ja, jeg gav før mit linned hen til en vaskerkone i Rue Poulet, men hun ødelagde mig det alt sammen med sit klor og sine børster. Nu vasker jeg det selv, og så er de penge sparede, for det koster jo kun sæben … Hør engang, de skjorter dér skulle De bare skylle godt ud. Børn er nu altid nogle små svin, kan aldrig holde sig rene."

Gervaise løste sin bylt op og bredte børnenes skjorter ud, og da madam Boche rådede hende til at tage en spand ludvand, svarede hun:

"Å nej, varmt vand er såmænd godt nok. Jeg ved nok, hvorledes mit tøj skal behandles."

Hun havde sorteret tøjet og lagt nogle kulørte stykker til side. Derpå fyldte hun sin balje med fire spande koldt vand fra hanen bag ved sig og lagde så stabler af det hvide tøj ned heri; da hun så havde kiltret sit skørt op og trukket det ind mellem benene, tog hun plads i en trækasse, der var stillet op foran baljen og nåede hende til maven.

"Ja, De har et par gode næver på skafterne, ikke?" sagde madam Boche. "De var nok også vaskerpige nede på Deres egn, ikke, lille ven?"

Gervaise smøgede ærmerne op og viste sine smukke arme, de var endnu unge og hvide, en smule rødlige ved albuerne. Så tog hun fat på at smøre tøjet ind; hun havde bredt en skjorte ud på baljens smalle bræt, der var slidt og bleget af den bestandige vasken; hun smurte den ind med sæbe, vendte den så om på den anden side og smurte den ind også på den. Førend hun svarede, greb hun sit banketræ og gav sig til at banke løs, mens hun samtidig skrålede sine ord ud, understregende dem med hårde, taktfaste slag.

"Ja, vist så, vaskerpige! Fra mit tiende år. Det er nu 12 år siden … Vi gik ned til floden … dér lugtede bedre end her … Det var nok værd at se, det var et rart sted under træerne … og så det klare, rindende vand … De ved nok, det var ved Plassans … Nå, De kender ikke Plassans? … I nærheden af Marseille."

"Sikken et håndelag!" udbrød madam Boche, forbavset over den kraft, hvormed Gervaise svang banketræet. "Sikken et pigebarn! Hun kunne hamre jern fladt med sine små frøkenarme."

De vedblev at tale meget højt. Portnerkonen måtte undertiden bøje sig frem, da hun ellers ikke kunne høre. Alt det hvide tøj blev banket ordentligt igennem, så puttede Gervaise det igen ned i baljen, tog det op stykke for stykke for at smøre det endnu en gang ind i sæbe og så børste det. Med den ene hånd holdt hun tøjet fast på vaskebrættet, og med den anden førte hun en kort, stiv børste og skrubbede med den tøjet, så der op fra det stod et smudsigt sæbeskum, som i lange klatter faldt ned på gulvet. Da børstningen kun gjorde liden støj, rykkede Gervaise og madam Boche nærmere til hinanden og snakkede mere fortroligt sammen, mens den stod på.

"Nej, vi er ikke gift," fortalte Gervaise. "Det lægger jeg ikke skjul på. Lantier opfører sig ikke altid så dejligt, at man skulle være forhippet på at være hans hustru. Hvis det ikke var for børnenes skyld, kunne det være det samme! Jeg var fjorten år, og han atten, da vi havde vort første, den anden kom fire år senere … Det gik til som sådan noget altid går til, forstår De. Jeg var ikke tilfreds hjemme; fatter Macquart langede mig et spark for et godt ord. Nå, så tænker man at finde lidt morskab udenom. Der var for resten nogle, der ville have os viet, men jeg husker ikke mere, hvad der var i vejen, vore forældre ønskede det ikke."

Hun rystede hænderne, der tog sig røde ud under det hvide skum.

"Vandet er dejlig hårdt her i Paris," sagde hun.

Madam Boche vaskede nu kun ganske småt. Hun hvilede af og til, gav sig god tid til at smøre ind for at kunne blive og få hele Gervaises historie, som havde pint hendes nysgerrighed i de sidste fjorten dage. Hendes mund stod halvåben i hendes

fede ansigt, hendes øjne, der var ved at trille ud af hovedet på hende, skinnede. Hun følte en vis tilfredsstillelse, det havde anet hende, at det forholdt sig således, og hun tænkte:

"Den lille snakker alt for meget! De har været oppe at skændes."

Derpå spurgte hun højt:

"Han opfører sig ikke videre, godt, hvad?"

"Lad os ikke tale om det!" svarede Gervaise. "Han var meget god imod mig dernede, men siden vi er kommet til Paris, kan jeg ikke mere magte ham. Jeg må her fortælle Dem, at hans moder, der døde i fjor, efterlod ham nogle penge, på lidt nær 110 francs, og så ville han straks til Paris. Og da fatter Macquart stadig langede mig ørefigner uden at råbe "varsko", gik jeg ind på at drage af sammen med ham; vi tog begge børnene med på rejsen. Meningen var, at jeg skulle oprette et vaskeri, og han søge arbejde i sit fag som hattemager. Vi kunne have været meget lykkelige … men ser De, Lantier er forfængelig, en flottenhejmer, der tænker kun på at more sig. Han duer, når alt kommer til alt, ikke stort … Vi slog os ned i Hotel Montmartre i Rue Montmartre, og så trakterede han med middage, køreture og teaterbilletter, et ur købte han til sig selv, en silkekjole til mig, for han er ikke snæverhjertet, når han har penge. De kan nok tænke Dem, at på den måde havde vi på et par måneder sat hele herligheden over styr. Og så kom det øjeblik, da vi flyttede hen i *Det gode Hjerte* og dette forbandede liv begyndte …"

Hun brød af, trykkede hånden mod hjertet for at holde tårerne tilbage; hun var nu færdig med at børste tøjet.

"Jeg må se at få fat i noget varmt vand," sagde hun lavmælt.

Madam Boche, der var meget ked af denne afbrydelse i Gervaises fortrolige meddelelser, kaldte på drengen i vaskehuset, der drev forbi.

"Å, min lille ven, Charles, du ville være meget rar, hvis du hentede en spand varmt vand til madammen her, for hun har sådan hastværk."

Drengen tog spanden og kom tilbage med den fyldt. Gervaise betalte, det var en sou spanden. Hun hældte det varme vand i baljen og sæbede tøjet ind for sidste gang med hænderne, herved bøjede hun sig frem over brættet midt ind i den varme damp, der steg op fra baljen og satte sig som grå striber i hendes blonde hår.

"Hør, De skulle tage lidt soda, jeg har noget her," sagde portnerkonen velvilligt.

Samtidigt tømte hun en pose soda, hun havde bragt med sig, ud i Gervaises balje; hun tilbød hende også blegevand, men Gervaise afslog det. Til fedtepletter og vinpletter kunne det være godt.

"Jeg tror nok, han er lidt af en udhaler," sagde madam Boche og optog den afbrudte samtale om Lantier, uden at nævne hans navn.

Gervaise, der stod med hænderne nede i baljen og gnubbede tøjet, indskrænkede sig til at ryste på hovedet.

"Ja, ja," vedblev den anden, "jeg har nu lagt mærke til forskellige småting ..."

Men hun tog sig hurtigt i det, da Gervaise pludselig rettede sig og ligbleg stirrede hende ind i ansigtet.

"Å, nej, jeg ved ikke noget! ... Han holder af at spøge lidt med pigebørn, tror jeg, det er det hele ... For eksempel med de to,

Adele og Virginie, der bor hos os. De kender dem nok. Nå, han fjanter med dem, men videre går han ikke, det er jeg sikker på."

Gervaise stod lige foran med sveddryppende ansigt og pjaskvåde arme og betragtede hende bestandig med et fast og gennemtrængende blik. Så blev portnerkonen vred, slog sig med knyttet hånd for brystet, talte om sit æresord og skreg op:

"Jeg ved ikke noget! Lad det nu være nok!"

Så blev hun rolig og slog over i en indsmigrende tone, som når man taler til et menneske, der ikke bryder sig om at høre sandheden.

"Jeg synes, han har sådanne nogle ærlige øjne," sagde hun. "Han gifter sig nok med Dem, lille ven, det lover jeg Dem."

Gervaise tørrede sig over panden med sin fugtige hånd, derpå trak hun endnu et stykke linned op af baljen og rystede atter på hovedet. Et øjeblik tav de begge stille. Rundt omkring dem var støjen i vaskehuset stilnet af, klokken slog elleve, og halvdelen af de vaskende kvinder havde sat sig med det ene ben på kanten af deres baljer og spiste medisterpølser med brød til. Ved fødderne havde de stående en flaske optrukken vin. Kun husmødrene, som kom der for at vaske deres små bylter linned, vedblev at arbejde, mens de holdt øje med det store ur, der hang over billetkontoret. Der lød endnu af og til enkelte slag af banketræer midt igennem den dæmpede latter og passiaren, der druknede i lyden af de ivrigt arbejdende kæber, mens dampmaskinen, der ustandselig snurrede rundt, syntes at forstærke sin brummen og hvæsen, og fyldte det vældige rum med sin stemme. Men ikke én af kvinderne lyttede til den, og dog kunne man kalde den vaskehusets åndedrag, et brændende

åndedrag, der oppe under loftets bjælker samlede de bestandige uddunstninger, der bølgede gennem vaskehuset.

Heden blev uudholdelig; solstrålerne skinnede ind gennem de høje vinduer til venstre og brødes med de rygende dampe til de sarteste opalfarver fra rødgrå til blågrå farvestråler. Da der lød klager over solen, gik drengen Charles fra det ene vindue til det andet, og trak de grove lærredsrullegardiner ned; derpå gik han tilbage på den anden side, skyggesiden, og lukkede her trækruderne op. Kvinderne tilråbte ham bravo og klappede i hænderne, en vældig munterhedsbølge rullede frem. Snart døde også de sidste slag af banketræerne hen, kvinderne, der havde munden fuld af mad, fægtede kun med de oplukkede knive, de holdt i hænderne. Der hvilede en sådan stilhed over det hele, at man tydeligt hørte den raslende lyd, når fyrbøderne helt henne i den anden ende af vaskehuset tog en skovlfuld kul og kastede den ind i maskinens fyrsted.

Nu gav Gervaise sig til at vaske det kulørte tøj i det varme, stærke, sæbevand, som hun havde gemt. Da hun var færdig med det, hentede hun en buk, og på denne hængte hun alle sine stykker, der så dannede blålige pletter på gulvet. Og så tog hun fat på at skylle tøjet. Bagved hende løb vandet fra den kolde hane ned i et tomt kar, der var gjort fast til gulvet og tværs over hvilket der indvendig var to træstænger til at lægge tøjet på. Ovenover karret fandtes to andre stænger, hvor tøjet kunne hænge og dryppe af.

"Nå, nu er jeg færdig, det var ikke så slemt," sagde madam Boche. "jeg bliver for at hjælpe Dem med at få alt det vredet op."

"Å, mange tak, men det gøres såmænd ikke nødig," svarede Gervaise, der vred og klarede det kulørte tøj i det kolde vand.

"Havde det været lagner, ville jeg ikke have sagt nej."

Men hun måtte alligevel tage imod portnerkonens hjælp. De vred netop hver i sin ende af et uldent, brunt, temmelig falmet skørt, hvorfra der løb noget gulligt vand, da madam Boche udbrød:

"Se en gang, der kommer den lange Virginie! Hvad mon hun med sine fire laser i et lommetørklæde vil her i vaskehuset?"

Gervaise havde hurtigt hævet hovedet. Virginie var på hendes alder, højere end hun, brunet og køn til trods for sit lidt lange ansigt. Hun havde en gammel sort kjole med garneringer på; et rødt bånd om halsen; hun var omhyggeligt friseret med en chignon i et blåt chenille-net. Et øjeblik stod hun stille i midtergangen og kneb øjnene sammen, som om hun så efter nogen; da hun så havde fået øje på Gervaise, gik hun tæt forbi hende, vuggende i hofterne med en vigtig, udfordrende mine og tog plads i samme række fem pladser fra Gervaise.

"Hvad mon det er for et indfald?" vedblev madam Boche med sagtere stemme. "Hun har aldrig vasket et par manchetter! Hun er bekendt for sin dovenskab, det svarer jeg for! Sådan en sypige, der ikke en gang kan sy sine egne støvler sammen! Det er ligesom med hendes søster, polerersken, denne tøs Adele, som kun indfinder sig hver tredje dag på værkstedet. De har hverken haft fader eller moder, ingen ved, hvad de lever af, og hvis man ville tale om det … Hvad mon det er, hun gnider på? Nå, det er et underskørt! Det er yndig skident, hvor mon hun har været henne med det underskørt?"

Madam Boche ville tydeligt nok fornøje Gervaise. Sandheden i ære, så drak hun ofte kaffe sammen med Adele og Virginie, når pigebørnene havde penge. Gervaise svarede ikke, men

påskyndede febrilsk sit arbejde; hun havde lavet sin blånelse i en lille balje på tre fødder og dyppede nu sit hvide tøj i den, kørte det et øjeblik rundt i det blakkede vand, hvis udseende fik et lakagtigt skær, vred det derpå løseligt op og hængte det så op på de øverste stænger. Under hele dette arbejde vendte hun med vilje ryggen til Virginie, men hun hørte hendes smågrinen, følte, at hun skævede til hende. Det syntes, som om Virginie kun var kommet for at udæske hende. Da Gervaise vendte sig om, stirrede de begge stift på hinanden.

"Lad hende dog være," hviskede madam Boche. "De vil da vel ikke i klammeri med hende? Når jeg nu forsikrer Dem, at der ikke er noget om det! Det er ikke hende dér."

Netop som Gervaise hængte sit sidste stykke linned op, hørtes der latter henne fra vaskehusets indgangsdør.

"Det er to unger, der spørger efter deres moder," skrålede Charles.

Alle kvinderne vendte sig om. Gervaise så, at det var Claude og Étienne. Da de opdagede hende, løb de hen til hende, tværs igennem pytterne med skoene, der ikke var snørede, klaprende mod fliserne. Den ældste, Claude, havde sin yngre broder i hånden. I forbifarten sendte kvinderne dem venlige tilråb, børnene syntes nok en smule forskrækkede, men smilede alligevel. Foran moderen blev de stående uden at give slip på hinanden og løftede de lyse hoveder op imod hende.

"Har fader sendt jer herhen?" spurgte Gervaise.

Men da hun lukkede sig ned for at binde båndene på Étiennes sko, så hun på en af Claudes fingre nøglen til værelset med sit kobbernummer dingle frem og tilbage.

"Hvad! Bringer du mig nøglen?" sagde hun meget forbavset. "Hvorfor dog det?"

Da barnet opdagede nøglen, som han havde glemt, han havde på sin finger, syntes han at komme i tanker om noget og råbte:

"Fader er gået sin vej."

"Ja, han gik ud til frokost, og så sagde han, at I kunne hente mig her."

Claude så på sin broder, vidste ikke rigtig, hvad han skulle sige, men med et tog han fat igen:

"Fader er gået sin vej … Han sprang op fra sengen, puttede alle sine sager i kufferten og bar så kufferten ned på en vogn … Han er rejst."

Gervaise, der sad på hug, rejste sig langsomt, hendes ansigt var ligblegt, og hun stemmede hænderne mod sine kinder og tindingerne, som om hun troede, at hendes hoved var ved at sprænges. Hun kunne kun finde et ord, men det gentog hun vist også over tyve gange i samme tone:

"Å, min gud! … Å, min gud! … Å, min gud!"

Imidlertid udspurgte madam Boche barnet; hun var meget opsat på at få mere at vide om denne historie.

"Lad mig nu se, min lille ven, du fortæller al ting. … Det var ham, der lukkede døren og sagde til jer om at bringe nøglen herhen, ikke?"

Og så spurgte hun med hviskende stemme lige i øret på Claude:

"Var der en dame i vognen?"

Barnet blev igen forvirret og tog atter fat på sin beretning med en triumferende mine:

"Han sprang op fra sengen og puttede alle sine sager i kufferten, han er rejst ..."

Da madam Boche derpå lod ham gå, trak han sin broder hen til vandhanen, og her morede de sig begge med at lade vandet løbe.

Gervaise kunne ikke græde. Hun var ved at kvæles og måtte støtte sig til sin balje, hun skjulte stadig ansigtet i hænderne, og kuldegysninger fo'r gennem hendes legeme. Nu og da undslap der hende et dybt suk, mens hun pressede hænderne endnu fastere ind mod sine øjne som for at erkende sin lidenhed i sin forladtheds mørke. Det forekom hende, som sank hun dybt ned i en mørk afgrund.

"Nå for pokker, frisk mod, lille ven!" hviskede madam Boche.

"Hvis De vidste! Hvis De vidste!" sagde hun endelig ganske sagte. "Han sendte mig i morges hen på Assistenshuset med mit sjal og mine særke for at få penge til den vogn ..."

Hun brast i gråd; erindringen om hendes vandring til Assistenshuset, der fremmanede denne morgens hændelser, havde løsnet de tårer, som havde været ved at kvæle hende. Det var en nederdrægtighed af Lantier, at han havde sendt hende derhen, og det var hende en tung smerte midt i sin fortvivlelse. Tårerne løb ned over hendes hage, som hendes hænder allerede havde gjort våd, uden at hun en gang tænkte på at bruge sit lommetørklæde.

"Vær dog rolig og ti stille, de andre ser på Dem," sagde madam Boche, der puslede omkring hende. "Hvor er det muligt at gøre så stor ståhej for et mandfolks skyld ... De holder altså stadig af ham, min stakkels lille ven. For et øjeblik siden skældte De ham ellers huden fuld, og nu græder De over ham, som

skulle Deres hjerte briste … Å gud, hvor er vi kvinder dog tossede!"

Så viste hun sig fra sin moderlige side:

"En smuk lille pige som De! Hvis man må kalde Dem således. … Nu kan man vel fortælle Dem det hele, ikke? Nå, De husker nok, at jeg havde min anelse, da jeg i morges gik forbi Deres vindue … Vil De tænke Dem, at jeg i nat, da Adele kom hjem, hørte en mands trin sammen med hendes. Nå, jeg ville vide besked, og derfor så jeg ud på trappen. Herren var allerede ved 2. sal, men jeg så ganske tydeligt hr. Lantiers overfrakke. Boche, som holdt vagt i morges, så ham komme ganske roligt ned ad trappen. … Han var hos Adele, hører De. Virginie har for tiden en herre, til hvem hun går to gange om ugen. Nå, noget griseri er det nu alligevel, for de har kun ét værelse og én alkove, så jeg begriber aldeles ikke, hvor Virginie har kunnet ligge."

Hun standsede et øjeblik, vendte sig om, men begyndte så igen, mens hun dæmpede sin stærke stemme:

"Hun ler ved at se Dem græde, den hjerteløse tingest derhenne. Jeg tør stikke min hånd ind i ilden på, at hendes vasken er det rene spilfægteri. Hun har hjulpet de to andre afsted og er selv gået herhen for at kunne berette dem, hvilket ansigt De satte op."

Gervaise tog hænderne fra sine øjne og så sig om. Da hun opdagede, at Virginie, der stod og snakkede sagte sammen med tre-fire andre kvinder, stirrede på hende, blev hun grebet af et sanseløst raseri. Med armene frem foran sig ledte hun på gulvet, vendte og drejede sig, mens alle hendes lemmer rystede, gik så nogle skridt frem, traf på en fuld spand, greb denne med begge hænder og tømte den til bunden.

"Sikken en kamel!" råbte den lange Virginie.

Hun havde gjort et spring tilbage, så kun hendes sko var blevet våde. Alle kvinderne i vaskehuset, som Gervaises tårer for et øjeblik siden havde rørt, trængte sig nu sammen for at se på slagsmålet. Nogle, som spiste deres brød, klatrede op på baljerne, andre kom løbende til med hænderne fulde af sæbe. Der dannede sig en rundkreds.

"Å, den kamel!" gentog den lange Virginie, "Hvad mon der gik af det rasende bæst?"

Gervaise, der med fremskudt hage og fortrukkent ansigt stod i dækstilling, svarede ikke, da hun ikke havde en pariserindes mundlæder.

Virginie fortsatte derimod:

"Se til hende! Hun er blevet træt af at rende om ude i provinserne, hun var ikke tolv år, da hun allerede havde med soldater at gøre. Hun har efterladt det ene ben ude på landet; det er faldet af formedelst råddenskab, det ben ..."

Der blev leet rundt omkring. Da Virginie så, hun gjorde lykke, gik hun et par skridt nærmere hen imod Gervaise, rettede sin lange skikkelse og skreg endnu højere:

"Hør, kom lidt nærmere, så kan du tro, jeg skal hjælpe på dig. Du ved vel nok, at du må ikke komme her og drille os; kender jeg dig måske, lille skind! Dersom hun havde truffet mig, skulle jeg nok så nydeligt have løftet hendes skørter op og givet hende en endefuld. Bare hun ville sige, hvad jeg har gjort hende ... Sig en gang, dit fugleskræmsel, hvad det er, man har gjort dig?"

"Snak ikke så meget!" stammede Gervaise. "Du ved det meget godt ... Der er nogen, der har set min mand i går aftes. ... Og ti så stille, ellers kan du være vis på, at jeg skal kvæle dig."

"Hendes mand; å, hun er god! … Fruens mand! Som man havde mænd med det udseende! … Det er ikke min skyld, hvis han er stukket af fra dig. Har jeg måske stjålet ham, hvad? Du kan jo lade mig efterse. … Vil du have sandheden at vide, så følte han væmmelse ved dig. Han var alt for fin til dig … Havde han sit halshånd på? Er der nogen, der har fundet fruens mand? … Der vanker findeløn!"

De begyndte igen at le. Gervaise indskrænkede sig til med hviskende stemme at fremmumle:

"Du ved jo god besked, du ved jo god besked. … Det er din søster, og jeg skal nok vride halsen om på hende …"

"Ja, giv du dig bare til at høvle løs på min søster," grinede Virginie. "Nå, det er min søster! Det er meget muligt, min søster ser da en del nettere ud end du. … Men hvad angår det mig? Er det derfor, at man ikke kan få lov til at vaske sit linned i ro? Lad mig i fred, hører du, for nu har jeg nok."

Men det var hende, der begyndte igen efter at have slået fem-seks slag med banketræet, hun var beruset og ophidset af skældsordene.

"Nå, ja, det er min søster! Er du så tilfreds, hvad? … De tilbeder hinanden. Og han har forladt dig og dine bastarder, det er også et par nydelige unger med skarv over hele ansigtet. Den ene har du nok fået med en gendarm, ikke? Og tre andre lod du nok krepere, fordi du ikke ville have for megen oppakning at slæbe rundt med. … Det er din egen Lantier, der har fortalt det. Jo, det var smukke historier, han kunne om dig, men han havde også nok af dig, dit skrog!"

"Svin, svin, svin!" hylede Gervaise ude af sig selv og rystede af raseri.

Hun vendte sig om og søgte atter rundt på gulvet, men fandt kun den lille balje, den greb hun ved fødderne og kastede blånevandet i ansigtet på Virginie.

"Sikken en rallike! Hun har ødelagt min kjole," skrålede denne, hvis ene skulder var blevet ganske gennemblødt, og hvis venstre hånd var farvet blå. "Men vent lidt, dit asen."

Nu greb hun på sin side en spand og slængte den ud over Gervaise. Der opstod et ligefremt slagsmål. De løb begge langs med baljerne, greb de fulde spande og kastede dem i hovedet på hinanden. Og de ledsagede hver syndflod med en højrøstet udskældning, selv Gervaise brugte nu munden.

"Der, dit svinebæst! … Nå, den traf nok!"

"Her, dit kadaver, er noget til at skrubbe dit skidt af med, så du en gang i livet kan blive ren."

"Ja, ja, du kan tro, jeg skal lægge dig i blød, din taske."

"Der har du en endnu! … Skyl munden og puds dig til i aften, når du skal gøre forretning på gadehjørnet."

Til sidst fyldte de spandene ved vandhanerne, og mens de ventede på, at de blev fulde, fortsatte de udskældningerne. De første spande havde de kastet så dårligt, at de næppe ramte, men efterhånden lærte de taget. Virginie var den, der først fik en lige i synet, vandet løb ned over hendes hals, ned over hendes barm og ryg og rislede frem nedenunder kjolen. Hun stod endnu helt fortumlet, da en anden ramte hende fra siden, gav hende et ordentligt slag på det venstre øre og gennemblødte hendes chignon, så den rullede sig ud som en tarm. Gervaise blev først truffet på benene; en spand fyldte hendes sko og sprøjtede lige op på lårene; to andre gennemblødte hende om hofterne. For resten var det snart ikke mere muligt al afgøre,

hvor de ramte. De var begge drivvåde fra hoved til fod, livene klæbede sig ind til skuldrene, skørterne sjaskede ind om lænderne, magre, forkomne, rystende af kulde stod de, mens vandet drev ned af dem på alle leder og kanter som fra paraplyer i skylregn.

"De er ikke så lidt grinagtige," sagde en af kvinderne med hæs stemme.

Alle de vaskende kvinder morede sig vældigt. De havde trukket sig tilbage for ikke at blive overstænkede. Klap og vittigheder hørtes midt i den støj som af et sluseværk, når spandene tømtes til bunden. På gulvet flød hele bække, hvori de to modstandersker sjappede rundt til anklerne. Pludselig bemægtigede Virginie, der lurede på noget lumskeri, sig en spand med kogende lud, dom en af hendes naboer havde forlangt, og slængte den hen på Gervaise. Alle skreg op, de troede, Gervaise var skoldet, men hun havde kun fået den venstre fod let forbrændt. Ude af sig selv af smerte kylede hun af alle sine kræfter en tom spand hen på benene af Virginie, der faldt om.

Alle kvinderne råbte i munden på hinanden.

"Hun har slået et ben over på hende!"

"Ja, hvad fanden! Den anden ville jo skolde hende."

"Hun har ret, den lyse, hvis de har taget hendes mand fra hende."

Madam Boche strakte armene mod himlen og oplod sin stemme; hun havde klogeligt trukket sig tilbage mellem to baljer, og børnene, Claude og Étienne, klamrede sig i deres forskrækkelse grædende og hulkende til hendes skørter, mens de bestandig brølede: "Mor! Mor!" som sad der en kniv i halsen

på dem. Da madam Boche så Virginie ligge på gulvet, løb hun derhen og trak Gervaise i skørterne, idet hun gentog:

"Lad os nu se at komme afsted! Vær nu fornuftig … Det løber på min ære rundt for mig! Aldrig har man set et sådant slagsmål."

Men hun trak sig tilbage og flygtede skyndsomst med børnene ind mellem de to baljer. Virginie fo'r nemlig lige ind på Gervaise, hun klemte hende om halsen og forsøgte at kvæle hende. Gervaise gjorde sig ved et voldsomt ryk fri, hængte sig i hendes chignon, som om hun ville rive den af hovedet på hende. Kampen begyndte igen, i tavshed uden et skrig, uden et skældsord. De brødes ikke legeme mod legeme, men slog ud efter hinandens ansigt med krogede fingre, kneb og kradsede alle vegne. Det røde bånd og det blå chenillenet blev revet af den lange brunette, hendes kjoleliv blev flået op i halsen, så hendes bare skind viste sig lige til skuldrene: den blonde Gervaise, der var upåklædt, havde, uden at hun vidste hvorledes, fået det ene ærme revet af sin hvide nattrøje, og i sin særk havde hun en rift, der blottede hudfloden i livet. Tøjstumper fløj om i luften. Gervaise var den, der blødte først, tre lange rifter gik fra munden ned over hagen; hun vogtede på sine øjne, lukkede dem ved hvert slag af frygt for at miste synet. Virginie blødte endnu ikke. Gervaise slog ud efter hendes øren og var rasende over ikke at kunne nå dem, da hun endelig fik fat i en af hendes ørelokker, en gul glaspære; hun trak til, flåede øret, og blodet flød.

"De dræber hinanden! Skil dem ad, de marekatte!" råbte flere stemmer.

Kvinderne havde igen nærmet sig de kæmpende og delte sig i to modsatte anskuelser, nogle hidsede de to modstandersker, som man pudser et par hunde, der slås, på hinanden, mens andre, der var mere nervøse, ligefrem rystede, vendte hovedet bort, de havde set nok, og atter og atter gentog, at de blev syge af dette syn, ganske sikkert. Det var lige ved at blive til et almindeligt slagsmål over hele vaskehuset; de skældte hinanden ud for hjerteløse asner og døgenigter, bare arme fægtede i luften, og der knaldede tre lussinger.

Madam Boche ledte imidlertid efter vaskehuskarlen.

"Charles! Charles! … Hvor er han dog?"

Og hun fandt ham: i første række blandt tilskuerne, dér stod han med armene over kors og så til. Det var en stor forsoren fyr med en vældig hals. Han lo og frydede sig ved synet af det nøgne kød, de to kvinder stillede til skue. Den lille blonde var godt i stand som en vagtel. Det ville være sjov, hvis hendes særk revnede.

"Se der," mumlede han og kneb øjnene sammen, "hun har et jordbær under armen."

"Hvad! Står De dér!" udbrød madam Boche, da hun opdagede ham. "Men så hjælp os dog at få dem skilt! … De kan vel nok skille dem."

"Ja, De kan tro det! Nej tak, det skal jeg dog ikke have noget af at befatte mig med alene!" svarede han roligt. "For at få øjnene kradset ud som forleden dag, ikke? Det er ikke min bestilling, jeg har nok at tage være på … Vær De bare ikke bange, gå De kun Deres vej! Sådan en lille åreladning har de kun godt af. Det gør dem bare mere omgængelige."

Portnerkonen talte så om at hente politibetjenten, men ejerinden af vaskehuset, den unge skrøbelige kone med de dårlige øjne, satte sig ligefrem imod det. Hun gentog flere gange:

"Nej, nej, det vil jeg ikke have. Det ødelægger vaskehusets anseelse."

Kampen vedvarede henne på gulvet. Pludselig rejste Virginie sig op på knæ. Hun havde fået fingre i et banketræ og svang det, mens hun med forandret stemme skrålede:

"Vent lidt, din feje hund! Hold nu dit skidne tøj parat!"

Hurtigt strakte Gervaise hånden ud, greb ligeledes et banketræ og holdt det hævet som en kølle. Også hendes stemme var blevet hæs:

"Nå, du vil holde hovedrengøring … Kom du hare an, så skal jeg hugge dig til plukfisk."

Et øjeblik blev de liggende på knæ og truede ad hinanden. Håret hang dem ned i øjnene. Brystet bevægede sig stønnende op og ned, snavsede og forslåede som de var, lå de påpasselige og lurede på hinanden, mens de pustede ud. Gervaise langede det første slag ud, hendes banketræ berørte lige Virginies skulder, og så kastede hun sig til side for at undgå den andens banketræ, der strejfede hendes hofte. Da de først var kommet i gang, tærskede de løs, som vaskekoner tærsker løs på deres linned, ubarmhjertigt og taktfast. Når de ramte hinanden, fik slaget en dæmpet lyd omtrent som et slag i en balje vand.

Kvinderne, der stod i kreds om dem, lo ikke mere; flere var allerede gået deres vej, det ødelagde deres madlyst, sagde de. De andre, der blev stående, strakte hals, deres øjne skinnede af grusomhed, de fandt, at det var et par satans raske pigebørn.

Madam Boche var trukket afsted med Claude og Étienne, og fra den anden ende af skuret hørte man deres hulken imellem de to banketræers kraftige slag.

Pludselig hylede Gervaise; Virginie havde af al sin kraft drevet hende et slag over den bare arm ovenover albuen; et rødt mærke viste sig, og armen hovnede straks op. Så stormede hun frem; de troede, hun ville myrde den anden.

"Hold op, hold op!" råbte de.

Gervaise havde så rædselsfuldt et udtryk, at ingen vovede at komme hende nær. Med tifoldige kræfter greb hun Virginie om livet, bøjede hende ned, så hendes ansigt berørte fliserne, løftede til trods for hendes sprællen skørterne op på hende. Virginie havde benklæder under, dem flåede Gervaise ned, så Virginie lå helt blottet, derpå løftede hun banketræet og gav sig til at slå, som hun fordum i Plassans slog løs på tøjet ved Viornes bred, når hendes husmoder havde garnisonens tøj til vask. Træet klaskede blødt på Virginies fyldige bagdel, og hvert slag efterlod en rød stribe på den hvide hud.

"Å, å," gassede drengen Charles sig og spærrede henrykt øjnene vidt op.

Atter tog latteren fat, men snart begyndte de igen at råbe: "Hold op, hold op!" Gervaise hørte ikke noget og trættedes ikke. Hun gik helt op i sin gerning, hun bøjede sig frem og passede nøje på, at ikke en eneste plet gik ram forbi. Hun ville gennembanke dette skind, dække det med skam. Greben af en barbarisk munterhed talte hun med sig selv og kom i tanker om en vaskerkonevise:

"Tju, tju! Grethe skal til at vaske! Tju, tju! Hun skal med banketræet klaske! Tju, tju! Hun vil vaske sit hjerte! Tju, tju! Det

er ganske sort af smerte!"

Og hun begyndte forfra:

"Dette er til dig, dette er til din søster, og dette er til Lantier. … Når du ser dem, kan du give dem det. Vent et øjeblik! Så begynder jeg igen. Dette er til Lantier, dette til din søster og dette til dig selv. … Tju, tju, Grethe skal til at vaske! Tju, tju, hun skal med banketræet klaske."

De måtte rive Virginie ud af hænderne på hende. Den lange brunettes ansigt svømmede i tårer. Purpurrød og skamfuld samlede hun tøjet om sig og løb sin vej: hun var overvundet! Imidlertid trak Gervaise atter nattrøjeærmet på og bandt sine skørter fastere.

Hendes arm voldte hende smerter, og hun bad madam Boche give sig vasketøjet op på skulderen. Portnerkonen fortalte om kampen, om hvor forskrækket hun havde været og spurgte, om hun ikke skulle se hende efter på kroppen.

"Det kan godt være, at der alligevel er knust et eller andet … Jeg hørte et slag …"

Men Gervaise ville af sted. Hun svarede ikke på de ytringer af medlidenhed og beundring, der lød fra kvinderne, som iført deres hvide forklæder omringede hende. Da hun var færdig, gik hun mod døren, hvor hendes børn stod og ventede på hende.

"Det er to timer, det bliver lige to sous," sagde ejerinden af vaskehuset, der allerede igen sad på sin plads i kontoret.

Hvorfor to sous? Hun forstod ikke, at de forlangte betaling af hende for pladsen, hun havde haft. Så gav hun sine to sous. Hun hældede stærkt under vægten af det våde tøj, der hvilede på hendes skulder, mens vandet drev af det, hendes albue var blå af slag, hendes kind blødte. Og med sine nøgne arme slæbte

hun Claude og Étienne frem, de travede ved siden af hende, endnu fortumlede og snavsede af deres gråd.

Bagved hende vedblev vaskehuset at arbejde med sin vældige støj som et sluseværk. Kvinderne havde spist deres brød, drukket deres vin og vaskede nu hårdere løs end før med skinnende ansigter oplivede af Gervaises og Virginies slagsmål. Langs baljerne bevægede der sig en række travle arme, skarpttegnede marionetprofiler med brudte lænder og skæve skuldre bøjede sig voldsomt frem, som om de løb på skøjter. Passiaren var i gang fra den ene ende af gangen til den anden. Stemmerne, latteren og de fede ord druknede i vandets stærke plasken. Hanerne bruste og skummede, fra spandene sjappede vandet i store pøse ned på gulvet, så der drev en flod under baljerne. Det var lige i eftermiddagstravlheden. Tøjet blev valket igennem med banketræerne. I det vældige rum blev dampene rødlige, gennem gardinernes revner faldt solen ind og gennemborede dampene med runde pletter ligesom guldkugler. Luften var tung af de varme sæbedunster. Med ét fyldtes skuret af en hvidlig em; det vældige dæksel på kedlen, hvor ludvandet kogte, hævede sig af sig selv langs opad midterstangen, og fra den indmurede kobberkedels gabende svælg udstrømmede hvirvelvinde af damp, mættede med en sødlig sæbe- og potaskedunst. Ved siden af arbejdede imidlertid vridemaskinerne og ud af deres jernrør strømmede vandet fra de bunker af tøj, der vredes rundt i maskinerne, og samtidig rystede dampmaskinen, stønnende og hvæsende, vaskehuset endnu kraftigere end før, mens dens stålarme uafbrudt arbejdede.

Da Gervaise betrådte alleen, der førte til *Det gode Hjerte*, brød hendes tårer på ny frem. Det var en snæver, skummel allé, hvori der løb en rendesten med skident vand langs murene; dennes stank, der slog hende i møde her, genopvakte hos hende mindet om de sidste fjorten dage, som hun havde gennemlevet med Lantier, fjorten dage opfyldte af elendighed, skænderier, hvorom mindet nu føltes som en sviende smerte. Nu fik hun den fulde følelse af sin ensomhed.

Deroppe stod værelset tomt, fuldt af solskin, med åbent vindue. Denne solstribe, hvori støvet dansede som guldkorn, viste det sorte loft og væggene med det afrevne tapetpapir i deres hele elendighed. Der var ikke andet tilbage end et tyndt, forkrøblet fruentimmertørklæde, der hang på en krog ved kakkelovnen. Børnenes seng var trukket ud midt på gulvet og blottede ubarmhjertigt kommoden, hvis åbentstående skuffer gabte hende tomme i møde. Lantier havde vasket sig og havde brugt al pomaden, for to sous pomade på ét bræt; det snavsede vand, hvori han havde vasket sine hænder, stod og drev i vandfadet. Han havde ikke glemt noget; krogen, der hidtil havde været optaget af kufferten, tog sig nu i Gervaises øjne ud som et umådeligt hul. Ikke en gang det lille runde spejl, der havde hængt på vinduessprossen, var til at finde. Hun så hen til kaminen, skønt hun vidste det i forvejen: han havde taget lånesedlerne med sig; den lille røde bunke lå ikke mere mellem de umage tinstager.

Gervaise hængte sit linned over en stoleryg; hun blev stående op, vendte sig omkring, holdt mønstring over møblerne, grebet af en sådan forfærdelse, at hendes tårer ikke kunne løbe mere. Hun havde en sous tilbage af de fire, der var bestemt til vasken.

Nu hørte hun Claude og Étienne le henne ved vinduet, de havde allerede trøstet sig; hun gik hen til dem, trykkede deres hoveder ind til sig og faldt et øjeblik hen i tanker ved synet af denne grå landevej, hvor hun om morgenen havde overværet opvågningen af arbejderne, Paris' kæmpemæssige arbejderskarer. På denne tid af dagen tændte stenbroen, der var ophedet af dagens slid og slæb, et flammende genskin over staden, derhenne bag accisemuren. På denne stenbro, ud i denne smelteovnshede var hun og hendes børn blevet smidt på bar grund; hun lod sit blik glide langs hen ad boulevarderne, til højre og til venstre, så langt hun kunne se, og hun grebes af en trykkende følelse af, at hun ville komme til at leve sit liv i fremtiden her mellem et slagtehus og et hospital.

2

På en smuk solskinsdag ved halv-to-tiden sad tre uger senere Gervaise og Coupeau, blikkenslageren, og nød sammen en blomme i cognac udenfor far Colombes knejpe *Faldgruben*. Coupeau, der stod og røg en cigaret på fortovet, havde nødet Gervaise til at gå med ind, da hun skrånede over gaden på vejen hjem med vasketøj; og hendes store firkantede vaskekonekurv havde hun sat på jorden i nærheden af sig bag ved det lille metalbord.

Far Colombes *Faldgrube* lå på hjørnet af Rue des Poissonnièrs og Boulevard Rochechouart. Fra den ene ende af skiltet til den anden var med store blå bogstaver malet et eneste ord: "Aftapning". Ved hver side af indgangen stod i hver sin halvdel af en fustage et par rhododendroner. Den store disk med sine rækker af glas, sit udskænkningsapparat og sine tinmål strakte sig til venstre fra indgangen; og den store stue var hele vejen rundt prydet med store lysegule tønder, der skinnede af fernis, og hvis tøndebånd og kobberhaner glimtede. Højere oppe på hylderne dækkede likørflasker, krukker med frugter og alle slags flasker i god orden væggene, spejlede deres livlige, snart æblegrønne, snart blege lakfarvede mærker i spejlet bag disken. Stedets egentlige mærkværdighed var et aftapningsapparat, som kunderne kunne se bag en egetræsskranke i baggrunden arbejde ude i en overdækket gård, der var kolber med lange halse og slangerør, der gik ned under jorden, det var et heksekøkken, foran hvilke de fordrukne arbejdere faldt i tanker.

På denne tid af formiddagen var *Faldgruben* tom. Far Colombe, en tyk mand på fyrretyve år i vest og skjorteærmer, ekspederede en lille tiårs pige, der forlangte for fire sous brændevin i en kop. En solstråle faldt ind gennem døren og tørrede de spytklatter, gæsterne havde efterladt på gulvet. Og fra disken, fra tønderne, fra hele salen steg en krydret likørdunst, en spiritusstank, der ligesom gjorde de dansende solstøv tunge og krusede.

Coupeau rullede sig imidlertid en ny cigaret. Han var meget net i en lærredskittel og en lille blå tøjkasket, han smilede og viste en række hvide tænder. Hans ansigt med den fremstående underkæbe, den let fladtrykte næse og de kønne brune øjne havde en vis lighed med en munter og skikkelig hund; hans svære, krøllede hår var strøget op fra panden, og han havde endnu til trods for sine seksogtyve år en skær hud. Lige overfor ham sad Gervaise i sort liv med bart hoved og spiste sin blomme, som hun holdt i stilken med spidsen af sine fingre. De sad lige ud til gaden ved det forreste af de fire borde, der var stillet op langs tønderne ud for disken.

Da Coupeau havde fået tændt sin cigaret, støttede han albuerne mod bordet, strakte ansigtet frem og betragtede den unge kvinde, hvis kønne ansigt havde en mælkehvid gennemsigtighed som fint porcelæn. Så spurgte han ganske naturligt med sagte stemme om en sag, som kun de kendte, og som de tidligere havde drøftet:

"Nå, skal det være nej? Siger De stadig nej?"

"Å ja, ganske sikkert nej, hr. Coupeau," svarede Gervaise roligt med et smil. "De vil da vel ikke tale om det her. De har jo dog

lovet mig at være fornuftig. Hvis jeg havde vidst det, havde jeg afslået Deres indbydelse."

Han sagde ikke noget til svar, men blev ved at betragte hende ganske nær med en dristig og attrående ømhed, særlig forelsket stirrede han på hendes mundvige, disse lyserøde, en smule fugtige mundvige, der lod det røde tandkød komme til syne, når hun smilede. Hun trak sig dog ikke tilbage, men blev siddende mild og venlig.

Efter en lille tids tavshed talte hun igen:

"Tænk nu ikke mere på det; jeg er en gammel kone, og jeg har en stor dreng på otte år ... Hvad skulle vi tage os til?"

Hun gjorde en fortrædelig bevægelse.

"Å, hvis De tror, at det altid er morsomt? Det er let at høre, at De ikke har ført hus ... Nej, hr. Coupeau, jeg må tænke på alvorlige sager. Lystighed gælder kun til Wandsbek, at De ved det! Jeg har to munde hjemme, og de er flinke til at spise, skal jeg sige Dem! Hvorledes mener De, at jeg skulle få mine små opdraget, hvis jeg muntrede mig for et godt ord? ... Men for resten har min ulykke givet mig en ordentlig lære. De ved jo godt, at jeg ikke mere bryder mig om mandfolkene. Det skal vare en god tid, inden jeg atter hopper på den limpind."

Hun talte uden vrede, meget fornuftigt og meget sindigt, som om det drejede sig om et spørgsmål ved hendes håndtering, som om hun udviklede grundene til, at hun ikke dyppede et halstørklæde i stivelse. Det var tydeligt, at hun efter modne overvejelser havde taget sit standpunkt.

Coupeau gentog mismodig:

"De volder mig megen sorg, megen sorg ..."

"Ja, det ser jeg nok," svarede hun, "og jeg er meget ked af det for Deres skyld, Coupeau … Men De må ikke blive fornærmet. Hvis jeg havde lyst til at føre et muntert liv, så ville det ved gud snarere være sammen med Dem end med nogen anden. De ser ud til at være en god kammerat, og De er net. Man flyttede sammen, ikke? Og så gik det så længe, det kunne gå. Jeg er ikke stor på det, jeg siger slet ikke, at det aldrig ville kunne gå … Men til hvad nytte, når jeg slet ikke har lyst? De sidste fjorten dage har jeg haft ansættelse hos madam Fauconnier. Børnene går i skole, jeg arbejder og er ved godt mod. Hvad? Det bedste er, at alt bliver, som det er."

Hun bøjede sig ned for at tage sin kurv.

"De får mig til at sidde her og snakke, mens De venter på mig henne i vaskeriet … De skal finde Dem en anden, Coupeau, der er kønnere end jeg, og som ikke har to rollinger at slæbe rundt med."

Han så hen på det store ur, der var indrammet i spejlet. Han fik hende til at sætte sig ned igen, idet han udbrød:

"Vent dog lidt! Klokken er ikke mere end fem minutter over halv tolv … Jeg har femogtyve minutter endnu … De er da vel ikke bange for, at jeg skal være nærgående; vi har jo bordet imellem os … Nå, De finder mig altså modbydelig, siden De ikke en gang kan slå en lille sladder af med mig?"

Hun satte på ny sin kurv ned for ikke at gøre ham imod, og så talte de sammen som gode venner. Hun havde spist, førend hun gik i byen med sit vasketøj, og han havde den dag skyndt sig med at sluge sin suppe og sit oksekød for at komme tidsnok til at træffe hende.

Mens Gervaise svarede ham venligt, betragtede hun mellem glassene med de i cognac nedlagte frugter gennem vinduerne færdslen på gaden, hvor en usædvanlig mængde mennesker myldrede frem og tilbage, da det netop var frokosttid. På begge fortove skyndte folk sig afsted med dinglende arme, der var en puffen og støden uden ende. Efternølerne, nogle arbejdere, der var blevet opholdt ved arbejdet, skråede med tvære og sultne miner hurtigt over gaden og gik lige ind til en bager; når de atter kom til syne, havde de et pund brød under armen, og så gik de tre huse længere nede i gaden ind på *Kalven med de to Hoveder* for at spise en almindelig frokost til seks sous. Ved siden af bageren boede der en frugthandlerske, som solgte ristede kartofler og muslinger med persille; en lang række fabrikspiger med store forklæder kom ud derfra med kartofler i kræmmerhuse og muslinger i kopper; andre unge, kønne og barhovedede, svageligt udseende piger købte nogle bundter ræddiker. Når Gervaise bukkede sig, kunne hun endnu holde øje med en spækhøkerbutik, hvor der var propfuldt af mennesker, derfra kom børn, som i deres hænder holdt indpakket i gråt papir en stegt kotelet, et stykke medisterpølse eller en blodpølse, alt sammen ganske varmt. Langs nedad gaden, der, når strømmen vandrede afsted, selv i godt vejr var indhyllet i surt snavs, så man nu arbejdere, der allerede kom ud fra beværtningerne, slå sig sammen i flokke, drive om mætte og med de flade hænder daskende på lårene, rolige og dvaske midt i mængdens trængen og puffen.

En flok samlede sig udenfor indgangen til *Faldgruben*.

"Hør en gang, Karbonade-Bibi," råbte en hæs stemme, "giver du en omgang gift?"

Fem arbejdere gik indenfor og blev stående op.

"Å, dér er denne tyveknægt til far Colombe," sagde den samme stemme. "Du véd, at det skal være af den gamle og ikke i nøddeskaller, men i rigtige glas!"

Far Colombe satte ganske uforstyrret frem, hvad der blev forlangt. Et andet selskab på tre arbejdere kom til. Lidt efter lidt samledes de bluseklædte arbejdere udenfor på hjørnet, stod et øjeblik stille på fortovet, drev så til sidst ind i knejpen mellem de to rhododendroner, der var grå af støv.

"De er tosset! De tænker kun på sådan noget svineri!" sagde Gervaise til Coupeau. "Naturligvis elskede jeg ham … Men efter den modbydelige måde, han forlod mig på …"

De talte om Lantier. Gervaise havde ikke set ham, siden han forlod hende: hun troede, han levede sammen med Virginies søster ude i Glacière hos den ven, der ville anlægge en hattefabrik. For resten kunne det aldrig falde hende ind at rende efter ham. Straks havde det været hende en stor sorg, hun havde endogså tænkt på at drukne sig, men nu havde hun slået sig til tåls og fandt, at det var det bedste, der var sket. Måske havde hun aldrig, hvis hun var blevet sammen med Lantier, kunnet opdrage børnene, for han kunne bruge penge! Han kunne få lov til at omfavne Claude og Etienne, hun skulle ikke smide ham på porten. Men hvad hende selv angik, så ville hun hellere lade sig hugge til plukfisk end lade ham røre ved sig med så meget som enden af sine fingre. Hun udviklede alt dette som en viljefast kvinde, der har lagt en bestemt plan for sit liv, mens Coupeau, som ikke ville give slip på sit ønske om at få hende, spøgte med hende, fordrejede hendes ord, gjorde hende de grusomste spørgsmål angående Lantier, men så muntert,

med så hvide tænder, at hun ikke kunne tænke på at blive fornærmet.

"Det var nok Dem, der slog ham," sagde han til sidst. "Å, De er ikke god! De giver alle af krabasken."

Hun afbrød ham med en lang latter. Det var alligevel sandt, hun havde givet denne lange rallike til Virginie af krabasken: den dag ville hun godt have kunnet kvæle både den ene og den anden uden mindste sindsbevægelse. Og hun gav sig til at le endnu stærkere, da Coupeau fortalte hende, at Virginie, forbitret over at have fået en endefuld i så manges påsyn, var flyttet bort fra det kvarter. Hendes ansigt bevarede til trods for dette sin barnlige blidhed, hun strakte sine buttede arme ud og forsikrede, at hun såmænd ikke nænnede at gøre en kat fortræd; hun kendte kun de slag, som hun selv i rigelig mængde havde fået i sit liv.

Nu kom hun til at tale om sin ungdom i Plassans. Hun havde aldrig rendt efter alle mandfolk, de kedede hende; da Lantier havde taget hende, var hun fjorten år og havde fundet det morsomt, fordi han kaldte sig hendes mand, og fordi hun troede, de legede mand og kone. Hendes eneste fejl var, forsikrede hun, at hun var alt for følsom, at hun holdt af alle mennesker, at hun var begejstret for folk, som bagefter skaffede hende tusind ubehageligheder. Når hun elskede en mand, tænkte hun ikke på gale streger, men drømte kun om at leve bestandigt sammen med ham i fryd og gammen. Og da Coupeau drillede hende og gav sig til at tale om hendes to børn, som skurken vel næppe havde lagt i sengen hos hende, slog hun ham over fingrene og ytrede, at hun vel sagtens var skabt over samme læst som andre kvinder; dog var det galt at tro, at

kvinderne altid var forhippede på den slags, de tænkte på husholdningen, sled hele dagen igennem og var om aftenen alt for trætte, så de sov ind straks.

Hun lignede for resten sin moder, der i over tyve år havde trællet som et lastdyr for far Macquart og til sidst var styrtet under byrden. Hun var endnu meget spinkel, hvorimod hendes moder havde et par skuldre, der egnede sig til at sprænge porte med. Men det forhindrede ikke, at hun slægtede hende på i den begejstring, med hvilken hun hang ved folk. Endog at hun haltede lidt, havde hun fra den stakkels kone, som far Macquart plejede at mørbanke. Hundrede gange havde moderen fortalt hende om de nætter, hvor faderen var kommet fuld hjem og havde vist sig så hensynsløs i sin forelskelse, at han nær havde knækket både arme og ben på hende. Gervaise mente, at hun selv med sit for korte ben skrev sig fra en af disse nætter.

"Å, det er næsten ingen ting, det ses slet ikke," sagde han for at gøre sig behagelig.

Hun rystede på hovedet, hun vidste godt, at det kunne ses; når hun blev fyrretyve år, ville hun knække helt sammen. Så sagde hun blidt med en kort latter:

"Det er en underlig smag, De har, at være forelsket i en kvinde, der halter."

Han sad stadig med albuerne på bordet og bøjede ansigtet nærmere og nærmere ind imod hende, sagde hende den ene behagelighed dristigere end den anden ligesom for at beruse hende. Hun rystede bestandig på hovedet, følte sig ikke fristet, men alligevel smigret ved denne kælne stemme. Mens hun lyttede til hans tale, vandrede hendes blik ud på gaden og syntes på ny optaget af den voksende menneskestrøm. Man var i færd

med at feje i de tomme butikker. Frugthandlersken tog fat på sin sidste ovnfuld ristede kartofler, spækhøkeren stillede fadene i orden igen på sin disk. Fra alle beværtninger kom der flokke af arbejdere ud; skæggede fyre skubbede til hinanden og daskede hinanden, morede sig over den støj, som deres store jernbeslåede sko kunne frembringe, når de skurede hen ad stenbroen; andre havde begge hænder begravede dybt nede i deres lommer, røg deres piber med en eftertænksom mine, så op på solen med sammenknebne pupiller. Fortovet, kørebanen og rendestenen fyldtes med mennesker, en doven flod strømmede ud gennem de åbentstående døre, standsede midt i vognfærdslen, det var en hel drift bluser, kitler og gamle overfrakker, der tog sig ganske blege og falmede ud under det klare sollys, der beskinnede gaden. I det fjerne lød fabriksklokkerne, men arbejderne forhastede sig ikke, tændte sig en ny pibe, så bestemte de sig krumbøjede til at tage fat på vandringen til fabrikken med slæbende trin. Gervaise morede sig ved at holde øje med tre arbejdere, en stor og to små, som ved hvert tiende skridt vendte sig om; til sidst drejede de ned ad gaden og kom lige hen imod far Colombes *Faldgruben*.

"Aha!" udbrød hun, "det er da tre ærkedovendidrikker!"

"Lad mig se," sagde Coupeau, "ham, den høje, kender jeg; det er jo "Støvleskaft", en af mine kammerater."

Der var fuldt i *Faldgruben*. Der blev talt meget højt, af og til skar et eller andet råb gennem den ensformige summen af de hæse stemmer. Nu og da fik næveslag i disken glassene til at klirre. Alle stod ret op og ned med hænderne foldede over maven eller lagt om på ryggen; de, der drak, dannede små grupper, tæt pressede op mod hinanden; der var selskaber i

nærheden af tønderne, som måtte vente et kvarters tid, inden de kunne komme til at bestille deres omgange hos far Colombe.

"Hvad! Det er jo Hans Højhed Solbærlikør!" råbte Støvleskaft, idet han gav Coupeau et dygtigt klask på skulderen. "En nydelig herre, der ryger papir og går med lintøj! … Vi vil nok ikke kendes ved gamle bekendte, vi slikker os om munden efter de søde sager."

"Hm! Lad mig være i fred!" svarede Coupeau meget ærgerlig.

Den anden grinede.

"Bare rolig! Man er jo da med på den, gode ven! Krage søger mage, forstår sig."

Han vendte dem ryggen efter at have skelet forskrækkeligt ved at se på Gervaise. Hun blev lidt forskrækket og rykkede sig tilbage. Tobaksrøgen og den stærke dunst fra alle disse mandfolk blandede sig med den af spirituslugt mættede luft; Gervaise fik et lille hosteanfald og var ved at kvæles.

"Å, det er grimt at drikke!" sagde hun sagte.

Og hun fortalte, at hun tidligere i Plassans havde drukket anisette sammen med sin moder, men en dag var hun blevet så dårlig af det, at hun var lige ved at dø, og det havde givet hende afsmag for det; hun kunne knap nu lide at se likører.

"Se," tilføjede hun og viste på sit glas, "jeg har spist min blomme, men det flydende har jeg ladet stå, fordi det ville bekomme mig ilde."

Coupeau forstod heller ikke, at man kunne stikke det ene fulde glas brændevin i sig efter det andet. En blomme af og til, det var ikke af det onde, men brændevin, absinth og de andre svinerier: nej tak, dem skulle han ikke have noget af. Hans kammerater kunne gøre lige så meget nar, de ville; han blev

stående udenfor, når disse fyldebøtter gik ind for at drikke. Hans fader, der havde været blikkenslager som han, havde maset hovedet mod stenbroen i Rue Coquenard, da han en dag, han havde drukket for meget, faldt ned fra tagrenden på nr. 25; og dette minde bidrog sit til, at alle i familien holdt sig fra flasken. Når han gik igennem gaden og fik øje på huset, besluttede han, at han hellere ville drikke rendestensvandet end lade sig traktere med et bæger hos vinhandleren. Og han sluttede med denne ytring:

"I vor bestilling gælder det at være sikker på sine ben!"

Gervaise havde igen taget sin kurv, hun rejste sig alligevel ikke op, men blev siddende med den på skødet, mens hun stirrede drømmende frem for sig, som om den unge arbejders ord vakte hos hende længst forglemte tanker. Og så sagde hun langsomt og uden klar forbindelse med det, de havde talt om:

"Herre gud! Jeg er ikke fordringsfuld, det er ikke store sager, jeg forlanger. … Mit ideal er at arbejde i ro og fred, at have mit daglige udkomme, et lille pænt kammer til at sove i, De forstår: en seng, et bord og to stole, ikke mere. … Ja, så ville jeg nok kunne give mine børn en god opdragelse, gøre dem til dygtige mennesker, hvis det var muligt. … Og så har jeg endnu et ønske, nemlig at ingen mere ville slå mig, selv om jeg en gang sluttede mig sammen med en mand; nej, det ville jeg ikke kunne lide, at blive slået. … Det er alle mine ønsker, ser De."

Hun tænkte sig om, gennemgik sine ønsker, men fandt intet mere, der virkelig fristede hende. Efter nogen tids tavshed tog hun atter til orde:

"Ja, man kunne jo, når det endelig kom an på det, gerne ønske at dø i sin seng. … Jeg ville gerne, når jeg nu har trællet

hele livet igennem, dø hjemme hos mig selv i min egen seng."

Så rejste hun sig; Coupeau, der af fuldt hjerte bifaldt hendes ønsker, stod allerede op, da han var urolig for, at tiden skulle løbe fra ham. De gik dog ikke straks ud på gaden; hun var af nysgerrighed gået hen i baggrunden af stuen hen foran egetræsskranken for at se den store røde kobbermaskine, der arbejdede ude i gården under det klare glastag; og Coupeau, der var fulgt efter hende, forklarede hende, hvorledes det gik for sig, han pegede med fingrene på apparatets forskellige dele, viste hende den vældige retorte, hvorfra en klar stråle alkohol rislede. Aftapningsapparatet gjorde med sine besynderligt formede beholdere, sine endeløse slyngninger af rør et skummelt indtryk: ikke den mindste røg udgik der fra det, man kunne lige netop høre en prusten i dets indre, en underjordisk brummen; man fik den fornemmelse, at en tungsindig, kæmpestærk og tavs arbejder her forrettede en nattens gerning i fuldt dagslys.

Støvleskaft og hans to kammerater var imidlertid nu nået frem, så de kunne læne sig til skranken, mens de ventede på, at der skulle blive plads ledig ved disken. Når han lo, lød det som et dårligt smurt hejseværk, han rystede på hovedet, og hans øjne stod stive, når han så på denne maskine, der indeholdt så meget sprut. Død og helvede! Den var rigtignok en rar fyr! Der var i denne store kobbertyksak nok til at fugte halsen med en hel uge igennem. Han kunne nok lide, om de ville lodde enden af slangerøret til hans tænder, så han kunne mærke, hvorledes den endnu varme spiritus fyldte ham, løb ned i ham lige til hælene, blev ved at løbe og løbe uafbrudt som en lille bæk. Han skulle, fanden tage ham, ikke flytte sig, det var et smukt bytte i

stedet for dette æsel til far Colombes fingerbøller. Kammeraterne grinede og sagde, at det bæst til Støvleskaft alligevel var et fandens vittigt hoved. Maskinen blev ved at arbejde dumpt, uden en flamme, uden en lysning i dens matte kobber, dens spiritussved blev ved at rinde lig en sparsom og træg kilde, der langt om længe måtte overskylle stuen, strømme ud over de ydre boulevarder, oversvømme dette vældige hul til Paris.

Gervaise blev overfaldet af en kuldegysen og trak sig tilbage, hun forsøgte at smile, idet hun fremmumlede:

"Det er tosset, men jeg kommer til at fryse af at se på den maskine … alle de drikkevarer gennemisner mig."

Derpå vendte hun tilbage til den tanke, hun havde betegnet som den højeste lykke:

"Hvad? Ikke sandt? Det er dog meget bedre: at kunne arbejde og tjene sit daglige brød, at have et hummer til sig selv og at kunne give sine børn en ordentlig opdragelse og så at dø i sin egen seng."

"Og ikke få tærsk," tilføjede Coupeau i en munter tone. "Men jeg vil ikke banke Dem, så hvis De vil, madam Gervaise … De har ikke noget at være bange for, jeg drikker aldrig, dertil holder jeg alt for meget af Dem. … Nå, lad os nu være enige om, at vi flytter sammen i aften."

Han havde dæmpet stemmen og hviskede til hende, mens hun med sin kurv foran banede sig en vej midt igennem mandfolkene, men hun sagde endnu nej ved at ryste flere gange på hovedet. Hun vendte sig dog om og smilede til ham, syntes at være lykkelig ved at vide, han ikke drak. Hun havde ganske

sikkert sagt ja, hvis hun ikke havde svoret aldrig mere at flytte sammen med nogen mand.

Endelig nåede de døren og slap ud. Bag dem lå *Faldgruben*, der vedblev at være lige fuld, og pustede ud på gaden lyden af de mange hæse stemmer og brændevinsstanken af de mange omgange. Man kunne høre, hvorledes Støvleskaft skældte far Colombe ud for en gavtyv og beskyldte ham for kun at have skænket hans glas halvfuldt, han var en svend, og tålte ikke, at nogen spillede ham på næsen. Fanden kunne hente og brodere ham, om han gik mere på værkstedet, nu havde han dampen oppe, og så foreslog han sine to kammerater at gå hen til *Lille Hoste-Peter*, en knejpe ved St. Denis-bommen, hvor man kunne få det rene væsen.

"Å, hvor her er luftigt ude på fortovet!" sagde Gervaise. "Nå, så farvel og tak, Coupeau ... Jeg må nok skynde mig."

Hun ville dreje om ad boulevarden, men han havde taget hendes hånd, og han gav ikke slip på den, mens han igen talte:

"De kunne gerne følges med mig om ad Rue de la Goutte-d'Or. Det er slet ingen omvej for Dem ... Jeg må lige op til min søster, inden jeg går hen på pladsen igen. ... Lad os følges ad!"

Hun gav til sidst efter, og de gik langsomt op ad Rue des Poissonnièrs side om side uden dog at have hinanden under armen. Han talte til hende om sin familie. Hans moder, madam Coupeau, der tidligere i mange år havde syet veste, gik nu, da hendes øjne ikke ville mere, ud og gjorde rent. Hun var fyldt toogtres den tredje i sidste måned; han var hendes yngste barn. Den ene af hans søstre, madam Lerat, lavede kunstige blomster og boede ude i Rue Moines i Batignolles; hun var seksogtredive år og enke. Den anden, der var fyldt tredive, var gift med en

kædemager Lorilleux, en rigtig hyklertamp. Det var til hende, han skulle hen i Rue de la Goutte-d'Or; hun boede i det store hus dér til venstre. Han plejede at spise til aften hos Lorilleux's, det var jo en besparelse for dem alle tre, og han skulle nu lige op til dem for at lade dem vide, at de ikke skulle vente ham i aften, da han var indbudt til en ven.

Gervaise, der hørte på ham, faldt ham pludselig i talen og spurgte ham smilende:

"Hvorfor kaldes De Solbærlikør, Coupeau?"

"Å," svarede han. "Det er et tilnavn, som mine kammerater har givet mig, fordi jeg i almindelighed tager mig et glas solbærlikør, når de har fået slæbt mig ind på en knejpe. … Det kan vel være lige så godt at hedde Solbærlikør som Støvleskaft, ikke?"

"Ganske vist, det er ikke slemt, Solbærlikør!" forsikrede Gervaise.

Og hun spurgte ham ud om hans arbejde. Han arbejdede bestandig derovre på den anden side af accisemuren på det nye hospital. Å, der var ikke mangel på arbejde, han kom sikkert ikke derfra i dette år. Der var utallige alen tagrender at lave!

"Ved De hvad?" sagde han. "Jeg kan se *Det gode hjerte*, når jeg arbejder der oppe … I går da De stod i vinduet, vinkede jeg med armene, men De så mig ikke."

Da de vel var kommet et hundrede skridt ind i Rue de la Goutte-d'Or, stod han pludselig stille, hævede blikket i vejret og sagde:

"Her er huset … Jeg er født ikke langt herfra i nr. 22 … Dette hus her er lige godt en ordentlig bunke murerarbejde! Det er lige så stort som en kaserne!"

Gervaise hævede hovedet og så på facaden. Ud til gaden havde huset fem etager med femten vinduer på rad; de sorte skodder med knækkede tremmer gav denne vældige murflade udseendet af en ruin. Stuen optoges af fire butikker, til højre et stort fedtet beværtningslokale og til venstre en kulhandel, en manufakturhandel og et paraplyudsalg. Huset tog sig ligesom endnu større ud, da det lå imellem to små lave og skæve rønner, der vat klinede op imod det; og firkantet som en groft tilhugget kalkblok, fortæret og opløst af regnen, aftegnede det sig på baggrund af den klare himmel og ragede op over nabohusenes tage med sin vældige murstensmasse, hvis ufærdige og skidne sideflader ledte tanken hen på fængselsmures umålelige nøgenhed, og hvor rækker af fremstående sten tog sig ud som kødløse kæber, der gabede ud i det tomme rum. Gervaise betragtede dog især porten, en umådelig, rundbuet port, der strakte sig op til anden sal, og dannede en dyb hvælving, for enden af hvilken man øjnede skæret af en stor gårds blege dagslys. Midt igennem denne hvælving, der var stenlagt som en gade, rullede en rendesten sine blegrøde bølger.

"Kom dog indenfor," sagde Coupeau. "Der er ingen, der vil æde Dem."

Gervaise ville hellere vente ude på gaden. Hun kunne dog imidlertid ikke styre sin nysgerrighed, men måtte stikke næsen ind under hvælvingen lige ind til portnerens kighul, der lå på højre hånd. Da hun var kommet dertil, hævede hun atter sine øjne. Indvendig havde huset seks etager, og fire regelmæssige mure omsluttede den rummelige gård. Det var grå mure, medtagne af gult mug, stribede af tagdryppene, der løb lige ned ad murfladerne uden at standses af den mindste

fremspringende prydelse eller kant; dér, hvor nedløbsrenden optog hver etages knærør, havde rusten fra de halvt opløste sammenlodninger afsat brune skjolder på muren bagved. De skoddeløse vinduer viste de bare ruder, der havde en søgrøn farvetone; i nogle, der stod åbne, var der lagt blåstribede madrasser til soling, uden for andre hang der på snore tøj til tørring, den lille husholdnings hele vask: Mandens skjorter, konens nattrøjer og drengenes benklæder; i et vindue oppe på tredje sal lå udbredt nogle tilsvinede barnesengeklæder. Fra øverst til nederst ligesom revnede de alt for små lejligheder og stillede deres elendighed til skue i hver sprække.

For neden førte i hver længe en høj, smal port, hvis vægge var uden træbeklædning, kun ligefrem hvidtede med kalk, ind til en forstue, hvor pudsen skallede af væggene, og i hvis baggrund en trappe med jerngelænder og snavsede trin førte op i huset. Der var således fire trapper, og de var betegnet med de fire første bogstaver i alfabetet, malet på væggen. I stuen var der indrettet vældige værksteder, hvis vinduer var sorte af støv: her luede ilden på en smede-esse, hist hørte man en snedker høvle og ved siden af portnerlukafet udspyede et farveri i store bobler den blegrøde strøm, der randt ud gennem porthvælvingen. Gården var tilgriset med pytter af forskelligtfarvet vand, med høvlspåner og udbrændte kul, og på kanterne var den overgroet med græs, der skød op imellem brostenene; i det skarpe dagslys, der nu fuldt ned over den, så det ud, som om den var skåret over i to dele efter den linje, hvortil solen nåede. Henne i skyggen, rundt om posten, hvis tud bestandig dryppede og holdt omgivelserne fugtige, gik tre små høns og pikkede og skrabede i jorden efter orme. Langsomt så Gervaise op og ned

ad huset, fra sjette sal til stenbroen og fra den igen up til taget. Hun var betaget af denne murkolos og havde en fornemmelse af at befinde sig midt inde i et levende væsen, i selve hjertet af en by; hun havde samme følelse for huset, som hun ville have haft ansigt til ansigt med en kæmpe.

"Ønsker de at tale med nogen?" råbte portnerkonen, der påpasselig viste sig i døren til sit lukaf.

Gervaise svarede, at hun ventede på en. Hun gik igen ud på gaden; men, da Coupeau stadig lod vente på sig, kunne hun ikke styre sin nysgerrighed, men gik atter ind for at se sig om endnu en gang. Huset syntes hende ikke grimt. Hvor mange pjalter, der end hang ud af vinduerne, så var der også steder, der smilte af munterhed: her stod en blomstrende levkøj i en urtepotte, dér et bur med kanariefugle, som kvidrede af alle livsens kræfter, adskillige steder kastede barberspejle runde lyspletter ind i de dunkle værelser. Nede i stuen sang snedkeren i takt til sin høvls regelmæssige fløjten, mens inde i smedeværkstedet de taktfaste hammerslag frembragte en høj, sølvklar klokkeklang. I næsten alle de åbne vinduer så hun på den fattige baggrund børn med smilende, snavsede ansigter, og kvinder, der sad bøjede over sytøjet med deres rolige profiler. Arbejdet var netop genoptaget efter frokosten, derfor stod de værelser, der beboedes af mandfolk, som arbejdede ude af huset, tomme; huset var atter sunket tilbage i stor fred, der alene forstyrredes af larmen fra værkstederne, af den bestandige nynnen af et omkvæd, evig og altid det samme. Kun gården var en smule fugtig.

Hvis Gervaise havde boet dér, ville hun have ønsket sig en lejlighed i baghuset på solsiden. Hun havde gjort fem-seks

skridt frem, og straks slog hende i møde denne fade dunst fra de fattige boliger, en dunst, der er sammensat af gammelt støv og hengemt snavs, men da den bitre lugt fra farveriet i øjeblikket havde overtaget, syntes hun, at her lugtede meget mindre slemt end i *Det gode hjerte*. Og hun udvalgte sig allerede et vindue henne i krogen til venstre, hvor der stod en lille kasse med spanske bønner, hvis tynde stilke begyndte at kravle op ad en sejlgarnsbue.

"Jeg har nok ladet Dem vente, ikke?" sagde Coupeau, som hun pludselig mærkede stod lige ved siden af hende. "Det er en hel begivenhed, når jeg ikke spiser til middag hos dem, og så meget mere i dag, som min søster havde købt kalvekød."

Og da hun havde givet et lille spjæt fra sig af overraskelse, fortsatte han, mens han lod sit blik glide rundt omkring:

"De stod og betragtede huset. Det er altid lejet ud fra øverst til nederst. Det rummer tre hundrede beboere, tror jeg nok … Ja, hvis jeg havde bohave, ville jeg også leje mig et værelse her … Her var rart at være, ikke?"

"Ja, her er vist meget godt," mumlede Gervaise. "I Plassans var der ikke så mange mennesker i hele den gade, hvor vi boede … Se en gang, det er pænt, det vindue deroppe på første sal med bønnekassen."

Så gav han sig igen med sin ihærdighed til at spørge, om hun nu ikke ville. Så snart de bare havde en seng, skulle han leje det værelse deroppe. Men hun undgik hans blik og skyndte sig ud i porten, idet hun bad ham om ikke at begynde på de dumheder igen; før kunne huset, styrte sammen, end hun ville sove under samme tæppe som han. Dog, da de skiltes udenfor madam

Fauconniers vaskeri, rakte hun ham sin hånd i oprigtigt venskab, og han beholdt den et øjeblik i sin.

Gervaise og Coupeau blev i løbet af den følgende månedstid rigtig gode venner. Han syntes, at hun var et svært modigt lille kvindfolk, når han så hende ase med sit arbejde, passe sine børn og endogså få tid til om aftenen at sy og lappe på alle mulige klædningsstykker. Der var såmænd kvindfolk nok, der ikke opførte sig net, var lette på tråden og kun tænkte på at nyde livet, men død og pine, dem lignede hun slet ikke, hun tog livet alt for højtideligt! Nå, hun lo og forsvarede sig stilfærdigt. Hun havde til sin egen ulykke ikke altid været så fornuftig. Hun hentydede til sin første kærlighedsforbindelse, da hun var fjorten år, og hun fortalte igen om de flasker brændevin, hun den gang havde tømt sammen med sin moder. Erfaringen havde gjort hende en smule klogere, det var det hele. De gjorde hende uret, der tiltroede hende en stor viljestyrke, hun var tværtimod meget svag; hun lod sig lede, hvorhen andre ville, da hun var bange for at volde andre sorg. Hendes drøm var at leve imellem skikkelige mennesker, fordi dårlig omgang efter hendes mening var en faldgrube, der kunne slå sin mand for panden og kaste et kvindfolk i skarnet, førend man selv vidste af det. Hun følte, hvorledes angstens sved brød frem, når hun tænkte på fremtiden, og hun sammenlignede sig med en skilling, der blev slået plat eller krone om, det var et lykketræf, hvilken side der kom op, når den faldt til jorden. Alt det, hun allerede havde set, de dårlige eksempler, hun havde haft for øje allerede i sin barndom, havde til gavns belært hende om livet.

Men Coupeau gjorde løjer med hendes mørke tanker og søgte at opmuntre hende, mens han samtidig kneb hende i siden;

hun puffede ham bort, slog ham over fingrene, alt mens han skreg og lo, at af et svagt kvindfolk at være var hun ikke så nem at tage. Han så nu lyst på tilværelsen og bekymrede sig ikke om fremtiden. For pokker, tiden fik nok ben at gå på! Man fik nok altid tag over hovedet og noget at putte i munden. Kvarteret fandt han ganske ordentligt, særlig når man kunne få det befriet for godt og vel halvdelen af de bøller, der lå og drev i rendestenene. Han var slet ikke ondskabsfuld af sig, nærede undertiden meget fornuftige tanker, var endog en smule forfængelig, havde en velplejet skilning på den ene side af hovedet, gik med smukke halstørklæder og om søndagen med et par laksko. Hertil kom, at han var hurtig og dristig som en abe, besad den parisiske håndværkers drilagtige munterhed, som hans unge ansigt gav et yderligere indtagende skær.

I *Det gode Hjerte* havde de begge lidt efter lidt vænnet sig til at gøre hinanden en mængde tjenester. Coupeau hentede mælk til Gervaise, besørgede hendes ærinder, bar hendes bylter med vasketøj, og når han om aftenen var den, der kom først hjem fra arbejde, gik han ofte en tur med børnene på den ydre boulevard, Til gengæld for hans opmærksomheder gik hun op på hans lille værelse på kvisten, så hans tøj efter, syede knapper i hans bukser og stoppede hans jakker. Efterhånden opstod der en stor fortrolighed imellem dem. Hun kedede sig ikke, når han var til stede, morede sig over de viser, han sang for hende, over den bestandige gøren grin, der hører hjemme i Paris' forstadskvarterer, og som endnu var hende ganske ny.

Coupeau blev mere og mere forelsket ved således altid at gå og gnide sig op ad hende, han var skudt, og det for alvor! Til sidst følte han sig ganske forlegen, han lo altid, men i

virkeligheden følte han sig ilde til mode, ja, så trykket ved forholdet, at det hele forekom ham ad helvede til. Han blev ved med sine dumheder, kunne ikke lade være, hver gang han mødte hende, at tilråbe hende: "Hvornår skal det så være?" Hun forstod godt, hvad det skulle sige, og lovede ham det, når der faldt to søndage i én uge. Så begyndte han på at drille hende, mødte op hos hende med sine morgensko i hånden, som om han ville flytte ind. Hun tog det som spøg og blev efterhånden så vant til hans evindelige tvetydige hentydninger, at hun ikke en gang rødmede. Hun blev dog vred for alvor en dag, da han med magt ville tage et kys, og derved rev nogle hår ud af hovedet på hende.

Hen imod slutningen af juni mistede Coupeau sit gode humør. Han gjorde et underligt indtryk, og Gervaise, der følte sig foruroliget ved de blikke, han sendte hende, spærrede sin dør om natten. Efter at han havde gået og surmulet fra søndag til tirsdag, bankede han pludselig ved ellevetiden om aftenen den dag på hendes dør. Hun havde ikke lyst at lukke op for ham, men hans stemme lød så blid og ængstelig, at hun til sidst trak kommoden bort, som hun havde skubbet hen til døren. Da han trådte ind, troede hun, han var syg, så bleg så han ud med røde øjne og kridhvidt ansigt. Han blev stående ret op og ned, hakkede i ordene og rystede på hovedet. Nej, nej, han fejlede ikke noget, han havde i to timer ligget og grædt oppe i sit værelse. Han havde grædt som et barn og bidt i sin hovedpude, for at naboerne ikke skulle høre det. De tre sidste nætter havde han slet ikke sovet. Det kunne ikke blive ved at gå på den måde.

"Hør en gang, madam Gervaise," sagde han, og ordene blev næsten siddende i halsen på ham af gråd, "det må have en ende,

ikke? Lad os gifte os! Det er mit højeste ønske, og jeg er fast bestemt på det."

Gervaises ansigt antog et meget forbavset udtryk. Hun blev meget alvorlig.

"Å, hr. Coupeau," mumlede hun. "Hvad er det nu, De vil her! Jeg har aldrig bedt Dem om dette, det ved De jo meget godt. … Det andet passede mig ikke, det var det hele. … Nej, nej, dette er en alvorlig sag. Betænk Dem vel, det beder jeg Dem om!"

Han blev ved at ryste på hovedet med en mine, som om hans beslutning stod urokkelig fast. Alt var nøje overvejet. Han var gået herned, fordi han måtte se at få ro. Hun kunne da ikke vise ham op, for at han igen skulle lægge sig til at græde? Så snart hun sagde ja, skulle han ikke plage hende mere, så kunne hun lægge sig roligt til at sove. Han ville bare høre hende sige ja, så kunne de aftale det videre i morgen.

"Sikkert og vist er det, at jeg ikke siger ja lige med det samme," svarede Gervaise. "Jeg holder ikke af, at De senere skal kunne komme og bebrejde mig, at jeg havde ladet Dem begå en dumhed. Ser De, hr. Coupeau, De har båret Dem galt ad ved at hidse Dem selv op, De ved såmænd ikke, hvad De føler for mig. Hvis De ikke traf mig i en otte dages tid, tør jeg vædde på, at det hele ville være forbi. Mandfolkene gifter sig hyppigst for én nats skyld, den første, men efter den følger en lang række nætter og dage, et helt liv, og så er det nok så net pudset. … Sæt Dem ned, jeg kunne nok have lyst til at tale med Dem straks."

Og så sad de lige til klokken et om morgenen i det mørke værelse ved et osende tællelys, som de glemte at snyde, og drøftede deres giftermål, de dæmpede deres stemmer for ikke al vække de to børn Claude og Étienne, der med hovederne på

samme pude lå og sov ganske stille. Gervaise kom bestandig tilbage til dem, viste Coupeau dem; det var en pokkers dejlig medgift, hun bragte ham, hun kunne sandelig ikke være bekendt at bebyrde ham med de to unger. Hun ville forgå af skamfuldhed overfor ham. Og hvad ville de sige i nabolaget? De havde dér godt kendt hendes elsker, vidste besked med hendes historie; det ville slet ikke tage sig ud, når de nu så, at hun giftede sig med ham, inden der var gået to måneder, siden Lantier havde forladt hende.

På alle disse gode grunde svarede Coupeau ved at trække på skuldrene. Han ville give nabolaget en god dag! Han stak ikke sin næse i andre folks sager; han var først og fremmest alt for bange for at svine den til! Nå ja, hun havde haft Lantier før ham. Hvad ondt var der i det? Hun førte jo ikke derfor noget lystigt liv, hun tog ikke mandfolk med hjem som så mange koner, selv de rigeste. Nå, og hvad børnene angik, så voksede de jo til; dem skulle de sandelig nok få godt opdraget! Aldrig ville han kunne finde en kvinde så standhaftig, så god og som besad så mange gode egenskaber. For resten, det var alt sammen det samme, hun kunne have drevet frem og tilbage på fortovene, hun kunne have været grim, doven og frastødende med en ruse snottede unger, det ville ikke have talt med i hans øjne: han ville nu en gang have hende!

"Ja, jeg vil have Dem," gentog han og slog gang på gang med knyttet næve på sit knæ. "De forstår godt, jeg vil have Dem. Det er der vel ikke noget at sige til, mener jeg."

Gervaise blødgjordes lidt efter lidt. Både hendes hjerte og hendes sanser slappedes overfor dette hensynsløse begær, hun følte sig ligesom omsluttet af. Hun dristede sig kun til nogle

frygtsomme indvendinger, men sad ellers med hænderne i skødet, og hendes ansigt havde antaget et skær af blidhed. Gennem det halvt åbne vindue sendte den smukke juninat ude fra varme pust, der fik tællelyset, hvis lange røde tande forkullede, til at flakke. Hele nabolaget slumrede, og i den dybe stilhed hørte man kun den barnlige hulken fra en drukken mand, der lå, lige så lang han var, midt på boulevarden; og endnu længere borte inde i en restauration spillede en violin en overgiven kvadrille for et forsinket bryllupsselskab, den fine krystalklare musik lod som harmonika-akkorder.

Gervaise blev efterhånden tavs og sad hen med et stille smil. Det var tydeligt, at hun var læns på modgrunde; da Coupeau blev klar over dette, havde han grebet hendes hænder og draget hende ind til sig. Hun befandt sig i et af disse svagheds øjeblikke, som hun foragtede så dybt; hun var overvundet, alt for træt til at sige nej til noget, eller volde nogen sorg. Men blikkenslageren forstod ikke, at hun overgav sig; han indskrænkede sig til al klemme hendes håndled for at vise sin magi over hende; de sukkede begge svagt ved denne lette smerte, i hvilken deres ømhed fandt en smule tilfredsstillelse,

"De siger ja, ikke?" spurgte han.

"Hvor De piner og plager mig!" mumlede hun. "De Ønsker det? Nå, så må jeg vel sige ja. … Men gud ved, om det ikke er en stor dumhed, vi nu gør!"

Han rejste sig, slog armene om livet på hende og trykkede på må og få et kraftigt kys på hendes ansigt. Da så dette kærtegn lød højt i den stille nat, var han den første til at blive urolig, så hen til Claude og Étienne, gik på tæerne og dæmpede stemmen.

"Tys! Lad os være fornuftige," sagde han, "vi må ikke vække drengene. … På gensyn i morgen!"

Og han gik atter op på sit værelse.

Gervaise skælvede over hele kroppen og blev siddende næsten en time på kanten af sin seng uden at tænke på at klæde sig af. Hun var rørt, hun fandt, at Coupeau var en meget hæderlig mand, for hun havde rigtignok et øjeblik troet, at det var forbi, at han ville have tilbragt natten hos hende. Nede på gaden, udenfor hendes vindue, udstødte den fulde mand nogle hæse hyl som et dyr, der ikke kan finde vej. Violinen i det fjerne spillede ikke mere den overgivne vals.

De følgende dage ville Coupeau overtale Gervaise til en aften at gå med op til hans søster i Rue de la Goutte-d'Or, men hun, der var meget forlegen, viste sig meget ængstelig for dette besøg hos Lorilleux's. Hun havde godt lagt mærke til, at Coupeau nærede en hemmelig angst for dette ægtepar. Han var ikke på nogen måde afhængig af sin søster, der ikke en gang var ældre end han. Mor Coupeau ville ganske sikkert give sit samtykke til deres forening, for hun sagde aldrig nej til sin søn. Der var kun den omstændighed, at ægteparret Lorilleux i familien gik for at tjene ti francs om dagen, der gav dem en virkelig ret til at tale med. Coupeau ville ikke have dristet sig til at gifte sig, uden at de først og fremmest havde billiget hans valg.

"Jeg har talt til min søster og svoger om Dem, de kender vore planer," udviklede han for Gervaise. "Herre gud, hvor De dog er et barn! Gå nu med i aften. … Jeg har varskoet Dem, ikke? De vil finde min søster en smule tilbageholdende, og Lorilleux er ikke altid elskværdig. Inderst inde er de meget fortrædelige over, at

jeg, når jeg gifter mig, ikke mere vil spise hos dem, da det bliver et skår i deres husholdning. Men det gør ikke noget, og de vil ikke vise Dem døren. Gør det for min skyld, det er uomgængeligt nødvendigt."

Disse ord gjorde Gervaise endnu mere ængstelig til mode. En lørdag aften gav hun alligevel efter. Coupeau kom efter hende klokken halv ni. Hun havde iført sig en sort kjole, et musselins sjal med påtrykte gule palmer og en hvid hætte med en lille kniplingsbort. I de seks uger, hun havde haft arbejde, havde hun sammensparet de syv francs til sjalet og de to en halv francs til hætten; kjolen var en gammel kjole, der var vasket og syet om.

"De venter Dem," sagde Coupeau til hende, mens de gik ned ad Rue des Poissonières. "Å, de begynder at vænne sig til tanken om at se mig gift. I aften er de i meget godt humør … Og siden De aldrig har set, hvorledes guldkæder laves, vil De have morskab af at se på det. Min svoger og søster har netop en bestilling, som det haster med, da den skal være færdig til mandag."

"Har de guld hjemme hos sig?" spurgte Gervaise.

"Det skulle jeg mene, der er både på væggene og på gulvet, kort sagt over alt."

De var nu nået ind igennem porthvælvingen og var gået over gården. Lorilleux's boede på sjette sal, opgang B. Coupeau råbte leende til hende, at hun skulle tage godt fat i rækværket og ikke give slip på det. Hun så opad, missede med øjnene, mens hun betragtede det høje hule tårn, som trapperummet var, det oplystes af tre gasblus, et ved hver anden etage; det sidste, øverst oppe, tog sig ud som en blinkende stjerne på en sort

himmel, mens de to andre kastede lange, stærkt beskårne lysstriber ind over trappetrinenes uendelige spiral.

"Hvad?" sagde Coupeau, da han havde nået første sal. "Her lugter dejligt af løgsuppe, ikke? De har nok spist løgsuppe til middag i dag, det er der vist ingen tvivl om."

Det lod sig ikke nægte, at der på opgang B, som var skummel og tilsvinet, hvis rækværk og trin var fedtede, og af hvis vægge pudsen skallede af, endnu stod en meget stærk madlugt. Ud til hver trappeafsats strakte sig lange gange, der gav genlyd, og hvortil dørene, der var gulmalede og hvis håndtag var sorte af snavsede hænder, stod åbne; lige under vinduerne udsendte tagrenden en fedtet fugtighed, hvis stank blandede sig med den skarpe lugt af stegte løg. Fra stuen til kvisten rumsteredes der med køkkentøj, pander skrubbedes, gryder skrabedes rene med skeer. På første sal fik Gervaise igennem en dør, der stod på klem, og på hvilken der med store bogstaver var skrevet: Tegner, øje på to mænd, der sad ved et med voksdug betrukket bord og talte højrøstet, mens de dampede voldsomt af deres piber. På anden og tredje sal, hvor der var mere roligt, lød der kun ud gennem panelernes sprækker en vugges gyngen frem og tilbage, et barns halvkvalte gråd og en tyk kvindestemme, der rullede frem med en bæks dumpe mumlen uden tydelige ord; og her kunne Gervaise læse beboernes navne på de kort, der var slået fast på dørene: Madam Gaudron, karterske, og længere henne: Madinier, papæskefabrik. På fjerde sal var der et ægtepar, der sloges; de trampede rundt, så gulvet gyngede og bohavet væltede, mens de udsendte en sand orkan af eder og forbandelser. Det hindrede dog ikke, at naboerne lige ved siden af sad og spillede kort med døren åben for at få luft.

Da Gervaise var nået op til fjerde sal, måtte hun stå stille for at trække vejret, hun var ikke vant til at gå så højt op; denne væg, der blev ved at dreje rundt, og disse værelser, hun i forbifarten kunne kigge ind i, gjorde hende ør i hovedet. For resten spærrede en familie afsatsen; manden vaskede tallerkener ved en lervask lige ved tagrenden, mens konen lænede sig op ad rækværket, mens hun puslede sit barn til natten. Coupeau opmuntrede Gervaise. Nu var de der snart! Og da han endelig var nået op på sjette sal, vendte han sig om og rakte hende smilende hånden. Hun hævede hovedet i vejret for at se, hvorfra den spinkle stemme kunne komme, som hun havde hørt lige fra første sal, klar og gennemtrængende gjorde den sig gældende til trods for alle de andre lyde. Det var en lille gammeljomfru, der boede oppe på kvisten og sang, mens hun pyntede dukker til tretten sous stykket. I det samme gik et kraftigt pigebarn med en spand i hånden ind i et værelse ved siden af, og Gervaise så her en uredt seng, hvor et mandfolk i skjorteærmer lå og vred sig med øjnene fæstet på loftet; da døren atter var lukket, læste Gervaise på et skrevet visitkort: Jomfru Clementine, strygejomfru. Da Gervaise var nået helt op, med værkende ben og forpustet, kunne hun ikke dy sig for af nysgerrighed at læne sig ud over rækværket; nu var det gasblusset helt nede, der blinkede som en stjerne på bunden af de seks stokværks snævre brønd, og husets dunster og blandede brusen af mange stemmer nåede hende i et eneste åndepust og hun betoges ved dette hede pust af en angst, som om hun stod ved randen af en afgrund.

"Vi er der ikke endnu," sagde Coupeau. "Ja, det er en ordentlig rejse!"

Han var gået ind i en lang korridor til venstre. Han drejede to gange; først lidt til venstre og derpå til højre. Den smalle korridor, der syntes at strække sig ud i det uendelige, delte sig i to grene, og var sparsomt oplyst af et eneste spinkelt gasblus; væggene var revnede, og kalken skallede af, og dørene, der alle var ens, sad på rad ligesom fængsels- eller klosterdøre. De stod næsten alle åbne og gav de forbigående et indblik i de elendige arbejderhjem, som den hede juniaften fyldte med en sødlig km. Endelig nåede de enden af korridoren, hvor der var fuldstændig mørkt.

"Nu er vi der!" sagde Coupeau igen. "Pas på, hold Dem til væggen, der er tre trin."

Gervaise gik endnu en halv snes skridt forsigtigt frem i mørket. Hun stødte på noget og talte tre trin. Coupeau lukkede i det samme en dør for enden af gangen op uden at banke på, og et klart lys bredte sig ud over gulvet.

Coupeau og Gervaise gik indenfor.

Det var et indeklemt værelse, en slags tarm, der lignede en fortsættelse af selve gangen. Et falmet, uldent gardin, der i dette øjeblik var trukket til side, delte værelset i to afdelinger. Den første rummede en seng, der var skubbet til side ind under det skrå tag, en kakkelovn, der endnu var varm fra middagsmaden, to stole, et bord og et skab, hvis gesims det havde været nødvendigt at save af for at det kunne få plads mellem sengen og døren. I den anden afdeling var værkstedet indrettet: i baggrunden en lille smede-esse med blæsebælg, til højre en skruestok fastgjort i muren under en hylde, hvorpå der lå en del tænger, til venstre, nærmest vinduet, et ganske lille

arbejdsbord, oversået med fedtede og meget snavsede niptænger, sakse og små bitte save.

"Det er os!" råbte Coupeau og gik frem til det uldne gardin.

Der var ikke nogen, der straks svarede. Gervaise, der var meget beklemt, og var grebet af den tanke, at hun skulle gå ind i et værelse, der var fuldt af guld, holdt sig bag ved Coupeau, stammede og nikkede med hovedet til goddag. Det stærke skin fra en lampe, der stod og brændte på arbejdsbordet, og fra et flammende kulbål på essen, forøgede endnu mere hendes forvirring. Til sidst fik hun dog øje på madam Lorilleux, der lille, rødmosset og temmelig fyldig, stod og halede af sine korte armes fulde kraft med en stor tang i et stykke sort metaltråd, som hun stak gennem hullerne på en trækkeplade, der var gjort fast til skruestokken. Ved arbejdsbordet arbejdede Lorilleux, der også var lille af vækst, og tillige smal over skuldrene; han puslede, behændig som en abe, ved hjælp af sine niptænger med et stykke arbejde, der var så spinkelt, at det ville være forsvundet mellem hans knortede fingre. Ægtemanden var den, der først så op; han var tyndhåret og havde et langt ansigt, der var gulblegt som gammelt voks og havde et forpint udtryk.

"Å, det er jer, godt, godt!" mumlede han. "Vi har travlt, ved I nok … Kom ikke ind i værkstedet, det ville være os til ulejlighed, bliv inde i værelset."

Og han tog igen fat på sit arbejde, bøjede på ny sit ansigt ind i det grønlige skær fra en kumme med vand, gennem hvilken lampen sendte en rundkreds skarpt lys hen på hans arbejde.

"Tag plads!" råbte nu madam Lorilleux. "Det er denne dame, ikke? Meget godt, meget godt!"

Hun havde rullet tråden op og bar den hen til essen, fik kulilden til at blusse op og gav sig til at gløde tråden, førend den gik igennem de sidste huller på trækkepladen.

Coupeau flyttede et par stole frem og fik Gervaise til at sætte sig op ad gardinet. Stuen var så smal, at han ikke kunne finde plads til sig selv ved siden af hende. Han satte sig bag ved hende og bøjede sig frem for hviskende at forklare hende arbejdet. Gervaise, der var bestyrtet over den besynderlige modtagelse, ægteparret Lorilleux havde givet dem, følte sig ilde til mode under de blikke, de sendte hende; det susede for ørene af hende, så hun ikke kunne høre ørenlyd. Hun fandt, at konen tog sig noget gammel ud af sine tredive år, hun så gnaven ud og gjorde ikke noget venligt indtryk med sit hår, der i en pisk, som en kohale, hang ned over hendes krøllede nattrøje. Manden, der kun var et år ældre, tog sig i hendes øjne ud som en olding med sine tynde, ondskabsfulde læber, han var i skjorteærmer og havde bare fødder i et par udtrådte tøfler. Det, der mest forbavsede hende, var værkstedets lidenhed, de snavsede vægge, det rustne og slidte værktøj, at det hele var så sort og skident som gammelt skrammel i en marskandiserbod. Der var forskrækkelig varmt. Sveddråber perlede på Lorilleux' grønlige ansigt; madam Lorilleux besluttede sig endelig til at trække nattrøjen af, så hun stod med bare arme og særken klæbet fast til de hængende bryster.

"Og guldet?" spurgte Gervaise sagte.

Hendes urolige blik strejfede hver en krog, søgte blandt alt delle snavs den blændende glans, hun havde drømt om.

Coupeau gav sig til at le.

"Guldet?" gentog han. "Det er her, og hist, og dér lige for dine fødder."

Han havde efterhånden peget på den tynde tråd, som hans søster bearbejdede, på endnu en rulle tråd, der lignede en rulle ståltråd, og som hang på væggen i nærheden af skruestokken; derpå lagde han sig på alle fire og gav sig til at samle op på gulvet under det tremmegitter, der lå over værkstedets gulv, en smule affald, en stump metal, der lignede hovedet på en rusten knappenål. Gervaise skreg op af forundring. Det var da, ikke guld, vel, det sortagtige metal, der var grimt som jern! Han måtte bide i den lille stump og vise hende sine tænders lysende mærke. Og han begyndte igen på sine forklaringer: Mestrene leverede guldet i tråde, helt sammenfiltrede, arbejderne lod så straks tråden gå gennem trækkepladen for at få den i den tykkelse, de havde brug for, under denne bearbejdelse måtte de gøre den glødende fem eller seks gange for at den ikke skulle briste. Å, der krævedes et kraftigt håndelag og stor øvelse! Hans søster sørgede for, at hendes mand ikke rørte ved trækkepladen, da han hostede. Hun havde et par udmærkede arme, han havde set hende trække guld, der ikke var tykkere end et hår.

Lorilleux fik netop nu et anfald af hoste, der bøjede ham helt sammen på den taburet, han sad på. Midt under hosteanfaldet begyndte han at tale, han sagde med halvkvalt stemme, stadig uden at se på Gervaise, som om det var noget, han meddelte alene til sig selv:

"Jeg, jeg laver ringkæder."

Coupeau tvang Gervaise til at rejse sig. Hun kunne godt gå nærmere, så hun kunne se. Lorilleux gav sit samtykke ved en

brummen. Han rullede tråden, der var bearbejdet af hans kone, op om en cylinder, en meget tynd stålring. Derpå gjorde han et let strejf med saven, som skar tråden over i hele cylinderens længde og som ved hver omgang dannede en ring. Derpå loddede han. Ringene blev lagt på et stort stykke trækul. Han gjorde dem fugtige ved en dråbe boraks, som han hentede på bunden af et ituslået glas, der var stillet ved siden af ham, og hurtigt glødede han dem i lampen, under blæselampens horisontale flamme. Når han så havde fået et hundrede af disse ringe loddet sammen, tog han fat på det egentlige kædearbejde, støttet til enden af et bræt, der var blevet blankt ved hans hænders bestandige gniden frem og tilbage. Han bøjede med en tang ringen, trykkede den sammen på den ene side, stak den derpå ind i den ovenover og lukkede den til ved hjælp af en spidsmejsel; det gik uafbrudt og regelmæssigt fra hånden, ring føjedes til ring, så hurtigt, at kæden lidt efter lidt blev længere for øjnene af Gervaise, uden at det var muligt for hende at følge med og rigtig forstå, hvorledes det gik for sig.

"Det er ringkæden!" sagde Coupeau. "Der gives panserkæden, ankerkæden, hagekæden og den snoede kæde. Men dette her er ringkæden. Lorilleux laver kun ringkæder."

Lorilleux klukkede nok så selvtilfreds. Mens han blev ved at sammenknibe ringene, der forsvandt mellem hans sorte negle, ytrede han:

"Hør en gang, Solbærlikør! … Jeg opstillede i morges en beregning. Jeg begyndte på dette arbejde, da jeg var tolv år gammel. Nå, ved du så, hvor mange alen ringkæde, jeg har lavet, når vi regner til den dag i dag?"

Han hævede sit blege ansigt og kneb de rødkantede øjenlåg til.

"Tolv tusinde alen, en mil! Hører du: en hel mil! Hvad, en kæde på en mil. Det var noget at hænge om halsen på alle kvarterets kvindfolk! … Og den bliver bestandig længere. Jeg håber nok, den skal nå fra Paris til Versailles."

Gervaise havde sat sig ned igen, hun var meget skuffet og fandt det hele meget grimt. Hun smilede for at glæde Lorilleux. Det, der plagede hende mest, var den tavshed, de vedligeholdt om hendes giftermål, om den for hende så alvorlige begivenhed, der ene og alene var grunden til, at hun var gået derop. Lorilleux' vedblev at behandle hende som en ubelejlig nysgerrig, Coupeau havde taget med. Og da en samtale endelig var kommet i gang, drejede den sig alene om beboerne der i huset. Madam Lorilleux spurgte sin broder, om han, da han gik op ad trapperne, havde hørt, at der var slagsmål på fjerde sal. Disse Bénards pryglede løs på hinanden hver evige dag; manden kom hjem fuld som et svinebæst, og konen, konen havde også sine fejl: hun brugte en rædselsfuld mund. Derefter talte de om tegneren nede på første sal, denne lange tølper Baudequin, denne vigtigpras, der sad i held til op over begge øren, og dog aldrig bestilte andet end at ryge og sludre med sine venner. Det var nok også dårligt bevendt med Madiniers papæskefabrik; ejeren havde dagen i forvejen igen afskediget to arbejdersker, det var for resten hans egen skyld, hvis han gik fallit, for han åd selv alting op, mens børnene rendte rundt med enden ud af bukserne. Madam Gaudron havde vist sin egen måde at karte sine madrasser på; nu var hun atter frugtsommelig, det var virkelig nydeligt i hendes alder. Værten

havde lige sagt Coquets på femte sal op; de skyldte for tre terminer. For resten vedblev de stadig at tænde i deres ovn ude på gangen, skønt jomfru Remanjou, den gamle jomfru oppe fra sjette sal, da hun forleden lørdag gik ned ad trappen for at bringe sine dukker ud i byen, var kommet lige tidsnok til at frelse den lille Linguerlot fra at blive brændt over hele kroppen. Hvad jomfru Clementine, strygejomfruen, angik, opførte hun sig som hun havde forstand til, men man kunne ikke væn bekendt at tale om det; for resten elskede hun dyr og havde et sandt guldhjerte. Hvor det var jammerskade, at sådan en smuk pige rendte med alle de mandfolk! En skønne nat ville man møde hende som trækker på gaden, det var kun alt for vist!

"Her har du en endnu!" sagde Lorilleux til sin kone og rakte hende den stump kæde, han havde arbejdet på siden frokost. "Du kan jo pudse den af!"

Og han tilføjede med den ihærdighed, en mand viser, der ikke gerne vil give slip på en vittighed:

"Det var yderligere halvfemte fod … Nu begynder jeg at nærme mig Versailles."

Efter at madam Lorilleux havde gjort kæden glødende, rettede hun på den ved at lade den gå igennem reguleringspladen. Derpå lagde hun den i en lille kobberkasserolle med langt håndtag, der var fuld af meget tyndt salpetersyre, og satte den over ilden på essen. Gervaise havde, på ny opmuntret af Coupeau, måttet følge hele denne bearbejdelse. Da kæden havde været over ilden, havde den fået en mat, rød farve. Nu var den færdig og kunne afleveres.

"De afleverer dem matte," forklarede Coupeau videre. "Så gnider polererskerne dem blanke med klæde."

Gervaises mod var næsten opbrugt. Heden, der blev stærkere og stærkere, stemmede hende for brystet. Døren holdtes lukket, for at ikke den mindste trækvind skulle skaffe Lorilleux en forkølelse på halsen. Da de stadig ikke talte om giftermålet, havde hun mest lyst til at gå og trak Coupeau så småt i jakken. Han var også begyndt at føle sig forlegen og gnaven ved denne overlagte tavshed.

"Nå ja, så går vi," sagde han. "Vi vil lade jer arbejde i ro og fred."

Han trippede lidt frem og tilbage, da han håbede, at de ville sige et ord eller komme med en eller anden hentydning. Men da de forblev tavse, tog han langt om længe en rask beslutning og brød selv isen:

"Hør en gang, Lorilleux, vi gør regning på, at du vil være forlover for min kone."

Lorilleux så op, gav den forundrede og smilede samtidig spydigt, mens hans kone forlod trækkepladen og stillede sig midt i værkstedet.

"Det er altså dit alvor?" spurgte Lorilleux sagte. "Man ved aldrig, om ikke denne satans Solbærlikør gør grin!"

"Nå ja, så det er den person," sagde nu madam Lorilleux, idet hun øjnede Gervaise. "Gud bevares! Vi har jo ikke noget mod at give jer råd, vi to. Det er et underligt indfald, at ville gifte sig straks. Men, når I er så opsat på det, den ene mere end den anden, så må I selv tage skade for hjemgæld, hvis det går galt. Det er alt, hvad jeg har at sige. Og som oftest går det galt. Som oftest, som oftest."

Ved disse sidste ord dæmpede hun stemmen, rystede på hovedet og så undersøgende op og ned ad Gervaise, mønstrede

hendes ansigt, hendes hænder, hendes fødder, det var, som ville hun klæde hende af for at se hende efter lige til skindet. Hun fandt hende heldigere end hun havde ventet.

"Min broder har jo sin frihed," fortsatte hun i en mere muggen tone. "Ganske vist, familien kunne måske have ønsket ... Man har jo altid sine egne planer, men tilfældet vender op og ned på alting ... Jeg for mit vedkommende vil ikke skændes med nogen. Han havde såmænd kunnet komme slæbende med den allerværste af de værste, og jeg ville bare have sagt: 'Gift du dig bare og lad mig i fred!' Han havde det alligevel ikke dårligt her sammen med os. Han er sandelig tyk nok, man kan da se, at han ikke har sultet. Altid fik han sin varme suppe lige på slaget. Hør en gang, Lorilleux, synes du ikke, at hun ligner Therese, du ved nok, konen her lige over for, der døde af brystsyge."

"Jo, hun ser dårlig ud!" svarede Lorilleux.

"Og de har to børn, min gode. Ja, jeg sagde jo rigtignok til min broder: 'Jeg forstår ikke, hvorledes du kan falde på at gifte dig med et kvindfolk, der har to børn.' De må ikke blive vred på mig, hvis jeg ser på hans fordel, det er da det naturligste. De ser ikke stærk ud! Vel, Lorilleux, hun ser ikke stærk ud?"

"Nej, nej, hun er ikke stærk."

De sagde ikke noget om hendes ben, men Gervaise forstod af deres skjulte blikke og den måde, de kneb munden sammen på, at de hentydede til det. Hun blev stående foran dem, krøb sammen i sit tynde sjal med de gule palmer og svarede kun med enstavelsesord, som om hun stod for en forhørsdommer.

Coupeau, der så, at hun pintes, udbrød endelig:

"Det er ikke det afgørende! Det, I dér siger, gælder til Wandsbeck. Brylluppet skal stå lørdag den 29. juli. Jeg har set efter i almanakken. Er det jer belejligt? Kan I komme?"

"Å, det passer os altid!" sagde hans søster. "Du havde ikke haft nødig at rådspørge os. Jeg skal ikke forhindre Lorilleux i at være forlover. Bare jeg må have fred."

Gervaise, der stod med bøjet hoved og ikke vidste, hvad hun skulle tage sig til, havde boret spidsen af sin fod ned mellem tremmerne på det trægitter, der lå over værkstedets gulv; da hun så blev bange for at have bragt noget i uorden, da hun trak den ud igen, bøjede hun sig ned for at føle efter med hånden. Hurtigt kom Lorilleux hen imod hende med lampen. Han undersøgte mistroisk hendes fingre.

"Man må passe på," sagde han, "de små stykker guld hænger ofte fast ved støvlesålerne og slæbes bort uden at man ved et ord af det."

Han blæste det op til en stor sag. Mestrene eftergav ikke så meget som et milligram. Og han viste dem det hareben, hvormed han fejede guldstøvet på sit arbejdsbord sammen, og skindet, han havde bredt ud over sit knæ for at opfange dem. To gange om igen fejede de omhyggeligt værkstedet; de samlede fejeskarnet og brændte det, sigtede asken og fandt heri for en femogtyve til tredive francs guld om måneden.

Madam Lorilleux havde ikke taget sine øjne fra Gervaises sko.

"Men det er ikke noget at blive fornærmet over," mumlede hun med et blidt smil. "De kan bare se på Deres såler."

Gervaise satte sig ildrød i hovedet, løftede sine fødder og lod dem se, at der intet var. Coupeau havde lukket døren op og bød

i en brysk tone: "God aften." Ude fra gangen kaldte han på Gervaise. Så gik hun også ud efter at have fremstammet nogle høflige ord: hun håbede da, at de sås snart igen, og at de måtte lære hinanden at kende.

Ægteparret Lorilleux havde allerede straks igen taget fat på deres arbejde inde i det mørke hul af et værksted, hvor den lille esse lyste som et sidste stykke hvidglødende kul i en ovns stærke varme. Konen, hvis særkeærme var gledet ned over den ene skulder, og hvis hud blev rød i skæret fra ilden, trak en ny tråd og fik ved hvert tag sin hals til at svulme, så musklerne trak sig sammen som sejlgarnsnøgler. Manden, der sad krumbøjet i det grønne lys fra vandkummen, havde begyndt på en ny stump kæde, han bøjede ringen med niptangen, trykkede den sammen på den ene side, førte den ind i den foregående ring, åbnede den igen ved hjælp af en spidsmejsel, bestandig den samme mekaniske bevægelse uden at unde sig tid til at tørre sveden af sit ansigt.

Da Gervaise nåede fra gangene ud på sjette sals afsats, kunne hun ikke lade være at udbryde, mens tårerne stod hende i øjnene:

"Det lover ikke megen lykke."

Coupeau rystede rasende på hovedet. Lorilleux skulle komme til at betale ham den aften. Havde man nogen sinde set sådan en gnier! At tro, at man gik op til ham for at tage med sig et par gran af hans guldstøv! Alle de historier, det var ene og alene gerrighed. Hans søster havde måske troet, at han aldrig ville gifte sig, så hun kunne blive ved at tjene fire sous på hans middagsmad. Nå, brylluppet skulle alligevel stå den 29. juli, om

de så stillede sig aldrig så meget på bagbenene, han ville blæse dem et stykke!

Mens Gervaise gik ned ad trappen, følte hun sig hele tiden beklemt og forvirret af en sanseløs angst, der drev hende til med uro at stirre ind i skyggerne, der nu voksede på trappen. På denne tid af dagen lå trappen stille og øde hen, kun oplyst af gasblusset ved anden sal, hvis indskrumpede flamme virkede som en natlampes lysdråbe i dette brøndagtige mørke. Bag de lukkede døre fornam man den store stilhed, den søvn, der overmander arbejderne, når de har spist. Dog, fra strygejomfruens værelse lød en dæmpet latter, mens en lysstribe gled ud gennem nøglehullet på døren ind til jomfru Remanjou, der endnu sad oppe og syede florsdukkekjoler til tretten sous stykket. Neden under hos madam Gaudron blev et barn ved at græde. Og midt i denne sorte og tavse stilhed udsendte vaskerenderne en endnu stærkere stank.

Da de så var nået ned i gården, trak Coupeau i snoren til portneren, mens Gervaise vendte sig om og endnu kastede et sidste blik op ad huset. I denne måneløse nat syntes det hende at være vokset. De grå mure videde sig ud både i højden og bredden, de syntes at være renset for deres udslet og tilkittet af skyggen, og de syntes endnu mere bare og flade, nu de var afklædt for de pjalter, der om dagen hang til tørring i solen. De lukkede vinduer sov. Hist og her gjorde nogle stærkt oplyste vinduer et vågent indtryk og gav krogene et skelende udseende. Over hver forstue skinnede i lige linje fra neden og opad vinduerne ud for hver af de seks trappeafsatser ud i natten med et hvidligt lys, det lignede et snævert oplyst tårn. Ud fra papæskeværkstedet på anden sal kastede en lampe en gullig

lysstribe ned over gårdens brosten og gennemborede det mørke, der indhyllede værkstederne i stuen. Og dybt inde i dette mørke henne i den fugtige krog faldt vandet fra den dårlige hane på posten dråbe for dråbe, en efter en klang de højt i den dybe stilhed. Da forekom det Gervaise, at huset truede med at knuse hende, det hvilede isnende på hendes skuldre. Det var bestandig denne sanseløse angst, rene barnestreger, som hun selv måtte smile ad.

"Pas på!" råbte Coupeau.

Og hun måtte for at komme ud springe over en stor pøl, der var strømmet ud fra farveriet. I aften var pølen blå, havde efterårshimlens dybe azurblå farvetone, og portnerens lille natlampe tændte stjerner i den.

3

Gervaise brød sig ikke om noget bryllupsgilde. Til hvad nytte give de penge ud? Desuden var hun vedblivende en smule undselig; det syntes hende unyttigt at udkramme for hele nabolaget, at de holdt bryllup. Men det ville Coupeau ikke finde sig i: man kunne ikke således gifte sig uden at spise en bid mad sammen med sine venner. Han ville blæse nabolaget et langt stykke! Å, det kunne gøres i største tarvelighed: om eftermiddagen kunne de tage en lille fornøjelsestur og spise en kanin på den første den bedste restauration, de traf på. De skulle ikke have dansemusik til dessert, bare klinke med hinanden, førend hver gik hjem til sit for at sove ud.

Coupeau fik ved spøg og kommers Gervaise overtalt, da han forbandede sig på, at de ikke skulle lave spektakler, han skulle nok holde øje med glassene, så det ikke blev for meget druk i landskabet. Så bestilte han et gilde til 100 sous personen hos Auguste i *Pengemøllen* på Boulevard de la Chapelle. Det var en lille beværter, der holdt billige priser og som havde en danseplads omme bag ved huset med gårdens tre akacietræer. Oppe på første sal kunne man have det rigtig rart.

I de næste ti dage hvervede Coupeau gæster, henne fra huset i Rue de la Goutte-d'Or, hvor hans søster boede: Madinier, jomfru Remanjou, madam Gaudron og hendes mand. Til sidst fik han endog Gervaise til at indvillige i, at han tog to af sine kammerater med, "Karbonade-Bibi" og "Støvleskaft". Det lod sig ikke nægte, at "Støvleskaft" holdt lidt meget af mosten, men han havde en så grinagtig madlyst, at man altid indbød ham til

gilderne for at se det ansigt, værten satte op, når han så denne pokkers slughals fortære sine tolv pund brød. Gervaise lovede på sin side at tage madam Fauconnier med samt ægteparret Boche, alle tre rare mennesker. Alt i alt ville de så blive femten til bords. Det var nok. Når man blev alt for mange, endte det gerne med spektakler.

Coupeau ejede imidlertid ikke en skilling. Han vidste nok, hvad det kostede, når det skulle tage sig pænt ud, uden at han derfor flottede sig, derfor lånte han 50 francs hos sin mester. Derpå købte han først et par vielsesringe af guld til 12 francs, som Lorilleux skaffede ham til fabriksprisen: 9 francs. Så bestilte han sig en frakke, et par bukser og en vest hos én skrædder i Rue Myrrha, hvem han kun gav et afdrag på 25 francs; hans lakerede sko og hans høje hat kunne nok gå an. Da han så havde lagt til side de ti francs til gildet, til hans og Gervaises fortæring – børnene gik med i købet – havde han lige netop tilbage seks francs, og for disse kunne han få en messe i de fattiges kapel. Ganske vist, han yndede ikke sortkutterne, det skar ham i hjertet at betale sine seks francs til disse ædedolke, der ikke havde dem nødig for at holde ganen fugtig. Men et giftermål uden messe, det var alligevel ikke noget rigtigt giftermål. Han gik selv hen i kirken for at se, om han kunne få det til billigere køb, og i en time snakkede han frem og tilbage med en lille, gammel præst i en fedtet præstekjole, der var lige så fræk i sine priser som en frugtkone. Coupeau havde lyst til at lange ham et par lussinger ud. Og så spurgte han ham for spøg, om der ikke i hans butik fandtes en messe til nedsat pris, der ikke var alt for slidt, og som kunne være nok til husbehov for et skikkeligt par folk. Til sidst lod den gamle præst ham få en

messe for fem francs, idet han dog mumlede, at det næppe ville være gud nogen glæde at velsigne deres ægtepagt. Det var altid 20 sous sparet. Han havde således 20 sous tilbage.

Gervaise holdt nok af at se lidt pæn ud. Da brylluppet var bestemt, indrettede hun sig således, at hun arbejdede nogle timer længere om aftenen og tjente herved så meget, at hun kunne lægge 30 francs til side. Hun havde svær lyst til en lille silkemantille, der hang til ti francs i et vindue i Rue du Faubourg Poissonière. Den købte hun sig og desuden en mørkeblå, ulden kjole, som havde tilhørt en vaskerkone, der havde boet i hus med madam Fauconnier, men nu var død, og som enkemanden overlod hende for 10 francs; den måtte hun sy fuldstændig om. For de syv francs, der var til overs, anskaffede hun sig et par bomuldshandsker, en rose til sin kappe og et par sko til sin ældste søn Claude. Heldigvis havde de små bluser, der kunne gå an. Hun tilbragte fire nætter med at vaske og efterse alt, så der ikke var det mindste hul hverken på hendes strømper eller på hendes særk.

Endnu fredag aften, dagen før den store dag, havde Gervaise og Coupeau, da de kom hjem fra arbejde, nok at gøre lige til klokken elleve. Derefter sad de, førend de lagde sig hver i sit værelse, endnu en times tid sammen i Gervaises værelse, meget glade ved at være færdige med alle forberedelserne. Til trods for deres beslutning om at bryde sig fejl om folk i nabolaget, var det dog endt med, at de havde haft dem i tankerne hele tiden og slidt i det for deres skyld. Da de sagde godnat til hinanden, sov de allerede indvendig, skønt de stod ret op og ned. Men trods alt drog de alligevel et dybt lettelsens suk, da alt var i orden. Coupeau skulle have Madinier og Karbonade-Bibi til forlovere,

Gervaise gjorde regning på Lorilleux og Boche. De seks skulle ganske sindigt gå til borgmesteren og i kirken uden at slæbe noget følge med sig. Brudgommens to søstre havde endogså erklæret, at de blev hjemme, da deres nærværelse ikke var nødvendig. Kun Coupeaus moder havde givet sig til at græde og havde sagt, at så ville hun hellere gå i forvejen for at skjule sig i en krog; og de havde så lovet at tage hende med. Hvad det øvrige selskab angik, så skulle det møde klokken et i *Pengemøllen*. Derfra skulde de, for at få appetit, gøre en tur til Saint-Dénis-sletten, de skulle køre derud med toget og gå hjem til fods ad landevejen. Turen tegnede meget godt, gav ingen anledning til at øde med penge, men lovede en skikkelig og anstændig morskab.

Da Coupeau lørdag morgen klædte sig på, blev han grebet af uro ved tanken om, at han kun havde tyve sous. Han kom til at tænke på, at han måtte vise sig høflig og byde forloverne et glas vin og en skive skinke inden middagen. Desuden kunne der jo måske komme uforudsete udgifter. Der var ingen tvivl: Tyve sous var ikke nok. Da han havde fulgt Claude og Étienne til madam Boche, der havde lovet at tage dem med om eftermiddagen til gildet, ilede han derfor hen i Rue de la Goutte-d'Or og gik frejdigt op til Lorilleux for at låne ti francs. Det var for resten nær blevet ham siddende i halsen, da han anede, hvilket ansigt svogeren ville sætte op. Denne gnavede da også, smilede ondskabsfuldt, lånte ham til sidst to hundred-sous-stykker. Coupeau hørte sin søster mumle noget om, at "det begyndte smukt".

Vielsen hos borgmesteren skulle være klokken halv elleve. Det var meget smukt vejr, den brændende sol stegte gaderne. For

ikke at vække opsigt kom brudeparret, moderen og de fire forlovere i to hold. Først kom Gervaise ved Lorilleux' arm og Madinier med madam Coupeau lige bagved; derpå fulgte i en snes skridts afstand og ovre på det andet fortov, Boche og Karbonade-Bibi. Disse tre, der var i sorte frakker, gik med runde rygge og dinglende arme. Boche havde et par gule benklæder på, og Karbonade-Bibi, der optrådte uden vest, havde knappet sin frakke lige op i halsen, så kun en snip af hans halstørklæde lod sig se. Kun Madinier var i kjole, en rummelig kjole med firkantede skøder; de spadserende standsede for at se efter denne herre, der gik med den tykke madam Coupeau, som var puttet i grønt sjal og sort kappe med røde bånd. Gervaise i sin mørkeblå kjole og den lille mantille, der strammede hende over skuldrene, gik og så meget blid og munter ud, mens hun forekommende lyttede til de bemærkninger, Lorilleux, der til trods for varmen helt forsvandt i en vældig sæk af en overfrakke, fremsatte smågrinende; fra tid til anden drejede han hovedet lidt om og sendte et lille smil bag ud til Coupeau, der følte sig forlegen ved sine nye klæder, som ligefrem skinnede i solen.

Skønt de gik langsomt, nåede de dog rådhuset en god halv time for tidligt. Og da borgmesteren var blevet forsinket, kom deres tur først hen imod klokken elleve. Mens de sad på nogle stole i et hjørne af salen og ventede, betragtede de det høje loft og de bare vægge, de talte sagte sammen og rykkede af overdreven høflighed deres stole tilbage, hver gang et af kontorbudene gik igennem. Dog kaldte de med halv stemme borgmesteren for en dovendidrik; han var sikkert henne hos sin lille blonde veninde, eller han havde måske sat sit skærf over

styr. Men da den omtalte øvrighedsperson viste sig, rejste de sig ærbødigt op. Han lod dem sætte sig ned igen. De overværede tre vielser, blandet ind i tre borgerlige brudefølger med brude i hvidt, smukt friserede brudepiger, unge damer med rosenrøde livbånd, og talrige herrer og damer, der så meget fine ud.

Da de endelig blev kaldt frem, var Coupeau og Gervaise nær ikke blevet viet, da Karbonade-Bibi var forsvundet. Boche fandt ham ude på torvet, hvor han gik og røg sig en pibe. Det var også nogle rare bæster i denne her kasse, de brød sig pokker om folk, når man ikke havde et par gule handsker og kunne stikke dem op i næsen! Alle formaliteterne, oplæsningen af loven, de foreskrevne spørgsmål og underskrifterne, blev gjort så hurtigt af, at de så på hinanden i den tro, at de var blevet snydt for en god halvdel af ceremonierne. Gervaise, der var fortumlet, og hvem hjertet sad i halsen, trykkede sit lommetørklæde mod sine læber. Madam Coupeau gned sine stride tårer. Alle havde de bøjet sig frem over protokollen, da de med store, skæve bogstaver skrev deres navne, med undtagelse af brudgommen, der, da han ikke kunne skrive, havde tegnet et kors. De gav hver fire sous til de fattige. Da kontorbuddet rakte Coupeau vielsesattesten, puffede Gervaise til ham med albuen, og han besluttede at give endnu fem sous.

Det var et godt stykke vej fra rådhuset til kirken. Undervejs drak mandfolkene sig et glas øl, madam Coupeau og Gervaise en solbærlikør med vand. De gik gennem en lang gade, hvor solens stråler faldt lodret ned uden spor af skygge. Kirkebetjenten stod midt i den tomme kirke og ventede på dem; han puffede dem hen imod et lille kapel, mens han i en opbragt tone spurgte, om det var for at forhåne religionen, at

de kom for sent. En præst, der så tvær og forsulten ud, kom farende med lange skridt; foran ham trippede en kordreng i en snavset messeskjorte afsted. Han haspede sin messe af i en fart, slugte de latinske sætninger, vendte sig, bøjede sig og udbredte armene i største hast, mens han skelede lurende hen på brudefolkene og forloverne. Brudefolkene, der stod oppe foran alteret, blev meget forvirrede og kunne ikke finde rede på, når de skulle knæle ned, rejse sig, sætte sig, da de ventede på et tegn fra kordrengen. Forloverne stod op hele tiden for at overholde, hvad der passede sig, og madam Coupeau, der atter havde fået tårer i øjnene, græd ned i bønnebogen, hun havde lånt af en naboerske.

Nu slog klokken tolv, den sidste messe var blevet læst. Kirken fyldtes af sakristanens fodtrin, af skraben med stole, der stilledes tilbage på deres plads. De skulle gøre hovedaltret i stand til en eller anden fest, for man hørte tapetsererne slå draperier op med deres hamre, og inde i baggrunden af det lille kapel, hvor kirkebetjenten allerede fik støvet til at hvirvle ved at feje gulvet, skyndte præsten med det gnavne ansigt sig med at lægge sine tørre hænder på Coupeaus og Gervaises bøjede hoveder; det så ud, som han forenede dem midt i en flytnings roderi, i et øjeblik mellem to rigtige messer, hvor den gode gud var fraværende. Da brudefolkene så på ny havde indskrevet deres navne i en kirkebog i sakristiet og igen stod udenfor kirken i fuldt sollys, blev de alle stående der et øjeblik, fortumlede og forpustede over at være blevet gjort færdige i sådan en galop.

"Det var det!" sagde Coupeau med et forlegent smil.

Han stod og vuggede frem og tilbage uden at kunne finde på noget vittigt; så tilføjede han dog:

"Nå da! Det er de ikke længe om. Det går en, to, tre! Det er ligesom bos tandlægerne: man får ikke tid til at skrige av. Det kan man kalde vielse uden smerter."

"Ja, Ja, det er net arbejde," mumlede Lorilleux og lo stille. "De smeder dem sammen på fem minutter og så skal det holde hele livet. ... Å, stakkels Solbærlikør, frisk op med hovedet!"

De fire forlovere daskede Coupeau på skuldrene, så han krummede ryg. Samtidig omfavnede Gervaise smilende og alligevel med tårer i øjnene madam Coupeau.

Hun svarede på den gamle kones afbrudte ord:

"Vær ikke bange, jeg skal gøre, hvad jeg kan. Hvis det går galt, skal det ikke være min skyld. Nej, vær De kun rolig, jeg er alt for begærlig efter at leve et lykkeligt liv. Nå, nu er den sag afgjort, ikke? Og nu må han og jeg se at forstå hinanden så godt vi kan."

Så gik de lige til *Pengemøllen*. Coupeau havde taget sin kone under armen. De gik rask afsted, lo og var helt optaget af hinanden, kom et par hundrede meter forud for de andre, så hverken husene eller de spadserende eller vognene. Forstadens støj lød i deres øren som klokkeklang. Da de nåede beværtningsstedet, forlangte Coupeau straks to flasker vin, brød og nogle skiver skinke ind i et lille værelse med glasvægge i stuen, uden nogen slags opdækning, det skulle bare være en lille hjertestyrkning. Da han så den kraftige appetit, Boche og Karbonade-Bibi lagde for dagen, bestilte han en flaske til og et stykke ost. Madam Coupeau var slet ikke sulten, hun var alt for hjertegrebet til at kunne spise. Gervaise var ved at dø af tørst og

drak det ene store glas vand efter det andet med så lidt vin i, at vandet næppe fik farve.

"Det er mig, der giver," sagde Coupeau og gik straks hen til kassen, hvor han betalte fire francs og fem sous.

Nu var klokken imidlertid blevet et, og gæsterne mødte op. Madam Fauconnier var den første, der indfandt sig: hun var et svært, endnu kønt kvindfolk, hun var iført en råsilkekjole med påtrykte blomster, et rosenrødt slips og en med blomster overlæsset kappe. Derefter kom i følge sammen jomfru Remanjou, stadig lige mager i sin evindelige sorte kjole, som det syntes, hun ikke en gang skilte sig ved, når hun lagde sig i sengen, og ægteparret Gaudron; manden, der var klodset som et umælende bæst, fik sin brune jakke til at knage i sømmene ved den mindste bevægelse, og konen, der var meget svær, stak sin frugtsommelige mave frem, og hendes stærkt violette kjole gjorde denne endnu mere fremtrædende. Coupeau erklærede, at de ikke skulle vente på Støvleskaft, han ville træffe selskabet på vejen til Saint Denis.

"Å!" udbrød madam Lerat, idet hun trådte ind. "Vi får lige straks en ordentlig bløde! Det bliver yndigt!"

Og hun kaldte selskabet hen i døren for at se på skyerne, det var et blæksort uvejr, der fra syd trak op over Paris. Madam Lerat, der var Coupeaus ældste søster, var et højt, tørt, mandhaftigt stykke kvindfolk; hun snøvlede og havde uglet sig ud i en alt for vid, brun kjole, hvis lange frynser gjorde, at hun lignede en mager puddelhund, der kommer op af vandet. Hun fægtede i luften med sin parasol, som om det var en stok. Da hun havde omfavnet Gervaise, tog hun atter fat:

"I kan ikke forestille jer den tordenblæst, det er ude på gaden. Det er, som gik man i varmt vand!"

Alle erklærede, at de længe havde mærket, det ville blive uvejr. Madinier havde, da de kom ud fra kirken, godt set, at det trak op. Lorilleux fortalte, at han havde haft så stærke smerter i sine ligtorne, at han ikke havde kunnet sove lige fra klokken tre i nat. For hesten kunne man jo ikke vente andet efter den trykkende varme, der havde været de sidste tre dage.

"Ja, det vil nok snart give sig til at skylle ned," sagde Coupeau, der stod henne ved døren og betragtede himlen med et uroligt blik. "Vi mangler kun min søster; så snart hun kommer, kan vi straks drage afsted."

Madam Lorilleux var virkelig bag efter. Madam Lerat havde været oppe hos hende for at tage hende med, men da hun havde truffet hende i færd med at tage sit snøreliv på, var de kommet op at skændes. Den høje enke tilføjede hviskende i øret på sin broder: "Jeg lod hende sidde dér. Hun er i et humør! … Du skulle bare se hendes ansigt."

Brudefølget måtte tilbringe endnu et kvarter med at trippe frem og tilbage i beværtningen, hvor de blev puffet til og løbet på ærmet af mandfolk, der kom ind for at få sig en genstand ved skænken. Fra tid til anden stak Boche eller madam Fauconnier eller Karbonade-Bibi udenfor, gik ud til kanten af fortovet og så op i luften. Det regnede ikke endnu, men det blev mørkere, og vinden strøg hen ad jorden og hvirvlede det hvide støv op i små skyer. Ved det første tordenskrald gjorde jomfru Remanjou korsets tegn. Alle hævede ængsteligt blikket op på uret ovenover spejlet: den manglede kun tyve minutter i to.

"Nu går det løs!" udbrød Coupeau. "Det er englene, der græder."

En regnbyge fejede hen ad vejen, hvor kvindfolk tog benene på nakken, mens de med begge hænder løftede deres skørter op. Lige i den første øse kom endelig madam Lorilleux, forpustet og rasende havde hun på dørtærsklen mas med sin paraply, som hun ikke kunne få slået ned.

"Har man nogensinde set så galt!" stammede hun. "Det overraskede mig, lige som jeg skulle ud af døren. Jeg havde mest lyst til at gå op igen og klæde mig om … Ja, det er et nydeligt bryllup, Jeg sagde det nok, jeg ville have det udsat til meste lørdag. Himlen græder, fordi man ikke lyttede til mit råd! Men så meget desto bedre, lad det bare øse ned!"

Coupeau forsøgte at berolige hende, men hun bad ham gå hjem og lægge sig. Han ville vist ikke betale hendes kjole, hvis hun fik den ødelagt. Hun var i en sort silkekjole, som hun knap kunne trække vejret i; livet, der var alt for snævert, gabte ved knaphullerne og skar hende under armene, og nederdelen, der var syet som et futteral, strammede så stærkt om hendes lår, at hun kun kunne gå med ganske små skridt. Alligevel betragtede damerne i selskabet hendes dragt med sammenknebne læber og misundelige blikke. Det syntes, som om hun ikke en gang så Gervaise, der sad ved siden af madam Coupeau. Hun kaldte på Lorilleux og bad om hans lommetørklæde, og gav sig derefter til i en krog af værelset meget omhyggeligt at tørre regndråberne af sin silkekjole, en for en.

Skyllen var imidlertid pludselig hørt op. Men det blev stadig mørkere og mørkere, det var næsten nat, en sorteblå nat, der blev gennemskåret af stærke lyn. Karbonade-Bibi gentog

leende, at nu ville det give sig til at regne med skomagerdrenge, det var der ingen tvivl om. Nu brød uvejret løs med overordentlig voldsomhed. I en halv time øsede det ned med spande, og tordenen rullede uafbrudt. Mandfolkene i døren stod og betragtede det grå slør, regnskyllet lagde over alting, de opsvulmede rendestene og snavset, der sprøjtede op, når regndråberne plaskede ned i pytterne. Kvindfolkene sad derimod ned og holdt forskrækkede hænderne for øjnene. Der var ingen, der talte mere, det stemmede en smule for brystet. Boche forsøgte at sige en vittighed om tordenen, at det var St. Peder, der nyste deroppe, men der var ingen, der lo ad den. Men da der blev længere og længere mellem tordenskraldene og uvejret drev bort, begyndte selskabet igen at blive utålmodigt, skældte ud over uvejret, bandede og truede med knyttede næver op mod skyerne. Himlen havde nu antaget et askefarvet udseende og en fin regn faldt ustandseligt.

"Klokken er allerede over to," råbte madam Lorilleux. "Vi kan da vel ikke blive siddende her."

Da jomfru Remanjou gav sig til at tale om, at de godt alligevel kunne gå ud på landet, når de bare stoppede op ved fæstningsgraven, gjorde det øvrige selskab indsigelser: Vejene var vist i en nydelig forfatning, og man kunne jo ikke en gang sætte sig i græsset, desuden så det ikke ud til at være forbi, der kom vistnok en skylle endnu. Coupeau, der med øjnene fulgte en gennemblødt arbejder, som gik ganske roligt ude i regnen, mumlede hen for sig:

"Hvis det bæst til Støvleskaft har ventet os på vejen til Saint Denis, har han da ikke fået solstik."

Det vakte latter, men det dårlige humør bredte sig alligevel. Det var jo ikke til at holde ud i længden. De måtte tage sig noget for. Det gik ikke at blive siddende dér og sælge hovedkød lige til middag. I et kvarters tid, mens det stadig øsede ned, brød de deres hoveder med alle mulige planer. Karbonade-Bibi foreslog at spille kort, Boche, der var et stort stykke af en gavtyv og lurendrejer, kunne en meget morsom leg, der hed skrifteleg; madam Gaudron slog på at gå hen i Chaussée Clignancourt og spise en løgtærte; madam Lerat havde mest lyst til at blive siddende og fortælle historier; Gaudron kedede sig ikke, fandt, de havde det godt, de kunne bare sætte sig til Bords straks. De talte frem og tilbage om hvert af disse forslag og kom op at skændes; det ene var dumt, det andet ville dysse dem i søvn. Da så Lorilleux også ville give sit besyv med og ganske simpelt foreslog, at de skulle gå en tur ad de ydre boulevarder til Père-Lachaise-kirkegården, hvor de så, hvis der var tid, kunne kigge indenfor til Héloïses og Abélards grave, kunne madam Lorilleux ikke længere dy sig, men brød løs. Hun sagde tak for sig. Det var, hvad hun gjorde! De ville måske gøre nar ad folk? Hun var stukket i sin bedste stads, hun var blevet gennemblødt af regnen, og alt det for at sidde indelukket på en beværtning! Nej tak, hun havde fået nok at det bryllup, så foretrak hun dog at sidde hjemme. Coupeau og Lorilleux måtte spærre døren for hende. Hun blev ved at gentage:

"Gå væk med jer! Jeg siger jer, at jeg vil af sted!"

Da det endelig var lykkedes hendes mand at få hende talt til rette, gik Coupeau hen til Gervaise, der stadig sad stille i sin krog og talte med sin svigermoder og madam Fauconnier, og sagde:

"Men De foreslår jo ikke noget!" Han havde endnu ikke mod til at sige du til hende.

"Å, jeg er ligeglad," svarede hun leende. "Jeg er ikke så vanskelig. Lad os gå ud, eller lad os ikke gå ud, det er mig ligegyldigt. Jeg befinder mig meget godt. Jeg forlanger det ikke bedre."

Og hendes ansigt lyste virkelig af en stille glæde. Siden gæsterne var kommet, havde hun gået omkring med en tilfreds mine og talt stilfærdigt og bevæget med hver især uden at blande sig i skænderiet. Så længe uvejret stod på, havde hun siddet med stive øjne og betragtet lynene, som om hun i deres pludselige lysglimt så alvorlige begivenheder langt ud i fremtiden.

Heller ikke Madinier havde endnu stillet noget forslag. Med frakkeskøderne udbredt hver til sin side lænede han sig mod skænken med en mine som en fabriksherre. Han spyttede langt og rullede med sine store øjne.

"Herre gud!" sagde han. "Vi kunne jo gå på museet ..."

Han strøg sig om hagen og sendte selskabet et spørgende blik.

"Der er oldsager, billeder, malerier, en mængde ting. Det er meget lærerigt ... De har måske aldrig været dér. Å! Der er nok at se, i det mindste for en gangs skyld."

Selskabet så på hinanden for at prøve stemningen. Nej, Gervaise havde ikke set det; madam Fauconnier heller ikke, Boche heller ikke og ingen af de andre. Coupeau troede nok, han vat gået derop en søndag, men han kunne såmænd ikke huske noget mere. De var dog tvivlrådige, indtil madam Lorilleux, på hvem Madiniers vigtighed havde gjort et stærkt

indtryk, fandt forslaget meget passende og fornuftigt. Siden man alligevel skulle holde fridag og var i stadsen, kunne man lige så godt se noget belærende. Hele selskabet gav sin tilslutning. Da det endnu dryppede en smule, lånte de paraplyer hos værten, nogle gamle paraplyer, blå, grønne, kastanjebrune, der var glemt af gæster; derpå begav de sig på vej til museet.

Selskabet drejede til højre og gik ned mod Paris ad Faubourg-Saint-Denis. Coupeau og Gervaise var atter i spidsen, de gik til og kom foran de andre. Madinier havde madam Lorilleux under armen, den gamle madam Coupeau var blevet tilbage i *Pengemøllen*, da hun var dårlig til bens. Derpå kom Lorilleux og madam Lerat, Boche og madam Fauconnier, Karbonade-Bibi og jomfru Remanjou og til sidst ægteparret Gaudron. Det var i alt et dusin. De dannede et pænt optog på fortovet.

"Å, vi er ganske udenfor den sag, sværger jeg Dem til," sagde madam Lorilleux til Madinier. "Vi ved ikke en gang, hvor han har fået hende, eller rettere, vi ved det kun alt for godt; men det er ikke noget for os at snakke om, vel? … Min mand har måttet købe ringene. Endnu i morges måtte min mand, lige som han var stået op af sengen, låne dem ti francs, ellers var der ikke blevet noget af det hele … En brud, der ikke har en eneste slægtning med til sit bryllup! Hun siger, hun har en søster, der er spækhøkerske i Paris. Men hvorfor har hun så ikke indbudt hende?"

Hun tav stille for at pege på Gervaise, der, da fortovet hældede, haltede stærkt.

"Vil De se dér! Og det gør ikke noget! … Å, den klumpedumpe!"

Og dette øgenavn "Klumpe-Dumpe" løb fra mund til mund i selskabet. Lorilleux smågrinede og sagde, at således burde hun hedde i fremtiden. Men madam Fauconnier tog Gervaise i forsvar, det var uretfærdigt at gøre nar ad hende, hun var så ren som en nyslået skilling og kunne tage en ordentlig hånd i med, når det kneb. Madam Lerat, der altid var fuld af tvetydigheder, kaldte den lilles ben for "en elskovskegle", og hun tilføjede, at mange mandfolk holdt af den slags uden at hun ville indlade sig på nogen nærmere forklaring.

Selskabet var nu nået gennem Rue St. Denis og skråede over boulevarden. De standsede et øjeblik for den stærke vognfærdsel, derpå vovede de sig ud på kørebanen, som uvejret havde forvandlet til et fuldstændigt morads. Nu begyndte det at øse igen, og de slog paraplyerne op; under disse elendige regnskærme, der svajede frem og tilbage i hænderne på mandfolkene, løftede kvindfolkene deres skørter op og travede gennem mudderet, der strakte sig fra fortov til fortov. To gadedrenge gav sig til at råbe "Bajadser" efter dem. Spadserende kom til, butiksfolk tog sig et billigt grin inde bag deres ruder. Midt i den myldrende menneskemængde på boulevardens grå og fugtige baggrund afsatte disse par, der gik i hælene på hinanden, nogle afstikkende pletter: Gervaises mørkeblå kjole, madam Fauconniers ublegede nederdel med de påtrykte blomster og Boches kanariegule bukser, selv Coupeaus flunkende nye frakke og Madiniers bredskødede kjole fik et anstrøg af maskeradedragter, fordi de selv følte sig ilde til mode i denne søndagsstads, mens madam Lorilleux' smukke dragt, madam Lerats frynser og jomfru Remanjous pibede skørter var en sammenblanding af de forskelligste moder og viste på rad

prøver på fattigfolks luksus. Men det var dog især mandfolkenes hatte, der vakte morskab; det var gamle hatte, der var gået af mode, og som havde mistet deres glans i skabenes mørke, de havde alle mulige latterlige former: høje, brede, spidse, med de besynderligste skygger, opsmækkede, flade, alt for brede eller alt for smalle. Og munterheden voksede, da til allersidst kartersken, madam Gaudron, kom anstigende som rosinen i pølseenden i sin skrigende violette kjole og med sin frugtsommelige mave, der gjorde hende ganske uformelig. Selskabet påskyndede slet ikke sin gang, godmodige, som de var, følte de sig glade ved at vække opmærksomhed og morede sig over vittighederne.

"Stop! Dér er bruden!" råbte en af gadedrengene og pegede på madam Gaudron. "Å, sikken en ulykke! Hun har slugt en frugtkærne."

Hele selskabet brast i latter. Karbonade-Bibi vendte sig om og sagde, at drengene havde truffet det rette. Kartersken lo allerhøjest, hun brystede sig, det var ikke nogen skam, tværtimod; der var mere end én dame, der i forbigående skelede til hende, og som gerne ville være i samme tilstand som hun.

De gik nu gennem Rue de Cléry, og derefter tog de Rue du Mail. På Place de Victoires gjorde de et øjeblik holdt. Båndene på brudens venstre sko var gået op, og mens hun bandt dem ved foden af Louis XIV's statue, klumpede de andre par sig sammen bag hende og sagde, mens de stod og ventede på at komme videre, vittigheder i anledning af det stykke læg, hun viste. Endelig efter endnu at have travet gennem Rue Croix-des-Petit-Champs nåede de Louvre.

Madinier bad høfligt om at måtte gå i spidsen af optoget. Museet var meget stort, og man kunne let fare vild, og for resten kendte han de bedste afdelinger, da han kom der hyppigt sammen med en kunstner, en meget godt begavet fyr, hvis tegninger en af de største papæskeforretninger købte.

Da selskabet så trådte ind i den assyriske afdeling i stuen, løb der en kuldegysen gennem dem. Død og pine! Her var ikke varmt, den sal kunne udmærket bruges til kælder. Langsomt skred parrene frem, med hagen i vejret og sammenknebne øjenlåg imellem disse stenkolosser, guder i sort marmor, stumme i deres præstelige stivhed, sagnagtige uhyrer, halvt katte, halvt kvinder med dødningeansigter, skarpe næser og svulmende læber. De fandt det alt sammen meget grimt. Der arbejdedes rigtignok meget smukkere nu til dags i sten. De faldt i staver foran en indskrift i fønikiske bogstaver. Det var da ikke muligt, at noget menneske nogen sinde havde kunnet læse de kragetæer. Men Madinier, der allerede stod på første trappeafsats med madam Lorilleux, kaldte på dem, så det gav genlyd under hvælvingen:

"Kom dog! Det er ikke noget videre, de anstalter … Nej, her oppe på første sal er der noget at se!"

Trappens strenge nøgenhed gjorde dem alvorlige. Og det fordoblede deres andægtighed, at der stod en ypperlig dørvogter i rød vest og guldbroderet liberi og så ud, som om han ventede på dem. Ærbødige og med de sagtest mulige trin gik de ind i den franske afdeling.

Uden at standse, men med øjnene blændede af rammernes guld gik de gennem den række af små udstillingsrum, hvor der hang alt for mange malerier, til at man kunne se dem ordentligt

igennem. Man måtte have kunnet afse en time til hvert, hvis man skulle have kunnet forstå det. Malerier og kun malerier, død og pine! Det fik aldrig ende! Det måtte rigtignok have kostet penge! Da de var kommet ind i den sidste sal, standsede Madinier pludselig foran "Medusas Redningsflåde" og gav sig til at forklare dem, hvad det forestillede. De blev alle stående i tavs forundring. Da de så satte sig i gang igen, fandt Boche udtryk for den almindelige følelse: "Det havde slået dem."

Inde i Apollo-galleriet var det især gulvet, der vakte selskabets beundring, det lysende spejlblanke gulv, hvori bænkenes ben spejledes. Jomfru Remanjou lukkede øjnene, da hun troede, at hun gik i vand. De råbte til madam Gaudron om at træde fast til af hensyn til sin tilstand. Madinier ville vise dem forgyldningerne og malerierne oppe på loftet, men de var ved at knække halsen og kunne alligevel ikke se noget. Lige før de skulle gå ind i den firkantede sal, pegede han på et vindue og sagde:

"Det er den balkon, hvorfra Charles IX skød på folket."

Han holdt mandtal over flokken, gav så med en håndbevægelse befaling til at gøre holdt midt i salen. "Her er kun mesterværker," meddelte han dem sagte, som var de i en kirke. De gjorde en tur rundt i salen. Gervaise spurgte, hvad "Brylluppet i Kana" forestillede; det var tosset, at der ikke stod en forklaring på rammerne. Coupeau standsede foran "Joconde", som han fandt lignede en af hans tanter. Boche og Karbonade-Bibi smågrinede og blinkede til hinanden over de nøgne kvinder, især Antiopes lår greb dem stærkt. Ægteparret Gaudron blev stående og måbede på Murillos "Jomfru Maria", han med åben mund, hun med hænderne på sin mave.

Da de var gået salen rundt, ville Madinier, at de skulle begynde forfra, det kunne nok lønne sig. Han beskæftigede sig meget med madam Lorilleux, fordi hun var i silkekjole, og hver gang, hun spurgte ham om noget, svarede han alvorligt og med stor sikkerhed. Da hun faldt i beundring over Tizians elskede, hvis gule hår hun syntes lignede hendes eget, fortalte han hende, at det var den smukke Ferronière, en af Henri IV's elskerinder, der havde været hovedpersonen i et stykke, som var blevet spillet på Ambigu.

Derpå styrede selskabet ind i det lange galleri, hvor den italienske og den flamske skole hang. Her var billede ved billede: helgener, mænd og kvinder med ubegribelige ansigter, helt sorte landskaber, dyr, der var blevet gule, et mylder af mennesker og ting, hvis stærke farver begyndte at gøre ondt i hovedet på dem. Madinier talte ikke mere. Han gik langsomt i spidsen af optoget, der fulgte efter ham i god orden, med alle halsene strakt frem og øjnene løftet i vejret. Århundreders kunst drog forbi deres uforstående uvidenhed: de første italienere med deres fine tørhed, venetianerne med deres farvepragt, hollænderne med deres svulmende yppighed og skinnende livsglæde. Men det, der interesserede selskabet mest, var dem, der sad med deres staffelier stillet op midt imellem de besøgende og malede ganske uforstyrret, især vakte en gammel dame deres forundring ved den besynderlige måde, hun malede på; hun stod højt oppe på en stige og smurte med en pensel, der mere lignede en kost, en lyseblå himmel op på et umådeligt stykke lærred. Lidt efter lidt havde det rygte bredt sig, at det var et brudefølge, der aflagde besøg i Louvre; malerne strømmede til med munden trukket op til smil,

nysgerrige satte sig i forvejen på de bænke, selskabet måtte komme forbi, og tog det rigtigt i øjesyn, og opsynsmændene bed sig i læberne for at holde deres spydigheder tilbage. Selskabet selv, der allerede var træt, havde mistet sin værdighed og traskede afsted i de sømbeslåede sko, hvis klaprende hæle gav genlyd, når de stampede hen over gulvet som en flok kvæg, der var sluppet ind i disse strenge, tavse sale.

Madinier tav stadig for senere at gøre des større virkning. Han gik lige hen imod Rubens "Kermesse", han sagde stadig ikke noget, indskrænkede sig til at pege på billedet med et polisk blink i øjet. Da damerne kom helt hen til maleriet, hvinede de og fo'r tilbage helt røde i hovedet. Mandfolkene holdt dem tilbage, lo og udsøgte de værste steder.

"Se dog!" tog Boche fat, "det er s'gu noget, der duer. Dér er en, der brækker sig. Og ham dér, han vander løvetanden. Og ham dér, nej se ham … Nå, det kan nok være, de er gode!"

"Lad os gå," sagde Madinier henrykt over den virkning, han havde opnået. "Der er ikke mere at se på denne side."

Brudefølget vendte om og gik på ny gennem den firkantede sal og Apollo-galleriet. Madam Lerat og jomfru Remanjou klagede sig. Deres ben kunne ikke mere bære dem. Men papæskefabrikanten ville vise Lorilleux de gamle smykker. De var lige herved inde i en lille sal, hvor han kunne finde ind med lukkede øjne. Han gik alligevel galt og slæbte selskabet gennem en syv-otte øde og kolde sale, hvor der kun fandtes en række glasskabe med en uendelighed af ituslåede potter og grimme småfigurer. Selskabet fik kuldegysninger og kedede sig stærkt.

Som de gik og ledte efter en udgang, faldt de lige ned blandt tegningerne. Det blev en ny endeløs vandring: tegningerne fik

slet ingen ende. Værelse efter værelse, hvor der ikke var noget som helst andet end disse overkradsede papirer i glasskabene op ad væggene. Madinier begyndte at blive forvirret, men ville på ingen måde tilstå, at han var gået galt. Han slog ind på en trappe og lod selskabet vandre en etage op. Denne gang dumpede de midt ned i Marinemuseet mellem modeller til instrumenter og kanoner, mellem tegninger og gamle skibe, der tog sig ud som legetøj. Efter et kvarters vandring stødte de igen på en trappe, og da de var steget ned ad den, befandt de sig pludselig igen midt imellem tegningerne. Fortvivlelsen greb dem, de løb på må og få rundt i salene, stadig par efter par i hælene på Madinier, som helt ude af sig selv tørrede sveden af sin pande, mens han skældte ud på bestyrelsen, som han beskyldte for at have byttet om på dørene. Opsynsmændene og de andre besøgende betragtede dem med forbavselse. På mindre end tyve minutter vandrede de gennem den firkantede sal, den franske afdeling, forbi skabene, hvor de små orientalske guder slumrede. De fandt aldrig mere ud! Mørbankede og helt ude af humør trampede de afsted med megen støj og lod madam Gaudron med samt hendes mand langt tilbage.

"Der bliver lukket! Der bliver lukket!" lød opsynsmændenes stærke stemmer.

Det var på et hængende hår, at selskabet var blevet lukket inde. En opsynsmand måtte tage sig af dem og følge dem hen til en udgang. Da de så i forhallen havde fået deres paraplyer og atter stod ude i gården, trak de vejret lettet. Madinier fandt sin selvsikkerhed igen, han havde bare taget fejl og drejet til højre i stedet for til venstre; nu huskede han tydeligt, at smykkerne var

i værelset til venstre. For øvrigt gav hele selskabet sig mine af at være tilfredse med det, de havde fået at se.

Klokken slog fire. Der var endnu to timer at fordrive inden middag. De besluttede at slå dem ihjel med en tur. Damerne, der var meget trætte, ville dog hellere blive siddende, men da der ikke var nogen, som bød dem forfriskninger, begav de sig igen på vandring langs hen ad kajen. Der fik de atter en skylle, der var så voldsom, at damernes klæder til trods for paraplyerne blev gennemblødte. Madam Lorilleux, hvis hjerte blødte ved hver regndråbe, der faldt på hendes kjole, foreslog, af de skulle søge ly under Pont Royal; for resten, hvis de ikke ville følge hendes råd, var det hende lige meget, hun gik i hvert fald derned. Hele selskabet tyede ind under Pont Royal; dér var rigtig godt! Det var et ganske ypperligt indfald! Damerne bredte deres lommetørklæder ud på stenene, satte sig så ned dér med knæene fra hinanden og rykkede græsset op, der voksede mellem stenene, mens de betragtede det sorte vand, der strømmede forbi; de befandt sig ganske, som de var på landet. Mandfolkene morede sig med at råbe højt for at prøve ekkoet under brobuen lige over hovedet på dem. Boche og Karbonade-Bibi kappedes om at skælde det tomme rum ud og råbte den ene gang efter den anden af fuld hals: "Svinebæst!" og slog en høj latter op, når ekkoet sendte dem dette ord tilbage; da de så var blevet hæse, ledte de efter flade sten og morede sig med at slå smut.

Bygen var forbi, men selskabet befandt sig så godt, at det ikke faldt nogen ind at bryde op. Seinen førte forbi dem fedtflager, gamle propper og affald fra grøntsager. En mængde snavs, som en hvirvel i vandet stoppede op hist og her midt ude

i strømmen, der lå helt i mørke under brobuen; imidlertid lød ovenover på broen omnibussernes og droskernes rumlen, larmen fra Paris, hvoraf de kun til højre og til venstre kunne skimte tagene ligesom fra bunden af et hul. Jomfru Remanjou udstødte et suk; hvis der havde været træer, ville stedet her, sagde hun, have mindet hende om en afsides krog ved Marnefloden, hvor hun omkring 1817 havde spadseret med en ung mand, som hun endnu den dag i dag begræd.

Nu gav Madinier tegn til afgang. De gik igennem børneflokken, hvis tøndebånd og balloner bragte uorden i parrenes smukke rækkefølge. Da optoget så nåede ud på Vendôme-pladsen og stod hensunken i beskuelse af søjlen, fandt Madinier på at vise sig galant mod damerne; han spurgte, om de ikke havde lyst til at gå op i søjlen og se ud over Paris. Hans tilbud forekom dem meget grinagtigt. Jo, jo, de ville nok op, og de lo i lang tid. For resten kunne det være meget interessant for folk, der aldrig havde været højere til vejrs end deres eget stuegulv.

"Hvor kan De tro, af Klumpe-Dumpe tør vove sig der op med sin kegle?" mumlede madam Lorilleux.

"Jeg har nok lyst til at komme derop," sagde madam Lerat, "men jeg vil ikke have noget mandfolk til at gå bagefter mig."

Og så begyndte de at stige op. Alle tolv klavrede de i hælene på hinanden op ad den snævre vindeltrappe, på hvis slidte trin de gled, så de måtte støtte sig mod væggene. Da de så nåede derop, hvor der var fuldstændig bælgmørkt, blev der en fnisen og grinen. Damerne udstødte små hvin. Herrerne kildede dem eller kneb dem i benene. Men de var ikke så tossede at tale om det; de gav sig mine af, at de troede, det var mus. For resten,

hvad gjorde det, herrerne forstod nok at holde op i rette tid af hensyn til anstændigheden. Boche fandt nu på en vittighed, som hele selskabet gentog. De råbte på madam Gaudron, som om hun var blevet siddende på vejen, og spurgte hende, om hendes mave kunne slippe igennem. Tænk en gang, om hun pludselig sad fast og hverken kunne komme op eller ned, så stoppede hun jo hullet, og man kunne jo aldrig vide, hvorledes det så ville gå. Og de brød ud i så voldsom en latter over den frugtsommelige kones mave, at søjlen rystede. Boche, der nu havde fået humøret op, erklærede så, at de ville blive gamle og grå på denne vandring i dette skorstensrør; det fik jo aldrig nogen ende, det gik lige lukt op i himlen. Og han forsøgte at forskrække damerne ved at råbe, at nu væltede det.

Coupeau sagde imidlertid slet ikke noget; han gik bagefter Gervaise, holdt hende om livet og følte, hvorledes hun gav sig hen til ham. Da de pludselig atter kom ud i dagslyset, var han netop i færd med at kysse hende i nakken.

"Nå, I er nogle nydelige fyre, I generer jer såmænd ikke!" sagde madam Lorilleux med en forarget mine.

Karbonade-Bibi satte en forbitret mine op og blev ved at mumle mellem tænderne:

"Sikken en støj, I gik og gjorde! Jeg kunne ikke en gang komme til at tælle trinnene."

Men Madinier stod allerede oppe på platformen og viste dem, hvad det var for monumenter, man kunne se. Hverken madam Fauconnier eller jomfru Remanjou ville på nogen måde gå bort fra trappen; den blotte tanke om stenbroen dernede fik det til at løbe rundt for dem, og de indskrænkede sig til at kaste ængstelige blikke ud gennem den lille dør. Madam Lerat, der

var modigere, tog sig en tur rundt på den smalle omgang, idet hun hældede sig op mod kuplens bronzetag. Men man kunne ikke lade være at føle en underlig fornemmelse, når man kom til at tænke på, at det ville være nok, om man gik ét skridt for langt ud. Sikken en kolbøtte, ih, gud fader bevares! Mandfolkene blev lidt blege om næbbet, men så dog ned på pladsen. Man kunne godt tro, man svævede frit i luften. Nej, uh ha, det løb en alligevel koldt ned ad ryggen. Madinier rådede dem til at se opad og lige frem for sig langt ud i det fjerne, det forhindrede en i at blive svimmel.

Og han vedblev stadig med fingrene at vise, hvad det var for bygninger, de kunne se: dér Invalidekirken, der Pantheon, der Notre Dame-kirken, her St. Jacques tårn og derude Montmartres højder. Så fik madam Lorilleux det indfald at spørge, om man kunne se nede på Boulevard de la Chapelle den beværtning, hvor de skulle spise: *Pengemøllen*. I de næste ti minutter var de optaget af at lede efter den og kom hvert øjeblik op at skændes; hver fandt sit sted, hvor beværtningen efter vedkommendes mening måtte ligge. Rundt omkring dem udbredte Paris sin grå umådelighed, der i det fjerne antog et blåligt skær, sine dybe dale, hvor der bølgede et hav af tage; hele den højre bred lå hen i skygge under en stor, kobberfarvet tordensky, og langs randen af denne sky, der var kantet med guldfrynser, løb en bred solstråle, som tændte et hav af stjerner i de tusinde vinduesruder ovre på den venstre bred og aftegnede denne bydel lysskinnende mod en himmel, der var ganske skyfri og vasket ren af uvejret.

"Det var såmænd ikke umagen værd at klavre så højt til vejrs for at komme i totterne på hinanden," sagde Boche i en rasende

tone og tog fat på nedstigningen.

De gik nu alle ned, tavse og mugne; den eneste lyd, man hørte, var deres skos klapren mod trappetrinene. Da de var kommet ned, ville Madinier betale. Men Coupeau gjorde indsigelse og skyndte sig at stikke opsynsmanden fire og tyve sous i hånden, to for hver person.

Klokken var nu næsten halv seks; de kunne akkurat nå at komme tilbage i rette tid. De vandrede tilbage ad boulevarderne og Faubourg Poissonnière. Coupeau syntes dog, at spadsereturen ikke kunne ende på denne måde, han puffede hele selskabet ind bos en vinhandler, hvor de fik et glas vermouth.

Maden i *Pengemøllen* var bestilt til klokken seks og havde stået og ventet på selskabet i en snes minutter. Madam Boche, der havde overdraget sin portnerbestilling til en kone oppe fra huset, og madam Coupeau sad og talte sammen oppe på første sal overfor det dækkede bord, og de to drenge, Claude og Étienne, som madam Boche havde taget med herhen, morede sig med at løbe under bordet gennem stolebenene. Da Gervaise kom ind i værelset og fik øje på de små, som hun ikke havde set hele dagen, tog hun dem op på skødet af sig, kælede for dem og kyssede dem heftigt.

"Har de været artige?" spurgte hun madam Boche. "De har vel ikke voldet Dem alt for meget besvær?"

Og da denne så fortalte alle de grinagtige ting, disse purke havde sagt i løbet af eftermiddagen, tog Gervaise dem igen op på skødet, trykkede dem ind til sig, grebet af en rasende trang til ømhed.

"Det må alligevel være lidt underligt for Coupeau," sagde madam Lorilleux til de andre damer henne i baggrunden af salen.

Gervaise havde lige fra om morgenen af haft en glad tryghedsfølelse. Men på spadsereturen var hun nu og da blevet grebet af en sørgmodighedsfornemmelse, og iagttog med en tankefuld og forstandig mine sin mand og ægteparret Lorilleux. Det forekom hende, at Coupeau var bange for søsteren. Endnu aftenen forud havde han råbt højt op om og bandet på, at han skulle nok sætte en stopper for deres ondskabsfulde tale, hvis de ikke holdt sig i skindet. Men ansigt til ansigt med dem, så hun godt, at han stak halen mellem benene, lyttede til deres ord og var meget trykket, når han troede, de var fornærmede. Og dette foruroligede unægtelig den unge kone, når hun tænkte på fremtiden.

Nu ventede de kun på Støvleskaft, der endnu ikke havde vist sig.

"Å, blæse med ham!" råbte Coupeau. "Lad os sætte os til bords. I skal se, han kommer nok snart; han har en ordentlig snabel, så han kan sagtens lugte kødgryderne i det fjerne. … Han må sgu tage sig grinagtig ud, hvis han stadig går og spiller rod på vejen til St. Denis!"

Så satte selskabet sig meget oprømt til bords under en stærk skraben med stolene. Gervaise sad mellem Lorilleux og Madinier, Coupeau mellem madam Fauconnier og madam Lorilleux. De andre tog plads, som de havde lyst, da det ellers altid endte med misundelse og kævlerier, når man bestemte pladserne i forvejen. Boche lod sig glide ned ved siden af madam Lerat. Karbonade-Bibi havde fået jomfru Remanjou og

madam Gaudron til borddamer. Madam Boche og madam Coupeau sad helt nede ved enden af bordet og passede på børnene; de havde påtaget sig at skære kodet ud for dem, skænke for dem og navnlig sørge for, at de ikke fik for megen vin.

"Er der ingen, der siger bordbøn?" spurgte Boche, mens damerne skjulte deres kjoler under dugen af frygt for at få pletter på dem.

Madam Lorilleux holdt ikke af den slags vittigheder. Nudelsuppen, der var blevet næsten kold, blev spist meget hurtigt og uden at der hørtes anden lyd end læbernes gniden hen over skeerne. Opvartningen besørgedes af to opvartere i fedtede jakker og med forklæder af tvivlsom hvidhed. Gennem de fire vinduer, der stod åbne ud til gården i akaciernes skygge, strømmede den friske luft ind, en dejlig sommerluft, der var renset af uvejret og dog lun endnu. Træerne i denne fugtige krog bredte et grønligt skær over den tilrøgede sal, fik skyggerne af bladene til at danse hen over dugen, der var gennemtrukket af en svagt muggen lugt. Der var to spejle, helt fulde af fluesnavs, et i hver ende af værelset; de forlængede bordet ud i det uendelige, dækket som det var med et klodset service, der så noget gulladent ud, og på hvilket det fedtede opvaskervand havde afsat sorte mærker i de ridser, der var skrabet med knive. Fra baggrunden kom der en stærk branket fedtlugt, hver gang en opvarter gik med døren ud til køkkenet.

"Lad os nu ikke tale alle sammen på én gang," sagde Boche, da de alle tav med næsen ned i tallerkenerne.

De drak det første glas vin og holdt samtidig øje med to kalvekødspostejer, som opvarterne bød om, da Støvleskaft

trådte ind.

"Nå, det må jeg sige, I er noget net rak!" råbte han. "I tre samfulde timer har jeg gået ude på landevejen og slidt benene af mig, så længe til der endog kom en gendarm hen til mig og forlangte at se mine papirer. Det er nogle nydelige abekatterier af en ven! I kunne da gerne have sendt en droske med et bybud ud efter mig. Nå, De forstår, spøg til side, jeg finder det nu lumpent. Oven i købet regnede det så stærkt, at jeg fik mine lommer fyldt med vand. Man kan vist endnu fange en hundestejle i dem."

Selskabet vred sig af latter. Det bæst til Støvleskaft havde en lille en på skallen, han havde sagtens allerede stukket et par potter under vesten, ganske simpelt kun for, at al den væde, uvejret havde dænget ned over hans hænder og fødder, ikke skulle indvirke skadeligt på hans helbred.

"Å, grev Bedekølle!" sagde Coupeau, "gå hen og sæt dig ned ved siden af madam Gaudron. Du ser, vi har ikke ventet på dig."

Å! Det gjorde ham ikke noget, han skulle nok indhente de andre; og han forlangte tre tallerkner nudelsuppe og kom endog store stykker brød i dem. Da man så tog fat på postejerne, fyldte han hele bordet med den dybeste beundring. Hvor han kunne æde! De forskrækkede opvartere dannede kæde for at række ham brød, tyndt skårne skiver brød, som han slugte i en mundfuld. Til sidst blev han gal i hovedet; han ville have et helt brød ved siden af sig. Værten, der begyndte at blive temmelig urolig, viste sig et øjeblik på dørtærsklen. Selskabet, der havde siddet og ventet på hans tilsynekomst, vred sig på ny af latter. Det skar den beværtertamp i hjertet. Det var nu også pokker til ædedolk, den Støvleskaft! Havde han ikke en dag

spist tolv hårde æg og drukket tolv glas vin, mens klokken slog de tolv middagsslag. Man traf ikke mange, der havde styrke til det! Jomfru Remanjou iagttog rørt, hvorledes Støvleskaft tyggede, mens Madinier, der ledte efter et udtryk for sin næsten ærbødige forbavselse, erklærede, at det var en ganske usædvanlig færdighed.

Der opstod et øjebliks stilhed. Nu stillede en opvarter en kaninfrikassé ind på bordet på et umådeligt fad, der var hult som et salatfad. Coupeau, der var en stor spasmager, slyngede en god vittighed ud:

"Sig mig en gang, opvarter, er det kaninen oppe fra loftet … Den miaver endnu."

Og virkelig syntes der at stige op fra fadet en ganske svag miaven; det lød aldeles som en kanin, men det var Coupeau, der frembragte denne lyd med struben uden at bevæge læberne. Det var et selskabeligt talent, der var så sikkert på at gøre lykke, at han aldrig, når han spiste ude, nægtede sig at bestille en kaninfrikassé. Så gav han sig til at kurre som en due. Damerne dækkede ansigtet til med servietten, de lo alt for stærkt.

Madam Fauconnier bad om hovedet; hun brød sig kun om hovedet, jomfru Remanjou elskede de fede stykker. Og da Boche sagde, at han foretrak de små løg, når de var godt gennemkogte, kneb madam Lerat øjnene sammen, idet hun mumlede:

"Det forstår jeg!"

Hun var tør som en bønnestage, førte en arbejderskes indelukkede liv i et ensformigt trummerum, havde ikke set så meget som næsen af et mandfolk indenfor sine døre, siden hun var blevet enke, alligevel havde hun en bestandig tilbøjelighed

for smudsigheder, en lyst til at bruge ord med dobbelt bund og til tvetydige hentydninger, der var hentet så langt borte fra, af kun hun forstod dem. Da Boche bøjede sig over imod hende og bad ganske sagte, lige ind i øret på hende, om en forklaring, gentog hun:

"Det er vist og sandt, De kan lide de små løg … Det må være nok, tænker jeg."

Men samtalen blev nu alvorlig. Alle talte om sit håndværk. Madinier lovpriste papæskefabrikationen; der var sande kunstnere i det fag; han nævnte således æskerne til nytårsgaver, til hvilke han havde set modeller, der var sande vidundere af luksus. Lorilleux smågrinte alligevel; han var meget forfængelig af at arbejde i guld, han kunne på sine fingre og på hele sin person se ligesom en afglans af det. Endvidere bar, sagde han ofte, guldsmede i fordums dage kårder, og han nævnte Bernhard Palissy uden at vide noget om ham. Coupeau fortalte om en af sine venners mesterstykke, en vejrhane; den bestod af en søjle, et neg, en frugtkurv og et flag; det hele, der var meget godt forarbejdet, var loddet sammen af meget små udhuggede stykker zink. Madam Lerat viste Karbonade-Bibi, hvorledes man drejede en rosenstilk, idet hun rullede sin knivs skaft mellem sine benede fingre. Imidlertid blev stemmerne stærkere, alle talte efterhånden i munden på hinanden; man hørte gennem støjen enkelte ord, der blev udslyngede meget højt af madam Fauconnier, som var optaget af at beklage sig over sine arbejdersker, særlig over et lille fæ af en elev, der endnu den foregående dag havde brændt et par lagner.

"De kan sige lige så mange smukke ord, de vil," råbte Lorilleux, og slog sin knyttede næve ned mod bordet. "Guldet,

det er guld."

Efter denne sandhed opstod der en tavshed, under hvilken man kun hørte jomfru Remanjous svage stemme:

"Så løfter jeg kjolen op på dem, syer den indvendig … Derefter sætter jeg en nål i hovedet for at gøre håret fast … Og når det er færdigt, sælges de for tretten sous stykket."

Hun forklarede Støvleskaft, hvorledes hun pyntede dukker, mens hans kæber arbejdede langsomt som møllesten. Han hørte ikke på hende, nikkede med hovedet, lurede på opvarterne, at de ikke skulle bortføre et fad, uden at det var blevet skrabet rent. De havde spist en kalvefrikandeau med skysauce og snittebønner. Nu blev stegen budt om, to magre høns med et lag karse, der var tørt og forstegt. Udenfor gik solen ned bag akacietræernes top. Inde i spisestuen bredte den grønlige farvetone sig ud over de dunster, der steg op fra dugen, som var overplettet med vin og sauce, hvor servicet stod i uorden, og de snavsede tallerkener og de tømte flasker, som opvarterne havde stillet langs væggene, tog sig ud som skarndynger, der var fejet og væltet ned fra dugen. Det var meget varmt. Mandfolkene trak deres frakker af og fortsatte spisningen i skjorteærmer.

"Madam Boche, jeg beder Dem, prop ikke børnene alt for meget!" sagde Gervaise, der kun talte lidt, mens hun fra det fjerne holdt øje med Claude og Étienne.

Hun rejste sig og gik et øjeblik hen hag børnenes stole for at sige noget til dem. Børnene havde jo ikke forstand til at holde op, de spiste gerne hele dagen uden a1 sige nej til noget; og så gav hun dem selv noget hønsekød og en smule hvid vin. Men mor Coupeau sagde, at de kunne gerne for en gangs skyld have

lov til at spise sig en forstoppelse til. Madam Boche bebrejdede sagte Boche, at han kildrede madam Lerat på knæene. Å, han vidste nok at benytte sig af lejligheden, den hyklertamp. Hun havde godt set hans hånd forsvinde. Hvis han begyndte igen, var hun ved den levende gud kone for at knalde ham en karaffel i hovedet.

Under en pause hørte man Madinier tale om politik.

"Deres lov af 31. maj er en skændsel. Nu kræves der to års ophold på samme sted for at have stemmeret. Tre millioner borgere er blevet strøget af listerne. Det siges for resten, at Bonaparte egentlig er meget ked af dette, for han elsker folket, det har han givet beviser på."

Han var republikaner, men han beundrede prinsen på grund af hans farbroder, det var en mand, hvis lige aldrig mere ville fremstå. Nu blev Karbonade-Bibi gal i hovedet: han havde arbejdet i Élysée, og han havde set Bonaparte lige så tydeligt, som han nu så Støvleskaft, der sad dér lige overfor ham; nå ja, denne stump præsident lignede en kleppert. Man sagde, at han ville gøre en tur ad Lyon til; det ville være en herlig befrielse, om han kunne knække halsen i en grøft. Og da samtalen antog en ubehagelig karakter, måtte Coupeau blande sig i den.

"Hvad! I er nogle nette fyre, at I kan komme op at skændes om politik! Det er noget sludder, hele politikken. Er den måske til for vor skyld? De kan sætte i spidsen af staten en konge, en kejser eller slet ingen ting, det skal ikke forhindre mig i at tjene mine fem francs om dagen, spise og sove, vel? Nej, lad os bare være mennesker!"

Lorilleux nikkede med hovedet. Han var født på samme dag som greven af Chambord, 29. september 1820. Dette

sammentræf optog ham meget, det beskæftigede ham i en ubestemt drøm, i hvilken han satte kongens tilbagekomst til Frankrig i forbindelse med sin personlige lykke. Han sagde ikke rent ud, hvad han håbede, men han gav at forstå, at der så ville hænde ham noget ganske overordentlig behageligt. Således når han fremsatte et ønske, der var alt for stort til at kunne opnås, skød han det ud i fremtiden med et "når kongen vender tilbage".

"For resten," fortalte han, "så jeg en aften greven af Chambord ..."

Hele selskabet vendte sig om imod ham.

"Visselig. En svær mand i overfrakke og med et godmodigt udtryk! Jeg stod hos Péquignot, en af mine venner, der handler med møbler, henne i Grande-Rue de la Chapelle. Greven af Chambord havde den foregående dag glemt en paraply dér. Da han trådte ind, sagde han ganske ligefremt: 'Vil De ikke være så god at give mig min paraply.' Ja. Ved den levende gud, det var ham, Péquignot gav mig sit æresord på det."

Ingen af gæsterne ytrede den mindste tvivl. Nu var de ved desserten. Opvarterne tog af bordet under megen støj. Madam Lorilleux, der hidtil havde været meget behagelig, fuldt ud dame, brød pludselig løs: "Forbandede svinebæst!" fordi en af opvarterne ved at borttage et fad havde spildt en dråbe vand på halsen af hende. Hendes silkekjole var ganske sikkert overplettet. Madinier måtte se hende efter på ryggen, men der var ikke en plet, bandede han på. Nu stilledes der frem midt på bordet en salatkumme med piskede æg, mellem to fade med ost og to fade med frugt. Disse piskede æg, hvis alt for hårdt kogte hvider svømmede ovenpå den gule creme, vakte forbavselse: det havde selskabet ikke ventet og fandt det fornemt. Støvleskaft

spiste stadig. Elan havde atter forlangt et brød, han satte to oste til livs, og da der var levnet noget creme, fik han kummen hen til sig, skar store stykker brød i den, som om det var suppe.

"De er visselig meget mærkværdig!" sagde Madinier, der igen faldt hen i beundring.

Så rejste mandfolkene sig for at få sig en pibe. De blev et øjeblik stående bag ved Støvleskaft, slog ham på skulderen og spurgte, om han nu havde det bedre. Karbonade-Bibi løftede ham med samt stolen op i vejret, men død og helvede! det bæst var jo blevet dobbelt så tung. Coupeau forsikrede for spøgs skyld, at hans ven kun lige var begyndt, at han ville blive således ved at spise brød hele natten. Opvarterne forsvandt forfærdede ud af døren. Boche, der havde været nedenunder et øjeblik, kom nu op igen og grinede over det ansigt, værten satte op dernede; han sad ganske bleg inde i sit kontor, og hans kone var blevet så forskrækket, at hun havde sendt bud ud for at se om bagerne endnu havde åbent, ja selv husets kat havde en mine på som den gik på fallittens rand. Det var virkelig alt for grinagtigt, det var de penge, middagen kostede, værd, man kunne ikke have haft sådan en morskab, hvis man ikke havde taget den grovæder til Støvleskaft med. Og mandfolkene, der dampede på deres piber, sendte ham skinsyge blikke, for når alt kom til alt, for at spise så meget måtte man have et kraftigt helbred.

"Jeg ville ikke påtage mig at amme Dem," sagde madam Gaudron. "Nej, det ved gud jeg ikke ville!"

"Sig ikke det, lille mor, bare ikke gøre nar," svarede Støvleskaft med et polisk blik på sin naboerskes mave. "De har nok slugt adskilligt mere end jeg."

Selskabet klappede i hænderne og råbte bravo: det var godt givet igen. Det var nu blevet mørk nat. Tre gasblus flammede i spisestuen og sendte hakkende lysskær ind i piberøgen. Efter at have budt kaffe og cognac om bar opvarterne de sidste stabler snavsede tallerkner bort. Nede i gården under de tre akacietræer begyndte dansen, et klaphorn og to violiner spillede meget stærkt i, og deres en smule hæse toner lød sammen med kvindelatter ud i den lune nat.

"Lad os få noget afbrændt cognac," råbte Støvleskaft, "to flasker slavecognac, meget citron og lidt sukker."

Men da Coupeau fik øje på Gervaises urolige ansigt lige overfor sig, rejste han sig og erklærede, at de ikke skulle have mere at drikke. De havde tømt femogtyve flasker, det var halvanden til hver, når de regnede børnene med som voksne; det var allerede alt, hvad man kunne forlange. De var kommet sammen for at spise en bid mad i at venskabelighed uden dikkedarer, fordi de holdt af hinanden og ønskede at fejre en familiefest i deres snævre kreds. Alt var gået meget pænt til, de var i godt humør, og de behøvede ikke nu at fylde sig som svin, de måtte huske på, at der var damer til stede. Med ét ord, de var kommet sammen for at drikke på et ægtepars velgående, ikke for at drikke til den store guldmedalje. Denne lille tale, som Coupeau holdt med løftet stemme og under hvilken han lagde hånden på hjertet ved hver sætnings ende, vakte Lorilleux' og Madiniers højlydte bifald. Men de andre, Boche, Gaudron, Karbonade-Bibi og navnlig Støvleskaft, der alle havde dampen oppe, grinede ad den og erklærede med tykt mæle, at de var lige ved at forgå af tørst, det vat nødvendigt, at de fik noget at fugte ganen med.

"De, som er tørstige, er tørstige, og de, der ikke er tørstige, er ikke tørstige," bemærkede Støvleskaft. "Så bestiller vi os en bolle afbrændt … Vi tvinger ingen. De fornemme kan holde sig til sukkervandet."

Og da Coupeau igen ville begynde at prædike, gav Støvleskaft, der havde rejst sig op, ham et klask på hans bagdel og råbte:

"Nå, har du forstået mig, Solbærlikør … Opvarter, to flasker af den gamle."

Så sagde Coupeau, at det var meget godt, at man gjorde bedst i at betale maden med det samme. Så slap man for skændsmål. De velopdragne folk havde så ikke nødig at betale for drukkenboltene. Og det viste sig, at Støvleskaft, efter at have ledt i lang tid, ikke kunne finde mere end tre francs og syv sous. Hvorfor havde de også ladet ham gå og vente på vejen til St. Denis? Han kunne ikke lade sig dyppe, og så havde han slået en hundred-sous i stykker. Det var de andre, der var skyld i det! Langt om længe gav han de tre francs, men beholdt de syv sous til sin tobak den næste morgen. Coupeau blev rasende og havde slået løs, hvis Gervaise ikke havde trukket ham i frakken; hun var meget forskrækket og bad ham være rolig. Han bestemte sig så til at låne to francs af Lorilleux, som, efter at have afslået hans anmodning, gik hen i en krog og lånte ham dem i skjul, for hans kone ville ganske sikkert aldrig have givet sit minde.

Imidlertid havde Madinier taget en tallerken. De ugifte damer og de damer, der ingen mand havde: madam Lerat, madam Fauconnier, jomfru Remanjou lagde hver beskedent deres femfrancs-stykke under de første. Derpå gik mandfolkene hen i den anden ende af spisestuen og gjorde

regnskabet op. De var femten, det udgjorde i alt 75 francs. Da de 75 francs lå på tallerknen, lagde hver af mandfolkene endnu 5 sous til opvarterne på den. Der gik et kvarter hen med besværlige beregninger, førend det hele var ordnet til alles tilfredshed.

Men da Madinier, der ville afgøre sagen med værten, havde sendt bud efter denne, blev selskabet meget benovet, da de hørte værten smilende sige, at det rigtignok ikke slog til. Der var blevet forlangt en del i ekstra. Og da det ord "ekstra" var blevet modtaget med vredesudbrud, gav han sig til at regne de enkelte ting op: de havde drukket femogtyve flasker vin i stedet for tyve, som aftalen havde lydt på, han havde føjet de piskede æg til desserten, da denne ellers havde taget sig lidt for tarvelig ud; og endelig havde han ladet skænke en karaffel rom til kaffen for det tilfældes skyld, at der var nogle, der holdt af rom. Nu opstod der et forfærdeligt skænderi. Coupeau, der havde gjort bestillingen, påstod, at han aldrig havde nævnt et ord om tyve flasker; hvad æggene angik, så hørte de med til desserten, det kom ikke dem ved, om værten havde lagt dem til i tilgift; tilbage stod den karaffel rom, det var et bondefangerkneb, en måde at få regningen skruet op, når der listedes likører ind på bordet, som ingen havde mindste anelse om.

"Den stod på bakken med kaffen," råbte han, "så må den vel også være betalt sammen med kaffen. Lad os nu være i fred. Tag Deres penge med Dem, og gid fanden tage mig, om vi nogensinde mere sætter vore fødder i Deres knejpe."

"Det bliver seks francs mere," gentog værten. "Giv mig mine seks francs. Så skal jeg endda ikke regne de tre brød til den herre dér."

Hele selskabet trængte sig sammen om ham, løftede truende hænder og arme imod ham, skreg sig hæse af forbitrelse i munden på hinanden. Navnlig kvindfolkene opgav deres tilbageholdende væsen og nægtede at lægge blot en eneste centime til. Jo tak, det var rigtig et net bryllup! Jomfru Remanjou skulle ikke mere indlade sig på at gå med til sådan en middag. Madam Fauconnier syntes, det var noget dårlig mad, de havde fået; hjemme hos sig selv havde hun kunnet for sine fyrretyve sous lave en anretning, som de kunne slikke sig om fingrene efter. Madam Gaudron beklagede sig bittert over, at hun var blevet sat ned ved den simple bordende ved siden af Støvleskaft, der ikke havde vist hende den mindste opmærksomhed. Nå, den slags gilder endte altid galt. Når man ville have selskab til sit bryllup, måtte man virkelig indbyde folk! Gervaise, der var flygtet hen til madam Coupeau ved et af vinduerne, sagde ikke noget; skamfuld, som hun var, forekom det hende, at alle disse bebrejdelser faldt ned over hende.

Til sidst gik Madinier ned til værten, og man kunne høre op, hvorledes de skændtes nedenunder. Så efter en halv times forløb kom papæskefabrikanten op: nu havde han fået det ordnet ved at give værten tre francs. Men selskabet vedblev at være ude af humør, og stadig vendte samtalen tilbage til spørgsmålet om disse "ekstra" udgifter. Spektaklet tog til ved et voldsomt udslag af madam Boches skinsyge. Hun havde hele tiden holdt øje med Boche og så ham nu tage madam Lerat om livet henne i en krog. Helt ude af sig selv slyngede hun en vandkaraffel hen imod ham, så den knustes mod væggen i stumper og stykker.

"Det er godt at se, at Deres mand er skrædder, madam," sagde den høje enke og kneb læberne sammen, som om hendes ord havde dobbelt betydning. "Han er nok en hel mester i at tage mål af et skørt … Jeg langede ham nu alligevel nogle kraftige spark ud, mens vi sad ved bordet."

Aftenen var ødelagt. De blev mere og mere gnavne. Madinier foreslog, at de skulle synge, men Karbonade-Bibi, der havde en smuk stemme, var lige forsvundet, og jomfru Remanjou, der lænede sig ud ad et vindue, opdagede ham nede under akacietræerne, hvor han dansede med et svært pigebarn uden hat. Klaphornet og de to violiner spillede en kvadrille, hvor de dansende klappede i hænderne. Så brød også de andre op: Støvleskaft og parret Gaudron gik nedenunder, også Boche stak afsted. Fra vinduerne på første sal kunne man se parrene svinge sig rundt nede under træerne, i hvis grene der var hængt lygter; der var over det hele et anstrøg af en stærkt malet teaterdekoration. Oppe i spisestuen sad Lorilleux og Madinier fordybede i en meget alvorlig samtale, mens damerne, der ikke vidste, hvorledes de skulle give deres fornærmelse luft, undersøgte deres kjoler for om muligt at opdage pletter på dem.

Man skulle tro, madam Lerats frynser havde været dyppet i kaffe; madam Fauconniers råsilkekjole var helt spildt over med sauce; madam Coupeaus grønne sjal var faldet ned fra en stol og fandtes nu i en krog, sammenkrøllet og fortrampet. Det var dog især madam Lorilleux, der ikke kunne styre sig; hun havde en plet på ryggen, så kunne de andre sværge nej, så galt de lystede, hun kunne føle den, og til sidst lykkedes det hende, ved at vende og dreje sig foran et spejl, at få øje på den.

"Var det ikke det, jeg sagde?" råbte hun. "Det er skysaucen fra hønsene. Den opvarter skulle betale kjolen! Jeg anlægger sandelig sag imod ham. Nu har dagens ulykker da nået deres højdepunkt. Jeg ville meget hellere være blevet liggende hjemme i min seng. Men nu går jeg også lige straks. Jeg har fået nok af deres skidtbryllup."

Hun gik meget oprørt bort, og trappen knagede under hendes hæle. Lorilleux ilede ud efter hende, men alt, hvad han kunne opnå, var, at hun ville vente i fem minutter nede på fortovet, for at de kunne følges ad hjem. Hun skulle være gået straks, da uvejret var holdt op, således som det havde været hendes hensigt.

Coupeau skulle komme til at betale hende denne dag. Da denne opdagede, hvor opbragt hun var, blev han ganske ude af sig selv, og Gervaise indvilligede så, for at han kunne undgå ubehageligheder med søsteren, i at gå hjem lige med det samme. Madinier påtog sig at følge madam Coupeau hjem, madam Boche skulle nok for denne første nat tage Claude og Étienne hjem til sig, deres moder behøvede ikke at være bange; de små sad og sov på deres stole, forspiste som de var af de piskede æg. Langt om længe trak ægteparret sig tilbage sammen med Lorilleux' og lod resten af selskabet blive tilbage på beværtningen, hvor der netop nede på dansepladsen var udbrudt et skændsmål mellem deres selskab og et andet; Boche og Støvleskaft havde omfavnet en dame, og ville nu på ingen måde give hende tilbage til de to soldater, hun var med, men truede med at rydde hele bulen, mens klaphornet og de to violiner kilede på med "Perlepolkaen".

Klokken var nu næsten elleve. På Boulevard de la Chapelle og i hele Goutte-d'Or-kvarteret var der et vældigt spektakel af fulde folk, det havde nemlig været lønningsdag den lørdag. Madam Lorilleux stod i en tyve skridts afstand fra *Pengemøllen* og ventede under en gaslygte. Hun tog Lorilleux' arm og vandrede, uden at vende sig om, så rask afsted, at Gervaise og Coupeau blev ganske åndeløse af at følge med. Nu og da måtte de vige ud på fortovet for at gå af vejen for en fuld mand, der lå dér så lang han var. Lorilleux vendte sig om og søgte at få humøret op igen.

"Vi følger jer lige til jeres dør," sagde han.

Men nu fik madam Lorilleux mælet igen. Hun fandt det tosset at tilbringe sin bryllupsnat i sådant et væmmeligt hul som *Det gode Hjerte*. Hvorfor havde de ikke kunnet vente med brylluppet til de havde sparet sig så meget sammen, at de havde kunnet købe sig udstyr, så de kunne have tilbragt den første aften i deres eget hjem. Å, det var rigtig tillokkende at stuves sammen deroppe under taget i et lille hummer til ti francs, hvor de næppe kunne trække vejret.

"Jeg har sagt op, vi vil ikke blive boende deroppe," forklarede Coupeau frygtsomt. "Vi beholder Gervaises værelse, som er det største."

Madam Lorilleux glemte helt, at Gervaise var til stede, og idet hun med ryk vendte sig om, udbrød hun:

"Det er den stiveste! Du skal ligge i Klumpe-Dumpes værelse!"

Gervaise blev ligbleg. Dette øgenavn, som hun for første gang fik slynget lige i ansigtet, traf hende som en ørefigen. Hun forstod også meget godt, hvad svigerinden mente med sit

udbrud: "Klumpe-Dumpes værelse", det var det værelse, hvor hun havde levet en måned sammen med Lantier, hvor laserne af hendes forbigangne liv endnu lå omkring. Coupeau forstod ikke dette, men blev kun fornærmet over tilnavnet.

"Du har uret i at give andre øgenavne," svarede han med lune. "Du ved vist ikke, at de i nabolaget kalder dig Korumpe på grund af dit hår. Det morer dig vist, ikke? Hvorfor skulle vi ikke beholde værelset på første sal? I aften, da børnene ikke sover dér, kan vi have det meget godt!"

Madam Lorilleux svarede ikke noget, hun lukkede sig inde i sin værdighed, forskrækkelig fornærmet over, at hun kaldtes Korumpe. For at trøste Gervaise trykkede Coupeau let hendes arm, og det lykkedes ham også at opmuntre hende ved at hviske til hende, at de begyndte deres husholdning med en sum af syv sous i alt, tre to-sous-stykker og en eneste-sous, som han fik til at klingre ved at stikke hånden ned i bukselommen efter dem. Da de så var nået til *Det gode Hjerte*, sagde de godnat til hinanden med gnavne miner. Lige i det øjeblik, da Coupeau gav de to kvindfolk et puf for at få dem til at kysse hinanden, idet han sagde, at de var nogle gode tossehoveder, gjorde en fuld mand, der havde set ud til at ville gå forbi dem til højre, et pludseligt slag til venstre og dumpede lige ind imellem dem.

"Halløj! Det er jo fatter Bazouge," sagde Lorilleux. "Han har fået nok i aften."

Gervaise, der blev bange, trykkede sig op mod hotellets port. Fatter Bazouge, der var en ligbærer på et halvt hundrede år, var iført et par sorte bukser, der var overstænkede med gadesnavs, hans sorte kappe var hægtet skævt på skuldrene og hans sorte læderhat var maset sammen ved et eller andet fald.

"Bliv bare ikke bange, han er ikke ondsindet," fortsatte Lorilleux. "Det et en af vore naboer; han bor på samme gang som vi, tre døre forinden … Den ville blive god, hvis hans overordnede så ham i denne tilstand."

Fatter Bazouge følte sig imidlertid krænket over den unge kones forskrækkelse.

"Nå, nå," stammede han, "vi æder ingen levende i vores fag … Jeg kan vel være lige så meget værd som en anden, ikke, lille dame? … Ganske vist, jeg har drukket mig en tår over tørsten! Når maskineriet skal holde, må hjulene smøres. Det havde ikke været noget for dem eller for det ærede selskab at bære denne partikulier på seks hundrede pund ned, som jeg selvanden slæbte ned fra fjerde sal, uden at han kom noget til … Jeg holder af lystige folk."

Men Gervaise klemte sig endnu længere ind i hjørnet ved porten, hun fik pludselig en stærk trang til at græde, hun havde en følelse af, at hele den dags glæde var ødelagt. Hun tænkte ikke mere på at omfavne sin svigerinde, hun tiggede og bad Coupeau om at få den fulde mand af vejen.

Bazouge, der dinglede frem og tilbage, gjorde en bevægelse, fuld af filosofisk foragt:

"De undgår ikke at komme derned, lille ven … Og så vil De måske endogså være glad ved at komme derned … Ja, jeg kender kvindfolk, der ville sige tak til, hvis jeg ville komme og hente dem."

Da Lorilleux' besluttede sig til at tage ham med hjem, vendte han sig om og fremlallede midt imellem to hikkeanfald denne sidste sætning:

"Når man er død ... forstår De ... Når man er død, så kommer man ikke igen!"

4

Fire år gik hen med hårdt arbejde. I det nabolag, hvor Gervaise og Coupeau boede, havde de ord for at føre et lykkeligt liv, de passede sig selv, sloges aldrig, og gik regelmæssigt hver søndag en tur ad Saint Ouen til. Gervaise arbejdede dagligt tolv timer hos madam Fauconnier og fik alligevel tid til at holde sit hjem lige så rent som en nyslået skilling og til at lave mad til hele sin husstand morgen og aften. Coupeau drak sig ikke fuld, bragte hele sin 14 dages løn hjem, røg sig en pibe henne ved vinduet for at få lidt luft, inden han gik i seng. Man anførte dem, på grund af deres nette opførsel, som eksempler til efterfølgelse, og da de tilsammen tjente næsten ni francs om dagen, regnede man ud, at de måtte lægge ikke så lidt penge til side.

Men de havde særlig i den første tid også måttet slide ordentligt i det for at få det til at slå til, da deres ægteskab havde sat dem i en gæld på hundrede francs. Så havde de fået afsky for *Det gode Hjerte*; de fandt, det var væmmeligt at bo midt imellem alt det skidne rak, og de drømte bestandig om at få deres eget hjem med deres egne møbler, som de ville hæge om. Snese af gange havde de udregnet den nøjeste sum; det løb med et rundt tal op til halvfjerde hundrede francs, hvis de fra først af ville være fri for at være i forlegenhed for, hvor de skulle lægge deres tøj og have ved hånden en kasserolle eller en gryde, når de havde brug for den. De tvivlede om, at de kunne spare så stor en sum sammen på mindre end to år, da et heldigt tilfælde kom dem til hjælp: en gammel herre i Plassans spurgte, om han ikke kunne få lov til at anbringe deres ældste søn Claude i skolen

dernede; det var et ædelmodigt indfald af en særling, der sværmede for malerier, og som var blevet højlig overrasket over de figurer, den lille havde kradset op. Claude kostede dem allerede så meget, at de sled øjnene ud af hovedet på sig. Da de nu ikke havde andre at sørge for end den yngste, Étienne, lagde de i løbet af syv og en halv måned de halvfjerde hundrede francs op.

Den dag, de så købte deres møbler hos en marskandiser i Rue Belhomme, gik de sig, inden de vendte hjem, en tur hen ad de ydre boulevarder med hjerter, der bankede højt af glæde. Nu havde de en seng, et natbord, en kommode med marmorplade, et skab, et rundt bord med voksdugsovertræk og seks stole, alt sammen af gammelt mahogni, uden at regne med puder, dækketøj og næsten ganske nyt køkkentøj. Det syntes dem, som om livet først var begyndt rigtigt for dem i al sin alvor; den omstændighed, at de nu ejede deres indbo, gav dem plads blandt de bedst stillede folk i kvarteret.

Valget af en lejlighed opfyldte deres tanker i to hele måneder. Fra først af havde de lyst til at leje en i det store hus i Rue de la Goutte-d'Or, men der var ikke et værelse ledigt, så de måtte opgive denne deres gamle drøm. Og sandt at sige følte Gervaise ingen sorg over dette. Naboskabet med Lorilleux', sådan at bo dør om dør med dem, afskrækkede hende meget. Så gav de sig til at søge andre steder. Coupeau holdt meget fornuftigt på, at de ikke måtte bo for langt fra madam Fauconniers vaskeri, for at Gervaise kunne svippe hen til hende på et øjeblik, hvad tid det så var på dagen. Langt om længe fandt de, hvad de søgte, et stort værelse med alkove og køkken i Rue Neuve de la Goutte-d'Or, omtrent lige overfor vaskeriet. Det var i et lille én etages

hus med en meget stejl trappe, der førte op til kun to lejligheder, den ene til højre, den anden til venstre; stuen beboedes af en vognmand, hvis vogne og andet materiel optog skurene i en stor gård, der strakte sig langs gaden. Gervaise var henrykt, det forekom hende, som var hun vendt tilbage til provinsen, her var ingen naboer, ingen sladder at frygte for, det var en lille rolig krog, der mindede hende om en lille gade i Plassans bag ved fæstningsvoldene; og det allerbedste var, at hun kunne se sit eget vindue, når hun sled ved sit arbejde, uden at slippe sine strygejern, blot ved at strække hovedet lidt frem.

Indflytningen fandt sted ved april flyttedag. Gervaise var da frugtsommelig på ottende måned, men hun var nok så tapper og sagde ham, at barnet hjalp med, når hun arbejdede; hun følte, det strakte sine små hænder inden i hende, og det gav hende kræfter. Nå, det kunne nok være, hun gav Coupeau en smuk modtagelse, når han ville have, hun skulle lægge sig for at pleje sin sundhed en smule! Hun skulle nok lægge sig, når de store smerter indfandt sig. Det var såmænd tidsnok: for når der nu kom en mund til, gjaldt det om at tage dygtigt fat. Det blev hende selv, der gjorde lejligheden ren, for hun hjalp sin mand med at stille møblerne på plads. Hun ligefrem tilbad disse møbler, hun tørrede dem af med moderlig omhu, og hendes hjerte krympede sig ved synet af den mindste ridse. Hun stoppede i sit arbejde, hjertegreben, som om det var hende selv, hun havde ramt, når hun kom til at støde til dem ved at feje gulvet. Navnlig kommoden var hende kær: Hun fandt, den var smuk og stærk og havde et alvorligt udseende. Hun drømte om at få et taffelur, der ville tage sig ud på den smukke marmorplade, men det turde hun slet ikke tale højt om. Hvis

hun ikke havde ventet barnet, ville hun måske have vovet at købe sig et sådant ur. Nu måtte hun med et suk skyde det ønske ud i fremtiden.

Coupeau og Gervaise levede i en henrykkelse over deres nye bolig. Étiennes seng var stillet hen i alkoven, hvor der var plads til endnu en barneseng. Køkkenet var ikke videre stort og ganske mørkt, men når man lod døren stå åben, var der tilstrækkelig lyst; Gervaise skulle jo ikke lave mad til tredive mennesker, det var nok, når hun kunne få plads til sin suppegryde. Den store stue derimod, det var deres stolthed. Straks om morgenen trak de gardinerne, nogle hvide bomuldsgardiner, for alkoven, og værelset var omdannet til spisestue med bordet i midten, skabet og kommoden lige overfor hinanden. Da kaminen brændte for femten sous kul om dagen, havde de stoppet den til. En lille jernkakkelovn, der var stillet hen på marmorpladen, varmede værelset op for syv sous, selv på de koldeste dage. Coupeau havde pyntet op på væggene, så godt han kunne, og samtidigt lovet sig selv adskillige forskønnelser; et højt træsnit, der forestillede en marskal af Frankrig, der stående midt imellem en kanon og en dynge kugler svang sin stav i hånden, indtog hædersplads; oven på kommoden var fotografier af familien ordnede i to rækker til højre og til venstre for et gammelt forgyldt vievandskar, i hvilket der nu lå svovlstikker; på skabsgesimsen stod en buste af Pascal side om side med en buste af Béranger, den ene alvorlig, den anden smilende, nær ved væguret, efter hvis tik-tak de syntes at lytte. Det var sandelig en smuk stue.

"Gæt en gang, hvor meget vi giver i leje her," spurgte Gervaise enhver besøgende.

Når disse så anslog lejen alt for højt, gled der et triumferende smil over ansigtet på hende, og hun udbrød henrykt over at bo så godt for så billig en leje:

"Hundrede og halvtredsindstyve francs, ikke en hvid mere! … Hvad, det er fundet for de penge, ikke?"

Selve Rue Neuve de la Goutte-d'Or bidrog en god del til deres tilfredshed. Gervaise levede hele sit liv der afvekslende i sit eget, hjem og hos madam Fauconnier. Nu gik Coupeau om aftenen ned og røg sin pibe i porten. Gaden, der ikke havde noget fortov, og hvis brolægning lå hulter til bulter, skrånede opad. Oppe på højden hen ad Rue de la Goutte-d'Or til var der nogle mørke skomager- og bødkerbutikker med snavsede vinduer, en uanselig urtekrambutik og en vinhandel, hvis ejer var gået fallit, og hvis lukkede skodder allerede i uger havde været overklistrede med plakater. I den anden ende ned imod Paris spærrede nogle fire-etages huse solen ude. Deres stueetager var lejet til vaskerier, det ene lige op ad det andet; kun et småkøbstadagtigt barberstuevindue, der var grønmalet og helt fyldt af flasker i alle mulige farver, lyste op i denne mørke afkrog med det blanke skær af sine meget renholdte messingfade. Den livligste del af gaden var dog midterpartiet, hvor bygningerne, der blev lavere og sparsommere, hverken stillede sig hindrende i vejen for solen eller for luften. Vognmandens skure, seltservandsfabrikken, der stødte op til den, vaskeriet lige overfor indrammede en stor, åben plads, der lå så stille hen, at vaskerkonernes dæmpede stemmer og dampmaskinens regelmæssige stønnen kun syntes at gøre tavsheden større. De dybe grunde og alleerne, der strakte sig ind imellem de sorte mure, gav det et præg af landsby.

Coupeau, som morede sig ved at se de sjældne fodgængere skridte over rendestene, der stadig flød med sæbevand, sagde, at dette sted mindede om en landlig egn, hvortil han fem år gammel havde fulgt sin onkel. Gervaise glædede sig især over et træ, der til venstre for hendes vindue var plantet i en gård; det var et akacietræ, der strakte en af sine grene udover gaden, og hvis sparsomme løv med sin grønhed formåede at give denne et særligt tiltalende præg.

Det var den sidste april, at Gervaise bragte et barn til verden. Veerne overfaldt hende om eftermiddagen hen imod klokken fire, ligesom hun stod og strøg et par gardiner ovre hos madam Fauconnnier. Hun ville ikke straks gå, men blev siddende på en stol og vred sig, gjorde så et strøg med jernet, da smerterne tog lidt af; det hastede med gardinerne, og hun stred for at få dem færdige, og for resten så kunne det jo være, at det kun var lidt kolik, man behøvede da ikke at blive ængstelig for en smule ondt i maven. Men ligesom hun talte om at give sig i lag med herreskjorterne, blev hun ligbleg. Hun måtte forlade strygeriet, gå over gaden, helt sammenkrøben og støttende sig til murene. En af arbejderskerne tilbød at følge hende; hun afslog det, bad hende bare gå hen til jordemoderen omme i Rue de la Charbonnière. Der var ganske sikkert endnu ingen fare på færde. Hun havde utvivlsomt hele natten for sig. Det skulle da ikke forhindre hende fra at lave middagsmad til Coupeau, når hun kom hjem. Så ville hun lægge sig et øjeblik på sengen uden at klæde sig af.

Da hun gik opad trappen, blev hun overfaldet af et sådant anfald, at hun på bedste beskub måtte sætte sig ned på trinnene, og hun trykkede begge sine knyttede hænder mod

munden for ikke at skrige højt, da det forekom hende at være en skændsel, hvis et eller andet mandfolk fandt hende der. Smerten fortog sig, hun kunne åbne sin dør, og da hun følte nogen lindring, tænkte hun bestemt, at hun havde taget fejl. Hun ville den aften lave lammekoteletter til Coupeau. Alt gik endnu godt, mens hun skrællede kartoflerne. Koteletterne lå allerede på panden, da smerten og knebene kom igen. Hun brunede smørret, mens hun stod og trippede foran komfuret, samtidigt blændede store tårer hendes øjne. Hvis hun nu fødte, hvad så? Det var da ikke grund til, at Coupeau derfor ikke skulle have middagsmad. Langt om længe stod maden over en sagte ild, som hun havde dækket med aske. Hun gik atter ind i stuen, mente, at hun kunne få tid til at dække til Coupeau på den ene ende af bordet. Men hun måtte hurtigt sætte vinflasken fra sig, så havde hun ikke flere kræfter, kunne ikke nå hen til sengen, faldt om på gulvet og fødte på en madras. Da jordemoderen et kvarter senere kom, måtte hun forløse hende dér.

Coupeau havde bestandig arbejde på hospitalet, Gervaise forbød dem at forstyrre ham i hans arbejde. Da han kom hjem klokken syv, fandt han hende liggende i sengen helt tildækket og meget bleg. Barnet lå svøbt i et sjal ved fodenden af sin moders seng og græd.

"Å, min stakkels kone!" sagde Coupeau og kyssede hende. "Og jeg, der gik der henne og gjorde løjer – det er ikke en time siden – mens du lå her og våndede dig i fødselssmerter! Det må jeg sige, du gør det af i en fart, hun bringer et barn til verden i samme tid, som en anden bruger til at nyse."

Hun smilede svagt og mumlede så:

"Det er en pige!"

"Det var ret!" svarede han, og gjorde løjer for at opmuntre hende. "Jeg havde udbedt mig en pige! Nå, og straks byder du mig en! Du gør da også alt, hvad jeg ønsker."

Så tog han barnet og fortsatte:

"Man må vel se lidt på Dem, jomfru Grissebasse! Du har nok et meget sort lille fjæs. Det bliver nok hvidt, vær bare ikke bange. Vær nu artig, gør ikke alt for mange spræl, bliv stor og fornuftig som fader og moder."'

Gervaise, der var meget alvorlig, betragtede sin datter med vidt opspilede øjne, der langsomt formørkedes af tunge tanker. Hun rystede på hovedet; hun ville hellere have haft en dreng, fordi drenge altid klarede sig og ikke var udsat for så mange fristelser i dette Paris. Jordemoderen måtte tage den lille ud af hænderne på Coupeau. Hun forbød også Gervaise at tale; det var allerede galt, at man gjorde så megen støj omkring hende. Coupeau sagde så, at han ville gå hen og fortælle begivenheden til sin moder og til Lorilleux's, men han var ved at forgå af sult, og han ville derfor spise først. Det var en stor ærgrelse for Gervaise at se ham hjælpe sig selv, gå ud i køkkenet efter koteletterne, spise af en dyb tallerken, ikke at kunne finde brødet. Til trods for jordemoderens forbud beklagede hun sig, vendte og drejede sig i sengen. Det var også dumt, at hun ikke havde kunnet få bordet dækket, men maveknebene havde slået hende i gulvet, som om hun var blevet ramt af et stokkeslag. Hendes stakkels mand havde rigtignok lov til at være gnaven mod hende, siden han fik så dårlig mad. Men kartoflerne i det mindste var nok kogte? Hun kunne ikke mere huske, om hun havde kommet salt på dem.

"Ti dog stille!" udbrød jordemoderen.

"Å, bare De kunne få hende fra at ligge og pine sig selv!" sagde Coupeau med munden fuld af mad. "Hvis De ikke var her, tør jeg vædde på, at hun stod op for at skære brød til mig … Kan du blive liggende på ryggen, dit tossede fruentimmer! Lad bare være at ødelægge dig, ellers må du bare blive liggende fjorten dage her, inden du atter kommer op på benene. Dine koteletter er meget gode. Madammen vil måske gøre mig den fornøjelse at spise med? Ikke, madam?"

Jordemoderen afslog Coupeaus tilbud; men hun ville nok drikke et glas vin, da det havde angrebet hendes nerver, sagde hun, at finde den ulykkelige kone med barnet på madrassen. Langt om længe gik Coupeau ud for at bekendtgøre nyheden i familien. En halv time senere kom han igen med dem alle sammen: gamle madam Coupeau, Lorilleux, madam Lerat, som han netop havde truffet hos de foregående. Ægteparret Lorilleux var blevet meget elskværdigt, da de så, at det gik Coupeau og Gervaise godt, de sang Gervaises pris i høje toner, dog undlod de aldrig nogle små, indskrænkende bevægelser, rysten på hovedet, missen med øjnene, ligesom for at tilføje deres sande mening. De vidste nok, hvad de vidste, men de ville ikke gå stik imod hele nabolagets mening.

"Her bringer jeg dig hele slænget!" råbte Coupeau. "Ja, de havde desværre lyst til at se dig. Luk nu ikke munden op, husk, det er forbudt. De bliver stående dér henne og betragter dig i ro og mag og jeg går ud for at lave dem en kop kaffe."

Han forsvandt ud i køkkenet.

Efter at madam Coupeau havde omfavnet Gervaise, udtrykte hun sin beundring over barnets størrelse. De to andre kvindfolk havde ligeledes trykket nogle vældige kys på barselskonens

kinder. Kvinderne, der blev stående foran sengen, gjorde i munden på hinanden bemærkninger angående enkelthederne ved fødslen; det var pokker til fødsel, den havde ikke været længere end en tandudtrækning. Madam Lerat undersøgte den lille alle vegne, erklærede den for velskabt, tilføjede endog af sin egen indskydelse, at det ville blive en meget omtalt kvinde; og da hun fandt, at hovedet var alt for spidst, klemte hun til trods for barnets skrig ganske let på det for at få det mere rundt. Madam Lorilleux rev barnet fra hende, idet hun vredt ytrede, at det var den rette måde til at skaffe en skabning alle mulige laster, at mase således med det, så længe dets hjerne var så blød. Derpå gav hun sig i lag med at finde ud af, hvem barnet lignede. Det var de lige ved at komme op at skændes om, Lorilleux, der stod og strakte hals bag kvindfolkene, gentog gang efter gang, at den lille ikke havde et træk, der mindede om Coupeau, måske en smule ved næsen, men intet mere. Det var ganske moderens udtrykte billede, navnlig hendes øjne, det var sikkert og vist, de øjne hørte ikke hjemme i deres familie.

Det lod ikke til, at Coupeau kom igen. De kunne høre ham ude i køkkenet rumstere med komfuret og kaffekanden. Gervaise blev mere og mere urolig: det var ikke noget for et mandfolk at lave kaffe, og hun råbte til ham, hvorledes han skulle bære sig ad uden at lytte til jordemoderens kraftige "tys! tys!"

"Tag for jer af retterne!" sagde Coupeau, der nu kom ind med kaffekanden i hånden. "Hvad, hun er et pokkers jern! Hun må pine og plage sig … Vi må drikke af glas, for ser I, kopperne er blevet stående henne hos købmanden."

De satte sig omkring bordet, og Coupeau ville selv skænke kaffen om. Den lugtede dejlig stærk, det var ikke skyllevand. Da jordemoderen havde sat sit glas til livs, gik hun sin vej: alt tegnede godt, så de havde ikke mere brug for hende, hvis natten ikke blev god, kunne de jo sende bud efter hende i morgen. Hun var endnu ikke kommet ned ad trappen, førend madam Lorilleux skældte hende ud for en fyldebøtte og en uvidende person. Hun kom fire stykker sukker i sin kaffe, lod sig betale med femten francs for at hjælpe en kvinde, der havde født ganske på egen hånd. Men Coupeau tog hende i forsvar; han undte hende de femten francs af et godt hjerte, efter alt det, den slags kvindfolk havde tilbragt deres ungdom med at studere, havde de ret til at være dyre.

Derefter kom Lorilleux i skænderi med madam Lerat, han påstod, at det var nødvendigt for at få en dreng, at vende hovedenden af sin seng imod nord; mens hun trak på skuldrene og samtidig rykkede ud med et andet husråd, der bestod i at skjule uden sin kones vidende under madrassen en håndfuld brændenælder, der var plukket i solen. De havde flyttet bordet hen til sengen. Lige til klokken ti lå Gervaise, der lidt efter lidt overmandedes af en umådelig træthed, og smilede med hovedet på puden; hun så og hørte dem nok, men hun havde ikke kræfter hverken til at røre et lem eller sige et eneste ord. Hun havde en fornemmelse, som var hun død, en meget blid død, som om hun fra sin himmel glædede sig over, at de andre levede. Af og til lod den lilles klynken sig høre midt imellem gæsternes højrøstede tale, de blev aldrig færdige med at drøfte et mord, der den foregående dag var begået i Rue du Bon-Pouits, i den anden ende af La Chapelle.

Da selskabet så tænkte på at gå, faldt talen på dåben. Ægteparret Lorilleux var allerede gået ind på at være gudfader og gudmoder, men gjorde nu bagefter en del indvendinger, dog, hvis Coupeau og Gervaise ikke havde henvendt sig til dem, ville de have sat et gnavent ansigt op. Coupeau kunne nu ikke indse nødvendigheden af at døbe barnet, det gav hende ganske sikkert ikke seks tusind francs om året, men hun kunne godt blive forkølet af det. Jo mindre man havde at gøre med præsterne, desto bedre var det. Madam Coupeau skældte ham ud for en hedning, og ægteparret Lorilleux, der ganske vist ikke gik til alters, gjorde sig alligevel til af at have religion.

"Det skal være på søndag, hvis I vil," sagde Lorilleux.

Da Gervaise havde givet sit samtykke ved at nikke med hovedet, kyssede alle gæsterne hende og ønskede, at hun måtte have det godt. De tog også afsked med barnet. Hver og en bøjede sig ned over det lille stakkels gysende væsen, lo til det og gav det kælenavn, som om det havde kunnet forstå det. De kaldte barnet Nana, kælenavnet for Anna, som dets gudmoder hed.

"Farvel, Nana! ... Lad os nu se, Nana, at hun er en sød pige!"

Da de endelig var gået deres vej, satte Coupeau sin stol helt hen til sengen og tændte sin pibe, mens han holdt Gervaises hånd i sin. Han røg langsomt og mellem hvert drag talte han meget rørt til hende.

"Nå, min gamle ven, de har nok gjort dig ganske ør i hovedet? Du kan vel forstå, at jeg ikke kunne forhindre dem i at komme. Når alt kommer til alt, beviser det deres venskab. Men vi befinder os meget bedre, når vi er alene, ikke? Jeg havde netop trang til at være en smule ganske alene med dig. Denne aften

forekom mig at have en længde! Du stakkels lille høne, det gør nok av! Disse småputter aner slet ikke den smerte, det volder at sætte dem i verden. Hvor gør det av, så jeg kan kysse det sted?"

Han havde forsigtigt listet en af sine store hænder om på ryggen af hende, drog hende ind til sig og trykkede oven på dynen et kys på hendes mave, grebet af den jævne mands ømhed for denne endnu smertefulde frugtbarhed. Han spurgte, om han ikke voldte hende smerter, han ville så gerne have kunnet bringe hende lindring. Gervaise var meget lykkelig. Og hun forsikrede ham, at hun slet ingen smerte havde mere. Hun tænkte bare på at komme op så snart som muligt, da det ikke nu var tid til at lægge hænderne i skødet. Men han beroligede hende. Skulle han ikke kunne tjene føden til den lille? Han ville være en rigtig slyngel, hvis han nogensinde lod tøsen falde hende til byrde! Det forekom ham ikke nogen særlig fortjeneste at kunne sætte børn i verden, men det kom an på at kunne ernære dem.

Coupeau sov slet ikke den nat. Han havde dækket ilden i kakkelovnen til. Hver time måtte han stå op for at give den lille nogle skefulde varmt sukkervand. Det forhindrede ham dog ikke fra om morgenen af gå på arbejde, sen han plejede. Han benyttede endog sin frokosttid til at gå hen på rådhuset og gøre anmeldelse om barnets fødsel.

Madam Boche, der imidlertid havde fået at vide, hvad der var sket, ilede derhen for at tilbringe dagen hos Gervaise. Denne, der havde sovet trygt i ti timer, klagede sig og sagde, at hun allerede følte sig helt mørbanket af at ligge til sengs. Hun ville blive rigtig syg, hvis de ikke lod hende komme op. Om aftenen, da Coupeau vendte hjem, fortalte hun ham alle sine pinsler:

hun havde ganske vist tillid til madam Boche, men det ærgrede hende alligevel at se en fremmed indrette sig i hendes værelse, som var hun hjemme dér, lukke skufferne op, røre ved hendes ting. Den næste dag, da portnerkonen kiggede derop, fandt hun Gervaise oppe og påklædt, hun fejede og lavede middagsmad til manden. På ingen måde ville hun lægge sig igen. De ville måske gøre nar ad hende! Det passede sig for fine damer at give sig mine af at være radbrækkede, men når man ikke var rig, havde man ikke tid til sligt. Tre dage efter fødslen strøg hun igen skørter ovre hos madam Fauconnier, hun tumlede med sine jern, mens sveden haglede ned ad hende i den stærke varme fra ovnen.

Lørdag aften bragte madam Lorilleux sine faddergaver: en hue til fem og tredive sous og en døbekjole med læg og en smal knipling i kanten, som hun havde fået for seks francs, fordi den ikke var ganske frisk. Den næste dag bragte Lorilleux i sin egenskab af gudfader barselskonen seks pund sukker. De viste sig i det hele meget nette. Selv om aftenen til gildet, der fandt sted bos Coupeaus, mødte de ikke op med tomme hænder. Manden kom med en flaske vin med lak under hver arm, mens konen bar en stor flødetærte, der var købt hos en velanset konditor på Chaussée Clignancourt. Men Lorilleux gik også rundt i nabolaget og fortalte om deres flothed; han havde ofret næsten en snes francs. Da det kom Gervaise for øre, hvorledes de udbredte deres egne velgerninger, tog det vejret fra hende og hun agtede ikke deres venlighed for noget mere.

Det var ved denne dåbsmiddag, at Coupeaus sluttede et inderligt venskab med deres naboer. Den anden lejlighed i det lille hus beboedes af to personer, moder og søn, Goujet hed de.

Hidtil havde de hilst på hinanden, når de mødtes på trappen og på gaden, men intet mere; de to naboer syntes en smule menneskesky. Så da moderen, dagen efter at Gervaise havde gjort barsel, havde givet hende en spand vand op, havde det forekommet Gervaise mest passende at indbyde dem til fadderstadsen, så meget mere, som hun syntes, de var meget nette, og ved denne lejlighed gjorde de ganske naturligt hinandens nærmere bekendtskab.

Goujets var fra det nordlige. Moderen gjorde kniplinger i stand, sønnen, der af fag var smed, arbejdede på en boltefabrik. De havde boet i den anden lejlighed i de sidste fem år. Bag deres livs stilfærdige fred skjulte sig en stor sorg: fader Goujet havde en dag i Lille i et anfald af ustyrligt delirium dræbt en af sine kammerater med en jernstang og havde derefter kvalt sig i fængslet ved hjælp af sit lommetørklæde. Enken og barnet, der tog til Paris efter denne ulykke, følte stadig dette drama hvile tyngende på deres hoveder og søgte stadig at gøre det godt igen ved en ubedragelig hæderlighed, en blidhed og et ubøjeligt mod. Der blandede sig endog en smule stolthed i deres tilværelse, for de anså til sidst sig selv for bedre end alle andre. Madam Goujet, der altid var klædt i sort, og havde panden indrammet af en nonneagtig kappe, havde en matrones hvide og rolige ansigt, det var, som modtog dette et skær af alvor fra den bleghed, de kniplinger, hendes fingre syslede med, besad. Sønnen var en sand kæmpe på tre og tyve år med rødmosset ansigt, blå øjne og af en herkulisk styrke. På fabrikken kaldte kammeraterne ham "Gyldenmund" på grund af hans gule skæg.

Gervaise følte sig straks grebet af en stor hengivenhed for disse mennesker. Da hun første gang trådte ind i deres hjem,

blev hun stående stille i beundring over lejlighedens renhed. Her kunne man rigtignok sige, at man kunne puste over alt uden at få det mindste støvgran til at hvirvle op. Og gulvet skinnede så blankt som et spejl. Madam Goujet lod hende gå ind i sønnens værelse for at vise hende, hvorledes dér så ud. Der var så pænt og blankt derinde som i en ung piges værelse; en lille jernseng med musselinsgardiner, et bord og en servante var bohavet, mens en lille bogsamling hang på væggen; for øvrigt var der billeder fra øverst til nederst: udklippede figurer, farvetryk, fastgjort med fire søm, portrætter af alle mulige personligheder fra de illustrerede blade. Madam Goujet sagde smilende, at hendes søn var et stort barn; om aftenen var han for træt til at læse, derimod havde han morskab af at betragte sine billeder, En time gik, uden at Gervaise vidste hvorledes, inde hos madam Goujet, der havde sat sig til sit kniplebræt ved vinduet. Det morede hende at se de hundreder af knappenåle, der holdt kniplingerne fast, og hun var lykkelig ved at være der, indånde den rene luft, der hvilede over lejligheden, hvor det fine arbejde udbredte en stilhed over alle omgivelserne.

Goujets gjorde et endnu mere tiltalende indtryk, jo mere man lærte dem at kende. De arbejdede begge og satte mere end fjerdedelen af deres løn i sparekassen. Folk i nabolaget hilste på dem og talte om deres sparsommelighed. Goujet havde aldrig et hul på sit tøj, hans bluser var altid rene, uden så meget som en plet på dem. Han var meget høflig, endog en smule frygtsom af sig til trods for sine brede skuldre. Vaskerpigerne oppe i enden af gaden morede sig ved at se ham stirre ned i stenene, når han gik forbi. Han yndede ikke deres grove tale, fandt det grimt, når kvindfolk bestandig førte skidenfærdige ord i

munden. En dag var han alligevel fuld, da han kom hjem. Så havde madam Goujet uden nogen som helst bebrejdelse anbragt ham overfor sin faders portræt, en ussel tegning, der ellers lå omhyggelig gemt på bunden af hendes kommode. Og efter denne irettesættelse drak Goujet ikke mere, end han kunne tåle, uden derfor at forsage vinen, for den er nødvendig for arbejderen. Om søndagen gik han en tur med sin moder under armen, som oftest førte han hende ad Vincennes til. Undertiden gik han også med hende i teatret. Hans moder var hans et og alt. Han talte til hende, som var han ganske barn. Det firkantede hoved og legemet, der havde fået et sendrægtigt præg over sig ved det hårde arbejde med hammeren, gav ham en vis lighed til et stykke hornkvæg: tungnem men godmodig.

De første dage følte han sig meget trykket i Gervaises nærværelse. Men i løbet af nogle uger vænnede han sig til hende. Han passede hende op for at bære hendes bylte op, behandlede hende som en søster med en brysk fortrolighed og klippede af sit eget gode hjerte billeder ud til hende. En morgenstund havde han, da han uden at banke på havde åbnet døren, overrasket hende halvnøgen; hun stod nemlig og vaskede sin hår; og i otte dage derefter så han hende ikke lige i øjnene, så at det til sidst endte med, at han fik endogså hende til at rødme.

Solbærlikør sagde på sit arbejdersprog, at Gyldenmund nok var fra Fjollerup. Det var meget godt ikke at snapse, ikke at rende efter ethvert pigebarn, men et mandfolk skulle alligevel være et mandfolk, ellers kunne han jo lige så godt straks tage skørter på. I Gervaises nærværelse gjorde han løjer med ham, beskyldte ham for at låne alle nabolagets kvindfolk forelskede

øjne, og denne knippel af et mandfolk værgede sig heftigt. Det forhindrede ikke de to arbejdere i at være gode kammerater. De kaldte på hinanden om morgenen, gik sammen på arbejde, drak ofte et glas øl, førend de gik op. Siden dåbsgildet havde de sagt "du" til hinanden, fordi det gjorde talen omstændeligere, når de evig og altid skulle sige "De".

På dette punkt stod deres venskab, indtil Gyldenmund en dag gjorde Solbærlikør en stor tjeneste, en af de tjenester, der betyder noget, og som man husker hele livet. Det var den 2. december. Coupeau havde i overgivenhed fået det herlige indfald at gå ud på gaden for at se på opløbet; han brød sig slet ikke om republikken, Bonaparte og hele det spektakel, men han yndede krudtlugten og syntes, det var morsomt at høre geværskuddene. Han ville ganske rigtigt være blevet nappet til at stå bag en barrikade, hvis ikke smeden netop i dette øjeblik var kommet til og havde dækket ham med sin store krop og derved hjulpet ham til at stikke af.

Da Goujet gik hjem ad Rue du Faubourg Poissonnière, skridtede han rask afsted med alvorligt ansigt. Han tænkte på politikken, han var republikaner, i al skikkelighed, han ville lige ret og lykke for alle mennesker. Han havde såmænd aldrig fyret et gevær af, og han anførte sine grunde til det: folket var træt af at rage kastanjerne ud af ilden for borgerskabet uden at opnå andet for ulejligheden end at brænde fingrene; februar- og juni-revolutionerne havde været dyre lærepenge; derfor ville forstæderne også i fremtiden lade byerne klare ærterne, som de bedst kunne. Da han så var kommet op på højden i Rue des Poissonnières, drejede han hovedet om og stirrede ud over Paris: det var alligevel et gement stykke arbejde, de havde for

dernede, og folkene ville måske en dag fortryde, at det havde set til med armene over kors. Men Coupeau grinede ad ham og kaldte dem nogle rigtige fæhoveder, der ville vove deres gode skind alene for at bevare de femogtyve francs for de forbandede driverter i rigsdagen.

Den aften indbød Coupeau og Gervaise Goujet og hans moder til at spise til middag hos sig. Ved desserten gav Solbærlikør og Gyldenmund hinanden to rigtige trykkys på kinden. Nu havde de sluttet broderskab for liv og død.

De næste tre år gik livet for de to familier på hver sin side af trappen hen uden så meget som en eneste begivenhed. Gervaise havde passet sit barn uden at miste mere end i det højeste to arbejdsdage om ugen. Hun var nu blevet så dygtig en arbejderske, at hun tjente indtil tre francs om dagen. Hun havde også besluttet sig til at sætte Étienne, der nu gik i sit ottende år, i en lille kostskole i Rue de Chartres, hvor det kostede 100 sous. Til trods for de to børn, de havde at sørge for, satte Coupeau og Gervaise tyve-tredive francs om måneden i sparekassen.

Da deres sparepenge havde nået den sum af seks hundrede francs, kunne Gervaise hverken finde ro dag eller nat, besat som hun var af en ærgerrigheds drøm: hun ville have sin egen forretning, ville leje en lille butik og selv holde arbejdersker. Hun havde beregnet alt. I løbet af tyve år kunne hun, hvis alt gik godt, have en årsindtægt, som de kunne give sig til gode for et eller andet sted ude på landet. Alligevel vovede hun ikke at sætte alt ind på denne plan. Hun sagde, at hun gik og søgte efter et lokale, for at få tid til at overveje sagen endnu en gang. Der var ingen fare for pengene, så længe de stod i sparekassen,

tværtimod: dér ynglede de jo. I løbet af de forløbne tre år havde hun kun tilfredsstillet en eneste af sine ønsker og købt sig et taffelur; og dette ur, et palisandertræs ur med drejede søjler og perpendikel af forgyldt kobber, behøvede hun endda først at betale i løbet af et år med afdrag på tyve sous hver mandag. Hun blev gal i hovedet, når Coupeau talte om at trække det op: hun alene løftede kuplen af, aftørrede søjlerne med en andagt, som om marmorpladen på hendes kommode havde forandret sig til et kapel. Under kuplen bag ved taffeluret skjulte hun sparekassebogen. Og ofte, når hun drømte om sin forretning, faldt hun i tanker foran urskiven med øjnene fast hæftede på viserne og et ansigtsudtryk, som afventede hun et vist højtideligt øjeblik til at bestemme sig.

Coupeau og Gervaise gik næsten hver søndag en tur ud med Goujet og hans moder. Det var hyggelige udflugter, hvor de spiste en ret stegt fisk i St. Ouen eller en kaninragout i Vincennes uden mange omstændigheder i et lysthus på et eller andet traktørsted. Mandfolkene stillede deres tørst, vendte atter hjem med damerne under armen. Om aftenen blev regnskabet gjort op, inden de gik til sengs, og hver husholdning betalte sin halvdel af udgifterne, og aldrig hændte det, at de kom op at skændes, fordi der blev en sous for meget eller for lidt.

Ægteparret Lorilleux var skinsygt på Goujets. Det forekom dem alligevel underligt at se Solbærlikør og Klumpe-Dumpe evig og altid gå sammen med fremmede folk, når de havde slægtninge. Nå ja, de brød sig pokker om denne familie! Lige fra det øjeblik de havde kunnet lægge et par skilling op, havde de kun rettet sig efter deres eget skæve hoved. Madam

Lorilleux, der var meget ærgerlig over at se sin broder unddrage sig hendes indflydelse, begyndte igen at gylpe skældsord op imod Gervaise. Madam Lerat tog derimod den unge kones parti, forsvarede hende ved at fortælle nogle ganske mærkelige historier om nogle forførelsesforsøg mod Gervaise på boulevarden en aftenstund, hvor hun havde vist sig som en folkekomedie-heltinde og langet de feje angribere et par lussinger ud. Den gamle madam Coupeau forsøgte at stifte fred og enighed mellem alle mennesker og at holde sig gode venner med alle sine børn; hendes syn tog mere og mere af, hun havde nu kun ét hus tilbage at gå i, og hun var glad, når der faldt 100 sous af hos en eller anden.

Netop den dag, da Nana fyldte tre år, fandt Coupeau ved sin hjemkomst om aftenen Gervaise helt ude af sin vante ro.

Hun ville ikke sige noget, havde slet ikke noget at fortælle, påstod hun. Men da hun så dækkede bordet helt forkert, faldt i dybe tanker med tallerkenerne i hånden, forlangte hendes mand bestemt at få at vide, hvad der var hændt.

"Nå ja, ja da!" tilstod hun så langt om længe, "den lille kræmmers butik i Rue de la Goutte-d'Or er at få til leje. Jeg har set på den, jeg gik derhen for en times tid siden og købte noget tråd. Det har angrebet mig."

Det var en meget pæn butik netop i det store hus, hvor de tidligere havde drømt om at bo. Der var selve butikken, et rum bagved og desuden to værelser, et til højre og et til venstre; det var lige, hvad de behøvede. Værelserne var nok temmelig små, men de lå meget godt. Det eneste var, at hun syntes, lejen var alt for dyr: ejeren talte om fem hundrede francs.

"Du har altså set på den og spurgt om prisen?" sagde Coupeau.

"Å, du forstår nok af den pure nysgerrighed!" svarede hun og påtog sig en ligegyldig mine. "Man ser sig om, går ind, hvor der er noget til leje, uden derfor at binde sig til noget. Men denne er alt for dyr, det er bestemt. For resten kan det godt være, at det i det hele ville være en dumhed af mig at nedsætte mig på egen hånd."

Imidlertid kom hun, da de havde spist, atter filbage til den butik. Hun aftegnede værelsernes beliggenhed på kanten af en avis. Og lidt efter lidt talte hun sig varm, målte krogene ud, ordnede de forskellige stykker indbo, som om hun den dag i morgen skulle stille møbler op derhenne. Og Coupeau, der så, hvor stor lyst hun havde til af leje den, opmuntrede hende: hun kunne være overbevist om, at de aldrig fandt noget ordentligt for mindre end fem hundrede francs, og for resten kunne de måske opnå et afslag. Det eneste kedelige var, at de skulle komme til af bo i hus sammen med Lorilleux's, som hun ikke kunne lide. Men nu blev hun vred, hun havde ikke noget imod nogen; i sin brændende lyst til butikken forsvarede hun endog Lorilleux's; de var i grunden ikke så slemme, hun kunne meget godt komme ud af det med dem. Endnu, da de var kommet til sengs, og Coupeau for længst var sovet ind, vedblev hun at anstille beregninger over anvendelsen af pladsen, uden dog at have fast besluttet sig til at leje butikken.

Så snart hun den næste morgen var blevet alene, kunne hun ikke dy sig for at løfte kuplen af taffeluret og kigge efter i sparekassebogen. Tænk, at butikken lå der inde på disse blade, der var tilgrisede med ulæselige kragetæer. Inden hun gik på

arbejde, tog hun madam Goujet med på råd, hun syntes meget godt om hendes plan at få en forretning selv; når man havde en mand som hendes, der var skikkelig og ikke drak, kunne hun være sikker på, at det ikke ville gå i hundene, men at det tværtimod ville lykkes for hende.

Ved frokost gik hun endog op til Lorilleux's for at høre deres mening; hun ønskede at vise dem, at hun ikke ville skjule noget for familien. Madam Lorilleux blev ganske lamslået. Hvorledes! Nu ville Klumpe-Dumpe også have sig en butik! Hun var lige ved at sprække af arrigskab, hun stammede i det, hun måtte jo lade, som om det voldte hende megen glæde: butikken lå utvivlsomt meget heldigt, Gervaise gjorde fornuftigt i at tage den. Dog, da hun havde fået sig sundet lidt, begyndte hun og hendes mand at tale om fugtigheden i gården, om det bedrøvelige dagslys, der faldt ind i værelserne i stuen. Å, det var et sandt arnested for gigt. Men siden hun havde lyst til at leje den, og det havde hun jo? – så skulle hun, således sluttede de, sandelig ikke lade sig afholde fra det på grund af det, de havde sagt.

Om aftenen tilstod Gervaise ligefremt med et smil, at hun ville være blevet syg, hvis nogen havde forhindret hende i at få butikken. Inden hun sagde: "Det er afgjort!" ville hun rigtignok have Coupeau hen at se på værelserne og gøre et forsøg på at få et afslag i lejen.

"Nå, lad det så blive i morgen, hvis det passer dig," sagde hendes mand. "Du kan komme og hente mig klokken seks ved det hus, hvor jeg arbejder, i Rue de la Nation, så kan vi lægge vejen om ad Rue de la Goutte-d'Or, inden vi går hjem."

Coupeau var lige ved at være færdig med taget på det nye tre etages hus. Den dag skulle han netop lægge de sidste zinkplader på. Da taget var næsten fladt, havde han stillet sit arbejdsbord op deroppe: et langt bræt på to trefødder. En smule majsol gik ned og forgyldte skorstenene. Helt deroppe lige under den klare himmel, klippede arbejderen ganske roligt zinken til med sin saks, idet han bøjede sig frem over sit arbejdsbord, ganske som en skrædder, der i sit værksted klipper et par bukser til. Lænet op imod nabohusets mur stod hans medhjælper, en ung, spinkel, lyshåret fyr på en sytten år og holdt ilden i kulbækkenet ved lige ved at drage en vældig puster, der for hvert drag jog en regn af flammende gnister til vejrs.

"Halløj, Zidore, ræk mig jernene!" råbte Coupeau.

Drengen stak jernene til at lodde med midt ind i flammen, der i det fulde dagslys fik et blegt, rosenrødt skær. Så gav han sig til at puste. Coupeau holdt den sidste zinkplade i hånden. Den skulle anbringes på randen af taget helt nede ved tagrenden, der, hvor det gjorde en pludselig bøjning og gadens tomme rum åbnede sig. Coupeau gik fremad på sine listesko ligesom han var hjemme, han slæbte fødderne efter sig selv, mens han fløjtede nok så lystigt. Da han var nået hen til hullet, lod han sig glide ned ad taget, støttede sig med det ene knæ mod skorstenens murværk og blev hængende halvvejs ud over gaden. Det andet ben hang uden nogen støtte. Da han så vendte sig om for at kalde på dette kvaj til Zidore, greb han fat i et hjørne af murværket for ikke at falde ned på fortovet der nede under ham.

"Nå da, forbandede drivert! Giv mig så de jern! Hvad står du og glor ud i luften efter? Tror du, der flyver stegte duer ind i

munden på dig?"

Men Zidore forhastede sig aldeles ikke. Han var optaget af nabohusenes tage, af en tyk røg, der steg op inde over Paris ad Grenelle-kanten til; det kunne godt være en ildebrand. Endelig lagde han sig dog plat ned på maven med hovedet ud over hullet og rakte jernene til Coupeau. Så begyndte denne at lodde pladen fast. Han krøb sammen, strakte og rakte sig, holdt bestandig ligevægten, snart hvilede han på det ene lår, snart støttede han sig på den anden fodspids, snart holdt han igen med en finger. Han havde en dokkers dristighed, en djævleblændt dumdristighed til at se faren under øjnene. Ban kendte den. Det var gaden, der var bange for ham. Han lagde ikke sin pibe bort, han vendte sig fra tid til anden og spyttede ganske trygt ned på gaden.

"Halløj, madam Boche!" råbte han pludselig. "Hov, madam Boche!"

Han havde opdaget portnerkonen, der gik over gaden. Hun løftede hovedet og så, hvem det var, og der udviklede sig en samtale mellem taget og fortovet. Hun skjulte sine hænder under forklædet og satte næsen i vejret. Han, der nu stod op med sin venstre arm omkring et skorstensrør, hældede sig forover.

"Har De ikke set min kone?" spurgte han.

"Nej, aldeles ikke," svarede portnerkonen. "Hun er ikke her!"

"Hun skulle komme hen og hente mig … Og de har det godt hjemme hos Dem?"

"Å jo, tak, jeg er den, der er mest syg, ser De nok. Jeg gik hen i Chaussée Clignancourt for at få fat i en lille lammefjerding. Slagteren henne ved Moulin-Rouge forlanger seksten sous."

De hævede nu stemmen, da en vogn kørte forbi i den brede, øde Rue de la Nation; deres ord, der udslyngedes af deres lungers fulde kraft, havde alene den virkning, at de kaldte en lille gammel kone til sine vinduer; og dette gamle kvindfolk blev stående dér lænet op til vinduesposten og faldt i forbavselse over, at se dette menneske, der lå på taget lige overfor hende, det var, som om hun håbede at se ham falde ned fra minut til minut.

"Nå, godaften," råbte nu madam Boche. "Jeg vil ikke forstyrre Dem!"

Coupeau drejede sig om, tog jernet, som Zidore rakte ham. Men just som portnerkonen gik bort, fik hun på det andet fortov øje på Gervaise med Nana ved hånden. Hun havde allerede åbnet munden for at råbe til Coupeau, da Gervaise fik lukket munden på hende med en kraftig håndbevægelse. Hviskende, for at hun ikke skulle kunne høres deroppe, tilstod hun, at hun var bange: hun frygtede for ved således at vise sig pludselig at bibringe sin mand en sådan sindsbevægelse, at han styrtede ned. I løbet af fire år havde hun også kun hentet ham en eneste gang. I dag var det først anden gang. Hun kunne ikke tåle det, hendes blod fo'r hende til hjertet, når hun så sin mand deroppe mellem himmel og jord på steder, hvor knap spurvene vovede at sætte sig.

"Det er såmænd heller ikke behageligt," mumlede madam Boche. "Ja, min er jo skrædder, så jeg er ikke udsat for den slags angst."

"Hvis De vidste," sagde Gervaise, "hvilken ængstelse jeg i den første tid udstod fra morgen til aften. Jeg så ham bestandig ligge med knust hoved på en båre. Nu tænker jeg aldrig et

øjeblik på det. Man vænner sig til alt. Man må jo tjene det daglige brød. Nå, det er ligegodt dyrt betalt, når man meget ofte skal vove sin hals for det."

Hun tav stille og skjulte Nana i sin kjole af frygt for, at barnet skulle give sig til at råbe. Trods alt var hun alligevel blevet ligbleg, da hun så op efter Coupeau. Han loddede netop den yderste kant af pladen lige ved tagrenden; han lod sig glide så langt ned som muligt, men kunne ikke nå sit mål. Så vovede han sig yderligere med disse arbejderens langsomme bevægelser, på en gang rolige og klodsede. Et øjeblik hang han helt ud over gaden uden at have noget holdepunkt og passede roligt sit arbejde, og nedefra kunne man se den lille hvide flamme knitre under loddejernet, der førtes med øvet hånd. Gervaise, der stod ganske stum, mens angsten snørede hendes strube sammen, havde foldet sine hænder og strakte dem med en uvilkårlig bevægelse bønfaldende mod himlen. Nu drog hun atter vejret lettet. Coupeau var igen krøbet ind på taget uden at forhaste sig, ja han gav sig endog tid til at spytte endnu en gang ned på gaden.

"Nå, man giver nok politispionen!" råbte han muntert ned, da han fik øje på hende. "Hun er et tossehoved, ikke madam Boche? Hun ville vel ikke kalde på mig … Vent bare på mig, jeg har blot en ti minutters arbejde tilbage."

Han skulle bare sætte en røghætte på skorstenen, det var ikke noget af tale om. Gervaise og madam Boche blev stående på fortovet og talte om folk i nabolaget, mens de passede på Nana, at hun ikke gav sig til at rode i rendestenen efter små fisk; og de to kvinder så bestandig op på taget, de smilede og nikkede ligesom for at sige, at de slet ikke var urolige. Den gamle kone

overfor havde endnu ikke forladt sit vindue, hun stod og stirrede på Coupeau, hun ventede …

"Hvad mon hun står og glor efter, det øg?" sagde madam Boche. "Det er et væmmeligt fjæs!"

Deroppe fra kunne man høre Coupeau synge af fuld hals. Nu stod han bøjet over sit arbejdsbord, han klippede sit zink kunstfærdigt. Med en passer havde han slået en linje og med en krum saks klippede han en stor vifte, derpå foldede han ved hjælp af lette hammerslag denne vifte sammen til en spids champignon. Zidore havde igen taget fat på at puste til ilden i bækkenet. Solen gik ned bag huset i et stærkt rosenrødt skær, der langsomt blegnede og antog en sart lilla farvetone. Oppe i den fri luft aftegnede i denne stille time de to arbejderes skikkelser sig i overnaturlig størrelse på den rene himmel sammen med bordets mørke tværstang og pusterens besynderlige profil.

Da hætten var færdig, råbte Coupeau:

"Zidore! Ræk mig jernene!"

Men Zidore var forsvundet. Coupeau bandede, så sig om efter ham, kaldte ned gennem loftslugen, der stod åben. Endelig opdagede han ham ovre på et tag i nærheden to huse derfra. Drengen spankede omkring, studerede omgivelserne, hans tynde, lyse hår flagrede i den friske vind, og han missede med øjnene ud over Paris, der lå lige for ham i at sin vælde.

"Halløj, hør en gang, din drivert! Bilder du dig ind, at du er på landet!" råbte Coupeau rasende. "Du er måske hr. Béranger, du digter måske vers! Vil du se, du kan humme dig herhen med jernene! Har man nogensinde set magen! Give sig til at spankulere rundt på tagene! Du skulle hellere straks tage din

kæreste med herop og synge duetter med hende! Vil du så give mig jernene, forbandede svinebæst."

Han loddede så og råbte ned til Gervaise:

"Så, nu er det forbi! Nu kommer jeg straks ned."

Skorstenen, på hvilken han skulle anbringe røghætten, var midt på taget. Gervaise, der nu var beroliget, fulgte smilende hans bevægelser.

Nana, der morede sig ved at se sin fader deroppe, gav sig pludselig til at klappe i hænderne. Hun havde sat sig ned på fortovet for at kunne se bedre.

"Far, far!" råbte hun af alle sine kræfter. "Far, se dog!"

Coupeau ville bøje sig frem, men i det samme gled hans fod, og så rullede han pludselig, viljeløs som en kat, der har fået sine fødder viklet ind i noget, nedad, han rutsjede ned ad tagets svage skråning uden at kunne finde noget at klamre sig til.

"Å gud i himlen!" mundede han med kvalt stemme.

Så faldt han ned mod jorden. Hans legeme beskrev en svag bue, drejede to gange helt rundt, klaskede ned midt ude på gaden med den dumpe lyd, en bylt tøj giver, når den kastes ned højt oppe fra.

Gervaise stod med armene bredt ud i luften aldeles lamslået, mens et højt skrig banede sig vej gennem hendes strube. Forbigående kom løbende til, der dannede sig et opløb. Madam Boche, der var aldeles fortumlet, og hvis ben næppe kunne bære hende, tog Nana i sine arme for at lukke hendes øjne til, så hun ikke så noget. Lige overfor lukkede imidlertid den gamle kone ganske roligt sit vindue, som hun nu havde fået at se det, hun ønskede.

Langt om længe fik fire mænd Coupeau båret hen til en apoteker på hjørnet af Rue des Poissonniers, og dér lå han næsten en halv time på et tæppe midt på gulvet i apoteket, mens der blev hentet en båre fra Lariboisière-hospitalet. Han åndede endnu, men apotekeren gik rundt og rystede så småt på hovedet. Gervaise lå på knæ på gulvet og hulkede ustandseligt, hun havde tværet tårerne ud over kinderne, så hun kunne hverken se eller tænke. Hun strakte med en uvilkårlig bevægelse hænderne ud og følte ganske sagte på sin mands lemmer. Så trak hun dem igen tilbage og stirrede på apotekeren, der havde forbudt hende at røre ved ham. Men nogle få sekunder senere begyndte hun igen. Hun kunne ikke lade være at forvisse sig om, at han endnu var varm, og hun troede, at det kun kunne gøre ham godt.

Da båren endelig kom og de talte om at bringe ham til hospitalet, rejste hun sig op og sagde heftigt:

"Nej, nej, ikke til hospitalet! Vi bor i Rue Neuve de la Goutte-d'Or."

De gjorde deres bedste for at gøre hende klart, at det ville blive meget dyrere, hvis hun ville have sin mand liggende hjemme, men hun gentog stædigt:

"Rue Neuve de la Goutte-d'Or, jeg skal vise Dem porten. Hvad har De med det at gøre? Jeg har penge. Det er min mand, ikke? Det er mig, det kommer an på, og jeg vil have det således."

Og så måtte de bringe Coupeau hjem. Da båren blev båret gennem mængden, der var stimlet sammen foran apoteket, ytrede nabolagets kvinder højlydt deres beundring for Gervaise: ganske vist haltede hun, men hun vidste alligevel at sætte sin vilje igennem, hun skulle nok frelse sin mand, mens lægerne på

hospitalet bare kiggede på de patienter, der var alt for dårlige, uden at gide have dem ulejlighed at kurere på dem. Madam Boche, der, efter at hun havde fulgt Nana hjem, var vendt tilbage, udmalede, endnu helt rystet af sindsbevægelse, med en uendelighed af enkeltheder, hvorledes ulykken var gået til.

"Jeg var gået ud for at få fat i en lammefjerding, så kom jeg lige dér forbi, jeg så ham falde ned," gentog hun. "Det var hans lille barn, der var skyld i det. Han ville se ned til hende og så pladask! Å, gud, å, gud! Bare jeg aldrig mere må se nogen falde ned. … Men jeg må af sted og se om jeg kan få fat i en lammefjerding."

I de første otte dage var Coupeau meget dårlig. Familien, naboerne, alle sammen ventede de hvert øjeblik, af han skulle gå bort. Lægen, en meget dyr læge, der lod sig betale med 100 sous for hvert besøg, var bange for, at der var indvendige brud. Og dette udtryk voldte megen forskrækkelse, det sagdes i nabolaget, at Coupeau havde sprængt hjertet i faldet. Kun Gervaise, der var bleg af at våge over manden, alvorlig og bestemt, trak på skuldrene. Hendes mand havde brækket det højre ben, det vidste alverden: det skulle de nok få sat sammen igen, og dermed var den historie ude. Hele resten om det sprængte hjerte havde ikke noget som helst på sig. Hans hjerte, det skulle hun nok bringe i orden igen. Hun forstod, hvorledes hjerterne kom i gang igen ved omhu, renlighed og et trofast venskab. Hun lagde en uovervindelig tro på sin sag for dagen, hun var så sikker på hans helbredelse, blot hun kunne være om ham og klappe ham beroligende med sine hænder, når feberen overfaldt ham. Ikke et minut tvivlede hun. En hel uge igennem var hun uafbrudt på støvlerne, talte kun lidt, helt opfyldt af sin

beslutning om at frelse ham, glemte hun børnene, gaden, hele byen. Om natten efter den niende dag, da lægen endelig erklærede, at nu indestod han for den syges liv, faldt hun sammen på en stol, helt opløst i tårer, mens det værkede i hendes ben og ryg. Den nat indrømmede hun sig to timers søvn med hovedet støttet mod fodenden af sengen.

Coupeaus ulykke havde bragt forstyrrelse ind i familien. Mor Coupeau tilbragte nætterne sammen med Gervaise, men ved nitiden sov hun ind på stolen, hvor hun sad. Hver aften gjorde madam Lerat, når hun gik på arbejde, en stor omvej for at høre, hvorledes det stod til. Ægteparret Lorilleux kom i begyndelsen to-tre gange om dagen, tilbød at våge, ja bragte endog en lænestol hen til Gervaise. Men snart efter begyndte skænderierne om, hvorledes den syge skulle plejes. Madam Lorilleux gjorde fordring på tit have frelst så mange mennesker i sit liv, at hun nok vidste, hvorledes de skulle behandles. Hun beskyldte også Gervaise for at puffe hende til side, holde hende borte fra hendes broders seng. Det var meget forståeligt, at Klumpe-Dumpe ville helbrede Coupeau, koste hvad det koste ville, for, når alt kom til alt, hvis hun ikke var gået hen i Rue de la Nation og havde forstyrret ham i hans arbejde, så var han ikke faldet ned. Men alligevel, på den måde, hun plejede ham, var hun sikker på at gøre det af med ham.

Da Gervaise så Coupeau udenfor fare, holdt hun op at bevogte hans seng med så bister en skinsyge. Nu kunne de jo ikke mere slå ham ihjel for hende, og hun lod uden mistro de besøgende komme ind til ham. Familien slog sig ned i værelset. Rekonvalescensen ville imidlertid blive meget lang; lægen havde nævnt fire måneder. Så snart Coupeau nu faldt i søvn, skældte

Lorilleux's Gervaise ud for et fæ. Det havde rigtignok været til hendes fordel at have sin mand hjemme. På hospitalet ville han være kommet på benene to gange så hurtigt. Lorilleux ønskede bare, at han kunne blive syg eller få en eller anden lidelse, for at vise hende, at han ikke ville betænke sig et sekund på at lægge sig ind på Lariboisiére-hospitalet. Madam Lorilleux kendte en dame, der lige var kommet ud derfra: hun havde spist hønsekød morgen og aften. Og så regnede de begge ud for tyvende gang, hvad rekonvalescenstiden ville komme til at koste: først var der de arbejdsdage, der gik tabt, dernæst lægen, medicinen og senere hen den gode vin, det saftige kød. Hvis Coupeaus kun brugte, hvad de havde sparet sammen, kunne de rigtignok sige, at de var sluppet overordentlig heldigt fra det. Men de ville komme i gæld, det var udenfor al tvivl. Nå, det måtte de om! Navnlig måtte de ikke gøre regning på hjælp fra familien, der sandelig ikke var så rig, at den havde råd til at have syge liggende hjemme. Så meget værre for Klumpe-Dumpe, ikke? Hun kunne have gjort som de andre, ladet sin mand bringe på hospitalet. Det manglede bare, at hun oven i købet var storsnudet.

En aften havde madam Lorilleux den ondskabsfuldhed pludselig at spørge hende:

"Nå, og jeres butik, hvornår lejer I den?"

"Ja," grinede Lorilleux, "portneren går stadig og venter på jer."

Gervaise var lige ved at kvæles. Hun havde fuldstændig glemt butikken. Men nu så hun disse menneskers ondskabsfulde glæde over, at butikken var gået fløjten for fremtiden. Fra den aften greb de virkelig enhver lejlighed til at gøre nar ad hende, fordi hendes drøm var gået i vasken. Når nogen bragte et eller

andet umuligt håb på tale, henlagde de altid dets virkeliggørelse til den dag, da hun blev principal i en smuk forretning ud mod gaden. Og bag hendes ryg gjorde de sig lystige over hende. Hun ville ikke gerne nære så stygge antagelser, men i virkeligheden tog det sig ud, som om Lorilleux's var meget tilfredse med Coupeaus ulykke, der hindrede hende i at nedsætte sig som vaskeriejerske i Rue de la Goutte-d'Or.

Nå, hun bestræbte sig for at tage det fra den muntre side. og hun skulle nok vise dem, hvor gerne hun ofrede pengene på sin mands helbredelse. Hver gang, hun i deres nærværelse tog sparekassebogen frem under taffelurets kuppel, sagde hun muntert:

"Jeg skal ud; jeg går hen og lejer min butik!"

Hun havde ikke villet tage hele summen ud på én gang. Hun hævede hundrede francs ad gangen for ikke at have så stor en bunke penge liggende i sin kommode, for resten nærede hun et ubestemt håb om, at der ville ske et mirakel, en pludselig helbredelse, der ville gøre det muligt for dem ikke at tage hele beløbet ud. Hver gang hun kom hjem fra sparekassen, talte hun sammen på et stykke papir de penge, de endnu havde stående dér. Det var ene og alene for at have rede på sagernes tilstand. Hullet gravede sig nok så net dybere og dybere, men hun vedblev med sin forstandige mine og sit rolige smil at holde regnskab med udryddelsen af deres sparepenge. Var det ikke allerede en god trøst, at disse penge fik så god en anvendelse, og at de havde dem ved hånden, da ulykken traf dem? Og uden en eneste klage lagde hun omhyggeligt bogen ind igen bag taffeluret under kuplen.

Goujets viste sig under Coupeaus sygdom meget rare mod Gervaise. Madam Goujet var fuldstændig til hendes tjeneste; hun gik ikke en eneste gang ud, uden at hun spurgte Gervaise, om hun behøvede sukker eller smør eller salt; hun tilbød hende altid den første kop bouillon, de aftener hun havde suppegryden over ilden; ja, hvis hun så, Gervaise havde alt for meget at bestille, gjorde hun køkkenet i stand for hende eller gav hende en håndsrækning ved opvasken. Goujet tog hver morgen den unge kones vandspande og gik hen med dem til brønden i Rue des Poissonniers for at få dem fyldt; det var en besparelse af to sous. Efter middag gik moder og søn Goujet, når familien da ikke oversvømmede værelset, over og holdt Coupeau og Gervaise med selskab.

I et par timers tid, indtil klokken ti, røg smeden sin pibe, mens han fulgte Gervaise med øjnene, når hun puslede om patienten. Han sagde gerne ikke et ord i løbet af aftenen. Han sad og dukkede sit store, blonde ansigt ned mellem sine kæmpeskuldre, mens han blev helt blød om hjertet ved at se Gervaise hælde havresuppe op i en kop, røre sukkeret rundt uden at gøre støj med skeen. Når hun så puslede sengen og med sin blide stemme opmuntrede Coupeau, rejste han sig helt rørt. Ingensinde havde han truffet så tappert et stykke kvindfolk. Det kunne ikke regnes hende til skade, at hun haltede, tværtimod, desto fortjenstfuldere var det jo, at hun sled sig op hele dagen igennem i sin mands nærhed. Man kunne ikke en gang være vis på, at hun sad ned et kvarters tid for at spise. Hun var bestandig på færde: hun løb til apotekeren, måtte stikke sin næse i ting, der ikke var tiltalende, måtte slide i det for at holde orden i dette værelse, hvor man gjorde alting; til trods for alt

dette, beklagede hun sig aldrig, var altid elskværdig, endog om aftenen, når hun var så træt, at hun sad ret op og ned og sov med åbne øjne. Og smeden blev i denne luft, der var mættet med opofrelse, midt imellem medicinflaskerne, der stod omkring på møblerne, grebet af en dyb følelse for Gervaise ved at se hende således elske og pleje Coupeau af sit fulde hjerte.

"Nå, min gamle ven, er du nu limet sammen," sagde han en dag til rekonvalescenten. "Jeg har ikke været bekymret for dig, din kone er en ren engel."'

Ja, han skulle gifte sig. Hans moder havde for resten truffet en ung pige, der passede rigtig godt for ham, en kniplerske ligesom hun selv, og som hun inderligt ønskede at se ham gift med. For ikke at bedrøve sin moder, sagde han ja, og brylluppet blev endogså bestemt til en af de første dage i september. Pengene til at sætte bo for havde allerede længe slumret i sparekassen, men han rystede alligevel på hovedet, når Gervaise talte til ham om dette bryllup, og mumlede samtidig med sin sindige stemme:

"Alle kvinder er ikke som De, madam Coupeau. Hvis alle kvinder var som De, ville man gifte sig med ti."

Efter to måneders forløb kunne Coupeau imidlertid begynde at stå op. Han kunne ikke gå langt, fra sengen hen til vinduet, og endda kun støttet til Gervaise. Dér satte han sig så i Lorilleux's lænestol med det højre ben udstrakt på en taburet. Han, der før, når det var glat, havde haft travlt med at gøre grin med de brækkede ben, var meget ærgerlig over sin ulykke. Han manglede filosofi. Han havde tilbragt disse to måneder i sengen med at bande og rase over hele verden. Det var sandelig ikke noget liv at ligge dér på ryggen med det ene hen indbundet, så

det var stift som en pølse. Å, nu kendte han s'gu loftet, det havde en revne henne ved hjørnet ind til alkoven, og den kunne han tegne med lukkede øjne. Da han så havde fået sig indrettet i lænestolen, var det en anden melodi, han sang. Hvor længe mon han skulle sidde bænket dér som en mumie? Gaden var ikke videre morsom, der gik aldrig et menneske gennem den, og den stank hele dagen igennem af blegevand. Nej, han blev s'gu alt for gammel, han ville give ti år af sit liv bare for at vide, hvorledes det stod til med fæstningsværkerne. Og han endte altid med at udslynge voldsomme bebrejdelser mod skæbnen. Det var ikke retfærdigt, at den ulykke havde ramt ham; det burde ikke kunne være hændet ham, der var en god arbejder, hverken dum eller fordrukken. Hvis det var hændet andre, det havde han endda kunnet forstå.

"Min fader," sagde han, "brækkede halsen en dag, han havde været på svir. Jeg kan ikke sige, at det var vel fortjent, men når det endelig skal være, så lader den ting sig da forklare. Men jeg, der ikke havde smagt spiritus den dag, var rolig som Johannes den Døber, og så dumper jeg ned, fordi jeg vil vende mig om og smile ned til Nana! Finder I ikke, det er for stift? Hvis der er en god gud til, styrer han sagerne på en tosset måde. Aldrig vil jeg kunne få det i mit hoved."

Og da benene igen kunne bære ham, havde han fået en dump forbitrelse mod arbejdet. Det var en fandens bestilling at tilbringe sine dage med som en kat at rende langs tagrenderne. Storborgerne var s'gu ikke så tossede; de sendte dem i døden, de var alt for store skurke til selv at vove deres liv på en stige, de sad trygt i kakkelovnskrogen og brød sig pokker om fattigfolk. Og han gik endog så vidt, at han påstod, at enhver burde kunne

lægge zink på sit eget tag. For pokker, det måtte vel en gang blive retfærdighed: hvis du ikke vil blive gennemblødt, så må du selv lægge tag. Så klagede han over, at han ikke havde lært et andet fag, der var smukkere og mindre farefuldt, for eksempel snedkerhåndværket. Det var også hans faders skyld; fædrene havde den tossede vane for enhver pris at ville putte børnene ind i deres eget fag.

I to måneder endnu måtte Coupeau gå ved krykker. I begyndelsen kunne han nå ned på gaden og ryge sig en pibe ved porten. Senere kunne han nå ud på de ydre boulevarder, hvor han slikkede solskin og blev siddende flere timer på en bænk. Munterheden vendte tilbage til ham og hans fandens lyst til at spotte alting blev hvassere i hans lange lediggang. Han følte ved siden af glæden over livet en fornøjelse i intet at bestille, ved at lade sine lemmer hænge slappe ned, lade musklerne glide ind i en god søvn; det var, som om dovenskaben langsomt erobrede ham; den benyttede sig af hans rekonvalescenstid til at trænge ind i kødet på ham og ved at kæle for ham gøre ham dvask. Han var nu kommet sig meget godt, havde lyst til kommers, fandt livet smukt og kunne ikke se nogen som helst grund til, at det ikke skulle kunne vare ved bestandigt. Da han så kunne lægge krykkerne, drev han ud på længere ture, gik hen på arbejdspladserne for at se til gamle venner, han blev stående med korslagte arme og så op og ned ad de bygninger, der var under opførelse, han grinede og rystede på hovedet; han spottede arbejderne, der sled i det, han strakte benet ud for at vise dem, hvad det førte til at slæbe sig fordærvet. At han sådan kunne stå og drille, mens de andre måtte arbejde, tilfredsstillede den forbitrelse, han følte mod arbejdet.

Utvivlsomt måtte han tage fat igen, der var ikke andet for, men det skulle blive så sent som muligt. Han havde fået en overhaling, der nok skulle betage ham lysten. For resten forekom det ham ganske rart at holde lidt ferie.

Om eftermiddagen, når Coupeau kedede sig, gik han op til Lorilleux's. De beklagede ham meget og søgte at drage ham til sig ved alle slags forekommenheder. I de første år af sit ægteskab var han undsluppet dem, takket være Gervaises indflydelse. Nu erobrede de ham tilbage, ved at drille ham med, at han nok var bange for sin kone. Han var et net stykke mandfolk! Dog, Lorilleux's lagde en stor forsigtighed for dagen, de roste i meget overdrevne udtryk Gervaises fortjenester. Uden endnu at skændes bandede Coupeau overfor Gervaise på, at hans søster tilbad hende, og han forlangte, at hun skulle være hende mindre ondsindet.

Den første ægteskabelige strid opstod en aften i anledning af Étienne. Coupeau havde tilbragt eftermiddagen henne hos Lorilleux's, og da han kom hjem, måtte han vente på maden. Børnene skreg af fuld hals på suppen; pludselig faldt han over Étienne og drev ham et par ordentlige lussinger. Og i en times tid gik han og gav ondt af sig: ungen var ikke hans, han vidste egentlig ikke, hvorfor han tålte ham der i huset, det endte nok med, at han smed ham på porten. Hidtil havde han aldrig gjort ophævelser over drengen. Den næste dag talte han om sin værdighed. Tre dage senere langede han spark ud efter barnet både morgen og aften, så at drengen, så snart han hørte ham på trappen, søgte tilflugt hos Goujets, hvor den gamle kniplerske lod ham få et hjørne af bordet til at skrive sine stile.

Gervaise havde allerede for længst taget fat igen på sit arbejde. Hun havde nu ikke mere nødig at løfte kuplen af taffeluret og sætte den på igen: alle deres sparepenge havde fået fødder at gå på; og hun måtte slide hårdt i det, slide for fire, for der var fire munde ved bordet. Hun skulle alene skaffe føden til dem alle sammen. Når hun hørte folk beklage hende, undskyldte hun straks Coupeau. Tænk dog bare, hvor meget han havde lidt. Det var såmænd ikke til at undre sig over, at hans sind var blevet noget bittert. Men det gik nok over, når han blev helt rask. Og hvis nogen lod hende forstå, at Coupeau allerede syntes fuldkommen helbredet, så han godt kunne gå på arbejde, tog hun kraftigt til genmæle. Nej, nej, ikke endnu! Hun ville ikke have ham til at ligge til sengs igen. Hun huskede godt, hvad lægen havde sagt til hende. Det var hende, der forhindrede ham i at arbejde, da hun hver morgen gentog, at han måtte give sig tid, ikke forhaste sig. Hun listede endog tyve sous ned i hans vestelomme.

Coupeau modtog dem. Som var det den naturligste ting af verden; han klagede over alle slags smerter for at blive kælet for, og efter et halvt års forløb varede hans rekonvalescens endnu bestandig ved. Når han nu gik hen og så på, at de andre arbejdede, gik han gerne med ind og drak et glas med sine kammerater. Nå, det var der da ikke noget ondt i at gå ind på en vinstue; man fik sig en fornøjelig passiar og blev siddende dér en fem minutters tid. Det kunne ikke kumme nogen til skade på hans gode navn og rygte. Del var kun skabehoveder, der var ved at forgå af tørst og dog blev stående udenfor. Tidligere havde folk haft god grund til at gøre nar ad ham, da et glas vin aldrig havde slået en mand ihjel. Og han slog sig for brystet og

gjorde sig til af, at han kun drak vin, altid vin, aldrig brændevin: vinen forlængede livet, gjorde ikke en utilpas eller drukken. Dog var han flere gange, når han således uden arbejde gik fra den ene arbejdsplads til den anden, fra den ene beværtning til den anden, kommet fuld hjem. De dage havde Gervaise lukket sin dør af under foregivende af, at hun havde ondt i hovedet, for at forhindre Goujets i at høre alle de dumheder, Coupeau rablede af sig.

Lidt efter lidt tabte Gervaise humøret. Morgen og uden gik hun hen i Rue de la Goutte-d'Or for at se til butikken, der stadig var at få til leje; hun skjulte dette, som om hun begik en barnagtighed, som et voksent menneske ikke kunne være bekendt. Denne butik begyndte igen at gøre hende tummelumsk: om natten, når lyset var slukket, greb hun sig i at tænke på den med åbne øjne, det var den forbudne frugt, der fristede hende. Hun anstillede på ny sine overslag: to hundrede og halvtredsindstyve francs til leje, et hundrede og halvtredsindstyve francs til værktøj og indflytning, hundrede francs i forhånd for at kunne leve de første fjorten dage; alt i alt fem hundrede francs meget lavt regnet. Når hun ikke talte højt om dette, var det stadig af frygt for, at det skulle se ud, som om hun bebrejdede Coupeau, at deres sparepenge var gået med i hans sygdom. Ofte blev hun ligbleg, når hun havde været nær ved at røbe sin hemmelighed, hun havde en følelse, som var hun blevet grebet i et slet forsæt. Nu måtte de arbejde fire-fem år, førend de havde fået lagt til side så stor en sum. At hun ikke kunne nedsætte sig straks var netop det, der gjorde hende fortvivlet: hun kunne så have påtaget sig at skaffe det daglige udkomme uden at gøre regning på Coupeau, der gerne kunne

have fået lov til at gå endnu nogle måneder, til han fik smag for arbejdet igen: hun ville have følt sig beroliget, sikker på fremtiden, fri for den hemmelige angst, hvoraf hun nu undertiden følte sig grebet, når han kom hjem meget overstadig, syngende og fortællende en eller anden grinagtighed fra dette bæst Støvleskaft, som han havde trakteret med en flaske vin.

En aften, da Gervaise var alene hjemme, kom Goujet ind til hende og skyndte sig ikke, som han plejede, at gå igen. Han satte sig ned og røg sin pibe, mens han så på hende. Han måtte have noget alvorligt at tale med hende om; han sad med ryggen til hende, han tyggede på, det, uden at kunne finde på en passende form. Endelig, efter en lang pause, tog han mod til sig, han tog piben ud af munden og sagde, som var det en udenadlært remse:

"Madam Gervaise, vil De give mig lov til at låne Dem pengene?"

Hun havde bøjet sig helt ned over en skuffe i kommoden, hvor hun ledte efter nogle viskestykker. Hun var blodrød, da hun rejste sig. Han havde da set hende om morgenen stå fortabt foran butikken i en ti minutters tid. han smilede forlegent, som om han havde gjort hende et fornærmeligt spørgsmål. Men hun afslog hurtigt hans tilbud, aldrig ville hun modtage penge, uden at være sikker på at kunne betale dem tilbage. Desuden drejede det sig i virkeligheden om en alt for stor sum. Og da han benovet vedblev at trænge på, udbrød hun til sidst:

"Men Deres giftermål? Jeg kan jo ikke tage de penge, som De skal bruge til Deres giftermål, det er da en afgjort sag."

"Å, det skal De ikke bryde Dem om," svarede han. Og nu var det hans tur til at rødme. "Jeg gifter mig slet ikke. De forstår, det var en flyvegrille … Nej, jeg vil meget hellere låne Dem pengene."

Så bøjede de begge to hovederne, og der opstod en stille forståelse mellem dem, men den talte de ikke om. Og Gervaise tog mod hans tilbud, Goujet havde forberedt sin moder på sagen. De gik over trappegangen og kom straks ind til hende. Madam Goujet var alvorlig, en smule bedrøvet, som hun sad dér med sit rolige ansigt bøjet over kniplerammen. Hun ville ikke gøre sin søn imod, men hun billigede ikke længere Gervaises plan, og hun sagde ligefremt grunden hertil: det havde taget en gal vending med Coupeau, han vil ødelægge forretningen. Hun kunne især ikke finde nogen undskyldning for, at Coupeau under sin rekonvalescens havde afslået at lære at læse; smeden havde tilbudt at vise ham til rette, men Coupeau havde bedt ham ryge og rejse og havde givet kundskaben skylden for at afmagre verden. Det havde næsten gjort de to arbejdere til uvenner, og de gik derefter hver til sin side. For resten viste madam Goujet, der så sit store barns bønfaldende blikke, sig meget elskværdig mod Gervaise. Det blev en aftale, at de lånte deres naboer fem hundrede francs, og at disse skulle tilbagebetales dem i månedlige afdrag på tyve francs, det kunne være så længe, som det skulle være.

"Nåda, smeden gør nok kur til dig," udbrød Coupeau leende, da han hørte historien. "Å, jeg er ganske rolig, han er alt for fjollet. Vi skal nok give ham pengene igen. Men det lader sig ikke nægte, at hvis han havde haft at gøre med noget rak, så var han blevet taget godt ved næsen."

Den næste dag lejede Coupeaus butikken. Gervaise løb så lang som dagen var mellem Rue Neuve de la Goutte-d'Or og Rue de la Goutte-d'Or. I nabolaget, hvor de så hende gå frem og tilbage, let og henrykt, så at hun ikke haltede, fortaltes det, at hun havde ladet sig operere.

5

Boches havde netop til april flyttedag forladt Rue des Poissonniers og overtaget portnerpladsen i det store hus i Rue de la Goutte-d'Or. Det traf sig rigtignok heldigt! En af Gervaises bekymringer var netop, at hun, der havde levet så roligt uden portner i sit hul i Rue Neuve de la Goutte-d'Or, nu skulle være hjemfalden til sådan et ondskabsfuldt bæst, med hvem man kom op at skændes, bare man spildte en sjat vand, eller man om aftenen lukkede porten lidt hårdt i. Portnerfolk var nu en gang en slem race! Men med Boches ville det jo kun være en fornøjelse. De kendte jo hinanden og var altid kommet godt ud af det sammen. Det ville gå så glat, som var de i familie.

Den dag, Coupeaus kom for at underskrive lejekontrakten, følte Gervaise sig helt beklemt om hjertet, da hun gik igennem den høje port. Så skulle hun alligevel bo i dette hus, der var lige så stort som en lille by, og hvor trapperne og gangene strakte sig og krydsedes som endeløse gader. De grå mure med pjalterne i vinduerne, der hang til tørre i solen, den skumle gård, hvis brolægning var slidt som en offentlig plads', den brummen af arbejde, der strømmede ud fra murene, alt dette fremkaldte blandede følelser hos hende: dels glæde ved endelig at være i stand til at tilfredsstille sin ærgerrighed, dels frygt for, at det ikke skulle lykkes for hende, men at hun skulle blive knust i denne vældige kamp mod sulten, hvis stønnen hun hørte. Det forekom hende en meget vovelig sag at kaste sig midt ind i en maskine, der var i gang, mens smedens hamre bankede, og snedkerens høvle hvinede inde i værkstederne i stuen. Den dag

havde vandet, der fra farveriet løb ud gennem porten, en fin æblegrøn farve. Hun skrævede over det med et smil, hun så i denne farve et lykkeligt varsel.

Mødet mellem ejeren og Coupeaus fandt sted nede i Boches lukaf. Hr. Marescot, en rig knivsmed fra Rue de la Paix, havde i fordums dage vandret gennem gaderne som skærsliber, nu ejede han, sagde man, flere millioner. Han, der var en mand på fem og halvtreds år, var kraftigt bygget, men temmelig knoglet, han havde ordensbånd i knaphullet og et par vældige næver, der viste, at han havde været arbejder; og en af hans fornøjelser var at tage sine lejeres knive og sakse med sig, og så sleb han dem selv for sin morskabs skyld. Han havde ord for ikke at være storagtig, fordi han i timevis blev siddende hos sine portnerfolk, for godt gemt i deres lukaf at gøre sit regnskab op. Han afgjorde alle sine forretninger dér. Coupeaus traf ham siddende ved madam Boches fedtede bord, hvor han hørte på, hvorledes syjomfruen på 2. sal, opgang A, havde nægtet at betale og endda skældt ud. Da så lejekontrakten var undertegnet, rakte han Coupeau sin næve. Han holdt af arbejderne. Tidligere havde han selv slidt ordentligt i det. Men arbejde kunne føre vidt. Og efter at have talt de 250 francs for det første halvår og puttet dem ned i sin uhyre lomme, fortalte han sit levnedsløb og viste sin orden.

Gervaise blev imidlertid lidt underlig til møde ved at iagttage Boches opførsel. De lod, som om de ikke kendte hende. De vimsede omkring ejeren, bukkede, lyttede opmærksomt til hans ord, nikkede bifaldende. Madam Boche gik hurtigt ud og jog en flok børn bort, der sjippede henne ved posten, hvis hane stod helt åben og oversvømmede stenbroen; da hun kom tilbage og

stiv og strunk gik over gården, mens hun langsomt lod sit blik glide henover alle vinduerne som for at forvisse sig om husets gode orden, havde hun en måde at knibe læberne sammen på, der viste, at hun var sig bevidst, hvilken myndighed hun nu var i besiddelse af, nu da hun havde under sig tre hundrede lejere. Boche talte på ny om syersken på 2. sal; han var af den mening, at hun skulle sættes ud. Han regnede op, hvor meget hun skyldte, med den vigtighed, en vicevært lægger for dagen, når rigtigheden af hans opførsel kan være tvivl underkastet. Marescot gav sit samtykke til udsætningen, men han ville dog se det an endnu til midt ind i kvartalet. Det var hårdt at smide folk ud på gaden, så meget mere som det ikke indbragte ejeren en skilling, og Gervaise spurgte sig selv med en kuldegysning, om de også ville smide hende ud på gaden den dag, da en ulykke forhindrede hende i at betale. Portnerlukafet, der var tilrøget og fuldt af sorte møbler, var fugtigt og kælderagtigt skummelt, henne ved vinduet faldt dagslyset ind på skrædderbordet, hvor der lå en frakke, som skulle vendes, mens Pauline, Boches lille datter, et rødhåret barn på fire år, sad på gulvet og betragtede opmærksomt et stykke kalvekød, der kogte, henrykt over den stærke madlugt, der steg op fra gryden.

Marescot rakte igen Coupeau hånden, da denne begyndte at tale om istandgørelsen, idet han mindede Marescot om hans mundtlige løfte, at de kunne tale om dette senere. Men værten blev vred: han havde ikke bundet sig til noget, for øvrigt plejede man aldrig at foretage istandgørelser i en butik. Dog indvilligede han i at gå ind og se på lokaliteterne sammen med Coupeaus og Boche. Den lille handlende havde ved sin fraflytning taget med sig alt, hvad hun havde fået stillet op af

reoler dg diske; butikken var helt tom og viste tydeligt, at loftet var sort, væggene revnede og tapetet laset.

Her i disse tomme stuer, hvor stemmerne lød dobbelt højt, udviklede der sig et heftigt skænderi: Marescot skreg op om, at det tilkom de handlende selv at udstyre deres forretningslokaler, for en begynder kunne ønske guld over det hele, og det kunne værten ikke indlade sig på; så gav han sig til at fortælle om, hvorledes det var gået til, da han selv nedsatte sig i Rue de la Paix, det havde kostet ham over tyve tusind francs. Gervaise blev med kvindelig stædighed ved at gentage et bevis, der forekom hende uigendriveligt: i en beboelseslejlighed ville han have tapetseret, ikke? Nå, men hvorfor ville han ikke betragte butikken som en beboelseslejlighed? Hun forlangte ikke at han skulle gøre andet end hvidte loftet og sætte nyt papir på væggene.

Boche stod der imidlertid uigennemskuelig og værdig; han drev omkring, stirrede ud i luften og sagde ikke et muk. Coupeau havde nok så listigt blinket til ham, han lod, som om han ikke ville misbruge sin store indflydelse på værten. Til sidst kunne han dog ikke holde en grimasse tilbage, det var et lille tyndt smil, men han ledsagede det med en rysten på hovedet. Netop i dette øjeblik gav Marescot efter for Gervaise, fortvivlet, med en ulykkelig mine og udbredende krampagtigt sine ti fingre som en gerrig, hvem man frariver hans guld, lovede han hende at hvidte loftet og at sætte papir på væggene på den betingelse, at hun betalte halvdelen af papiret. Så skyndte han sig afsted og ville ikke høre tale om noget som helst mere.

Da Boche nu blev alene med Coupeaus, slog han dem på skulderen og blev meget meddelsom. Hvad? Det gik godt! Uden

ham havde de aldrig fået hverken hvidtning eller papir. Havde de bemærket, at værten havde rådspurgt ham ved et blink i øjet, og at han pludselig havde bestemt sig, da han så ham – Boche – smile. Derefter betroede han dem i al hemmelighed, at han var den virkelige herre i huset; han bestemte, hvem der skulle siges op, lejede kun ud til folk, der behagede ham, modtog huslejen, som han kunne beholde fjorten dage i sin kommode. Om aftenen sendte Coupeaus som erkendtlighed Boches to flasker vin; de havde fortjent en gave.

Den følgende mandag tog arbejderne fat i butikken. Indkøbet af papiret var en vanskelig sag. Gervaise ønskede et gråt papir med blå blomster for at gøre væggene lyse og muntre. Boche tilbød hende af følge med, så kunne hun jo selv vælge. Men han havde ligefrem befaling fra værten, at prisen ikke måtte overskride femten sous rullen. De tilbragte en time hos tapethandleren: Gervaise kom atter og atter tilbage til et meget pænt blåt tapet til atten sous, og hun var fortvivlet, da hun fandt de andre papirer forskrækkelige. Endelig gav portneren efter, han skulle nok ordne den sag, han kunne jo regne en rulle mere, hvis det behøvedes. På hjemvejen købte Gervaise kager til Pauline. Hun holdt ikke af at skylde nogen noget, det havde altid ligget for hende at vise sig taknemmelig.

Butikken skulle være færdig på fire dage. Arbejdet varede dog tre uger. Fra først af havde de talt om ganske simpelt at vaske, hvad der var oliemalet. Men disse oliemalede partier var så snavsede og deres mørkerøde farve så bedrøvelig, at Gervaise lod sig overtale til at lade hele træindfatningen male op i en lyseblå farve med gule striber. Og nu varede istandgørelsen ud i evigheden. Coupeau, der stadig ikke arbejdede, vandrede

derhen om morgenen for at se, om det skred fremad, Boche slap den frakke eller det par bukser, hvis knaphuller han skulle efterse, og kom på sin side derned for at passe på, at arbejderne bestilte noget. Og så stod de begge to dér lige overfor arbejderne med hænderne på ryggen og tilbragte dagen med at ryge og spytte, mens de udtalte deres dom over hvert penselstrøg. Der var endeløse overvejelser og dybsindige spekulationer, hvis et søm skulle trækkes ud. Malerne, to lange, gemytlige gavtyve, steg hvert øjeblik ned fra deres stiger, stillede sig ligesom Coupeau og Boche op midt i butikken, blandede sig i samtalen, rystede i timevis på hovedet, mens de iagttog deres påbegyndte arbejde. Loftet var blevet strøget temmelig hurtigt. Det var oliemalingen, som det kneb med, den ville aldrig tørre.

Ved ni-tiden viste malerne sig med deres farvepotter, stillede disse i et hjørne, kastede et blik rundt på væggene, så forsvandt de og man så dem ikke mere den dag. De var gået til frokost eller også måtte de have en stump færdig ved siden af, henne i Rue Myrrha. Undertiden tog Coupeau hele kompagniet med hen at drikke et glas, Boche, malerne samt de kammerater, de mødte på vejen; det var atter en eftermiddag, der gik til spilde. Gervaise var ved at fortvivle. Så pludselig var det hele færdigt på to dage, panelerne var ferniserede, tapetpapiret sat op, alt affald smidt på skraldevognen. Arbejderne havde gjort det af i en fart, som om det var det rene legeværk, mens de fløjtede på deres stiger og sang, så de overdøvede hele nabolaget.

Indflytningen fandt straks sted. Gervaise var de første dage glad som et barn, når hun gik gennem gaden, efter at have besørget et eller andet ærinde. Hun standsede og smilede til sin

egen forretning. Langt fra kunne hun midt imellem de andre forretningers sorte facader se sin butik, der var ganske lys og så ny og munter ud med sit lyseblå skilt, hvor ordene: "Vaskeri og strygeri for fint tøj" var malet med store, gule bogstaver. I forretningens vindue, der bagtil dækkedes af små musselins gardiner, og som var betrukket, med blåt papir for at gøre tøjets hvidhed endnu stærkere, lå udstillet nogle herreskjorter og nogle fruentimmerkapper hængt op med bindebåndene knyttet over messingtråden. Hun fandt sin himmelblå butik smuk. Indenfor var det, når hun trådte ind, ligeledes alt sammen blåt: papiret, der var en efterligning af et pompadourmønster, forestillede et tremmegitter, op ad hvilket der slyngede sig snerler, og arbejdsbordet, et vældigt bord, der optog de to tredjedele af værelset, og som var dækket med et tykt tæppe, var omrammet med en bort storblomstret blåt cretonne for at skjule træbukkene. Gervaise satte sig på en taburet, pustede lidt af tilfredshed, lykkelig over, at der var net og rent, hvilede sine øjne på det nye inventarium. Men hendes første blik vandrede altid til hendes strygeovn, en støbejernsovn, hvor ti strygejern kunne blive varme på én gang, stillet op omkring skorstenen på skrå flader. Hun gik hen til den og lagde sig på knæ foran den med vedvarende ængstelse for, at hendes lille fæ af en elev skulle få den til At springe ved af fyre alt for mange koks i.

Bag ved butikken lå lejligheden og den var også meget pæn. Coupeaus sov i det første værelse, hvor de tillige lavede mad og spiste; i baggrunden førte en dør op til husets gård. Nanas seng stod i værelset til højre, et stort kabinet, der fik sit lys fra en luge næsten helt oppe under loftet. Étienne delte værelset til venstre med skiddentøjet, hvoraf der altid lå vældige dynger på gulvet.

Dog, der var nogle ubehageligheder ved lejligheden. Coupeaus ville rigtignok ikke indrømme dem i begyndelsen, men væggene drev af fugtighed, og man kunne ikke se tydeligt dernede længere end til klokken tre om eftermiddagen.

Den ny butik vakte stor opsigt i nabolaget. Man beskyldte Coupeaus for at slå alt for stort på det. De havde i virkeligheden givet Goujets fem hundrede francs ud til forretningens indretning uden en gang at lægge noget til side at leve af i de første fjorten dage, således som de havde lovet dem. Den morgen, da Gervaise for første gang tog sine skodder bort, havde hun netop seks francs i sin portemonnæ. Men det havde ingen nød. Kunderne kom nok, og hendes forretning tegnede meget godt. Otte dage senere måtte hun, førend hun gik til sengs, sidde to timer oppe for at gøre regnskabet op på et stykke papir; og så vækkede hun Coupeau med en strålende mine for at sige ham, at de kunne tjene hundreder og tusinder her, hvis de bar sig fornuftigt ad.

"Nåda!" råbte madam Lorilleux gennem hele Rue de la Goutte-d'Or, "mit fæ af en broder er blevet taget ordentlig ved næsen. Det manglede bare, at Klumpe-Dumpe skulle begynde at være vidtløftig. Det klæder hende godt, ikke?"

Lorilleux's var blevet dødelige uvenner med Gervaise. Først under istandsættelsen af butikken havde de været ved at revne af raseri, bare de så malerne i det fjerne, gik de over på det andet fortov og steg op ad trappen til sig selv med sammenbidte tænder. En blå butik til denne ubetydelige skabning, var det måske ikke til at tabe både næse og mund over for hæderlige folk! Og så, den anden dag, da Gervaises elev i en fart havde smidt en skål stivelse ud i gården netop i det

øjeblik, da madam Lorilleux gik forbi, havde hun vandret rundt i gaden og beskyldt sin svigerinde for at lade sine arbejdersker fornærme hende. Al omgang var afbrudt, der udvekslede kun nogle forskrækkelige øjekast, når de mødtes.

"Ja, et nydeligt liv!" gentog madam Lorilleux. "Det er en bekendt sag, hvor hun får pengene fra til sin bod! Hun tjener dem hos smeden. Det er vist også en net familie! Faderen har nok skåret hovedet af sig med en kniv for at undgå at gøre guillotinen ulejlighed! Ja, det var en eller anden skidden historie af denne slags!"

Hun beskyldte meget tydeligt Gervaise for at stå i forhold til Goujet. Hun løj, hun foregav, at hun en aften havde overrasket dem sammen på en bænk på de ydre boulevarder. Tanken om dette forhold, om de glæder, som hendes svigerinde sikkert nød, ophidsede hende, der var anstændig, som grimme kvindfolk plejer at være, yderligere. Hver dag trængte fra hendes hjerte dette udbrud over hendes læber:

"Men hvad er der dog ved hende, denne krøbling, der gør hende så indtagende! Er der måske nogen, der er forelsket i mig?"

Så vedblev hun at fylde naboerne med bagvaskelser. Hun fortalte hele historier. Allerede på bryllupsdagen havde hun tænkt sit! Å, hun havde en fin næse, og hun lugtede allerede da, hvorledes det ville gå. Senere, å gud hjælpe os! Klumpe-Dumpe havde jo vist sig så sød, så skikkelig, at hun og hendes mand af hensyn til Coupeau havde indvilliget i at stå fadder til Nana, skønt sådan en dåbshistorie kostede gode penge. Men nu kunne Klumpe-Dumpe – det ville hun lade dem vide – gerne være lige ved at krepere og have trang til et glas vand, det blev ganske

sikkert ikke hende, der rakte hende det. Hun holdt ikke af frække kvindfolk, hvad de så var, tyvekvinder eller skøger. Nana derimod ville altid få en god modtagelse, hvis hun en skønne dag henvendte sig til sin gudfader og gudmoder; den lille kunne jo ikke gøre for, at hendes moder var en forbryderske, vel? Og Coupeau, ham var der vist ingen, der behøvede at råde, enhver mand ville i hans sted have givet Gervaise en ordentlig endefuld, nå, det blev hans egen sag. Men de måtte kun forlange af ham, at han vågede over familiens agtelse. Gud forbarme sig, dersom Lorilleux havde grebet hende – madam Lorilleux – i ægteskabsbrud! Det ville ikke være løbet så roligt af, han havde sikkert jaget hende sin saks ind i maven.

Boches, der var strenge dommere i husets stridigheder, mente dog, af Lorilleux's havde uret. Ganske vist, der var lidet at sige på Lorilleux's. De var rolige folk, der arbejdede hele den udslagne dag og betalte deres husleje i rette tid, men her havde ganske ligefremt deres skinsyge ledt dem på vildspor. Desuden var de jo bekendt for deres gerrighed. De var nogle rigtige gniepinde, de var af den slags folk, at de skjulte deres flaske, når de fik besøg, i stedet for at byde en et glas vin; når alt kom til alt, de var ikke meget værd. En dag havde Gervaise givet Boches en solbærlikør med seltsersvand, som de så havde drukket nede i portnerlukafet, da madam Lorilleux var gået meget stram forbi, idet hun lod, som hun kom til at spytte foran portnerfolkenes dør. Siden lod madam Boche, når hun om lørdagen fejede trapperne og gangene, snavset blive liggende udenfor Lorilleux's dør.

"Gud bevares!" råbte madam Lorilleux. "Klumpe-Dumpe propper dem jo, de slughalse! Å, de er alle ens! Men de skal ikke

komme til at drille mig! Jeg går lige til ejeren og klager! Endnu i går så jeg dette svin til Boche gnide sig op ad madam Gaudrons skørter. At give sig i lag med en kone i den alder, som har et halvt dusin børn, hvad mener De? Det er det rene svineri! Endnu en svinagtighed fra den side og jeg fortæller det til madam Boche, for at hun kan give sin mand en dragt prygl. … Så får vi da for pokker en smule morskab!"

Den gamle madam Coupeau besøgte stadig begge familier, hun talte dem efter munden og opnåede endog at blive bedt oftere til middag, da hun forekommende lyttede afvekslende til sin datter og til sin svigerdatter. Madam Lerat kom for øjeblikket ikke mere hos Coupeaus, fordi hun var kommet op at skændes med Klumpe-Dumpe i anledning af en zouav, der netop i de dage havde skåret næsen af sin elskerinde med en barberkniv; hun holdt med zouav'en og fandt, at snittet med barberkniven var et tegn på stærk forelskelse uden at hun gav nogen grund herfor. Og hun havde nu yderligere ophidset madam Lorilleux ved at forsikre hende, at Klumpe-Dumpe i samtalens løb ganske ligefremt i overværelse af femten-tyve mennesker havde kaldt hende Korumpe. Å, gud bevares, det var både sikkert og vist, Boches og alle naboerne kaldte hende Korumpe.

Midt i al denne sladder stod Gervaise roligt smilende på tærsklen til sin forretning og hilste sine venner med et lille, venskabeligt nik med hovedet. Det var en af hendes fornøjelser, når hun imellem to stykker tøj kunne kigge et minut ud på gaden, hun følte sig en smule forfængelig, omtrent som en handlende, der har en stump fortov for sig selv. Rue de la Goutte-d'Or tilhørte hende, og nabogaderne og hele kvarteret.

Når hun, i hvid nattrøje med bare arme og det blonde når forpjusket af arbejdets travlhed, stak hovedet udenfor, kastede hun et blik til venstre og så et blik til højre, begge veje så langt hun kunne se for at overskue på én gang: de forbigående, husene, brostene og himlen; til venstre løb Rue de la Goutte-d'Or fredelig og menneskетom ud i en provinsiel krog, hvor kvindfolkene stod bag dørene og talte sammen, til højre, få skridt derfra, Rue des Poissonniers med sin vognrummel og sit bestandige mylder af mennesker, der strømmede frem og tilbage, som kappedes de om at komme først. Gervaise holdt af gaden, hvor trillebørene hoppede op og ned på den hullede brolægning, og hvor folk trængtes på de smalle fortove, der, hvor gaden skrånede stærkt, afløstes af småskærver; de halvfjerde alen rendesten udfor hendes butik fik en vældig betydning for hende: det var en bred flod, hvis vand hun ønskede skulle være aldeles rent, en besynderlig og levende flod, hvis vand farveriet i huset gav de fineste farvetoner midt i det sorte mudder.

Gervaise interesserede sig også for butikkerne: den store urtekrambutik med en udstilling af tørrede frugter, der dækkedes med et tætflettet net, hosekrambutikken, hvor arbejdsbluser og blå bluser, der var hængt op med ben og ærmer udspilede, svingede frem og tilbage ved det mindste vindpust. Hos frugtkonen og hos fjerkræhandlersken så hun store katte ligge ganske rolige på hjørnet af diskene og spinde. Hendes naboerske, madam Vigouroux, kulhandlersken, besvarede hendes hilsen; det var en lille svær kone med mørkladent ansigt og et par skinnende øjne, der i sine ledige stunder gjorde løjer med mandfolkene, mens hun lænede sig op

til sit skilt, på hvis mørkerøde bund de malede farvestykker var stillet således sammen, at de tog sig ud som schweizerhytter. Hendes naboerske til den anden side madam Cudorge og hendes datter, der havde en forretning med paraplyer, viste sig aldrig på gaden, deres glasskab var tistøvet, deres dør lukket, den sidste var pyntet med to små zinkparasoller, der var besmurt med et tykt lag gloende cinnoberrødt. Førend Gervaise gik ind igen, kastede hun altid et blik lige over gaden på en stor hvid mur uden et eneste vindue, gennem hvis indkørselsport man så ilden flamme i en smedje, der lå i en gård, hvor der stod en mængde vogne og kærrer med stængerne lige op i luften. På muren stod med store bogstaver det ord "Smedeværksted" indrammet af en vifte hestesko. Hele dagen klang hamrene på ambolten, mens et stjernehav af ildfunker lyste op i gårdens mørke. Ved foden af denne mur på bunden af et hul, der var så stort som et skab, boede mellem en jernhandler og en handel med stegte kartofler en urmager; det var en herre, der altid gik i frakke, der tog sig meget renlig ud, og bestandig undersøgte ure med noget meget småt værktøj ved et arbejdsbord, hvor nogle fine ting hvilede under glas, mens bag ryggen af ham to eller tre dusin vægure slog på én gang midt ind i gårdens sorte fattigdom og den larm, der steg ud fra smedeværkstedet.

I nabolaget fandt man Gervaise meget pæn. Uden tvivl gik hun ikke fri for sladder, men der var kun én mening om hendes store øjne, hendes mund, der ikke var større end som så, og hendes skinnende hvide hænder. Alt i alt var hun en køn blondine, og hun ville være blevet regnet mellem de smukkeste, hvis hun ikke havde haft del ulykkelige ben. Nu faldt hun ofte, mens hun ventede på sit jern, hen i tanker på kanten af en stol

med et ubestemt smil over ansigtet, der viste, at hun rigtig nød tilværelsen. Hun var kræsen. Det sagde alle om hende, nå, det var ikke for at udsætte på hende, tværtimod. Når man tjente så meget, at man kunne betale de gode stykker, måtte man da være godt gal, hvis man spiste kartoffelskrællinger, ikke? Så meget mere som hun altid arbejdede strengt, hængte i af alle kræfter for at tilfredsstille sine kunder, arbejdede selv om nætterne bag de lukkede skodder, når det hastede.

De sagde i nabolaget, at hun sad i held: alt lykkedes for hende. Hun vaskede for husbeboerne, for Madinier, jomfru Remanjou, ægteparret Boche, ja, hun havde endog taget parisiske damer, der boede i Rue du Faubourg Poissonnière fra sin gamle principal madam Fauconnier. Da de første fjorten dage var gået, måtte hun tage to medhjælpersker, madam Putois og den lange Clementine, der tidligere havde boet oppe på sjette sal; når hun regnede sin elev, den skeløjede Augustine, med, havde hun således tre arbejdersker. Andre ville sikkert have tabt besindelsen over denne pludselige lykke. Hun var meget vel fornøjet ved at kunne kræse lidt op om mandagen efter at have slidt og slæbt hele ugen. For resten var det nødvendigt: hun måtte nok have ladet skjorterne passe sig selv, hvis hun ikke havde kunnet tage sig en hjertestyrkning, et eller andet godt, der kildrede hendes gane.

Ingensinde havde Gervaise tidligere vist sig så forekommende. Hun var blid som et lam, blød som et brød. Med undtagelse af madam Lorilleux, som hun kaldte Korumpe for at hævne sig, hadede hun ingen, tværtimod undskyldte hun alle. Når hun, efter at have spist godt og drukket sin kaffe, et øjeblik sad og nød tilværelsen, blev hun grebet af en trang til at

tilgive alle. Hun sagde altid: "Vi må bære over med hinanden, ellers vil vi jo komme til at leve som de vilde, ikke sandt?" Når de gav sig til at tale om hendes godgørenhed, lo hun. Det manglede kun, at hun var ondsindet! Hun værgede for sig, sagde, at det var ingen sag for hende at være god. Var ikke alle hendes drømme gået i opfyldelse? Var der noget som helst mere, hun kunne ønske sig her i livet? Hun huskede sit mål fra fordums dage, da hun stod på bar grund: at have arbejde, kunne tjene det daglige brød, have et hummer for sig selv, kunne opdrage sine børn, ikke at få prygl og at dø i sin egen seng. Dg nu havde hun overskredet målet: hun havde det alt sammen og langt bedre, end hun nogensinde havde tænkt sig. Hvad det angik at dø i sin egen seng, tilføjede hun, så gjorde hun sikker regning på det. Men så sent som muligt, forstod sig.

Det var især overfor Coupeau, at Gervaise viste sig forekommende. Aldrig et ondt ord, aldrig en beklagelse bag ægtemandens ryg. Coupeau havde langt om længe taget fat på arbejdet igen. Da pladsen, hvor han nu arbejdede, lå i den anden ende af Paris, gav hun ham hver morgen fyrre sous til frokost, snaps og tobak. De to af ugens seks arbejdsdage faldt han et sted ind undervejs, drak de fyrretyve sous op med en ven, vendte så hjem til frokost og fortalte Gervaise en eller anden historie. Ja, en gang var han ikke kommet ret langt hjemme fra, førend han trakterede Støvleskaft og tre andre fyre med et forsvarligt foder: snegle, steg og vin, i *Kapucineren* ved Barrière de la Chapelle; da det så viste sig, at hans fyrre sous ikke var tilstrækkelige, sendte han en opvarter hjem med regningen til sin kone, idet han lod hende sige, at han var i klemme. Hun lo og trak på skuldrene. Hvad ondt var der i, om

hendes mand muntrede sig en smule. Man måtte køre mandfolkene med slappe liner, hvis man ville have fred i sit hjem. Ellers tog det ene ord det andet, indtil det blev til slagsmål. Herre gud, man måtte tage alt, som det faldt! Coupeau havde endnu smerter i sit ben. Og når de andre fik ham slæbt med, var han jo nødt til at holde trit med dem, hvis han ikke ville gælde for en tværdriver. For resten, det havde ingen følger for fremtiden: når han kom fuld hjem, lagde han sig til sengs, og to timer efter var der ikke mere at mærke.

Imidlertid kom nu den stærke varme. En eftermiddag i juni, en lørdag, da det hastede med arbejdet, havde Gervaise selv stoppet strygeovnen fuld med koks; de ti jern stod rundt til varme på ovnen, der buldrede. På denne tid brændte solen lige på husets forside, og fortovet kastede strålerne tilbage, så der dannede sig store lyspletter hen over butikkens loft; og dette knaldende sollys, der fik et blåt anstrøg ved genskinnet fru papiret på hylderne og i vinduet, bredte ud over arbejdsbordet et blændende dagslys: det tog sig ud, som om en sky af solstøv sigtedes gennem det fine linned. Der var en kvælende hede. De havde ladet døren til gaden stå åben, men der kom ikke et vindpust ind ad den; de stykker tøj, der var hængt til tørre oppe under loftet på messingtråde, dampede og blev på mindre end tre kvarter så stive som pinde. Et øjeblik senere herskede der i denne smelteovns hede en dyb stilhed, der kun afbrødes af jernenes dumpe klumpen mod bordet, og denne dæmpedes yderligere af det tykke uldtæppe, der dækkede dette.

"Pyh!" sagde Gervaise, "bare vi ikke smelter i dag! Man kunne have lyst til at tage sin særk af!"

Hun sad på hug foran en terrin, beskæftiget med at stive lintøjet. Hun var i hvidt skørt og nattrøje, hvis ærmer var smøget op og som var gledet ned fra skulderen, så både hendes arme og hendes hals var blottede; hendes nøgne hud var helt rosenrød og våd af sved, så at hendes forpjuskede hårs små blonde lokker klæbede sig fast til den. Omhyggeligt dyppede hun kapper, skjortebryster, hele skørter og strimler på fruentimmerbenklæder i det mælkeagtige vand. Så rullede hun tøjet sammen og lagde det på bunden af en firkantet kurv, efter at hun havde dyppet sin hånd ned i en spand og stænket de ikke stivede partier af skjorter og benklæder med vand.

"Den er til Dem, denne kurv, madam Putois," sagde Gervaise. "De hænger nok i, ikke sandt? Det tørrer straks, det skulle også gerne være færdigt om en time."

Madam Putois, en lille mager kone på fem og fyrre år, stod og strøg uden så meget som en dråbe sved, skønt hun var tilknappet i et brunt livstykke. Hun havde ikke en gang taget sin kappe af, en sort kappe med grønne bånd, der nu faldt lidt i det gullige. Hun blev stående stiv foran arbejdsbordet, der var alt for højt for hende, med albuerne ud i luften førte hun strygejernet frem med afbrudte stød som en marionet. Pludselig udbrød hun:

"Å nej, jomfru Clementine, tag Deres nattrøje på igen. De ved nok, at jeg ikke holder af uanstændighed. Der står allerede tre mandfolk og glor herned."

Den høje Clementine skældte hende mumlende ud for et gammelt kvaj. Hun var ved at kvæles og ville gerne gøre sig det mageligt; alle havde jo ikke en hud af fyrsvamp. For resten, hvad var det, de kunne se? Og hun løftede armene, så den vældige

barm var lige ved at sprænge hendes særk, og hendes skuldre fik de korte ærmer til at knage. Clementine førte et liv, så hun måtte sætte alle sine kræfter til, inden hun nåede de tredive; morgenen efter en svir kunne hun næppe mærke gulvet under sine fødder, hun sov over arbejdet, hovedet og maven var én grød. Men de beholdt hende alligevel, for der var ikke en arbejderske, der kunne stryge en herreskjorte så flot som hun. Herreskjorter var nu en gang hendes specialitet.

"Det er ægte, værs'go," erklærede hun til sidst og klaskede sig på brystet. "Det hverken bider eller gør av på nogen."

"Clementine, tag Deres nattrøje på igen," sagde Gervaise. "Madam Putois har ret, det er ikke passende. Man kunne antage min forretning for noget, den ikke er."

Så klædte den lange Clementine sig brummende på igen. Sikket noget skaberi! Mon de forbigående aldrig havde set et kvindebryst før? Og hun lod sin harme gå ud over eleven, den skeløjede Augustine, der stod ved siden at hende, og stødte til hende med sin albue. Men Augustine, der besad vanskabningens og syndebukkens lumske ondskabsfuldhed, spyttede i arrigskab bag på hendes kjole for at hævne sig.

Gervaise havde taget fat på en kappe, der tilhørte madam Boche, og som hun ville gøre sig umage med. Hun havde anvendt kogt stivelse for at få den til at glinse som ny, hun førte forsigtigt et lille jern, der var afrundet både for og bag, ind i pulden, da i det samme et knoglet kvindfolk trådte ind, hendes ansigt var helt skjoldet, og hendes skørter var gennemblødte. Det var en vaskeriejerske, der beskæftigede tre arbejdersker i sit vaskeri i Rue de la Goutte-d'Or.

"De kommer alt for tidligt, madam Bijard," råbte Gervaise hende i møde. "Jeg sagde jo til Dem i aften. De forstyrrer mig meget lige i øjeblikket."

Men da denne beklagede sig og frygtede for, at hun ikke fik det lagt i blød den dag, ville Gervaise hellere give hende det snavsede tøj straks. Hun gik ind i stuen til venstre, hvor Étienne sov, for at hente tøjbylterne, og kom tilbage med nogle vældige dynger, som de stablede op på gulvet i baggrunden af butikken. Sorteringen tog en god halv time. Gervaise lavede forskellige dynger omkring sig, kastede herreskjorter, kvindfolkesærke, lommetørklæder, sokker og viskestykker hver i sin. Da et stykke fra en ny kunde gik igennem hendes hænder, mærkede hun det med et kors af rød tråd for at kunne kende det igen. I den ophedede luft steg en fad stank op fra alt dette skidne tøj, der blev endevendt.

"Uh ha, det stinker!" sagde Clementine og holdt sig for næsen.

"Ja, for pokker; hvis det var rent, sendte de det jo ikke til os," erklærede Gervaise roligt. "Naturligvis lugter det … Vi sagde fjorten særke, ikke, madam Bijard? … Femten, seksten, sytten …"

Hun blev ved at tælle højt. Hun havde ikke nogen væmmelse for skiddentøjet, vant som hun var til det, hun begravede sine bare, rosenrøde arme midt ned i skjorterne, der var gullige af snavs, i viskestykkerne, der var stive af det fedtede opvaskervand, i sokkerne, der var hullede og rådne af sved. Dog, en døsighed overfaldt hende, mens hun bøjede sig ned over bunkerne snart til højre og snart til venstre med langsomme bevægelser, som om hun berusede sig i denne menneskelige stank, hun smilede usikkert og hendes øjne

antog et svømmende udtryk. Det syntes, som hendes første dovenskab kom herfra, fra dette snavsede tøjs kvælende dunster, der forpestede luften omkring hende.

Ligesom hun rystede et barnesvøb, der var så tilsølet, at hun ikke kunne se, hvad det var, trådte Coupeau ind.

"Føj for satan!" hikkede han. "Sikken et solskin. Det gør en blød på hjernen!"

Coupeau boldt sig ved arbejdsbordet for ikke at falde. Det var første gang, han havde en sådan kæfert på. Hidtil havde han nok været lidt svirende, når han kom hjem, men denne gang havde han et blåt øje, det, skyldtes sagtens et venskabeligt klask, der havde forfejlet målet. Hans krøllede hår, hvor der allerede viste sig grå tråde, måtte i en skidden vinstue have tørret støvet af i en krog, for der hang edderkoppespind i en af hans lokker omme i nakken. Han var for resten stadig en lystig fætter, trækkene var blevet lidt skarpe og gamle, underkæben sprang lidt mere frem, men stadig i godt humør, erklærede han, og hans hud var endnu så skær, at den kunne friste en hertuginde, som han sagde.

"Jeg skal fortælle dig det hele," begyndte han, henvendt til Gervaise. "Det var Selleriknop, du kender ham godt; det er ham med træbenet. … Nå, han skulle rejse hjem, og så ville han traktere os. … Å, vi havde sagtens båret den, hvis denne satans sol ikke havde været der. … Ude på gaden er alle mennesker syge. Det er s'gu sandt, jorden gynger."

Og da den lange Clementine morede sig over, at han havde set gaden dingle, blev han selv grebet af så vældig en glæde, at han var lige ved at kvæles i den. Han råbte:

"He! De drukne gavtyve! De så s'gu rædsomt grinagtige ud! … Men det var ikke deres skyld, det var solen …"

De lo alle sammen i strygeriet, endogså madam Putois, der ikke kunne fordrage fulde folk. Den skeløjede Augustine galede op af fuld hals, så hun nær var blevet stikkende i det. Imidlertid mistænkte Gervaise Coupeau for, at han ikke var gået lige hjem, men havde tilbragt en times tid hos Lorilleux's, hvor han blev proppet med dårlige råd. Da han bandede nej, gav også hun sig til at le, blev lutter overbærenhed og bebrejdede ham ikke netop, at han igen havde spildt en arbejdsdag.

"Å, min gud, sikke dumheder han siger," mumlede hun. "Hvor kan man finde på sådanne dumheder?"

Derpå tilføjede hun med en moderlig stemme:

"Gå nu hen og læg dig, hvad? Du ser, vi har travlt; du er os til ulejlighed … Dette er to og tredive lommetørklæder, madam Bijard, og med de to andre, i alt fire og tredive …"

Men Coupeau havde ikke lyst til at sove. Han blev stående dér og gyngede frem og tilbage som perpendiklen på et ur, mens han grinte med en stædig og drillevorn mine. Gervaise, der ville have madam Bijard skyndsomst afsted, kaldte på Clementine og lod hende tælle linnedet op, mens hun selv førte tallene ind i bogen. For hvert stykke udslyngede denne lange tøs et råt ord, en smudsighed; hun udkrammede kundernes fattigdom, alkovernes eventyr, hun havde værkstedsvittigheder til alle hullerne og alle pletterne, der gik igennem hænderne på hende. Augustine, der gav den uforstående, lyttede efter med at en fordærvet tøs' nysgerrighed. Madam Putois kneb læberne sammen, syntes, det var idiotisk at sige den slags ting i Coupeaus nærværelse; et mandfolk havde ikke nødigt at se

vasketøjet; det var af de blottelser, man undgik hos ordentlige folk.

Gervaise, der var så optaget af sit arbejde, syntes intet at høre. Alt mens hun skrev op, fulgte hun stykkerne med et opmærksomt blik for at se, hvem de tilhørte; og hun tog aldrig fejl. Hun kunne angive ejermandens navn efter lugten eller farven. De servietter dér tilhørte Goujets, det sprang lige i øjnene, de var ikke anvendt til at tørre bunden af kasserollerne. Her var et pudevår, der sikkert kom fra Boches, det sås på pomaden, som madam Boche fedtede alt sit linned ind med. Det var ikke nødvendigt at stikke næsen helt ned i Madiniers uldtrøjer for at se, de tilhørte ham; han farvede jo ulden, det mandfolk, så fed som hans hud var. Og hun havde andre kendetegn, kendte hemmeligheden ved enhvers renlighed, vidste, hvorledes det stod til med de naboerskers undertøj, der gik ned ad gaden i silkekjoler, kendte tallet på strømper, lommetørklæder og skjorter, som folk gjorde snavsede om ugen, og måden, hvorpå folk rev visse stykker itu altid på det samme sted. Hun var også fuld af historier. Jomfru Remanjous særke gav for eksempel anledning til endeløse bemærkninger; de var slidt foroven, den gamle jomfru måtte have spidse skulderben. Og aldrig var de snavsede, om hun så havde gået med dem i fjorten dage, det beviste, at i den alder er menneskene omtrent som et stykke træ, hvoraf det skal være meget vanskeligt at presse blot så meget som en dråbe. I Gervaises forretning afklædte man således hele Goutte-d'Or-kvarteret, hver gang man talte tøj til vask.

"Å, det er lækkert!" udbrød Gervaise, idet hun lukkede op for en ny bylt.

Gervaise, der pludselig var grebet af en stærk væmmelse, var gået et skridt tilbage.

"Det er madam Gaudrons bylt!" sagde hun. "Jeg vil ikke mere vaske for hende, jeg leder efter et påskud. … Nej, jeg er ikke mere vanskelig end en anden en. Jeg har såmænd rørt ved meget væmmeligt linned i mit liv, men dette her, det kan jeg sandelig ikke holde ud. Det vil jeg med let hjerte kaste på møddingen … Hvad er det dog, hun gør, det fruentimmer, for at få sit tøj i en sådan forfatning."

Og hun bad Clementine skynde sig. Men arbejdersken blev ved med sine bemærkninger, stak fingrene 1 hullerne med tvetydige hentydninger og svang tøjet som det sejrende snavses bannere. Imidlertid voksede dyngerne omkring Gervaise. Nu forsvandt hun, der stadig sad på kanten af taburetten, mellem skjortedyngen og skørtedyngen; foran sig havde hun lagenerne, benklæderne, dugene, bjerge af snavs; og dér sad hun midt i denne voksende pøl med sine bare arme, sin nøgne hals og sine små lyse krøller fastklistrede til tindingerne, mere rosenrød end nogen sinde før. Hun havde igen sin satte mine, sit afventende og opmærksomme ejerindesmil. Hun havde glemt madam Gaudrons' linned, hun kunne ikke længere lugte det og gravede med den ene hånd i dyngerne for at se, om der ikke var sket nogen fejltagelse. Denne tøs til Augustine, hvis lyst det var at kaste den ene skuffe koks efter den anden ind i strygeovnen, havde stoppet den i en sådan grad, at jernpladerne var røde. Solens stråler faldt skråt ind gennem vinduet, butikken glødede. Coupeau, som den vældige hede berusede mere, blev nu grebet af en pludselig kælenhed og gik hen imod Gervaise med udbredte arme og meget rørt:

"Du er en god kone!" lallede han. "Lad mig kysse dig!"

Men han vadede rundt i den bunke skørter, der spærrede vejen for ham, og var lige ved at falde om.

"Er du tosset!" sagde Gervaise uden at blive vred. "Bliv roligt, hvor du er, nu er vi færdige."

Nej, han ville nu kysse hende, han havde trang til det, fordi han elskede hende så højt.

Alt imens han fremlallede dette, havde han banet sig vej gennem skørtebunken og styrede nu løs på særkene; da han så vilde fremad, blev hans fødder hængende i særkene, og han lagde sig ned, så lang han var, med næsen lige midt i viskestykkerne. Gervaise, der begyndte at blive utålmodig, puffede til ham, idet hun råbte, at han bragte det alt sammen i uorden for hende. Men Clementine, ja endog madam Putois ytrede, at hun var slem imod ham. Han var, når alt kom til alt, en skikkelig mand, han ville kun kysse hende; hun kunne da sagtens lade sig kysse.

"De er lykkelig, madam Coupeau!" sagde madam Bijard, hvis drukkenbolt af en mand – han var for øvrigt klejnsmed – mørbankede hver aften, han kom hjem. "Hvis min var sådan, når han var snottet, ville det være en fornøjelse."

Gervaise, der nu var beroliget, fortrød allerede sin heftighed. Hun hjalp Coupeau med at komme op igen, så rakte hun ham smilende kinden, men han tog hende på brystet uden at bryde sig om, at alle de andre så det.

"Det er et sandt ord," mumlede han, "det stinker stærkt, det linned. Men jeg holder alligevel af dig, ser du."

"Lad mig nu være, du kilder mig," råbte hun og lo meget stærkt. "Sådan et tykt fæhoved! Man er da ikke så tosset."

Han havde taget hende om livet, og han gav ikke slip på hende. Hun overgav sig, svimmel af den bedøvende dunst, der steg op fra linneddyngen, uden at føle væmmelse ved, at Coupeaus ånde stank af vin. Og det lange kys, de midt imellem hendes forretnings skarndynger gav hinanden lige på munden, var ligesom det første trin på deres livs langsomme glidennedad.

Imidlertid bandt madam Bijard tøjet sammen i bylter. Hun talte om sin lille to års datter, der hed Eulalie; hun var allerede lige så klog som et voksent menneske. Man kunne godt lade hende være alene, hun græd aldrig, og hun legede ikke med tændstikker. Langt om længe slæbte hun af med bylterne, en efter en; hendes lange skikkelse knækkede sammen under byrden, og hendes ansigt blev skjoldet med violette pletter.

"Det er ikke til at holde ud, vi bliver stegt," sagde Gervaise og tørrede sig i ansigtet, inden hun igen gav sig i lag med madam Boches kappe.

Og da de opdagede, at strygeovnen var rød, talte de om at lange Augustine nogle lussinger. Også jernene var gloende. Det var dog en fandens tøs! Man kunne ikke vende hende ryggen, uden at hun gjorde en eller anden galskab. Nu måtte de vente et kvarter, inden jernene var til at bruge. Gervaise dækkede ilden med to skovlfulde aske. Hun fandt også på at hænge et par lagener op på messingtrådene under loftet som rullegardiner for at dæmpe solen. Så blev der meget rart i butikken. Varmegraden var endnu meget lun, men man kunne tro sig hensat til en alkove med et hvidt dagslys, lukket inde som hos sig selv, fjernt fra verden, skønt man hørte bag lagenerne folk gå rask forbi på fortovet; og man havde lov til at gøre sig det

mageligt. Clementine tog igen sin nattrøje af. Coupeau ville stadig ikke gå i seng, og han fik så lov til at blive oppe, men han måtte love at holde sig rolig i en krog, for det gjaldt om at hænge i på denne tid.

"Hvor mon dette uhyre nu igen har gjort af mit lille jern?" brummede Gervaise; det var Augustine, hun mente.

De måtte altid søge efter det lille jern, som de så fandt på de besynderligste steder, hvor Augustine skjulte det af ondskab, sagde de. Endelig var Gervaise færdig med madam Boches kappe. Hun havde lagt kniplingerne til rette, idet hun pillede dem ud med hånden og glattede dem med lette strøg med jernet. Det var en kappe, hvis meget pyntede forstykke var sammensat af smalle piber og broderet mellemværk. Også med dette gjorde hun sig megen umage. Tavs og omhyggelig strøg hun piberne og mellemværkerne på "hanen", et jernæg, der sad fast på en stang, som stod i en trefod.

Nu var der ganske stille; man hørte i nogen tid ikke andet end de dumpe stød mod det tykke tæppe. På begge sider af det store firkantede bord stod Gervaise, de to medhjælpersker og eleven og bøjede sig frem, helt optaget af deres arbejde med runde rygge og armene i bevægelse, bestandig frem og tilbage. Hver af dem havde til højre for sig en strygerist, en flad mursten, der var brændt af de alt for hede jern. Midt på bordet stod en dyb tallerken fuld af klart vand, og på kanten af tallerkenen lå en klud og en lille børste. En buket store liljer, som stod i en krukke, der havde indeholdt kirsebær syltet i brændevin, bredte sit bundt af store snehvide blomster ud og dannede derved et hjørne af den kongelige have. Madam Putois havde taget fat på den kurv tøj, som Gervaise havde bestemt for

hende: servietter, benklæder, nattrøjer og ærmer. Augustine drev over sine strømper og viskestykker, med næsen i sky, optaget af en stor flue, der fløj omkring. Den lange Clementine strøg nu siden i morges på sin fem og tredivte manchetskjorte.

"Bestandig vin, aldrig brændevin!" sagde Coupeau pludselig, han følte en trang til at afgive denne erklæring. "Brændevin bekommer mig dårligt!"

Clementine tog fra strygeovnen et jern, hvis læderhåndtag var beskyttet af blik, og holdt det op til sin kind for at forvisse sig om, at det var varmt nok. Hun gned det på sin strygerist, tørrede det af på en linnedklud, der hang ved hendes bælte, og gik så i lag med sin femogtredivte skjorte, idet hun først strøg bullen og begge ærmer.

"Å! hr. Coupeau," sagde hun efter et minuts forløb, "en lille snaps brændevin, det er ikke så tosset. Mig giver det nu kræfter. … De ved jo godt, at jo hurtigere man bliver slidt op, desto grinagtigere er det. Å, jeg gør mig ingen forhåbninger, jeg ved, at jeg bliver ikke gammel!"

"De er kedsommelig med Deres begravelsestanker!" faldt madam Putois ind; hun yndede ikke de bedrøvelige samtaler.

Coupeau havde rejst sig og var gal i hovedet, da han troede, at de beskyldte ham for at have drukket brændevin. Han svor ved sit hoved og ved sin kones og sit barns, at han ikke havde så meget som en dråbe brændevin i kroppen. Og han nærmede sig Clementine, idet han pustede hende ind i ansigtet, for at hun kunne lugte. Da han så havde fået næsen ned på hendes nøgne skulder, gav han sig til at le. Han ville se. Efter at have foldet skjorteryggen sammen og givet den et strøg på begge sider, var Clementine nu i gang med manchetterne og halslinningen.

Men da han stadig gned sig op ad hende, var han skyld i, at hun lagde en gal fold; og hun måtte så tage børsten fra kanten af den dybe tallerken for at glatte stivelsen ud.

"Madam!" sagde hun, "vil De ikke nok forhindre, at han hænger sådan over mig!"

"Lad hende være i fred, du opfører dig ikke ordentligt," erklærede Gervaise roligt. "Vi har travlt, forstår du nok?"

Nå, de havde travlt, ja, men det var ikke hans skyld. Han rørte ikke ved noget, han sad bare. Var det måske ikke mere tilladt at se på de smukke ting, som den gode gud havde skab? Hun havde ellers nogle velsignede arme, denne satans Clementine. Hun kunne lade sig vise frem og føle på for to sous, der var ingen, der ville fortryde de penge. Hun værgede sig imidlertid ikke mere, men lo ad hans rå mandfolkebehageligheder, og gav sig endelig til at fjase med ham. Han havde drillet hende med herreskjorterne. Nå, hun gik jo helt op i herreskjorter. Men man kunne også sige, hun tilbragte sit liv i dem. Å, gud i himlen, hun kendte dem rigtignok, hun vidste, hvorledes de var lavet. Der var jo gået hundreder og atter hundreder gennem hænderne på hende. Alle de lyse og alle de mørke mandfolk dér i kvarteret gik med hendes arbejde på kroppen. Men hun fortsatte sit arbejde, skuldrene rystede af hendes latter; hun havde strøget fem store flade læg i ryggen, idet hun til dette arbejde havde ført strygejernet ind gennem bryståbningen; så glattede hun bullen fortil og lagde ligeledes den i brede læg.

"Dette, det er banneret," sagde hun og lo meget stærkt.

Denne tøs til Augustine brast ud i latter, så grinagtigt syntes det hende. De gnavede på hende. Sådan en snottet unge, der

gav sig til at le af ord, som hun ikke burde forstå! Clementine lod sit jern gå videre til hende; eleven brugte til sidst jernene til sine viskestykker og sine strømper, når de ikke længere var varme nok til det stivede tøj. Augustine tog det så ubehændigt, at hun lavede sig en manchet, en lang brændt stribe ved håndleddet. Hun hylede op og beskyldte Clementine for at have brændt hende med vilje. Denne, der var gået hen for at lede sig et meget varmt jern ud til brystet i skjorten, trøstede hende straks med, at hun skulle varme begge hendes øren, hvis hun blev ved. Imidlertid havde hun stoppet et uldent stykke ind under skjortebrystet, hun lod jernet gå langsomt frem for at give stivelsen tid til at komme frem og tørre. Skjortebrystet blev stift og skinnende som stærkt papir.

"Død og helvede!" bandede Coupeau, der trippede hag ved hende med en drukken mands stædighed.

Han rejste sig på tæerne og lo med en latter, der lød som en dårligt smurt trisse. Clementine, der støttede sig stærkt mod arbejdsbordet, med bøjede håndled og albuerne skudt op i vejret, krummede halsen med en kraftanstrengelse, og hele hendes nøgne krop svulmede, hendes skuldre steg, mens musklernes langsomme spil frembragte banken under den fine hud, barmen bølgede, klam af sved, nede i den rummelige særks rosenrøde skygge. Han sendte så hænderne ud på opdagelse, han ville føle hendes varme hud.

"Madam!" råbte Clementine, "få ham til at være rolig en gang! … Jeg går min vej, hvis dette her bliver ved. Jeg ønsker ikke at blive fornærmet."

Gervaise havde sat madam Boches kappe på en med linned beklædt parykpind og pibede omhyggeligt kniplingerne med et

lille jern. Hun løftede øjnene netop i det øjeblik, da Coupeau igen søgte at liste sine hænder ind under Clementines særk.

"Du er bestemt ikke ved dine fulde fem i dag, Coupeau," sagde hun med en træt mine, som om hun skændte på et barn, der spiste slik, men ikke det mindste brød. "Du skulle gå hen og lægge dig."

"Ja, gå De hen og læg Dem, hr. Coupeau, det har De bedst af," erklærede madam Putois.

"Nå!" lallede han og vedblev at grine. "I er nogle nette fjollehoveder. Må man ikke mere gøre lidt sjov, hvad? Kvindfolkene, de kender nok mig, jeg har aldrig bragt noget af dem i ulykke. Man klemmer en dame, nå hvad så? Når man ikke går videre, er det ganske simpelt en hædersbevisning mod kønnet. Og for resten, når de selv udstiller deres varer, er det vel for at man skal tage for sig at retterne, ikke? Hvorfor viser den lange blonde alt frem, hvad hun har? Nej, det er ikke rigtigt ..."

Og han vendte sig nu om mod Clementine:

"De ved jo godt, min snut, at De har uret i at sætte næsen i vejret ... Måske det er, fordi der er folk tilstede ..."

Men han kunne ikke fortsætte. Uden voldsomhed førte Gervaise ham bort med den ene hånd, mens hun lagde den anden på munden af ham. Han strittede spøgende imod, mens hun puffede ham hen i baggrunden af butikken, hen imod værelset. Han fik munden fri og sagde, at han gerne ville i seng, men at den lange blonde skulle gå med for at varme hans skanker. Så hørte de Gervaise tage skoene af ham. Hun klædte ham af, mens hun så småt skændte på ham som en moder. Da hun trak bukserne af ham, var han ved at revne af latter, han overgav sig, vendte sig om og væltede rundt i sengen; han

sprællede med fødderne og råbte på, at hun kildede ham. Langt om længe fik hun ham dækket til som et barn. Om han nu lå godt? Men han svarede hende ikke, han råbte på Clementine:

"Hør en gang, min glut, jeg ligger her og venter på dig."

I det øjeblik, Gervaise igen kom ind i strygeriet, fik den skeløjede Augustine en kraftig lussing af Clementine. Det var i anledning af et snavset jern, som madam Putois havde fået fat i henne på strygeovnen; hun havde ikke anet dette og havde svinet en hel nattrøje til, og da Clementine for at værge sig mod ikke at have gjort sit jern rent, gav Augustine skylden og bandede højt på, at det ikke var hendes jern, skønt der sad en klat brændt stivelse neden under, havde Augustine opbragt over en sådan uretfærdighed uden at lægge skjul på det sendt hende en spytklat på forbredden af hendes kjole. Det indbragte hende en velrettet lussing. Augustine holdt sine tårer tilbage, gjorde jernet rent, skrabede det først, gned det så ind med lidt stearin og tørrede det så af; men hver gang hun skulle forbi Clementine, passede hun på at have spyt i munden, så spyttede hun og grinede, når det drev langs ned ad kjolen.

Gervaise tog igen fat på at pibe strimlerne på kappen. Og i den pludselige stilhed, der indtrådte, kunne de høre inde fra bagværelset Coupeaus tykke mæle. Han var i godt humør, grinede og snakkede med sig selv.

"Hun må være gal, min kone! … Mon hun har en skrue løs, at lægge mig i sengen! … Nå, det er et stift stykke, midt på dagen, når man ikke er søvnig!"

Men pludselig snorkede han. Gervaise drog et lettelsens suk lykkelig ved at vide, at han endelig var faldet til ro og kunne sove rusen ud. Og hun talte i stilheden med en langsom

stemme uden at tage øjnene fra det lille pibejern, som hun håndterede nok så rask.

"Hvad mener De? Man kan ikke blive vred på ham, for han er ikke ved sin fornufts brug. Hvis jeg ville tage ham med magt, kom jeg ingen vegne med ham. Jeg holder meget mere af at snakke ham efter munden og få ham i seng. Så er det snart forbi, og jeg er rolig. For resten er han ikke ondskabsfuld, og han holder også af mig. De så det jo for lidt siden, han ville have ladet sig hugge til plukfisk for at komme til at kysse mig. Det er også meget net, for der er såmænd nok, der, så snart de har drukket lidt, skal se sig om efter fruentimmere … Han kommer lige hjem. Han gør nok lidt juks med arbejderskerne, men det har ikke noget på sig. Forstår De, Clementine, De må ikke blive fornærmet. De ved jo nok, hvorledes et fuldt mandfolk opfører sig; sådan et kan jo dræbe fader og moder uden at have mindste anelse om det senere … Å, jeg tilgiver ham af et godt hjerte. For pokker, han er som alle de andre."

Hun sagde disse ting blidt og lidenskabsløst, vant som hun allerede var til Coupeaus svirerier, endnu søgte hun at finde grunde til sin overbærenhed mod ham, men hun kunne alligevel ikke se, at der var noget ondt i, at han i hendes hjem klemte pigerne lidt om livet. Da hun tav, faldt der igen stilhed over stuen, og denne forstyrredes ikke mere. Madam Putois trak for hvert stykke tøj, hun skulle have, kassen frem under det sirtses forhæng, der dækkede arbejdsbordet; når hun så havde strøget stykket, strakte hun sine korte arme i vejret og lagde det på en hylde. Clementine var lige blevet færdig med sin femogtredivte herreskjorte. Der var endnu adskilligt arbejde tilbage; de havde regnet ud, at de måtte holde ud til klokken

elleve, om de også skyndte sig. Nu da der ikke var noget mere, der forstyrrede dem, arbejdede de ud af livet. De bare arme bevægede sig frem og tilbage, og deres røde farvetone lod tøjet tage sig endnu mere skinnende hvidt ud. De havde igen fyldt kakkelovnen med koks, og da solen listede ind mellem lagnerne og faldt lige på ovnen, så man den stærke varme stige til vejrs i solen, en usynlig flamme, hvis flakken frembragte svingninger i luften. Der blev så kvælende inde under skørterne og dugene, der hang til tørre under loftet, at denne tøs til Augustine ikke havde mere spyt, men måtte væde læberne med spidsen af tungen. Der lugtede fra den overophedede ovn af det stramme stivelsesvand, af de glødende jern, det var som et badeværelses lunkne varme, hvortil der fra de fire arbejdende kvinders chignoner og svedende nakker føjede sig en skarp lugt, mens de store liljer, der stod i det grønlige vand i krukken og visnede, udsendte en meget ren og meget stærk duft. Af og til rullede midt igennem al støjen med jernene og ildrageren Coupeaus snorken, der med sin regelmæssighed som et vældigt urværks tiktak afpassede den store travlhed i strygeriet.

Morgenen efter denne svir havde Coupeau tømmermænd, så han gik hele dagen rundt med uredt når, stinkende ånde og ophovnet mund. Han stod sent op, kom først hen ad otte ud af fjerene, han harkede, slæbte sig rundt i butikken uden at kunne bestemme sig til at gå på arbejde. Atter den dag spildtes. Om morgenen klagede han over, at han ingen stivelse havde i benene, sagde, at det var alt for dumt at solde således, siden det gjorde en ude af stand til at arbejde. Man mødte også altid en bande solderister, som ikke ville lade en slippe igen; man gav sig til at svire mod sin vilje, og did endte med, at man fik sig en

ordentlig bjørn at trække rundt med. Å, det skulle fanden hente ham ikke hænde ham tiere: han havde ikke lyst til i sin bedste alder at sætte sit helbred til hos en knejpevært. Men efter frokost strammede han sig imidlertid op, udstødte nogle "hum, hum" for at overbevise sig om, at han endnu havde luft i lungerne. Han begyndte at benægte, at han havde været drukken den foregående dag. Han havde måske nok haft dampen lidt oppe. Der var ikke mange, der gjorde ham det efter, altid påpasselig og en ren djævel til at arbejde, skønt han kunne drikke alt, hvad han ville, uden at lukke et øje. Hele eftermiddagen drev han så rundt i nabolaget. Når han rigtig havde drillet strygerskerne, gav hans kone ham tyve sous for at få ham til at stikke af. Han drev så afsted, gik hen og købte sin tobak i *Petite-Civette* i Rue des Poissonniers, hvor han sædvanligvis tog sig en blomme, når han mødte en ven. Så satte de resten af de tyve sous over styr hos François, i en afkrog af Rue de la Goutte-d'Or, hvor der var en rar vin, der var ganske ung og kildrede i halsen. Det var en vinstue i den gamle stil: en sort lavloftet butik med en tilrøget stue ved siden, hvor der kunne fås suppe. Og dér blev han siddende lige til aften og spillede terninger; han havde kredit hos François, som formelig havde lovet ham ingensinde at møde op med regningen hos hans kone. Ikke sandt? Man måtte jo skylle halsen en smule for at fordrive eftersmagen fra den foregående dag. Et glas vin førte det andet med sig. For øvrigt var han stadig en skikkelig fyr og lod kvindfolkene gå i fred, han holdt nok af lidt kommers, det var sikkert og vist, og han drak sig også en kæfert, når det kom over ham, men opførte sig net og var fuld af foragt overfor disse svinebæster til mandfolk, der var så forfaldne til

alkoholen, at man ikke nogensinde så dem ædru! Når han kom hjem, var han munter og behagelig som en finke.

"Har din kæreste været her?" spurgte han ofte Gervaise for at drille hende. "Man ser ham ikke mere; det er nok bedst, jeg går ud for at finde ham."

Kæresten var Goujet. Han holdt sig virkelig borte af frygt for at komme til ulejlighed og give anledning til snak. Dog greb han med begge hænder alle mulige påskud: han bragte selv vasketøjet og gik en snes gange forbi på fortovet. Der var en krog i baggrunden af butikken, hvor han holdt af at sidde i flere timer i træk uden at røre sig, rygende af sin korte pibe. Om aftenen efter sin middag vovede han sig en gang hver tiende dag at slå sig til ro dér: han sagde ikke ret meget, det var, som om munden var gået i baglås. Han fulgte Gervaise med øjnene og tog kun piben af munden for at le ad alt det, som hun sagde. Når der om lørdagen arbejdedes i strygeriet til langt ud på natten, glemte han tid og sted og syntes at more sig bedre dér end hvis han var gået i teatret. Undertiden holdt strygerskerne ud til klokken tre om morgenen. En lampe hang ned fra loftet i en jerntråd; skærmen kastede det klare lys ned i en rundkreds, i hvilken linnedet fik sneens bløde hvidhed. Eleven satte skodderne for butikken, men da julinætterne var brændende hede, lod de døren stå åben ud til gaden, og eftersom tiden skred frem, hægtede arbejderskerne deres kjoler op for at gøre sig det mageligt. De havde en fin hud, der tog sig helt gylden ud i lampelyset, især på Gervaise, der var begyndt at blive fed, skinnede de lyse skuldre som silke med en lille fold på halsen ligesom hos børn; han havde kunnet tegne det lille smilehul efter hukommelsen, så godt kendte han det. Han blev nu

overmandet af den stærke hede fra strygeovnen, af lugten fra linnedet, der dampede under jernene; han gled hen i en let bedøvelse, tanken sløvedes, øjnene stirrede på disse kvindfolk, der travlt bevægede deres bare arme frem og tilbage, mens de tilbragte natten med at gøre nabolagets søndagspuds i stand. Rundt om strygeriet sov nabohusene, søvnens store stilhed sænkede sig langsomt. Klokken slog tolv, så et, derpå to. Der sås ingen vogne, ingen fodgængere. Ude i den øde, mørke gade sendte nu døren alene en lysstribe, der i lighed med en gul løber rullede sig frem over jorden. Nu og da lød der skridt i det fjerne, et mandfolk nærmede sig, og da han gik gennem lysstriben, strakte han halsen frem, forbavset over lyden af strygejernene og tog med sig et flygtigt billede af nogle temmelig nøgne arbejdersker i en rosenrød tåge.

Goujet, der havde set, at Gervaise var i forlegenhed med, hvor hun skulle anbringe Étienne, da hun gerne ville befri ham for Coupeaus spark, havde fået ham ansat til at trække blæsebælgen i den boltefabrik, hvor han selv arbejdede. Selv om smedefaget intet tiltrækkende havde i sig selv, formedelst smedjens snavsethed og ensformigheden ved altid kun at se på de samme stykker jern, var det et rigt fag, hvor man kunne tjene sine ti-tolv francs om dagen. Drengen, der nu var fyldt tolv år, kunne snart tjene sig op, hvis håndværket passede ham. Således var Étienne blevet et bånd mere mellem Gervaise og Goujet. Denne fulgte drengen hjem og fortalte om hans gode opførsel. Alle mennesker sagde leende til Gervaise, at Goujet nok var skudt i hende. Det forstod hun godt, og hun rødmede som en ung pige med en undseelsens friskhed, der gav hendes kinder granatæblets stærke farvetoner. Å, den stakkels rare fyr,

han var ikke til ulejlighed! Aldrig havde han talt til hende om det, aldrig gjort en uanstændig bevægelse, aldrig nævnet et tvetydigt ord! Det var ikke hyppigt, man traf et mandfolk af denne hæderlige støbning. Og uden at ville tilstå det, var det hende en stor nydelse at vide sig elsket på denne måde, omtrent som en hellig jomfru. Når hun mødte en alvorlig bekymring, tænkte hun på, smeden, og det trøstede hende. Når de var sammen, følte de, selv om de var alene, ingen forlegenhed; de så smilende på hinanden uden at fortælle hinanden, hvad de følte. Det var en forstandig ømhed uden fæle tanker, fordi det var meget bedre at bevare sin rolighed, når det kan lade sig ordne, at være lykkelig og samtidig ganske rolig.

Hen imod slutningen af sommeren begyndte imidlertid Nana at sætte huset på den anden ende. Hun var seks år, havde anlæg til at ende som en skidt tøs. Hendes moder fulgte hende hver morgen, for ikke at have hende liggende alle vegne for fødderne af sig, hen i en lille skole hos frøken Josse i Rue Polonceau. Dér bandt hun sine kammeraters kjoler sammen bagpå, fyldte aske i frøkenens snustobaksdåse, fandt på flere andre endnu mindre nette spilopper. To gange viste frøken Josse hende ud af skolen, men hun tog igen mod hende for ikke at miste de seks francs om måneden. Efter skoletid tog Nana hævn for at have været indelukket, ved at gøre et helvedes spektakel i porten og gården, hvor strygerskerne, der ikke kunne høre ørenlyd, sagde hun skulle gå op at lege.

Her traf hun Pauline, Boches datter, og Victor, sønnen af Gervaises tidligere principal, en lang knægt på ti år, der holdt af at lege sammen med alle små piger. Madam Fauconnier, der ikke var uvenner med Coupeaus, sendte selv sin søn derhen. For

resten var der i huset en ganske usædvanlig yngel af børn; flokke af børn styrtede på alle tider af dagen ned ad de fire trapper og slog sig ned på stenbroen som flokke af skrigende og begærlige spurve. Alene madam Gaudron slap ni derned, lyse og brune, uredte og med snottet ud af næsen, med stumpede bukser, strømper, der faldt ud over skoene, trøjer, gennem hvis flænger det bare skind sås under et lag snavs. En anden kone, en brødkone fra femte sal, sendte syv derned. Fra alle værelserne udgik der mængder. Og i denne vrimmel af snyltedyr med røde ansigter, der kun blev vasket hver gang det regnede, så man nogle lange med durkdrevne miner, andre svære med maver som voksne mandfolk, men der var også mange små, der lige var sluppet ud af vuggen og endnu næppe kunne støtte på benene, helt ubehjælpsomme gik de forover på alle fire, når de ville løbe.

Nana herskede over hele dette mylder af småkravl; hun gav sine befalinger til pigebørn, der var dobbelt så store som hun og nedlod sig alene til at overlade en smule af sin magt til Pauline og Victor, hendes fortrolige venner, der lystrede hendes ønsker. Denne forbandede tøs talte uophørligt om at spille moder, klædte de mindste af for at klæde dem på igen, ville undersøge de andre over alt, udøvede et fantastisk tyranni, omtrent som en voksen, lastefuld person. Under hendes anførsel affødte legene ørefigner. Flokken sjappede omkring i det kulørte vand fra farveriet og kom ud af det med ben, der var blå eller røde lige til knæene; så drog de over til klejnsmeden, hvor de rapsede søm og jernfilspåner, og så tilbage for at kaste sig ned midt i snedkerens høvlspåner, vældige dynger af spåner, hvor de

morede sig af hjertens lyst med at rulle rundt, så de viste bagdelen.

Gården tilhørte børneflokken. Den genlød af de små skos klapren, mens de stavrede omkring mellem hinanden, af deres gennemtrængende skrig, der svulmede op hver gang, flokken på ny stormede af sted. Ja, undertiden var gården dem ikke stor nok. Så faldt flokken ned i kældrene, kom op igen, klavrede op ad en trappe, travede gennem en gang, styrtede ned igen, stavrede atter op ad en trappe, løb hen ad en anden gang, uden at blive træt, i flere timer ad gangen, bestandig hylende og skrålende, rystende det vældige hus under et stormløb som af vilde dyr, der var sluppet løs fra alle mulige kroge.

"De er nederdrægtige, de unger." udbrød madam Boche. "Folk må sandelig have for lidt at bestille, siden de kan få tid fil at sætte så mange børn i verden. Og så beklager de sig endda over ikke at have noget at leve af."

Boche sagde, at børn skød op af elendighed ligesom champignoner af møddingen. Portnerkonen råbte efter dem hele dagen igennem, truede ad dem med sin kost. Til sidst lukkede hun kælderdøren, fordi hun hørte af Pauline, som hun langede et par lussinger, at Nana havde fundet på at lege doktor dernede i mørket.

En eftermiddag kom det til en skrækkelig scene. Det måtte for resten komme en gang. Nana havde fundet på en meget grinagtig leg. Hun havde snuppet en af madam Boches tøfler henne foran portnerlukafet, så havde hun bundet en snor i den og gav sig nu til at trække af sted med den, som om det var en vogn. Victor havde haft det indfald at fylde tøflen med æbleskræller. Så dannede de et optog. Nana travede i spidsen

med tøflen efter sig, Pauline og Victor lige bagefter på højre og venstre side af hende, og derefter fulgte hele børneflokken, ordnet efter størrelse, først de store, så de små, puffende og skubbende til hinanden, en lille stump i kjole, ikke højere end en støvle, med en gennemhullet faldehat på sned, sluttede troppen. Og de sang noget sørgeligt noget med oh! og ak! Og Nana havde sagt, at de skulle lege begravelse; æbleskrællerne var den afdøde. Da de havde gjort turen rundt i gården, tog de fat igen; de syntes, det var meget morsomt.

"Hvad er det, de nu bestiller?" mumlede madam Boche, der kom ud af sit lukaf for at se efter, altid mistroisk og på sin post.

Og da hun så forstod, hvad det var, udbrød hun rasende:

"Men det er jo min tøffel! Å, de slubberter!"

Og hun gav sig til at smælde løs, Nana fik en lussing på begge kinder, Pauline, det lange fjols, der havde ladet dem tage sin moders tøffel, fik et spark. Gervaise kom netop i det samme ud i gården for at hente en spand vand ved posten. Da hun opdagede, at Nanas næse blødte, og at hun tudbrølede, var hun lige ved at ryge i håret på portnerkonen. Hvor kunne det falde hende ind at tæske løs på et barn som på en okse? Man måtte rigtignok mangle hjerte for at bære sig så grimt ad. Naturligvis svarede madam Boche igen. Når man havde sådan en skidt tøs til datter, måtte man holde hende under lås og lukke. Endelig kom selve Boche til syne på sin dørtærskel og råbte til sin kone, at hun skulle komme ind igen og ikke indlade sig på så mange forklaringer med det rak. Det var et fuldstændigt brud.

Sandt at sige havde det allerede i den sidste måned ikke længere været så hedt mellem Boches og Coupeaus. Gervaise, der af naturen var godgørende, havde hvert øjeblik sendt dem

et par flasker vin eller nogle stykker kage. En aften havde hun bragt over i portnerlukafet en levning salat, karse med rødbeder, da hun vidste, at portnerkonen var en slikmund efter salat. Men den næste dag blev hun ligbleg, da hun hørte jomfru Remanjou fortælle, hvorledes madam Boche for øjnene af alverden havde kastet salaten bort med en mine fuld af væmmelse, mens hun ytrede, at hun gud ske lov endnu ikke var så fattig, at hun måtte spise de levninger, som andre havde snaget i. Fra det øjeblik slog Gervaise en streg over alle gaver: der vankede ikke flere flasker vin eller kopper kødsuppe, ingen appelsiner, ingen kager, aldeles intet. Sikke ansigter Boches nu satte op! Det så ud, som om Coupeaus havde bestjålet dem.

Gervaise indså, at hun havde båret sig forkert ad; hvis hun ikke havde været dum nok til at proppe dem så meget, ville de ikke være blevet så forvænte, men de ville så være blevet ved at være forekommende. Nu fortalte portnerkonen de værste ting om hende. Ved oktober betalingsdag fyldte Boches ejeren hr. Marescot med så meget sladder om Gervaise, fordi hun var en dag bagud med lejen, at han selv, der ikke var så meget høflig, gik ind i butikken med hatten på hovedet og forlangte sine penge, som de for resten straks gav ham. Naturligvis havde Boches nu rakt Lorilleux's hånden til forsoning. For tiden var det sammen med Lorilleux's, at de svirede nede i portnerlukafet, mens de udtrykte deres glæde over at være blevet forsonet. Aldrig ville de være blevet uvenner, hvis ikke denne Klumpe-Dumpe havde været. Hun ville kunne få bjerge til at slås. Å, nu kendte Boches hende, og de forstod, hvad Lorilleux's måtte have lidt. Og når hun gik forbi dem i porten, lod de alle, som de havde noget at grine af.

Gervaise gik dog en dag op til Lorilleux's. Det var angående den gamle madam Coupeau, hun var nu 67 år, hendes øjne var fuldstændig ødelagt, og hendes ben kunne ikke længere bære hende. Hun havde derfor måttet opgive sin sidste rengøringsplads, og hun måtte nu sulte ihjel, hvis de ikke hjalp hende. Gervaise fandt det skammeligt, at en kone i den alder, som havde tre børn, var i den grad forladt af guder og mennesker. Og da Coupeau havde nægtet at tale til Lorilleux's, men sagt til hende, at hun jo kunne gå op til dem, skyndte hun sig derop så opfyldt af harme, at hendes hjerte bankede voldsomt.

Deroppe trådte hun ind som en stormvind uden at banke på. Intet var dér forandret siden den aften, da Lorilleux's ved hendes første besøg havde givet hende en så lidet elskværdig modtagelse. Den samme falmede uldne las skilte værelset fra værkstedet, en bolig, der var smal som en bøssepibe og som syntes bygget til en ål. Helt inde sad Lorilleux bøjet over sit arbejdsbord og kneb ring efter ring sammen til en stump kæde, mens madam Lorilleux stod op foran skruestokken og trak en guldtråd gennem trækkepladen. I fuldt dagslys havde den lille esse et rosenrødt skær.

"Ja, det er mig!" sagde Gervaise. "Det forbavser jer vel, fordi vi lever på krigsfod? Men jeg kommer ikke for min egen skyld og heller ikke for jeres, kan I nok tænke jer. … Jeg kommer for gamle mor Coupeaus skyld. Ja, jeg kommer for at høre, om vi skal lade hende vente på en smule understøttelse, til fremmede tager sig at hende."

"Nå! Det var en nydelig måde at komme ind til folk på!" hvæsede madam Lorilleux. "Det er rigtignok en dristighed uden

lige!"

Og hun vendte Gervaise ryggen og gav sig til at trække sin guldtråd; hun lod, som om hun var uvidende om sin svigerindes nærværelse.

Men Lorilleux havde løftet sit blege ansigt i vejret og råbte nu:

"Hvad er det, De siger?"

Da han meget godt havde hørt det, fortsatte han:

"Mere sludder, ikke? Hun er dejlig, mor Coupeau, til at rende rundt og hyle over alt! ... For resten spiste hun i forgårs hos os. Vi gør, hvad vi kan. Vi har ikke noget guldbjerg. Men hvis hun bare render rundt og sladrer til andre, så kan hun blive hos dem, for vi holder ikke af spioner."

Nu vendte også han hende ryggen og tog igen fat på sin kæde, idet han tilføjede i en modvillig tone:

"Hvis de andre giver hende hundrede sous om måneden, vil vi også give hundrede sous."

Gervaise var blevet rolig, synet af Lorilleux'ernes ansigter havde slået hendes mod ned. Hun havde aldrig sat sine fødder hos dem uden at føle sig ilde til mode. Med øjnene fæstede på gulvets trætremmer, imellem hvilke guldaffaldet faldt ned, forklarede hun med en forstandig mine, hvad hun havde tænkt sig.

Mor Coupeau havde tre børn, der hver gav hundrede sous. Det blev kun femten francs, og det var sandelig ikke nok. Det kunne hun ikke leve af, de måtte i det mindste tredoble summen. Men så gav Lorilleux sig til at skrige op. Hvorfra ville de, at han skulle tage femten francs om måneden? Folk var tossede, de troede, han var rig, fordi han havde guld i sit hjem.

Derpå gik han over til at behandle madam Coupeau: hun ville ikke opgive kaffen om morgenen, hun drak snaps, og hun viste sig fordringsfuld som en formuende person. For pokker, alle holdt af at pleje deres magelighed, ikke sandt? Men når man ikke havde kunnet lægge en sous til side, måtte man som andre indskrænke sine fordringer. For resten var hun jo endnu ikke så gammel, at hun ikke kunne arbejde mere; hun kunne endnu meget godt se, når det drejede sig om at finde et godt stykke på bunden af et fad; når alt kom til alt, var hun en gammel durkdreven rad, der drømte om at lade sig forsørge. Selv om han havde haft midler, ville han have handlet urigtigt ved at række hånden til et sådant driverliv.

Imidlertid vedblev Gervaise at være rolig og drøftede i al fredelighed denne dårlige betragtning. Hun forsøgte at vække Lorilleux'ernes bedre følelser, men det førte kun til, at manden holdt op at svare hende. Madam Lorilleux blev stående foran essen optaget af at koge en stump kæde i salpetersyre i den lille kobberkasserolle med det lange skaft. Hun vendte hele tiden ryggen til Gervaise og lod, som om hun var hundrede mile borte. Mon Gervaise blev ved at tale, skønt hun så dem give sig helt hen til arbejdet i det sorte støvede værksted; i deres lappede og fedtede klæder, der var blevet hårde og ubøjelige som gammelt værktøj, syntes de kun at have tanke for deres maskinmæssige slid. Pludselig slog vreden igen op i hende, og hun råbte:

"Nå ja, det vil jeg også helst have! Behold I jeres penge, så tager jeg mor Coupeau til mig, hører I. Forleden nat antog jeg mig en kat, så jeg kan vel også antage mig jeres moder. Og hun

skal ikke komme til at mangle noget, hun skal få både sin kaffe og sin snaps! Å gud hjælpe os! Sikken en nederdrægtig familie!"

Madam Lorilleux havde pludselig vendt sig. Hun svang kasserollen, som om hun ville slænge salpetersyren i ansigtet på svigerinden, og så fremhakkede hun:

"Skrub af, eller jeg gør en ulykke! Og gør ikke regning på de hundrede sous, for jeg vil ikke give så meget som en ræddike, nej ikke en ræddike! Å hå, hundrede sous! Moder skulle varte jer op, og I kunne gøre jer til gode for mine hundrede sous! Hvis hun flytter hen til jer, kan hun krepere så meget det lyster hende, jeg vil ikke sende hende så meget som et glas vand. … Nå, skynd dig så at rubbe af!"

"Sikken en fandens kælling!" sagde Gervaise og knaldede døren til.

Næste dag tog hun gamle mor Coupeau i huset hos sig. Hun stillede hendes seng i det store værelse, hvor Nana lå, og som fik lys fra en rund luge oppe ved loftet. Indflytningen tog ikke lang tid, for mor Coupeaus hele indbo var denne seng, et gammelt nøddetræs skab, som de stillede inde i værelset, hvor det skidne tøj lå, et bord og to stole. Og samme dags aften, som den gamle kone var flyttet ind, fejede hun, vaskede op og gjorde sig nyttig, meget tilfreds ved forandringen. Lorilleux's var ved at revne af arrigskab, så meget mere som madam Lerat holdt med Coupeaus.

En skønne dag havde de to søstre udvekslet stikpiller i anledning af Gervaise; madam Lerat havde vovet at udtale sin billigelse af dennes opførsel overfor deres moder, og derpå havde hun, da hun så, at den anden var ved at sprutte, bare for at drille, ytret, at Gervaise havde et par brillante øjne, et par

øjne, som man godt kunne tænde fidibusser ved; efter at de havde givet hinanden et par ørefigner, havde de begge svoret på, at de ikke mere ville ses. Nu tilbragte madam Lerat sine aftener i strygeriet, hvor hun morede sig over den lange Clementines tvetydigheder.

Tre år gik hen. De blev uvenner, og de forligtes atter flere gange i denne tid. Gervaise brød sig pokker om Lorilleux's, Boches og alle andre, der ikke var af hendes mening. Hvis de ikke var tilfredse, så kunne de ryge og rejse. Hun tjente så meget, som hun ønskede, det var hovedsagen. I nabolaget havde folk til sidst fået agtelse for hende, fordi man ikke fandt mange så gode kunder, hun betalte kontant, hun hverken pruttede på prisen eller gjorde ulejlighed uden at købe. Hun købte brød hos madam Coudeloup i Rue des Poissonniers, kød hos en slagter i Rue Polonceau, den tykke Charles, urtekramvarer hos Lehongre i Rue de la Goutte-d'Or, næsten lige overfor hendes egen forretning. François, vinhandleren henne på hjørnet af gaden, bragte hende vin i kurve på halvhundrede flasker. Hendes nabo Vigouroux, hvis kone måtte være blå på sine hofter, sådan som mandfolkene kneb hende, solgte hende koks til gasværkets pris. Og hun kunne trygt sige, at hendes leverandører behandlede hende samvittighedsfuldt, da de var på det rene med, at de stod sig bedst ved at være reelle mod hende. Når hun i slæber og bart hoved løb et ærinde i nærheden, hilstes hun med goddag fra alle sider; hun var dér ligesom hjemme, og de tilstødende gader var ligesom naturligt tilliggende til hendes bolig, der gik lige i flugt med fortovet. Det hændte hende nu, at gjorde hun sig et ærinde, da følte hun sig lykkelig derude midt imellem alle sine bekendte.

På de dage, hun ikke havde tid til at sætte noget over ilden, gik hun ud efter mad i portioner og fik sig så en snak med den beværter, der havde forretning i den anden side af huset, i en stor sal med store støvede vinduer, gennem hvis snavs det matte dagslys fra gården trængte ind, eller også stod hun stille med hænderne fulde af tallerkener og skåle og snakkede foran et vindue i stuen, gennem hvilket man skimtede ind i en skoflikkers hjem, hvor sengen var uredt, og hvor der på gulvet, som flød med lapper, stod to ituslåede vugger og begpotten fuld af noget sort vand. Dog, den nabo, hun havde mest agtelse for, var urmageren lige overfor, herren i frakken med det nette udseende, som altid puslede med sit bitte værktøj ved sine ure; Gervaise gik tit over gaden for at hilse på ham. Så smilede hun nok så fornøjet ned til ham, der sad i sin butik, som var snæver som et skab, og hvor de små mindre vækkeure, hvis perpendikler skyndte sig frem og tilbage, alle på én gang gav sig til at ringe i utide.

6

En efterårseftermiddag var Gervaise, der havde bragt noget tøj hen til en kunde i Rue des Portes-Blanches, da mørket faldt på, i den nederste ende af Rue des Poissonniers. Det havde regnet om morgenen, luften var mild, og op fra den fedtede stenbro steg en vis fugtighed. Gervaise, der bar sin store kurv på armen, pustede lidt, hun slentrede langsomt frem op ad gaden opfyldt af en ubestemmelig lækkersultenhed, der voksede med hendes træthed. Hun ville gerne have et eller andet lækkert at spise. Da hun så løftede sine øjne i vejret og opdagede skiltet med navnet Rue Marcadet på, fik hun pludselig det indfald at gå hen og se til Goujet i hans smedje. Tyve gange havde han opfordret hende til at kigge derind for at se, hvorledes de bearbejdede jernet. For resten ville hun, når hun traf på de andre arbejdere, spørge efter Étienne; hun ville give det udsende af, at hun havde bestemt sig til at gå derind alene for drengens skyld.

Bolte- og naglefabrikken måtte ligge hernede, i denne ende af Rue Marcadet, men hun vidste ikke rigtig hvor; så meget mere som numrene hyppigt manglede, og den lange række rønner skiltes ved ubebyggede grunde. Det var en gade, hvor hun ikke ville bo for al verdens guld, en bred, snavset gade, der var sort af kulstøvet fra fabrikkerne, hvis brolægning var uordentlig og fuld af huller, hvori vandpytter stod og rådnede. På begge sider lå der en række skure, store værksteder med ruder, grå, ligesom ufuldendte bygninger, dynger af faldefærdigt murarbejde, ind imellem hvilke man traf på

landlige marker, berygtede hotel-garni'er og mistænkelige knejper.

Hun kunne ikke huske andet, end at fabrikken lå ved siden af en jernkram- og kludehandlers butik, en slags åben kloak i flugt med jorden, hvor der, efter hvad Goujet fortalte, hvilede for hundrede tusinder francs varer. Hun søgte nu at finde sig til rette midt i fabrikkernes larmen: gennem smalle skorstensrør oppe på taget hvæsede dampen stødvis voldsomt ud; et maskinsavskæreri udsendte nogle regelmæssige skrattende lyde, der omtrent lød, som om de voldsomt flængede i et stykke bomuldstøj; en knapfabrik rystede jorden ved sine maskiners dundren og hamren. Netop som hun så rådvild hen mod Montmartre og ikke vidste, om hun skulle gå længere, slog et vindstød soden fra en høj skorsten ned og forpestede gaden; hun måtte lukke øjnene og var halvkvalt, da pludselig taktfaste hammerslag nåede hendes øren: hun stod uden at vide det lige ud for fabrikken, hvilket hun kunne se på hullet med kludene ved siden af.

Hun var dog endnu tvivlrådig, da hun ikke vidste, hvor hun skulle gå ind. Et hullet plankeværk frembød en gennemgang, der syntes at føre ind til murstensdynger fra en bygning, der var under nedrivning. Da en pyt mudret vand spærrede vejen, var der lagt to planker tværs over den. Endelig dristede hun sig ud på plankerne, drejede til venstre og forvildede sig ind i en underlig skov af gamle kærrer, der lå med stængerne i vejret, og rester af huse, hvis bjælkeskrog stod tilbage. I baggrunden lyste en rød ild, og dannede et hul i det mørke her var. Lyden af hamrene var hørt op. Hun gik forsigtigt fremad, efter skæret, da en arbejder strejfede tæt forbi hende med ansigtet sort af

kulstøv og skæg under hagen og skævede til hende med sine blege øjne.

"De ved vel ikke," spurgte hun, "om det er her, at der arbejder en dreng, som hedder Étienne? ... Det er min søn."

"Étienne, Étienne?" gentog arbejderen med hæs stemme og vuggede frem og tilbage, "Étienne, nej, ham kender jeg ikke."

Ud af hans åbne mund strømmede denne alkoholstank, der kommer fra gamle brændevinstønder, når man tager spunsen ud. Og da han begyndte at smile spotsk ved dette møde med et kvindfolk i denne skyggefulde afkrog, trak Gervaise sig tilbage, mens hun fremmumlede:

"Det er da vel her, at hr. Goujet arbejder?"

"Å, Goujet!" sagde arbejderen, "jo, Goujet kender jeg. Er det for Goujets skyld, De kommer ... så skal De blive ved at gå indad."

Og han vendte sig om og råbte med en stemme, der klang som sprukkent kobber:

"Halløj, Gyldenmund, her er en dame til dig!"

Men en larm af jern kvalte hans råb, og Gervaise gik længere ind. Hun nåede en port og kiggede ind ad den. Det var en vældig sal, hvor hun i begyndelsen intet kunne skelne. Smedjen, der lå død hen, lyste i et hjørne med en mat stjerneglans, der i det omgivende mørke syntes endnu længere borte. Brede skygger flakkede om. Og af og til drog sorte masser forbi ilden og tilhyllede denne sidste lysplet, det var uforholdsmæssigt store mennesker, hvis vældige lemmer man kunne skimte.

Gervaise, der ikke vovede at gå længere på eventyr, kaldte henne fra døren med halv stemme:

"Hr. Goujet, hr. Goujet!"

Pludselig oplystes det hele. Under blæsebælgens pust var en hvid flamme slået i vejret. Skuret viste sig med sit bjælketag og sine grove bindingsværksmure, der ved hjørnerne var gjort stærkere ved murværk. Kulstøvet havde oversmurt dette rum med en gråagtig sod. Edderkoppespind hang ned fra bjælkerne ligesom pjalter, der var hængt til tørre deroppe, og som blev tungere år for år af snavs. Et virvar af gammelt jern, bulet husgeråd og vældigt værktøj fandtes rundt om på væggene, på hylder, på søm eller smidt hen i de mørke kroge. Og den hvidlige flamme slog stadig til vejrs, blændende, oplysende med et solstrejf det stampede gulv, de fire blanke stålambolte i deres blokke fik et skær af sølv iblandet guldstrejf.

Nu genkendte Gervaise Goujet på hans smukke gule skæg henne foran essen. Étienne trak blæsebælgen. To andre arbejdere stod hos. Hun så kun Goujet, gik hen imod ham og stillede sig foran ham.

"Hvad er det! Madam Gervaise!" skreg han op, og hans ansigt opklaredes, "det var da en behagelig overraskelse."

Men da kammeraterne gjorde store øjne, tog han sig i det og puffede Étienne hen til moderen:

"De kommer for at se til drengen … Han er flink, han begynder at få det rette håndelag."

"Å, det var rart!" sagde hun. "Det er ikke nemt at finde herind … Jeg troede mig ved verdens ende …"

Og hun gav sig til at fortælle om sin vandring. Så spurgte hun, hvorfor de ikke kendte Étiennes navn i værkstedet; og han forklarede hende så, at alle dér kaldte ham den lille Zouzou, fordi han havde håret klippet tæt som en zouav. Mens de talte sammen, drog Étienne ikke mere blæsebælgen, så flammen på

essen blev svagere og døde hen i et rosenrødt skær midt i skuret, der var blevet bælgmørkt. Smeden stod og stirrede på den unge, smilende kvinde, der tog sig så frisk ud i denne belysning. Da ingen af dem havde sagt noget en tidlang, men ligesom opslugtes at mørket, syntes han at komme i tanker om noget og brød tavsheden:

"De tillader nok, madam Gervaise, men jeg har noget at gøre færdigt. De bliver her, ikke? De er ikke nogen i vejen."

Hun blev stående. Étienne gav sig igen i lag med blæsebælgen. Essen flammede op og udsendte en regn af gnister, så meget mere som drengen, der ville vise sin moder sit håndelag, lod en sand orkan rase. Goujet, der stod ret op og holdt øje med en jernstang, som skulle glødes, ventede med tangen i hånden. Det stærke skær belyste ham voldsomt, uden at der faldt nogen skygge på ham. Hans skjorte, der var smøget op på armene, og stod åben i halsen, viste hans bare arme og hans nøgne bryst, hvis hud var rød som en ung piges med små, krøllede lyse hår, og som han stod dér med hovedet let bøjet ned mellem de svære, af muskler knudrede skuldre og med et opmærksomt blik i de blege øjne fæstet på flammen uden en blinken, gjorde han indtryk af en kæmpe, der hvilede i tryg tillid til sin styrke. Da stangen var hvidglødende, greb han den med tangen og huggede den med hammeren over på en ambolt i lige store stykker med lette slag, som om stangen havde været af glas. Derpå lagde han stykkerne igen ind i ilden og tog dem så ud derfra ét efter ét for at tildanne dem. Han smedede sekskantede nagler. Han anbragte jernstykket i et naglejern, bankede så den del af jernet, der skulle danne hovedet, fladt, hamrede derpå de seks kanter ud, kastede de færdige, endnu

rødglødende nagler ned på det sorte gulv, hvor deres livlige glans fortog sig; han vedblev uafbrudt med sin højre hånd at svinge en fem punds hammer og gjorde ved hvert hammerslag en enkelthed færdig, han tumlede og bearbejdede jernet med så stor en behændighed, at han samtidig kunne tale med alle og se sig omkring. Ambolten klang med en sølverne lyd. Han, på hvis pande der ikke perlede så meget som en dråbe sved, arbejdede ret af hjertens lyst og hamrede med en rigtig fornøjet mine løs uden at det tilsyneladende kostede ham mere anstrengelse end at klippe billeder ud om aftenen hjemme hos ham selv.

"Å, dette er små nagler på tyve millimeter," sagde han til svar på Gervaises spørgsmål. "Af dem kan man lave indtil tre hundrede stykker om dagen … Men der skal øvelse til, da armen hurtigt kommer ud af vanen."

Og da hun spurgte om, om håndleddet ikke blev stift hen imod arbejdsdagens slutning, gav han sig til at le hjerteligt. Mon hun antog ham for et pigebarn? Hans håndled havde nu slidt ordentligt i det i femten år; det var blevet til jern, i den grad havde det gnedet sig op ad værktøjet. For resten havde hun ret: en herre, der aldrig havde smedet en nagle eller en bolt, og som havde villet lege med hans fem punds hammer, han skulle nok kunne mærke det i armen efter et par timers tid. Det så jo nok ud som ingenting, men det kunne skam gøre det af med kraftige karle i løbet af nogle år.

De andre arbejdere gav sig imidlertid også til at hamre, alle på en gang. Deres store skygger dansede op og ned i lysskæret. De røde lyn, jernet udsendte, når det toges ud af essen, skar igennem det dybe mørke, og en regn af gnister spruttede ud for hvert hammerslag og strålede som sole omkring amboltene.

Gervaise følte sig betaget af smedjens larmen, hun var tilfreds og havde ingen lyst til at gå. Hun gjorde en stor omvej for at nå hen til Étienne uden at satte sine hænder i vove for at blive brændte, da hun i det samme så den snavsede og skæggede arbejder, hun havde henvendt sig til ude i gården, træde ind.

"Nå, De har fundet ham, madam?" sagde han med sit drukne gavtyvegrin. "Gyldenmund, du ved vel, at det var mig, der har sagt madammen, hvor du var at træffe."

Han, der hed Bec-Salé og kaldtes "Altid-tør-i-halsen", var en fandens karl, der fugtede sit jern med en pot brændevin om dagen. Han var gået ud for at tage sig en slurk, fordi han ikke følte sig fugtig nok til at kunne holde den gående til klokken seks. Da han hørte, at Zouzou hed Étienne, fandt han det rædsomt grinagtigt, og han gav sig til at le, så han viste sine sorte tænder. Så opdagede han, at han havde set Gervaise før. Det var jo ikke længere siden end i går, at han havde drukket en flaske sammen med Coupeau. Hun kunne bare spørge Coupeau om Bec-Salé, kaldet Altid-tør-i-halsen og han ville straks sige: "Det er en svend!" Å, det bæst til Coupeau! Han var en meget flink fyr, han gav hyppigt en omgang udenfor sin tur.

"Det glæder mig at vide, De er hans kone," vedblev han. "Han fortjener at have en smuk kone … Ikke sandt, Gyldenmund, madammen er en smuk kone?"

Han viste sig opmærksom og gik nærmere ind på Gervaise, der tog sin kurv op foran sig for at holde ham tre skridt fra livet. Goujet blev gnaven, da han forstod, at hans kammerat stiklede til ham på grund af hans venskab for Gervaise, og råbte:

"Hør en gang, vigtigpås, hvornår skal det være med de fyrre millimeters? … Er du oplagt nu, da du har skrutten fuld, din

forbandede drukkendidrik?"

Goujet ledte talen hen på en bestilling af nogle store bolte, som de nødvendigvis måtte være to om at hamre.

"Lige på minuttet, hvis du vil, store pattebarn," svarede Bec-Salé, kaldet Altid-tør-i-halsen. "Han patter på sin tommelfinger og vil spille mandfolk! Ja vist er du stor og stærk, men jeg har dog magtet dem, der var større."

"Ja, det er et ord, straks. Kom så og lad os begynde!"

"Her er jeg, kære djævel!"

Opildnede ved Gervaises nærværelse søgte de at udmærke sig. Goujet lagde de i forvejen tilhuggede stykker jern ind i ilden, derpå skruede han et stort naglejern fast på ambolten. Den anden havde imidlertid taget henne ved væggen to tyve punds hamre, værkstedets to store søsterhamre, som arbejderne kaldte "Line" og "Delle". Og han vedblev at prale, han talte om et halvt gros nagler, som han havde smedet til fyrtårnet i Dunkerque, det var fint arbejde, det var sager, der kunne udstilles på et museum. For fanden, han var ikke bange for af tage det op med hvem det skulle være; førend de fandt en karl som han, kunne de gennemrode alle hovedstadens knejper. De lo, men nu kunne de bare lukke øjnene op og se det, der nu blev at se.

"Madammen skal dømme," sagde han og vendte sig om imod den unge kone.

"Nu har du sludret nok!" råbte Goujet. "Zouzou, hæng nu i! Den er ikke hed nok, min dreng!"

Bec-Salé, kaldet Altid-tør-i-halsen, spurgte yderligere:

"Nå, vi slår vel sammen?"

"På ingen måde! Hver tager sin bolt, min rare ven!"

Den betingelse slog koldt vand i blodet på ham, og han blev til trods for sit praleri så uendelig tør i munden. Fyrre millimeters bolte hamret af én mand, det var aldrig set før; så meget mere, som boltene skulle have runde hoveder, et arbejde, der var fandens vanskeligt, et sandt mesterstykke. De tre andre arbejdere på værkstedet havde lagt deres arbejde til side for at se på de to; en lang, tør fyr ville holde en flaske vin på, at Goujet blev slået. Imidlertid tog de to smede hver sin hammer med lukkede øjne, fordi Fine vejede et halvt pund mere end Delle. Bec-Salé, kaldet Altid-tør-i-halsen, havde det held at lægge hånden på Delle; Gyldenmund faldt over Fine. Og mens de ventede på, at jernet skulle blive hvidglødende, stod den første, der igen var blevet stor på det, i stilling foran ambolten og sendte ømme blikke i retning af Gervaise; han knejsede, øvede sig i at sætte foden fast til jorden som en, der skal til at fægte, viste allerede den måde, hvorpå han af fuld kraft ville svinge Delle. Å, død og helvede, den var god; han kunne have lavet Vendôme-søjlen til pandekage!

"Nå, lad os så begynde!" sagde Goujet og lagde selv i naglejernet et stykke jern af tykkelse som en ung piges håndled.

Bec-Salé, kaldet Altid-tør-i-halsen, bøjede sig tilbage og svang Delle med begge hænder. Lille og vissen, som han var, med sit gedebukkeskæg og sine ulveøjne, der lyste under hans dårligt redte paryk, lagde han sig helt sammen ved hvert slag med hammeren, sprang så op fra jorden ligesom revet med af svinget. Han var en hidsig fyr, der sloges med sit jern i forbitrelse over at finde det så hårdt; og han udstødte endog en grynten, når han troede at have tildelt det et velrettet klask. Det kunne godt være, at brændevinen svækkede andres armkræfter,

men han havde trang til brændevin i årerne i stedet for blod; den slurk, han lige havde fået, varmede kadaveret som en kedel, han følte sig lige så forbandet stærk som en dampmaskine. Også jernet var bange for ham i aften; og han skulle hamre det, så det blev blødere end en skrå. Og Delle valsede, det var nok værd at se! Hun udførte det store "entre-chat", pusselankerne lige op i luften som et af pigebørnene i Élysée-Montmartre, der viser sine skørter; for det drejer sig jo om ikke at falde hen. Jernet var så nederdrægtigt, at det straks blev køligt. Med tredive hammerslag havde Bec-Salé, kaldet Altid-tør-i-halsen, formet hovedet på sin bolt. Men han stønnede, øjnene stod ud af hovedet, og han blev grebet af et heftigt raseri, da han hørte det knage i sine arme. Ude af sig selv, dansende og hylende, langede han bolten endnu to hug, ene og alene for at tage hævn for sit besvær. Da han så tog bolten ud af naglejernet, var den vanskabt og skævhovedet som en pukkelrygget.

"Hvad! Den er som drejet, ikke?" spurgte han straks med sin frækhed, idet han viste Gervaise sit arbejde.

"Ja, det forstår jeg mig ikke på," svarede Gervaise med en forsigtig mine.

Men hun så godt på bolten mærkerne af de to sidste slag med Delle, og hun var meget tilfreds; hun måtte bide sig i læberne for ikke at briste i latter, for nu havde Goujet de bedste udsigter.

Nu var det Gyldenmunds tur. Førend han tog fat, sendte han Gervaise et blik fuldt af tillidsfuld ømhed. Derpå udmålte han, uden at forhaste sig, afstanden, svang så hammeren højt i store regelmæssige buer. Han førte den med klassisk sikkerhed, afmålt og behændigt. I hans hænder dansede Fine ikke nogen som helst cancan, hun hævede sig og dalede nøjagtigt ned igen,

som en fin dame med alvorlig mine dansede menuet i gamle dage. Fines hæle bankede takten sindigt, og de slog ned på det glødende jern, på boltens hoved efter en forud lagt plan, først slog de jernet på midten fladt, derpå formede de det med en række rytmisk nøjagtige slag. Det var tydeligt, at det ikke var brændevin, Gyldenmund havde i årerne, det var blod, rent blod, der bankede voldsomt lige ud i hans hammer, og som ordnede arbejdet. En udmærket mand til sit arbejde, det var denne krabat! Han stod lige i fuld belysning fra essen. Hans korte hår, der krøllede over hans lave pande, og hans smukke, gule skæg, der faldt i lokker ned over hans bryst, tændtes i brand og oplyste hele ansigtet med deres guldtråde, et sandt guldåsyn! Hertil kom en hals som en søjle, hvid som et barns, et mægtigt bryst, bredt nok til, at en kvinde kunne ligge og sove tværs over det, runde skuldre og arme, der ligefrem syntes støbt efter en kæmpes i et museum. Når han løftede armene til slag, så man musklerne svulme, det var bjerge af kød, der rullede frem og stivnede under huden; hans skuldre, hans bryst og hans hals svulmede, han skabte klarhed omkring sig, han blev smuk, almægtig som en god gud. Tyve gange havde han slået med Fine, med øjnene fastnaglede til jernet, og for hvert slag åndende ud i fulde drag, og kun ved tindingerne viste der sig to store dråber sved. Han talte: enogtyve, toogtyve, treogtyve. Fine vedblev ganske roligt at neje anstandsfuldt som en fornem dame.

"Sikken en udspekuleret gavtyv!" mumlede Bec-Salé, kaldet Altid-tør-i-halsen, og grinede hånligt.

Gervaise, der stod lige overfor Gyldenmund, betragtede ham med et forventningsfuldt smil. Å gud, hvor mandfolkene dog

var dumme! Slog nu ikke disse to løs på deres bolte blot for at tage sig ud i hendes øjne? Å, hun forstod godt, at de stredes om hende med hammerslag; de var som to store røde haner, der gør haneben til en lille hvid høne. Man måtte finde på nye ting, ikke? Hjertet har alligevel undertiden en underlig måde at erklære sig på. Ja, denne larm af Delle og Fine på ambolten var til ære for hende; det var for hendes skyld, at jernet var slået fladt; det var for hendes skyld, at smedjen rystede og flammede som en ildebrand, mens den fyldtes med en hærskare af gnister. De hamrede deres kærlighed frem for hende, de stredes om hende, mens de kappedes om, hvem der hamrede bedst. Og sandt at sige, glædede det hende inderst inde, for når alt kommer til alt, holder kvinderne af opmærksomheder. Navnlig Gyldenmunds hammerslag vakte genlyd i hendes hjerte; de klang dér ligesom på ambolten, som en fin musik, der ledsagede hendes blods stærke banken.

Det forekom hende tåbeligt, men hun havde en fornemmelse af, at der blev boret noget ind i hende, noget stærkt, en smule af boltens jern. Før, ude i tusmørket, inden hun gik her ind, havde hun, mens hun gik langs hen ad de fugtige fortove, haft et ubestemt begær, en trang til noget lækkert, nu befandt hun sig tilfredsstillet, som om Gyldenmunds hammerslag havde bragt hende næring. Å, hun tvivlede ikke om, at han sejrede. Det var ham, hun skulle tilhøre. Bec-Salé, kaldet Altid-tør-i-halsen, var alt for grim, som han i sine skidne arbejdsklæder sprang rundt som en abekat, der er sluppet ud af buret. Og hun ventede, blodrød i hovedet, og alligevel lykkelig ved den stærke hede, følte hun en nydelse ved at blive rystet fra hoved til fodsål af Fines sidste hammerslag.

Goujet talte stadig.

"Og otteogtyve!" råbte han endelig, og satte hammeren ned på gulvet. "Den er færdig, De kan selv se efter!"

Hovedet på bolten var glat, smukt, uden nogen ujævnhed, et sandt guldsmedearbejde, kuglerundt, som var det støbt i en form. Arbejderne betragtede det og rystede på hovedet; der var ikke noget at sige, det var til at lægge sig på knæ foran. Bec-Salé, kaldet Altid-tør-i-halsen, forsøgte vel at gøre grin med det, men han våsede i det og måtte til sidst noget lang i ansigtet vende tilbage til sin ambolt. Gervaise var imidlertid rykket hen imod Goujet for at se bedre. Étienne havde sluppet blæsebælgen, smedjen lå på ny hen i mørke og det røde solnedgangsskær gik pludselig over til mørk nat. Både Goujet og Gervaise følte en sødme, da de mærkede denne nat indhylle dem her i dette skur, der var sort af sod og jernfilspåner og opfyldt af stanken fra gammelt jern; de ville ikke have troet sig mere ene i Vincennesskoven, hvis de havde holdt et stævnemøde på et skjult sted. Han tog hendes hånd, som om han havde erobret den.

Da de så kom udenfor, vekslede de ikke et ord. Han kunne ikke finde på noget, han sagde kun, at hun havde kunnet følges med Étienne, hvis der ikke endnu havde været en halv time tilbage af arbejdstiden. Da hun langt om længe gik, kaldte han hende tilbage og søgte at beholde hende nogle minutter endnu.

"Kom dog, De har ikke set alt. Nej, her er virkelig noget meget interessant."

Han førte hende til højre, ind i et andet skur, hvor hans fabriksherre havde indrettet et helt mekanisk værksted. På dørtærsklen stod hun stille, grebet af en instinktmæssig frygt.

Den vældige sal rystede under maskinernes larm, og store skygger med gloende røde øjne flakkede lid og did. Men han forsikrede hende smilende, svor hende til, at der var intet at være bange for; hun skulle kun passe på ikke at lade sine skørter slæbe alt for nær hen til maskinernes tandhjul. Han gik først, hun fulgte efter i denne øredøvende larm, hvor alle arter af støj peb og brummede, midt ind i disse røgskyer, der var befolket med ubestemmelige væsner, travle, sorte mænd, maskiner, der svang deres arme, uden at hun kunne skelne dem fra hinanden. Gangene imellem maskinerne var meget smalle, de måtte skræve over forhindringer, hoppe over huller, træde til side for at undgå en kærre. Man kunne ikke høre, hvad man sagde. Hun så intet mere, alt dansede rundt for hende. Så følte hun ovenover sit hoved en stærk raslen af vinger, hun hævede øjnene, og hun stod stille ved at se drivremmene, de lange bånd, der strakte henover loftet et vældigt edderkoppespind, hvor hver enkelt tråd spandt sig ud i det uendelige; dampmaskinen stod skjult i en krog, bag et lille stykke mur, drivremmene syntes derfor at løbe ganske af sig selv, det så ud, som hentede de inde fra mørket svingkraften, mens de regelmæssigt vedblev at glide frem lydløst som en fugl om natten. Hun var lige ved at falde, da hun stødte mod et af rørene fra en ventilator, der forgrenede sig ud over det stampede gulv og sendte sit skarpe vindpust til de små esser, som var anbragt i nærheden af maskinerne.

Han begyndte at vise hende, hvad de kunne udrette; han lod luften strømme hen til en ovn; vældige flammer strakte sig fra alle sider vifteformet i vejret: en flammende, blændende kniplingskrave med en næppe synlig laktone over sig; lyset var

så klart, at arbejdernes små lamper tog sig ud som skyggedråber i solen. Så hævede han stemmen for at forklare hende de maskiner, de gik forbi: dér var de mekaniske sakse, der spiste jernstænger, idet de ved hvert klip skar et stykke af og så spyttede dem ét efter ét bagud; så var der nogle høje og indviklede bolte- og naglemaskiner, der smedede hovederne med et eneste tryk af deres vældige skrue; så var der afpudsningsmaskiner med støbejernsvinger og en støbejernsskive, der rasende piskede luften, hver gang den afpudsede ujævnhederne; der var endvidere skrueskæremaskiner, der betjentes af arbejdersker, de tilskar boltene og deres skruegange, mens deres stålhjul, der skinnede af den fede olie, regelmæssigt snurrede rundt og rundt.

Hun kunne således følge hele forarbejdelsen lige fra jernstængerne stod stablet op imod væggene og indtil de var forarbejdet til bolte og nagler, hvoraf der stod kasser fulde i alle kroge. Nu forstod hun det hele og smilede, mens hun bøjede hovedet, men hun blev alligevel stående en smule beklemt ved at føle sin egen lidenhed og skrøbelighed midt imellem disse rå metalarbejdere, og hun vendte sig ofte forstemt om, når en afpudsningsmaskine pludselig udsendte sin dumpe hvæsen. Hun vænnede sig til mørket og så, når en ovn pludselig kastede sin flammekraves lys i vejret, gangene, hvor ubevægelige mænd passede hjulenes åndeløse svingen-rundt. Og mod hendes vilje var det altid til loftet, hendes blik søgte hen, til selve maskinernes liv og blod, til de smidige drivremme, hvorfra hun med luende øjne så den vældige og tavse kraft gå ud gennem loftsbjælkernes ubestemmelige mørke.

Goujet var imidlertid standset foran en af naglemaskinerne. Han stod dér og stirrede tankefuldt og med sænket hoved på den. Maskinen smedede fyrretyve millimeters nagler med en kæmpes rolige lethed. Og intet var i virkeligheden mere ligefremt. Fyrbøderen tog jernstykket ud af ovnen. Pådriveren lukkede det inde i naglejernet, som en vandstråle uafbrudt fugtede for at undgå at stålet blødgjordes; og når det var gjort, sænkedes skruen, og bolten sprang ned på jorden med sit hoved så rundt, som var det støbt i en form. På tolv timer kunne denne forbandede maskine forarbejde flere centner. Goujet var ikke ondsindet af sig, men i visse øjeblikke kunne han nok have lyst til at gribe Fine og knuse dette jernbæst til plukfisk i forbitrelse over at se kraftigere arme end sine egne. Det voldte ham stor sorg, selv om han kunne trøste sig med, at kødet ikke kunne tage kampen op med jernet. En dag ville maskinen alligevel dræbe arbejderen; daglønnen var jo allerede faldet var tolv til ni francs, og der var tale om at nedsætte den yderligere; når alt kom til alt, var der ikke noget muntert ved disse store bæster, der lavede nagler og bolte, som det kunne være medisterpølser. Han stirrede på den i en tre minutter uden at sige noget; han rynkede øjenbrynene, og hans smukke gule skæg strittede som børster. Derpå lagde der sig et blødt udtryk af blidhed og tålmodighed over hans træk.

Han vendte sig om imod Gervaise, der trykkede sig ind imod ham, og så sagde han med et sørgmodigt smil:

"Hm! Den tager nok så net vort levebrød fra os! Men måske kan det senere blive til lykke for alle."

Gervaise brød sig lidet om, hvad der var til lykke for alle. Hun fandt, at de maskinforarbejdede bolte var dårligt lavet.

"De forstår mig nok," råbte hun ivrigt, "de er alt for godt lavet. Jeg synes bedre om Deres. På dem mærker man i det mindste en kunstners hånd."

Hun voldte ham en stor glæde ved at tale således, fordi han et øjeblik havde været bange for, at hun skulle foragte ham, efter at hun havde set maskinerne. For fanden, selv om han havde flere kræfter end Bec-Salé, kaldet Altid-tør-i-halsen, var maskinerne endnu stærkere end han. Da han endelig skiltes fra hende i gården, trykkede han på grund af sin store glæde hendes hænder så voldsomt, at han var lige ved at knuse dem.

Gervaise gik hver lørdag hen til Goujets for at bringe dem deres vasketøj. De boede stadig i det lille hus i Rue Neuve de la Goutte-d'Or. Det første år havde hun regelmæssigt betalt tyve francs af hver måned på de fem hundrede francs; for ikke at gøre regnskabet alt for indviklet, talte de kun kontrabogen sammen ved månedens slutning, og hun lagde det nødvendige kontante beløb til for at nå de tyve francs, for Goujeternes vaskeregning oversteg næppe syv eller otte francs om måneden. Hun havde således afbetalt omtrent halvdelen af beløbet, da hun en dag, hun skulle betale husleje ikke vidste sine arme råd, fordi en del kunder havde vist sig u-ordholdne, hun havde så måttet tage sin tilflugt til Goujets og låne sin husleje hos dem. To gange senere havde, hun, for at betale sine arbejdersker ligeledes henvendt sig til dem, så at hendes gæld nu var vokset til fire hundrede og fem og tyve francs.

Nu gav hun ikke mere en skilling kontant, men afbetalte alene ved at vaske for dem. Det var ikke fordi hun sled mindre eller fordi hendes forretning var blevet dårlig. Tværtimod! Men der var huller hjemme hos hende, og pengene havde en

tilbøjelighed til at smelte bort mellem fingrene på hende, hun var tilfreds, når hun kunne få dem til at slå til. Herre gud, når man bare kunne leve, havde man ingen grund til at klage, vel? Hun begyndte at blive tyk, og hun indrømmede sin spirende fedme alle mulige bekvemmeligheder, uden mere at have styrke til at ængstes ved tanken på fremtiden. Pokker i vold med den! Pengene kom altid, de rustede bare ved at lægges til side. Madam Goujet vedblev imidlertid at være som en moder for Gervaise. Hun skændte ofte med blidhed på hende, ikke for pengenes skyld, men fordi hun holdt af hende og var bange for, at hun skulle gå nedenom og hjem. Hun talte ikke et ord om sine penge. Når alt kom til alt, opførte hun sig meget hensynsfuldt.

Dagen efter Gervaises besøg i smedjen var det netop den sidste lørdag i måneden. Da hun nåede hen til Goujets, som hun altid selv bragte tøjet, var hun så ødelagt af at bære på sin kurv, at hun måtte sætte sig og puste ud i et par minutter. Der var ingen, der kunne tænke sig, hvor linned vejede til, navnlig når der var lagener imellem.

"De har det vel alt sammen?" spurgte madam Goujet.

Hun var meget streng i det kapitel. Hun forlangte at få sit vasketøj tilbage, uden at der manglede et eneste stykke, for en ordens skyld, sagde hun. Hun stillede ligeledes det forlangende, at Gervaise skulle komme nøjagtigt den bestemte dag, og altid på samme tid; på den måde var der ingen af dem, der spildte sin tid.

"Ja, naturligvis er det der alt sammen," svarede Gervaise smilende. "De ved jo nok, at jeg aldrig glemmer noget."

"Det har De ret i!" indrømmede madam Goujet hende. "De begynder at sløje af, men i så henseende holder De Dem upåklageligt endnu."

Og mens den gamle kone holdt den tale, tømte Gervaise sin kurv og lagde tøjet på sengen; hun sved ikke strygetøjet og rev det heller ikke i stykker, som så mange andre, eller flåede knapper af med strygejernene; kun anvendte hun alt for megen blånelse og stivede skjortebrysterne for meget.

"Hør nu, det er ligesom papir," sagde madam Goujet og fik et af skjortebrysterne til at knage. "Min søn klager ganske vist ikke, men det skærer ham i halsen. I morgen, når vi vender hjem fra Vincennes, vil hans hals sidde i blodigt kød."

"Nej, det må De ikke sige!" udbrød Gervaise bedrøvet. "Stadseskjorterne må være en smule stive, ellers kunne man jo lige så godt have en ren klud på kroppen. Se bare til de fine herrer! Jeg gør selv alt Deres tøj i stand. Aldrig er der en af mine arbejdersker, der så meget som rører ved det, og jeg er omhyggelig med det, forsikrer jeg Dem. Jeg ville hellere gøre det ti gange om, fordi det er til Dem, forstår De."

Hun rødmede let, mens hun fremstammede de sidste ord. Hun var bange for at vise den fornøjelse, hun følte ved at, stryge Goujets skjorter. Ganske vist, hun havde ingen smudsige tanker, men hun følte sig ikke desto mindre en smule undselig.

"Nå, jeg udsætter ikke på Deres arbejde, De skiller Dem udmærket ved det, det ved jeg godt," sagde madam Goujet. "Se for eksempel den kappe dér, den er udmærket. Det er kun Dem, der kan få broderier så smukt frem. Og piberne er nydeligt akkurate! Jo, jeg kan straks se, det er Dem, der har strøget dem. Det er let at se, når De har overladt om det så kun er et

viskestykke til en af Deres arbejdersker. Ikke sandt, så bruger De nok en smule mindre stivelse? Goujet bryder sig ikke om at se ud som en laps."

Hun havde imidlertid taget kontrabogen og slettet stykkerne ud med en blækstreg. Det var alt sammen i orden. Da de gjorde op, så hun, at Gervaise beregnede seks sous for en kappe; hun gjorde indsigelser, men hun måtte indrømme, at det i grunden ikke var dyrt i forhold til arbejdet, nej, fem sous for en herreskjorte, fire for et par fruentimmerbenklæder, halvanden for et pudevår og én for et forklæde, det var ikke dyrt i betragtning af, at mange vaskerkoner tog en halv eller en hel sous mere for stykket af den slags tøj. Derefter, da Gervaise havde talt det snavsede tøj op og madam Goujet skrevet det ind i bogen, pakkede Gervaise det ned i sin kurv, men hun gik alligevel ikke, blev stående forlegen, hun havde øjensynlig en bøn på læberne, som hun undså sig meget ved.

"Madam Goujet," sagde hun langt om længe, "hvis det ikke var Dem til besvær, ville jeg gerne have pengene for vasketøjet i denne måned."

Denne måned var netop temmelig stor, regningen, som de lige havde talt sammen, løb op til ti francs og tyve sous.

Madam Goujet betragtede hende et øjeblik med en alvorlig mine, så svarede hun:

"De skal få dem, mit barn, hvis De gerne vil have dem. Jeg vil ikke nægte Dem de penge, når De trænger til dem. Men det er rigtignok ikke vejen til at få Deres gæld afbetalt; jeg siger dette for Deres egen skyld, forstår De nok. De skulle sandelig passe på!"

Gervaise bøjede hovedet og tog mod denne formaning, mens hun stod og hakkede i det. De ti francs skulle bruges til at fuldstændiggøre et afdrag, hun havde forpligtet sig til overfor sin kokshandler. Men madam Goujet blev strengere, da hun hørte det ord afdrag. Hun fremstillede sig selv til mønster: hun havde indskrænket sine udgifter, lige siden de havde nedsat hendes søns dagløn fra tolv til ni francs. Når man ikke så sig for i sin ungdom, kom man til at krepere af sult i sin alderdom. Dog holdt hun igen på sin vrede, hun sagde ikke til Gervaise, at hun alene gav hende deres vasketøj for at give hende lejlighed til at betale af på sin gæld; tidligere havde hun selv vasket alt, og hun ville igen give sig til at vaske det alt sammen, hvis vasken vedblev at trække så store beløb ud af lommen på hende. Da Gervaise havde fået de ti francs og syv sous, takkede hun og skyndte sig af sted. Og ude på trappegangen følte hun sig let om hjertet, hun havde lyst til at danse, for hun var allerede vant til de vanskeligheder og nedværdigelser, der fulgte med, når man skal skaffe penge, og hun huskede af disse besværligheder kun lykken over at være ude over dem, indtil de næste gang stod for hånden.

Netop denne eftermiddag havde Gervaise et løjerligt møde, da hun gik ned ad trappen fra Goujets. Hun måtte med sin kurv presse sig op imod rækværket for at give plads for et stort kvindfolk med bart hoved, der gik opad og i hånden havde en ganske frisk makrel med blødende gæller, indsvøbt i et stykke papir. Og da hun skulle se sig for, opdagede hun, at det var Virginie, det pigebarn, hun i sin tid havde givet en endefuld i vaskehuset. De så hinanden lige ind i ansigtet, og Gervaise lukkede sine øjne, for hun troede, at hun ville få makrellen lige i

synet. Men nej, Virginie sendte hende et svagt smil. Gervaise, hvis kurv spærrede trappen, ville derfor vise sig høflig:

"Jeg beder Dem om forladelse," sagde hun.

"Alt forladt!" svarede den høje brunette.

Og så blev de stående på trappen og faldt i snak, de var med ét blevet gode venner, uden at have vovet en eneste hentydning til fortiden. Virginie, der var niogtyve år gammel, var blevet et prægtigt fruentimmer, rank og dog godt i stand, med det en smule lange ansigt indrammet af to blanke, kulsorte fletninger. Hun fortalte straks sit levnedsløb for at tage sig ud: nu var hun gift, hun havde i foråret ægtet en tidligere snedker, der lige var kommet ud af tjenesten og som søgte plads som politibetjent, fordi en sådan plads var sikrere og finere end snedkeriet. Hun havde lige købt en makrel til ham.

"Han elsker makrel!" sagde hun. "De må have lidt lækkert, disse væmmelige mandfolk, ikke sandt? Men gå dog med op, så skal De se, hvorledes vi har det. Her står vi i en forrygende træk."

Da Gervaise, efter at hun havde berettet om sit giftermål, fortalte hende, at hun havde boet i den lejlighed og endog født en datter dér, trængte Virginie endnu ivrigere på, at hun skulle gå med op. Det gjorde en altid godt at gense de steder, hvor man havde varet lykkelig. Hun havde i fem år boet på den anden side vandet i Gros-Caillou. Det var dér, hun havde lært sin mand at kende, mens han endnu var i tjenesten. Men hun drømte evig og altid om at komme tilbage til Goutte-d'Or-kvarteret, hvor hun kendte alle. Og i de sidste fjorten dage havde hun boet dør om dør med Goujets. Å, alle deres sager

stod rigtignok endnu hulter til bulter, dem måtte de få i orden lidt efter lidt.

Så oppe på trappeafsatsen sagde de endelig deres navne.

"Madam Coupeau."

"Madam Poisson."

Og derefter kaldte ile hinanden med stærkt eftertryk madam Poisson og madam Coupeau, alene for den fornøjelse at være fine damer, de, der tidligere havde kendt hinanden i forhold, som kun lidet stemte overens med den katolske religion. Gervaise nærede imidlertid en del mistillid. Måske den lange brunette bare beherskede sig for desto bedre at tage hævn for den strambuks i vaskehuset, måske gik hun rundt med en eller anden ondsindet plan. Gervaise lovede sig selv at tage sine forholdsregler. Da Virginie lige i øjeblikket viste sig overmåde venlig, måtte hun jo også være venlig.

Oven på i værelset sad Poisson, ægtemanden, og arbejdede ved et lille bord henne ved vinduet, det var en mand på femogtredive år, med gusten ansigtsfarve, rødt overskæg og fipskæg. Han lavede små æsker. Hertil brugte han alene en pennekniv, en saks, der var af størrelse som en neglefil og en krukke med lim. Træet, som han anvendte, var gamle cigarkasser eller tynde, upolerede mahogniflader, og han anvendte sin tid til at udskære og udsmykke disse med en ganske overordentlig omhu. Så lang som dagen var lavede han fra den ene ende af året til den anden en og samme æske, otte centimeter lang og seks høj, dog opfandt han nye former for lågene, nye inddelinger af rummene. Det var for at more sig, for at få tiden til at gå, mens han ventede på sin udnævnelse til politibetjent. Fra sin tidligere beskæftigelse som snedker havde

han kun bevaret denne lidenskab for de små æsker. Han solgte ikke sine arbejder, han skænkede dem som gaver til folk af sit bekendtskab.

Poisson rejste sig, hilste høfligt på Gervaise, som hans kone forestillede for ham som en gammel veninde. Han sagde ikke ret meget, men tog straks igen fat på sin lille sav. Fra tid til anden sendte han dog et blik hen på makrellen, der lå på kanten af kommoden. Gervaise var meget tilfreds ved at gense sin gamle bolig; hun fortalte, hvor hendes møbler havde stået, og hun viste stedet, hvor hun havde født på gulvet. Det var underlige ting, man kunne opleve! Da de to havde tabt hinanden af syne i tidligere tider, var der nok ingen af dem, der havde troet, at de skulle træffe hinanden igen, således at den ene efter den anden skulle bo i samme værelse. Virginie fortalte endnu flere småting om sig selv og sin mand: han havde arvet en smule efter en tante, og han ville uden tvivl senere indrette en egen forretning til hende, for øjeblikket beskæftigede hun sig med syning, hun rimpede af og til en kjole sammen. Endelig, efter en god halv times forløb, ville Gervaise gå. Poisson vendte sig næppe om imod hende. Virginie, der fulgte hende ud, lovede at besøge hende til gengæld; for resten ville hun unde hende sin søgning, det forstod sig af sig selv. Da Virginie vedblev at holde Gervaise tilbage på asfalten, faldt det denne ind, at den anden ønskede at tale til hende om Lantier og sin søster Adele, polerersken. Det opbragte hende stærkt, men ikke ét ord blev der ytret om disse kedsommelige sager, de skiltes, idet de med en meget elskværdig mine sagde på gensyn til hinanden.

"På gensyn, madam Coupeau!"

"På gensyn, madam Poisson!"

Det blev begyndelsen til et meget fortroligt venskab. Otte dage senere kunne Virginie ikke mere gå forbi Gervaises forretning uden at kigge indenfor; og hun sladrede to-tre timer bort, så at Poisson, der blev urolig og troede, hun var kørt over, kom med sit tavse, gustne ansigt hen for at søge efter hende. Ved således daglig at se Virginie følte Gervaise snart en besynderlig forudanelse: hun kunne ikke høre hende begynde på en sætning, uden at hun troede, at hun nu gav sig til at tale om Lantier; hun selv tænkte uafladeligt på Lantier, al den tid, Virginie var der. Det var fandens dumt, for når alt kom til alt, brød hun sig pokker om Lantier eller om Adele, eller om, hvad de to var blevet til; ingensinde havde hun spurgt om det, ja, hun følte endog ingen nysgerrighed efter at høre om dem. Nej, dette tog hende uden hendes vidende og vilje. Hun havde tanken om dem i hovedet på sig, som man har et tosset omkvæd på læberne uden at kunne blive det kvit. For resten nærede hun ikke noget nag til Virginie, der ganske sikkert var uden skyld i så henseende. Hun fandt megen fornøjelse i at være sammen med hende, og holdt hende ti gange tilbage, førend hun gav slip på hende.

Imidlertid var vinteren kommet, den fjerde vinter, Coupeaus boede i Rue de la Goutte-d'Or. Det år blev december og januar ganske særlig strenge. Det var en knagende frost. Fra nytårsdag blev sneen liggende i tre uger på gaderne uden at smelte. Det hæmmede ikke arbejdet, tværtimod, for vinteren er den bedste årstid for strygersker. Det var rart at være i butikken! Man så aldrig dér is på ruderne, således som hos urtekræmmeren og hattemageren lige overfor. Strygeovnen, der var proppet med

koks, blev ved at udsende en sand badstuehede, tøjet dampede, så man kunne tro sig midt på sommeren. De havde det godt og lunt bag de lukkede skodder, så lunt, at de til sidst slumrede ind med åbne øjne. Gervaise sagde smilende, at hun indbildte sig at være på landet. Vognene gjorde virkelig ikke nogen støj, når de rullede hen over sneen; og det var knapt nok, at de kunne høre fodgængernes skridt; i denne frostens stilhed hørtes kun børnestemmer, det var en flok unger, der havde lavet en lang glidebane ned ad rendestenen udenfor smedjen og nu skrålede op. Gervaise gik undertiden hen til døren og tørrede med hånden duggen af en af ruderne for at se, hvorledes nabolaget havde det i denne forbandede kulde, men der var ingen, som stak blot næsetippen udenfor nabobutikkerne, hele nabolaget syntes, indhyllet i sne, at ligge i dvale, og hun vekslede kun et lille nik med kulhandlersken ved siden af, der, nu da det frøs så stærkt, gik frem og tilbage med bart hoved og et grin fra den ene side af ansigtet til den anden.

Hvad der navnlig var rart i dette hundevejr var at få sig en kop rigtig varm kaffe ved middagstid. Arbejderskerne kunne ikke beklage sig, Gervaise lavede den meget stærkt og brugte ikke mere end fire korn cikorie, hendes kaffe lignede aldeles ikke madam Fauconniers, der var det rene skyllevand. Kun når den gamle madam Coupeau påtog sig at hælde vandet gennem tragten, varede det en evig tid, fordi hun slumrede ind over kedlen. Så, mens arbejderskerne efter frokost ventede på kaffen, glattede de lidt på tøjet.

Således hændte det dagen efter Helligtrekongers dag, klokken slog halv et, og der var ingen kaffe færdig. Den dag ville det slet ikke løbe igennem. Madam Coupeau slog på tragten

med en lille ske, og de hørte dråberne falde en efter en, ganske langsomt uden at have nogen hast.

"Lad den blot stå i fred," sagde den lange Clementine. "Den bliver ellers bare tyk. I dag bliver den ganske sikkert både til at spise og drikke."

Den lange Clementine tog fat på sin niende manchetskjorte, hvis læg hun løsnede med spidsen af en negl. Hun var så rædsomt forkølet, at hendes øjne var ophovnede, og hun blev overfaldet af sådanne hosteanfald, at hun knækkede helt sammen over randen af arbejdsbordet. Alligevel havde hun ikke engang et tørklæde om halsen, men stod og frøs i en tynd, ulden kjole til atten sous meteren. Ved siden af hende stod madam Putois, der var indhyllet i flonel og pakket ind lige op til ørene, og strøg et skørt, som hun drejede rundt på kjolebrættet, hvis smalle ende hvilede på ryggen af en stol, og nedenunder var der bredt et lagen ud for at hindre, at skørtet skulle blive tilsmudset ved at slæbe mod gulvet. Gervaise havde alene for sit vedkommende lagt beslag på halvdelen af arbejdsbordet med nogle broderede musselins gardiner, på hvilke hun førte jernet lige op med armen udstrakt, for at undgå gale folder. Pludselig løftede hun hovedet, da kaffen gav sig til at løbe voldsomt; det var den skeløjede Augustine, der var kommet til at stikke et hul midt i papiret ved at bore en ske ned i tragten.

"Vil du bare passe dit arbejde!" råbte Gervaise. "Hvad er det, der stikker dig? Nu kommer vi til at drikke det bare pludder."

Mutter Coupeau havde stillet fem glas ved siden af hinanden på et tomt hjørne af arbejdsbordet. Så slap arbejderskerne deres jern. Gervaise skænkede altid selv kaffen efter at have lagt to stykker sukker i hvert glas. Det var det øjeblik, de længtes

efter hele dagen igennem. I dag, ligesom de alle havde taget deres glas og sat sig på en lille bænk foran strygeovnen, gik døren fra gaden op, og Virginie trådte ind, rystende af kulde.

"Å, kære børn, det bider skam i dag!" sagde hun. "Jeg kan ikke mærke, at jeg har øren. Sikken en nederdrægtig kulde!"

"Hvad! Er det madam Poisson?" udbrød Gervaise. "Nå, De kommer lige tilpas ... Værs'go' og drik en kop kaffe med os."

"Jeg siger min tro ikke nej ... Bare man går lige over gaden, bliver ens ben til is."

Heldigvis var der kaffe på kanden. Mor Coupeau hentede et sjette glas. Og Gervaise lod af høflighed Virginie selv tage sukker. Arbejderskerne rykkede sammen, gjorde en lille plads til hende i nærheden af strygeovnen. Hun rystede af kulde, hendes næse var rød, og hun trykkede sine stivfrosne hænder ind mod sit glas for af varme dem op. Hun havde været lige overfor hos urtekræmmeren, hvor man gerne kunne få lov at fryse ihjel, mens man ventede på et fjerdingspund schweizerost. Og så brød hun ud i begejstring over den dejlige varme i strygeriet: sandelig, man kunne have troet, at man kom ind i en ovn, den ville kunne genopvække en død, den kildrede så yndigt på huden. Da hun så var tøet op, strakte hun sine lange ben ud fra sig. De nippede nu alle seks sindigt til deres kaffe i den klamme luft, der steg op fra tøjet, mens arbejdet hvilede. Mor Coupeau og Virginie var de eneste, der sad på stole; det tog sig ud, som sad alle de andre på gulvet, så lav var deres bænk: den skeløjede Augustine sad virkelig på gulvet og havde trukket en ende af lagenet, der lå under skørtet, frem for at strække sig på. De talte ikke, men sad med næsen ned i glassene og nød kaffen.

"Den er skam god!" erklærede Clementine.

Men i det samme fik hun et hosteanfald, som var lige ved at kvæle hende. Hun lænede hovedet op mod væggen for at hoste stærkere.

"De er net tilredt," sagde Virginie. "hvor er De dog blevet så forkølet?"

"Ja, hvem kan vide det!" svarede Clementine og tørrede ansigtet med sit ærme. "Det må være forleden aften. Der var to oppe at slås ved udgangen fra *Balkonen*. Det havde jeg lyst at se på, og så blev jeg stående der lidt i sneen. Å, sikken et slagsmål! Det var til at le sig fordærvet over. Den ene fik en blodig næse; blodet dryppede ned på jorden. Da den anden så blodet – det var en lang bønnestage, som jeg – kan det nok være, at hun smurte haser. Så om natten begyndte jeg at hoste. Det kan ikke nytte at nægte det, mandfolkene er nogle bæster, de skal nok sørge for at være tildækkede hele natten."

"Det er en nydelig opførsel!" brummede madam Putois. "De tager jo livet af Dem selv, lille ven."

"Ja, hvis det nu morer mig at tage livet af mig! Når alt kommer til alt, er livet da ikke videre grinagtigt. At slide hele den udslagne dag for at tjene halvtredsindstyve sous, at lade sig stege fra morgen til aften foran en strygeovn, nej, ved De hvad, det er ikke efter mit hoved! Nå, denne forkølelse gør mig såmænd ikke den tjeneste at tage mig med sig; den går nok sin vej, ligesom den er kommet."

Der indtrådte et øjebliks tavshed. Dette fandens pigebarn til Clementine, der på dansebulerne førte an i cancan'en, bragte altid på strygeriet en bedrøvelig stemning til veje ved at tale om død og begravelse.

Gervaise kendte hende godt og indskrænkede sig til at sige:

"De er aldrig i godt humør, når De har været ude den foregående aften."

Sandt at sige havde Gervaise hellere set, at der ikke blev talt om slagsmål mellem kvindfolk. Hun holdt, på grund af den endefuld, hun havde givet Virginie i vaskehuset, ikke af, at der i hendes og Virginies nærværelse blev talt om slag med tøfler, lussinger og sådan noget.

Virginie så netop smilende på hende og sagde:

"Å, jeg så i går et ordentligt slagsmål. Det kan nok være, de kilede på hinanden."

"Hvem var dog det?" spurgte madam Putois.

"Det var jordemoderen her henne i enden af gaden og hendes pige, den lille lyshårede, De kender hende nok. En nederdrægtig tøs for resten. Hun råbte til den anden: "Ja, ja, du har skilt frugtkonen af med en unge! Hvis du ikke betaler mig mine penge, skal jeg melde dig til politiet!" Og hun blev ved at bruge kæften! Jordemoderen langede hende så en ordentlig en ud lige i snudeskaftet. Men så sprang den satans tøs lige ind på livet af hende, rev og kradsede hende, så hun var vist blevet til det bare plukfisk, hvis ikke spækhøkeren havde reddet hende fri af tøsens kløer."

Arbejderskerne lo tilfredse, så drak de sig alle sammen en slurk kaffe med en skadefro mine.

"Tror De, at hun har hjulpet til at fordrive et foster?" spurgte Clementine.

"Hvad fanden, rygtet går i kvarteret," svarede Virginie. "De forstår nok, at jeg ikke var til stede … Det hører for resten med til det håndværk. De hjælper såmænd alle sammen med til det."

"Nåda," sagde madam Putois, "man måtte da være rent forrykt, hvis man betroede sig i deres hænder. Nej tak, for at lade sig lemlæste! Ser De, her er et hovedmiddel. Hver aften skyller man et glas vievand ned og gør samtidig med tommelfingeren tre gange korsets tegn på maven. Så går det bort som en vind."

Madam Coupeau, som de troede var indslumret, rystede på hovedet for at gøre indsigelser. Hun kendte et andet middel, det var ufejlbarligt. Man skulle spise et hårdkogt æg hver anden time og så lægge spinatblade på lænderne. De fire andre kvindfolk blev alvorlige. Men den skeløjede Augustine, hvis latterudbrud altid kom ganske alene, uden at man nogensinde vidste hvorfor, gav sig til at klukke som en høne, det var nu hendes måde at le på! De havde glemt hende. Gervaise løftede op i skørtet og opdagede, at Augustine lå på lagenet og rullede sig som en gris med benene i vejret. Hun trak hende frem og gav hende en ørefigen. Hvad var det, hun lo ad, det fæ? Hvor kunne det falde hende ind at lytte, når voksne talte sammen! Hun skulle straks af sted med noget tøj til en veninde af madam Lerat i Batignolles. Alt mens hun talte, gav Gervaise hende kurven på armen og puffede hende hen imod døren. Den skeløjede satte et surt ansigt op, tudede og slæbte fødderne efter sig i sneen, da hun gik af sted.

Imidlertid drøftede mor Coupeau, madam Putois og Clementine de hårde æg og spinatbladenes virkekraft. Virginie, der stod hensunken i drømmerier, med sit glas kaffe i hånden, hviskede sagte hen for sig:

"Å herre gud! Man slår løs på hinanden, og man falder i armene på hinanden, det går alt sammen, når man bare har et

godt hjerte ..."

Og idet hun bøjede sig over imod Gervaise, sagde hun smilende:

"Nej, det er sikkert, jeg bærer ikke nag til Dem ... De husker nok det sammenstød i vaskehuset."

Gervaise blev meget forlegen. Det var det, hun havde frygtet. Nu anede hun, at talen også ville falde på Lantier og Adele. Strygeovnen brummede og udstrålede fra sit rødglødende rør en fordoblet hede. I den søvndyssende luft sad arbejderskerne, der trak det ud så længe som muligt med kaffen for at genoptage arbejdet så sent som muligt, og stirrede ud på sneen på gaden med mætte og dvaske udtryk. De betroede hinanden deres hemmeligheder, de fortalte, hvad de ville tage sig for, hvis de havde ti tusinde francs om året. Så ville de aldrig have bestilt noget, de ville være blevet siddende således om eftermiddagen og varmet sig og givet arbejdet en god dag. Virginie havde flyttet sig nærmere hen til Gervaise for at de andre ikke skulle høre, hvad hun sagde. Og Gervaise følte sig ganske modløs, sagtens på grund af den stærke hede, så blød og så fej, at hun ikke havde kraft til at vende samtalen hen på et andet emne; hun ventede endog på, hvad den lange brunette ville sige, med hjertet opfyldt af en spænding, der glædede hende, uden at hun ville tilstå det.

"Jeg er Dem da vel ikke til besvær?" spurgte Virginie. "Allerede tyve gange har jeg villet ud med sproget. Nå, siden vi endelig er kommet ind på det ... Vi kan da tale om det, ikke sandt? Nej, vær De ganske rolig, jeg bærer ikke nag til Dem for det, der er sket. På ære! Jeg nærer ikke spor af had til Dem."

Hun vendte bunden i vejret på sit kaffeglas for at få alt sukkeret med, sugede tre dråber ned med en svag hvislen af læberne. Halsen snærede sig sammen på Gervaise, mens hun stadig ventede på det, der ville komme, og spurgte sig selv, om Virginie nu også virkelig havde tilgivet hende den endefuld, for hun så, at hendes sorte øjne skød gullige gnister. Denne store djævelinde havde nok bare puttet sit nag i sin lomme og lagt sit lommetørklæde ovenpå.

"De havde jo en undskyldningsgrund," fortsatte hun. "De var blevet skammeligt, nederdrægtigt behandlet. Å, jeg dømmer retfærdigt. Jeg ville i Deres sted have taget en kniv."

Hun tog atter tre dråber, hun sugede dem over kanten af glasset. Så opgav hun sin slæbende stemme og tilføjede hurtigt uden at standse:

"Det bragte heller ikke dem lykke! Å gud, ikke spor af lykke! De var flyttet ud fanden i vold ad Glacière til, i en skidden gade, hvor man altid vadede i mudder til knæene. To dage senere tog jeg en morgen ud for at spise frokost med dem; det var en dejlig omnibustur, kan jeg forsikre Dem! Og vil De så tænke Dem, kære veninde, jeg fandt Dem allerede i færd med at tærske løs på hinanden. Sandelig, lige i det øjeblik, jeg trådte ind, knaldede de hinanden nogle ordentlige lussinger. Ha, ha, det var et par forelskede. De ved, at Adele ikke engang er en strikke værd. Hun er min søster, men det forhindrer mig ikke i at sige, at hun er et rigtigt svinebæst. Hun har spillet mig en mængde puds; det ville tage alt for lang tid at fortælle dem, og så er det noget, vi må ordne indbyrdes. Å, og Lantier? Ja, ham kender De jo, ham er der heller ikke meget ved. En lille herre, som giver strambuks for et godt ord, ikke sandt? Og han bruger

knytnæven, når han slår løs. Nå, de blev ved at banke hinanden af et ærligt hjerte. Når man gik op ad trappen, kunne man høre dem slås. En skønne dag kom politiet endogså. Lantier havde ønsket en oliesuppe, en skrækkelig ret, som de spiser nede i syden; og da Adele fandt den væmmelig, havde de givet sig til at kaste hinanden i ansigtet olieflasken, kasserollen, terrinen, kort sagt hele stadsen. Det var da endelig et optrin, der kunne bringe et helt kvarter i fyr og flamme."

Hun fortalte om andre slagsmål, om hele deres husførelse, kendte historier om dem, der fik hårene til at rejse sig på hovedet. Gervaise lyttede til alle disse historier uden at sige et ord, bleg og med en nervøs trækning i mundvigen, der lignede et lille smil. Det var nu snart syv år siden, hun havde hørt noget om Lantier. Aldrig havde hun troet, at Lantiers navn, når det således blev hvisket hende i øret, skulle volde hende hjertebanken, hun havde ikke vidst, at hun var så nysgerrig efter at vide, hvad der var blevet af denne skurk, der havde opført sig så slet imod hende. Nu kunne hun ikke mere være skinsyg på Adele, men hun tog sig alligevel en latter indvendig af de spektakler, denne havde haft med Lantier, hun så for sig dette pigebarns krop fuld af blå pletter, det var hendes hævn, og den morede hende. Hun ville såmænd gerne blevet siddende til den næste morgen for at høre på Virginies beretninger. Hun spurgte slet ikke, fordi hun ikke ville synes videre optaget af sagen. Det var, som om der pludselig var blevet udfyldt et hul for hende: hendes fortid lige til denne time gled nu lige over i hendes nuværende tilstand.

Imidlertid var Virginie færdig med at stikke sin næse ned i sit glas; hun sugede på sukkeret med halvlukkede øjne. Så forstod

Gervaise, at hun måtte sige noget, påtog sig en ligegyldig mine og spurgte:

"Og de bor stadig i Glacière?"

"Men nej dog!" svarede den anden. "Det har jeg altså ikke fortalt Dem? I de sidste otte dage har de ikke mere boet sammen. En skønne morgen tog Adele sit tøj og gik, og Lantier løb ikke bagefter, forsikrer jeg Dem."

Der undslap Gervaise et lille skrig, og hun gentog højt:

"De bor ikke mere sammen!"

"Hvem dog?" spurgte Clementine og afbrød sin samtale med mor Coupeau og madam Putois.

"Å, ingen," sagde Virginie, "det er nogen, De ikke kender."

Hun iagttog Gervaise og fandt hende stærkt bevæget. Hun rykkede nærmere og syntes at finde en ondsindet glæde i igen at tage fat på sine historier. Så spurgte hun pludselig, hvad hun ville gøre, hvis Lantier skulle begynde at sværme omkring hende, for når alt kom til alt, var mandfolk jo tossede, og Lantier var meget vel i stand til ak vende tilbage til sin første kærlighed. Gervaise rettede sig og optrådte meget bestemt, meget værdig. Hun var gift, hun ville vise Lantier døren, dermed var den sag ude af verden. Der kunne ikke mere være noget mellem dem, ja, hun ville end ikke række ham hånden. Sandelig, hun ville helt mangle hjerte, hvis hun en dag så til den mand.

"Jeg ved vel," sagde hun, "at Étienne er hans; det er et bånd, som jeg ikke kan bryde. Hvis Lantier ønsker at trykke Étienne til sit hjerte, skal jeg sende drengen til ham, fordi det er umuligt at forhindre en fader i at holde af sit barn. Men hvad mig angår, så ser De nok, madam Poisson, at jeg hellere ville lade mig

hugge i små stumper end tillade ham at røre ved mig med så meget som enden af en finger. Det er forbi."

Idet hun udtalte disse sidste ord, gjorde hun korsets tegn i luften for at besegle sin ed for stedse. Og ivrig efter at afbryde samtalen, gav hun det udsende af, at hun vågnede med et sæt, og råbte til sine arbejdersker:

"Hvad tænker I dog på? Tror I, at tøjet stryger sig selv ganske alene? ... I er nogle gode dovensidser ... Hopla, nu fat på arbejdet!"

Arbejderskerne forhastede sig ikke, bedøvede som de var af en dovenskabsdøs, blev de siddende med armene skøttede på deres knæ og stadig med det tomme glas, hvori der var en smule kaffegrums tilbage, i den ene hånd, og de blev ved at snakke sammen.

"Der var den lille Célestine," sagde Clementine. "Jeg kendte hende. Hun var nu tosset efter kattehår. De forstår, hun så kattehår over alt, hun vendte altid tungen således, fordi hun troede, hun havde munden fuld af kattehår."

"Jeg," begyndte madam Putois, "jeg har haft til veninde en kone, der havde en orm. ... Å, hvor de dyr er lunefulde. Den rev og sled i hendes mave, når hun ikke gav den hønsekød. Vil De tænke Dem, manden tjente syv francs, og de gik alle med til at kræse op for den orm."

"Jeg skulle have helbredet hende lige med det samme," faldt mor Coupeau ind. "Herre gud, man sluger en ristet mus. Det forgiver ormen med det samme."

Gervaise var selv på ny sunket tilbage i en behagelig ladhed, men nu rystede hun den af sig og rejste sig op. Nå, nu havde de drevet en hel eftermiddag bort! Det gav ikke noget i kassen!

Hun var den første til at tage fat på sine gardiner, men hun opdagede, at de var blevet tilsølet med en kaffeplet, og hun måtte, førend hun tog fat på jernet, gnide pletten af med en fugtig klud. Arbejderskerne strakte sig foran strygeovnen, satte sure ansigter op, mens de søgte efter deres jern. Lige idet Clementine tog fat igen, fik hun et voldsomt hosteanfald; så gjorde hun sin manchetskjorte færdig og hæftede manchetterne og halslinningen sammen med en knappenål. Madam Putois havde atter givet sig i lag med sit skørt.

"Nå, så på gensyn da!" sagde Virginie. "Jeg løb bare ned for at hente en fjerding schweizerost. Poisson må da tro, jeg er frosset ihjel på vejen."

Men da hun allerede var kommet tre skridt hen ad fortovet, lukkede hun igen døren op og råbte, at hun kunne se Augustine ved enden af gaden glide på glidebane sammen med nogle gadedrenge. Denne tøs var gået ud for over to timer siden. Hun kom nu løbende, rød i hovedet, forpustet, med sin kurv på armen og chignonen tilsølet af en snebold; og hun lod sig skælde ud, og fortalte så med en durkdreven mine, at man ikke kunne komme nogen vegne på grund af islag. En eller anden tyveknægt måtte for grins skyld have puttet nogle isstykker ned i hendes lommer, for efter et kvarters forløb gav hendes lommer sig til at vande butikken, som de havde været tagrender.

Nu gik alle eftermiddagene på denne måde. Butikken var blevet et tilflugtssted for kuldskære folk i nabolaget. Hele Rue de la Goutte-d'Or vidste, at dér var der varmt. Der kom uafbrudt snakkesalige kvindfolk, som varmede sig foran strygeovnen med skørterne løftet op lige til knæene. Gervaise var stolt af denne gode varme; og hun trak alverden derhen,

hun holdt "åbent hus", som Lorilleux's og Boches sagde nok så ondskabsfuldt. Sandheden var, at hun vedblev at være forekommende og hjælpsom, så hun endog fik fattigfolk til at gå indenfor, når hun så dem fryse udenfor. Hun havde navnlig kastet sit venskab på en tidligere malersvend, en gammel mand på 70 år, som boede på et lille kvistværelse dér på stedet, hvor han var ved at krepere af sult og kulde; han havde mistet sine tre sønner i Krimkrigen og levede af, hvad der kunne falde for, i de sidste to år havde han ikke mere kunnet holde på en pensel. Når Gervaise fik øje på fatter Bru, der trippede frem og tilbage i sneen for at varme sig, kaldte hun på ham, indrettede en plads til ham ved ovnen; ofte nødte hun ham til at spise et stykke brød med ost. Fatter Bru, hvis ryg var bøjet, hvis skæg var hvidt og hvis ansigt var rynket som et gammelt æble, blev siddende dér timevis uden at sige noget, lyttende til koksenes knitren. Måske fremmanede han erindringen om de halvtredsindstyve års arbejde på stigen, det halve århundrede han havde tilbragt med at male døre og hvidte lofter i alle fire verdenshjørner af Paris.

"Nå, fatter Bru," spurgte Gervaise ham undertiden, "hvad tænker De på?"

"På ingen ting og på alle slags ting," svarede han med en sløv mine.

Arbejderskerne spøgte med ham, sagde, at han led vist af kærlighedssorg. Men han faldt uden at høre på dem tilbage i sin tavshed, i sin sløve og grublende stilling.

Omtrent på denne tid gav Virginie sig igen til ofte at tale om Lantier til Gervaise. Det så ud, som hun fandt behag i at få denne til at beskæftige sig med sin tidligere elsker og at sætte hende i forlegenhed ved at gøre forskellige formodninger. En

dag sagde hun, at hun havde mødt ham, og da Gervaise vedblev at være tavs, sagde hun ikke mere, men den næste dag lod hun Gervaise høre, at han nok havde talt længe og meget kærligt med hende. Gervaise blev helt fortumlet ved disse hviskende samtaler henne i et hjørne af butikken.

Lantiers navn forårsagede hende stedse en brænden i hjertekulen, som om denne havde efterladt noget af sig selv dér under hendes hud. Ganske vist troede hun fuldt og fast på sig selv, hun ville leve som en hæderlig kvinde, fordi hæderligheden var det halve af lykken. Hun tænkte aldeles ikke på Coupeau i dette forhold, hun havde intet at bebrejde sig overfor sin mand, havde end ikke i tanken været ham utro. Når hun tænkte på smeden, blev hun rådvild og ulykkelig. Det forekom hende, at erindringen om Lantier, der genopstod hos hende og langsomt tog hende i besiddelse, gjorde hende utro mod Goujet, mod den kærlighed, de ikke havde tilstået hinanden. Det var bedrøvelige dage, hun levede, når hun troede sig skyldig overfor sin gode ven. Hun havde gerne ønsket, at han var den eneste, for hvem hun følte hengivenhed udenfor sin husstand. Denne følelse indtog en meget ophøjet plads i hendes hjerte oven over alle de liderlige tilbøjeligheder, hvis glød Virginie anede på hendes ansigt.

Da foråret kom, tog hun sin tilflugt til Goujet. Hun kunne ikke mere sætte sig hen på en stol og tænke på ingen ting, uden at hendes første elsker straks steg frem for hendes erindring: hun så ham forlade Adele, pakke sit tøj ned i den gamle kuffert og komme tilbage til hende med kufferten på vognen. Når hun gik ud, blev hun pludselig på gaden grebet af en tosset angst, hun troede at høre Lantiers skridt bag sig, hun vovede ikke at

vende sig om, hun rystede og indbildte sig at kunne føle, hvorledes han greb hende om livet med sine hænder. Hun var ganske sikker på, at han udspejdede hendes vej og at han ville falde ned over hende en eftermiddag: og denne forestilling fik den kolde sved til at sprække frem på hende, fordi han sikkert ville kysse hende på øret, som han fordum gjorde for at drille hende. Det var dette kys, der indjog hende skræk: det bedøvede hende, det fik blodet til at suse for ørene af hende, så at hun ikke kunne skelne andet end lyden af sit stærkt bankende hjerte. Når disse angstfornemmelser tog hende, var smedjen hendes eneste tilflugtssted, dér genvandt hun sin ro og sit smil under Goujets beskyttelse; hans klangfulde hammerslag jog hendes dårlige drømme på flugt.

Det var en lykkelig tid! Gervaise sørgede særlig omhyggeligt for sin kunde i Rue des Portes-Blanches, hun bragte ham altid hans linned selv, fordi denne vandring hver fredag var et udmærket påskud til at gå gennem Rue Marcadet og se indenfor i smedjen. Når hun drejede om hjørnet af gaden, følte hun sig let og munter, som var hun kommet ud på landet her midt imellem disse ubebyggede grunde og snavsede værksteder. Vejen der var sort af kulstøv, damphvirvlerne oppe på tagene, morede hende lige så meget som en mosbegroet sti i en af omegnens skove, der slyngede sig imellem træernes tætte løv; hun holdt også af den blege synskreds, der aflukkedes af de høje fabriksskorstene, af Montmartres højder, der lukkede for himlen med sine kridhvide huse, hvor vinduerne sad regelmæssigt på rad. Når hun så nærmede sig smedjen, sagtnede hun sin gang, hoppede over vandpytterne, fandt det morsomt at gå tværs over den øde og uordentlige plads med

dens forladte ruiner. Helt inde i baggrunden lyste smedjen selv ved højlys dag. Hendes hjerte bankede i takt med hammerslagene. Da hun trådte derind, var hun helt rød i hovedet, de små lyse hårtjavser i nakken på hende strittede som på en kvinde, der kommer til et stævnemøde.

Goujet ventede hende, han havde bare arme, bart bryst og hamrede stærkere på ambolten de dage, for at det skulle kunne høres længere bort. Han kunne gætte hendes komme og modtog hende med et stort tavst smil i sit gule skæg. Men hun ville ikke have, at han skulle lade sig forstyrre i sit arbejde, hun bad ham igen tage fat på hammeren, fordi hun holdt endnu mere af ham, når han svang den med sine stærke muskelsvulmende arme. Så gik hun hen og klappede Étienne, der hængte i ved blæsebælgen, let på kinden, og hun blev der en times tid, for at se på boltene. De talte ikke ti ord sammen. Deres hengivenhed kunne ikke have fundet større tilfredsstillelse, om de så havde været lukket inde i et værelse, hvor nøglen var drejet to gange om i låsen. De stiklerier, Bec-Salé, kaldet Altid-tør-i-halsen, kom med, voldte dem ingen forlegenhed, for de hørte dem et ikke mere.

Efter et kvarters forløb begyndte det at stemme lidt for brystet af hende: heden, den stærke lugt, røgen, der steg op, bedøvede hende, mens de dumpe slag rystede hende fra hoved til fod. Så ønskede hun ikke noget mere, det var hendes fornøjelse. Goujet kunne godt have trykket hende i sine arme, uden at det havde voldt hende så stor en bevægelse. Hun gik nærmere hen til ham for at føle vindpustet fra hans hammer på sin kind, for at være med i slaget, som han slog.

Når gnisterne traf hendes sarte hænder, trak hun dem ikke tilbage, tværtimod følte hun en nydelse ved denne ildregn, der prikkede hende på huden. Han anede ganske sikkert den lykke, hun nød dér; han gemte de vanskeligste arbejder til fredag, for at gøre hende sin opvartning med al sin styrke og hele sin behændighed; han sparede sig ikke, men slog til selv med fare for at splintre ambolten, han stønnede, og hans blod bankede af den glæde, som han skænkede hende. Et forår igennem fyldte deres kærlighed således smedjen med drønende uvejr. Det var en idyl med et kæmpearbejde, mens kullene flammede og skuret rystede, så dets af sod sværtede bjælkeværk knagede. Alt det jern, der blev slået fladt og klemt som rødt voks, bar skarpe mærker af deres kærlighed. Når Gervaise om fredagen forlod Gyldenmund, gik hun langsomt op ad Rue des Poissonniers, tilfreds og træt, rolig både på sjæl og legeme.

Lidt efter lidt fortog hendes frygt for Lantier sig, og hun blev igen fornuftig. På denne tid kunne hun endnu have levet meget lykkeligt, hvis hun ikke havde haft Coupeau, som det afgjort gik galt med. En dag, netop som hun var på vejen hjem fra smedjen, troede hun at se Coupeau inde i fatter Colombes *Faldgruben* i færd med at tage nogle omgange brændevin sammen med Støvleskaft, Karbonade-Bibi og Bec-Salé kaldet Altid-tør-i-halsen. Hun gik hurtigt forbi for ikke at få udseende af at udspejde hans veje. Men da hun var kommet forbi, vendte hun sig om: det var ganske rigtigt Coupeau, der med en allerede øvet hånd hældte sit snapseglas fusel i halsen på sig. Han løj altså, nu var han nået til brændevinen! Hun kom fortvivlet hjem; hele hendes rædsel for brændevinen havde igen bemægtiget sig hende. Vinen, den sagde hun ikke noget til, for

vinen skænker arbejderen næring, men alkoholen gjorde lige det modsatte, den var svineri og gift, den betog arbejderen smagen for brødet. Å, regeringen havde også meget godt kunnet forhindre tilvirkningen af disse svinerier!

Da hun kom hen i Rue de la Goutte-d'Or, fandt hun hele huset i oprør. Hendes arbejdersker havde forladt arbejdet, de stod nede i gården og stirrede op i luften. Hun spurgte Clementine, hvad der var på færde.

"Det er fatter Bijard, der giver sin kone en ordentlig dragt prygl," svarede denne. "Han stod her i porten så fuld som en polak og ventede på, at hun skulle komme hjem fra vaskehuset. Op ad trappen trakterede han hende med sine knyttede næver og nu slår han hende fordærvet deroppe på deres værelse. Vent lidt, så skal De høre hendes skrig."

Gervaise gik rask op ad trappen. Hun nærede venskab for madam Bijard, der vaskede for hende og som var en meget modig kone. Hun håbede at få sat en stopper for afbankningen. Da hun nåede derop på sjette sal, fandt hun døren til værelset stående åben, ude på gangen gik nogle lejere og skreg op, mens madam Boche stod henne ved døren og råbte:

"Vil De nu være så god at holde op! Ellers sender jeg bud efter politiet, forstår De!"

Ingen havde mod til at vove sig ind i værelset, fordi de kendte Bijard og vidste, hvilket brutalt bæst han var, når han var fuld. For resten, ædru var han aldrig. De sjældne dage, han var på arbejde, havde han en flaske brændevin stående ved siden af sig i værkstedet og tog sig en slurk hver halve time. Han kunne ikke mere holde sig oppe på anden vis, der ville være gået ild i ham,

som i en fakkel, hvis de havde holdt en tændstik for munden af ham.

"Men vi kan dog ikke roligt finde os i, at han slår hende fordærvet," sagde Gervaise og rystede over hele legemet.

Og hun gik derind. Værelset, det var et skrå kvistværelse, var meget rent, men nøgent og koldt, det var tømt ved mandens drukkenskab, han havde slæbt lagnerne fra sengen bort for at drikke dem op. Under kampen var bordet blevet skubbet helt op til vinduet, og de to stole var blevet kastet hulter til bulter med benene i vejret. Midt på gulvet lå madam Bijard, hendes skørter var endnu gennemblødte af vandet henne fra vaskehuset og klæbede sig ind til hendes lår, han havde revet totter hår ud af hovedet på hende, hun lå blødende og jamrede sig med langtrukne "å, å!" for hvert spark, Bijard langede hende ud. Han havde først slået hende til jorden med sine to næver, nu bearbejdede han hende med fødderne.

"Å, din mær! ... Mær! ... Mær!" gryntede han med tykt mæle og ledsagede hvert spark med dette ord, som han blev mere og mere forgabet i at gentage; han slog hårdere og hårdere til, efterhånden som han blev mere og mere hæs.

Da så stemmen helt svigtede ham, blev han alligevel ved at tampe løs, sanseløst, vanvittigt, mens han stod ganske stiv i sit pjaltede arbejdstøj, hans blålige ansigt gjorde et snavset indtryk med de ubarberede skægstubbe, og hans skaldede isse var overplettet med store, røde skjolder. Ude på gangen fortaltes det, at han bankede hende, fordi hun om morgenen havde nægtet ham tyve sous.

Nu hørte man Boches stemme nede fra foden af trappen; han kaldte på madam Boche og råbte til hende:

"Kom ned, lad dem bare slå hinanden ihjel, så er vi fri for det rak!"

Fatter Bru var imidlertid fulgt efter Gervaise ind i værelset. De to forsøgte at tale snedkeren til fornuft og at skubbe ham hen imod døren. Men han vendte sig om, tavs, med fråde om munden, og i hans blege øjne, hvor alkoholen flammede, tændtes en gnist af lysten til at myrde. Gervaise fik hånden forstuvet, og den gamle arbejder tumlede over mod bordet. På gulvet lå madam Bijard stadig og jamrede sig med vidtåben mund, mens hendes øjne var lukkede. I øjeblikket kunne Bijard ikke nå hende; han fordoblede sine anstrengelser, slog om sig til alle sider, men hans raseri blændede ham, så han traf sig selv med de lussinger, han sendte ud i det tomme rum. Og midt under dette tæskeri fik Gervaise i en krog af værelset øje på den lille Lalie, der var fyldt fire år, og nu stod og så på, hvorledes hendes fader slog hendes moder fordærvet. Barnet holdt i sine arme, som for at beskytte hende, sin søster Henriette, der var vænnet fra den foregående dag. Hun stod ret op og ned med hovedet indbundet i et sirtses tørklæde, ligbleg og med en alvorlig mine. Hun havde et par store, sorte øjne, der stirrede bestemt og tankefuldt, men uden en tåre, frem for sig.

Da Bijard snublede over en stol og faldt, så lang han var, hen ad gulvet, hvor de lod ham ligge og snorke, hjalp fatter Bru Gervaise med at få madam Bijard op på benene igen. Nu gav denne sig til at hulke voldsomt; Lalie gik hen mod hende, men da hun så hende græde, opgav hun sit forsæt, vant, som hun allerede var, til disse optrin. Da nu huset atter var faldet til ro, gik Gervaise ned ad trappen, men stadig så hun for sig dette

fireårs barns blik, der var alvorligt og uroligt, som en voksen kvindes.

"Hr. Coupeau står på fortovet overfor," råbte Clementine til hende, så snart hun fik øje på hende. "Han ser ud til at være net tilredt."

Coupeau gik netop over gaden. Han var lige ved at slå en rude ind med sin skulder, da han greb fejl af døren. Det var den stive fuldskab, med sammenbidte tænder og næsen i vejret. Og Gervaise så straks *Faldgrubens* brændevin i det forgiftede blod, der blegede hans hud. Hun ville tage ham med det gode og lægge ham til sengs, som hun gjorde i de tider, da han havde taget sig en lille gemytlig vinrus, men han stødte hende tilbage uden at åbne læberne; han søgte selv hen til sengen, og idet hun gik forbi ham, løftede han sin knyttede næve imod hende.

Han lignede den anden, drukkenbolten, der lå deroppe og snorkede efter at have tampet sig træt. Hun blev kold som is og så tænkte hun på mandfolkene, på sin mand, på Goujet, på Lantier; hendes hjerte var bristefærdigt, og hun tvivlede på, at hun nogensinde blev lykkelig.

7

Den 19. juni var det Gervaises navnedag. Hos Coupeaus lavede de til gilde på navnedagen; det skulle være et ædegilde, hvorfra de rejste sig, runde som bolde med maven fyldt for den første uge. Det var en generaludtømning af pengepungen. Når de havde fire sous til overs i den husholdning, soldede de dem op. De opfandt helgener i almanakken for at få påskud til gilder. Virginie fandt, det var fuldstændig i sin orden, at Gervaise sørgede for at få noget ordentligt at spise. Ikke sandt, når man havde en mand, der drak alting op, var det ens simple pligt ikke at lade alt gå med til flydende varer, men at sørge først for maven. Siden pengene alligevel for enhver pris skulle klattes bort, var det da lige så fornuftigt at lade dem gå til slagteren som i vinhandleren. Og Gervaise, der var blevet lækkersulten, gav sig hen til denne undskyldning. Ak ja! Det var Coupeaus skyld, hvis de aldrig mere kunne lægge en rød skilling til side. Hun var blevet endnu federe, og hun haltede mere, fordi hendes ben, der tog til i omfang, til gengæld syntes at tage af i længden.

Dette år talte de allerede en måned i forvejen om navnedagen. De udtænkte retter, så de slikkede sig om munden efter dem. Hele butikken havde en velsignet lyst til et ordentligt gilde. Det skulle rigtignok blive en fest, noget ganske usædvanligt. For herre gud, det var jo ikke hver dag, man gjorde sig til gode. Det var Gervaises store bekymring, hvem hun skulle indbyde; hun ville have tolv til bords, hverken flere eller færre. Hun, hendes mand, mutter Coupeau, madam Lerat, det

var allerede fire af familien. Hun ville også have Goujets og Poissons. Fra begyndelsen af havde hun rigtignok lovet sig selv ikke at indbyde sine arbejdersker, madam Putois og Clementine, for ikke at gøre dem alt for indladende, men da der stadig i deres overværelse blev talt om navnedagen, og de spidsede deres næse efter gildet, bad hun dem alligevel til sidst om at komme. Fire og fire var otte, og to til var ti. Da hun bestemt ville have dusinet fuldt, forsonede hun sig med Lorilleux's, der i nogen tid havde kredset om hende; det blev aftalt, at Lorilleux's skulle komme ned og spise til middag, og at de så skulle besegle freden med glas i hånden. Det var sikkert og vist, man kunne da ikke evig og altid være på krigsfod, når man var i familie med hinanden. Og så blødgjorde tanken om navnedagen alle hjerter. Det var en lejlighed, man umuligt kunne sige nej til. Der var kun den omstændighed, at så snart Boches fik nys om den påtænkte forsoning, nærmede de sig ligeledes Gervaise med høflige lader og forbindtlige smil: og det blev nødvendigt at tage også dem med til gildet. Nå, på den måde blev de fjorten, selv om de ikke regnede børnene med. Ingensinde før havde Gervaise givet så stor en middag, hun var i den anledning aldeles forvirret og stolt.

Navnedagen faldt netop på en mandag. Det var et held: Gervaise regnede så med at kunne begynde i køkkenet søndag eftermiddag. Om lørdagen, mens strygerskerne klemte på med arbejdet, taltes der længe frem og tilbage i butikken for at få bestemt, hvad de skulle have at spise. En eneste ret var fastslået for tre uger siden: en fed, stegt gås. Om den havde de talt med henrykte øjne. Ja, gåsen var endog købt. Mutter Coupeau gik ud efter den for at lade Clementine og madam Putois veje på den.

De brød ud i høj beundring over denne vældige gås med sin nubrede hud, der svulmede af det gule fedt.

"Foran skal vi have suppe og kød, synes De ikke?" spurgte Gervaise. "Suppe og et lille stykke kogt kød, det gør altid godt … Og så må vi have en ret med sauce."

Den lange Clementine foreslog kaniner, men det spiste de så tit, og det havde alle mennesker vist fået nok af. Gervaise havde tænkt sig noget mere fornemt. Madam Putois havde talt om kalvefrikassé i hvid vinsauce, de så alle på hinanden med et smil, der blev større og større. Det var da et forslag: der var intet, der ville gøre virkning som kalvefrikassé med hvid vinsauce.

"Derefter?" tog Gervaise igen fat. "Vi skulle da have endnu en ret i sauce."

Mor Coupeau havde tænkt sig noget fisk, men de andre skar ansigter, idet de dunkede stærkere end ellers med jernene; fisk, det var ikke noget at stå imod med, og så var den fuld af ben. Da den skeløjede Augustine havde vovet at sige, hun holdt af rokker, fik Clementine hende med et puf til at tie stille. Langt om længe fandt Gervaise på svineryg med kartofler, et forslag, der opklarede alles ansigter, da Virginie kom farende ind som skudt ud af en kanon, ildrød i hovedet.

"De kommer meget tilpas!" råbte Gervaise. "mutter Coupeau, vis hende dyret!"

Og mor Coupeau gik for anden gang ud efter den fede gås, som Virginie måtte løfte på med sine hænder. Hun brød ud i begejstring. Ih, du alstyrende, hvor den vejede til! Men hun lagde den straks på hjørnet af arbejdsbordet mellem et skørt og

en bunke særke. Hun havde hovedet fuldt af andre tanker; hun trak Gervaise ind i bagværelset.

"Hør en gang, lille ven," hviskede hun rask, "jeg vil advare Dem. De kan aldrig tænke Dem, hvem jeg har mødt for enden af gaden? Lantier, min kære veninde! Han gik og snusede omkring dér ... Så skyndte jeg mig herhen. Det forskrækkede mig for Deres skyld, forstår De nok."

Gervaise var blevet ligbleg. Hvad ville han hende dog, denne skurk? Og han skulle netop dumpe ned, mens hun var travlt beskæftiget med forberedelserne til festen. Ingensinde havde hun haft heldet med sig, de kunne ikke en gang lade hende have den fornøjelse i ro. Men Virginie svarede hende, at hun var godt gal, hvis hun tog sig det nær. For pokker, hvis det viste sig, at Lantier fulgte efter hende, kunne hun bare kalde på en politibetjent og lade ham putte i hullet. I den sidste måned, siden hendes mand havde fået sin plads som politibetjent, havde hun antaget en vigtig optræden, og talte om at anholde alverden. Da hun nu hævede stemmen, udtalte hun det ønske, at der ville komme en og være nærgående imod hende, alene i den hensigt selv at trække ham på stationen og overgive ham til Poisson; Gervaise bad hende med en håndbevægelse tie stille, da arbejderskerne lyttede efter. Hun gik så som den første tilbage til butikken og bestræbte sig for at være meget rolig.

"Nå, og så må vi have en grøn ret."

"Hvad siger De til grønærter med skinke?" sagde Virginie. "Det spiser jeg så gerne."

"Ja, ja, grønærter med skinke!" Alle de andre gav deres tilslutning til Virginies forslag, mens Augustine af begejstring stødte ildrageren langt ind i strygeovnen.

Den næste dag, om søndagen, tændte mor Coupeau op på husets to ovne og på en tredje ovn af ler, som de havde lånt hos Boches. Klokken halv fire blev suppekødet sat over ilden i en stor gryde, de havde lånt i restaurationen ved siden af, da Gervaises egen gryde havde vist sig at være alt for lille. De havde bestemt at tilberede kalvefrikasséen med den hvide vinsaucen og svineryggen dagen i forvejen, fordi disse retter smager bedre opvarmede, kun skulle saucen til frikasséen først jævnes i det øjeblik, den skulle på bordet. Der ville såmænd blive arbejde nok tilbage til mandag: suppen, grønærterne og skinken og endelig gåsen.

Bagværelset var helt oplyst af de tre bål; fra kasserollerne steg en stærk duft af branket mel, mens den store gryde udsendte dampe som en tekedel, mens dens sider rystedes af dumpe og dybe kluk. Mor Coupeau og Gervaise, der begge havde hvide forklæder på, havde fuldt op at bestille, de plukkede persille, skyndte sig efter peber og salt, vendte kødet med træskeer. De havde sendt Coupeau ud for at få plads til at røre sig, men de havde alligevel hele eftermiddagen et rend af folk. Der lugtede så dejligt i køkkenet, i hele huset, at naboerne kom ned, den ene efter den anden, de gik indenfor snart under et, snart under et andet påskud, ene og alene for at få at vide, hvad det var, der kogte; og så stillede de sig op dér i forventning om, at Gervaise skulle blive nødt til at løfte lågene.

Så hen imod klokken fem viste Virginie sig, hun havde igen set Lantier; det var en afgjort sag, man kunne ikke mere sætte sine fødder på gaden uden at møde ham. Madam Boche havde også lige set ham på fortovet henne på hjørnet, hvor han stod og strakte hovedet frem med en lurende mine. Gervaise, der stod

og lige skulle hen og købe for en sou stegte løg til suppekødet, blev grebet af rædsel og vovede ikke mere at gå ud, så meget mere som madam Boche og Virginie forskrækkede hende yderligere ved at fortælle nogle gyselige historier om mandfolk, der havde ventet på kvinder med knive og pistoler skjult under deres frakker. For pokker, ja, det læste man jo hver dag i aviserne; når en af disse tyveknægte havde sat sig i hovedet igen at få fat i en gammel kæreste, var han i stand til alt. Virginie tilbød velvilligt at hente de stegte løg, kvindfolkene måtte hjælpe hinanden, de kunne ikke finde sig i, at dette lille barn blev ødelagt. Da hun kom tilbage, sagde hun, at Lantier var der ikke mere; han var vel drevet videre, da han havde set, at han var opdaget. Omkring ovnen blev de ikke desto mindre ved at tale om ham lige til om aftenen. Madam Boche rådede Gervaise til at sige det til Coupeau, men hun blev så rædselsslagen over det og bad hende om aldrig at ytre noget om det. Nå, det ville være en net historie! Hendes mand havde vistnok allerede en anelse om sagen, thi for nogle dage siden havde han i søvne bandet og slået med knyttet næve mod væggen. Og hun rystede på hænderne ved tanken om, at de to mænd skulle slå hinanden fordærvet for hendes skyld; hun kendte Coupeau, han var så skinsyg, at han kunne falde over Lantier med sine tænger. Og mens de alle fire fordybede sig i dette drama, stod saucen og kogte ganske langsomt over ilden, der var dækket til med aske; kalvefrikasséen og svineryggen udsendte, når mor Coupeau tog låget af, en dæmpet sprutten, en sagte hvislen, suppegryden vedblev at brumme som en kirkesanger, der er slumret ind i solen. Til sidst hældte de en kop suppe op til hver for at smage på den.

Langt om længe oprandt mandagen. Nu, da Gervaise skulle have fjorten mennesker til middag, begyndte hun at blive bange for, at hun ikke skulle kunne skaffe plads til dem alle. Hun bestemte sig til at dække bordet ude i butikken, og lige fra om morgenen gik hun stadig med en tommestok og målte, for at regne ud, hvorledes hun bedst skulle stille bordet. Så måtte tøjet flyttes og arbejdsbordet skilles ad, for det måtte lægges på andre bukke for at bruges til spisebord. Og lige midt i denne omflytning indfandt der sig en kunde, der lavede en farlig fest, fordi hun havde ventet på sit tøj fra fredag af, de ville nok holde hende for nar, hun ville have sit tøj straks. Gervaise undskyldte sig og løj frækt; det var ikke hendes skyld, hun gjorde rent i sin butik og hendes arbejdersker kom først igen næste morgen, og hun fik kunden beroliget afsted, da hun havde lovet hende at tage fat på hendes tøj straks den næste morgen. Da hun var gået, gav Gervaise sig til at skælde ud. Det var også sandt, at skulle man rette sig efter kundernes forlangende, kunne man ikke engang få tid til at spise, men skulle slide sig op for deres smukke øjnes skyld! Man var dog ikke lænkehund! Nej, selv om stortyrken i egen person var kommet med en flip og han ville have givet hundrede tusinde francs, hun havde ikke rørt et jern denne mandag, for nu var det endelig en gang hendes tur til at more sig en smule.

Hele formiddagen gik hen med at gøre de sidste indkøb. Tre gange gik Gervaise ud og vendte tilbage belæsset som et mulæsel. Men da hun så skulle ud igen for at bestille vin, opdagede hun, at hun ikke havde penge nok. Hun kunne jo nok tage vinen på kredit, men de kunne ikke stå dér uden en eneste skilling i huset, da der kunne komme de tusinde små udgifter,

som ingen tænker på. Og inde i bagstuen snakkede mor Coupeau og Gervaise frem og tilbage om dette; de regnede ud, at de i det mindste måtte have tyve francs. Men hvor skulle de få de fire hundred-sous-stykker fra? Mor Coupeau, der i tidligere dage havde gået i huset hos en lille skuespillerinde ved teatret i Batignolles, var den første, der nævnte assistenshuset. Gervaise smilede lettet. Hun var et fæ! At hun ikke havde tænkt på det! Hun pakkede hurtigt sin sorte silkekjole ind i en serviet, som hun hæftede sammen med knappenåle. Så stak hun selv pakken ind under mor Coupeaus forklæde og pålagde hende at holde den tæt ind til sin mave af hensyn til naboerne, der ikke havde nødig at få noget at vide. Så gik hun hen i døren for at se efter, om der var nogen, der fulgte efter den gamle kone, men førend denne var ud for kulhandlersken, kaldte hun på hende:

"Mor, mor!"

og hun lod hende komme helt ind i butikken igen, tog så sin giftering af fingeren og sagde:

"Dér, tag den med, så får vi mere!"

og da mor Coupeau så bragte hende fem og tyve francs tilbage, dansede hun af glæde. Hun gik straks ned og bestilte seks flasker fin vin, som de skulle drikke til stegen. Lorilleux's skulle blive flade!

I de sidste fjorten dage havde det været Coupeaus og Gervaises drøm at gøre Lorilleux's flade. Det var et nydeligt par, de to gniepinde, lukkede de sig ikke inde, når de havde en bid god mad at spise, som om de havde stjålet den! Ja, de dækkede endog vinduet med et lagen for at skjule, de havde lys, og bilde folk ind, at de sov. Naturligvis hindrede det folk i at gå derop; og de gjorde sig til gode ganske alene og proppede sig

skyndsomst uden at sige et eneste højt ord. De vogtede sig endog den næste dag for at kaste benene på møddingen, fordi folk så havde kunnet få at vide, hvad de havde spist; madam Lorilleux gik op i enden af gaden og kastede dem i en kloakbrønd; en morgenstund havde Gervaise overrasket hende i færd med at tømme en kurvfuld østersskaller derned. Og alle disse hundekunster foretog de sig ganske sikkert, fordi de med djævlens vold og magt ville anses for fattige. Nå, nu skulle de rigtignok give dem en lektion, de skulle vise dem, at de – Coupeaus – ikke var sådan nogle luseangler. Gervaise ville gerne have dækket sit bord tværs over gaden, hvis hun havde kunnet, og indbudt enhver forbigående med. Pengene var da ikke opfundet for at ligge og samle mug, vel? De var smukke, når de blinkede ganske nye i solen. Hun lignede Lorilleux's så lidt nu, at de dage, hvor hun havde tyve sous, opførte hun sig således, at enhver måtte tro hun havde mindst det dobbelte.

Mens madam Coupeau og Gervaise ved tre-tiden gik og dækkede bord, talte de om Lorilleux's. De havde hængt store gardiner for butiksvinduet, men da det var meget varmt, stod døren åben, så at hele gaden gik forbi bordet. De to kvindfolk stillede ikke en karaffel, ikke en flaske, ikke et saltkar dér, uden at de forestillede sig, at de gjorde det netop i den hensigt at ærgre Lorilleux's. Hun havde bestemt deres pladser således, at de havde den bedste udsigt over denne udmærkede opdækning, og de havde stillet det bedste service hen til dem, da de vidste, at Lorilleux's ville få ondt i maven ved at se porcelænstallerkener.

"Nej, nej, moder," udbrød Gervaise, "giv dem ikke de servietter! Jeg har to damaskes!"

"Hæ, hæ!" mumlede den gamle kone, "de revner da bestemt af arrigskab."

Og de smilede til hinanden, som de stod dér, hver på sin side af dette store, skinnende bord, hvor de fjorten kuverter voldte dem en betagende stolthedsfølelse. Det tog sig ud som en udstilling midt i butikken.

"Hvorfor er de også så gerrige?" begyndte Gervaise igen. "Du forstod da vel, at de løj, da madammen sidste måned fortalte overalt, at hun havde tabt et stykke kæde på vejen til guldsmeden. Pyh, som om hun nogensinde tabte noget! Det var ganske simpelt for at kunne klynke og jamre sig og for ikke at give dig dine hundrede sous."

"Ja, mine hundrede sous, dem har jeg da endnu kun set to gange," sagde mor Coupeau.

"Vil du vædde! Næste måned finder de nok på en anden historie ... Det forklarer, hvorfor de hænger for deres vindue, når de spiser sig en kanin. Ellers kunne man jo let sige til dem: 'Når I har råd til at spise kaninsteg, kan I vel dog nok hitte de hundrede sous til jeres moder.' Å, de er noget rigtigt pak! Hvad skulle der egentlig være blevet af dig, hvis jeg ikke havde taget dig til os?"

Mor Coupeau rystede på hovedet. I dag havde hun taget meget stærkt parti imod Lorilleux's på grund af det store gilde, Coupeaus gjorde. Hun holdt af at lave mad, af at høre det snurre og koge rundt om i kasserollerne, af at sætte huset på den anden ende i anledning af selskaber. For resten kom hun også til daglig brug godt ud af det med Gervaise. Undertiden, når de stiklede til hinanden, hvad der jo kan hænde i ethvert hus, brummede den gamle kone og sagde, at hun var

forskrækkelig ulykkelig ved at være sin svigerdatter tak skyldig. Inderst inde bevarede hun en ømhed for madam Lorilleux; det var, når alt kom til alt, alligevel hendes datter.

"Hvad?" vedblev Gervaise, "hos dem skulle du nok være blevet fed? Ingen kaffe, ingen tobak eller nogen lækkerbisken! Sig mig en gang, mon de ville have lagt to madrasser i din seng?"

"Nej, bestemt ikke," svarede mor Coupeau. "Når de kommer, stiller jeg mig lige for døren, så kan jeg se deres ansigter."

Lorilleux'ernes ansigter morede dem på forhånd. Men de havde ikke tid til at blive stående dér og betragte bordet. Coupeau havde spist frokost meget sent, hen imod klokken et, bare en smule afskåret pølsemad, fordi de tre ovne allerede var optaget, og fordi de ikke ville snavse de tallerkener til, der var vasket af til om aftenen. Klokken fire var mor Coupeau og Gervaise på det højeste af travlheden. Gåsen lå og stegte i en lille ovn, der stod på gulvet op imod muren ved siden af det åbne vindue; dyret var så stort, at de med magt havde måttet putte det ned i stegegryden. Den skeløjede Augustine, der sad på en lille bænk, fuldt oplyst af skæret fra ovnen, dryppede meget alvorligt gåsen med en langskaftet ske. Gervaise var optaget af grønnærterne med skinken. Mor Coupeau, der ikke kunne finde rede i alle disse retter, vendte og drejede sig, og ventede på det øjeblik, da svineryggen og kalvefrikasséen skulle sættes til varme.

Ved femtiden begyndte gæsterne at komme. Først kom de to arbejdersker Clementine og madam Putois, begge i deres søndagsstads, den første i blåt, den anden i sort, Clementine havde en geranie, madam Putois en heliotrop med. Gervaise, der lige i det øjeblik havde begge sine hænder hvide af mel,

måtte med hænderne på ryggen give dem hver to ordentlige kys. Så lige i hælene på dem kom Virginie, klædt som en fin dame i en mønstret musselinskjole med skærf og hat, skønt hun kun skulle gå lige over gaden. Hun bragte en potte med røde nelliker. Hun omfavnede selv Gervaise med sine stærke arme og trykkede hende forsvarligt. Endelig kom Boche med en potte resedaer, madam Lerat med et citrontræ, hvis potte havde tilsvinet hendes violette merinoskjole med jord. Alle disse kyssede hinanden, klumpede sig sammen i værelset midt imellem de to ovne og den lille stegeovn, fra hvilke der udgik en kvælende hede. Kasserollernes brasen og sprutten overdøvede stemmerne. Den begivenhed, at en kjole blev hængende ved stegegryden, fremkaldte stærk bevægelse i hele selskabet. Gåsen lugtede så stærkt, at de alle spilede næseborene op. Gervaise var meget elskværdig, takkede hver især for blomsterne uden derfor at høre op med at tilberede jævningen til kalvefrikasséen på bunden af en dyb tallerken. Hun havde stillet blomsterne op ude i butikken på den ene ende af bordet uden at tage deres høje hvide papirshylstre af. En sød blomsterlugt blandede sig med lugten fra køkkenet.

"Skal jeg ikke hjælpe Dem?" sagde Virginie. "Når jeg tænker på, at De har maset i tre dage med al denne mad, og at vi sætter det alt sammen til livs på et øjeblik!"

"Hvad skal man sige!" svarede Gervaise, "det kunne jo ikke lave sig selv ganske alene. Nej, snavs De ikke Deres hænder til! Alt er færdigt, ser De nok. Der er kun suppen tilbage."

Så gjorde de sig det mageligt. Damerne lagde deres sjaler og hatte på sengen, derpå hæftede de deres kjoler op med knappenåle for ikke at tilsmudse dem. Boche, der havde sendt

sin kone ned at passe portnerlukafet, indtil middagens time slog, havde allerede fået Clementine trængt op i en krog ved strygeovnen, mens han spurgte hende, om hun var kilden. Clementine pustede, vred sig og krummede sig, så hendes barm var ved at sprænge hendes liv, for alene tanken om at blive kildet, havde fået det til at krible i hele hendes krop. De andre damer var ligeledes, for ikke at være i vejen i køkkenet, gået ud i butikken, hvor de stillede sig op ad væggen lige overfor bordet, men da samtalen fortsattes gennem den åbne dør og de ikke altid kunne høre, vendte de hvert øjeblik tilbage, fyldte rummet med skingrende tale, omringede Gervaise, som med en rygende ske i hånden glemte maden for at svare dem.

De lo og de lod deres tunge løbe frit. Da Virginie havde fortalt, at hun slet intet havde spist i to dage for at skaffe plads, berettede det lange bæst til Clementine noget endnu større: hun havde tømt sig ud ved om morgenen at tage – ligesom englænderne – et bouillonlavement. Derpå fremsatte Boche et middel til at befordre fordøjelsen straks, det bestod i, at man efter hver ret skulle lade sig klemme mellem en dør; det anvendtes også hos englænderne, og gjorde det muligt at spise tolv timer i træk uden at trætte maven, det var da kun simpel høflighed, at man spiste, når man var bedt til middag; ikke sandt? De satte vel ikke kalvefrikassé, svineryg og gåsesteg på bordet for at gemme dem til katten. Å, husmoderen kunne være ganske rolig, de skulle nok gøre så rent bord, at hun ikke havde nødig at vaske sit service i morgen. Selskabet syntes for øvrigt at ville ægge madlysten yderligere ved at gå rundt og snuse til gryder og kasseroller. Damerne opførte sig til sidst som unge piger, de puffede for spøg til hinanden, løb fra den ene stue til

den anden, så gulvet gyngede, bragte madlugten med ind i deres skørter, rystede sig og gjorde i det hele et øredøvende spektakel, hvor latteren blandede sig med lyden af mor Coupeaus køkkenkniv, der hakkede skinken.

Goujet kom netop i et øjeblik, hvor hele selskabet morede sig med at hoppe skrigende rundt. Han blev så forskrækket, at han ikke vovede at gå indenfor; han havde et stort hvidt rosentræ i armen, et udmærket smukt træ, hvis stamme nåede lige op til hans ansigt og blandede sine blomster med hans gule skæg. Gervaise skyndte sig hen til ham med kinder, der blussede af ilden fra ovnen. Han vidste ikke, hvor han skulle gøre af urtepotten, og da hun havde taget den ud af hænderne på ham, fremstammede han sin lykønskning, men havde ikke mod til at kysse hende. Så måtte hun hæve sig op på tåspidserne og trykke hans kind mod sine læber; ja, han blev så forvirret, at han kyssede hende hårdt på øjet, som ville han trykke det ind. De blev begge to stående og rystede af sindsbevægelse.

"Å, hr. Goujet, det er alt for smukt," sagde hun og stillede rosentræet hen ved siden af de andre blomster, som det ragede op over med hele sin krone.

"Å nej, å nej," gentog han uden at kunne finde andet at sige.

Da han så havde udstødt et dybt suk og fattet sig lidt, meddelte han, at de ikke måtte gøre regning på hans moder; hun havde sin iskias. Gervaise blev forfærdelig ked af dette; hun talte om at sætte et stykke af gåsen til side, for hun holdt bestemt på, at madam Goujet skulle smage dyret. Imidlertid var der ikke flere at vente på. Coupeau drev nok om i kvarteret sammen med Poisson, som han var gået hen og havde hentet efter frokost; de kom nok i rette tid, de havde lovet at være her

nøjagtig klokken seks. Så da suppen næsten var kogt, kaldte Gervaise på madam Lerat og sagde, at hun syntes det var på tide at sende bud efter Lorilleux's. Madam Lerat blev straks noget alvorlig; det var hende, der havde ført hele forhandlingen og ordnet, hvordan alt skulle gå for sig mellem de to familier. Hun tog sit sjal og sin kappe på igen og gik i sine stivede skørter ud med en vigtig mine. Imens blev Gervaise ved at røre rundt i sin suppe med de italienske nudler uden at sige et ord. Selskabet, det pludselig var blevet alvorlige, ventede med højtidelig mine.

Madam Lerat var den, der kom først tilbage. Hun havde lagt vejen om ad gaden for at give forsoningen et mere højtideligt præg. Hun holdt butiksdøren åben på vid gab, mens madam Lorilleux i sort selskabskjole blev stående på dørtærsklen. Alle gæsterne rejste sig, og Gervaise gik hen imod sin svigerinde, kyssede hende, som det var aftalt, og sagde:

"Værsgo', kom indenfor. Så er det forbi, ikke sandt? Vi vil være gode venner for fremtiden."

Og madam Lorilleux svarede:

"Jeg ønsker intet hellere, end at det må vare ved bestandig."

Da hun var gået indenfor, blev Lorilleux ligeledes stående på dørtærsklen, han ventede også at blive kysset, inden han trådte ind i butikken. Hverken den ene eller den anden havde så meget som en blomst med; det havde de vægret sig ved, de fandt, at det ville for meget få udseendet af, at de underkastede sig Klumpe-Dumpe, hvis de mødte op med blomster den første gang, de var hos hende. Gervaise råbte imidlertid ud til Augustine om at komme med to flasker vin, så skænkede hun i glassene henne på et hjørne af bordet og kaldte på hele

selskabet. Hver tog sig et glas, og de klinkede på godt venskab i familien. Der opstod en stilhed, selskabet drak, damerne hævede albuen, og stak deres glas ud i ét drag til sidste dråbe.

"Der er ikke noget, der smager bedre foran suppen!" erklærede Boche og smækkede med tungen. "Det er bedre end et spark i enden."

Mor Coupeau havde stillet sig op lige overfor døren for at se de ansigter, Lorilleux's satte op. Hun trak Gervaise i skørterne og førte hende ind i bagværelset. Og mens de begge bøjede sig ned over suppen, talte de ivrigt sammen med dæmpede stemmer.

"Hvad? Sikken et ryk det gav i dem!" sagde den gamle kone. "Du kunne ikke se dem, men jeg, jeg passede på. ... Da hun opdagede bordet, nåda! Det kan nok være, hun skar ansigter, munden gik helt op til øjnene, og han, det tog vejret fra ham, så han måtte give sig til at hoste. ... Og nu, se en gang ind på dem; de har ikke mere spyt, de bider sig i læberne."

"Det gør mig ondt, at folk er i den grad skinsyge."

Lorilleux's satte sandelig nogle løjerlige ansigter op. Der er sikkert ingen, der holder af at blive dukket; især indenfor familier er det naturligt, at den ene bliver rasende, når den anden har held med sig. Men man holder igen, ikke sandt? Man gør ikke spektakler. Nå, Lorilleux's kunne ikke styre sig. Det var for meget for dem, de stod og skævede til bordet og trak munden skævt op. De gjorde det så tydeligt, at de andre gæster så på dem og spurgte, om de ikke befandt sig vel. Aldrig ville de kunne sluge den fornærmelse, der var tilføjet dem ved dette bord med sine fjorten kuverter, sit hvide dækketøj og sit i forvejen skårne brød. Man kunne tro sig hensat til en

restauration på boulevarden. Madam Lorilleux gjorde sig en tur, dukkede hovedet for ikke at se blomsterne, og hemmeligt følte hun på den store dug, pint som hun var af den tanke, at den måtte være ny.

"Vi er færdige!" råbte Gervaise, og kom igen til syne med bare arme og sine små, lyse lokker ved tindingerne i vildrede.

Gæsterne trippede rundt om bordet. Alle var sultne, gabte let og så kedelige ud.

"Når nu manden kom," sagde Gervaise, "så kunne vi begynde."

"Nå ja!" sagde madam Lorilleux, "suppen får da tid til at blive afkølet. Coupeau glemmer altid at komme. Han skulle ikke have haft lov at stikke af."

Klokken var allerede halv syv. Al maden var nu færdig; gåsen var lige ved at få for meget. Så talte Gervaise i sin fortvivlelse om at sende en ud i nabolaget, på vinstuerne, om de ikke skulle have set Coupeau. Da så Goujet tilbød sig, ville hun selv gå med, og Virginie, der var urolig for sin mand, slog følge med dem. De var alle tre barhovedede og gik ved siden af hinanden, så de spærrede fortovet. Smeden, der var i sort frakke, havde Gervaise under venstre og Virginie under højre arm, han gav hankekrukkens parti, sagde han, og det udtryk syntes dem så morsomt, at de stod stille og lo så voldsomt, at benene rystede under dem. Så fik de øje på sig selv i spækhøkerens vindue og lo endnu stærkere. Ved siden af Goujet, der var helt sort, tog de to kvindfolk sig ud som to spraglede koketter, Clementine i sin musselinskjole med rosenbuketter og Gervaise i sin hvide, blåprikkede bomuldskjole med bare håndled og et lille gråt silketørklæde knyttet om halsen. Folk vendte sig om for at se

efter dem, der gik dér så muntre og så friske, søndagsklædte på en hverdag, og skubbede til mængden, der på denne varme juniaften myldrede ned ad Rue des Poissonniers. Men her var ingen tid til fjas. De gik lige løs på døren til enhver vinstue, stak hovedet indenfor og så, efter, hvem der sad ved disken. Det bæst til Coupeau var dog vel ikke gået ud til Triumfbuen for at få sig en slurk? De havde allerede afsøgt hele den øverste ende af gaden, kigget ind på alle optænkelige steder: i *Petite-Civette*, der var blevet bekendt for sine blommer, hos mutter Baquet, der solgte vin fra Orleans for otte sous, i *Papillon*, samlingsstedet for de herrer kuske, der var vanskelige folk. Ikke spor af Coupeau! Så, da de gik hen ad boulevarden, udstødte Gervaise et lille skrig, idet de gik forbi François' vinstue på hjørnet.

"Hvad nu?" spurgte Goujet.

Gervaise lo ikke mere. Hun var kridhvid og så forskrækket, at hun var lige ved at falde om. Virginie begreb straks, hvad det var, da hun så Lantier sidde ganske rolig og spise sin middagsmad ved et bord inde hos François. De to kvindfolk trak afsted med Goujet.

"Jeg trådte galt på foden," sagde Gervaise, da hun kunne tale.

Langt om længe opdagede de for enden af gaden Coupeau og Poisson, inde i far Colombes *Faldgruben*. De stod ret op og ned midt i en klynge mandfolk. Coupeau, der var i grå bluse, råbte og skreg, mens han rasende slog ud med armene og dunkede i disken med knyttet næve; Poisson, der ikke havde tjeneste den dag, var tilknappet i en gammel brun overfrakke, han hørte i tavshed til med en mat mine, mens han snoede sit røde overskæg og fipskæg. Goujet lod Gervaise og Virginie stå

udenfor, gik ind og lagde hånden på Coupeaus skulder. Men da denne opdagede Gervaise og Virginie udenfor, blev han gal i hovedet. Hvem havde skaffet ham de kællinger på halsen? Nå, så skørterne rendte efter ham. Han rørte sig fanden tage ham ikke af pletten, de kunne spise deres skidt middagsmad ganske alene. For at dæmpe hans vrede, måtte Goujet drikke en omgang af et eller andet; af drilagtighed trak Coupeau tiden ud med endnu godt fem minutter henne ved disken. Da han endelig kom ud, sagde han til sin kone:

"Den slags vil jeg ikke have. … Jeg bliver dér, hvor jeg har noget at gøre, forstår du!"

Hun svarede ikke noget. Hun rystede over hele kroppen. Hun havde måttet tale om Lantier med Virginie, for denne puffede sin mand og Goujet fremad og råbte til dem, at de skulle gå i forvejen. Så tog de to Coupeau under hver sin arm for at beskæftige ham og forhindre ham i at se noget. Han havde en lille gnist på, men var for resten snarere ophidset af at have skrålet op end af at drikke. Da de gjorde mine til at ville gå på fortovet til venstre, puffede han dem bort og gik af drillevornhed over på fortovet til højre. Forskrækkede ilede de efter ham og forsøgte at dække døren til François, men Coupeau måtte vide, at Lantier var der. Gervaise blev forfærdet, da hun hørte ham brumme:

"Ja, ja, min tøs, dér sidder nok en fyr af vort bekendtskab, ikke? Du tror da vel ikke, jeg er et helt fjols. … Lad mig bare endnu en gang gribe dig i at skele ud til siderne."

Og han gav sig til at overdænge hende med rå ord. Det var ikke ham, hun var ude at lede efter, med bare arme og pudret ansigt, det var hendes gamle kæreste. Så blev han pludselig

grebet af et vanvittigt raseri mod Lantier. Å, den røver, den sjover! En af de to, enten Lantier eller han selv, skulle blive liggende dér på fortovet så død som en kanin. Lantier lod imidlertid ikke til at forstå noget, men spiste roligt sin kalvesteg med syre. Der begyndte at samle sig et opløb. Langt om længe fik Virginie dog trukket Coupeau bort, og han faldt pludselig til ro, så snart hun var drejet om hjørnet af gaden. Nå, lige meget! De kom tilbage til butikken lige så muntre, som da de gik ud.

Gæsterne stod rundt om bordet og ventede med lange ansigter. Coupeau gav dem hånden og skrabede ud for damerne. Gervaise, der var en smule beklemt, anviste sagte selskabet pladserne ved bordet. Men pludselig opdagede hun, at, da madam Goujet var udeblevet, kom der til at stå en plads tom ved siden af madam Lorilleux.

"Vi er tretten!" sagde hun, stærkt bevæget, og så heri et nyt bevis på den ulykke, som hun i den sidste tid havde følt hænge truende over sit hoved.

Damerne, der allerede havde sat sig, rejste sig med urolige og vrede miner. Madam Putois tilbød at trække sig tilbage, da det efter hendes mening slet ikke var til at spøge med, og hun ville ikke kunne røre ved det mindste, hun ville ikke kunne få en bid ned. Boche gjorde derimod grin med det: han ville hellere være tretten end fjorten, så fik de større portioner, det var det hele!

"Vent et øjeblik!" udbrød Gervaise. "så skal vi få det i orden igen."

Og hun løb ud på fortovet og kaldte på fatter Bru, der netop skråede over gaden. Den gamle arbejder trådte ind i stuen, krumbøjet, stiv, med sit matte udtryk.

"Sæt Dem dér, min gode mand," sagde Gervaise. "De vil nok spise sammen med os, ikke sandt?"

Han nikkede bare med hovedet. Det ville han nok, det var ham ganske ligegyldigt.

"Hvad! Han kan være lige så god som en anden en," fortsatte Gervaise hviskende. "Han får ikke ofte stillet sin sult. Nu kommer han da i det mindste en gang endnu til gilde. … Og vi kan uden samvittighedsnag tage fat nu."

Goujet havde fugtige øjne, så rørt var han. De andre følte også medlidenhed, fandt det meget smukt gjort, og sagde, at det ville bringe dem alle held. Madam Lorilleux syntes dog ikke at være tilfreds ved at sidde ved siden af den gamle; hun rykkede sig bort, kastede blikke fulde af afsmag på hans hårdhudede hænder, på hans lappede og falmede bluse. Fatter Bru holdt stadig hovedet bøjet, følte sig ilde tilpas, især ved servietten, der skjulte tallerkenen foran ham. Til sidst tog han den bort og lagde den forsigtigt på kanten af bordet, uden at tænke på at lægge den på sine knæ.

Langt om længe rettede Gervaise nudelsuppen an. Gæsterne tog fat på deres skeer, da Virginie gjorde opmærksom på, at Coupeau atter var forsvundet. Han var måske gået tilbage til far Colombe. Selskabet følte sig fornærmet. Denne gang kunne han have det så godt! Nu var der ingen, der løb ud efter ham, han kunne blive på gaden, hvis han ikke var sulten. Bedst som skeerne klirrede på bunden af tallerkenerne, viste Coupeau sig atter med to urtepotter, en i hver arm, en levkøj og en balsamin. Hele selskabet klappede i hænderne. Han stillede galant den ene af blomsterne på højre, den anden på venstre side af Gervaises glas, så bøjede han sig ned og kyssede hende:

"Jeg havde jo glemt dig, min snut. … Nå, det forhindrer nu ikke, at vi alligevel holder af hinanden på en dag som den dag i dag."

"Han er meget god i aften, hr. Coupeau," mumlede Clementine hen til Boche. "Han har netop fået tilpas til at være elskværdig."

Coupeaus gode opførsel fik igen humøret, der et øjeblik var sunket betænkeligt, op. Gervaise, der nu var beroliget, smilede atter over hele ansigtet.

Gæsterne havde nu sat suppen til livs, så begyndte flaskerne at gå rundt, og de drak det første glas vin, fire fingerbøl ublandet vin, for at skylle nudlerne ned. I værelset ved siden af hørte de børnene skændes. Dér inde var Étienne, Nana, Pauline og den lille Victor Fauconnier. Man havde bestemt sig til at dække et bord til de fire og anbefalet dem at være smukt artige. Den skeløjede Augustine, der passede ovnene, skulle sidde med tallerkenen i skødet.

"Mor! Mor!" råbte pludselig Nana op, "Augustine dypper sit brød i stegegryden."

Gervaise skyndte sig ud og greb den skeløjede på fersk gerning, så hun var lige ved at skolde halsen fordærvet ved for hurtigt at sluge en brødskive, der var helt gennemtrængt af det kogende gåsefedt. Hun gav hende en lussing, fordi det satans pigebarn råbte, at det ikke var sandt.

Da nu kalvefrikasséen, der var rettet an i et salatfad, fordi huset ikke havde et fladt fad, der var stort nok, blev budt om, gik der et glad smil over gæsternes ansigter.

"Nu går det nok løs for alvor!" erklærede Poisson, der ellers sagde meget lidt.

Klokken var nu halv otte. De havde lukket døren fra butikken op til gaden for ikke at blive overgloede af hele nabolaget; navnlig den lille urmager overfor havde sat et par øjne op så store som et par kopper, og han havde talt dem maden i munden med så grådigt et blik, at de ligefrem var blevet forlegne ved at spise. Gardinerne, der dækkede for vinduerne, lod lyset falde stærkt og ligeligt ind uden en eneste skygge, og i dette lys stod bordet med sine endnu regelmæssige kuverter og blomsterpotterne i de høje papirshylstre, og denne blege klarhed og det langsomt fremskridende tusmørke gav selskabet et fornemt præg. Virginie fandt det træffende ord: hun erklærede, at der var pynteligt. Når en vogn rullede forbi, klirrede glassene på dugen, så damerne var nødt til at råbe lige så højt som herrerne. De talte for resten kun lidt, holdt sig tilbage og opførte sig høfligt. Coupeau var den eneste, der var i bluse, fordi man, som han sagde, ikke behøvede at genere sig, når man var sammen med venner, og blusen var for resten arbejderens hædersdragt. Damerne, der var stramt snørede i deres kjoleliv, havde fletninger, der skinnede af pomade, og hvori dagslysets stråler kastedes tilbage. Herrerne, der sad temmelig langt fra bordet, skød brystet frem og holdt albuerne ud fra kroppen af frygt for at plette deres frakker.

Nå, død og helvede, sikken det havde tømt i kalvefrikasséen. For de talte lidt og tyggede tappert. Det tømte i salatfadet, en ske stod fast i den tykke sauce, der bævrede som gelé. De fiskede det ene stykke kalvekød op efter det andet, og der var stadig noget tilbage. Fadet gik fra hånd til hånd, de bøjede sig ned over det og ledte efter champignoner. De lange brød, der var stillet op ad væggene bag ved gæsterne, syntes at smelte

bort. Midt igennem tygningen hørte man glassenes fødder blive sat ned mod bordet. Saucen var en smule for salt, så der måtte fire flasker til at skylle denne fandens frikassé ned med: den gled nok ned som creme, men brændte nede i maven.

De fik ikke tid til at puste: nu dukkede svineryggen dampende frem på et dybt fad, omgivet af store, runde kartofler. Der blev en dåben og skrigen. Pokker heller! Det var et udmærket påfund! Alle holdt de af svineryg, og de lavede sig straks til at gå på med fornyet madlyst. De fulgte fadet med et lurende blik, tørrede deres kniv af i brødet for at være parat. Så, da de havde forsynet sig, puffede de til hinanden med albuerne og gav sig til at tale med munden fuld af mad. Hvad? Hvor den smeltede i munden, denne svineryg! Den var så lækker og så kraftig, at man kunne mærke den glide ned igennem tarmene lige ud i støvlerne. Kartoflerne var dejligt søde. Denne ret var ikke salt, men netop på grund af kartoflerne krævede den hvert øjeblik en lille slurk, så der gik andre fire flasker med. Tallerkenerne blev dyppet så rene, at man ikke havde nødig at sætte andre frem til grønærterne med skinken. Å, grøntsager, de fyldte ikke noget! De slugte dem i skefuldevis, det var lækkert, rigtig noget for damerne. Det bedste i grønærterne var de ristede skinkestykker, der lugtede som hestesko. Til denne ret forslog to flasker.

"Mor, mor!" råbte Nana pludselig. "Augustine stikker sine fingre ned i min tallerken!"

"Du keder mig! Smæk hende en lussing!" svarede Gervaise, der var i færd med ærterne.

Ved børnenes bord inde i værelset ved siden af gav Nana værtindens parti. Hun havde sat sig ved siden af Victor og

havde anvist sin broder Étienne plads ved siden af den lille Pauline; de legede, at de var gift og havde selskab. I begyndelsen havde Nana rettet meget net an for sine gæster med en voksens smilende mine. Men hun kunne ikke vedligeholde denne rolle, da grønærterne med skinken kom, de ristede skinkestykker var hendes livret, og hun tog dem alle selv. Den skeløjede Augustine, der luskede rundt om børnene, benyttede sig af det til at tage en håndfuld af dem under påskud af, at delingen måtte gå om. Nana blev så rasende, at hun bed hende i håndleddet.

"Å! du kan tro," mumlede Augustine, "jeg skal sige til din moder, at du efter frikasséen sagde til Victor om at kysse dig."

Men det gik i orden igen, da Gervaise og mor Coupeau kom ind for at tage gåsen op af stegegryden. Ved det store bord pustede de ud, lænet tilbage mod stoleryggene. Mandfolkene knappede deres vest op. Damerne tørrede sig i ansigtet med deres serviet. Måltidet var på en måde afbrudt. Enkelte af gæsterne vedblev at holde måltidet i gang ved at sluge store mundfulde brød uden at tænke over det. De øvrige lod maden synke og ventede på, hvad der nu kom. Mørket var langsomt faldet på, et skident dagslys af en askegrå farve fortættede sig bag gardinerne. Da Augustine stillede to tændte lamper på bordet, en på hver ende, kom under denne skarpe belysning uordenen i opdækningen til syne, de fedtede tallerkener og gafler, vinpletterne på dugen, der var overstrøet med brødkrummer. Der var kvælende hedt. De vendte dog næsen mod køkkenet, hvor den varme dunst slog ind.

"Kan vi hjælpe Dem med noget?" råbte Virginie.

Hun rejste sig fra sin stol og gik ind i værelset ved siden af. Alle kvindfolk fulgte efter hende, en efter en. De stillede sig op omkring stegegryden og betragtede med stor opmærksomhed Gervaise og mor Coupeau, der tumlede med dyret. Nu opløftede de et jubelskrig, hvori man kunne skelne børnenes skarpe stemmer og glædeshop. Det blev et triumftog: Gervaise bar gåsen i strakt arm, hun svedte over hele ansigtet og strålede i tavs glæde, bagefter hende gik de andre kvindfolk og smilede ligeledes, mens Nana, der sluttede troppen, med umådeligt opspilede øjne måtte hæve sig på tåspidserne for at se. Da gåsen stod på bordet i hele sin størrelse, gylden og drivende af sky, gik de ikke straks løs på den. Alle blev grebet af forundring, af en så andagtsfuld overraskelse, at de mistede mælet. De blinkede og nikkede til hinanden. Pokker heller! Det var et ordentligt stykke kvindfolk, sikke lår og sikken mave!

"Hun er ikke blevet fed af at slikke på murene!" sagde Boche.

Så gik de i enkeltheder med hensyn til dyret. Gervaise berettede: det var den største, hun havde fundet hos fjerkræhandleren i Faubourg Poissonnière; den vejede tolv og et halvt pund på kulhandlerens vægt, de havde brændt en skæppe kul for at få den stegt, og den havde givet tre skåle fedt. Virginie afbrød hende for at gøre sig til af at have set gåsen i rå tilstand: de kunne godt have spist den rå, sagde hun, så fint og hvidt var skindet, et blondineskind. Alle mandfolkene lo med en durkdreven lækkersultenhed, som gjorde deres læber tykke. Lorilleux og madam Lorilleux rynkede på næsen, de tabte helt vejret ved at se en sådan gås på Klumpe-Dumpes bord.

"Nå, men spise den hel, kan vi jo ikke," sagde Gervaise endelig. "Hvem vil skære den for? … Nej, nej, jeg ikke! Den er alt

for stor. Den gør mig bange!"

Coupeau tilbød sig. Herre gud, det var meget simpelt: man tog i benene og trak til, stykkerne blev alligevel gode. Men de andre råbte op og tog med magt køkkenkniven fra Coupeau; hvis han fik lov til at skære for, ville han jo lave en hel kirkegård på fadet. Et øjeblik sad de og søgte efter en mand med en god vilje, endelig sagde madam Lerat med en elskværdig stemme:

"Hør en gang, det tilkommer hr. Poisson, ganske bestemt hr. Poisson ..."

Og da selskabet ikke syntes at være med, tilføjede hun med et endnu mere smigrende eftertryk:

"Det er da klart nok, at det tilkommer hr. Poisson, der er vant til at behandle våben."

Og hun lod køkkenkniven, som hun holdt i hånden, gå over til politibetjenten. Hele selskabet gav med en veltilfreds latter sin tilslutning. Poisson bøjede hovedet med militær stivhed og fik gåsen hen foran sig. Hans naboersker, Gervaise og madam Boche, rykkede til side for at gøre plads, så han kunne røre armene. Han skar langsomt, med brede bevægelser og øjnene fæstede på dyret, som for at nagle den til bunden af fadet. Når han stak kniven igennem skroget, der knagede, fik Lorilleux et anfald af fædrelandsbegejstring og råbte:

"Å! Bare det havde været en kosak!"

"Har De kæmpet mod kosakker, hr. Poisson?" spurgte madam Boche.

"Nej, mod beduinerne," svarede politibetjenten og skar en vinge af. "Der er ikke flere kosakker."

Der indtrådte en dyb tavshed. De strakte hovederne frem og fulgte med øjnene kniven. Poisson beredte dem en overraskelse.

Pludselig gjorde han et sidste snit: bagkroppen skiltes fra det øvrige og stod lige med gumpen i vejret: det var bispehuen. De brød ud i beundring. Det var kun gamle soldater, der kunne være så elskværdige i selskab. Imidlertid strømmede der en flod af sky ud af det gabende hul bag i, og Boche grinede.

"Jeg ville nok," mumlede han, "abonnere på at få sådan en stråle lige i munden."

"Å, sikken en gris!" råbte damerne. "hvor han dog er gemen."

"Jeg kender ikke noget mandfolk, der er større svinepels end han," sagde madam Boche, endnu mere opbragt end de andre. "Ti dog stille, kan du forstå det! Du kunne gøre en hel armé væmmelig ved maden. De forstår vel, at det er, for at han kan spise det hele."

I dette øjeblik skreg Clementine ivrigt og midt igennem larmen:

"Hr. Poisson, hør en gang, hr. Poisson. … De gemmer nok gumpen til mig, ikke sandt?"

"Kære veninde, gumpen tilkommer Dem med rette," sagde madam Lerat med sin underfundige mine.

Nå, så var gåsen da skåret for. Efter at politibetjenten havde ladet selskabet beundre bispehuen i nogle minutter, ordnede han derefter stykkerne på fadet. Så kunne de forsyne sig. Damerne, der hægtede deres kjoler op, beklagede sig over varmen. Coupeau råbte, at de var hjemme, og at han gav naboerne døden og djævlen, og så lukkede han døren til gaden op på vid gab, gildet fortsattes så midt under vognenes rumlen og de spadserendes trasken hen ad fortovene. Nu, da kæberne havde hvilet lidt og der på ny var blevet plads i maven, begyndte de igen at spise, de styrtede sig som rasende over gåsen. Bare af

at vente og se på, at dyret blev skåret for, sagde den spasmager til Boche, var kalvefrikasséen og svineryggen gået ham helt ned i læggene.

Det kan nok være, at de tog for sig! Ingen i hele selskabet kunne mindes nogensinde at have tiltænkt sig en lignende appetit. Gervaise, der sad tyk og fed med albuerne på bordet, spiste store stykker hvidt kød, uden at sige et eneste ord af frygt for at gå glip af en eneste mundfuld: hun var dog lidt skamfuld overfor Goujet, det ærgrede hende at vise sig lige så forslugen som en kat. Goujet stoppede for resten også nok så forsvarligt i sig af glæde over at se hende så rødmosset og fornøjet over maden. Og hun vedblev midt i sin fråsen at være rar og hyggelig! Hun sagde ikke noget, men hun tog sig hvert øjeblik af fatter Bru, sørgede for, at også han fik noget lækkert på sin tallerken. Det var såmænd rørende at se hende, der var så lækkersulten af sig, tage et stykke vinge fra sig selv for at give det til den gamle, der ikke syntes at være nogen finsmager, som sad med bøjet hoved og slugte alt, og han, hvis kro havde glemt, hvorledes brød smagte, blev dummere og dummere ved at proppe så meget i sig.

Lorilleux's lod deres raseri gå ud over stegen: de tog til sig for tre dage, og de havde gerne ædt fadet, bordet og butikken for at ruinere Klumpe-Dumpe på én gang. Alle damerne ville have et stykke af skroget; skroget er nu kvindfolks livret. Madam Lerat, madam Boche og madam Putois gnavede ben, mens mor Coupeau, der elskede halsen, pillede kødet af den med sine sidste tænder. Virginie holdt især af skindet, når det var sprødt, og alle de øvrige lod deres skind gå over til hende af galanteri, så Poisson til sidst sendte hende nogle strenge øjekast og

befalede hende at holde op, da hun havde fået nok af den slags; engang tidligere havde hun måttet ligge fjorten dage til sengs med opsvulmet mave, fordi hun havde spist alt for meget gåsesteg. Men Coupeau blev gal i hovedet over det og bød Virginie det øverste af sit lår, idet han råbte, at hvis hun ikke kunne knuske det, var hun, fanden tage ham, ikke noget rigtigt kvindfolk. Var der nogen, der nogensinde var blevet syg af gåsesteg? Tværtimod! Gåsesteg helbredte miltsygdomme. Man spiste den jo uden brød som dessert. Han kunne stoppe i sig hele natten uden at blive besværet af det, og for at gøre sig vigtig puttede han et helt lår ind i munden.

Clementine sad imidlertid og gjorde sig til gode med sin gump, hun suttede på den, smaskede med læberne, mens hun vred sig på sin stol af latter over de uanstændigheder, Boche hviskede til hende. Nå, herre gud, man fik ingen forstoppelse, men når der skulle være gilde, så skulle det også være gilde, ikke? Og da det kun var engang imellem, at der bød sig en sådan lejlighed, måtte man jo være en stor torsk, hvis man ikke stoppede sig lige til ørene. Man kunne ligefrem se maven svulme op lidt efter lidt. Damerne så ud, som var de frugtsommelige. Det knagede i deres skind, således havde de fyldt i sig. Som de sad dér med munden åben og hagen glinsende af fedt lignede deres ansigter bagdele, og de var så røde, at man ville have sagt, at de bagdele tilhørte rige folk, der var ved at revne af vellevned.

Og vinen da, ja den løb rundt på bordet, som vandet flyder i Seinen. En hel rendesten, når det har regnet, og jorden er tørstig. Coupeau hældte i højt oppe fra for at se den røde stråle skumme, og når en flaske var tømt, gjorde han grin med den,

vendte halsen nedad og pressede den med samme tag som pigerne bruger, når de malker køerne. Atter en negerinde med knækket hals! Henne i et hjørne af butikken voksede dyngen af disse negerinder med knækkede halse, en flaskekirkegård, hvor de kastede affaldet fra bordet hen.

Madam Putois havde bedt om vand, Coupeau blev så fornærmet over dette, at han selv tog vandkaraflen bort. Måske ordentlige folk drak vand? Hun ville da vel ikke have frøer i maven? Og glassene blev tømt i ét drag, man kunne høre vinen skylle ned gennem struben med samme lyd som regnvandet gennem tagrenden en uvejrsdag. Det regnede med vin, hvad? En vin, der straks havde en lille smag af gamle tønder, men som man vænnede sig til i den grad, at den til sidst smagte af nøddekerner. Å, herre gud! Jesuitterne kunne sige, hvad de ville, druesaften var en herlig opfindelse. Selskabet lo og stemmede i med, for når alt kom til alt, arbejderne havde ikke kunnet leve uden vinen: fatter Noah måtte have plantet vinstokken for blikkenslagerne, skrædderne og smedene. Vinen rensede og skaffede hvile efter arbejdet, og den strammede de dovne op, og selv om den skælm spillede dem et puds, nå, så var kongen ikke ens onkel, og Paris tilhørte dem. Hertil kom, at arbejderen, der slæbte sig til døde uden at kunne lægge en skilling op og var foragtet af borgerskabet, nok kunne trænge til så megen munterhed som muligt; der var ikke nogen mening i at bebrejde ham, at han fra tid til anden tog sig en gibbernakker, ene og alene for at se livet i rosenrød belysning. Hvad, de brød sig pokker om kejseren lige nu? Ikke? Det kunne godt være, af kejseren også havde en lille en på skallen, men det gjorde ingen ting til sagen, de brød sig hverken mere eller

mindre om ham, hvad enten han slog mere eller mindre til skaglerne. Blæse være med aristokraterne! Coupeau brød sig pokker om hele verden! Han fandt, at kvindfolkene var nogle igler, han slog sig På lommen, hvor tre sous klingrede, og lo, som havde han samlet hundred-sous-stykkerne op i skovlfuldevis. Selv Goujet, der ellers var så ædruelig, havde fået sig en lille en på skallen. Boches øjne blev ganske små. Lorilleux's blev blege, mens Poisson rullede med strengere og strengere øjekast i sit gamle soldaterbronzeansigt. De var allerede fulde som ællinger. Også damerne havde deres streg, å, bare en ganske lille gnist, vinen blussede i kinderne, og de havde en trang til at klæde sig af, som gjorde, at de lagde deres fichuer bort; kun Clementine begyndte at opføre sig mindre passende. Pludselig kom Gervaise til at huske på de seks flasker fin vin, hun havde købt, dem havde hun glemt at skænke om til gåsestegen, nu kom hun frem med dem, og de fyldte så glassene.

Så rejste Poisson sig og sagde med glasset i hånden:

"Jeg drikker på værtindens sundhed."

Hele selskabet skød med stor larm stolene tilbage og rejste sig op, de rakte armene ud, klinkede i én begejstring.

"Endnu halvtredsindstyve år!" råbte Virginie.

"Nej, nej," svarede Gervaise rørt og smilende, "så ville jeg være alt for gammel. Der kommer nok en dag, hvor man er glad ved at stikke af!"

Gennem døren, der stod på vid gab, havde hele nabolaget udsigt til gildet og deltog i det. De spadserende standsede i den brede lysstribe, der faldt ud på stenbroen, og blev i godt humør ved at se disse folk hugge i sig af hjertens lyst. Kuskene, der sad

og drev på deres bukke og piskede på deres krikker, kastede et blik derind og rev vittigheder af sig: "Hør en gang, giver De ikke noget? … Halløj, tykke mutter, skal jeg køre efter jordemoderen?"

Og lugten af gåsen bredte liv og lyst helt ud over gaden; svendene ovre hos urtekræmmeren på fortovet lige overfor indbildte sig, at de spiste med af dyret, frugthandlersken og spækhøkersken stillede sig hvert øjeblik op udenfor deres butik for at indånde lugten, mens de slikkede sig om munden. Det var tydeligt, gaden var ved at revne af forstoppelse. Moder og datter Cudorge, der handlede med paraplyer ved siden af, og som man aldrig så noget til, vandrede over gaden, den ene efter den anden, skelende til siden og røde i hovederne. Den lille urmager, der sad ved sit arbejdsbord, kunne ikke mere arbejde, han var fuld af at have talt flaskerne og lige så urolig som sine muntre vækkeure. Ja, det dryppede på naboerne! råbte Coupeau. Hvorfor skulle man dog skjule sig? Selskabet var nu så oplivet, at det ikke viste nogen undseelse ved at sidde ved bordet; tværtimod, det følte sig smigret og opmuntret ved alle disse mennesker, der stimlede sammen og gabede af lækkersultenhed; de ville gerne have slået muren ud, dækket lige op på gaden og nydt desserten derude i publikums påsyn, i folkestimlen på stenbroen. De tog sig da ikke grimme ud, vel? De havde da ingen trang til at lukke sig inde som egoister. Coupeau, der så, at den lille urmager slikkede sig om munden, rakte en flaske op for ham, og da den anden nikkede, bragte han ham flasken og et glas. Der opstod et broderskab med folkene på gaden. Man drak på deres velgående, der gik forbi. Man kaldte på dem, der så muntre ud. Sviren voksede, bredte

sig fra sted til sted, så at hele Goutte-d'Or-kvarteret mærkede fylderiet og holdt sig på maven; det var et ganske forrykt sviregilde.

Madam Vigouroux, kulhandlersken, gik et øjeblik frem og tilbage foran døren, og straks hylede hele selskabet:

"Halløj! Madam Vigouroux! Madam Vigouroux!"

Hun trådte ind med et fjollet grin, renvasket i ansigtet, og så tyk, at hun var ved at revne sit liv. Mandfolk holdt af at knibe hende, fordi de kunne knibe hende alle vegne uden nogensinde at støde på et ben. Boche lod hende tage plads i nærheden af sig og tog hende straks lumskelig på knæet nedenunder bordet. Men hun, der var vant til sligt, tømte ganske roligt sit glas vin og fortalte, at naboerne hang ud af vinduet og at folkene dér i huset begyndte at blive gale i hovedet.

"Å, det bliver vor sag!" sagde madam Boche. "Vi er portnere, ikke? Nå, ja vel, vi svarer for roligheden. Lad dem komme og klage, så skal vi nok vide at give dem en ordentlig modtagelse!"

Inde i stuen bagved havde der lige stået en rædsom kamp mellem Nana og Augustine i anledning af stegegryden, som de begge ville slikke. I løbet af et kvarter havde stegegryden danset frem og tilbage på gulvet med en lyd som en gammel kasserolle. Nu tog Nana sig med omhu af lille Victor, der havde fået et gåseben i halsen; hun gned ham med fingrene under hagen og tvang ham til at synke store stykker sukker som lægemiddel. Dette hindrede hende dog ikke i at holde et vågent øje med det store bord. Hvert øjeblik kom hun ind og forlangte vin, brød, kød til Étienne og Pauline.

"Dér, æd så, til I revner!" sagde hendes moder til hende. "Måske du så kunne lade mig være i fred!" Børnene kunne ikke

få mere ned, men de spiste alligevel, mens de med deres gafler dundrede melodien til en salme for at opmuntre sig.

Midt under denne larm havde der imidlertid udviklet sig en samtale mellem fatter Bru og mor Coupeau. Den gamle, som maden og vinen havde gjort ligbleg, talte om sine sønner, der var døde på Krim. Å, hvis børnene havde levet, ville han altid have haft sit udkomme. Men mor Coupeau, hvis stemme var lidt tyk, bøjede sig hen imod ham og sagde:

"Man har megen kval med børnene! Således som jeg nu, jeg er tilsyneladende lykkelig, ikke? Nå ja, jeg græder mere end én gang ... Nej, ønsk De bare ikke at have børn!"

Fatter Bru rystede på hovedet.

"Der er ingen, der mere vil give mig noget at bestille, " mumlede han. "Jeg er alt for gammel. Når jeg kommer ind på et værksted, griner de unge og spørger mig, om det er mig, der har lakeret Henri den IV's støvler. ... Endnu sidste år tjente jeg tredive sous om dagen ved at male en bro; jeg måtte ligge på ryggen med floden nedenunder mig. Siden den tid hoster jeg. ... Nu er det forbi, de viser mig døren alle vegne."

Han betragtede sine stakkels stive fingre og tilføjede:

"Det forstår sig, siden jeg ikke duer til noget. De har ret, jeg ville have gjort som de. Ser De, ulykken er, at jeg ikke er død. Ja, det er min egen skyld. Man bør lægge sig til at krepere, når man ikke mere kan arbejde."

"Jeg forstår sandelig ikke," sagde Lorilleux, der hørte til, "hvorfor regeringen ikke kommer de arbejdere, der er ude af stand til at arbejde mere, til hjælp. Jeg læste det forleden dag i en avis ..."

Poisson troede, at han skulle forsvare regeringen:

"Arbejderne er ikke soldater," erklærede han. "invalidehospitalet er kun for soldater. Man må heller ikke forlange umulige ting."

Nu blev desserten budt om. I midten stod en savoykage i form af et tempel med en kuppel af melonstykker, og ovenpå kuplen var der plantet en kunstig rose, ved siden af denne gyngede en sølvpapirs sommerfugl på spidsen af en tynd jerntråd. To dråber gummi på blomstens hjerteblad skulle forestille to dugdråber. På venstre side svømmede et stykke hvid ost i en dyb skål, mens på højre side en anden skål var topfuld af store jordbær, der drev af saft. Desuden var der salat, nogle store blade af den romerske salat, der var gennemtrukne af olie.

"Hvad mener De, madam Boche," sagde Gervaise forekommende, "en smule salat endnu. Det er Deres livret, ved jeg."

"Nej, nej tak! Det sidder mig lige op i halsen!" svarede portnerkonen.

Da Gervaise så vendte sig til Virginie, puttede denne sine fingre ind i munden, som for at føle, hvor højt maden nåede op.

"Jeg er sandelig stoppende fuld," mumlede hun. "der er ikke mere plads. Ikke en eneste mundfuld ville jeg kunne få ned."

"Å, når De nøder Dem lidt," tog Gervaise atter smilende fat. "Man har altid et lille tomt rum. Salat, det kan man da spise uden at være sulten. De vil dog vel ikke, at denne romerske skal fordærves?"

"De kan spise den syltet i morgen," sagde madam Lerat. "Den smager bedst syltet."

Damerne stønnede og betragtede med fortrydelige blikke salatfadet. Clementine fortalte, at hun en dag havde fortæret tre bundter karse til sin frokost. Madam Putois bød hende over: hun tog hele salathoveder uden at plukke dem fra hinanden, og gnavede dem, som de var, med lidt salt til. Alle ville de gerne have levet af salat, de kunne fortære hele baller af det. Og ved hjælp af denne samtale fik damerne gjort ende på salatfadets indhold.

"Jeg kunne gerne lægge mig ned på alle fire i et bed," udbrød madam Boche med munden fuld.

Nåda, de smiskede til desserten. Dessert, det regnede de ikke med. Den kom lidt sent, men det gjorde ingen ting, den skulle de nok få ned. Selv om de skulle være sprungne i luften som bomber, ville de dog aldrig være gået af vejen for jordbær og kage. For resten hastede det jo ikke, de havde tiden for sig, de kunne jo holde ud hele natten, hvis de havde lyst. De fordrev tiden med at fylde tallerkener med jordbær og ost. Mandfolkene tændte deres piber, og da den fine vin var drukket, tog de til takke med den anden og drak vin, mens de røg deres piber. Men selskabet ville, at Gervaise straks skar savoykagen i stykker. Poisson rejste sig, tog rosen og overrakte den meget opmærksomt til værtinden, mens hele selskabet klappede i hænderne. Hun måtte med en nål hæfte den på venstre side af brystet, på hjertesiden. Ved hver af hendes bevægelser vippede sommerfuglen op og ned.

"Hør en gang!" udbrød Lorilleux, som havde gjort en opdagelse, "men det er jo Deres arbejdsbord, vi spiser ved! Nå, der er måske aldrig før blevet arbejdet så meget ved det!"

Denne ondskabsfulde spøg gjorde meget stor lykke. Og nu gav det sig til at regne med åndrige hentydninger: Clementine slugte ikke mere en skefuld jordbær uden at sige, at nu gjorde hun et slag med jernet; madam Lerat påstod, at den hvide ost mindede om stivelse, mens madam Lorilleux mumlede den ene gang efter den anden, at det var den rigtige måde, at æde penge så hurtigt som muligt op på de samme brædder, hvor man havde haft så megen møje og besvær med at tjene dem. Der rejste sig et sandt uvejr af latter og udråb.

Men pludselig bragte en kraftig røst alle til at tie. Det var Boche, der havde rejst sig og med en skødesløs og fræk mine sang "Elskovsvulkanen eller den forførende soldat":

Mit navn er Blavin og jeg bedårer de skønne.

En torden af bravoråb modtog det første vers. Ja, ja, de ville synge! Hver skulle op med sin vise. Det var meget morsommere end alt andet. Og selskabet støttede albuerne mod bordet, lænede sig bag over mod stolenes rygge, nikkede ved de gode steder og tog en slurk for at kunne istemme omkvædene. Det bæst til Boche var en mester til at foredrage komiske sange. Han kunne have fået karafler til at le, når han efterlignede landsoldaten med fingrene udspilede og hatten ned i nakken. Straks efter "Elskovsvulkanen" istemmede han "Baronesse Gale-Hind", et af hans glansnumre. Da han kom til det tredje vers, vendte han sig om imod Clementine og nynnede med dæmpet og lysten stemme:

Baronessen havde manerer så fine,
men det var hendes søstre fire,
hvoraf de tre var brunetter, en blondine,
der havde øjne, som sagde spar-fire.

Så istemmede selskabet oprømt omkvædet. Mandfolkene slog takt med hælene, damerne havde taget deres knive og bankede melodien på deres glas. Alle vrælede:

Føj for pokker! Hvem skal betale
snapsen, til pa, pa, pa, pa,
føj for pokker! Hvem skal betale
snapsen til pa, pa, patruljen.

Butiksruderne klirrede. Sangernes stærke vejrtræk fik musselinsgardinerne til at vifte. Imidlertid havde Virginie allerede to gange været borte, og når hun vendte tilbage, bøjede hun sig ned til Gervaise og hviskede hende en eller anden meddelelse. Da hun tredje gang kom tilbage midt i spektaklet, sagde hun til Gervaise:

"Han sidder stadig henne hos François, kære veninde, og giver sig mine af at læse i avisen. Men han har dog ganske sikkert et eller andet lumskeri for."

Hun talte om Lantier. Det var ham, hun således udspejdede. Ved hver ny melding blev Gervaise alvorligere og alvorligere.

"Er han fuld?" spurgte hun Virginie.

"Nej," svarede den lange brunette. "Han ser nøgtern ud. Det er netop det, der gør mig urolig. Hvad! Hvorfor bliver han siddende på vinstuen, når han er nøgtern? Å gud, å gud, sørg for, at her intet sker!"

Gervaise, der var meget urolig, bad hende tie stille. Der var pludselig indtrådt en dyb tavshed. Madam Putois havde lige rejst sig og sang: "Til entring!" Gæsterne betragtede hende tavse og betagne; selv Poisson havde lagt sin pibe på kanten af bordet for at høre hende bedre. Hun holdt sig rank, lille og ivrig med sit blege ansigt under den sorte kappe; hun slog ud med sin knyttede venstre hånd og fremsagde med truende kraft og en mere stærk stemme, end man havde tiltroet hende:

Kløver en forvoven
sørøver bag os voven,
læg bi og byd ham trods!
Giv skurken ej pardon!
Fyr løs med vor kanon.
Så flyr han nok for os!

Ja, det var alvorligt. Men fanden i vold, det gav en rigtig forestilling om tingene. Poisson, der havde faret til søs, nikkede med hovedet for at bevidne rigtigheden. Man mærkede for resten tydeligt, at denne vise stemmede overens med madam Putois' følelse. Coupeau bøjede sig frem for at fortælle, hvorledes madam Putois en aften henne i Rue Poulet havde vaflet fire mandfolk, der ville fornærme hende.

Nu bød imidlertid Gervaise, hjulpet af mor Coupeau, kaffe om, skønt de endnu sad og spiste savoykage. De ville ikke lade hende sætte sig ned igen, de råbte, at det var hendes tur. Hun vægrede sig, blev hvid i ansigtet og så slet ikke ud til at befinde sig godt; ja, de spurgte hende såmænd, om gåsen ikke muligvis trykkede hende. Nå, hun fremsagde "Å! Lad mig sove" med en svag og blid stemme; da hun kom til omkvædet med dets ønske om en søvn fuld af smukke drømme, lukkede hendes øjenlåg sig

lidt, og hendes fugtige blik stirrede fortabt ud i mørket, hen ad gaden til.

Straks efter stod Poisson frem, sendte damerne et kort nik og istemte en drikkevise: "Frankrigs Vine"; men han sang falsk, kun det sidste, det fædrelandsbegejstrede vers gjorde lykke, fordi han, da det trefarvede banner nævntes heri, løftede sit glas højt i vejret, svang det fra den ene side til den anden og til sidst tømte det til sidste dråbe ud i sin mund, som han holdt åben på vid gab. Derpå fulgte der romancer; i madam Boches barcarole forekom Venedig og gondolierer, i madam Lorilleux's bolero Sevilla og andaluserinder, hvorimod Lorilleux endog gav sig til at tale om Arabiens vellugtende salver i anledning af danserinden Fatimas elskov. Omkring det tilsølede bord og i luften, der var mættet med forstoppelsesdunster, åbnede der sig gyldne horisonter. Elfenbenshalse og ibenholtslokker svævede forbi, der lød kys i måneskin til guitarens toner, bajaderer dryssede en regn af perler og ædelstene ud under deres dansetrin. Mandfolkene dampede veltilfredse på deres piber, damerne fik et ubevidst nydelseslystent smil, alle troede de sig der ovre, i færd med at indånde herlige vellugte.

Da Clementine så gav sig til at kurre "Byg en Rede" med en dirren i stemmen, voldte det også megen glæde, for det mindede om landet, om de lette fugle, om dansen under træerne, om blomsterne med deres honningkalke, kort sagt, om alt det, man kunne se i Vincennesskoven, når man gik derud for at sende et skud efter en kanin. Men Virginie vendte igen tilbage til munterheden med "Min lille kluk-kluk"; hun efterlignede marketendersken med den ene hånd på hoften og rund albue, med den anden hånd skænkede hun snapse ud i det

tomme rum og vendte og drejede håndleddet. Så bad selskabet mor Coupeau om at synge "Musen"; den gamle kone sagde nej og svor på, at hun ikke kunne den uanstændige vise. Dog begyndte hun med sin tynde, sprukne stemme, og hendes rynkede ansigt med de små livlige øjne understregede hentydninger og jomfru Lises angst, som hun ved synet af musen samlede skørterne om sig. Hele bordet lo; damerne kunne ikke bevare deres alvor, men sendte deres bordherrer skinnende øjekast; når alt kom til alt, var der ikke noget skidenfærdigt i den, der var ikke et råt ord. Sandt at sige legede Boche mus op ad kulhandlerskens lægge. Det kunne være blevet slemt, hvis ikke Goujet efter en blinken fra Gervaise havde skaffet stilhed og alvor til veje med "Abd-el-Kaders Farvel", som han frembrummede med sin bas. Han havde en kraftig stemme, det kunne nok være! Den kom ud af hans kønne gule skæg som fra en kobbertrompet. Når han udslyngede råbet "O, min ædle kammerat!" hvor talen var om krigerens sorte hoppe, bankede alle hjerter; de tilklappede ham bifald uden at afvente slutningen, så stærkt havde han råbt.

"Nu er det Dem, fatter Bru!" sagde mor Coupeau. "syng De nu Deres vise. De gamle er de smukkeste, frisk mod!"

Og selskabet vendte sig om imod den gamle, trængte ind på ham, opmuntrede ham. Han sad sløv hen med sit ubevægelige ansigt og betragtede sine omgivelser, tilsyneladende uden at forstå, hvad der blev sagt. De spurgte ham, om han kunne "De fem Selvlyde". Han bøjede hovedet, han kunne intet huske mere; alle sangene fra hans velmagtsdage blandede sig sammen i hans hjernekiste. Da de besluttede at lade ham i fred, syntes

det, at der dukkede noget op i hans erindring og med en hul stemme stammede han:

Tru la la, tru la la
Tru la, tru la, tru la la!

Hans ansigt oplivedes, dette omkvæd vakte sagtens hos ham mindet om glæder i gamle dage, som kun han nød, mens han med et barns henrykkelse lyttede til sin stemme, der blev mere og mere hæs.

Tru la la, tru la la
Tru la, tru la, tru la la!

"Hør engang, kære veninde," hviskede Virginie i øret på Gervaise, "De ved vel, at jeg har været derhenne igen; jeg kunne ikke nære mig. Nå, Lantier er drevet bort fra François."

"Mødte De ham da ikke her udenfor?" spurgte Gervaise.

"Nej, jeg skyndte mig af sted, havde ikke tanke for at se mig om."

Men i det samme standsede Virginie, der havde løftet hovedet, og udstødte et halvkvalt suk;

"Å, du min gud og skaber! … Han står dér, ovre på fortovet, lige overfor. Han stirrer herned."

Gervaise, der blev aldeles lamslået, vovede at kaste et blik derover. Der havde samlet sig en del folk på gaden for at høre selskabet synge. Urtekræmmersvendene, spækhøkersken og den lille urmager dannede en gruppe, der så ud, som var de på komedie. Der var soldater, borgermænd i frakker, tre små piger på fem eller seks år stod med hinanden i hånden meget alvorlige og lyttede beundrende til. Og Lantier stod virkelig dér i første række og hørte og så til med en rolig mine. Nej, det var

dog for galt! Gervaise kunne mærke, hvorledes en iskulde bredte sig fra benene lige op til hjertet, og hun vovede ikke mere at røre sig, mens fatter Bru vedblev at gentage;

Tru la la, tru la la
Tru la, tru la, tru la la!

"Nå, ja tak, gamle ven, nu er det nok!" sagde Coupeau. "Kan De ellers den hele? Så vil De nok synge den for os en anden dag, ikke sandt, når vi begynder at blive for muntre."

Der blev leet, og den gamle brød kort af, lod sine blege øjne vandre rundt om bordet og fik så igen sin drømmende mine. Kaffen var drukket, og Coupeau forlangte mere vin. Clementine havde igen taget fat på at spise jordbær. Et øjeblik holdt de op at synge og gav sig til at tale om en kone, som om morgenen var fundet hængt i huset ved siden af. Nu var det madam Lerats tur. Men hun måtte først lave sig til, hun dyppede hjørnet af sin serviet i et glas vand og trykkede det ind mod sine tindinger, da hun var alt for varm. Så bad hun om en dråbe brændevin, drak og tørrede sig længe om læberne.

"Vil De høre "Den Gode Guds Barn"?"

Og det lange mandhaftige kvindfolk med den brede næse og de firskårne gendarmskuldre begyndte så:

Hittebarnet forladt af sin moder,
tager den gode Gud i sin varetægt.

Hendes stemme bævede ved visse ord og fik endog tårekvalte toner; hun hævede sine øjne på skrå op imod himlen, mens hendes højre hånd snart bevægede sig op og ned foran brystet, snart med en betaget bevægelse trykkedes ind mod hendes hjerte. Nu kunne Gervaise, der pintes ved Lantiers nærværelse,

ikke holde sine tårer tilbage, det forekom hende, at den sang udtalte hendes pinsler, at hun var dette forladte barn, som den gode gud tog i sin varetægt. Clementine, der var noget fuld, gav sig pludselig til at hulke, og med hovedet mod kanten af bordet søgte hun at kvæle sin hikken i dugen. En stille gysen overfaldt hele selskabet. Damerne trak deres lommetørklæder op, tørrede deres øjne med oprejst pande, da de betragtede denne rørelse som en ære. Mandfolkene bøjede derimod hovederne og stirrede stift frem for sig med nedslagne øjne. Poisson, der klemte tænderne sammen for at kvæle gråden, bed to gange enden af sin pibespids og spyttede den hver gang ud på gulvet uden derfor at holde op at ryge. Boche, der havde ladet sin hånd blive liggende på kulhandlerskens knæ, kildede hende ikke mere, dunkelt grebet af samvittighedsnag og agtelse, mens to store tårer trillede ned ad hans kinder. Disse svirebrødre var ubøjelige som retfærdighed og bløde som lam. Vinen løb dem ud af øjnene. Når omkvædet gentoges, den ene gang mere smægtende og grådkvalt end den anden, måtte de alle overgive sig, de fældede tårer på deres tallerkener og knappede deres tøj op over maven, da de var ved at revne af rørelse.

Gervaise og Virginie kunne ikke med deres bedste vilje tage øjnene fra fortovet lige overfor. Også madam Boche fik nu øje på Lantier og udstødte et lille udråb, uden derfor at holde op med at tvære tårerne ud over ansigtet. De satte nu alle tre ængstelige ansigter op og udvekslede ubevidst små nik. Å gud og fader! Hvis Coupeau vendte sig om, og hvis Coupeau så ham! Sikken et slagsmål der ville blive! Og de gjorde det så tydeligt, at Coupeau spurgte dem:

"Hvad er det, I sidder og stirrer sådan på?"

Så bøjede han sig frem og fik øje på Lantier. "Det er satan gale mig for stift!" mumlede han. "Å, den skidne knægt, å den skidne knægt … Nej, det er for galt, og det skal vi nok få en ende på …"

Og han rejste sig, fremstammede nogle forbitrede trusler, men Gervaise bønfaldt ham sagte:

"Hør, jeg beder dig … Lad kniven ligge … Bliv siddende, gør ikke en ulykke!"

Virginie måtte tage kniven fra ham, som han havde grebet på bordet, men hun kunne ikke forhindre ham i at gå op på gaden og hen imod Lantier. Det øvrige selskab så i sin tiltagende rørelse intet, men græd stærkere, mens madam Lerat med hjerteskærende udtryksfuldhed blev ved at synge om det forældreløse barn.

Det sidste vers gik hen over hovederne på dem som et klagende uvejrspust. Madam Putois, der var i færd med at drikke, blev så rørt, at hun hældte sin vin ud over dugen. Imidlertid sad Gervaise, der var blevet kold som is, og pressede sin knyttede hånd imod munden for ikke at skrige, mens hun af rædsel klippede med øjnene og hvert sekund ventede at se den ene af de to mænd falde om, slået til jorden midt på gaden. Virginie og madam Boche fulgte også, hvad der foregik, med levende opmærksomhed. Coupeau, der var blevet slået af den friske luft, havde nær lagt sig ned i rendestenen, da han ville kaste sig over Lantier. Denne, der stadig havde hænderne i lommen, var blot gået til side. De to mandfolk skældte hinanden ud, navnlig dængede Coupeau den anden til, kaldte ham et sygt svin, talte om at spise indvoldene i ham. Man kunne høre lyden af de heftige stemmer, man kunne skelne de rasende bevægelser, som om de var ved at slå armene løse af

bare iver for at slå til. Gervaise var ved at besvime, lukkede øjnene, fordi det varede alt for længe, og hun bestandig troede, at nu bed den ene næsen af den anden, sådan som de trængte ind på livet af hinanden, ansigt mod ansigt. Da hun så intet hørte mere, åbnede hun øjnene igen og troede, hun var blevet idiot, da hun så dem stå og tale ganske roligt sammen.

Madam Lerat begyndte med sin smægtende og grædefærdige stemme på et nyt vers om hittebarnet.

"Der er kvindfolk til, som rigtignok er nogle bæster!" sagde madam Lorilleux under almindelig tilslutning.

Gervaise havde vekslet et blik med madam Boche og Virginie. Skulle det løbe godt af? Coupeau og Lantier blev ved at tale sammen på kanten af fortovet. De henvendte endnu skældsord til hinanden, men i al venskabelighed. De kaldte hinanden "forbandede svinebæst", men i en vis velvillig tone. Da folk stirrede på dem, gav de sig til sidst til at spadsere fredsommeligt side om side langs med husene og når de var kommet en halv snes skridt frem, vendte de sig om og gik tilbage. De var kommet i en meget livlig samtale. Pludselig så det ud, som om Coupeau på ny blev gal i hovedet, mens den anden sagde nej og lod sig bede. Og. Det var Coupeau, der skubbede Lantier frem og tvang ham til at gå over gaden og træde ind i butikken.

"Jeg siger Dem, at jeg mener det af et oprigtigt hjerte," råbte han, "De skal drikke et glas vin. Mandfolk er da mandfolk, ikke? Man kan da komme overens ..."

Madam Lerat sang omkvædet til sidste vers. Damerne gentog det alle sammen og rullede deres lommetørklæder sammen:

Hittebarnet, det er den gode Guds barn.

De sagde sangerinden mange behageligheder, og hun satte sig ned og lod, som hun var aldeles ødelagt. Hun bad om noget at drikke, fordi hun blev alt for stærkt grebet af stemningen i denne sang, og hun var altid bange for at ødelægge sine nerver. Imidlertid fæstede hele bordet deres øjne på Lantier, der sad fredeligt ved siden af Coupeau og allerede spiste det sidste stykke savoykage, som han dyppede i et glas vin. Med undtagelse af Virginie og madam Boche var der ingen, som kendte ham. Lorilleux's vejrede noget muggent, men de vidste ikke noget bestemt og satte så en fornærmet mine op. Goujet, der havde lagt mærke til Gervaises sindsoprør, så skævt til den nyankomne.

Da der opstod en trykkende stilhed, sagde Coupeau ligefremt:

"Det er en ven."

og så henvendte han sig til sin kone:

"Lad os se, om du kan lette dig! Måske der endnu er lidt varm kaffe."

Gervaise så fra den ene til den anden med et på én gang angst og uforstående blik. Straks, da hendes mand havde puffet hendes tidligere elsker ind i butikken, havde hun grebet sig om hovedet med begge hænder, på samme uvilkårlige måde som hun gjorde under uvejr ved hvert tordenskrald. Det syntes hende ikke muligt: murene måtte falde om og knuse hele selskabet. Så da hun så de to mænd sidde ned, uden at musselinsgardinerne engang havde rørt sig, havde hun pludselig fundet, at det var en ganske naturlig sag. Gåsestegen voldte hende lidt besvær, hun havde bestemt spist for meget, og det forhindrede hende i at tænke. En lyksalig dovenskabsfølelse

bemægtigede sig hende, holdt hende bundet til kanten af bordet, hun havde kun det eneste ønske at være fri for plagerier. Herre gud! Til hvad nytte gøre sig vred, når de andre ikke gjorde det, og sagerne lod til at kunne ordnes i mindelighed til almindelig tilfredshed? Så rejste hun sig og gik ud for at se, om der var noget kaffe tilbage.

Inde i stuen bagved var børnene faldet i søvn. Den skeløjede Augustine havde under hele desserten indjaget dem den skrækkeligste angst ved de rædsomste trusler og så selv snuppet deres jordbær. Nu var hun meget dårlig, hun sad og vred sig på en lille skammel, kridhvid i ansigtet og sagde ikke et ord. Den tykke Pauline havde støttet sit hoved mod Étiennes skulder, og han var sovet ind med hovedet mod bordkanten.

Nana sad henne på det lille tæppe foran sengen, lige op ad Victor, som hun holdt trykket ind til sig med den ene arm om halsen på ham; og indslumret og med lukkede øjne vedblev hun at gentage med en svag stemme:

"Å, mor, jeg har ondt … å, mor, jeg har ondt!"

"For pokker!" mumlede Augustine, hvis hoved dinglede fra den ene side til den anden, "de er fulde; de har sunget ligesom de voksne."

Gervaise følte et nyt stik ved synet af Étienne. Det stemmede for brystet af hende, da hun tænkte, at faderen til denne dreng sad dér inde ved siden af i færd med at spise kage uden at have ytret mindste ønske om at kysse barnet. Hun var lige ved at vække Étienne og bære ham ind i sine arme, men atter fandt hun så den stilfærdige måde at ordne sagerne på langt at foretrække. Det ville jo heller slet ikke have været passende at ødelægge enden på middagen. Hun gik ind med kaffekanden

og skænkede et glas kaffe for Lantier, der for resten ikke syntes at ofre hende nogen opmærksomhed.

"Nå, nu er det min tur," lallede Coupeau med tykt mæle. "Hvad! I har glemt mig til sidst som rosinen i pølseenden. Nå ja, jeg vil synge 'Sikken dog en satans unge'."

"Ja, ja, lad os få 'Sikken dog en satans unge'," brølede hele selskabet.

Spektaklet tog fat igen, og Lantier var glemt. Damerne stillede deres glas til rette og tog deres knive for at slå takt til omkvædet. De lo på forhånd ved at se på Coupeau, der stemte imod med benene og satte en forsoren mine op. Han påtog sig en hæs gammelkonestemme:

> Hver morgen, når jeg letter mig,
> er mit humør gået fløjten,
> efter en pægl jeg sender pojken,
> for den pægl, den retter mig.
> Men han bliver borte tre kvarter,
> og når han endelig arriverer,
> han med den halve fugtet har sin tunge,
> ja, sikken dog en satans unge.

Og damerne slog på deres glas og skrålede i kor under en forskrækkelig munterhed:

> Sikken dog en satans unge,
> ja, sikken dog en satans unge.

Nu blandede gaden sig med i lystigheden; hele nabolaget sang: "Sikken dog en satans unge". Den lille urmager, urtekræmmersvenden, spækhøkersken, frugthandlersken, der alle kendte visen, istemte omkvædet, mens de dunkede

hinanden for grin. Sandt at sige, til sidst var gaden drukken; det var kun den svirelugt, der kom op fra Coupeaus, som fik folkene på fortovene til at dingle. Det må indrømmes, at på dette tidspunkt var de dér nede nok så nydeligt fulde. Det var taget til lidt efter lidt fra det første ublandede glas vin ved suppen. Nu var gildet på højdepunktet, alle skrålede de op, alle struttede af mad, i det rødgule skær fra de to lamper, hvis væger forkullede. Larmen fra dette vældige sold overdøvede de sidste vognes rumlen. To politibetjente, der troede, det var begyndelse til oprør, kom løbende til, men da de så Poisson, sendte de ham en forstående hilsen og fjernede sig sindigt side om side langs med de mørke huse.

Huset, hvori gildet holdtes, knagede, sådan en brølen steg der op i nattens lune og stille luft, skrålhalsene tilklappede sig selv bifald, og der var heller ingen, der kunne nære håb om at kunne brøle højere.

Ingen i hele selskabet kunne nogensinde komme på det rene med, hvorledes egentlig gildet var endt. Det måtte have været meget sent, det var alt, hvad de kunne sige, for der havde ikke været en kat i gaden. Det kunne for resten såmænd godt være, at de havde danset rundt om bordet med hinanden i hænderne. Det minde svømmede hen i en gullig tåge, hvori nogle røde ansigter hoppede rundt med munden trukket op til grin fra det ene øre til det andet. Det var sikkert og vist, at de til slut havde drukket varm rødvin med sukker og citron, men de vidste ikke rigtig, om ikke en havde spillet dem det puds at komme salt i glassene. Børnene måtte på egen hånd have klædt sig af og være gået i seng. Den næste dag havde madam Boche rost sig af at have langet Boche et par ørefigner i en krog, hvor han stod alt

for nær ved kulhandlersken, men Boche, der ikke kunne huske det ringeste, tog det for en spøg.

Hvad de alle erklærede for uanstændigt var Clementines opførsel, det var et pigebarn, man afgjort ikke kunne indbyde i ordentligt selskab; hun havde til sidst vist alt frem, hvad hun havde, og derefter havde hun fået ondt og havde overbrækket et af musselinsgardinerne. Mandfolkene i det mindste var gået ud på gaden: Lorilleux og Poisson havde, da deres maver meldte sig, skyndt sig afsted lige hen til spækhøkerbutikken. Det kunne altid ses, når man havde fået en ordentlig opdragelse. Således var damerne, madam Putois, madam Lerat og Virginie, da de følte sig besværede af varmen, gået ind i værelset bagved og havde taget deres snøreliv af; Virginie havde sågar lagt sig et øjeblik på sengen for at forebygge de slemme følger.

Selskabet var som smeltet bort, den ene efter den anden var forsvundet, alle havde de fulgtes ad, var blevet borte i det mørke nabolag, hvorfra endnu hørtes et rasende skænderi mellem ægteparret Lorilleux og fatter Brus evindelige og sørgmodige "Tru la la, tru la la". Gervaise troede nok, at Goujet havde givet sig til at hulke, da han gik; Coupeau sang hele tiden, og Lantier måtte være blevet der lige til enden; hun kunne endnu mærke et øjebliks pust i sit hår, men hun kunne ikke sige, om dette pust kom fra Lantier eller fra den varme natteluft.

Da madam Lerat nægtede at gå tilbage til Batignolles på denne tid, tog de fra sengen en madras, som de lagde i et hjørne af butikken til hende, efter at de havde skubbet bordet til side. Dér sov hun midt imellem levningerne fra middagen. Og hele natten igennem, mens Coupeaus sov som en sten, sad en af naboernes katte, der havde benyttet sig af et åbent vindue, og

gnavede gåsens ben og gjorde kål på dyret med sine fine tænders svage knasen.

8

Den følgende lørdag kom Coupeau, der ikke havde været hjemme til middag, hjem sammen med Lantier hen ad klokken ti. De havde spist sammen hos Thomas på Montmartre.

"Lad nu være at skænde, højstærede madam," sagde Coupeau. "Vi er ædru, ser du nok. Å, der er ingen fare, når jeg har ham med; han holder én på den rette vej,"

Og han fortalte, hvorledes de havde mødt hinanden i Rue Rochechouart. Efter middagen havde Lantier afslået en lille forfriskning i café *Den sorte Kugle* og foreholdt ham, at når man var gift med en net og hæderlig kone, burde man ikke drive rundt på alle mulige knejper. Gervaise hørte til med et lille smil. Det var sikkert og vist, hun tænkte ikke på at skænde; hun følte sig alt for generet. Siden gildet havde hun ganske vist ventet at se sin tidligere elsker igen en eller anden dag, men den pludselige ankomst af de to mænd på denne tid, lige ved sengetid, havde overrasket hende, og med skælvende hænder fæstede hun sit hår, der var rullet ned ad nakken på hende, op igen.

"Ved du hvad," tog Coupeau fat igen, "siden han var så net at afslå en hjertestyrkning dernede, må du traktere med en snaps. … Å, det skylder du os rigtignok."

Arbejderskerne var gået for længe siden, og mor Coupeau og Nana var allerede i seng. Gervaise, der allerede havde haft den ene skodde i hånden, da de kom, lod nu butikken stå åben og satte glas og en flaske cognac frem på et hjørne af

arbejdsbordet. Lantier blev stående op og undgik at henvende ordet lige til Gervaise. Dog, da hun bød ham, råbte han:

"Kun en dråbe, madam, jeg beder Dem."

Coupeau iagttog dem og udtrykte sig meget ligefremt. De skabte sig måske ikke? Fortiden var fortiden, ikke sandt? Hvis man bevarede noget efter ni-ti års forløb, ville man til sidst ikke mere kunne se noget menneske hos sig. Nej, nej, han talte altid frit fra leveren! Han vidste for resten, hvem han havde at gøre med. Med en hæderlig kone og en hæderlig mand. Med to gode venner, ikke? Han var rolig, han kendte deres hæderlighed.

"Å! Ganske vist ... ganske vist ..." fremhakkede Gervaise med sænkede øjenlåg uden at vide, hvad hun sagde.

"Jeg betragter hende som en søster nu, ikke som noget andet end en søster," mumlede Lantier på sin side.

"Nå, giv hinanden hånden, for fanden," udbrød Coupeau, "og lad os blæse borgerskabet et stykke. Når man har hjertet på det rette sted, er man mere værd end disse millionærer. Jeg for mit vedkommende sætter venskabet over alt, fordi venskabet, det er venskabet, og fordi der ikke er noget over det."

Han daskede sig med knyttet næve på maven med så rørt en mine, at de måtte berolige ham. De klinkede så alle tre i stilhed og drak ud. Gervaise kunne nu betragte Lantier i ro og mag, for på festaftenen havde hun set ham i en tåge. Han havde lagt sig ud, var blevet tyk og rund, benene og armene tog sig noget klodsede ud på grund af hans lavstammethed. Hans ansigt havde endnu smukke træk, men de skjultes af den opdunstning, der var en følge af hans driverliv; og da han stadig omhyggeligt plejede sit tynde overskæg, ville man anslå ham netop til hans alder, fem og tredive år. I dag var han iført grå

benklæder og en mørkeblå frakke samt en rund hat ganske som en fin herre; han havde endog ur med sølvkæde, ved hvilken der hang en ring, en erindring.

"Jeg må gå!" sagde han. "Jeg bor pokker i vold."

Han var allerede oppe på fortovet, da Coupeau kaldte ham tilbage for at lade ham love ikke mere at gå deres dør forbi uden at kigge indenfor og sige goddag. Gervaise, der lige var gået stille ud af stuen, vendte tilbage med Étienne, som hun skubbede foran sig, han var i skjorteærmer og allerede ganske søvndrukken. Barnet smilede og gned sine øjne, men da han opdagede Lantier, blev han angst og bange og sendte sin moder og Coupeau urolige blikke.

"Kender du ikke den herre?" spurgte Coupeau.

Barnet bøjede hovedet uden at svare. Så gjorde han et lille tegn, der skulle sige, at han kendte den herre.

"Nå, vær så ikke fjollet, men gå hen og kys ham."

Lantier stod og ventede alvorlig og rolig. Da Étienne bestemte sig til at gå hen til ham, bukkede han sig ned, holdt først den ene, så den anden kind frem til kys og gav derpå selv drengen et ordentligt kys på panden. Så fik barnet mod til at se på sin fader, men pludselig stak han i at tudbrøle og styrtede afsted som en gal, mens Coupeau skældte ham ud og sagde, at han var bange for mennesker.

"Det er sindsbevægelsen," sagde Gervaise, der selv var bleg og rystet.

"Å, ellers er han meget blid og meget skikkelig," udviklede Coupeau. "Jeg har taget mig til gavns af hans opdragelse, skal De se. Han vænner sig nok til Dem. Han skal først kende folk. Selv om det kun havde været for dette barns skyld, kunne vi da

ikke bestandig have været uvenner, vel? Vi måtte have sluttet forlig, for at han kunne få det godt, for jeg ville hellere lade hovedet hugge af mig end forhindre en fader i at se sit barn."

Derpå gav han sig til at tale om at få tømt den flaske cognac. På ny klinkede de alle tre. Lantier syntes slet ikke forbavset, men meget rolig. Inden han gik, ville han bestemt for at vise sin venlighed mod Coupeau hjælpe ham med at lukke butikken. Derpå gav de hinanden et ordentligt næveslag til farvel, og Lantier ønskede ægteparret en god rolig nat.

"Sov godt. Jeg vil forsøge at snuppe en omnibus. … Jeg skal nok komme snart igen."

Efter denne aften viste Lantier sig ofte i Rue de la Goutte-d'Or. Han kom, når Coupeau var til stede, spurgte straks i døren, om han var hjemme og lod, som om han kom alene for hans skyld. Så satte han sig med ryggen til butiksvinduet, altid i overfrakke, barberet og friseret, og talte nok så høfligt, opførte sig i det hele som en dannet mand. Således lærte Coupeau lidt efter lidt hans liv at kende. I løbet af de sidste otte år havde han en tidlang bestyret en hattefabrik, og når han spurgte ham, hvorfor han havde trukket sig tilbage, indskrænkede han sig til at tale noget om en kompagnons rævestreger, en landsmand af ham, en gavtyv, der havde spist fortjenesten op sammen med fruentimmere. Hans tidligere stilling som arbejdsgiver hvilede over hele hans person som en fornemhed, han ikke kunne aflægge. Han talte altid om, at han stod i begreb med at afslutte en udmærket forretning, der var nogle hattefabrikanter, der ville sætte ham i vej og indskyde store summer. Mens han afventede, hvad der ville komme ud af dette, tog han sig aldeles

intet for, men drev om med hænderne i lommen og slikkede solskin som en storborger.

Der var dage, hvor han beklagede sig, hvis man så vovede at gøre ham opmærksom på en fabrik, der søgte om arbejdere, blev han ligesom grebet af en smilende medlidenhed, han havde ikke lyst til at krepere af sult, mens han sled sig op for andre. Denne gavtyv kunne alligevel, som Coupeau sagde, ikke leve af luften. Å, han var en snedig fyr, der vidste at hjælpe sig, han drev nok en eller anden forretning i smug, for han var vel ved magt, og penge måtte han også have til at betale det hvide lintøj og slips, han gik med ligesom bedre folks sønner. En morgen havde Coupeau set ham lade sine støvler blanke på Boulevard Montmartre. Den egentlige sandhed var, at Lantier, der snakkede meget om andre, tav eller løj, når talen drejede ind på ham. Han ville ikke en gang sige, hvor han boede. Nej, han boede hos en ven derude fanden i vold, indtil han fandt sig en god stilling, og han forbød folk at komme og besøge ham, fordi han aldrig var hjemme.

"Man fandt ti ledige pladser for én," udviklede han ofte, "men det var såmænd ikke umagen værd at gå ind i de huller, hvor man ikke ville blive i fireogtyve timer. … Således kom jeg en aften ind hos Champion i Montrouge. Om aftenen snakkede Champion mig ganske ør i hovedet med politik, han havde nogle helt andre anskuelser end jeg, nå, så stak jeg af i tirsdags morges, eftersom vi ikke levede i slaveriets tid, og jeg ikke vil sælge mig for syv francs om dagen."

Man var i de første dage af november. Lantier mødte galant med violbuketter, som han uddelte til Gervaise og de to arbejdersker. Lidt efter lidt blev hans besøg hyppigere og

hyppigere, indtil han kom næsten daglig. Det så ud, som ville han erobre huset, ja hele nabolaget: han begyndte med at bedåre Clementine og madam Putois, som han uden at gøre nogen forskel efter deres alder viste den mest udsøgte opmærksomhed. Efter en måneds forløb tilbad de to arbejdersker ham. Ægteparret Boche, som han i høj grad smigrede ved at gå ned i deres lukaf og hilse på dem, udbredte sig i lovtaler over hans høflighed. Hvad angår Lorilleux's, så havde de, da de fik at vide, hvem den herre var, der på festdagen var kommet til desserten, straks udspyet tusinde forbandelser mod Gervaise, der vovede således at indføre sin gamle ven i sit hjem. Men en dag gik Lantier op til dem og gjorde så godt et indtryk ved at bestille hos dem en kæde til en dame af sit bekendtskab, at de bad ham sætte sig ned og beholdt ham i en times tid, henrykte som de var over hans konversation; ja, de spurgte sig selv, hvorledes en så net mand havde kunnet leve sammen med Klumpe-Dumpe. Det var lykkedes ham at gøre sig så vel anskreven hos hele Rue de la Goutte-d'Or, at ingen tog forargelse af hans besøg hos Coupeaus, men tværtimod betragtede dem som de naturligste ting af verden. Kun Goujet vedblev at være bister; hvis han var hos Coupeaus, når den anden kom, gik han straks sin vej for ikke at være nødt til at gøre nærmere bekendtskab med denne herre.

Midt i denne almindelige sværmen for Lantier levede Gervaise i de første uger i en stor forvirring. Hun følte denne brænden i hjertekulen, som hun havde mærket svide den dag, Virginie havde betroet hende, at hun havde set Lantier. Hendes største ængstelse kom af, at hun frygtede for at vise sig svag, hvis han overraskede hende en aften helt alene, og hvis han

fandt på at ville kysse hende. Hun tænkte alt for meget på ham, hun var alt for meget opfyldt af ham. Men lidt efter lidt faldt hun til ro, da hun så, at han opførte sig så net, ikke stirrede hende ind i ansigtet, ikke, når de andre vendte ryggen til, rørte ved hende med så meget som fingerspidserne.

Så gav Virginie, der syntes at kunne læse i hende, sig til at skamme hende ud for hendes slette tanker. Hvorfor var hun bange? Man kunne da ikke træffe på et mandfolk, der opførte sig nettere; det var såmænd både vist og sandt, hun havde intet mere at frygte. Og en dag lykkedes det den lange brunette at få de to trængt ind i en krog og at få talen ledt hen på kærligheden. Lantier erklærede med alvorlig stemme, og mens han søgte efter ordene, at hans hjerte var dødt, og at han i fremtiden ville hellige sig ene og alene for sin drengs lykke. Han talte aldrig om Claude, der altid var i syden. Étienne kyssede han hver aften på panden, men han vidste ikke, hvad han skulle sige til ham, hvis drengen blev stående hos ham; han glemte helt at sige Clementine behageligheder.

Gervaise slog sig til ro og følte, at fortiden døde i hende. Lantiers nærværelse sled hendes erindringer om Plassans og om *Det gode Hjerte* op. Ved bestandig at se ham, drømte hun ikke om ham, ja, hun blev endog grebet af en modbydelighed ved tanken om deres tidligere forbindelse. Å, det var forbi, fuldstændig forbi! Hvis han en dag vovede at forlange noget i den retning, ville hun svare ham med et par ørefigener eller snarere sige det til sin mand. Og på ny tænkte hun uden samvittighedsnag, men med en ganske usædvanlig blidhed, på Goujets trofaste venskab.

En skønne morgen kom Clementine hen i strygeriet og fortalte, at hun den foregående aften ved ellevetiden havde mødt hr. Lantier med et kvindfolk under armen. Hun fortalte dette med skidne ord og med en skjult ondskabsfuldhed for at se Gervaises ansigt. Jo, Lantier var klavret op i Rue Notre-Dame de Lorette; kvindfolket var lyshåret, en af disse medtagne boulevardtrækkere. Hun havde for grins skyld fulgt efter dem. Pigebarnet var gået ind til en spækhøker og havde købt rejer og skinke, og så i Rue de La Rochefoucauld havde Lantier stillet sig op på fortovet foran huset med næsen i vejret og ventet til tøsen, der var gået op alene, havde gjort tegn til ham fra vinduet om at komme op. Clementine kunne tilføje aldrig så mange svinske forklaringer, Gervaise vedblev ganske roligt at stryge en hvid kjole; af og til, mens den anden fortalte, trak hun læberne op til et smil. Disse provençalere var alle som tossede efter kvindfolk, sagde hun, de ville for enhver pris have fat i piger, de ville såmænd gerne samle dem op med en skovl af en skarndynge.

Og om aftenen, da Lantier indfandt sig, morede hun sig over at høre Clementine drille ham med den lyshårede. Han syntes for resten at føle sig smigret ved at være blevet iagttaget. Herre gud, det var en gammel veninde, som han endnu fra tid til anden så til, når det ikke var nogen til ulejlighed; det var en meget flot pige, hun havde et palisanders møblement, og han nævnede af hendes tidligere elskere en vicomte, en stor porcelænshandler, sønnen af en advokat. Han holdt af piger, der duftede af parfume, og han stak sit lommetørklæde, som den lille havde overhældt med parfume, op under Clementines næse, lige som Étienne trådte ind. Så tog han sin alvorlige mine

på, bøjede sig ned over barnet og tilføjede samtidig, at sådan en spøg havde intet at betyde og at hans hjerte var afdødt. Gervaise, der stod bøjet over sit arbejde, nikkede med en samstemmende mine. Og det blev Clementine, der måtte bære følgerne af sin ondskabsfuldhed, for hun havde godt mærket, at Lantier med en ligegyldig mine havde knebet hende to eller tre gange, og hun var ved at revne af skinsyge, fordi hun ikke stank af moskus som boulevardtøsen.

Da foråret vendte tilbage, talte Lantier, der var blevet som medlem af familien, om at bosætte sig i nabolaget for at være nærmere ved sine venner. Han ville have et møbleret værelse i et net hus. Madam Boche, ja endog Gervaise, var ivrige for at skaffe ham et sådant; de gennemsøgte nabogaderne, han var alt for vanskelig i sine fordringer, han ønskede en stor gård, han ville bo i stuen, og han forlangte alle optænkelige bekvemmeligheder. Og nu sad han hver aften hos Coupeaus og gav sig mine af at måle, hvor højt der var til loftet, udgranske, hvorledes han kunne stille møblerne, ivrig efter at få et lignende værelse. Å, han kunne ikke forlange det bedre, han ville gerne nøjes med et hul i dette rolige og lune hjem. Så sluttede han sin undersøgelse hver gang med denne sætning:

"For fanden, I har det alligevel meget godt her!"

En aften, da han havde spist til middag dér og ved desserten udslyngede denne sætning, udbrød Coupeau, der var blevet dus med ham, pludselig:

"Bliv her, gamle ven, hvis hjertet tilsiger dig det … Vi skal nok ordne det …"

Og han udviklede, at værelset, hvor det skidne tøj lå, var meget net, når det blev gjort rent. Étienne kunne sove på gulvet

i butikken på en madras, det var meget nemt.

"Nej, nej," sagde Lantier, "det kan jeg ikke tage imod. Det ville være jer til for megen ulejlighed. Jeg ved, at det kommer fra et godt hjerte, men vi ville, både I og jeg, komme for nær ind på livet af hinanden. Du ved, man må have sin frihed. Jeg måtte jo også igennem jeres soveværelse, og det ville ikke altid være morsomt."

"Å! Det bæst," sagde Coupeau, der var ved at kvæles af latter og slog i bordet for at klare stemmen, "han tænker altid på tosserier! Men, snedige rad, vi er opfindsomme! Der er to vinduer i stuen, ikke sandt? Nå, vi slår det ene ud ned til jorden, og der er straks en dør! Nå, er du med, så har du indgang fra gården, og vi kan også lukke denne gennemgangsdør, hvis vi har lyst. Vi behøver hverken at se eller høre noget til hinanden, du bor hos dig selv, vi hos os selv!" Da der en tid havde været stille i stuen, mumlede hattemageren:

"Å, ja, på denne måde havde jeg ikke noget at sige imod det. ... Men alligevel nej, jeg ville tynge alt for stærkt på ryggen af jer."

Han undgik at møde Gervaises blik, men han ventede tydelig nok kun et ord fra hendes side for at modtage tilbuddet. Hun var meget ærgerlig over sin mands indfald, ikke at tanken om at se Lantier bo hos dem sårede eller foruroligede hende stærkt, men hun spurgte sig selv, hvor hun skulle lægge skiddentøjet. Imidlertid anførte Coupeau alle de fordele, denne ordning ville medføre. De fem hundrede francs i leje havde altid været en smule for meget! Nå, nu kunne deres ven jo betale dem tyve francs om måneden for det fuldt møblerede værelse; det var ikke dyrt for ham og dem ville det hjælpe, når huslejen forfaldt.

Han tilføjede, at han påtog sig at lave en stor kasse, der kunne stå under sengen og indeholde hele nabolagets skiddentøj. Nu vaklede Gervaise, syntes at spørge mor Coupeau til råds med øjnene, og hende havde Lantier for måneder siden vundet ved at bringe hende brystsukker for hendes hoste.

"De vil ganske sikkert ikke være os til nogen ulejlighed," sagde Gervaise til sidst. "Det måtte jo kunne lade sig ordne …"

"Nej, nej tak," gentog Lantier. "De er alt for venlig; det ville være at misbruge Deres godhed."

Nu busede Coupeau løs. Hvor længe endnu ville han koge suppe på den pølsepind? Når de sagde ham, at det var ærligt ment! Han gjorde dem en tjeneste ved det, kunne han ikke forstå det!

Så brølede han med rasende stemme:

"Étienne! Étienne!"

Drengen, der var slumret ind med hovedet på bordet, fo'r op med et sæt.

"Hør, sig til ham, at du ønsker det! Ja, til denne herre dér … Sig meget stærkt til ham: Jeg ønsker det!"

"Jeg ønsker det!" stammede Étienne, der næppe kunne få munden op for søvn.

De gav sig alle til at le, men Lantier anlagde snart igen sin alvorlige og eftertænksomme mine. Han trykkede Coupeaus hånd under bordet og sagde:

"Jeg tager imod dit tilbud … Det er jo et venskabsstykke både fra den ene og fra den anden side, ikke sandt? Ja, jeg tager imod det for barnets skyld."

Den næste dag, da ejeren, hr. Marescot, var kommet for at tilbringe en times tid i Boches lukaf, talte Gervaise til ham om

sagen. Han viste sig først urolig, sagde nej, blev gal i hovedet, søm om hun havde bedt ham om at rive hele den ene fløj af huset ned. Så da han havde foretaget en omhyggelig undersøgelse af fordelene og da han havde set op i luften for at forvisse sig om, at de øvre etager ikke styrtede ned, gav han til sidst sin tilladelse, men på den betingelse, at han ikke skulle afholde udgifterne; og Coupeaus måtte underskrive et papir, hvorved de forpligtede sig til at sætte alt i den tidligere stand ved udløbet af deres lejemål.

Samme aften kom så Coupeau hjem med nogle kammerater, en murer, en snedker og en maler, nogle raske svende, der ville gøre dette arbejde efter fyraften for at vise ham en venlighed. At få den nye dør stillet op og værelset gjort rent kostede ikke desto mindre en hundrede francs for slet ikke at tale om de flasker, de holdt sig fugtige med under arbejdet. Coupeau sagde til kammeraterne, at han skulle betale dem senere med de første penge, hans lejer gav ham.

Derpå var der spørgsmål om at få møbler til værelset. Gervaise lod mor Coupeaus skab blive stående, et bord og to stole tog hun fra sit eget værelse og flyttede derind, desuden måtte hun købe et vaskebord ug en seng med fuldstændigt tilbehør af sengeklæder, det kostede i alt hundrede og tredive francs, som hun skulle betale af med ti francs hver måned. For den første halve snes måneder var der således på forhånd anvendelse for Lantiers tyve francs til kontraktmæssig afbetaling af disse gældsposter, men senere ville de jo blive en behagelig hjælp.

Det var i de første dage af juni, at Lantiers indflytning fandt sted. Aftenen i forvejen havde Coupeau tilbudt at gå hjem til

ham og hente hans kuffert for at han kunne spare de tredive sous til en vogn. Men Lantier var blevet forlegen og havde sagt, at hans kuffert vejede alt for meget, det var, som om han lige til det sidste ville skjule, hvor han boede. Han kom om eftermiddagen hen imod tre-tiden. Coupeau var ikke hjemme, og Gervaise, der stod i døren til sit strygeri, blev ligbleg ved at genkende kufferten på vognen. Det var den gamle kuffert, den samme, med hvilken hun havde gjort rejsen til Plassans. Nu var den flået, klemt i stykker og bundet sammen med tove. Hun så den komme tilbage således, som hun havde set det i drømme, og hun kunne indbilde sig, at vognen, der nu bragte hende den tilbage, var netop den vogn, hvori denne mær til polererske havde grint hende ud. Boche havde imidlertid givet Lantier en håndsrækning og Gervaise var fulgt bag efter dem, tavs og en smule fortumlet. Da de så havde sat deres byrde fra sig midt i værelset, sagde hun for dog at sige noget:

"Nå ja, så er den ting jo overstået!"

Da hun nu så, at Lantier slet ikke betragtede hende, men masede med at løse tovene, fattede hun sig og sagde:

"De drikker da et glas med, hr. Boche?"

Og hun gik efter flaske og glas. Poisson kom netop i uniform forbi på fortovet. Hun sendte ham et lille tegn, blinkede med øjnene og smilede. Politibetjenten var straks med. Når han havde tjeneste og nogen blinkede til ham, ville det sige, at man tilbød ham et glas yin. Ja, han vandrede i timevis uden for Gervaises strygeri og ventede på, at hun skulle blinke til ham. Så gik han, for ikke at blive set af nogen, ind gennem gården og stak i skjul sit glas under vesten,

"Å hå!" sagde Lantier, da han så ham træde ind, "er det Dem, hr. Badinguet?"

Han kaldte ham for spøg Badinguet for at drille ham med kejseren [Note 1)]. Poisson tog imod det med sin stille mine, så det var umuligt at sige, om det i grunden ærgrede ham. For resten var de to mænd til trods for deres forskellige politiske anskuelser blevet meget gode venner.

"De ved vel, at kejseren har været politibetjent i London?" sagde nu Boche. "Jo, på min ære, han gik og samlede drukne fruentimmere op!"

Gervaise havde imidlertid skænket i tre glas henne på bordet. Hun selv ville ikke drikke, hun følte sig alt for beklemt om hjertet. Men hun blev stående og så Lantier løse de sidste knuder, grebet af en trang til at vide, hvad kufferten indeholdt; hun huskede, at der i det ene hjørne havde ligget en bunke sokker, to snavsede skjorter og en gammel hat. Mon disse genstande endnu lå dér? Mon hun skulle genfinde sin fortids pjalter? Førend Lantier lukkede låget op, tog han sit glas og klinkede.

"På Deres sundhed!"

"I lige måde!" svarede Boche og Poisson.

Gervaise fyldte glassene på ny; de tre mandfolk tørrede sig om munden med hånden. Langt om længe åbnede Lantier kufferten; den var fuld af et sammensurium af aviser, bøger, gamle klæder og linnedbylter. Han trak efterhånden en kasserolle, et par støvler, en buste af Ledru-Rollin uden næse, en broderet skjorte og et par arbejdsbukser op af den. Og Gervaise, der bøjede sig frem, fornam en stank af tobak, fornam en stank, der klæber ved mennesker, som kun plejer den del af

deres person, der kan ses. Nej, den gamle hat lå ikke mere i hjørnet til venstre! Dér lå nu en nålepude, som hun ikke kendte, en gave fra et eller andet kvindfolk. Så faldt hun til ro, men følte dog en ubestemt sørgmodighed; mens hun vedblev at følge genstandene og spørge sig selv, om de skrev sig fra hendes tid eller fra de andres.

"Hør en gang, Badinguet, kender De ikke denne?" spurgte Lantier.

Her holdt han op under næsen en lille bog, "Napoleon IIIs kærlighedshistorier", der var trykt i Brüssel og udstyret med billeder. Heri fortaltes blandt andre anekdoter, hvorledes kejseren havde forført datteren af en kok, et pigebarn på tretten år; og billedet fremstillede Napoleon III på bare ben, men med æreslegionens storkors på, forfølgende en lille pige, der søgte at undgå hans efterstræbelser.

"Å! det har sin rigtighed!" udbrød Boche, hvis sanselige tilbøjeligheder hidsedes. "Det går altid sådan til!"

Poisson blev stående målløs, betuttet, han kunne ikke finde et ord at sige til kejserens forsvar. Det stod i en bog, så kunne han jo ikke benægte det. Da Lantier stadig med en drilagtig mine holdt ham billedet op under næsen, undslap der ham dette udråb, idet han lagde armene over kors:

"Nå, hvad så? Er det ikke en ganske naturlig sag?"

Dette svar lukkede munden på Lantier. Han ordnede sine bøger og aviser på en hylde i skabet; og da det lod til, at han var ked af ikke at have en lille reol til at hænge over bordet, lovede Gervaise at skaffe ham en. Han ejede Louis Blancs *Ti års historie*, hvoraf dog manglede første bind, som han aldrig havde haft, Lamartines *Girondinerne* i hæfter til to sous, Eugène Sues *Paris'*

Mysterier og *Den evige Jøde* foruden en dynge filosofiske og humanistiske gamle bøger, som han havde samlet sammen hos jernkræmmerne. Han betragtede især aviserne med et ømt og agtelsesfuldt blik. Det var en samling, han havde dannet i årenes løb. Hver gang han på en café læste i en avis en artikel, der var godt skrevet eller stemmede med hans anskuelser, købte han avisen og gemte den. Således havde han fået en vældig bunke fra alle mulige tider og af alle mulige blade dynget oven på hinanden uden nogen orden. Da han havde taget denne pakke op fra kuffertens dyb, klappede han den venskabeligt og sagde til de andre: "Ser I den? Hvad? Det er faders egen; ingen kan smigre sig med at have sådan én … I kan slet ikke gøre jer noget begreb om alt, hvad den indeholder. Det vil sige, at hvis man bragte halvdelen af de tanker, den indeholder, til anvendelse, ville der pludselig blive luftet ud i de højere kredse! Ja, jeres kejser og alt hans skulle blive lyst hjem med en bergenfisk."

Men han blev afbrudt af Poisson, hvis røde overskæg og fipskæg dirrede i det blege ansigt.

"Og hæren? Hvad vil De gøre med den? Lad mig høre det en gang!"

Nu blev Lantier hidsig og gav sig til at skrige op, mens han slog med sine knyttede hænder på aviserne: "Jeg ønsker afskaffelsen af soldaterherredømmet, broderskab mellem folkene … Jeg ønsker afskaffelse af forrettigheder, titler og monopoler … Jeg ønsker ensartethed i lønninger, fordeling af udbyttet, proletariatets hæderliggørelse … Frihed overalt, forstår De, overalt! … Og skilsmisse skal vi have indført!"

"Ja, ja, skilsmisse for moralens skyld!" gav Boche ham sin tilslutning.

Poisson havde påtaget sig en myndig mine og sagde:

"Hvis jeg nu ikke bryder mig om jeres frihed, så kan jeg vel blive fri for den!"

"Hvis De ikke bryder Dem om den, hvis De ikke bryder Dem om den ..." stammede Lantier, hvis lidenskaber var ved at kvæle ham. "Nej, De kan ikke blive fri for den! ... Hvis De ikke bryder Dem om den, vil jeg sende Dem til Cayenne, ja, jeg sender Dem til Cayenne sammen med Deres kejser og hele hans bande af svinebæster."

Således skændtes de hver gang, de traf sammen. Gervaise, der ikke holdt af den slags diskussioner, lagde sig gerne imellem. Hun vågnede nu op af den dvale, hvori synet af kufferten, der bragte med sig en kælen duft af hendes tidligere kærlighed, havde hensat hende, og hun viste de to mandfolk glassene.

"Det er sandt," sagde Lantier og blev pludselig rolig og tog sit glas. "På Deres sundhed!"

"I lige måde!" svarede Boche og Poisson og klinkede med ham.

Imidlertid vuggede Boche frem og tilbage, grebet af en vis uro betragtede han i hemmelighed Poisson.

"Alt dette bliver jo mellem os, ikke sandt, hr. Poisson?" mumlede han endelig. "Man viser Dem visse ting og man siger visse ting til Dem ..."

Men Poisson lod ham ikke tale tid, han lagde hånden på sit hjerte som for at forsikre ham om, at det alt sammen blev liggende dér. Han gik dog ikke og udspionerede sine venner,

det var sikkert og vist. Coupeau kom nu til stede, og de tømte endnu en flaske. Poisson stak derpå af gennem gården og genoptog stiv og strunk sin vandring hen ad fortovet med afmålte skridt.

I den første tid ligesom svævede alt i luften hos Gervaise. Lantier havde ganske vist sit eget værelse, sin egen indgang og sin egen nøgle, men da de i sidste øjeblik havde besluttet sig til ikke at spærre forbindelsesdøren, hændte det som oftest, at han gik gennem butikken. Skiddentøjet voldte hende også nogen ulejlighed, for hendes mand tænkte ikke mere på den store kasse, han havde talt om; og hun var så nødt til at stoppe det ind i små partier overalt, rundt om i krogene og især under sin seng, hvilket var alt andet end behageligt i sommernætterne. Fremdeles kedede det hende, at hun hver aften skulle rede op til Étienne i butikken, da drengen, når arbejderskerne holdt længe ud, måtte sidde og sove på en stol, mens han ventede på, at de skulle gå. Da derfor Goujet talte om at sende Étienne til Lille, hvor hans tidligere mester, en maskinsmed, søgte lærlinge, blev hun henrykt over denne plan, så meget mere som drengen, der ikke følte sig lykkelig hjemme, men havde lyst til at komme ud på egen hånd, bad hende om at give sit samtykke dertil. Hun frygtede kun et afslag fra Lantiers side. Han var jo flyttet hen til dem for at være i nærheden af sin søn, og det var ikke rimeligt, at han fjorten dage efter ville finde sig i at skilles fra drengen. Men da hun ængstelig gav sig til at udvikle denne plan for ham, gav han meget villigt sit minde til det; unge arbejdere havde godt af at se sig om i landet, sagde han.

Den morgen, Étienne skulle rejse, holdt han en tale til ham om hans rettigheder, kyssede ham og deklamerede:

"Husk på, at arbejderen ikke er nogen slave, men at den, der ikke arbejder, er et snyltedyr."

Så gik huset igen i sin vante gænge, de faldt til ro og dvaskede hen i de nye vaner. Gervaise vænnede sig til uordenen med skiddentøjet, til Lantiers gåen og kommen. Han talte altid om sine store forretninger; han gik hyppigt ud smukt friseret, med hvidt lintøj, blev borte, ja kom endog ikke hjem om natten, kom så tilbage og gav sig mine af at være overanstrengt på sjæl og legeme, som han havde siddet fireogtyve timer i træk og drøftet de alvorligste sager. Sandheden var, at han drev ganske stille rundt. Å, der var ingen fare for, at han skulle arbejde sig hård hud til i hænderne. Han stod i reglen op hen ad klokken ti, gik sig en tur efter middag, hvis vejret behagede ham, eller også, på regnvejrsdagene, blev han siddende i butikken og læste sin avis igennem. Dér var han rigtig i sit es, han var ved at revne af velvære mellem skørterne, gned sig så tæt som muligt op ad kvindfolkene, yndede deres grove ord, lokkede dem til at bruge disse, mens han selv passede på at vælge pæne udtryk; og det forklarede, hvorfor han holdt så meget af at gnide sig op ad vaskepigerne, de var ikke snerpede i deres mund. Når Clementine afhaspede hele sin trosbekendelse, sad han stille og smilende og hørte til, mens han snoede sit tynde overskæg. Denne lille afkrog, der med sin strygeos og den sved, der stod ud fra de bararmede strygersker, lignede en alkove, hvor nabolagets damer forvarede deres klædningsstykker, syntes at være for ham det hul, han havde drømt om, et længe efterstræbt tilflugtssted for dovenskab og nydelse.

I den første tid spiste Lantier hos François på hjørnet af Rue des Poissonniers, men af ugens syv dage spiste han de tre eller

fire til middag hos Coupeaus, så at det endte med, at de tilbød at give ham kosten også, hvis han hver lørdag ville betale femten francs. Nu forlod han ikke mere huset, men indrettede sig dér helt og holdent. Man så ham fra morgen til aften gå fra butikken til bagværelset, i skjorteærmer, skrigende op og kommanderende; han gav endog kunderne besked, han styrede hele bedriften. Da han ikke syntes om François' vin, overtalte han Gervaise til fremtidig at købe vin hos Vigouroux, kulhandleren på hjørnet, hvis kone han og Boche kneb om livet, når de gjorde deres bestillinger. Så var det Coudeloups brød han fandt slet bagt, og han sendte Augustine afsted efter brød i Meyers Wienerbageri i Faubourg Poissonnière. Han gik også fra Lehongre, urtekræmmeren, blev kun hos slagteren i Rue Polonceau, den tykke Charles, på grund af hans politiske anskuelser. Efter en måneds forløb ville han have al maden tillavet med olie. Som Clementine på dril sagde, olieklatten kom til trods for alt frem hos denne forbandede provençaler. Han bagte selv omeletterne, det var omeletter, der blev vendt på begge sider, og brunede mere end pandekager, de var så tunge, så man skulle tro, de var af metal. Han passede på mor Coupeau, forlangte sin bøfsteg godt stegt, så den lignede sålelæder, ville have løg tilsat al mad, blev gal i hovedet, når de skar små urter i salaten, ukrudt, blandt hvilke der godt kunne gemme sig noget giftigt skidt, skrålede han op. Men hans livret var en vis slags suppe, en tyk nudelsuppe, der var kogt i vand, og hvori han hældte en halv flaske olie. Han og Gervaise var de eneste, der spiste den, da de andre, pariserne, nær havde brækket både hjerte og nyrer op en dag, de havde vovet sig til at smage på den.

Lidt efter lidt tog Lantier sig også af familiesagerne. Da Lorilleux's stadig satte et surt ansigt op ved at udbetale de hundrede sous, udviklede han, at man jo kunne anlægge sag imod dem. Ville de gøre grin med folk? Var det ikke ti francs, de skulle af med om måneden? Og han gik selv op for at hente de ti francs med så dristig og så elskværdig en mine, at Lorilleux ikke vovede at sige nej. Og så madam Lerat, også hun gav to hundred-sous-stykker. Mor Coupeau kunne have kysset Lantiers hænder, når han optrådte som voldgiftsmand i hendes og Gervaises stridigheder. Når Gervaise, grebet af utålmodighed, havde overfuset sin svigermoder, og hun var gået ind for at sætte sig og græde på sin seng, skubbede han dem hen imod hinanden, idet han spurgte dem, om de troede, de morede andre ved at opføre sig således.

På samme måde gik det med Nana, som de efter Lantiers mening opdrog rigtig skidt. Det havde han ikke uret i, for når faderen slog ned på hende, holdt moderen med tøsen, og når moderen på sin side gav hende en lussing, lavede faderen en scene. Nana var henrykt over at se sine forældre i totterne på hinanden, da især når hun så på forhånd var vis på, at en af dem holdt med hende, hvor mange gale streger hun så end gjorde. Nu havde hun fundet på at gå overfor i smedjen og lege dér; hun vippede hele dagen igennem på vognstængerne; sammen med en flok gadedrenge skjulte hun sig helt inde i den skumle gård, hvor det røde skær fra essen lyste op, og pludselig kom hun atter til syne, løbende, skrigende, uredt, forpjusket, fulgt af hele drengesværmen, som om en dragt hammerslag havde jaget børnene med deres svinerier på flugt. Kun Lantiers skænd bed på hende, og hun forstod på sin side meget vel at

tage ham. Denne tøjte på ti år gik ligesom en voksen dame op og ned foran ham, vuggede i hofterne, blinkede til ham fra siden med sine allerede lastefulde øjne. Han havde til sidst påtaget sig at sørge for hendes opdragelse: han lærte hende at danse og at tale parisisk.

Et år hengik på denne måde. I nabolaget troede man, at Lantier havde penge på rente, for det var den eneste måde, man kunne forklare sig Coupeaus store husholdning. Gervaise vedblev uden tvivl at tjene penge, men nu, da hun skulle ernære to mandfolk, der intet bestilte, kunne strygeriet ganske sikkert ikke slå til, så meget mindre, som forretningen gik mindre godt, nogle kunder var gået deres vej, og arbejderskerne svirede fra morgen til aften. Sandheden var imidlertid, at Lantier intet betalte hverken for værelse eller kost. De første måneder havde han givet noget i afdrag, men derpå havde han indskrænket sig til at tale om en stor sum, som han skulle have, og ved hjælp af hvilken han senere ville betale det hele på én gang.

Gervaise vovede ikke mere at bede ham om så meget som en centime, hun tog brød, vin og kød på kredit. Regningerne steg overalt, de gik hver dag tre eller fire francs i vejret. Hun havde ikke givet møbelhandleren en sou, heller ikke Coupeaus tre venner, mureren, snedkeren og maleren. Alle begyndte de at gnave, og i butikkerne blev de mindre høflige imod hende. Men hun var ligesom beruset af en rasende lyst til at gøre gæld; hun vendte det døve øre til fornuftens stemme, valgte de dyreste ting, gav efter for sin kræsenhed nu, da hun ikke mere kunne betale. På bunden vedblev hun at være meget hæderlig, hun drømte om, at hun fra morgen til aften kunne tjene hundreder af francs – hun vidste aldeles ikke på hvilken måde – så at hun

kunne dele hundred-sous-stykker ud i nævefulde til sine kreditorer. Kort sagt, hun gik til bunds, og mens hun sank dybere og dybere, talte hun om at udvide sin forretning. Dog, midt om sommeren gik den lange Clementine sin vej, fordi der ikke var tilstrækkeligt arbejde til to arbejdersker og fordi hun måtte vente på sine penge i ugevis. Midt under dette sammenbrud lagde Coupeau og Lantier sig ud. De to fyre, der spiste, indtil det sad dem i halsen, fortærede strygeriet, fedede sig af forretningens ødelæggelse; og de hidsede hinanden op til at sætte dobbelt så store stykker til livs, og ved desserten dunkede de sig grinende på maven for at fordøje hurtigere.

I nabolaget var det vigtigste samtaleemne, om Lantier virkelig igen stod i forhold til Gervaise. Meningerne var delte. Skulle man høre efter Lorilleux's, så gjorde Klumpe-Dumpe alt for igen at få fat på Lantier. Men han ville ikke mere have hende, fandt hende alt for medtaget, havde desuden ude i byen piger med anderledes renvaskede ansigter. Efter hvad Boches fortalte, var Gervaise fra den første nat af gået ind til sin gamle kæreste, så snart denne tosse til Coupeau snorkede. Enten det nu forholdt sig på den ene eller den anden måde, ville det slet ikke tage sig tiltalende ud, men der var så meget griseri her i livet og meget større griseri, at folk til sidst fandt denne trekant meget naturlig, ja endog net, for de sloges aldrig og overholdt den ydre anstændighed. Visselig, dersom man havde stukket næsen ned i andre husholdninger dér i nabolaget, ville man have mødt en mere forpestet lugt. Hos Coupeaus gik i det mindste til i venskabelighed. De tre levede i største fortrolighed i det lille køkken, de drak sig fulde og lagde sig til at sove rusen ud i samdrægtighed, uden at forhindre naboerne i at sove. For

resten havde Lantier erobret hele nabolaget ved sine gode manerer, og han vidste ved sit indsmigrende væsen endog at lukke munden på alle sladderhankene. Ja, det hændte endog i den uvished, hvori man befandt sig med hensyn til Gervaises og Lantiers forhold, at, når frugthandlersken overfor spækhøkersken påstod, at de ikke stod i forhold til hinanden, syntes denne, at det sandelig var en skam, fordi det gjorde Coupeaus mindre interessante.

Imidlertid levede Gervaise ganske uanfægtet i så henseende og tænkte slet ikke på den slags griserier, ja, det gik endog så vidt, at man beskyldte hende for at mangle hjerte. I familien kunne de ikke forstå hendes nag til Lantier. Madam Lerat, der holdt af at gnubbe sig op ad forelskede, kom hver aften, og hun kaldte Lantier for et uimodståeligt mandfolk, i hvis arme de fineste damer måtte falde. Madam Boche ville ikke have svaret for sin dyd, hvis hun havde været ti år yngre. En hemmelig sammensværgelse holdt sig ved lige, voksede og greb lidt efter lidt Gervaise; det var, som om alle disse kvindfolk rundt om hende måtte finde en tilfredsstillelse i at skaffe hende en elsker. Men Gervaise forbavsedes, hun kunne ikke opdage noget så bedårende ved Lantier. Han havde utvivlsomt forandret sig til sin fordel: han gik altid i frakke, han havde på caféerne og ved de politiske møder tilegnet sig nogen dannelse, men hun, der kendte ham så godt, så ham gennem hans øjnes to huller lige ind i sjælen og fandt dér en mængde sager, som fik det til at løbe koldt ned ad ryggen på hende. Nå, hvis det behagede de andre så meget, hvorfor dristede de sig så ikke selv til at give sig i kast med denne herre? Dette lod hun en dag Virginie forstå, da denne viste sig meget begejstret. For at gøre hende opsat,

fortalte så madam Lerat og Virginie, at Lantier og den lange Clementine stod i forhold til hinanden. Ja, Gervaise havde vel ikke opdaget noget, men hver gang hun var gået et ærinde ud, havde Lantier taget Clementine ind på sit værelse. Nu mødte man dem sammen, han måtte vist komme hjem til hende.

"Nå, hvad så?" sagde Gervaise med en stemme, der rystede lidt. "Hvad kan det gøre mig?"

Og hun så Virginie stift ind i hendes gule øjne, der skinnede med gylden glans som katteøjne. Denne kvinde ville hende dog noget ondt, siden hun forsøgte at gøre hende skinsyg! Men Virginie satte sin uskyldige mine op og svarede:

"Dem kan det naturligvis ikke gøre noget … Men De skulle råde ham til at give slip på denne pige, da han vil få ubehageligheder med hende."

Det værste var, at Lantier mærkede, han fik medhold, og derfor forandrede sin opførsel overfor Gervaise. Når han nu gav hende et håndtryk, beholdt han hendes fingre et øjeblik imellem sine. Han gjorde hende forlegen med sit blik, stirrede på hende med dristige øjne, hvori hun tydeligt læste, hvad han begærede af hende. Hvis han kom til at gå bag om hende, borede han knæene ind i hendes skørter, åndede på hendes hals, som for at dysse hende i søvn. Han holdt sig dog endnu tilbage fra ligefrem at fremsætte sit ønske. Men en aftenstund, da han befandt sig alene sammen med hende, skubbede han hende uden at sige et ord foran sig hen i baggrunden af butikken og ville kysse hende dér. Tilfældet ville, at Goujet netop i dette øjeblik trådte ind. Hun stred imod og undslap så. Og de tre vekslede nogle ord, som om der intet var hændet. Goujet, der var ligbleg, havde slået sine øjne ned, da han

indbildte sig, at han var kommet dem ubelejligt, at hun kun havde stridt imod for ikke at blive kysset i overværelse af andre.

Den næste dag trippede Gervaise om i butikken meget ulykkelig og ude af stand til at stryge et lommetørklæde; hun havde trang til at se Goujet, forklare ham, hvorledes Lantier havde trængt hende ind imod muren, men siden Étienne var kommet til Lille, vovede hun ikke mere at gå ind i smedjen, hvor Bec-Salé, kaldet Altid-tør-i-halsen, modtog hende med en underfundig latter. Dog, hen på eftermiddagen kunne hun ikke styre sin lyst, tog en tom kurv og gik ud under det påskud, at hun ville hente nogle skørter hos en af sine kunder i Rue des Portes-Blanches. Så, da hun var nået hen i Rue Marcadet ud for boltefabrikken, gav hun sig til at gå op og ned med små skridt i håb om et heldigt møde. Uden tvivl måtte også Goujet have ventet hende, for hun havde ikke gået der i fem minutter, førend han kom ud ligesom rent tilfældigt.

"Stop lidt! De er nok ude på forretningens vegne," sagde han og smilede svagt; "De er nok på hjemvejen?"

Han sagde det for dog at sige noget. Gervaise vendte netop ryggen til Rue des Poissonniers. Og de gik opad, hen imod Montmartre, side om side, uden at have hinanden under armen. De måtte have den ene tanke, at gå bort fra fabrikken for at det ikke skulle se ud, som om de holdt stævnemøder udenfor porten. Med nedslagne blikke gik de frem ad den opbrudte vej, hvor fabrikkerne brummede på begge sider. Så, da de var kommet et par hundrede skridt frem, drejede de ganske naturligt, som om de var kendt der i forvejen, af til venstre, og kom, stadig tavse, ind på en ubebygget grund. Imellem et savskæreri og en knappefabrik, lå her en strimmel

grøn eng med gule pletter af afsvedet græs; en gedebuk, der var tøjret til en pæl, løb rundt og brægede, i baggrunden stod et udgået træ og smuldrede i det stærke solskin.

"Ikke sandt!" mumlede Gervaise, "man skulle tro, man var på landet!"

De satte sig under det udgåede træ, og Gervaise stillede sin kurv ved fødderne af sig. Lige overfor dem udbredte Montmartre sine rækker af høje, gule og grå huse med sparsomme grønne klatter, og når de vendte hovedet mere omkring, kunne de se himlen brede sig over byen med en glødende klarhed, der mod nord blev gennemskåret af en strimmel små hvide skyer. Men det stærke lys blændede dem; de så nede i horisontens rand forstædernes fjerne kridtmasser, og de lyttede især til, hvorledes savskæreriets tynde skorsten trak vejret og pustede dampen stødvis ud. Disse dybe suk syntes at lindre deres betyngede bryst.

"Ja," sagde Gervaise, som tavsheden gjorde forlegen, "jeg skulle et ærinde, jeg var gået ud ..."

Skønt hun så inderligt havde ønsket en forklaring, vovede hun med ét ikke at sige mere. Hun blev grebet af en stor undseelse. Og hun følte godt, at de var kommet herhen af deres egen fri vilje for at tale om det; ja de talte også om det uden at have behov at udtale et eneste ord. Begivenheden fra aftenen forud stillede sig hindrende imellem dem.

Så gav hun sig, grebet af en bitter sørgmodighed og med tårefyldte øjne, til at fortælle om madam Bijards dødskamp; denne, hendes vaskerkone, var død om morgenen efter svære lidelser.

"Det skrev sig fra et spark, som Bijard havde langet hende ud," sagde hun med en blød og enstonig stemme. "Maven svulmede op. Han havde uden tvivl sparket noget itu inden i hende. Å gud, i tre dage har hun ligget og pintes! Å, der er banditter på galejerne, der ikke har gjort så meget ondt. Men retfærdighedens håndhævere ville få alt for meget besvær, hvis de skulle tage sig af de koner, der bliver slået fordærvede af deres mænd. Et spark mere eller mindre, det betyder jo ikke noget, når man er vant til at få spark hver evige dag. Så meget mere som den stakkels kone ville frelse sin mand fra skafottet og forklarede, at hun havde slået sin mave ved at falde over mod en balje … Hun skreg hele natten, før det var forbi."

Goujet sagde ikke noget, men rykkede hidsigt græsset op med sine hænder.

"Det er ikke fjorten dage siden," vedblev Gervaise, "at hun havde vænnet sin sidste, den lille Jules, fra; det er endda et held, at barnet ikke kommer til at lide … Nå, nu har den lille tøs Lalie to små at passe; hun er ikke fyldt otte år, men hun er alvorlig og fornuftig som en rigtig moder. Og så banker hendes fader hende oven i købet … Ak ja, man træffer på væsner, der er kommet til verden kun til lidelse."

Goujet så på hende og sagde pludselig med skælvende læber:

"De voldte mig sorg i går, å, megen sorg …"

Gervaise blegnede og foldede sine hænder, men han fortsatte:

"Jeg vidste, det måtte komme … kun skulle De have betroet Dem til mig, tilstået mig, hvorledes det hang sammen for ikke at lade mig gå og bilde mig ind …"

Han kunne ikke tale ud. Hun havde rejst sig, da hun forstod, at Goujet troede, hvad hele nabolaget forsikrede ham, at hun igen stod i forhold til Lantier. Og med udstrakte arme råbte hun:

"Nej, nej, jeg sværger Dem til … Han skubbede mig frem, han ville kysse mig, det er sandt, men hans ansigt har end ikke rørt mit, og det var første gang, han prøvede på det … Å tro mig, jeg sværger ved mit liv, ved mine børns liv, ved alt, hvad der er mig helligt!"

Goujet rystede imidlertid på hovedet, han havde sine tvivl, fordi kvindfolk altid benægtede.

Så blev Gervaise meget alvorlig og gentog langsomt:

"De kender mig, Goujet, jeg er ikke nogen løgnerske. Nej, det er ikke sandt, på mit æresord! … Og det skal aldrig blive det, hører De, aldrig! Den dag, hvor det hændte, ville jeg være den usleste af alle usle, jeg ville ikke mere fortjene, at en hæderlig mand som De skænkede mig sit venskab."

Og mens hun talte, fik hendes ansigt så smukt og frimodigt et udtryk, at han greb hendes hånd og fik hende til at sætte sig ned. Nu åndede han atter frit, han lo og smilede. Det var første gang, at han holdt hendes hånd således og at han trykkede den i sin. Begge to sad tavse hen. På himlen gled den hvide stribe skyer afsted langsomt som en svane. Henne på marken havde gedebukken vendt sig rundt imod dem og betragtede dem, mens den med lange regelmæssige, mellemrum udstødte en meget sagte brægen. Og uden at slippe hinandens hænder sad de med øjnene fulde af ømme tårer ug stirrede ud i det fjerne over på Montmartres skumle skråning med dens række af høje fabriksskorstene, der afstribede horisonten, ind over denne

støvede og trøstesløse omegn, hvis små grønne krohaver rørte dem til tårer.

"Deres moder er vred på mig, det ved jeg godt," sagde Gervaise med sagte stemme. "Sig bare ikke nej … Vi skylder Dem så mange penge!"

Men han lod, som han blev vred, for at få hende til at tie stille, han knugede hendes hånd, så han nær havde knust den. Han ville ikke høre tale om penge. Så tav han lidt og fremstammede endelig:

"Hør, jeg har længe gået og tænkt på at foreslå Dem noget … De er ikke lykkelig. Min moder påstår, at det har taget en gal vending for Dem."

Han standsede lidt forvirret.

"Nå, ja! Lad os rejse bort sammen!"

Hun stirrede på ham, forstod ham ikke rigtig lige straks, overrasket over denne voldsomme tilståelse af en elskov, som han aldrig før havde røbet med et ord.

"Hvad er det, De siger?" spurgte hun.

"Ja," vedblev han og bøjede hovedet, "lad os rejse bort sammen, lad os slå os ned et eller andet sted, i Belgien, hvis De vil … Det er næsten mit fædreland … Når vi begge arbejder, vil vi hurtigt kunne indrette os efter vores eget hoved."

Så blev hun ildrød i hovedet. Om han havde taget og trykket hende ind til sig for at kysse hende, ville hun ikke have følt sig mindre undselig. Det var alligevel en løjerlig fyr, at foreslå hende en bortførelse således, som det gik for sig i romanerne og i den fornemme verden. Nå ja, hun havde nok set i sit nabolag arbejdere gøre haneben til gifte koner, men de tog dem ikke engang ud til St. Denis, det gik for sig på stedet og åbenlyst.

"Å. Hr. Goujet! Hr. Goujet!" mumlede hun, uden at kunne finde på at sige andet.

"Kort sagt, vi skulle kun være os to," begyndte han igen. "De andre er mig til ulejlighed, forstår De? Når jeg nærer venskab for et menneske, kan jeg ikke tåle at se dette menneske sammen med andre."

Men nu kom hun til sig selv, sagde nej med en forstandig mine.

"Det er ikke muligt, hr. Goujet. Det ville være meget slet af mig … Jeg er gift, ikke? Jeg har børn … Jeg ved meget godt, at De nærer venskab for mig, og jeg ved, at jeg volder Dem sorg, men vi ville få en dårlig samvittighed, vi ville ikke kunne nyde glæden … Også jeg føler venskab for Dem, jeg føler alt for meget for dem til at ville lade Dem begå dumheder. Og det ville være dumheder, ganske vist … Nej, ser De, det må meget hellere gå i den skure, hvori det nu går. Vi føler agtelse for hinanden, vi føler, at vi stemmer overens. Det er meget, og det har mere end én gang holdt mig oppe. Når vi i vor stilling vedbliver at være hæderlige mennesker, føler man belønningen i den bevidsthed."

Han nikkede med hovedet, mens han lyttede til hende; han gav hende ret, han kunne ikke sige hende imod. Pludselig greb han hende ved højlys dag i sine arme, pressede hende voldsomt ind til sig og trykkede et heftigt kys på halsen af hende, så heftigt, som ville han sluge hende med hud og hår. Så slap han hende uden at forlange noget mere, og så talte han ikke et ord mere om deres kærlighed. Hun rystede sig, blev ikke vred, forstod, at de begge havde fortjent den lille glæde!

Goujet rystede imidlertid fra hoved til fod af en voldsom kuldegysen, flyttede sig bort fra hende for ikke at give efter for

lysten til at tage hende igen. Han lagde sig ned på sine knæ, og uden at vide, hvad hans hænder tog sig til, plukkede han løvetandsblomster, som han langt fra kastede hen i hendes kurv. Der voksede dér i det af solen afsvedne græs udmærket smukke gule løvetandsblomster. Lidt efter lidt beroligede denne beskæftigelse ham, morede ham. Mod sine af arbejdet med den tunge hammer stive fingre plukkede han forsigtigt blomster, kastede dem én for én hen til hende, og hans gode hundeøjne smilede, når han nåede kurven. Gervaise lænede sig til det udgåede træ, munter og rolig talte hun højt for at kunne høres gennem savskæreriets stærke åndedræt. Da de så side om side forlod den ubebyggede plads og talte om Étienne, der var meget glad ved at være i Lille, var Gervaises kurv helt fuld af løvetandsblomster.

Inderst inde følte Gervaise sig ikke så modig overfor Lantier, som hun sagde. Ganske vist var hun fast besluttet på ikke at tillade ham at røre ved hende med så meget som fingerspidsen, men hun var angst for, at hun, hvis han alligevel nogensinde rørte ved hende, skulle overmandes af sin tidligere fejhed, denne blødhed og denne føjelighed, hvortil hun lod sig forlede for at glæde andre. Lantier gentog dog ikke sit forsøg. Det hændte flere gange, at han var alene med hende, men han forholdt sig rolig. Nu syntes han at være optaget af spækhøkersken, en meget vel bevaret kone på fem og fyrre år. Gervaise talte til Goujet om spækhøkersken for at berolige ham. Og hun svarede Virginie og madam Lerat, når de holdt lovtaler over Lantier, at han kunne nok undvære hendes beundring, siden alle naboerskerne var forgabede i ham.

Coupeau gik og brølede op i nabolaget, at Lantier det var en ven, en sand ven. De kunne tildænge ham så meget, som de ville, han vidste, hvad han vidste, og han blæste al deres sladder en lang march, når han havde hæderligheden på sin side. Når de alle tre gik ud sammen om søndagen, nødte han sin kone og Lantier til at gå foran arm i arm for at ærgre gaden; og han iagttog folk beredt på straks at give dem en overhaling, hvis de tillod sig den mindste spot. Ganske vist fandt han Lantier en smule vigtig, beskyldte ham for at spille pigebarn overfor brændevinen, gjorde nar ad ham, fordi han kunne læse, og fordi han talte som en advokat, men når det undtoges, erklærede han Lantier for en kærnekarl. Man kunne ikke i hele La Chapelle finde to, der var så kraftige. Kort sagt, de forstod hinanden, de var som skabte for hinanden. At være ven med en mand, det holder meget længere end at være kæreste med en kvinde.

Endnu kunne det anføres, at Coupeau og Lantier soldede sammen til den store guldmedalje. Nu lånte Lantier penge hos Gervaise, ti francs, tyve francs, når han kunne lugte, der var penge i huset. Det var altid til sin store forretning. På disse dage lokkede han så Coupeau med sig, talte om, at han skulle et ærinde langt bort og drog afsted med ham, og når de så havde bænket sig side om side inderst inde i en restaurant i nærheden, gjorde de sig til gode med retter, som de ikke kunne få hjemme, og drak dertil fin vin. Coupeau ville nok have foretrukket solderi i en noget tarveligere stil, men han blev påvirket af Lantiers aristokratiske smag, der på spisekortet udledte retter og sauce med de mest usædvanlige navne. Man kunne ikke tænke sig så kræsent og så vanskeligt et menneske. I syden er de nok alle således. Han ville f. eks. ikke have noget

ophidsende, han talte frem og tilbage om hver kødret betragtet fra sundhedens synspunkt, lod kødet gå ud igen, når det syntes ham enten for salt eller for pebret. Det var endnu værre med træk, han var ganske gal af angst for træk, han skrålede gennem hele restaurationen, hvis en dør stod bare halvåben. Alligevel var han meget kneben, gav opvarteren to sous i drikkepenge på et måltid til syv eller otte francs. Ikke desto mindre stod de på pinde for ham, og han og Coupeau var godt kendte på de ydre boulevarder fra Batignolles til Belleville.

I Grande Rue des Batignolles spiste de kallun á la Caen, som dér anrettedes på små fyrfade. Nede i Montmartre havde de fundet de bedste østers dér omkring, i *Ville de Bar-le-Duc*; når de gad klavre op i højden, op til *Moulin de la Galette*, gjorde de sig til gode mod en kanin. *Les Lilas* i Rue des Martyrs udmærkede sig ved sine kalvehoveder, mens restaurationerne *Lion d'Or* og *Deux Marronniers* i Chaussée Clignancourt lavede ristede nyrer, som man kunne slikke fingre efter. Men oftest drog de til venstre ad Belleville til: de havde deres bestemte borde i *Vendanges de Bourgogne*, i *Cadran Bleu*, i *Capucin*, ansete beværtninger, hvor man kunne tage alt ubeset. Det var hemmelige udflugter, som de den næste morgen talte om med skjulte hentydninger, mens de sad og stak til Gervaises kartofler. Ja, en dag havde Lantier endog slæbt et pigebarn med ud til *Moulin de la Galette*; Coupeau gik så fra desserten og lod Lantier blive siddende tilbage med pigen.

Naturligvis kan man ikke både solde og arbejde. Efter at Lantier var flyttet ind, var derfor også Coupeau, der allerede før drev den temmelig godt af, nået til ikke mere at røre sit værktøj. Når han, træt af sine solderier, igen lod sig antage til et eller

andet arbejde, opsøgte Lantier ham på arbejdspladsen, gjorde morderlig grin med ham, når han traf ham hængende i enden af rebstigen som en røget skinke, og han råbte til ham om at komme ned og tage sig et glas. I reglen forlod Coupeau arbejdet og begyndte en skulken, der varede både dage og uger. Og det blev en skulken, der kunne forslå, et hovedeftersyn af nabolagets knejper, fuldskaben fra om morgenen blev sovet ud til middag og spædt op til aften, den ene omgang brændevin afløste den anden hele natten igennem, så de lignede kulørte lamper, indtil det sidste lys slukkedes samtidigt med det sidste glas skylledes ned! Dette bæst til Lantier holdt ikke ud til enden. Han lod Coupeau drikke sig fuld, lod ham så i stikken og vendte hjem smilende med sin elskværdige mine. Han førte sig så net, at man ikke kunne mærke på ham, at han havde en lille en på lampen. Når man kendte ham nøje, kunne man dog se, at hans øjne var mindre og hans opførsel mere nærgående overfor kvindfolk. Coupeau derimod blev afskyelig; han kunne ikke drikke uden at komme i en modbydelig forfatning.

I de første dage af november havde Coupeau således taget sig en skulketur, der endte på en meget skidt måde, både for ham og de andre. Han havde aftenen i forvejen fundet arbejde; Lantier var denne gang propfuld af smukke ord, han lovpriste arbejdet, ja arbejdet forædlede menneskene. Om morgenen stod han endogså op ved lys, han ville ledsage sin ven til arbejdspladsen, han ville i fuld alvor hædre ham som en arbejder, der var denne benævnelse værdig. Men da de kom forbi *Petite-Civette*, lige som der blev lukket op, gik de derind for at få en blomme, kun en eneste, alene i den hensigt at drikke et glas sammen på den faste beslutning om en god opførsel.

Lige overfor disken sad Karbonade-Bibi på en bænk med ryggen mod muren og røg på sin pibe med en gnaven mine.

"Halløj! Det er Bibi, som holder blå mandag," sagde Coupeau. "Du har nok tømmermænd, gamle ven?"

"Nej, nej," svarede Bibi og strakte armene ud. "Det er mestrene, der giver os afsmag for arbejdet … Jeg har sagt farvel til min i går … Alle er de noget krapyl, noget rak …"

Og Karbonade-Bibi ville nok tage mod en blomme. Han sad vistnok der på bænken for at vente på en omgang. Lantier gav sig imidlertid til at forsvare mestrene; de havde det ofte hårdt nok, det kendte han til, som selv havde været arbejdsgiver. Arbejderne, det var noget net rak! Altid på sold, de brød sig pokker om arbejdet, stak fra én lige midt i en akkord og kom først igen til syne, når deres pengepung var læns. Han havde således haft en lille fyr fra Picardiet, der havde den galskab at rulle rundt i vogn; ja aldrig så snart havde han hævet sin ugeløn, før han tog en droske og jolrede rundt i dagevis. Var det måske noget for en arbejder? Så pludselig gav Lantier sig til at angribe mestrene.

Å, han så klart, han sagde alle og enhver sandheden. Når alt kom til alt, var det en dårlig klasse, der uden mindste skam udnyttede arbejderne og udpinte hele menneskeheden. Han kunne, gud være lovet, lægge sig til at sove med rolig samvittighed, for han havde altid været som en ven for sine arbejdere og havde foretrukket det fremfor at tjene millioner, således som de andre.

"lad os nu se at komme afsted, lille ven," sagde han henvendt til Coupeau. "Vær fornuftig, ellers kommer vi for sent."

Karbonade-Bibi gik med dinglende arme ud sammen med dem. Udenfor var det næppe helt lyst, det svage dagskær blev skident ved genskinnet fra stenbroen; det havde regnet den foregående aften og var meget mildt. Gaslygterne blev netop lige slukket; gaden, hvor husene endnu kun skimtedes, fyldtes nu af arbejdernes dumpe trasken på vejen ind imod Paris. Coupeau med sin værktøjspose på nakken travede fremad med en vigtig mine som en fri borger, der for en gangs skyld vil tage ordentlig fat. Så vendte han sig om og spurgte: "Bibi, vil du have arbejde? Mesteren sagde til mig om at tage en kammerat med mig, hvis jeg kunne."

"Tak," svarede Karbonade-Bibi. "Jeg trænger til at lufte mig. … Du skulle foreslå Støvleskaft det, han gik i går og søgte plads … Vent lidt, Støvleskaft er ganske sikkert derinde."

Og da de nåede ned til enden af gaden, opdagede de virkelig Støvleskaft inde hos far Colombe. Til trods for den årle morgen flammede *Faldgruben*, skodderne var taget bort, gassen tændt. Lantier blev stående i døren og pålagde Coupeau at skynde sig, da de kun havde lige ti minutter tilbage.

"Hvad! Vil du arbejde hos det æsel til Bourguignon?" råbte Støvleskaft, da Coupeau havde talt til ham. "Aldrig mere skal de få mig pint ind i den bule! Nej, så vil jeg da hellere drive rundt med tungen ud af halsen lige til næste år. … Nå, gamle ven, du bliver der ikke en gang tre dage, det forsikrer jeg dig."

"Det er virkelig sådan en skidden bule?" spurgte Coupeau urolig.

"Å, alt hvad dér er, det er noget møg … Man kan ikke røre sig dér. Den abekat hænger bestandig over os. Og de er morderlig fine på det. Mesters kone skælder en ud for drukkenbolt, og det

er forbudt at spytte på gulvet i den beværtning. Jeg bad dem, forstår du nok, straks den første aften ryge og rejse."

"Godt! Nu er jeg forberedt. Jeg skal ikke spise en skæppe salt hos dem. … Jeg vil nu gå derhen på prøve, men hvis mester gør for meget vrøvl, skal jeg løfte ham op, kan du tro, og sætte ham ned ovenpå madammen, så de skal komme til at hænge sammen som et par sild."

Coupeau rystede Bibis hånd til tak for hans gode underretning, og så ville han til at gå, men Støvleskaft blev gal i hovedet. Død og helvede! Skulle de måske for denne fyrs skyld ikke kunne drikke et glas? Var mandfolk ikke mere mandfolk, hvad? Den abekat kunne vel nok vente fem minutter. Nu trådte Lantier ind for at få sin del af omgangen; de fire arbejdere blev stående ret op og ned foran disken. Imidlertid blev Støvleskaft, der var i et par nedtrådte sko og en bluse, der var sort af snavs, og hvis fladtrykte kasket sad på tre hår, ved at skråle op og rulle med øjnene, som var han herre i *Faldgruben*. Han var lige blevet udråbt til kejser for fyldebøtterne og konge over svinene, efter at han havde spist en salat med levende oldenborrer i og bidt i en død kat.

"Hør en gang, gamle morder," råbte han til far Colombe, "lad mig få en omgang af den gule, men nummer ét."

Og da far Colombe, bleg og rolig, i sin blå strikkede vest, havde fyldt de fire glas, stak herrerne dem ud i ét drag, for at de ikke skulle stå og blive dovne.

"Det gør alligevel godt, hvor det kommer hen," mumlede Karbonade-Bibi.

Men det bæst til Støvleskaft gav sig til at fortælle en grinagtig historie. I fredags havde han været så fuld, at hans kammerater

havde muret hans pibe fast i munden på ham med en nævefuld kalk. En anden ville have været ved at sprække af arrigskab over sådan noget, men han gjorde sig til af det, brystede sig.

"Skal de herrer have en ny forsyning?" spurgte far Colombe med sin fede stemme.

"Ja, lad os få en ny omgang," sagde Lantier. "Det er min tur."

Nu gav de sig til at tale om kvindfolk. Karbonade-Bibi havde i søndags fulgt sin tøs ud til en tante i Montrouge. Coupeau spurgte, hvordan "den oversøiske post" havde det, en vaskerpige fra Chaillot, der var kendt under det navn. De skulle lige til at drikke, da Støvleskaft af fuld hals kaldte på Goujet og Lorilleux, der gik forbi. De kom hen til døren, men ville ikke gå ind. Goujet følte ikke trang til at nyde noget, og Lorilleux, der var bleg og rystede af kulde, klemte hånden om den guldkæde, han var ude med; og han hostede og undskyldte sig med de ord, at en dråbe brændevin var nok til at slå ham ihjel.

"Sikken et par skinhellige rade!" brummede Støvleskaft. "De tager sig nok et bæger rundt i krogene."

Og da han havde stukket næsen ned i glasset, skældte han far Colombe ud.

"Gamle giftblander, du har taget en anden flaske! Du ved jo dog godt, at det går ikke overfor mig at spæde brændevinen op!"

Det var imidlertid blevet dag, og et uklart dagslys oplyste *Faldgruben*, hvis vært slukkede gassen. Coupeau undskyldte sin svoger, der ikke kunne drikke, og det var, når alt kom til alt, ikke nogen forbrydelse. Han gav endog Goujet ret og sagde, at det var en lykke aldrig at være tørstig. Og han talte om at komme afsted hen at arbejde, men så gav Lantier ham med sin vigtige mine som dannet mand en overhaling: han måtte i hvert fald

give sin omgang, inden han stak af, man kneb ikke ud fra sine venner som en fej hund, selv om man gik til sin pligt.

"Hvor længe vil han blive ved at sludre om at gå på arbejde?" skreg Støvleskaft.

"Nå, det er måske herrens tur?" spurgte far Colombe Coupeau.

Denne betalte sin omgang. Men da nu turen kom til Karbonade-Bibi, bøjede han sig hen til værten og hviskede noget til ham, men denne rystede benægtende på hovedet. Støvleskaft forstod, hvad der var i vejen, og gav sig til at skælde denne tyveknægt til far Colombe ud. Hvad! Sådan en slave tillod sig at være uhøflig overfor en af hans kammerater! Alle ordentlige værter gav kredit. Det var kun på snaskerne, at man blev behandlet uforskammet. Værten forholdt sig ganske rolig, støttede sig med sine store næver til kanten af disken ug gentog høfligt:

"Lån De den herre pengene, det er det allernemmeste."

"Nå ja, lad gå i djævlens skind og ben," mumlede Støvleskaft. "Dér, Bibi, smid så den gerrige tamp pengene i synet."

Derpå henvendte han sig til Coupeau ophidset ved synet af den værktøjspose, denne havde på skulderen.

"Du ser ud som en amme. Sæt ungen fra dig. Du bliver pukkelrygget af at slæbe rundt på den."

Coupeau nølede et øjeblik, og derpå satte han sindigt, som var det en beslutning, han tog efter nøje overvejelse, sin pose ned på gulvet og sagde:

"Det er alt for sent nu. Jeg går til Bourguignon efter frokost. Jeg vil sige til ham, at min madamme havde mavesmerter. Hør

en gang, far Colombe, jeg lader mit værktøj blive liggende under denne bænk, så kommer jeg efter det ved middagstid."

Lantier gav ved et nik sin tilslutning til denne ordning. Man skulle arbejde, det var der ikke tvivl om, men, når man sad sammen med gode venner, gik høfligheden frem for alt andet. En lyst til sold havde lidt efter lidt ægget og bemægtiget sig alle disse fire svende, der med slappe hænder skævede til hinanden. Nu da de havde fem timer til at drive rundt i for sig, blev de pludselig grebet af en lyst til at give deres glæde højlydt udtryk, de daskede hinanden, brølede venskabelige ord ind i ansigtet på hinanden. Navnlig Coupeau var lettet, forynget, kaldte de andre "gamle pæretræ". De tog sig endnu en omgang, så gik de hen i *Den snøftende Loppe*, en lille beværtning, hvor der var billard. Lantier gjorde sig et øjeblik vigtig, fordi stedet ikke var videre renligt: brændevinen kostede en franc literen, ti sous for en halv i to glas, og det selskab, der var vant til at komme dér, havde tilsølet billardet således, at ballerne blev hængende fast. Men da de først fik et parti i gang, blev Lantier, der stødte ganske usædvanlig godt, igen elskværdig og munter, rakte og strakte hele kroppen og vrikkede med hofterne, hver gang han gjorde karambolage.

Da det blev tid til frokost, fik Coupeau et indfald: han trampede i gulvet og råbte højt;

"Lad os hente Bec-Salé. Jeg ved, hvor han arbejder. Vi tager ham med hen at spise grisetæer med smørsauce hos mutter Louis."

De andre klappede ad dette indfald. Ja, Bec-Salé, kaldet Altid-tør-i-halsen, kunne nok trænge til at få en omgang grisetæer. Så gik de afsted. Gaderne var gule, det regnede så

småt, men de var allerede alt for varme indvendig til at føle den lette ydre fugtighed. Coupeau førte dem hen i Rue Marcadet til boltefabrikken. Da de kom derhen en god halv time før frokosttiden, gav Coupeau en dreng to sous for at gå ind og sige til Bec-Salé, at hans kone var blevet dårlig og bad ham komme straks. Bec-Salé kom straks til syne, han gik og dinglede med en meget rolig mine, han havde færten af sold.

"Å, det er de bæster!" sagde han, da han opdagede dem skjult i en port. "Jeg lugtede det nok. Hvad! Skal vi hen og spise frokost?"

Da de sad hos mutter Louis og suttede på de små ben, skældte de på ny ud på mestrene. Bec-Salé, kaldet Altid-tør-i-halsen, fortalte, at de henne i hans hul havde en bestilling, som det hastede med. Å! Den bavian til mester kom løbende hvert kvarter, selv om de ikke mødte i rette tid, var han lige høflig, han måtte endda prise sig lykkelig, når de bare kom. For resten var der ingen fare for, at en mester nogensinde skulle vove at sætte ham, Bec-Salé, kaldet Altid-tør-i-halsen, på porten, for det var ikke let at finde svende af hans dygtighed. Efter grisetæerne spiste de omelet. Hver drak sin flaske vin. Mutter Louis fik sin vin fra Auvergne, det var en vin af så blodrød en farve, at man kunne have skåret i den med knive. De begyndte at blive muntre, der kom liv i kludene.

"Ved I så, hvad den bavian har fundet på for at ærgre mig?" råbte Bec-Salé ved desserten. "Har han ikke hængt en klokke op derinde? En klokke! Det passer for slaver! Nå, den kan ringe lige så galt, det skal være, i dag! Fanden tordne mig, om de får mig halet tilbage til ambolten! I fem dage har jeg slidt i det, så kan

jeg vel nok drive den af … Hvis han gør ophævelser med mig, så beder jeg ham ryge og rejse ad Hekkenfeldt til."

"Jeg," sagde Coupeau med en vigtig mine, "jeg er nødt til at forlade jer, jeg skal på arbejde. Jo, jeg har givet min kone mit ord … Mor jer, jeg vil gerne være sammen med kammerater, ved I nok!"

De gjorde nar ad ham. Men han lod til at være så fast bestemt, at de alle fulgte ham, da han talte om at gå hen efter sit værktøj hos far Colombe. Han tog sin pose frem under bænken, stillede den foran sig, mens de tømte et sidste bæger. Klokken et stod selskabet endnu og trakterede med omgange. Så lagde Coupeau med en træt bevægelse igen værktøjet ind under bænken, det var ham i vejen, han kunne ikke nærme sig skænken uden at snuble over det. Det var alt for dumt, så ville han gå til Bourguignon i morgen. De fire andre, der drøftede arbejdslønnen, forbavsedes ikke, da Coupeau uden videre forklaring foreslog dem en lille tur hen ad boulevarden for at røre benene.

Regnen var hørt op. Den lille tur indskrænkede sig til et par hundrede skridt hen ad fortovet med dinglende arme; og de kunne ikke finde på at sige noget mere, blev slået af den friske luft, trættedes af at være ude. Langsomt, uden at de havde så meget som udspurgt hinanden ved et albuestød, travede de af instinkt op ad Rue des Poissonniers, hvor de gik ind til François for at få en flaske vin. Sandelig, de havde trang til at strammes op. Man mødte alt for megen bedrøvelighed på gaden, der var et morads, som man ikke en gang kunne jage en politibetjent ud i. Lantier skubbede kammeraterne ind i kabinettet, en snæver sprække, hvor der kun var plads til ét bord, og som en

brædevæg med matte ruder skilte fra det fælles lokale. Lantier stak i almindelighed på muskaten inde i separatkabinetterne, fordi det var finere. Havde kammeraterne det måske ikke godt her? Man kunne tro, man sad hjemme, man kunne tage sig en lille slummer uden at føle sig generet. Han forlangte avisen, foldede den ud i hele dens størrelse og kiggede den igennem med rynkede bryn. Coupeau og Støvleskaft havde begyndt at spille piquet. To flasker og fem glas stod på bordet.

"Nå? Hvad har de så fundet på i det papir?" spurgte Karbonade-Bibi Lantier.

Han svarede ikke straks; efter nogen tids forløb sagde han uden at løfte øjnene:

"Jeg læser om Deputeretkammeret. Sikke nogle republikanere, de duer ikke for fire skilling, disse forbandede dovenkroppe i venstre! Mon folket har valgt dem bare for, at de skal drikke sukkervand! … Han hér, han tror på gud, og han gør sig lækker for de gavtyve af ministre! Jeg derimod, jeg ville, hvis jeg var valgt, gå op på talerstolen, og dér ville jeg sige: "Svinebæster!" Ja, ikke et ord mere, det er min mening."

"I ved vel, at Badinguet forleden aften drev sin madamme et par lussinger i hele hoffets påsyn?" spurgte Bec-Salé, kaldet Altid-tør-i-halsen. "På mit æresord! Og ikke for noget, de mundhuggedes blot i al venskabelighed, men Badinguet havde en på skallen."

"Å, lad os dog være fri for jeres politik!" råbte Coupeau. "Læs om mordene, det er meget morsommere."

Han tog atter fat på sit spil og meldte tre damer:

"Ja, damerne svigter mig ikke."

De tømte glassene, og Lantier gav sig til at læse meget højt:

"En skrækkelig forbrydelse har vakt rædsel og bestyrtelse i landsbyen Gaillon. En søn har dræbt sin fader med slag af en spade for at stjæle tredive sous fra ham ..."

Alle udstødte et skrig af forfærdelse. Det var rigtignok en fyr, som de med fornøjelse ville gå hen og se blive gjort et hoved kortere! Nej, guillotinen, den forslog ikke. Han skulle hugges i små stykker. En barnemordshistorie oprørte dem ligeledes; men Lantier, der udtalte sig meget moralsk, undskyldte moderen og lagde al skylden over på forføreren, for når alt kom til alt, hvis den usling af et mandfolk ikke havde gjort denne ulykkelige frugtsommelig, ville hun jo ikke have kunnet kaste ungen i klosettet. Men marki T.s bedrifter vakte deres begejstring; han var kommet fra bal klokken to om morgenen og havde på Boulevard des Invalides forsvaret sig mod tre fæle vagabonder; uden en gang at trække sine handsker af havde han skaffet sig de to første banditter fra halsen ved at løbe hovedet ind i maven på dem og havde så trukket den tredje ved øret hen på politistationen. Hvad? Sikken en kraftkarl! Det var skade, at han var adelig.

"Hør nu en gang dette," råbte Lantier. "Nu går jeg over til nyhederne fra den fine verden: 'Grevinde de Bretigny holder sin ældste datters bryllup med den unge baron de Valançay, adjudant hos Hans Majestæt. I brudekurven er der for over tre hundrede tusinde francs kniplinger ...'"

"Hvad rager det os?" afbrød Karbonade-Bibi. "Der er ingen, der spørger om deres skjorters farve ..."

Da Lantier gjorde mine til at fortsætte sin oplæsning, tog Bec-Salé, kaldet Altid-tør-i-halsen, avisen fra ham og satte sig oven på den med de ord:

"Nej tak, vi har fået nok! … Nu er den, hvor den skal være."

Støvleskaft, der havde set hans puds, slog imidlertid triumferende et næveslag i bordet: han havde tre og halvfems.

"Jeg har revolutionen!" udbrød han.

"Du er blanket af, gamle ven," råbte de andre til Coupeau.

De bestilte to flasker til. Glassene fik ikke lov til at stå længe tomme. Fuldskaben steg. Hen ad klokken fem begyndte der at blive væmmeligt, så at Lantier forholdt sig tavs og tænkte på at stikke af; når de begyndte at lege og at slænge vinen hen ad gulvet, var det ikke mere efter hans kogebog. Coupeau rejste sig netop for at gøre korsets tegn på drukkenboltenes måde. Da han havde hånden ud for hovedet, sagde han Montparnasse, ud for højre skulder Menilmonte, ud for venstre skulder Courtille, midt for maven Bagnolet og med hånden på hjertekulen tre gange kaninsteg. Lantier benyttede sig af uroen, denne ceremoni fremkaldte, og gik ganske stilfærdigt ud af døren. Kammeraterne lagde ikke en gang mærke til hans bortgang. Han havde allerede en meget net lille brandert. Men da han var kommet udenfor, skuttede han sig og fik så igen sin vante holdning, og han trådte stilfærdigt ind i butikken, hvor han fortalte Gervaise, at Coupeau var sammen med nogle venner.

Der gik to dage, og Coupeau viste sig ikke. Han drev om i nabolaget, man vidste ikke rigtig hvor. Og folk talte om, at de havde set ham hos mutter Baquet, i *Papillon*, hos *Lille fatter Hoste-Peter*, men nogle forsikrede, at han var alene, andre havde mødt ham i selskab med syv eller otte drukkenbolte af hans slags. Gervaise trak på skulderen med en fattet mine. Herre gud, det var jo noget, hun var vant til. Hun løb ikke og ledte efter sin mand, ja, hvis hun opdagede ham på en vinstue,

gjorde hun en omvej for ikke at bringe ham i krigshumør; og hun ventede, til han kom hjem, om natten lyttede hun dog efter, om han ikke lå og snorkede udenfor døren. Han lagde sig til at sove på en dynge skarn, en bænk, en ubebygget plads eller tværs over en rendesten. Den næste morgen, når han kun havde fået sovet rusen fra den foregående dag slet ud, begav han sig igen på vandring, bankede på skodderne ind til knejperne, hengav sig til et rasende løb midt imellem små glas, halve og hele flasker, snart med den ene og snart med den anden kammerat; farterne blev længere og længere, men de endte altid med, at han var fuldstændig i vildrede, gaderne dansede rundt for øjnene af ham. Natten faldt på, og dagen gryede, uden at han havde nogen som helst anden tanke end at drikke og sove rusen ud på stedet. Når han fik sovet den ud, var det forbi. Gervaise gik dog på den anden dag hen i far Colombes *Faldgruben* for at få at vide, om han var dér; de havde set ham fem gange, men mere kunne de ikke sige om ham. Hun måtte slå sig til tåls med at tage med sig hans værktøj, der var blevet liggende under bænken.

Da Lantier hen ad aftenen så, at Gervaise var i dårligt humør, foreslog han hende at gå med hen på en varieté for at blive lidt opmuntret. Hun sagde først nej, hun var ikke oplagt til at le. Ellers ville hun ikke have sagt nej; for Lantier havde gjort hende sit tilbud med en alt for skikkelig mine, til at hun kunne tro, der stak noget lumskeri under. Han syntes at føle deltagelse for hende i hendes ulykke og viste sig rigtig faderlig.

Aldrig før var Coupeau blevet borte i to nætter. Mod sin vilje gik hun hvert tiende minut hen i døren uden at slippe sit strygejern og kiggede til begge sider af gaden, om hendes mand

ikke skulle komme. Der havde sat sig, sagde hun, en uro i benene på hende, så hun ikke kunne blive stående stille. Coupeau kunne ganske vist være faldet og have brækket en arm eller et ben, eller han kunne være faldet ind under en vogn og kørt ihjel: så havde hun da ham meget net fra halsen. Hun værgede sig mod, at hun i sit hjerte havde bevaret det mindste venskab mod en person af den slags, men der var alligevel til sidst noget drilagtigt ved bestandig at spørge sig, om han ville komme tilbage, eller han ikke ville komme tilbage. Og da så gassen blev tændt, ligesom Lantier på ny talte om varietéen, slog hun til. Vel betænkt fandt hun det alt for dumt at sige nej til en fornøjelse, når hendes mand i de sidste tre dage havde ført et liv i sus og dus. Siden han ikke kom tilbage, ville hun også gå ud. Bulen måtte gerne brænde af, hvis den havde lyst. Hun skulle ikke have haft noget imod, om en ville stikke blus på, så led var hun begyndt at blive ved det liv, hun førte.

De spiste hurtigt til middag, og da Gervaise ved otte-tiden gik ud ved Lantiers arm, bad hun mor Coupeau og Nana gå i seng med det samme; døren til strygeriet havde hun lukket. Så gik hun ud gennem døren til gården og gav nøglen til madam Boche, som hun bad om, hvis hendes svin af en mand skulle komme hjem, at sørge for, han gik i seng. Lantier, der var godt klædt, stod i porten og fløjtede, mens han ventede. Gervaise havde taget sin silkekjole på. De gik sindigt hen ad fortovet tæt op til hinanden; når lysskæret fra butikkerne faldt hen over dem, kunne man se, at de talte sagte og smilende med hinanden.

Varietéen lå på Boulevard de Rochechouart, det var en forhenværende café, som man havde gjort større ved en

bræddetilbygning ude i gården. Ved indgangen dannede en række glaskupler en lysende portal. Store plakater, der var klistret på trætavler, var stillet op på jorden i flugt med rendestenen.

"Nu er vi dér," sagde Lantier. "I aften optræder sangerinden frøken Amanda for første gang."

Han opdagede Karbonade-Bibi, der ligeledes læste plakaten. Bibi havde et blåt øje, som han havde erhvervet sig i et slagsmål den foregående dag.

"Nå, og hvor er så Coupeau?" spurgte Lantier og så sig rundt omkring. "Har I tabt ham under vejs?"

"Å, det er længe siden, jeg har ikke set noget til ham siden i går," svarede den anden. "Det kom til slagsmål, da vi gik ud fra mutter Baquet. Jeg holder ikke af den slags håndgemæng. Det var med mutter Baquets opvarter, de kom op at skændes i anledning af en flaske, som han ville have os til at betale to gange. Så stak jeg af og tog mig en lille slummer."

Han gabte endnu, han havde sovet i ti timer. For resten var han fuldstændig ædru, men han så noget medtaget ud, og hans gamle jakke var fuld af dun; han måtte være gået fuldt påklædt i sin seng.

"Og De ved ikke, hvor min mand er henne?" spurgte Gervaise.

"Nej, aldeles ikke. Klokken var fem, da vi forlod mutter Baquet. Det er det hele! … Han er måske nok drevet ned ad gaden. Ja, jeg tror endog, jeg så ham gå ind i *Papillon* sammen med en kusk. Å, hvor det er idiotisk! Man burde sandelig skydes ned."

Lantier og Gervaise tilbragte en meget behagelig aften på varietéen. Klokken elleve, da der blev lukket, drev de hjemad

uden at forhaste sig. Kulden bed lidt. Folk drev afsted i klynger; inde i skyggen under træerne var der nogle piger, som var ved at revne af latter, fordi mandfolkene drev en temmelig nærgående spøg med dem. Lantier sang ganske sagte en af frøken Amandas viser: "Det er i næsen, at det kildrer mig." Gervaise, der var lige så fortumlet, som om hun var fuld, gentog omkvædet. Hun havde været meget varm. For resten fik de to glas, hun havde drukket, i forbindelse med røgen fra piberne og uddunstningerne fra hele denne sammenpakkede tilskuermængde indvoldene til at vende sig i livet på hende. Men hun havde især modtaget et stærkt indtryk af frøken Amanda. Aldrig ville hun have vovet at stille sig således som hun nøgen frem for publikum. Det måtte man lade denne dame, at hun havde en hud, der nok kunne vække misundelse. Og hun lyttede mod en nysgerrig sanselighed til Lantier, der fortalte om sangerinden med en mine, som havde han stået i nært forhold til hende.

"Hele huset sover," sagde Gervaise, der havde ringet tre gange, uden at Boches havde trukket i snoren.

Nu åbnedes porten, men der var sort i porten, og da hun bankede på vinduet til portnerlukafet for at bede om nøglen, tilråbte don indslumrede madam Boche hende en historie, af hvilken hun i begyndelsen intet kunne høre. Endelig begreb hun, at politibetjent Poisson havde slæbt Coupeau hjem i en fandens forfatning, og at nøglen måtte sidde i låsen.

"Føj for satan!" udbrød Lantier, da de trådte ind, "hvad har han dog gjort her? Her stinker jo som den rene pest."

Der stank virkelig rædsomt. Gervaise, der søgte efter svovlstikkerne, mærkede, at hun trådte i noget blødt. Da hun

havde fået tændt et lys, så de for sig et nydeligt syn. Coupeau havde brækket både lever og nyrer op, så hele gulvet svømmede, sengen var tilsølet, tæppet ligeledes, ja helt op på kommoden havde det stænket. Desuden var Coupeau, som Poisson havde smidt hen på sengen, trillet ned af den og lå nu og snorkede på gulvet midt i sine uhumskheder. Han havde strakt sig, væltet sig i snavset som et svin, den ene kind var tilsølet; ud af hans åbne mund stod der en forpestet ånde. Og hans hår, der allerede var grå, fejede i det pløre, som bredte sig omkring hans hoved.

"Å, det svinebæst, det svinebæst!" vedblev Gervaise at gentage oprørt og opbragt. "Han har svinet alt til … Nej, en hund kunne ikke have gjort dette, en rådden hund er mere renlig."

Ingen af dem vovede at flytte sig af stedet, de vidste ikke, hvor de skulle sætte fødderne. Aldrig før var Coupeau kommet så døddrukken hjem eller havde så skammeligt tilsølet værelset. Dette syn bibragte den følelse, som hans kone endnu kunne nære for ham, et hårdt slag. Tidligere, når han var kommet fuld eller drukken hjem. Havde hun vist sig elskværdig imod ham og ikke følt væmmelse, men nu dette her, det var for galt, hendes hjerte gjorde oprør. Hun ville ikke en gang have rørt ved ham med en ildtang. Alene tanken om, at dette svinebæsts hud kunne komme til at røre ved hendes, fremkaldte en sådan modbydelighed, at hun, hvis det blev forlangt, hellere ville lægge sig ved siden af en død, der var bukket under for en hæslig sygdom.

"Men jeg må jo dog i seng," mumlede hun. "Jeg kan da ikke igen gå ud på gaden og lægge mig til at sove dér. Å, jeg ville gerne forbi hans krop."

Hun forsøgte at skræve over den drukne og måtte holde sig ved et hjørne af kommoden for ikke at glide i svineriet. Coupeau spærrede fuldstændig sengen. Lantier havde smilet så småt, da han nok indså, at hun ikke den nat ville komme til at hvile hovedet på sin egen hovedpude, nu greb han hendes hånd og sagde med sagte og lidenskabelig stemme:

"Gervaise, hør mig, Gervaise!"

Men hun forstod ham straks, rev sig løs, og fortumlet, som hun var, sagde hun også du til ham som i fordums tid.

"Nej, lad mig være … Jeg bønfalder dig. Auguste, gå ind i dit værelse … Jeg skal se at indrette mig her, jeg vil krybe op i sengen fra fodenden af."

"Gervaise, kom nu, vær ikke tosset," begyndte han igen. "Her lugter alt for slemt, du kan ikke blive her … Kom nu! Hvad er du bange for? Han kan ikke høre os, skynd dig lidt!"

Hun kæmpede imod. Rystede kraftigt på hovedet. I sin forvirring og ligesom for at vise, at hun ville blive dér, gav hun sig til at klæde sig af, kastede sin silkekjole på en stol og stod pludselig i særk og skørt, helt hvid med bare arme og nøgen hals. Det var vel hendes seng, og hun ville sove i sin egen seng. To gange forsøgte hun igen at finde en ren plet og at skræve over Coupeau. Men Lantier blev ikke træt, greb hende om livet og tilhviskede hende ord, der skulle tænde hendes blod i brand. Å, hun sad net i det: med et svinebæst af en mand foran sig, der forhindrede hende fra at krybe hæderligt ned under sin egen dyne, og med et forbandet lystent mandfolk bag sig, der kun tænkte på at benytte sig af hendes ulykke til på ny at få hende! Da Lantier hævede stemmen, bønfaldt hun ham om at tie stille. Og hun lyttede efter med øret hen imod det lille værelse, hvor

mor Coupeau og Nana lå, både den gamle og den unge måtte sove, man hørte kun et dybt åndedræt.

"August, lad mig være, du vækker dem," gentog hun og strakte sine foldede hænder op mod ham. "vær fornuftig. En anden dag – Ikke her for øjnene af min datter ..."

Han talte ikke mere, stod og smilede, og langsomt trykkede han et kys på hendes øre, således som han fordum havde kysset hende for at drille og bedøve hende. Så blev hun ganske kraftesløs, hun følte en stærk susen for ørene, og en kuldegysen fo'r hen over hendes krop. Dog gjorde hun på ny et skridt, men hun måtte trække sig tilbage, det var ikke muligt: der var så modbydeligt, og der stank sådan, at hun selv ville være kommet til at kaste op i sine lagener. Coupeau, der var slået til jorden af drukkenskab, lå, som lå han på edderdun, og sov sin rus ud med livløse lemmer og åbent gab. Hele gaden kunne godt være kommet ind og kysset hans kone, uden at et hår havde rørt sig på hans krop.

"Så meget desto værre!" stammede hun. "Det er hans skyld, jeg kan ikke ... Å, gud, å gud, han smider mig ud af min seng, jeg har ingen seng mere! ... Nej, jeg kan ikke, det er hans skyld!"

Hun rystede og tabte besindelsen. Og mens Lantier skubbede hende hen imod sit værelse, viste Nanas ansigt sig bag en af ruderne i glasdøren ind til kabinettet. Den lille var lige vågnet og var sagte stået op i bar særk og bleg af søvn. Hun så sin fader ligge og vælte sig i sine egne uhumskheder, så blev hun stående med ansigtet trykket tæt ind mod ruden, til hun havde set sin moders skørt forsvinde hos det andet mandfolk lige overfor. Hun havde et meget alvorligt udtryk. Hun havde

store lastefulde barneøjne, hvori der glimtede en nysgerrig sanselighed.

9

Den vinter var mor Coupeau nær gået bort i et anfald af åndenød. Hvert år i december måned var hun sikker på, at hendes astma lagde hende i sengen to eller tre uger. Hun var jo ikke længere femten år, hun fyldte tre og halvfjerds til St. Antonius' dag. Desuden var hun meget udslidt, gav sig for ingen ting, skønt hun var stor og tyk. Lægen havde forudsagt, at hun ville gå bort i et hosteanfald.

Når mor Coupeau lå til sengs, var hun ondsindet som bare pokker. Man måtte indrømme hende, at det lille værelse, hvor hun lå sammen med Nana, var alt andet end opmuntrende. Mellem barnets og hendes seng var der netop plads til to stole. Papiret på væggene, et gammelt, falmet gråt papir, hang i laser. Gennem det runde tagvindue oppe under loftet faldt der på skrå et blegt kælderlys ind. Man følte sig let gammel dér, særlig når man ikke kunne trække vejret. Om natten, når hun ikke kunne falde i søvn, havde hun dog den adspredelse at lytte efter barnet, der sov, men om dagen, når hun fra morgen til aften lå uden selskab, gnavede hun, græd, mens hun lå og ikke kunne finde hvile på hovedpuden, gentog hun bestandig hen for sig:

"Å gud, hvor jeg er ulykkelig! ... Å gud, hvor jeg er ulykkelig! ... Jeg er i fængsel, ja, i et fængsel vil de lade mig ligge og dø!"

Og hvis der kom nogen, Virginie eller madam Boche, for at spørge til hendes befindende, svarede hun ikke, men diskede op med hele sin begrædelsens bog.

"Å, det er besk, det nådsensbrød, jeg spiser her. Nej, jeg kunne ikke have det værre hos fremmede! Hør en gang, jeg

ønsker en kop havresuppe, og så bringer de mig en hel balje fuld, for at bebrejde mig, at jeg drikker alt for meget. Og nu Nana, dette barn, som jeg har opdraget, hun tager benene på nakken straks om morgenen og så ser jeg hende ikke mere. Man skulle tro, at jeg stank. Om natten sover hun så dejligt, hun vågner ikke en eneste gang for at spørge mig, om jeg har ondt. Når alt kommer til alt, så er jeg dem i vejen, de går bare og venter på, at jeg skal krepere. Å, det sker nok snart. Jeg har ikke mere nogen søn, denne kæltring af en strygemadam har taget ham fra mig. Hun ville gerne banke mig, tage livet af mig, hvis hun ikke var bange for politiet."

Gervaise viste sig virkelig af og til temmelig barsk. Forretningen gik ned ad bakke, derfor ærgrede de sig alle sammen og bad hinanden gå pokker i vold ved det mindste ord. En morgen, da Coupeau havde tømmermænd, havde han brølet: "Den gamle ligger bestandig og ævler om at dø, men hun dør aldrig!", en ytring, der havde truffet mor Coupeau lige i hjertet. De bebrejdede hende alt det, hun kostede, de sagde ligefremt til hende, at, når hun ikke var mere, ville det være en stor besparelse. Sandheden i ære, så opførte hun sig ikke mere som hun burde have gjort. Når hun f. eks. så sin ældste datter, madam Lerat, gav hun sig til at græde ynkeligt, og beskyldte sin søn og svigerdatter for at de lod hende sulte ihjel, alt sammen for at få hugget sig et tyve-sous-stykke, som hun gav ud til slikkerier. Hun bagtalte også Gervaise på det afskyeligste til Lorilleux's, fortalte, at deres ti francs gik med til at tilfredsstille Gervaises lyster, snart var det nye kapper, snart kager, som hun spiste i krogene, snart til så gemene ting, at man ikke vovede at nævne dem. To eller tre gange fik hun hele familien i totterne på

hinanden. Snart holdt hun med en, snart med de andre; kort sagt, det blev et sandt virvar.

På et tidspunkt, hvor det var meget slemt med hendes astma, mødtes madam Lorilleux og madam Lerat en eftermiddag ved hendes seng: mor Coupeau blinkede til dem, at de skulle bøje sig ned – hun kunne næsten ikke tale – og så hviskede hun med sagte stemme:

"Det er nydeligt! … Jeg hørte dem i nat. Jo, jo, Klumpe-Dumpe og hattemageren … Det kan nok være, de muntrede sig! Coupeau er net deran! Det er en nydelig historie!"

Hun fortalte i korte sætninger, afbrudt af hoste og åndenød, at hendes søn nok var kommet døddrukken hjem den foregående aften. Så, da hun ikke kunne sove, havde hun tydeligt kunnet høre alt, hvad der gik for sig: Gervaise, der på bare fødder listede over gulvet, Lantier, der kaldte på hende med hviskende stemme, gennemgangsdøren, der blev lukket sagte til, og hele resten. Det måtte have varet lige til den lyse morgen, hun vidste ikke bestemt klokkeslættet, for til trods for sine anstrengelser, var hun til sidst døset hen.

"Det afskyeligste er, at Nana må have hørt det," vedblev hun. "Hun, som ellers sover så fast som en sten, har netop ligget og vendt og drejet sig hele natten; hun hoppede op, vendte sig fra den ene side til den anden, som om der var gløder i sengen."

De to kvindfolk syntes ikke at blive overraskede.

"Hvad pokker!" mumlede madam Lorilleux. "Det er sagtens begyndt den første dag. … I det øjeblik, at Coupeau synes om det, behøver vi jo ikke at blande os i det. Nå, det er rigtignok ikke videre ærefuldt for familien."

"Ja, hvis jeg havde været til stede," udviklede madam Lerat og kneb læberne sammen, "ville jeg have gjort hende bange, jeg ville have råbt et eller andet, ligegyldigt hvad: "Jeg ser dig!" eller bedre: "Dér kommer politiet!" En pige, der tjente hos en læge, har fortalt mig, at hendes herre havde sagt hende, at det i et vist øjeblik kunne dræbe en kvinde lige på stedet. Og hvad så, om hun var blevet liggende på sine gerninger? Det ville have været retfærdigt, om straffen havde ramt hende dér, hvor hun havde syndet."

Hele nabolaget vidste snart, at Gervaise hver nat gik ind til Lantier. Madam Lorilleux bar en brændende forbitrelse til skue overfor naboerne; hun beklagede sin broder, denne nathue, som hans kone forstod at stikke blår i øjnene, og når hun stadig kom i sådan en bule, var det vel at mærke ene og alene for hendes stakkels moders skyld, da denne var tvunget til at leve midt i disse modbydeligheder. Nu faldt hele nabolaget over Gervaise. Det måtte være hende, der havde forledt hattemageren. Man så det tydeligt i hendes øjne. Ja, til trods for de fæle rygter, blev denne durkdrevne gavtyv, Lantier, vedblivende hævet til skyerne, fordi han stadig forstod at give den fine herre, han gik og læste sin avis på fortovet, var opmærksom og galant mod damerne, havde altid frugtpastiller eller blomster at dele ud af. Herre gud, han opførte sig på hanevis; et mandfolk er nu en gang et mandfolk, man kan ikke forlange af ham, at han skal modstå de kvindfolk, der kaster sig om halsen på ham. Men hun havde ikke nogen undskyldning, hun vanærede Rue de la Goutte-d'Or. Og Lorilleux's trak i deres egenskab af gudfader og gudmoder Nana op til sig for at få noget nærmere at vide. Da de gav sig til at spørge hende ud ad omveje, satte barnet et fjoget

ansigt op og skjulte sine glimtende øjne under sine lange, bløde øjenvipper, mens hun svarede dem.

Midt i denne offentlige forbitrelse levede Gervaise ganske rolig, dvask og en smule sløv. I begyndelsen havde hun fundet sig temmelig skyldig og gemen, hun havde haft en afsmag for sig selv. Når hun kom ud fra Lantiers værelse, vaskede hun sine hænder, vædede en klud og gned sine skuldre, så hun næsten flåede huden i dem, som for at udslette sporene af sin skændsel. Hvis Coupeau så ville spøge med hende, blev hun vred og løb, rystende af kulde, ud i baggrunden af butikken for at klæde sig på; og hun tålte på den anden side ikke, at Lantier rørte ved hende, når hendes mand lige havde omfavnet hende. Hun ønskede, at hun kunne have skiftet huden hver gang, hun skiftede mand. Men lidt efter lidt vænnede hun sig til det. Det var alt for trættende at vaske sig hver gang. Hendes dovenskab gjorde hende blødagtig, hendes trang til at være lykkelig lod hende drage den størst mulige fornøjelse ud af sine plagerier.

Hun blev overbærende mod sig selv og mod de andre, stræbte ene og alene efter at ordne alt på den måde, at ingen blev alt for ked af det. Ikke sandt? Forudsat at hendes mand og hendes elsker var tilfredse, at huset gik i sin daglige gænge, at man var i godt humør fra morgen til aften, at alle blev fede og følte sig veltilpasse ved tilværelsen, der gled så blideligt, var der jo virkelig ikke nogen, der havde noget at beklage sig over. Alt vel overvejet, kunne hun vel heller ikke have forbrudt sig så meget, siden det havde ordnet sig så godt til alles og enhvers tilfredshed; man bliver i almindelighed straffet, når man har begået noget slemt. Således blev skamløsheden hende en vane. Nu var den blevet en lige så fast regel som at de drak og spiste;

hver gang, Coupeau kom fuld hjem, gik hun ind til Lantier, og det hændte mindst hver mandag, tirsdag og onsdag. Hun delte sine nætter imellem dem. Ja, hun var endog nået dertil, at når Coupeau snorkede alt for stærkt, forlod hun ham midt i hans sødeste søvn og gik ganske roligt ind og sov videre på Lantiers hovedpude. Det var ikke, fordi hun følte varmere for Lantier, nej, hun fandt ham blot mere renlig, hun lagde sig hellere til hvile i hans værelse, hvor der var lunt som i en badstue. Hun lignede egentlig kattene, der elsker at sove, rullet sammen på rent linned.

Mor Coupeau vovede aldrig at tale lige ud om disse ting. Men når Gervaise efter et skænderi havde givet hende en ordentlig overhaling, sparede den gamle ikke på hentydninger. Hun sagde, at hun kendte mandfolk, der var idioter, og kvindfolk, der var drevne tøjter; og hun benyttede sig af endnu stærkere ord, hentet fra en gammel vestesyerskes saftige sprog. De første gange havde Gervaise set stift på hende uden at svare, senere gav hun sig, uden på nogen måde at gå nærmere ind på selve sagen, til at forsvare sig med ganske almindelige grunde. Når en kvinde havde en drukkenbolt til mand, et svin, der tilbragte sit liv i snavset, var denne kvinde meget at undskylde, om hun så sig om efter renlighed et andet sted.

Hun gik videre, hun lod forstå, at Lantier var hendes mand lige så godt som Coupeau, måske endda mere. Havde hun måske ikke kendt ham fra hun var fjorten år? Havde hun måske ikke to børn med ham? Nå, under sådanne betingelser var alt tilgiveligt, ingen kunne kaste den første sten på hende. Hun sagde, at hun var i overensstemmelse med naturens lov. Det manglede bare, at man gjorde vrøvl om dét. Så skulle hun nok

få dem sendt hjem i en fart. Rue de la Goutte-d'Or var ikke uangribelig. Den lille madam Vigouroux søgte fra morgen til aften at gøre sig lækker i sine kulbunker. Madam Lehongre, urtekræmmerens kone, var kæreste med sin svigerfader, et stort svin, som hun ikke ville samle op med en skovl. Urmageren lige overfor, denne pilne herre, havde nok svært ved at undgå at møde i retten på grund af sædelighedsforbrydelse; han levede sammen med sin egen datter, en tøjte, der travede rundt på boulevarderne. Og med en omfattende håndbevægelse pegede hun ud over hele nabolaget, det ville tage hende mere end en time, om hun skulle kramme alle disse folks snavsede linned ud: der var folk imellem, der lå sammen som dyr, fader, moder og børn i én dynge, vältende sig i deres eget skarn. Å, hun kendte det godt, svineriet løb ud overalt, det forpestede husene dér omkring. Jo, jo, det var nogle nette mandfolk og fruentimmere her i denne afkrog af Paris, hvor de, på grund af fattigdom og elendighed, klumpede sig ovenpå hinanden. Man kunne have stødt de to køn i en morter, så at der af hele bunken ikke var blevet andet tilbage end noget skidt til at gøde kirsebærtræerne på Saint-Denis-sletten.

"De gjorde bedre i ikke at spytte op i luften, for så får De spyttet ned i næsen igen," råbte hun, da hendes tålmodighed var bristet. "Lad enhver passe sine egne sager, ikke? De skulle lade ordentlige folk leve i fred, når de vil have lov til at leve på deres vis ... Jeg finder, at alt er godt, men på den betingelse, at jeg ikke bliver trukket i rendestenen af folk, som ligger og roder dér på alle fire."

Og da mor Coupeau en dag udtrykte sig endnu tydeligere, sagde Gervaise til hende med sammenbidte tænder:

"De benytter Dem af, af De ligger i sengen … Men hør nu engang, De har uret, De ser jo godt, at jeg er skikkelig, for jeg har aldrig revet Dem Deres liv i næsen, ja netop Deres liv! Å jeg husker det nok, et nydeligt liv med to eller tre mandfolk, mens Coupeaus fader endnu levede. Nej, De behøver ikke at hoste, jeg skal nok få sagt, hvad jeg vil. Det var blot for at bede Dem lade mig i fred. Det var det hele!"

Den gamle kone havde været lige ved at kvæles. Den næste dag, da Goujet kom, mens Gervaise var ude, for at spørge efter sin moders vasketøj, kaldte mor Coupeau på ham og beholdt ham længe inde hos sig. Hun vidste god besked med smedens varme følelser for Gervaise, og hun havde set, at han i nogen tid havde haft et mørkt og bedrøvet udtryk, han havde øjensynlig mistanke om de fæle ting, her gik for sig. Og for at sladre, for at hævne sig i anledning af skænderiet den foregående dag, sagde hun ham rent ud den grusomme sandhed, mens hun græd og klagede, som om Gervaises slette opførsel gjorde navnlig hende så forskrækkelig ondt. Da Goujet kom ud fra hendes værelse, måtte han støtte sig til væggen, så rystet var han af sorg. Da så Gervaise kom tilbage, råbte mor Coupeau til hende, at der havde været bud fra madam Goujet, om hun straks kunne få sit tøj, enten det var strøget eller ej; og hun var så oplivet, at Gervaise tik færten af, at hun havde sladret, så for sig den bedrøvelige scene, og anede al den hjertesorg, der truede hende.

Meget bleg og med en følelse, som var hun mistænkt, lagde hun vasketøjet i en kurv og gik ud. I årevis havde hun ikke tilbagebetalt Goujets en hvid; gælden beløb sig stadig til fire hundrede og fem og tyve francs. Hver gang hun bragte

vasketøjet, havde hun taget pengene for det, da hun altid talte om sin forlegenhed. Hun skammede sig meget, fordi det tog sig ud, som ville hun benytte sig af smedens venskab til at tage hum ved næsen. Coupeau, der nu var mindre samvittighedsfuld, grinede og sagde, at han havde vel sagtens knebet hende om livet i krogene, og at han havde fået betaling på den måde. Men til trods for den suppedas, hun var faldet i med Lantier, blev hun opbragt og spurgte sin mand, om han allerede ville spise den slags brød. Han skulle ikke tale ondt om Goujet i hendes påhør; hendes hengivenhed for ham var ligesom den sidste rest af hendes æresfølelse. Hver gang, hun bragte tøjet hen til disse hæderlige mennesker, følte hun sit hjerte snøre sig sammen lige før hun satte foden på det første trappetrin.

"Nå, er det endelig Dem!" sagde madam Goujet ganske tørt til hende, da hun lukkede op for hende. "Når jeg en gang skal have bud efter døden, vil jeg sende Dem afsted."

Gervaise gik indenfor så forvirret, at hun ikke engang vovede at fremstamme en undskyldning. Hun var ikke nøjagtig mere, kom aldrig på slaget, lod endog vente på sig i otte dage. Lidt efter lidt var hun gået til bunds i en stor uorden.

"I en hel lige har jeg ventet på Dem," vedblev madam Goujet. "Og desuden lyver De, ja De sender mig Deres elev hen for at fortælle mig historier: at der er sendt bud efter mit linned, at det skal blive mig sendt samme aften eller bedre, at der er sket et uheld: bylten er faldet ned i en spand. Og i al den tid går jeg og spilder hele min dag, jeg ser, at der intet kommer og jeg bliver ude af humør. Nej, De er ikke til at have med at gøre. Lad os nu se, hvad De har med i den kurv! Det er der dog vel i det

mindste alt sammen. De bringer mig vel det par lagener, de har beholdt i en måned, og den særk, der manglede ved sidste vask."

"Ja, ja," mumlede Gervaise, "særken er her; værsågod!"

Men madam Goujet skreg op. Den særk var ikke hendes, den ville hun ikke have. Nu forbyttede hun hendes tøj, det var dog det stiveste! I forrige uge havde hun allerede fået to lommetørklæder, der ikke bar hendes mærke. Det var slet ikke efter hendes smag at få noget tøj som hun ikke vidste hvor skrev sig fra. Nå og så holdt hun af at beholde sine egne ting.

"Og lagenerne?" tog hun fat igen. "De er og forbliver borte, ikke sandt? … Hør nu engang, lille ven, De må ordne Dem som De vil, men jeg vil for enhver pris have dem i morgen tidlig, forstår De!"

Der opstod en pause. Gervaise var til sidst blevet aldeles fortumlet og det, der havde gjort det helt af mod hende, var, at hun følte bag sig, at døren ind til Goujets værelse stod på klem. Han var sikkert derinde, hun anede hans nærværelse; og hvor flovt, hvis han hørte alle disse bebrejdelser, der var velfortjente, og til hvilke hun intet kunne svare! Hun gjorde sig meget ydmyg, meget blid, bøjede hovedet mens hun så hurtigt som muligt lagde tøjet på sengen. Men det trak op igen til uvejr, da madam Goujet gav sig til at undersøge tøjet, stykke for stykke. Hun tog dem op, smed dem ned igen og sagde:

"Å, De har nok mistet Deres håndelag. Nu kan man ikke hver dag sige Dem behageligheder … Ja. De jasker. De sviner med Deres arbejde nu. Se blot her på dette skjortebryst, det er svedet, og jernet har sat mærker på læggene. Og knapperne! De er alle revet af, der er aldrig en knap tilbage. Jeg kan ikke forstå,

hvorledes De bærer Dem ad, der er aldrig en knap tilbage … Og nu f. eks. denne nattrøje, den vil jeg ikke betale Dem. Se dog her! Snavset sidder der endnu. De har bare glattet den ud. Tak, hvis linnedet ikke engang mere er rent …"

Hun stoppede i sin optælling af stykkerne, så udbrød hun:

"Hvorledes? Er det alt hvad De har med? Der mangler to par strømper, seks servietter, en dug og flere viskestykker. … De vil da gøre nar ad mig! Jeg har ladet Dem sige, at jeg ville have alt mit tøj, enten det var strøget eller ej. Hvis deres elev ikke inden en time er her med det, der mangler, bliver vi to uvenner, madam Coupeau, det forsikrer jeg Dem."

I dette øjeblik hostede Goujet inde i sit værelse. Gervaise fo'r let sammen. Å gud, hvor hun var blevet behandlet i hans nærværelse! Og hun blev stående midt i værelset, forlegen og fortumlet, og ventede på det skidne tøj. Men efter at have standset optællingen havde madam Goujet ganske roligt genindtaget sin plads ved vinduet og givet sig i lag med at lappe på et kniplingssjal.

"Og tøjet?" spurgte Gervaise frygtsomt.

"Nej tak," svarede den gamle kone, "der er ikke noget i denne uge."

Gervaise blegnede. De ville ikke mere lade vaske og stryge hos hende. Hun tabte fuldstændig fatningen, hun måtte sætte sig ned på en stol, da hendes ben rystede under hende. Hun forsøgte ikke på at forsvare sig, hun kunne kun finde på denne ene sætning:

"Hr. Goujet er måske syg?"

Ja, han havde det ikke godt, han havde måttet gå hjem i stedet for at gå i smedjen, og han havde lige lagt sig på sin seng

for at hvile sig. Madam Goujet talte alvorligt, hun var i sort kjole som altid, og hendes hvide ansigt var indrammet af hendes nonnehue. De havde igen nedsat smedenes arbejdsløn; fra ni francs var den faldet til syv på grund af maskinerne, der nu kunne besørge hele arbejdet. Og hun udviklede, at de måtte spare på alt. Hun ville igen selv vaske sit linned. Naturligvis ville det have været en lettelse, om Coupeaus havde kunnet betale hende de penge tilbage, som de havde lånt af hendes søn. Men det lå ikke for hende at sende dem fogeden på halsen, fordi de ikke kunne betale. Da hun begyndte at tale om denne gæld, bøjede Gervaise hovedet og syntes at være optaget af at se, hvorledes hendes kniplenål knyttede maske efter maske.

"Dog," fortsatte den gamle kone, "hvis De indskrænker Dem en smule, kunne det jo nok lykkes Dem at afbetale den. For siden vi taler om det, De bruger alt for meget, De giver meget ud, er jeg vis på. Når De bare gav os ti francs om måneden …"

Hun blev afbrudt af Goujets stemme, der kaldte:

"Mor! Mor!"

Og da hun næsten med det samme kom tilbage og satte sig ned, talte hun ikke mere om det. Goujet havde uden tvivl bedt sin moder om ikke at forlange penge af Gervaise. Men mod sin vilje talte hun efter fem minutters forløb igen om gælden. Å, hun havde forudset, at det ville gå således, Coupeau satte butikken over styr i drik, og han ville trække sin kone med ned. Hendes søn skulle heller aldrig have lånt dem de fem hundrede francs, hvis han havde lyttet til hendes stemme. Så ville han nu have været gift og ikke været ved at opgive ånden af sorg med udsigt til at være ulykkelig hele sit liv. Hun tog på veje, hun blev meget hård, beskyldte tydeligt nok Gervaise for efter aftale med

Lantier at have trukket hendes store barn af en søn op. Ja, der var kvindfolk, der i årevis gav den dydige og så til sidst en skønne dag dog afsløredes som dårlige personer.

"Mor! Mor!" kaldte for anden gang Goujets stemme stærkere end før.

Hun rejste sig, da hun kom tilbage, sagde hun, idet hun igen tog fat på sit kniplingssjal:

"Gå ind, han ønsker at se Dem."

Gervaise, der skælvede, lod døren stå åben. Dette optrin rørte hende stærkt, fordi det var ligesom en tilståelse overfor madam Goujet af deres kærlighed. Hun genfandt det lille værelse uforandret, med billederne på væggene og den smalle jernseng lignede det en femtenårig drengs værelse. Goujet, hvis store legeme var brudt sønder ved mor Coupeaus åbenbaringer, lå udstrakt på sengen, med røde øjne og hans smukke, gule skæg endnu vådt af tårer. Han måtte i det første øjebliks fortvivlelse have flået i sin hovedpude med forfærdelige nævetag, for betrækket var flænget, så dunene væltede ud.

"Hør engang, mor har uret," sagde han til Gervaise med en hviskende stemme. "De skylder mig ikke noget, jeg ønsker ikke at høre tale om den sag."

Han havde rejst sig op i sengen og stirrede stift på hende. Store tårer kom igen frem i hans øjne.

"De har smerter, hr. Goujet?" mumlede hun. "Hvorledes har De det, jeg beder Dem, sig mig det!"

"Tak, det har ikke noget at betyde. Jeg blev alt for træt i går. Jeg vil sove en smule."

Så kunne han ikke styre sit hjerte og dette udbrud trængte sig frem over hans læber:

"Å gud! Å gud! Dette skulle aldrig være sket, aldrig! De havde givet mig Deres ord. Og nu er det sket, det er sket! … Å gud! Det gør mig alt for ondt! Gå og lad mig ligge!"

Og bare med hånden bad han hende med en ydmyg blidhed om at gå. Hun gik ikke hen til sengen, men gik, som han bad hende om, afstumpet uden at sige et eneste ord, der kunne trøste ham. I værelset ved siden af tog hun sin kurv, men hun gik ikke straks, hun ville gerne have kunnet sige et ord til hans moder. Madam Goujet vedblev at arbejde på sit sjal uden at løfte hovedet. Det blev dog hende, der endelig talte først:

"Nå så farvel, og send mig så mit tøj, så kan vi gøre afregning senere."

"Ja, det skal jeg nok, farvel!" stammede Gervaise. Hun lukkede langsomt døren med et sidste blik på dette nydelige og ordentlige hjem, hvor det syntes hende, at hun efterlod en del af sin retskaffenhed. Hun gik tilbage til sin forretning med et dumt udtryk som kvinder, der traver hjemad uden at bryde sig om vejen. Mor Coupeau, der for første gang havde forladt sin seng, sad på en stol i nærheden af strygeovnen. Men Gervaise gjorde hende ikke nogen bebrejdelser; hun var alt for træt, det var som om benene var slået over på hende; hun tænkte på, at livet var alt for hårdt at leve til ende, og at det var meget bedre, at dø straks; man kunne dog ikke rive hjertet ud af livet på sig.

Nu gav Gervaise det alt sammen en god dag. Hun havde en ubestemt håndbevægelse, med hvilken hun viste alt fra sig. For hver ny fortrædelighed gav hun sig mere og mere hen til sin eneste fornøjelse, at spise tre gange om dagen. Butikken kunne gerne ramle sammen, når hun bare ikke lå nedenunder, hun ville gerne gå bort fra den uden så meget som en særk på

kroppen. En efter en blev kunderne gale i hovedet og søgte andet steds hen med deres tøj. Madinier, jomfru Remanjou, ja, selv Boches var igen gået til madam Fauconnier, hvor de behandledes mere nøjagtigt. Man blev virkelig træt af tre uger i træk at spørge efter et par strømper eller at måtte tage skjorten på med fedtpletterne fra forrige søndag. Uden et ondt ord tilråbte Gervaise dem "lykke på rejsen!" og omtalte dem så på en egen måde, hun sagde, at hun var så inderlig tilfreds med ikke mere at skulle rode i deres væmmelige skidentøj. Nå, det hele nabolag kunne for hende gerne ryge og rejse, så fik hun da hele deres skarndynge fra halsen, og så fik hun da så meget mindre at bestille. Hun beholdt alene de dårlige betalere af kunderne tilbage: gadetrækkerne, kvindfolk af madam Gaudrons slags, som ikke en vaskerkone i Rue Neuve ville have vasket for, da deres tøj stank så forskrækkeligt. Forretningen var ødelagt, Gervaise havde måttet afskedige sin sidste medhjælperske madam Putois; hun havde kun sin elev tilbage, denne skeløjede Augustine, der voksede sig dummere og dummere; og selv til de to var der ikke altid arbejde, de sad hele eftermiddage hen og gnubbede stolesæderne. Kort sagt, det gik fuldstændig neden om og hjem: man kunne lugte forrådnelsen.

Naturligvis, eftersom dovenskaben og fattigdommen bredte sig, kom også griseriet til huse. Man kunne ikke genkende den smukke butik med den himmelblå farve, som tidligere var Gervaises stolthed. Vinduesrammerne og ruderne, som man havde glemt at vaske, var fra øverst til nederst overstænkede med gadesnavs, som vognene havde sprøjtet hen på dem. På messingtrådene hang til skilt tre grå pjalter, hvis ejere var døde på hospitalet. Og der var endda uslere indenfor: fugtigheden

fra tøjet, der hang til tørre under loftet, havde opløst papiret, så det blå papir hang i laser som edderkoppespind, der var af støv; strygeovnen, der var itu, og hvori der var stødt huller med ildrageren, stod hen i sin krog og lignede gammelt jernkram i en marskandiserbutik; arbejdsbordet syntes at have tjent til spisebord for en hel garnison, så overplettet var det med kaffe og vin, så klæbrigt af syltetøj, så fedtet af mandagsfrådserierne. Desuden var der en skarp stivelseluft, en stank af mug, branket fedt og snavs.

Men Gervaise befandt sig meget vel dér. Hun havde ikke set, at butikken blev mere og mere griset; hun havde opgivet det hele og vænnet sig til det lasede papir, de tilsølede vinduesruder, ligesom hun var sunket ned til at gå med iturevne skørter og til ikke mere at vaske sine øren. Ja, svineriet var blevet hende en lun rede, hvor hun nød tilværelsen ved at sidde ganske stille. Det var blevet hende en vellyst at lade alt glide hen imod ødelæggelse, at lade støvet ganske roligt tilstoppe alle huller med sit fløjlstæppe, at føle huset omkring synke hen i en dovenskabs døs, og hun berusede sig i denne følelse. Ro var for hende det første og vigtigste, for resten lukkede hun øjnene.

Gælden, der stadig voksede, skræmte hende ikke. Hun mistede sin redelighedsfornemmelse, om hun kunne betale, eller hun ikke kunne betale, det svævede i det uvisse, og hun foretrak ikke at vide noget om det. Når de nægtede hende mere kredit et sted, gik hun til en anden i stedet ved siden af. Hun løb afsted gennem nabolaget, for hun skyldte gud og hvermand. I Rue de la Goutte-d'Or turde hun ikke mere vove sig forbi kulhandleren eller forbi urtekræmmeren eller forbi

frugthandlersken, følgen var, at når hun skulle på vaskeriet, måtte hun gøre en omvej på godt ti minutter gennem Rue des Poissonniers. De handlende behandlede hende som en snyderske. En aften lavede den mand, der havde solgt møblerne til Lantiers værelse, et opløb, han skrålede op om, at han ville tage sig selv til rette, hvis hun ikke betalte ham, hvad hun skyldte. Ganske vist rystede hun over hele kroppen ved sådanne scener, men bagefter rystede hun sig som en lille hund, der har fået bank, og så var det forbi, og hun spiste ikke middagsmaden med mindre appetit den aften. Det var uforskammede folk, der skældte hende ud! Hun havde slet ingen penge, og hun kunne da vel ikke selv lave dem! Desuden tjente de handlende såmænd rigeligt, så de kunne nok give tid. Og hun dvaskede igen hen i sit hul og undgik med vilje at tænke på det, der med nødvendighed ville komme en dag. Så gjaldt det, for fanden, at tage en rask beslutning, men indtil da ville hun ikke høre på drillerier.

Mor Coupeau kom dog igen til hægterne. Et år endnu holdtes forretningen gående. Om sommeren var der naturligvis altid lidt mere arbejde med de hvide skørter og bomuldskjolerne til pigebørnene på de ydre boulevarder. Det gik langsomt ned ad mod undergangen, for hver uge sank de dybere og dybere, der var aftener, hvor de gned sig på maven foran det tomme spisekammer, men så var der også andre, hvor de spiste, til de revnede. Når mor Coupeau vandrede afsted til assistenshuset i Rue Polonceau, skjulte hun ikke mere pakkerne under sit forklæde, hun havde den samme sødlige og lystne mine som et skinhelligt fruentimmer, der går til messe, for hun havde ikke noget mod dette, det morede hende at skaffe penge, denne

sælgekone-småsjakren kildrede hendes gammelkællinge-tilbøjeligheder. Embedsmændene henne i Rue Polonceau kendte hende meget godt, de kaldte hende "Mutter Fire-francs", fordi hun altid forlangte fire francs, når de bød hende tre på hendes pakker, der ikke var større end en klat smør til to sous. Gervaise ville gerne have sat huset ud. Hun var grebet af et sandt raseri efter at låne, hun havde såmænd gerne ladet sit hår klippe af, hvis de ville have lånt hende noget på det. Det var alt for bekvemt, man kunne ikke holde sig fra at gå derhen for at få penge, når man stod og manglede kontanter til et fire punds brød. Alt vandrede på assistenshuset, linned og klæder, ja værktøj og møbler.

I begyndelsen drog hun fordel af de gode uger til at løse sagerne hjem, ganske vist kun for at sætte dem ud igen den følgende, men senere brød hun sig pokker om sine sager, lod dem løbe ud eller solgte lånesedlerne. En eneste ting skar hende i hjertet, det var, da hun måtte sætte uret ud for at betale et afdrag på tyve francs, hvorfor hun ellers ville blive stævnet. Indtil da havde hun svoret på hellere at ville dø af sult end at røre ved sit ur. Da mor Coupeau gik afsted med det i en lille hatteæske, sank hun sammen på en stol med slapt nedhængende arme og tårevædede øjne, det forekom hende, at det var hendes lykke, der blev båret bort. Men da så mor Coupeau kom tilbage med femogtyve francs, trøstede hun sig ved dette over al forventning høje lån, hvorved der blev fem francs i overskud; hun sendte straks den gamle kone efter en tår til fire sous i et glas, de måtte da have lidt fest i anledning af de fem francs. Nu nød de to, når de var gode venner, ofte en tår henne på hjørnet af arbejdsbordet, en blanding af brændevin og

solbærlikør. Mor Coupeau havde et eget tag til at bære et fuldt glas i sin forklædelomme uden at spilde en dråbe. Naboerne behøvede jo ikke at vide det, vel? Men sandheden var, at naboerne fuldkomment vidste besked. Frugthandlersken, spækhøkersken og urtekræmmersvendene sagde: "Så. Dér går den gamle med sin snaps i lommen". Og ganske rimeligt hidsede det nabolaget endnu mere op imod Gervaise. Hun forødte alt, hun ville snart have sat sin bedrift over styr. Ja, ja, endnu tre eller fire mundfulde, og der ville ikke være så meget som en halmvisk tilbage.

Midt under denne almindelige sammenstyrtning, trivedes Coupeau. Denne forbandede drukkenbolt nød tilværelsen af hjertens lyst. Brændevinen fedede ham virkelig. Han spiste godt og brød sig fanden om denne magre rad Lorilleux, der sagde, at drikkeri slog folk ihjel, men svarede ham ved at dunke sig på maven, hvor huden var strammet ud over fedtet, omtrent som skindet på en tromme. Han frembragte dér en musik, en slags skrålhalsenes aftensang med en rullen og en buldren som på en stortromme, der ville have kunnet gøre en markskrigers lykke. Men Lorilleux, der var ærgerlig over ikke at have mave, sagde, at det var gult fedt, usundt fedt. Forholdt det sig således, så måtte Coupeau drikke mere for sit helbreds skyld. Hans hår, der så ud som peber og salt og stod lige op i luften, flammede som en bolle afbrændt. Hans fordrukne ansigt med dets abekæber fik hængeposer og antog en blåagtig vinfarve. Han vedblev at give sig hen i munterheden som et barn; han skubbede sin kone bort, når hun begyndte at fortælle om sine vanskeligheder. Var mandfolkene skabt til at pines i sådanne forlegenheder? Hvad kom det ham ved, om der ikke var brød i

spisekammeret! Bare han fik sit foder morgen og aften, bekymrede han sig aldrig om, hvorfra det kom. Når han gik nogle uger uden arbejde, blev han endnu mere fordringsfuld. For resten langede han altid Lantier nogle venskabelige klask på skulderen.

Han var ganske sikkert uvidende om sin kones utroskab, i det mindste svor både Boches og Poissons sig langt ind i helvede på, at han intet anede, og det ville blive en stor ulykke, hvis han nogensinde fik rede på det. Men madam Lerat, hans egen søster, rystede på hovedet og fortalte, at hun kendte ægtemænd, der ikke havde noget mod den slags. En nat var Gervaise, idet hun kom ud fra Lantiers værelse, blevet stående så kold som is, da hun nemlig i mørket fik et slag på sin bagdel; så havde hun til sidst slået sig til ro mod den antagelse, at hun måtte være kommet til at støde imod sengeenden. Stillingen var virkelig alt for skrækkelig; hendes mand kunne da ikke more sig med at gøre grin.

Heller ikke Lantier afmagredes. Han var meget omhyggelig for sin person, målte sin mave med bukseremmen, da han gik i en stadig angst for at måtte spænde remmen enten ind eller ud; han syntes meget godt om sig selv, var så forfængelig, at han nødigt ville blive enten tykkere eller tyndere. Det gjorde, at han var meget vanskelig med, hvad han spiste, for han overvejede omhyggeligt, om den eller den ret kunne indvirke forandrende på hans figur. Selv om der ikke var en skilling i huset, ville han have æg, koteletter, i det hele ting, der var både nærende og lette. Fra det øjeblik han delte kone med manden, betragtede han sig, som var han halvt om alt i huset, han indsamlede de tyve-sous-stykker, der lå omkring, gav Gervaise besked mod

bevægelser og blikke, gnavede, skældte ud og tog en mine på sig, som var han i højere grad end Coupeau herre her. Kort sagt, det var en husholdning, hvor der var to husbonder. Den tilfældige, der var den mest drevne, tiltog sig fordelen af alt, af konen, af bordet og af hele resten. Det kan nok være, han malkede Coupeaus! Han undså sig ikke mere for at mele sin kage i publikums påsyn. Nana blev ved at være hans kæledægge, da han holdt af små nette piger. Han tog sig mindre og mindre af Étienne: drenge skulle nu efter hans mening kunne hytte sig selv. Når der kom nogen og spurgte efter Coupeau, mødte Lantier altid op, i tøfler og skjorteærmer kom han ud fra værelset i baggrunden med en træt mine, som en ægtemand, der forstyrres; og han svarede på Coupeaus vegne, han sagde, at det kom ud på ét og det samme, hvem af dem, der gav besked.

Mellem disse to herrer førte Gervaise ikke altid noget muntert liv. Hun havde gud være lovet ikke grund til at klage over sit helbred! Også hun blev alt for svær. Men at have to mænd hængende over sig, at skulle passe dem og stille dem tilfreds, det oversteg tit hendes kræfter. Å gud, å gud! Det kunne være hårdt nok at gøre én mand tilfreds. Det værste var, at de to var så gode venner for tiden. De skændtes aldrig, men lo og smilede til hinanden, når de om aftenen, efter middagen, sad med albuerne på bordet, og hele dagen igennem gned de sig op ad hinanden ligesom kattene. Når de var gale i hovederne, gik det ud over hende. Nå da, tærsk løs på dyret! Hun havde en god, bred ryg: de blev endnu bedre venner, når de skældte hende ud i fællesskab. Og det nyttede ikke, at hun fandt på at tage til genmæle. I begyndelsen, når den ene skreg op, bad hun den anden med en blinken om at lægge et godt ord ind.

Men det fik nu et dårligt udfald. Så fandt hun sig tålmodigt i sin skæbne, bøjede sine store skuldre, da hun forstod, at det var dem en fornøjelse at skubbe til hende, da hun var rund som en ren kugle. Coupeau, der var en mester i skældsord, dængede hende til med de værste, han kendte. Lantier derimod valgte med omhu sine spottegloser. Han ledte efter ord, som ingen brugte, og som sårede hende endnu mere. Lykkeligvis kan man jo vænne sig til alt; de to mænds grimme ord og fornærmelser gled efterhånden af mod hendes fine hud som mod voksdug. Ja, hun var nået dertil, at hun foretrak dem, når de var i dårligt humør, for, når de var skikkelige, plagede de hende mere, var altid i hælene på hende, kunne ikke en gang lade hende stryge en kappe i fred. Så bad de hende lave små lækkerbiskener. Hun skulle gøre dit og gøre dat, kæle og dægge for dem. Ved ugens udløb var hun som mørbanket over hele kroppen, og det hamrede i hendes hoved, hun var sløvet og hendes øjne lyste af vanvid. Sådan en bestilling skulle nok slide et kvindfolk op!

Ja, Coupeau og Lantier sled hende op, det var netop ordet; de havde tændt hende an i begge ender, som man kan sige om et lys. Ganske vist. Coupeau manglede opdragelse, men Lantier havde for meget af den, i det mindste havde han en opdragelse ligesom folk, der ikke er renlige, har en hvid skjorte ovenpå en snavset krop. Em nat drømte Gervaise, at hun stod ved randen af en brønd; Coupeau puffede til hende med knyttet næve, mens Lantier kildede hende i siden for at få hende til at springe desto hurtigere ned i den. Nå, det var et billede på hendes liv, å, det var en rar omgang, hun havde; det var slet ikke forbavsende, om hun gik til grunde. Folkene i nabolaget viste sig slet ikke retfærdige, når de bebrejdede hende de dårlige manerer, hun

havde fået, for hun var ikke selv skyld i sin ulykke. Ofte, når hun tænkte sig om, overfaldt der hende en kuldegysen, men så tænkte hun igen, at det kunne være gået endnu værre. Det var jo dog bedre at have to mænd end at have mistet begge arme.

Hun fandt sin stilling ganske naturlig, der var så mange, der sad lige sådan i det; hun søgte blot at få så meget som muligt ud af den sparsomme lykke, der var hende tilmålt. At hun ikke afskyede Coupeau mere end Lantier, beviste, hvor dagligdags hun fandt det hele. På Gaïté-teatret havde hun i et stykke set en tøjte, der afskyede sin mand, og som for sin elskers skyld forgav ham, men Gervaise var blevet opbragt over dette, da hun intet lignende følte i sit hjerte. Var det ikke meget fornuftigere at leve i god forståelse alle tre? Nej, nej, lad os endelig undgå den slags dumheder; de ødelagde livet, som i forvejen ikke var videre muntert. Kort sagt, til trods for gælden, til trods for den elendighed, der truede dem, ville hun have erklæret sig for meget rolig, meget tilfreds, hvis Coupeau og Lantier havde plaget hende mindre og skrålet mindre op.

Hen imod efteråret gik ulykkeligvis huset endnu mere ned ad bakke. Lantier påstod, han afmagredes, og blev mere og mere utålelig for hver dag, der gik. Han gav ondt af sig over alt, gnavede over de masser af kartofler, Gervaise trakterede dem med, det var en ret, han ikke kunne spise, sagde han, uden at få koliksmerter. De mindste mundhuggerier endte med alvorlige skænderier, hvor de rev hinanden husets ruin i næsen; og det var fandens vanskeligt at blive gode venner igen, inden de om aftenen lagde sig til hvile. Ja, når krybben er tom, bides hestene, siger man jo, ikke? Lantier havde færten af den kommende armod; det oprørte ham at mærke, at huset allerede var udtømt,

og det så grundigt, at han kunne forudse den dag, da han måtte tage sin hat og gå for at søge sig hus og kost andet steds. Nu havde han vænnet sig til sit lille hummer, følte sig rigtig som hjemme dér, blev forkælet af alle, det var et sandt slaraffenland, hvis mage han sikkert ikke fandt noget steds, nå, fanden heller! Man kan ikke stoppe sig, så det går ovenud, og dog stadig have maden på tallerkenen. Han skulle have rettet sin vrede mod sin mave, siden, når alt kom til alt, husets fortjeneste var gået i hans mave. Men han lod sig slet ikke tale til fornuft; han bar et kraftigt nag til de andre, fordi de i løbet af et par år havde ladet sig sejle agterud. Sandt at sige, der var ingen krummer i Coupeau'erne. Så råbte han op om, at Gervaise manglede ethvert begreb om økonomi. Død og helvede! Hvad skulle der blive af det hele? Nu faldt vennerne fra ham, netop som han var på nippet til at afslutte en glimrende forretning, seks tusind francs i årlig gage på en fabrik, så hele familien kunne have fået det som blommen i et æg.

En dag i december var der ingen middagsmad. Der var ikke en gang en ræddike. Lantier, der var meget sørgmodig, gik tidligt ud, drev om på gaden for at finde et eller andet sted, hvor lugten fra køkkenet opmuntrede ansigterne. Han kunne sidde i timevis ved strygeovnen og tænke. Så begyndte han pludselig at vise sig yderst venskabelig mod Poissons. Han kaldte ikke mere politibetjenten Badinguet for at gøre nar, gik endog ind på at indrømme ham, at kejseren måske var en godmodig fyr. Han syntes særlig at nære agtelse for Virginie, det var et kvindfolk med hoved, sagde han, og hun forstod skam et føre sit hus. Det var tydeligt, han søgte at gøre sine hoser grønne hos dem. Man kunne endog tro, at han ville i kost hos dem. Men han havde

dobbelt bund i sin fælde, den var meget mere omfattende end som så. Virginie havde talt til ham om sit ønske om at få en forretning med et eller andet, han snoede sig omkring hende og erklærede, at det var en ganske udmærket plan. Ja, hun var netop som skabt for handelen, stor, tiltalende og foretagsom. Å, hun ville tjene så meget, som hun kunne ønske sig. Siden pengene allerede længe havde været til stede – det var arven efter en tante – gjorde hun rigtignok ret i at opgive de fire kjoler, hun rimpede sammen om året, for at kaste sig ind i forretningslivet. Og han nævnede folk, der var på vej til at tjene sig en formue, der var frugthandlersken henne på hjørnet, der var en lille porcelænshandlerske på den ydre boulevard, for øjeblikket var udmærket valgt, man kunne såmænd sælge det værste skidt. Virginie kunne imidlertid ikke bestemme sig, hun søgte efter en ledig butik, hun ønskede ikke at forlade nabolaget. Så trak Lantier hende til side og talte hviskende med hende i en ti minutters tid. Han syntes at opfordre hende stærkt til et eller andet, og hun sagde ikke helt nej, hun syntes at give ham bemyndigelse til at handle. Det så ud, som var der en hemmelighed imellem dem, de blinkede til hinanden, stoppede op i talen, det gjorde indtryk af, at de havde sluttet en sammensværgelse, der endog røbede sig i den måde, de trykkede hinanden i hånden på.

Fra nu af skævede Lantier, når han sad og spiste sit tørre brød hjemme, hen på Coupeau, han var igen blevet meget talende og forvirrede dem med sine evindelige jeremiader. Hele dagen igennem vandrede Gervaise om i denne elendighed, som han så forekommende udbredte for hendes blik. Han talte ikke for sin egen skyld, det ved den levende gud! Han ville sulte sammen

med sine venner, lige så meget som de ønskede, men klogskaben fordrede, at de gjorde sig stillingen klar. De skyldte mindst fem hundrede francs dér i nabolaget: til bageren, til kulhandleren, til urtekræmmeren og flere andre. Endvidere var de to kvartaler bagud med huslejen, hvilket var endnu to hundrede og halvtreds francs; ejeren, hr. Marescot, havde endog talt om at lade dem sætte ud, hvis de ikke betalte inden første januar. Endelig havde assistenshuset fået alt, de kunne ikke bringe for tre francs skrammel derhen, så grundigt var lejligheden tømt. Sømmene sad tilbage i væggene, intet andet, og af dem var der vel to pund til tre sous. Gervaise blev aldeles tummelumsk ved dette regnestykke. Hendes arme hang matte ned, hun blev gal i hovedet, slog med knyttet næve i bordet eller også gav hun sig til sidst til at græde ganske fjollet.

En aften råbte hun:

"Jeg stikker af i morgen, det gør jeg. … Jeg vil hellere lægge nøglen ned til portneren og sove på gaden end blive ved at plages af sådanne bekymringer."

"Det ville være mere fornuftigt," sagde Lantier snedigt, "at overdrage lejemålet til en anden, hvis man kunne finde en lysthavende. … Siden I begge to er bestemt på at opgive butikken …"

Hun afbrød ham meget rask:

"Men straks, straks! … Å, hvor jeg ville føle mig befriet!"

Lantier viste sig så meget praktisk. Ved overdragelsen kunne man utvivlsomt opnå, at den nye lejer borgede for de to forfaldne kvartaler. Han vovede endog at tale om Poissons, han huskede, at Virginie søgte en butik; måske denne her ville passe hende. Han huskede nu, at han havde hørt hende udtale ønsket

om en magen til denne. Men ved Virginies navn blev Gervaise pludselig igen ganske rolig. Det var bedst at se tiden an; man talte altid om at stikke af, når man var i dårligt humør, men det syntes ikke så let en ting, når man tænkte nærmere efter.

Lantier havde ingen held med sig de følgende dage, når han igen tog fat på sine opremsninger; Gervaise svarede, at hun havde siddet dårligere i det, og at det nok drev over. Det var en smuk fordel, om hun også slap af med butikken! Den skulle nok skaffe hende det daglige brød! Hun ville tværtimod igen antage arbejdersker og skaffe sig en ny kundekreds. Hun sagde dette for at værge sig mod Lantiers gode grunde, når han viste, at hun sad fast i sumpen med gæld op over begge øren uden mindste håb om atter at komme op igen. Men han var ubehændig nok til atter at nævne Virginies navn, og dette gjorde hende stædig og trodsig. Nej, nej, aldrig! Hun havde aldrig troet på Virginies hjerte; hvis Virginie ønskede den butik, måtte det være for at ydmyge hende. Hun ville måske have afstået den til den første den bedste kone fra gaden, men ikke til denne lange hyklerske, der sikkert i årevis havde gået og luret på hendes fald. Å, det forklarede det hele! Hun forstod nu, hvorfor de gule gnister tændtes i denne tøjtes katteøjne. L Ja, Virginie havde bevaret i sin erindring den endefuld, hun havde fået i vaskehuset, hun havde kun dækket sit nag til med aske. Nå, hun ville handle klogt ved at holde den endefuld under lås og lukke, hvis hun ikke havde lyst til at få en til. Og det skulle ikke vare længe, hun kunne godt gøre sig klar.

Overfor denne strøm af grove ord, skældte Lantier hende først ud; han kaldte hende en stivnakke, en sladderkælling, ja, han gik endog så vidt i sin harme, at han skældte Coupeau ud

for en nathue, der ikke en gang kunne sørge for, at hans kone behandlede en af hans venner ordentligt. Så, da det gik op for Lantier, at han ved vrede ville ødelægge det hele, gav han sig til at bande på, at han aldrig mere skulle beskæftige sig med andres sager, da man kun fik utak til løn; og det syntes virkelig, som om han ikke yderligere ville trænge på angående lejemålets afståelse, men han lurede kun på en lejlighed for igen at tale om den forretning og få Gervaise overtalt.

Januar var kommet, en væmmelig tid med fugtigt og koldt vejr. Mor Coupeau, der hele december havde hostet og hevet i det, måtte efter helligtrekongersdag lægge sig til sengs. Det var hendes rentepenge; dem havde hun i vente hvert år. Men i år, sagde hendes omgivelser, at hun ville ikke komme ud af sit værelse uden med fødderne foran; og hun havde virkelig en grim rallen, der formelig klang af ligkiste, hun var dog stor og tyk, men det ene øje var allerede udslukt og halvdelen af ansigtet forvredet. Ganske sikkert ville hendes børn ikke have gjort det af med hende, men hun havde så længe ligget og kæmpet med døden og været dem til så stort besvær, at de i grunden ønskede hendes død, da det ville være en lettelse for alle. Det ville også være det lykkeligste for hende selv, for hun havde levet sin tid, ikke sandt? Og når man havde levet sin tid, har man intet at beklage sig over. Lægen, der var blevet hentet én gang, var endog ikke kommet senere. De gav hende havresuppe, for ikke at lade hende ligge fuldstændig uden næring, og hver time gik de ind for at se, om hun levede endnu. Hun talte ikke mere, det kostede hende for megen anstrengelse, men med det øje, der endnu var rask, levende og klart, stirrede hun stift på menneskene. Og der lå meget i det blik: klager over

den gode tid, der var forbi, bedrøvelse over at se sine egne have så travlt med at blive hende kvit, vrede over dette skarn til Nana, der ikke mere undså sig for om natten at liste sig i sin bare særk hen til glasdøren for at lure.

En mandag kom Coupeau fuld hjem. Siden hans moders liv svævede i en tråd, gik han i en bestandig rørthedstilstand. Da han var kommet i seng og lå og snorkede, gik Gervaise endnu en tid lang rundt i huset. Hun vågede hos mor Coupeau en del af natten. For resten var Nana meget flink, lå altid hos den gamle og sagde, at hvis hun hørte hende dø, skulle hun nok straks lade dem det vide. Denne nat, da barnet sov, og don syge syntes at slumre roligt, lod Gervaise sig til sidst overtale af Lantier, der kaldte på hende inde fra sit værelse, og rådede hende til at lægge sig en smule til hvile. De lod blot et tændt lys blive stående på gulvet omme bag skabet.

Ved tre-tiden sprang Gervaise pludselig ud af sengen; hun rystede over hele kroppen af angst: det var hende, ligesom der var faret et koldt pust hen over hendes legeme. Lyset var brændt ned, fortumlet og med febrilske hænder bandt hun igen sine skørter om sig i mørket. Først efter at hun inde i kabinettet havde tumlet mod møblerne, kunne hun få en lille lampe tændt. Midt i nattens trykkende stilhed hørte hun Coupeaus snorken. Nana lå på ryggen og trak vejret sagte gennem sine fyldige læber. Og Gervaise bøjede lampen, der kastede store skygger, ned, så dens lys faldt på mor Coupeaus ansigt, det var kridhvidt, hovedet var sunket ned på skulderen, øjnene stod åbne. Mor Coupeau var død.

Sagte, uden at give noget skrig fra sig, gik Gervaise, stivfrossen og forsigtig, tilbage til Lantiers værelse. Han var

atter sovet ind. Hun bøjede sig ned over ham og mumlede:

"Hør en gang, det er forbi, hun er død!"

Aldeles søvndrukken, knap vågen, brummede han først:

"Lad mig være i fred og læg dig ned. … Vi kan jo ikke hjælpe hende, hvis hun er død."

Så rejste han sig op på albuen og spurgte:

"Hvad er klokken?"

"Tre!"

"Kun tre! Læg dig ned. Du bliver syg. … Når det bliver lyst, må vi se, hvad der er at gøre."

Men hun hørte ikke på ham, hun klædte sig fuldstændig på. Så puttede hun sig ned under dynen, vendte sig om mod væggen og ytrede noget om de forbandede stivnakker til fruentimmere. Hvorfor mon det hastede således med at kundgøre, at der var lig i huset? Det var slet ikke morsomt midt om natten; og han var vred over at få sin søvn ødelagt af allehånde bedrøvelige tanker. Imidlertid, da hun havde bragt alle sine sager, endog sine hårnåle, ind i sit eget værelse, satte hun sig ned dér og gav sig nu, da hun ikke længere behøvede at frygte for at overraskes sammen med Lantier, til at hulke af hjertens lyst. I grunden holdt hun meget af mor Coupeau og følte stor sorg, skønt hun i første øjeblik kun var blevet forskrækket og ærgerlig over, at hun havde valgt tiden til at gå bort så slet. Og hun græd ganske alene meget højt i nattens stilhed, mens Coupeau vedblev at snorke; han hørte intet, hun havde kaldt på ham og rusket i ham, men så besluttede hun at lade ham ligge roligt, da hun tænkte, at det vilde være en ny ulejlighed, hvis han vågnede.

Da hun vendte tilbage til lejet, fandt hun Nana siddende over ende i sin seng og gnide sine øjne. Barnet forstod, hvad der var sket og strakte nu i sin lastefulde tøsenysgerrighed hals for bedre at kunne se sin bedstemoder; hun sagde ikke noget, var blot en smule rystet, forbavset og tilfreds ved at befinde sig ansigt til ansigt med denne død, som hun i de sidste par dage havde udmalet sig som noget fælt, Der blev skjult for børnene og formentes dem at se. Mens hun stirrede på dette hvide ansigt, der havde trukket sig sammen i den sidste kamp for livet, blev hendes katteagtige øjne større og større, og hun havde følt denne lammelse i rygraden, der havde naglet hende fast til gulvet henne ved glasdøren, når hun gik hen for at lure dér på ting, børn ikke må se.

"Nå, kom op med dig," sagde hendes moder sagte til hende. "Jeg vil ikke have, at du bliver liggende her."

Hun lod sig nødigt drive ud af sengen, hun vendte hovedet om og slap ikke liget ud af syne. Hun var Gervaise til megen ulejlighed, da denne ikke vidste, hvor hun skulle gøre af hende, indtil det blev dag. Hun havde lige bestemt sig til at klæde hende på, da Lantier i benklæder og tøfler trådte ind; han kunne ikke sove mere, han skammede sig lidt over sin opførsel. Nu ordnede alt sig nok.

"Lad hende lægge sig i min seng," mumlede han. "dér er da plads nok til hende!"

Nana luftede sine store, klare øjne op på sin moder og på Lantier og gav sit ansigt et dumt udtryk, det udtryk, hun havde på nytårsdag, når folk gav hende chokoladekager. Og de havde ganske sikkert ikke haft nødig at skubbe hende frem; hun skyndte sig afsted i sin bare særk, hendes pusselanker rørte

næppe ved gulvet, hun gled som en snog ned i sengen, der endnu var helt varm, strakte sig, dukkede sig ned, så hendes spinkle legeme knap anedes under dynen. Hver gang Gervaise trådte ind, så hun de lysende øjne i sin datters stille ansigt, hun sov ikke, rørte sig ikke, var ildrød i hovedet og syntes at tænke over tingene.

Imidlertid havde Lantier hjulpet Gervaise med at klæde mor Coupeau; og det var slet ikke noget let arbejde, for den døde vejede godt til. Aldrig skulle man have troet, at denne gamle kone var så fed og så hvid. De havde givet hende strømper, et hvidt skørt, en nattrøje og en kappe på, kort sagt hendes bedste linned. Coupeau snorkede stadig i to tonearter, den ene dyb, den anden høj; det lignede den kirkemusik, der ledsagede langfredagsceremonierne. Da liget var klædt og nok så pænt lagt på sengen, skænkede Lantier sig et glas vin for at stramme sig op, for hjertet sad ham i halsen. Gervaise rodede i kommoden for at finde et lille kobberkrucifiks, som hun havde haft med fra Plassans, men hun kom så i tanker om, at mor Coupeau selv måtte have solgt det. De havde tændt i kakkelovnen. De sad resten af natten og halvsov på stolene, de drak den optrukne flaske ud, døsede og surmulede, som om de gensidigt gav hinanden skylden.

Omtrent klokken syv, inden det var lyst, vågnede Coupeau endelig. Da han fik ulykken at vide, stod han først tørøjet og stammende, troede egentlig, at de drev løjer med ham. Så kastede han sig ned på gulvet foran den døde, kyssede hende, græd som en kalv, med så store tårer, at han gjorde lagenet ganske vådt, da han tørrede sine kinder i det. Gervaise gav sig igen til at hulke, hun var meget rørt over sin mands sorg, der

forsonede hende med ham; ja, der var en bedre bund i ham end hun havde troet. Coupeaus fortvivlelse blandede sig med en voldsom hovedpine. Han vedblev at stryge fingrene gennem sit hår, han havde, som altid efter en svir, en grim smag i munden, var endnu en smule blisset til trods for sine ti timers søvn. Han beklagede sig og knugede hænderne sammen. Å gud, at også hans moder, som han elskede så højt, skulle gå bort! Å, sikken en hovedpine han havde, den tog livet af ham. Det var formelig, som havde han en paryk af gløder på hovedet, og så rev de oven i købet hjertet ud af livet på ham nu! Nej, det er ikke retfærdigt af skæbnen således at forfølge et menneske!

"Nå, frisk mod, min gamle ven!" sagde Lantier og løftede ham op. "Tag dig nu sammen!"

Hun skænkede et glas vin til ham, men Coupeau afslog at drikke.

"Hvorledes er det fat med mig? Mit hoved er så tungt som bly. … Det er moders skyld; det er, når jeg ser hende, at jeg får denne fornemmelse af bly. Moder! Å gud, moder, moder!"

Og han begyndte igen at græde som et barn. Han drak så det glas vin for at slukke den ild, der brændte ham i brystet. Snart efter stak Lantier af under foregivende af, at han ville underrette familien om dødsfaldet og gøre anmeldelse om det på borgmesterkontoret. Han havde trang til at komme ud i frisk luft. Han skyndte sig derfor ikke, men gik og røg cigaretter, mens han nød den kølige morgenluft. Da han kom ud fra madam Lerat, gik han endog ind på en café i Batignolles for at få en kop god varm kaffe. Og dér sad han en god times tid ug tænkte over tingene.

Hen imod klokken 11 befandt imidlertid hele familien sig samlet i butikken, hvis skodder man havde ladet være lukkede. Lorilleux græd ikke, han havde for resten et arbejde, det hastede med, og gik derfor næsten straks op i sit værksted, efter at han havde stået og dinglet frem og tilbage med et ansigt, der var lagt i folder, som passede til omstændighederne. Madam Lorilleux og madam Lerat kyssede Coupeau og tørrede øjnene, ud af hvilke nogle små tårer løb. Men da madam Lorilleux havde set sig hurtigt om i værelset efter den døde, hævede hun pludselig stemmen og sagde, at det ikke var fornuftigt at lade en tændt lampe stå så nær ved et lig; det skulle være lys, og så sendte de Nana ud for at købe en pakke lys af de store. Å gud! Hvis man lagde sig til at dø hos Klumpe-Dumpe, ville hun rigtignok ordne det på en underlig måde. Sikken et fjog! Hun havde nok aldrig begravet nogen i sit liv. Madam Lerat måtte rundt til naboerne for at låne et krucifiks: hun kom tilbage med et alt for stort, et kors af sort træ, hvortil der var fastgjort en Kristusfigur af pap; det dækkede næsten hele mor Coupeaus bryst, og dets vægt syntes at knuse hende. Så ledte de efter vievand: men det var der ingen, som havde, så måtte Nana på ny løbe hen i kirken og få en flaske fyldt. I en håndevending fik kabinettet et andet udseende; på et lille bord stod et lys og brændte, ved siden af det et glas med vievand, hvori der stod en buksbomgren. Hvis der kom nogen, tog det sig da i det mindste anstændigt ud. Og de stillede stolene i rundkreds i butikken til de besøgende.

Lantier kom først tilbage klokken elleve, han havde været henne på begravelseskontoret for at få besked.

"Kisten er til tolv francs," sagde han. "Hvis De ønsker en messe, bliver det ti francs til. Endelig er der ligvognen, som betales efter udsmykningen …"

"Å, det er ikke til nogen nytte," mumlede madam Lorilleux og hævede hovedet med en overrasket og urolig mine. "De kan jo alligevel ikke skaffe os moder tilbage, vel? … Man bør gå så langt som ens pung rækker."

"Uden tvivl, det er just, hvad jeg tænkte," tog Lantier atter fat. "Jeg har kun forhørt mig om priserne, for at De kunne have noget at rette Dem efter. … Sig mig, hvad De ønsker, så skal jeg efter frokost gå derhen og give besked."

De talte dæmpet i det dunkle dagslys, der faldt ind i stuen gennem sprækken i skodderne. Døren til kabinettet stod på vid gab, og fra denne gabende åbning udgik dødens store stilhed. Fra gården hørtes børnenes latter, en del småpiger legede derude i den blege vintersol. Pludselig hørte de Nanas stemme, hun var stukket bort fra Boches, hvor de havde sendt hende ned. Hun kommanderede børnene med sin skarpe stemme, og hælene slog mod stenbroen, mens de drog rundt og sang.

Gervaise tænkte sig om, da turen kom til hende, og sagde så:

"Vi er ikke rige, det skal gud vide, men vi vil alligevel opføre os anstændigt. … Selv om mor Coupeau intet har efterladt os, er der ingen grund for os til at slænge hende i jorden som en hund. … Nej, vi må have en messe og en ligvogn, der er nogenlunde pyntelig …"

"Og hvem skal betale det?" spurgte madam Lorilleux heftigt. "Ikke vi, der har tabt penge i den sidste uge; og heller ikke I, siden I er blanket af. … Å, I må dog en gang se, hvor det fører jer hen at søge at stikke folk blår i øjnene!"

Da Coupeau blev spurgt om sin mening, stammede han og gjorde en bevægelse, der skulle udtrykke hans fuldstændige ligegyldighed; så sov han ind igen på sin stol. Madam Lerat sagde, at hun skulle nok betale sin del. Hun var af Gervaises mening, de måtte vise sig anstændige. Derpå gav de sig til at anstille beregninger på en lap papir: alt i alt ville det komme til at koste halvfems francs, siden de efter en længere forhandling havde bestemt sig for en ligvogn med smal bort.

"Vi er tre," sluttede Gervaise. "Vi giver hver tredive francs. Det kan da ikke ødelægge os."

Men nu brød madam Lorilleux rasende frem:

"Nå, ikke det! Jeg siger nej, ja, jeg siger nej! … Det er ikke for de tredive francs' skyld. Jeg ville gerne give hundrede tusind, hvis jeg havde dem, og hvis de kunne genopvække moder. Men jeg holder ikke af at prale. I holder butik og drømmer om at vække opsigt i nabolaget. Men det vil vi andre ikke indlade os på. Vi stiller os ikke an. … Å, I må gerne ordne det hele. Sæt I kun fjer på ligvognen, hvis det morer jer."

"Der er ingen, der beder jer om noget," svarede Gervaise til sidst. "Selv om jeg måtte sælge mig selv, ville jeg ikke have noget at bebrejde mig. Jeg har ernæret mor Coupeau uden nogen hjælp fra jer, jeg skal også nok få hende begravet uden jeres hjælp. Allerede én gang har jeg sagt jer besked: når jeg samler herreløse dyr op fra gaden, vil jeg heller ikke finde mig i, at jeres moder bliver kastet på møddingen."

Så gav madam Lorilleux sig til at græde, og Lantier måtte forhindre hende i at gå. Striden blev så ivrig, at madam Lerat først tyssede meget stærkt på de stridende, og så troede det nødvendigt at liste ind i kabinettet og kaste et misfornøjet og

uroligt blik på den døde, som om hun frygtede for at finde, at denne var vågnet og havde hørt alt, hvad de talte om ved siden af. I dette øjeblik begyndte de små piger ude i gården igen på deres runddans, og Nanas gennemtrængende stemme beherskede de andres.

"Å, min gud! Hvor er de børn dog trættende med deres skrålen!" sagde Gervaise til Lantier; hun rystede over hele kroppen og var på nippet til at hulke af utålmodighed og sørgmodighed. "Få dom dog til at tie stille og følg Nana ned til portneren igen med et spark eller to i enden."

Madam Lerat og madam Lorilleux gik nu hjem til frokost med løfte om at komme igen. Coupeaus satte sig til bords og spiste nogle kolde levninger, men de følte ingen sult og var endog angst for at gøre støj med gaflerne. De var meget trætte og afstumpede. Stakkels mor Coupeau! Hun hvilede tungt på skuldrene af dem, og det forekom dem, at hun fyldte alle stuerne. Deres daglige liv var kommet i uorden, i første øjeblik trippede de rundt uden at kunne finde den genstand, de ledte efter; de befandt sig ilde, som dagen efter et sold. Lantier gik straks efter hen på begravelseskontoret med madam Lerats tredive francs og tres francs, som Gervaise med håret stående omkring sig som en gal havde været ovre og låne af Goujet.

Om eftermiddagen kom der nogle besøg, naboersker, der var ved at revne af nysgerrighed, mødte op, sukkende og med forgrædte øjne. De gik ind i kabinettet, så på den døde, gjorde korsets tegn og stænkede vievand med buksbomkvisten. Derpå satte de sig ned i butikken og talte ustandseligt om den kære afdøde, uden at trættes ved timevis igennem at gentage den samme sætning. Jomfru Remanjou havde bemærket, at hendes

højre øje var blevet stående åbent; madam Gaudron holdt stadig på, at hun havde en meget smuk hudfarve efter sin alder at dømme, og madam Fauconnier vedblev at forundres over, at det ikke var mere end tre måneder siden, at hun havde set mor Coupeau drikke sin kaffe. Man kunne sandelig hurtigt få nok, alle og enhver måtte derfor holde sig beredte.

Hen imod aften begyndte Coupeau at syntes, de havde nok. Det var en alt for hård tilskikkelse for en familie at beholde et lig så længe. Regeringen burde have givet en anden lov om det. De skulle have hende stående endnu en aften, en nat og en morgenstund, nej, det fik aldrig ende! Når folk ikke græder mere, vender sorgen sig til ærgrelse, og det ender med, at de opfører sig dårligt. Mor Coupeau, der lå tavs og stille inde i det snævre kabinet, bredte sig mere og mere i lejligheden, blev en byrde, der tyngede dem alle til jorden. Og mod sin vilje genoptog familien sit daglige liv og glemte den agtelse, der skyldes den døde.

"De spiser vel en bid mad sammen med os," sagde Gervaise til madam Lerat og madam Lorilleux, da de kom igen. "Vi er alt for bedrøvede, lad os ikke gå fra hinanden."

De dækkede så op på arbejdsbordet. Da de så tallerkenerne, tænkte de alle på de gilder, de tidligere havde holdt her. Lantier var vendt tilbage, Lorilleux var kommet ned fra sit værksted. En konditor kom med en postej, for Gervaise havde ikke haft humør i dag til at beskæftige sig med madlavning. Da de havde sat sig ned, kom Boche for at sige, at hr. Marescot bad om lov til at hilse på dem; så kom ejeren, meget alvorlig, med sin orden uden på frakken. Han hilste i stilhed på dem, gik lige ind i kabinettet, hvor han knælede ned. Han var meget gudfrygtig;

han bad med en mine som en præst, gjorde så korsets tegn i luften og stænkede liget med buksbomgrenen. Hele familien havde rejst sig fra bordet og stod ret op, meget grebet. Da hr. Marescot havde forrettet sin andagt, gik han ud i butikken og sagde til Coupeau:

"Jeg kommer efter den forfaldne leje for de to kvartaler. Har De pengene liggende?"

"Nej, hr. Marescot, nej, ikke alle sammen," stammede Gervaise, hvem det var meget imod at tale om dette i overværelse af Lorilleux's. "De forstår, efter den ulykke, der har ramt os ..."

"Ganske vist, men enhver har sine bekymringer," tog Marescot atter fat og spilede sine umådelig store arbejdsfingre ud. "Jeg er meget bedrøvet, men jeg kan ikke vente længere ... Hvis jeg ikke har fået pengene til i overmorgen tidlig, bliver jeg nødt til at tage min tilflugt til fogedens folk."

Gervaise foldede hænderne og så på ham med tårefyldte øjne, tavs og bønfaldende. Med en kraftig rysten på sit store knoglede hoved lod han hende forstå, at bønner var unyttige. For resten forbød agtelsen for den døde al drøftelse. Han trak sig høfligt tilbage baglæns.

"Jeg beder Dem tusinde gange om forladelse, fordi jeg har ulejliget Dem," mumlede han. "I overmorgen tidlig, glem ikke det!"

Og da han på ny gik igennem kabinettet, bøjede han endnu en gang ærbødigt knæ for den døde midt i døren, der stod på vid gab.

De spiste i begyndelsen hurtigt, for at det ikke skulle se ud, som de havde nogen fornøjelse af at spise, men da man nåede

til desserten, gav de sig tid, grebet af en trang til at gøre sig til gode. Nu og da rejste Gervaise eller en af de to søstre sig med munden fuld af mad og kastede et blik ind i kabinettet uden en gang at slippe servietten; og når hun så satte sig ned igen og tyggede færdig, betragtede de andre hende et sekund for at se, om det gik godt ved siden af. Efterhånden gjorde damerne sig mindre og mindre ofte den ulejlighed at rejse sig. Mor Coupeau blev glemt. De havde lavet en balje meget stærk kaffe for at kunne holde sig vågne hele natten. Poissons kom ved ottetiden. Man indbød dem til at drikke et glas. Så greb Lantier, der havde luret på Gervaises ansigt, en lejlighed, han havde ventet på fra om morgenen af. De sad og talte om den simpelhed, værter udviste, når de kom ind og forlangte penge i huse, hvor der lå en død, da han pludselig sagde:

"Det er en rigtig jesuit, denne svinehund, med sin gudhengivne mine! Men i Deres sted ville jeg lade ham beholde sin butik."

Gervaise, der var ødelagt af træthed, slap og kraftesløs, glemte sig selv og svarede:

"Ja, det er vist og sandt, jeg agter ikke at vente til rettens folk ... Å, jeg har nok at tænke på!"

Lorilleux's, der frydede sig ved tanken om, at Klumpe-Dumpe ikke mere skulle have butik, gav deres bifald stærkt til kende. Ingen anede, hvad en butik kostede. Selv om hun ikke tjente mere end tre francs ved at arbejde for andre, havde hun i det mindste ingen omkostninger, og udsatte sig ikke for at miste store summer. De blev ved at gentage denne bevisførelse for Coupeau, mens de puffede til ham; han drak stærkt og befandt sig i en stedse varende rørelse, så han sad ganske alene

og græd, mens tårerne dryppede ned på hans tallerken. Da det så ud til, at Gervaise var tilbøjelig til at overgive sig, blinkede Lantier til Poissons. Og den lange blandede sig i samtalen, viste sig fra en meget elskværdig side.

"Vi kunne måske komme til en forståelse. Jeg er villig til at overtage butikken for resten af lejemålet. Og så skal jeg nok ordne Deres mellemværende med værten … Skål, De kan være rolig for stedse."

"Nej, tak!" erklærede Gervaise og rystede sig, som om det løb hende koldt ned ad ryggen. "Jeg ved, hvor jeg kan få penge til lejen, hvis jeg vil. Jeg vil arbejde, jeg har, gud være lovet, mine to arme, og med dem skal jeg nok redde mig ud af det."

"Det kan vi tale senere om," skyndte Lantier sig at sige. "Det er ikke tiden til det i aften … Senere, i morgen for eksempel."

I dette øjeblik udstødte madam Lerat, der var gået ind i sidekabinettet, et let skrig. Hun var blevet bange, fordi hun fandt lyset slukket, da det var brændt helt ned. Alle fik travlt med at tænde et andet, og de rystede på hovedet og gentog gang efter gang, at det ikke var noget godt tegn, når lyset gik ud hos en død.

Nattevagten begyndte. Coupeau havde lagt sig, ikke for at sove, sagde han, men for at tænke over sagerne, og fem minutter senere snorkede han. Da de sendte Nana ned til Boches, for at hun kunne sove dér, græd hun; fra om morgenen af havde hun frydet sig ved det håb, at hun skulle gasse sig i sin gode ven Lantiers store seng.

Poissons blev lige til midnat. Til sidst havde do i et salatfad fået lavet en bolle afbrændt rødvin, da kaffe virkede alt for stærkt på damernes nerver. Samtalen tog en rørende vending.

Virginie talte om landet: hun ville ønske, hun kunne blive begravet i en afkrog af en skov med markblomster på sin grav. Madam Lerat havde allerede sit ligklæde liggende i sit skab, og hun havde stadig en buket lavendler liggende på det; hun holdt nok af at have noget vellugtende under næsen, når hun skulle spise løvetand fra roden af. Så fortalte Poisson uden nogen overgang, at han om morgenen havde anholdt et langt, kønt pigebarn, der lige havde stjålet i en spækhøkerbutik; da hun blev klædt af på stationen, havde de fundet, at hun havde ti pølser hængende på sig både for og bag. Madam Lorilleux satte en mine af væmmelse op og sagde, at hun ikke skulle have noget af at spise de pølser. Selskabet gav sig til at le ganske sagte. De begyndte at blive livligere. Men overholdt dog formerne.

Lige da de skulle til at tømme bollen, hørte de inde fra kabinettet en underlig lyd, en dump gurglen. Alle løftede hovedet og så på hinanden.

"Det var ikke noget," sagde Lantier roligt, men hviskede dog: "Det er luften, der strømmer ud af hende."

De andre nikkede beroligede ved denne forklaring, og selskabet stillede glassene hen på bordet.

Endelig gik Poissons; Lantier fulgte med dem: han gik hen til en ven, sagde han, for at overlade damerne sin seng, så kunne de skiftevis hvile sig dér en times tid. Lorilleux gik alene ovenpå for at lægge sig, mens han gang efter gang erklærede, at det var ikke hændet ham siden hans bryllup. Da Gervaise og de to søstre var blevet tilbage sammen med den sovende Coupeau, satte de sig til rette omkring ovnen, hvor de holdt kaffen varm. Dér sad de sammenkrøbne med hænderne under forklædet og bøjede sig forover med næsen ind over ilden, de talte ganske

sagte, mens nabolaget lå hen i dyb stilhed. Madam Lorilleux jamrede sig. Hun havde ikke nogen sort kjole, og hun ville gerne undgå at købe en, da de sad meget trykket i det, meget trykket; og hun spurgte så Gervaise, om mor Coupeau ikke havde efterladt sig en sort nederdel, den nederdel, som de havde givet hende til fødselsdagen. Gervaise måtte gå ind efter nederdelen; når den blev lagt ind om livet, kunne den godt gå an. Men madam Lorilleux ville også nok have noget gammelt linned, talte om sengen, skabet, de to stole, og lod sine øjne løbe rundt efter nogle småting, som de kunne dele. De var lige ved at komme op at skændes. Madam Lerat stiftede fred; hun var mere retfærdig: Coupeaus havde haft besværet med deres moder, så de havde vel fortjent at få hendes pakkenelliker, og så faldt de alle tre igen hen i dvale foran ovnen og snakkede ganske enstonigt med hinanden.

Af og til skuttede de sig, drak lidt kaffe, strakte hals ind i kabinettet, hvor lyset, der ikke skulle pudses, brændte med en rød og bedrøvelig flamme, som den forkullede tande gjorde større. Hen imod morgenen rystede de af kulde til trods for den stærke hede fra kakkelovnen. en angst, en træthed af at have talt alt for meget lagde sig trykkende på brystet af dem, tungen var tør og øjnene gjorde ondt. Madam Lerat kastede sig ovenpå Lantiers seng og snorkede som et mandfolk, mens de to andre sad foran ilden og sov med bøjede hoveder og møre knæ. Ved det første dagskær vækkede en kuldegysen dem. Lyset inde hos mor Coupeau var igen gået ud. Og da den dumpe gurglen igen begyndte inde i mørket, gentog madam Lorilleux, for at berolige sig selv, med høj stemme Lantiers forklaring.

"Det er luften, der strømmer ud af hende," sagde hun og tændte et nyt lys.

Begravelsen skulle finde sted klokken halv elleve. Morgenstunden var lige så behagelig som natten og den foregående dag. Det vil sige, at Gervaise, der ikke ejede så meget som en sou, ville have givet hundrede francs til den, der ville have hentet mor Coupeau tre timer tidligere. Nej, man kan have holdt nok så meget af folk, når de er døde, er de alt for besværlige at trækkes med, og jo mere man har holdt af dem, desto hurtigere vil man gerne af med dem.

Morgenen inden en begravelse er der heldigvis nok til at sprede tankerne. Man har jo alle slags forberedelser at træffe. Først skulle de spise frokost, og så skulle det netop være fatter Bazouge, ligbæreren oppe fra sjette sal, der bragte ligkisten og posen med savsmuldet. Han var aldrig ædru, den gode mand. Denne dag klokken otte trak han allerede rundt mod en bjørn, som han havde fået den foregående dag.

"Det er jo her, ikke sandt?"

Da han satte kisten ned, gav det nye træ en knagende lyd fra sig. Men idet han satte posen med savsmuldet ned ved siden af, blev han stående med opspilede øjne og åben mund og stirrede på Gervaise, der stod lige foran ham.

"Om forladelse, undskyld, jeg er gået galt," stammede han. "Det blev sagt mig, at det var hos Dem."

Han havde allerede taget sin pose, så Gervaise måtte råbe til ham:

"Lad den stå, det er her."

"Hvad fanden i helvede, må jeg bede om en forklaring!" Så slog han sig på låret og tog fat igen: "Jeg forstår, det er den

gamle ..."

Gervaise var blevet ligbleg. Fatter Bazouge var kommet med ligkisten i den tanke, at den var til hende.

Han vedblev at vise sig høflig og søgte at undskylde sig;

"Ikke sandt? De fortalte her i går, at der var en her i stueetagen, der havde taget udgangsbilletten. Nå, så tænkte jeg ... De forstår, i min bestilling går den slags ind ad det ene øre og ud ad det andet. ... Jeg ønsker Dem for resten til lykke. Så sent som muligt, det er det bedste, skønt livet ikke altid er så muntert. Ak nej, det er s'gu vist og sandt!"

Hun lyttede til ham og trak sig tilbage, angst for at han skulle gribe hende med sine store, skidne hænder og bære hende bort i en kiste. Allerede én gang, på hendes bryllupsaften, havde han sagt hende, at han kendte kvinder, der ville takke ham, hvis han kom og hentede dem. Nå, så vidt var hun dog endnu ikke nået, men det løb hende koldt ned ad rygraden. Hendes liv var ødelagt, men hun ville dog ikke så snart af sted; ja, hun ville hellere krepere lidt efter lidt af sult i løbet af nogle år, end krepere lige på én gang.

"Han er fuld," mumlede hun med en mine, hvori hendes væmmelse blandede sig med rædsel. "Kontoret burde i det mindste ikke sende fulde svinebæster. Man betaler det jo dyrt nok."

Nu slog ligbæreren over i det gemytligt uforskammede:

"Hør nu, lille mutter, skulle det være en anden gang. Altid til tjeneste, forstår De nok! De behøver bare at vinke til mig. Det er mig, de kalder "damernes trøster". ... Spyt ikke på fatter Bazouge, for han har holdt i sine arme fiksere pigebørn end De,

og de lod sig putte ned uden at klage, meget tilfredse med at fortsætte deres søvn dér i skyggen."'

"Ti nu stille, fatter Bazouge," sagde Lorilleux, der var kommet til ved lyden af stemmerne, strengt til ligbæreren. "Deres vittigheder er ikke passende. Hvis der blev klaget over Dem, fik De Deres afsked. … Nå, stik så af, siden De ikke ved at holde på værdigheden."

Ligbæreren fjernede sig, men man kunne høre ham længe endnu på gaden, hvor han gik og brummede: "Hvad er det for noget sludder, værdigheden! … Der er ikke nogen værdighed … Slet ingen værdighed. … Det er kun hæderligheden, der er det afgørende!"

Endelig slog klokken ti. Ligvognen kom for sent. I butikken havde der allerede samlet sig en del folk, venner og naboer, Madinier, Støvleskaft, madam Gaudron, jomfru Remanjou; og hvert øjeblik stak et mandfolk eller et fruentimmer hovedet ud gennem de lukkede skodder eller ad den på vid gab stående dør for at se, om ikke det snøvlehoved til ligvognskusk snart kom. Familien, der var samlet i værelset bagved, gik rundt og trykkede i hånden. Der indtrådte kortvarige pauser, som blev gennemskåret af hurtige hviskninger; ventetiden faldt dem lang, og de blev ganske febrilske, af og til hørte man en fruentimmerkjole rasle hen over gulvet, det var madam Lorilleux, der havde glemt sit lommetørklæde, eller også madam Lerat, der ville låne en bønnebog. Når man trådte ind, så man straks midt i kabinettet foran sengen den åbne kiste, og uvilkårligt standsede de alle ved at se kisten; den tykke mor Coupeau ville da aldrig kunne få plads i den. Alle så de på hinanden, de læste den samme tanke i hinandens øjne, men

ingen vovede at udtale den. Men nu strømmede de hen mod døren til gaden. Madinier meldte med en dyb og højtidelig stemme:

"Nu kommer de!"

Det var endnu ikke ligvognen. Fire ligbærere trådte rask ind i hælene på hinanden, deres ansigter var røde, deres hænder grove af at bære, deres sorte dragter var slidt hvide af den bestandige gniden op ad kisterne. Fatter Bazouge gik forrest, han var meget fuld, men bar rusen med anstand; så snart han skulle optræde i sin bestilling, genfandt han sin holdning. De sagde ikke et ord, bøjede hovedet en smule, vejede med blikket, hvor tung mor Coupeau vel kunne være. Dot gik rask fra hånden, det tog ikke lang tid at få den gamle kone puttet ned i kisten. Den mindste af ligbærerne, on ung, skeløjet fyr, hældte savsmuldet ud i kisten, han glattede det, stoppede det ned, det så ud, som æltede han brød. En anden af ligbærerne, en lang mager rad med et grinebiderfjæs, bredte liglagnet ovenover. Så, en, to, tre, tog de alle fire fat i liget, løftede det op, to ved fødderne og to ved hovedet. Man kunne ikke vende en pandekage hurtigere. Folk stod og strakte hals, de kunne godt tro, at mor Coupeau selv var sprunget ned i kisten. Hun var smuttet derned, som var den hendes hjem, og den passede så nøjagtigt, at de kunne høre hende gnide mod det friske træ. Hun rørte mod alle fire sider af kisten og tog sig ud som et maleri i ramme, men at hun kunne få plads, det forbavsede de tilstedeværende, hun måtte være blevet mindre siden i går.

Ligbærerne havde imidlertid rejst sig op, stod og ventede; den lille skeløjede greb låget for at indbyde familien til at tage det sidste farvel, mens fatter Bazouge stak sømmene i munden

og holdt hammeren beredt. Så knælede Coupeau, hans to søstre, Gervaise og nogle andre ned, kyssede mor Coupeau, der skulle afsted, mens de fældede store hede tårer, der faldt ned på det stivnede ansigt; det var koldt som is, og tårerne gled ned over det. Man hørte længe kun hulken. Låget blev lagt på. Fatter Bazouge slog sine søm i med en snedkers behændighed, to slag på hvert hoved; og ingen kunne høre noget til gråden i dette spektakel, der lød, som gjorde de møbler i stand. Det var forbi, og de gik afsted.

"Som det var nødvendigt at gøre så meget spræl i et sådant øjeblik!" sagde madam Lorilleux til sin mand, da hun fik øje på ligvognen udenfor døren.

Ligvognen vakte opsigt i nabolaget. Spækhøkersken kaldte på urtekræmmerens folk, den lille urmager kom ud på fortovet, naboerne lå ud af vinduerne. Og alle sammen talte de om borten med de hvide bomuldsfrynser. Å, Coupeaus skulle hellere betale deres gæld! Men det var, som Lorilleux sagde, når folk var hovne, måtte det slå ud, koste hvad det koste ville.

"Det er skammeligt!" gik Gervaise på samme tid og gentog gang efter gang om Lorilleux's: "At tænke sig, at det gerrige par ikke engang har så meget som en buket violer med til deres moder."

Lorilleux's var virkelig kommet med tomme hænder. Madam Lerat havde givet en krans af kunstige blomster. Og desuden blev der lagt på kisten en krans af evighedsblomster og en buket, som Coupeau havde købt. Ligbærerne havde ordentlig måttet sætte skuldrene til for at løfte liget op og få kisten skubbet ind på vognen. Følget ordnede sig langsomt. Coupeau og Lorilleux, begge i frakke og med hatten i hånden, gik forrest;

den første, der var i en rørt stemning på grund af de to glas hvid vin, han havde drukket om morgenen, tog sin svoger under armen, hans ben var ikke rigtig sikre og han havde ondt i hovedet. Derefter kom mandfolkene, Madinier, meget alvorlig, helt i sort, Støvleskaft, der havde frakke over sin bluse, Boche, hvis gule bukser gjorde en voldsom afstikkende virkning, Lantier, Gaudron, Karbonade-Bibi, Poisson og nogle flere. Så kom damerne, i første række madam Lorilleux, som bar den afdødes nederdel, og madam Lerat, der med sit sjal skjulte en tillempet sørgedragt: et med lilla kantet livstykke, og i hælene på dem Virginie, madam Gaudron, madam Fauconnier, jomfru Remanjou og en hel hale kvindfolk. Da ligvognen satte sig i bevægelse og langsomt kørte op ad Rue de la Goutte-d'Or, mens folk gjorde korsets tegn og tog hatten af, vandrede de fire ligbærere i spidsen, to foran og de to andre hver på sin side af vognen. Gervaise var blevet tilbage for at lukke forretningen. Hun afleverede Nana til madam Boche og løb så afsted for at indhente følget, mens barnet stod med portnerkonen i hånden og stirrede stærkt optaget efter bedstemoderen, der blev kørt bort i denne fine vogn.

Netop i det øjeblik, da Gervaise forpustet nåede toget, stødte Goujet til det. Han sluttede sig til mandfolkene, men han vendte sig om og hilste på hende med så medfølende et nik, at hun pludselig følte sig meget ulykkelig, og at gråden igen overmandede hende. Hun græd ikke alene over mor Coupeau, hun græd over noget så afskyeligt, at hun ikke kunne sige det, og som tog vejret fra hende. På hele vandringen gik hun med lommetørklædet presset ind mod sine øjne. Madam Lorilleux, hvis kinder var tørre og brændende, betragtede hende fra siden

med en mine, der sagde, at hun ærgrede sig over, at Gervaise skabte sig.

Henne i kirken blev ceremonien gjort af i en fart. Messen tog dog lidt tid, da præsten var meget gammel. Støvleskaft og Karbonade-Bibi havde foretrukket at blive stående udenfor på grund af ofringen. Madinier studerede hele tiden præsten, og han meddelte Lantier sine iagttagelser: disse gøglere forstod ikke en gang selv det latin, de remsede op; de forrettede en begravelse akkurat på samme måde som en dåb eller et bryllup uden mindste følelse i hjertet. Så gav Madinier sig til at skælde ud over den masse ceremonier, alle disse lys, disse sørgelige stemmer, denne stillen-til-skue. Man mistede visselig sine kære to gange: hjemme og i kirken. Og alle mandfolkene gav ham ret, for det var atter et pinligt øjeblik, da der efter messen skulle remses bønner op, mens de tilstedeværende gik forbi liget og bestænkede det med vievand.

Lykkeligvis var kirkegården, La Chapelles lille kirkegård, ikke langt borte, det var en stump have, der vendte ud til Rue Marcadet. Følget nåede derhen i opløsning. Alle stampede de med fødderne og talte hver om sine egne sager. Jorden var så hård, at den gav genlyd; man kunne godt have givet sig til at trampe rundt for at holde varmen. Det gabende hul, ved siden af hvilket de havde stillet kisten, var allerede helt overtrukket med is, det var så gråt og stenet som en kalkgrav; følget stillede sig op rundt omkring de opkastede jordknolde og fandt det slet ikke morsomt at stå og vente i en sådan kulde, det kedede dem også at stirre ned i hullet. Endelig kom en præst i messesærk ud fra et lille hus, han rystede af kulde, og man kunne se hans ånde dampe ved hvert *De profundis* han gav fra sig. Efter det sidste

korsets tegn ilede han bort uden at have lyst til at begynde forfra. Graveren tog sin spade, men på grund af frosten var jorden næsten ikke til at få fra hinanden, den faldt i store klumper ned på kisten og lavede et ordentligt spektakel, det lød formelig som et bombardement mod kistelåget, en kanonade, så man skulle tro, brædderne måtte revne. Man kan tænke så lidt, man vil, på andre, den slags musik er én alligevel imod, og følget begyndte atter at græde. Så gik de, men selv udenfor kirkegården kunne de høre de dumpe drøn mod kistelåget. Støvleskaft, der pustede i hænderne, ytrede ganske højt:

"Pokker heller! Den stakkels mor Coupeau har det sandelig ikke for varmt! Det skal jeg love for!"

"Mine damer og hele det ærede selskab!" sagde Coupeau til nogle venner, der blev stående ude på gaden sammen med familien, "hvis vi måtte byde Dem en lille genstand ..."

Og han gik i forvejen ind på en vinstue *Ved Kirkegårdsporten* i Rue Marcadet. Gervaise blev stående på fortovet, kaldte på Goujet, der efter igen at have sendt hende et nik ville gå sin vej. Hvorfor vil han ikke have et glas vin med? Nej, han havde travlt, skulle tilbage til værkstedet. Så så de et øjeblik på hinanden uden at sige noget.

"Jeg vil gerne bede Dem om forladelse for de tres francs," mumlede Gervaise langt om længe. "Jeg var ganske tosset, og så kom jeg til at tænke på Dem."

"Å, det er ikke værd at tale om, det er Dem alt forladt," afbrød Goujet hende. "Og De ved, at jeg altid er til Deres tjeneste, hvis der skulle hænde Dem en ulykke. ... Men tal ikke om det til moder, for hun ser noget anderledes på de ting, og jeg vil nødig gøre hende imod."

Hun stirrede stadig på ham, og da hun så ham så god, så bedrøvet, med sit smukke gule skæg, var hun lige på nippet kil at modtage hans tidligere forslag at rejse bort med ham for at søge lykken sammen med ham et andet sted. Så trængte en ny grim tanke sig frem: at låne de to kvartalers leje af ham, hvad det så end skulle koste. Hun skælvede, da hun med en indsmigrende stemme atter tog fat:

"Vi er jo ikke uvenner, vel?"

Han rystede på hovedet og svarede:

"Nej, vist ikke nej, det kan vi aldrig blive … Men De forstår jo nok, alt er forbi!"

Og han gik sin vej med lange skridt efterladende Gervaise aldeles fortumlet og med hans sidste ord rungende i sine øren med klokkeklang. Hun gik ind på vinstuen, og stadig hamrede det i hendes hoved: "Alt er forbi! Alt er forbi! Jeg kan intet gøre mere, hvis alt er forbi." Hun sank ned på en stol, slugte en mundfuld brød og ost, tømte et glas, hun fandt stående fuldt foran sig.

Det var en lang lavloftet sal i stuen, hvor to store borde fyldte op. Flasker, kvarter brød, store trekanter ost på tre tallerkener stod på rad. De spiste stående uden dug og uden servietter. Noget derfra i nærheden af den buldrende kakkelovn spiste de fire ligbærere deres frokost.

"Å ja," udviklede Madinier, "det går efter tur. De gamle må gøre plads for de unge. Deres bolig vil nok forekomme Dem noget tom, når De kommer hjem."

"Å! Min broder siger lejligheden op," sagde madam Lorilleux hurtigt. "Det er jo den rene ødelæggelse, denne butik!"

De havde bearbejdet Coupeau, alle trængte de ind på ham for at få ham til afstå lejemålet. Selv madam Lerat, der i den sidste tid havde været meget sammen med Lantier og Virginie, og hvis nysgerrighed pirredes ved den tanke, at der måtte være noget kæresteri mellem de to, talte om fallit og fængsel, mens hun satte et forskrækket ansigt op. Men pludselig blev Coupeau gal i hovedet, hans rørelse, som han allerede havde spædet alt for meget op, slog over til raseri.

"Hør en gang!" råbte han lige ind i ansigtet på sin kone. "Jeg vil, at du skal høre på mig! Du har altid gået efter dit eget hoved, men denne gang vil jeg have min vilje igennem, at du ved det!"

"Å," sagde Lantier, "De får hende aldrig til det med det gode! Der må en kølle til at banke det ind i hovedet på hende."

Og så dunkede de begge to et øjeblik løs på hende. Det forhindrede dem ikke i at tygge videre; osten, brødet og vinen forsvandt som dug for solen. Imidlertid blødgjordes Gervaise under slagene, hun sagde ikke noget, hun sad med munden fuld og blev ved at stoppe i sig, som om hun var meget sulten. Da de to mandfolk var trætte, hævede hun sindigt hovedet og sagde:

"Kan det så være nok, hvad? Jeg blæser butikken et langt stykke! Jeg bryder mig ikke mere om den. Forstår I, jeg blæser den et stykke! Alt er forbi!"

Så forlangte de mere ost og brød og gav sig til at tale alvorligt om sagerne. Poissons overtog lejemålet og tilbød at borge for den resterende leje. For resten gik Boche ind på denne ordning med en vigtig mine i ejerens navn; han lovede endog på stående fod Coupeaus en lejlighed, der stod tom oppe på sjette sal på

den gang, hvor Lorilleux's boede. Hvad Lantier angik, så ville han ved gud gerne beholde sit værelse, hvis det ikke var Poissons til ulejlighed. Poisson bukkede, det var ikke til mindste besvær; det forstod sig, de var altid venner til trods for deres forskellige politiske anskuelser. Og så blandede Lantier sig ikke mere i afståelsessagen, men med en mine, som en mand, der har fået sin krig sat igennem, lavede han sig et vældigt stykke ostemad, lænede sig tilbage og hengav sig til den nydelse at spise, mens hans blod brændte af underfundig glæde, og han blinkede skiftevis til Gervaise og Virginie.

"Halløj, fatter Bazouge!" kaldte Coupeau. "Kom herhen og drik et glas. Vi er ikke storsnudede, vi er alle sammen arbejdere."

De fire ligbærere, som var ved at gå deres vej, vendte om for at klinke med følget. Det skulle ikke være nogen bebrejdelse, men den dame vejede alligevel godt til, og de kunne nok fortjene et glas vin. Fatter Bazouge stirrede stift på Gervaise, uden at der undslap ham så meget som et usømmeligt ord. Hun befandt sig ilde, rejste sig og forlod mandfolkene, der blev ved at fylde i sig. Coupeau, der var fuld som en allike, begyndte igen at tude og sagde, at det var af sorg.

Da Gervaise om aftenen kom hjem, blev hun siddende ganske sløv på en stol. Det forekom hende, at værelserne var øde og umådelige. Hun følte det sandelig som en voldsom lettelse; hun måtte ganske sikkert have ladet mere end madam Coupeau blive liggende derude på bunden af hullet i den lille have i Rue Marcadet. Der manglede hende noget. Det måtte være en del af hendes eget liv, hendes butik, hendes stolthed som husbond og endnu flere følelser, hun havde stedet til

jorden den dag. Ja, væggene var tomme, hendes hjerte også tomt, det var en fuldstændig udfejning, et fald ned i muddergrøften. Hun følte sig alt for træt, senere ville hun samle sig sammen, hvis hun havde kræfter til det.

Da Nana ved ti-tiden blev klædt af, græd hun og stampede i gulvet: hun ville ligge i mor Coupeaus seng. Hendes moder forsøgte at gøre hende bange, men barnet var for udviklet, de døde voldte hende kun en stærk nysgerrighed, og for at få fred gav Gervaise hende til sidst lov til at strække sig i mor Coupeaus seng. Denne tøs holdt af store senge, holdt af at strække og boltre sig. Hun sov rigtig dejligt den nat i denne dejlige varme og yndige kildren, som fjermadrassen udbredte.

10

Coupeaus ny lejlighed lå på sjette sal, opgang B. Når man var kommet forbi jomfru Remanjou, gik man ind i korridoren til venstre, og så drejede man endnu en gang. Den første dør var Bijards. Næsten lige overfor i et hul, hvor der aldrig kom frisk luft, under en lille trappe, der førte op til loftet, sov fatter Bru. To lejligheder længere henne kom man til Bazouge. Endelig bagved Bazouge havde Coupeaus et værelse og et kabinet, der vendte ud til gården. Der var ikke mere end to lejligheder endnu, inden man nåede til Lorilleux's for enden af gangen.

Et værelse og et kabinet, og ikke mere. Dér sad nu Coupeaus og kukkelurede. Værelset var ikke større end en hånd, og dér skulle de gøre alt, sove, spise og hele resten. I kabinettet var der akkurat plads til Nanas seng; hun måtte klæde sig af inde hos sin fader og sin moder, og om natten lod de døren stå åben for at hun ikke skulle kvæles. Lejligheden var så lille, at Gervaise ved udflytningen af butikken havde afstået adskillige møbler til Poissons, da hun ikke kunne få plads til dem alle sammen. Sengen, bordet og de fire stole og så var lejligheden fyldt. Hun havde ikke haft mod til at skille sig af med kommoden og havde derfor med tungt hjerte stillet dette store asen af et møbel hen i vinduesfordybningen, hvor det spærrede det halve vindue og tog lys og munterhed bort fra stuen. Når hun ville se ned i gården, kunne hun, der var meget svær, ikke finde plads til sine albuer, men måtte hælde sig frem på skrå og vride halsen af led for at få noget at se.

De første dage sad Gervaise og græd. Det forekom hende alt for hårdt ikke en gang at kunne røre sig hos sig selv, hun, der altid havde været vant til så god plads. Det pinte hende, og hun lå timevis i vinduet, klemt inde mellem væggen og kommoden, så hun blev ganske skævhalset. Det var det eneste sted, hun kunne ånde. Men gården bibragte hende kun sørgelige tanker. Lige overfor på solsiden opdagede hun sine ønskers mål fra fordums tid, dette vindue på femte sal, hvor hvert forår pralbønnerne snoede deres tynde stængler op ad sejlgarnsbuen. Hendes eget værelse lå på skyggesiden, resedaer i potter gik dér ud på en uges tid. Ak nej, livet havde ikke føjet sig godt for hende, det var ikke den tilværelse, hun havde håbet på. I stedet for, at hendes alderdom skulle have været blomsterprydet, rullede den frem mellem omgivelser, der var alt andet end renlige.

En bag, da hun lænede sig ud ad vinduet, fik hun en løjerlig fornemmelse; det forekom hende, at hun så sig selv stå dér nede ved porten i nærheden af portnerlukafet og med næsen i vejret mønstre huset for første gang; og dette spring tretten år tilbage voldte hende et stik i hjertet. Gården havde ikke forandret sig. De nøgne mure var næppe mere sorte eller mere revnede, en stank steg op fra de rustne tagrender, på krydslagte snore hang linned og tilsølede barnesvøb til tørre, nedenfor så den opbrudte brolægning stadig uordentlig ud på grund af kulstøvet fra smedjen og høvlspånerne fra snedkerværkstedet, ja, om det så var spildevandet fra farveriet, der stod henne i den fugtige krog ved posten, så havde det en lige så smuk blå farve som fordum. Men hun følte sig rigtignok nu forandret og medtaget. Hun stod ikke længere dernede og så tilfreds og

modig op i vejret, og udsøgte sig en smuk lejlighed. Nu boede hun oppe under taget i en luserede, i et skident hul, hvor solen aldrig kiggede ind. Og det var grunden til hendes tårer, hun kunne ikke være henrykt over sin skæbne.

Imidlertid, da Gervaise havde vænnet sig lidt til forholdene, gik husholdningen i den nye lejlighed i førstningen slet ikke så dårligt. Vinteren var næsten til ende, og den smule penge, de havde fået for de møbler, de havde solgt til Virginie, havde hjulpet dem over indflytningen. Så, da det blev smukt vejr, havde Coupeau det held at få arbejde ude i provinsen i Étampes, og dér blev han næsten tre måneder og drak sig i al den tid ikke fuld, landluften havde for en tid helbredet ham. Ingen burde være i tvivl om, at det ville øve en helbredende virkning på drukkenboltene, om de kunne komme bort fra Paris, hvor gaderne jo formelig damper af brændevin og vin. Ved sin hjemkomst var han frisk som en rose og bragte med fire hundrede francs, hvormed de betalte den resterende leje for butikken, som Poissons var gået i borgen for, og ligeledes den mest påtrængende klatgæld dér i nabolaget, så Gervaise atter turde vise sig i de to-tre gader, hun i nogen tid ikke havde turdet gå igennem.

Naturligvis gik hun nu ud og strøg så lang som dagen var. Madam Fauconnier, der var meget skikkelig, når man bare smigrede lidt for hende, havde med glæde genantaget hende; hun gav hende endog tre francs, den højeste dagløn, i betragtning af, at hun selv havde haft forretning. Også husholdningen syntes at skulle gå godt. Ja, Gervaise forudså endog den dag, da de, takket være deres arbejdsomhed og sparsommelighed, kunne betale alt og føre en ganske tålelig

tilværelse. Således udmalede hun sig det i sin rus over den store sum, hendes mand havde tjent. Da den første glæde havde sat sig, slog hun sig til tåls med, hvad livet tilskikkede hende, og sagde, at det gode varer sjældent længe.

Det, der pinte Coupeaus mest, var at se Poissons indrette sig i deres butik. De var egentlig ikke alt for skinsyge fra naturens hånd, men folk drillede dem, og udtalte sig netop overfor dem rosende om, så smukt deres efterfølgere havde fået det. Boches, og især Lorilleux's, trættedes ikke; når man hørte dem, skulle man tro, der aldrig havde været så smuk en butik at se. Og de udbredte sig over den skidne forfatning, hvori Poissons havde fundet lejligheden; de fortalte, at afsæbningen alene havde kostet tredive francs. Efter nogen vaklen havde Virginie bestemt sig for en lille handel med finere urtekramvarer, konfekt, chokolade, kaffe og te. Lantier havde ivrigt tilrådet hende denne handel, for der var, sagde han, store summer at tjene på folks lækkersultenhed. Butikken blev malet helt sort med gule striber; de to farver, sort og gult, tog sig fornemt ud sammen. Tre snedkere arbejdede i otte dage på butikkens indretning, der blev lavet skabe, udstillingsvinduer, en disk med opsatser til glasskåle som hos sukkervarehandlere. Der blev gjort et ordentlig greb i den lille arv, Poisson havde liggende i baghånden. Men Virginie triumferede, og Lorilleux's, understøttede af Boches, sparede ikke Gervaise for et eneste skab eller vindue, de morede sig, når de så Gervaise skifte farve. Hvor lidt misundelig man end er, så bliver man dog altid forbitret, når andre stikker i ens støvler og tramper på en.

Der lå jo også spørgsmålet om et mandfolk bagved. Folk forsikrede, at Lantier havde forladt Gervaise, og hele nabolaget

fandt det meget godt. Endelig kom der da en smule moral i gaden. Og hele æren for adskillelsen tillagdes denne rævepels til hattemager, som damerne stadig gloede øjnene ud af hovedet efter. De kendte enkelthederne, han havde måttet smække Gervaise nogle lussinger for at få hende til at forholde sig roligt, så begærlig havde hun været efter ham. Naturligvis var der ingen, der sagde den fulde sandhed; de, der havde kunnet vide besked, fandt tingen alt for dagligdags og uinteressant til at opholde sig over. Hvis man ville, kunne man jo gerne sige, at Lantier virkelig havde forladt Gervaise, for så vidt som han ikke mere havde hende til sin rådighed dag og nat, men han gik ganske vist op på sjette sal, når han fik lyst til hende, for jomfru Remanjou havde mødt ham, når han kom ud fra Coupeaus på nogle underlige tider. Kort sagt, forbindelsen varede ved i ny og næ og når det kunne passe sig, men uden at nogen af dem havde megen glæde af det; det var en rest vane og gensidig føjelighed, ikke noget som helst andet.

Det, der gjorde stillingen indviklet, var, at hele nabolaget nu var overbevist om, at Lantier og Virginie stod i forhold til hinanden. Atter på dette punkt havde nabolaget alt for travlt. Uden tvivl holdt hattemageren den lange brune varm, det var jo tydeligt nok, siden hun i et og alt var trådt i Gervaises sted i lejligheden. Der gik en historie i svang; man påstod, at Lantier var en nat gået ind for at hente Gervaise på sin nabos hovedpude, og at han havde fået fat i Virginie og beholdt hende hos sig, uden at han på grund af mørket havde set, hvem det var, før dagen gryede. Historien vakte megen latter, men i virkeligheden var Lantier ikke nået så vidt med Virginie, han tillod sig næppe at knibe hende i livet. Lorilleux's talte ikke

desto mindre til Gervaise med rørelse om Lantiers og madam Poissons kærlighed i håb om at gøre hende skinsyg. Også Boches lod sig forstå med, at ingensinde havde de set et smukkere par. Det løjerligste ved det hele var, at Rue de la Goutte-d'Or ikke syntes at forarges over dette nye trekantægteskab; nej, moralen, der havde taget så hårdt på Gervaise, viste sig lempelig overfor Virginie. Måske kom gadens smilende overbærenhed af den omstændighed, at ægtemanden var politibetjent.

Lykkeligvis pinte skinsyge slet ikke Gervaise. Hun tog Lantiers utroskaber meget roligt, da hendes hjerte allerede længe intet havde haft at skaffe med dette forhold. Hun havde, uden at spørge, fået nogle skidne historier at høre om Lantier, om hans forbindelser med alle mulige slags fruentimmere lige ned til den første den bedste rendetøs på gaden; men det havde gjort så lidet indtryk på hende, at hun var vedblevet at være føjelig uden en gang at kunne opbyde tilstrækkelig vrede til at bryde med ham. Imidlertid tog hun ikke så let på sin elskers nye kæreste. Med Virginie var det en anden sag. Det havde de to fundet på ene og alene for at drille hende, og skønt hun brød sig pokker om det, forlangte hun dog et vist hensyn. Når derfor madam Lorilleux eller et andet ondskabsfuldt bæst i hendes nærværelse lod en bemærkning falde om, at Poisson nok ikke mere kunne gå igennem Saint-Denis-porten, blev hun ganske bleg, det stemmede for brystet, det rev og sled i hendes indvolde. Hun kneb læberne sammen, trængte ordene tilbage, da hun ikke ville gøre sine fjender den glæde. Men hun lod det vist gå ud over Lantier, for jomfru Remanjou troede en eftermiddag at have hørt lyden af en ørefigen; for resten var det

sikkert nok, at der var en kurre på tråden mellem dem, Lantier havde undladt at tale til hende i fjorten dage, derpå var han den første, der rakte hånden ud til forsoning, det gamle forhold begyndte igen, som om der intet havde været i vejen. Gervaise forstod at tage det med ro, hun veg tilbage for at komme i totterne på Virginie og ønskede ikke at ødelægge sit liv yderligere. Å, hun var ikke længere tyve år, hun elskede ikke længere mandfolkene så heftigt, at hun for deres smukke øjnes skyld ville uddele endefulde og udsætte sig for at komme på stationen. Hun lagde ganske simpelt denne fornærmelse til de foregående.

Coupeau gik rundt og var vittig. Denne føjelige ægtemand, der ikke havde villet se hanrejskabet hos sig selv, var ved at grine sig fordærvet over Poissons horn. I hans hjem betød det ingen ting, men hos andre syntes det ham morsomt. Og han gjorde sig en fandens ulejlighed med at udspionere naboernes damer. Sikken et fæ, denne Poisson! Og han gik med kårde og tog sig den frihed at knubse alle og enhver på gaden! Han drev det endog til at gøre nar ad Gervaise. Nå, hendes kæreste havde nok så nydeligt forladt hende! Hun var ikke rigtig heldig, den første gang var det ikke slået an med smedene, og en anden gang var det hattemagerne, der sagde farvel. Hun skulle også hellere vende sig lidt til de alvorlige fag. Hvorfor tog hun ikke en murer? En muskelstærk karl med et par næver på skafterne, der var vant til at læske kalk. Ganske vist sagde han alt dette på en spøgefuld måde, men Gervaise blev ikke desto mindre ganske grøn, fordi han stirrede på hende med sine små grå øjne, som ville han bore ordene ind i hende som med et vridbor. Når han drejede ind på svineriets område, vidste hun aldrig,

om han talte spøg eller alvor. En mand, der er fuld fra nytårsdag til nytårsaften, har ikke mere sin forstands fulde brug, og der er ægtemænd, der var meget skinsyge i tyve års alderen, men som drikkeriet, når de har nået de tredive, har gjort meget føjelige, hvor det drejer sig om ægteskabelig troskab.

Det var værd at se Coupeau gå og gøre sig vigtig i Rue de la Goutte-d'Or! Han kaldte Poisson hanrejen. Det lukkede kæften på sladderhankene! Det var ikke mere ham, der var hanrejen. Å, han vidste nok, hvad han vidste. Når han i sin tid havde givet sig mine af ikke at forstå noget, var det øjensynligt, fordi han ikke brød sig om sladder. Enhver ved nok bedst selv, hvor det gør ondt, og klør sig, hvor det bider. Men det bed slet ikke ham, og han kunne derfor ikke tjene det højtærede selskab med at klø sig. Nå, men nu politibetjenten? Mon han forstod noget? Han var hanrej! Man havde set de elskende sammen, så det drejede sig ikke om snak hen i vejr og vind. Og Coupeau blev hidsig, han forstod ikke, hvorledes en mand, en embedsmand, kunne finde sig i en sådan skandale i sit hjem. Poisson måtte holde af slikkede bolsjer. Det var sagen.

De aftener, hvor Coupeau sad alene med sin kone i deres hul under taget og kedede sig, kunne han ikke lade være at gå ned efter Lantier og slæbe ham op med magt. Han fandt bulen så bedrøvelig, siden kammeraten ikke var der mere. Han forsonede Lantier med Gervaise, hvis han syntes, de forholdt sig kølige til hinanden. Guds død, var det måske forbudt at more sig, som man fandt for godt? Han grinede, og det glimtede i hans drukkenboltøjne, som havde han en trang til at dele alt med Lantier for at finde tilfredsstillelse ved livet. Det

var navnlig sådanne aftener, at Gervaise ikke vidste, om han talte spøg eller alvor.

Midt under alle disse historier opførte Lantier sig meget vigtig; han viste sig faderlig og værdig. Tre gange havde han forhindret et brud mellem Coupeaus og Poissons. Et godt forhold mellem de to huse var nødvendigt for hans velvære. Takket være de ømme og faste blikke, hvormed han holdt øje med Gervaise og Virginie, lod de stadig, som de nærede stort venskab for hinanden. Mens han bød og befalede over den blonde som over den brunette med en pashas ro, plejede han sin magelighed. Skønt han endnu fordøjede Coupeaus, havde han dog allerede taget fat på Poissons. Å, det undså han sig slet ikke ved! En forretning havde han sat til livs, og nu gav han sig i færd med den næste. Når alt kom til alt, er det kun den slags mennesker, der har lykke med sig.

I juni måned i dette år var Nana første gang til alters. Hun gik nu i sit trettende år, var allerede lang som en aspargestop og havde et frækt udtryk; året forud havde præsten vist hende bort fra sin undervisning på grund af hendes slette opførsel, og når han denne gang gav hende adgang, var det af frygt for, at hun ikke skulle komme igen og for at slippe endnu et hedningebarn ud på Paris' brosten. Nana dansede af glæde ved at tænke på den hvide kjole. Lorilleux's havde som gudfader og gudmoder lovet hende kjolen, og den gave talte de om i hele huset; madam Lerat måtte give sløret og huen, Virginie pungen og Lantier bønnebogen: på denne måde kunne Coupeaus imødese ceremonien uden at forurolige sig alt for meget. Og Poissons, der ville gøre et indvielsesgilde, valgte netop denne lejlighed uden tvivl efter Lantiers råd. De indbød Coupeaus og Boches,

hvis datter ligeledes skulle første gang til alters, til aften; de skulle have en lammefjerding og noget andet pilleri.

Netop aftenen forud, just som Nana stod og med henrykkelse betragtede foræringerne, der lå udbredt på kommoden, kom Coupeau hjem i en forskrækkelig forfatning. Pariserluften havde igen taget magten over ham. Han væltede sig ind på sin kone og barnet med en drukkens tale, kom med fæle ord, der ikke passede til lejligheden. For resten havde Nana selv fået en slem kæft ved evig og altid at høre den skidne tale rundt om sig. Når hun skændtes med sin moder, kaldte hun hende såmænd både kamel og ko.

"Mad!" brølede Coupeau. "Jeg vil have min suppe, kan I høre, I to mære! ... Hvad er det for noget skidt? Jeg sætter mig på hele krammet, at I ved det, hvis jeg ikke får min suppe!"

"Sikken en skylle! Han er fuld!" mumlede Gervaise utålmodigt.

Så vendte hun sig om imod ham:

"Den er varm; du keder os med dit vrøvl!"

Nana gav den beskedne, da hun fandt det nettest denne dag. Hun vedblev at betragte foræringerne på kommoden, stillede sig an med nedslagne øjne og lod, som om hun ikke forstod sin faders stygge ord. Men Coupeau var rigtig drillevorn, når han var fuld, han blev derfor ved til hende:

"Jeg skal lære dig, hvid kjole! Nå, skal du nu igen lave bryster ved at stoppe papirkugler indenfor dit livstykke som forleden søndag. Ja, ja, vent bare lidt! Jeg ser meget godt, hvordan du vrikker med enden. De fine klæder passer dig, de stiger dig til hovedet. Vil du se, du kan holde dig i skindet! Tag dine lapper

væk og pak mig det dér ned i en skuffe, ellers skal jeg vaske dig om næsen med det!"

Nana stod med bøjet hoved og svarede stadig ingen ting. Hun holdt den lille tylls kappe i hånden og spurgte sin moder, hvor meget den kostede. Og da Coupeau strakte hånden ud for at rive kappen til sig, slog Gervaise ham over hånden og råbte:

"Lad dog barnet være! Hun er meget skikkelig og har ikke gjort noget ondt!"

Nu lukkede Coupeau op for alle sluser:

"Å, I to rakkermære! Det er et nydeligt par: moder og datter. Det er net at prise den gode gud med hovedet fuldt af mandfolk. Vov på at sige imod, din so! Jeg skal give dig en sæk på, så kan vi se, hvordan den vil klø din hud! Ja, netop en sæk, så I kan få afsmag for hinanden, du og dine præster. Skal jeg måske anstrenge mig, for at du kan blive et bytte for lasten? I djævlens skind og ben, vil I høre efter begge to!"

Pludselig vendte Nana sig rasende om, mens Gervaise strakte armene ud for at beskytte sagerne, som Coupeau talte om at rive i stykker. Barnet betragtede sin fader stift, glemte så den beskedenhed, hendes skriftefader havde pålagt hende og snerrede mellem sine sammenbidte tænder:

"Svin!"

Så snart Coupeau havde spist sin suppe, lagde han sig til at snorke. Da han næste morgen vågnede, var han meget godmodig, han havde endnu så meget fra den foregående aften, at han var elskværdig. Han hjalp til med sin datters påklædning, var rørt over den hvide kjole, fandt, at en smule forandring i dragten kunne give denne tøs et helt frøkenudseende. Når alt kommer til alt, er, som han

bemærkede, en fader naturligvis altid stolt over sin datter på en sådan dag. Man måtte indrømme, at Nana, der smilede forlegen som en brud, tog sig fiks ud i sin temmelig korte kjole. Da de kom ned i porten, og hun fik øje på Pauline, der ligeledes påklædt stod på dørtærsklen, standsede hun, målte hende med et hastigt blik, og viste sig meget venlig, da hun så, at Paulines kjole sad mindre godt, hun lignede en pakke.

De to familier gik sammen til kirken. Nana og Pauline gik i spidsen med deres bønnebøger i hånden og holdt på deres slør, som vinden tog fat i; de sagde ikke noget, opfyldte af glæde, som de var, over, at folk kom frem i dørene for at se på dem, de bøjede andægtigt hovedet for at høre folk sige, at de gik meget net. Madam Boche og madam Lorilleux lod vente på sig, fordi de måtte meddele hinanden deres betragtninger over Klumpe-Dumpe, det forslugne fruentimmer, hvis datter såmænd aldrig var kommet til alters, hvis ikke fadderne, af agtelse for guds bord, havde givet hende alt, ja, alt lige til en ny særk. Madam Lorilleux var især opfyldt af kjolen, som hun havde foræret Nana, hun sendte hende nogle knusende øjekast og kaldte hende "store svinebæst", hver gang barnet kom for nær til butikkerne og tørrede støvet af ruderne med sin nederdel.

I kirken græd Coupeau hele tiden. Det var tosset, men han kunne ikke holde tårerne tilbage. Det greb ham, når præsten bredte sine arme ud og de små piger ligesom engle gik forbi med foldede hænder, orgelspillet gav genlyd i hans mave, og den herlige røgelsesduft nødte ham til at nyse, som havde nogen stukket ham en buket lige op i næsen. Kort sagt, alt svømmede hen i en blå tåge for hans øjne, og det stak ham i hjertet. Der var især en hymne til en yndig, blid melodi, der blev

afsunget, mens pigebørnene nød sakramentet; han fik en fornemmelse, som om det løb ham fra nakken af koldt ned ad ryggen. For resten sad der også rundt om ham en del andre følsomme mennesker, der gjorde deres lommetørklæder våde. Ja, det var rigtignok en smuk dag, den smukkeste dag i livet. Men da han var kommet ud af kirken og sammen med Lorilleux skulle ind og have sig en genstand, gav denne, der havde siddet med tørre øjne i kirken, sig til at gøre nar ad ham, så han til sidst blev gal i hovedet og beskyldte sortkjolerne for at brænde dette fandens ukrudt af inde i kirkerne bare for at gøre folk bløde om hjertet. Men han ville alligevel slet ikke lægge skjul på, at hans øjne var løbet i vand, det beviste ganske simpelt, at han ikke havde brosten i brystet. Og så bestilte han endnu en omgang.

Indvielsesgildet om aftenen hos Poissons var meget muntert. Der herskede den bedste stemning uden mindste rivning fra begyndelsen til enden. Når de onde dage kommer, falder man undertiden over nogle gode aftner, timer, hvor folk, der afskyer hinanden, befinder sig vel i hinandens selskab. Lantier, der havde Gervaise på sin venstre og Virginie på sin højre side, viste sig elskværdig mod dem begge og overdængede dem med opmærksomheder, som en hane, der vil have fred i sin hønsegård. Poisson sad overfor og havde sit roligt drømmende og strenge politibetjentansigt på; det var hans vane, når han gik sine lange ture op og ned ad fortovene, at gå med tilslørede øjne og tænke på ingen ting. Men festens dronninger var de to unge piger, Nana og Pauline, der havde fået lov til at lade være at klæde sig om; de holdt sig strunke af frygt for at få pletter på deres hvide kjoler, og de tilstedeværende råbte til dem ved hver

mundfuld, at de skulle løfte hagen for at spise smukt. Nana, der var ked af at høre på det, spildte til sidst al sin vin ud over sit liv; der blev en opstandelse, de klædte hende af og de gav sig straks til at vaske livet ud i et glas vand.

Ved desserten talte de så alvorligt om børnenes fremtid. Madam Boche havde taget sin bestemmelse: Pauline skulle ind på et værksted, hvor de arbejdede i gennembrudte sølv- og guld-varer; man tjente altid en fem-seks francs ved det. Gervaise var endnu ikke klar over, hvad hun ville sætte Nana til, hun havde ikke lagt nogen særlig lyst for dagen. Å, hun strejfede om på gaden, det viste hun lyst nok til, men for øvrigt havde hun intet håndelag.

"I Deres sted ville jeg," sagde madam Lerat, "lade hende lære at lave kunstige blomster. Det er en renlig og net bestilling."

"Alle de piger, der laver kunstige blomster," brummede Lorilleux, "er lette på tråden."

"Hvad er det, De siger? Og jeg da?" tog den lange enke til orde med sammenknebne læber. "De er galant. De ved dog, at jeg ikke er nogen tævehund, der falder til føje, blot en fløjter."

Men hele selskabet bad hende tie.

"Madam Lerat! Å, madam Lerat dog!"

Og de gjorde hende ved øjekast opmærksom på de to unge piger, der for første gang havde været til alters, og som nu stak næsen ned i deres glas for ikke at le. Af hensyn til dem havde selv mandfolkene hidtil med omhu valgt de netteste ord. Men madam Lerat ville ikke tage mod nye bebrejdelser. Det, hun havde sagt, havde hun hørt i de fineste selskaber. For resten smigrede hun sig med, at hun forstod at vælge sine udtryk; der var ofte sagt hende behageligheder for den måde, hvorpå hun

talte om alt muligt selv i børns nærværelse uden nogensinde at såre sømmeligheden.

"Der er meget pæne kvindfolk mellem dem, der laver kunstige blomster, at I ved det!" råbte hun. "de er skabt ligesom andre kvindfolk, men de holder på deres værdighed og de ved at træffe deres valg med smag, når det kommer over dem. Ja, det skriver sig fra omgangen med blomster. Det er det, der har bevaret mig ..."

"Herre gud!" afbrød Gervaise hende, "jeg har ikke noget mod den bestilling. Ikke det mindste, hvis det bare falder i Nanas smag, men man skal ikke tvinge børn mod deres tilbøjelighed. ... Nå, Nana, lad nu ikke, som du var et fæ, men svar! Har du lyst til at lave blomster?"

Nana bøjede sig frem over sin tallerken, samlede kagesmulerne op med sine fugtige fingre, som hun derpå slikkede. Hun forhastede sig ikke med at svare, men satte sit lastefulde smil op.

"Å ja, moder," erklærede hun til sidst, "det har jeg nok lyst til."

Så blev sagen ordnet. Coupeau ønskede meget, at madam Lerat den næste morgen ville tage pigebarnet med hen på den fabrik i Rue du Caire, hvor hun arbejdede. Og selskabet gav sig til at tale alvorligt om livets pligter. Boche sagde, at Nana og Pauline nu var kvinder, efter at de havde været til alters. Poisson føjede til, at de nu burde lære at tage sig af køkkenet, at stoppe strømper og føre hus. De talte endog til dem om de børn, som de en skønne dag kunne få. Pigebørnene lyttede efter og lo over det, der blev sagt, de gned sig op mod hinanden, og deres hjerter svulmede af glæde over, at de var voksne kvinder, men de rødmede og følte sig forlegne i deres hvide kjoler. Det, der

pinte dem allermest, var, at Lantier fjasede med dem og blandt andet spurgte dem, om de ikke allerede havde sig et par kærester. Og det lykkedes ham at bringe Nana til at tilstå, at hun rigtignok elskede Victor Fauconnier, sønnen af den strygeri-ejerske, hvor hendes moder arbejdede.

"Nå ja!" sagde madam Lorilleux til Boches, da de gik, "det er vor guddatter, men fra det øjeblik, de sætter hende i lære på en blomsterfabrik, vil vi ikke høre tale om hende mere. Det bliver endnu en rendetøs på boulevarderne. Inden et halvt år vil hun gå og trække dér."

Coupeaus var, da de gik op i seng, enige om, at det var gået meget godt, og at Poissons var rare folk. Gervaise fandt endog, at butikken var meget pænt ordnet. Hun havde ventet, at hun ville have følt smerte ved således at tilbringe aftenen i sin gamle lejlighed, hvor andre nu bredte sig, og hun var overrasket over ikke et eneste øjeblik at have følt forbitrelse. Nana, der var ved at klæde sig af, spurgte sin moder, om den unge frøken oppe på anden sal, der havde bryllup forrige måned, havde haft en musselins kjole på ligesom hendes.

Men dette var ægteparret Coupeaus sidste glade dag. Der gik to år, i hvilke de sank dybere og dybere. Selv om de i den gode tid nøjedes med brød, kom smalhans til huse sammen med regnen og kulden. Denne slubbert til december trængte ind til dem og bragte med sig alle ulykker: arbejdsstandsning på værkstederne, frostens dvaske ladhed, regntidens mørke elendighed. Den første vinter tændte de dog endnu nogle gange op i kakkelovnen og krøb sammen omkring ovnen, da de holdt mere af varme end af at spise, men den anden vinter blev

kakkelovnen ikke engang pudset, den gjorde værelset koldt med sit sørgelige udseende.

Det, der isnede dem til marv og ben, der ødelagde dem fuldstændig, var, at de oven i købet skulle betale husleje. Å, den betalingsdag i januar, da der ikke var en brødskorpe i huset, og Boche så kom og præsenterede kvitteringerne! Det blæste stærkere fra nord, det var en hel orkan. Den påfølgende lørdag mødte hr. Marescot, indpakket i en god tyk vinterfrakke og med sine store næver puttede ned i et par uldne handsker; han blev ved at tale om at sætte dem ud, mens sneen faldt derudenfor, som ville den rede dem en seng med hvide lagner på fortovet. De ville gerne have solgt deres eget kød og blod for at betale lejen. Det var huslejen, der tømte både madskab og kakkelovn. For resten steg der en jammer op gennem hele huset. I alle etager græd man, det var en ulykkens musik, der klang hen ad korridorer og op ad gange. Hvis der i hver lejlighed havde ligget et lig, ville man ikke have hørt en uhyggeligere orgelmelodi. Det var formelig en dommedag, enden på det hele, livet var umuligt og verden styrtede sammen. Konen på tredje sal gik en uge igennem og falbød sig på hjørnet af Rue Belhomme. En arbejder, mureren på femte sal, stjal fra sin mester.

Utvivlsomt kunne Coupeaus takke sig selv for deres elendighed. Hvor hård end tilværelsen kan være, så kan man altid klare sig, når man er ordentlig og sparsommelig, det var Lorilleux's det bedste bevis på; de mødte altid regelmæssigt med deres leje, indsvøbt i snavset papir, men de levede jo også et liv som magre edderkopper, det skulle nok give afsmag for arbejdet. Nana tjente endnu ikke noget ved sine blomster, hun kostede endog ikke så lidt at underholde. Gervaise var til sidst

blevet ilde anset hos madam Fauconnier. Hun mistede mere og mere håndelaget, hun jaskede med arbejdet, så madam Fauconnier satte hendes løn ned til fyrretyve sous, der var den betaling, hun gav fuskerne. Oven i købet var hun meget stolt, blev meget let stødt og pralede af, at hun selv havde haft forretning. Hun blev borte i dagevis, forlod pludselig strygeriet, således følte hun sig en gang så krænket, fordi madam Fauconnier havde antaget madam Putois, og over, at hun således skulle arbejde side om side med sin tidligere arbejderske, at hun ikke lod sig se i fjorten dage. Når hun så vendte tilbage, antog madam Fauconnier hende igen af barmhjertighed, hvilket ærgrede hende endnu mere. Naturligvis var det ved enden af ugen ikke nogen fed løn, hun fik. Og det endte nok med, som hun ytrede med bitterhed, at hun en lørdag kom til at skylde madam Fauconnier penge.

Hvad Coupeau angik, så kunne det være, at han arbejdede, men gjorde han det, så var det sikkert, at han skænkede regeringen sit arbejde, for siden hjemkomsten fra Étampes havde Gervaise ikke set noget, der lignede penge. Når han på lønningsdagen kom hjem, så hun ikke mere efter hans hænder. Han kom med dinglende arme og tomme lommer, ja ofte endog uden lommetørklæde. Herre gud, han havde tabt den klud eller måske havde en skælm af en kammerat taget den. I begyndelsen aflagde han regnskab med løgn og omkostninger: ti francs til en indsamling, tyve francs var rendt ud gennem et hul i lommen, som han viste hende, halvtreds francs til at betale nogle opdigtede gældsposter. Men senere gjorde han sig ikke den ulejlighed! Pengene var forduftet, værsgo' at se selv! Han havde dem ikke mere i lommen, han havde dem i sin mave, det

var en ny, ikke rigtig grinagtig måde at bringe dem hjem til konen på. Gervaise gik, efter madam Boches råd, ganske vist undertiden hen og passede sin mand op, lige som han kom ud fra værkstedet for at knibe lidt skillinger lige så friske som han havde fået dem; men det hjalp ikke, kammeraterne advarede Coupeau, og han stak pengene ned i skoene eller hen i et endnu mindre renligt pengeopbevaringssted. Madam Boche var meget durkdreven på dette punkt, for Boche lod adskillige ti-francs-stykker forsvinde for at traktere elskværdige damer af sit bekendtskab med kaninragout; hun så hans tøj ordentligt efter i sømmene og fandt i reglen det pengestykke, der manglede ved opgørelsen, i skyggen på hans kasket, syet ind mellem læderet og tøjet. Å, det lå ikke for Coupeau at vattere sine klæder med guld! Han tyllede det ned i sig. Og det kunne ikke nytte Gervaise noget, om hun klippede skindet på hans mave op ja, det var ægteparret Coupeaus egen skyld, at de fra år til år rullede længere og længere ned. Men det hører til den slags ting, man aldrig siger til sig selv, især når man sidder i muddergrøften. De gav uheld skylden, de påstod, at Vorherre havde villet det således. Det var et sandt helvede deres hjem nu. De skændtes så lang som dagen var. Men de slog dog endnu ikke løs på hinanden; når det gik højt, faldt der nogle klask i stridens hede. Det sørgeligste var, at de havde åbnet buret for venskabet, og deres blide følelser var fløjet bort som kanariefugle. Den følelse af tryghed, der hersker mellem forældre og børn, når denne lille verden holder tæt sammen, trak sig bort fra dem og efterlod dem rystende hver i sin krog. Alle tre, Coupeau, Gervaise og Nana, holdt sig lige så stive som svinebørster, åd hinanden for et godt ords skyld med hadefulde

blikke; det så ud, som var noget knækket, denne familiens store spændfjeder, der hos lykkelige mennesker får hjerterne til at banke i takt sammen.

Ak nej, det var kun alt for vist, Gervaise følte nu ingen bevægelse, således som tidligere, når hun så Coupeau hænge på kanten af tagrenden, tyve-femogtyve meter ovenover gaden. Hun ville ikke selv have puffet ham ned, men hvis han var faldet ganske naturligt, så ville jordens overflade sandelig være blevet befriet for en døgenigt. Når de havde været oppe at skændes, råbte hun op om, at de dog heller aldrig kunne bringe ham hjem på en båre! Hun var forberedt på det, det ville være en lykke for hende, om de kom således med ham. Hvad nytte gjorde han, denne drukkenbolt? Han fik hende til at græde, han åd alting op og drev hende ud i elendighed. Ja vist, mandfolk, der gjorde så lidt nytte, skulle så hurtigt som muligt puttes i jorden, så man kunne danse befrielsespolka over hovedet på dem. Og når moderen sagde: "dræb!", svarede datteren: "slå ned!" Nana læste ulykkestilfælde i avisen og gjorde sig alle hånde unaturlige tanker. Hendes fader havde ét sådant held, at en omnibus havde kørt ham over, uden at han engang var blevet ædru. Når mon han dog kunne krepere, det drog!

Midt i denne elendige, forpinte tilværelse led Gervaise endnu mere ved at høre, hvorledes mennesker rundt om hende rallede af sult. Dette hjørne af huset var stoddernes hjørne, hvor tre eller fire familier syntes at have givet hinanden ordet på, at de ikke ville have brød hver dag. Dørene kunne stå åbne så meget det skulle være, der slap ikke ret ofte madlugt ud gennem dem. Hen ad gangen luskede der en hungerens stilhed, og væggene klang hult som tomme maver. Af og til blev der livligt: kvinder

græd, børn jamrede efter mad, familier skændtes for at narre deres maver. Alle havde de dér krampe i svælget af bestandig at gabe med opspærret mund, og de var indfaldne i brystet, da de i stedet for næring kun fik denne luft, hvori selv myggene ikke kunne leve.

Størst medlidenhed havde Gervaise med fatter Bru i hans hul under den lille trappe. Han trak sig som et murmeldyr derind, rullede sig sammen for at fryse mindre, og dér blev han så liggende på et knippe halm i dagevis uden at røre sig. Ikke engang sulten fik ham til at gå ud mere, for det var ganske unyttigt at gå ud for at pine madlysten endnu yderligere, når ingen havde indbudt ham. Når han ikke havde ladet sig se i tre eller fire dage, skubbede naboerne hans dør op og så efter, om han ikke havde fået ende på det. Nej, der var alligevel liv i ham, ikke meget, men en smule, selv døden havde glemt ham! Når Gervaise havde brød i huset, smed hun skorperne ind til ham. Selv om hun, takket være sin mand, var blevet ondsindet og hadede mandfolkene, havde hun stadig dyb medlidenhed med dyr, og fatter Bru, den gamle stakkel, som man lod ligge og krepere, fordi han ikke mere kunne holde på et stykke værktøj, betragtede hun som en hund, en udtjent hund, hvis skind og fedt ikke engang rakkeren gad købe. Hun følte det bestandig som en byrde på sit hjerte at vide, at han lå derovre på den anden side af gangen, forladt af gud og mennesker, sugede næring alene af sig selv, skrumpede ind til en barneskikkelse, runken og vissen som et æble, der lægges til tørre på kakkelovnen.

Gervaise pintes også meget ved at have ligbæreren Bazouge til nabo. Kun en meget tynd bræddevæg skilte de to værelser;

han kunne ikke gøre den allermindste bevægelse uden at hun kunne høre det. Når han kom hjem om aftenen, måtte hun mod sin vilje følge alt, hvad han foretog sig; når han satte sin sorte læderhat hen på kommoden lød det dumpt som en skovlfuld jord på kistelåget, når han hængte sin sorte kappe op, og den gned mod væggen, lød det, som baskede en natfugl med sine vinger, hun hørte, hvorledes han smed sin sorte dragt midt på gulvet og fyldte værelset med sin sørgeoppakning. Hun hørte ham stavre om derinde, bange ved hans mindste bevægelse, sprang over ende, hvis han tumlede mod et møbel eller raslede med sit husgeråd. Denne forbandede drukkenbolt sysselsatte hende bestandig, en hemmelig angst blandede sig hos hende med en lyst til at vide besked. Han var i godt humør, altid drivende fuld, hostede, harkede, skrålede alle hånde viser og mindre nette ord ud, tumlede rundt i værelset til alle fire sider, inden han fandt sengen.

Gervaise blev liggende ligbleg og spurgte sig selv, hvad det egentlig var, han foretog sig; hun havde græsselige syner; hun havde fået den indbildning, at han havde bragt et lig med hjem og at han skubbede det ind under sin seng. Aviserne havde ved den levende gud fortalt en historie om en embedsmand ved begravelsesvæsnet, der havde samlet hjemme hos sig flere kister med små børnelig, for at spare den ulejlighed at gå på kirkegården med dem én ad gangen. Det var sikkert og vist, at så snart Bazouge kom hjem, lugtede det af lig gennem væggen. Man kunne godt tro, at man boede lige for Père-Lachaise-kirkegården, midt i muldvarpenes kongerige. Det var rædselsfuldt, at dette bæst blev ved at gå og grine med sig selv, som om hans bestilling opmuntrede ham. Når han endelig var

færdig med sin heksesabbat og lå på ryggen, så snorkede han endog på en så usædvanlig måde, at Gervaise knap turde trække vejret. I timevis anspændte hun sin hørelse, og hun troede, at ligfølget vandrede forbi inde hos naboen.

Ja, det værste var, at Gervaise i sin rædsel følte sig så tiltrukket, at hun måtte lægge sit øre ind mod muren for at høre bedre. Bazouge øvede samme virkning på hende, som smukke mandfolk øver på anstændige kvinder: de kunne nok have lyst til at give sig i lag med dem, men de har alligevel ikke mod; deres gode opdragelse holder dem tilbage. Nå ja, hvis frygten ikke havde holdt hende tilbage, kunne Gervaise nok have haft lyst til at give sig i lag med døden for at se, hvorledes den var skabt. Af og til blev hun så underlig til mode, holdt vejret, lyttede anspændt som ventede hun at få nøglen til hemmeligheden ved en bevægelse af Bazouge, så Coupeau grinende spurgte hende, om hun var blevet forlibt i ligbæreren ved siden af. Så blev hun vred, gav sig til at tale om at flytte, i den grad pinte det naboskab hende; men så snart den gamle kom hjem med sin kirkegårdsstank, faldt hun mod sin vilje atter hen i sine fantasier og fik det ivrige og frygtsomme udtryk, som en kone får, der drømmer om at sætte sin mand horn i panden. Havde han ikke to gange tilbudt at pakke hende ind og bringe hende hen til et sted, hvor man hvilede så dejligt, at man med det samme glemte al elendighed? Måske ville det virkelig være rigtig godt. Lidt efter lidt blev hun grebet hun af en brændende lyst til at prøve det. Hun ville gerne forsøge det fjorten dage eller en måned. Å, det måtte være dejligt at sove en måned, især om vinteren, og så den måned, hvor huslejen skulle betales, når livets pinagtigheder overvældede hende! Men

det var ikke muligt, man måtte blive ved at sove bestandig, hvis man begyndte at sove blot en time; og denne tanke isnede hende, og hendes forgabelse i døden svandt bort ved tanken om det evige, strenge venskab, som graven kræver.

En aften i januar bankede hun imidlertid med begge sine knyttede hænder på væggen. Hun havde tilbragt en frygtelig uge, bortstødt af alverden, uden en sou, på bunden af sit mod. Denne aften var hun ikke rask, hun rystede af feber og der dansede flammer for øjnene af hende. Så i stedet for at springe ud af vinduet, som hun et øjeblik havde haft lyst til, gav hun sig til at banke på væggen og kalde:

"Fatter Bazouge! Fatter Bazouge!"

Han var ved at trække sine støvler af og sang: "Der var tre smukke piger". Forretningen havde vist givet godt af sig den dag, for han syntes endnu mere oprømt end ellers.

"Fatter Bazouge! Fatter Bazouge!" råbte Gervaise med stærkere stemme.

Mon han ikke kunne høre hende? Hun ville overgive sig med det samme, han kunne gerne tage hende på nakken og bringe hende dér hen, hvor han bragte sine andre fruentimmere, de fattige såvel som de rige, for at trøste dem. Det pinte hende, at han sang "Der var tre smukke piger", fordi hun deri så tegn til den foragt, som et mandfolk, der har for mange kærester, udvikler.

"Hvad er der? Hvad er der?" stammede Bazouge. "Hvem er det, der er dårlig? ... Nu skal jeg komme, lille mor."

Men ved denne hæse stemme vågnede Gervaise op som af et mareridt. Hvad var det, hun havde gjort? Hun havde banket på væggen, det var sikkert og vist! Det var formelig, som havde

hun fået et stokkeslag over lænderne, hun rykkede sig tilbage i den indbildning, at ligbærerens grove hænder kom tværs igennem væggen for at tage hende ved vingebenet. Nej, nej, hun ville ikke, hun var ikke beredt. Hvis hun havde banket, måtte hun have gjort det med albuen uden at tænke over det ved at vende sig i sengen. Og der steg en rædsel op over hende fra knæene til skuldrene ved tanken om at se sig blive slæbt afsted i den gamles arme, stiv som en pind og med et ansigt, hvidt som en tallerken.

"Nå, der er ikke nogen?" begyndte Bazouge igen. "Vent bare lidt, jeg er altid til damernes tjeneste."

"Det var ikke noget, slet intet!" sagde Gervaise langt om længe med halvkvalt stemme. "Jeg trænger ikke til noget, ellers tak!"

Mens ligbæreren småbrummende sov ind igen, lå hun og var angst, hun lyttede efter hver lyd, turde ikke røre sig af frygt for, at han skulle tro, han hørte hende banke på ny. Hun tilsvor sig selv, at hun skulle nok tage sig i agt. Hun kunne ligge aldrig så meget for døden, hun skulle ikke kalde denne nabo til hjælp. Og hun sagde det for at berolige sig, for hun følte endnu til trods for sin rædsel til tider sin forfærdelige tilbøjelighed for ham.

I sin elendige krog, midt i sin og andres kvaler fandt Gervaise inde hos Bijards et smukt eksempel på mod. Den lille Lalie, dette otte års pigebarn, der ikke var større end tobak for to skilling, passede huset lige så omhyggeligt som en voksen; og der var meget at tage vare på: hun skulle sørge for de to små, broderen Jules og søsteren Henriette, to rollinger på tre og fem år, og hun måtte hele dagen igennem holde et vågent øje med dem, selv når hun fejede og vaskede op. Siden Bijard havde

dræbt sin kone med et spark i maven, havde Lalie påtaget sig husmoderens gerning. Uden at sige noget, som det faldt af sig selv, indtog hun den dødes plads så fuldstændigt, at hendes rå bæst af en fader, utvivlsomt for at fuldkommengøre ligheden, nu slog datteren fordærvet, som han tidligere havde slået moderen fordærvet. Når han kom fuld hjem, måtte han mørbanke kvindfolkene. Han lagde slet ikke mærke til, at Lalie var ganske lille; han kunne ikke have tærsket stærkere løs på et gammelt kropstykke. Et eneste klask nåede over hele ansigtet, og hendes kød var endog så følsomt, at mærkerne af hans fem fingre blev siddende dér i et par dage. Der fandt oprørende mishandlinger sted, afbankninger for et godt ord, det var en rasende ulv, der faldt over en stakkels lille kat, som frygtsomt og kælent tålte alt med et bedrøvet udtryk i sine smukke øjne uden så meget som at beklage sig. Nej, Lalie gjorde aldrig oprør. Hun bøjede bare nakken en smule for at værge sit ansigt; hun undertrykte sine smertensskrig for ikke at sætte huset på den anden ende. Når faderen så var træt af at sparke hende rundt i alle fire hjørner af stuen, ventede hun, til hun var kommet til kræfter igen og tog så atter fat på arbejdet, vaskede børnene, lavede suppe og lod ikke mindste støvgran ligge på møblerne. Det hørte med til hendes dagværk at blive pryglet.

Gervaise havde fattet stort venskab for sin naboerske. Hun behandlede hende som sin jævnbyrdige, som en kvinde, der er til års og kender livet. Lalie havde da også et blegt og alvorligt ansigt med et gammelagtigt udtryk. Man skulle tro, hun var tredive år, når man hørte hende tale. Hun forstod sig meget godt på at købe, at lappe og holde orden i huset, hun talte om børnene, som om hun allerede havde bragt to eller tre til

verden. Når folk hørte det otte års pigebarn tale således, kom de uvilkårligt til at smile, men snart stemmede det for brystet af dem, og de måtte gå deres vej for ikke at bryde ud i gråd. Gervaise tog hende så meget som muligt ind til sig, gav hende alt, hvad hun havde både af mad og af gamle kjoler. En dag, da hun prøvede et af Nanas gamle liv på hende, blev hun stående aldeles forfærdet ved at se, at hendes rygrad var blå, at hendes albue var flået og endnu blødte, og at hele hendes uskyldige krop var mishandlet på det ubarmhjertigste. Å, her kunne fatter Bazouge holde sin kiste beredt, hun kunne ikke længe gå på den måde! Men barnet havde bedt Gervaise ikke sige noget. Hun ønskede ikke, at hendes fader skulle få ubehageligheder for hendes skyld. Hun forsvarede ham, forsikrede, at han var ikke ondskabsfuld, uden når han havde drukket. Så var han gal og vidste slet ikke, hvad han gjorde. Å, hun tilgav ham, fordi man burde bære over med fulde folk.

Fra nu af vågede Gervaise over hende, søgte at lægge sig imellem, så snart hun hørte Bijard komme op ad trappen. Men i de fleste tilfælde fik hun bare selv en lussing at løbe med. Når hun op ad dagen gik ind til Lalie, fandt hun hende ofte bundet til fodenden af jernsengen; det var et indfald af faderen, at han, førend han gik ud, surrede hende fast dér med et tykt tov om benene og maven, uden at man kunne vide hvorfor; det var en tanke, som hans af drik ødelagte hjerne havde udfundet, uden tvivl for at pine barnet, selv når han ikke var til stede. Lalie måtte blive stående ved sengestolpen hele dage igennem, stiv som en pind med myrer i benene, ja, hun måtte endog stå dér en nat, da Bijard havde glemt at komme hjem. Når Gervaise opbragt talte om at løse hende, bønfaldt Lalie hende om ikke at

røre ved tovet, da hendes fader blev rasende, hvis han ikke fandt knuderne netop således; som han havde knyttet dem. Det gjorde såmænd ikke ondt, hun hvilede sig, sagde hun smilende, mens hendes små ben hovnede og døde. Det, der bedrøvede hende, var, at det ikke gik frem med arbejdet, at hun måtte stå bundet til sengen, mens hele huset lå hen i uorden. Hendes fader kunne også gerne have fundet på noget andet! Hun vågede alligevel over sine børn, fik dem til at lystre, kaldte Henriette og Jules hen til sig for at pudse deres næse. Da hendes hænder var fri, strikkede hun, mens hun ventede på at blive løst, for ikke helt at spilde sin tid. Og hun led navnlig, når Bijard løste hende, hun måtte kravle et godt kvarter om på gulvet, da hun ikke kunne holde sig oprejst, fordi blodet ikke mere cirkulerede.

Bijard havde også fundet på en anden lille spøg. Han gjorde nogle sous-stykker glødende i ovnen, lagde dem så på et hjørne af kaminhylden. Han kaldte så på Lalie og sagde til hende om at hente to pund brød. Barnet, der ikke havde nogen mistanke, greb pengene, udstødte et skrig og kastede pengestykkerne, mens hun rystede sin brændte hånd. Så fo'r han rasende op. Sikken et drog, hun dog var! Nu kunne hun ikke engang holde på pengene! Og han truede hende med en ordentlig endefuld, hvis hun ikke straks samlede pengene op. Når barnet nølede, modtog hun først en advarsel, en så voldsom lussing, at hun så både sol og måne for øjnene af sig. Tavs og med to store tårer hængende i øjenvipperne samlede hun pengene sammen og lod dem hoppe op og ned i sin hule hånd for at afkøle dem.

Nej, man kan aldrig ane, hvilke grusomheder, der kan undfanges på bunden af en drukkenbolts hjerne. En

eftermiddag legede således Lalie, efter at hun havde gjort alt i orden, med børnene. Vinduet stod åbent, der var gennemtræk, og vinden, der fo'r gennem gangen, ruskede i døren, så den klaprede let.

"Der er hr. Dristig!" sagde barnet. "Kom dog ind, hr. Dristig. Hav den godhed at komme indenfor."

Og hun nejede lige for døren, hun hilste på vinden. Bagved hende hilste Henriette og Jules ligeledes, de var henrykte over denne leg og var ved at revne af latter, som om nogen havde kildet dem. Lalie var blussende rød ved at se dem more sig af så fuldt et hjerte, og hun tog også selv del i munterheden, hvad der ellers kun hændte, når der var to søndage i én uge.

"Goddag, hr. Dristig. Hvorledes har De det, hr. Dristig?"

Men en rå hånd puffede døren op og ind trådte Bijard. Så skiftede scenen, Henriette og Jules satte sig baglæns ned på deres bagdel henne ved væggen, mens Lalie skrækslagen blev stående midt i en nejning. Bijard havde en stor, ganske ny fragtmandspisk i hånden, med et langt hvidt træskaft og en lædersnert, der endte i en stump tyndt sejlgarn. Han stillede pisken i hjørnet ved sengen, langede ikke som sædvanlig et spark ud efter barnet, der allerede havde stillet sig an til at modtage det. Han grinede, så han viste sine sorte tænder, var meget munter og meget fuld, og hans ansigt strålede af glæde over det grinagtige indfald, han havde fundet på.

"Hvad!" sagde han. "Du spiller nok halløj, din tyvetøs! Jeg kunne helt nede på trappen høre dig danse … Nå, kom nærmere! Nej, meget nærmere, for satan! Og ansigtet lige ud. Jeg har ikke lyst til at snuse til din sennepskrukke! Står du og ryster, fordi jeg rører ved dig? … Træk mine støvler af!"

Lalie, der var forbavset over ikke at få sin sædvanlige behandling, blev ligbleg og trak støvlerne af ham. Han sad på kanten af sengen, lagde sig så ned med klæderne på og søgte med åbne øjne at følge barnets bevægelser rundt i værelset. Hun vendte sig om. Dette blik gjorde hende ganske svimmel, og hun kom lidt efter lidt til at ryste over alle lemmer af en sådan angst, at, hun til sidst slog en kop i stykker. Så greb han uden at rejse sig pisken og viste hende den.

"Halløj, mit lille lam. Se engang her; det er en foræring til dig. Ja, det er igen halvtreds sous, du har kostet mig … Med dette legetøj her har jeg ikke nødig mere at rende rundt efter dig, og det vil fedt hjælpe dig at gemme dig i krogene. Vil du prøve! Dans nu dog, nej dig for hr. Dristig!"

Han rejste sig ikke engang, men lå udstrakt på ryggen med hovedet begravet i hovedpuden, mens han slog knald med den store pisk rundt i værelset som en postillon, der driver sine heste frem. Så sænkede han armen, smældede pisken midt om livet på Lalie og trak den frem og tilbage, som var hun en top. Hun faldt og søgte at komme bort ved at kravle på alle fire, men han snærede igen pisken omkring hende og trak hende op.

"Hop, hop!" brølede han. "Sådan driver man æsler afsted! … Hvad, det var en udmærket opfindelse til om morgenen til vinter: jeg kan blive liggende, behøver ikke at udsætte mig for forkølelse, jeg kan holde sammen på kreaturerne uden at slå hul på mine frostknuder. Du skal se, jeg kan nå dig, min tøs, i den krog dér! Og i den dér! Og ligeledes i den dér ovre! Å, hvis du putter dig ind under sengen, så kan jeg ramme dig med skaftet … Hopla! Nå da! Hopla!"

En smule skum viste sig om munden på ham, og hans gule øjne trådte ud af deres sorte huler. Lalie sprang forstyrret og hylende fra den ene krog til den anden, rullede sig sammen på gulvet, pressede sig ind til væggen, men den tynde snert på den lange pisk nåede overalt, knaldede om ørerne på hende som sprængskud, sved hendes krop med lange strimer. Det var formelig som et dyr, der skal lære at danse. Det kan nok være, at denne lille kattekilling valsede rundt med halen i vejret, som tøsene, der sjipper på gaden. Hun kunne ikke engang puste mere, hoppede af sig selv op og ned som en gummibold, hun lod sig tampe, blændet og træt af at søge sig et fristed. Og hendes uhyre af en fader triumferede, han kaldte hende drog, og spurgte, om hun havde fået nok og om hun rigtig havde forstået, at hun nu måtte opgive håbet om at kunne undslippe ham.

Pludselig trådte Gervaise ind, hidkaldt ved barnets hyl. Ved synet af, hvad her foregik, blev hun grebet af en rasende forbitrelse:

"Å, skurk af et mandfolk!" råbte hun. "Vil De straks lade hende i fred, røver! Eller jeg går ned til politiet og melder Dem."

Bijard brummede som et dyr, der bliver forstyrret, og stammede:

"Hør engang, Halte-Sidse! Pas De bare Deres egne sager. Jeg skulle måske trække handsker på for at give hende en opstrammer. Det er kun for at lade hende vide, forstår De nok, hvor langt min arm kan række."

Og han langede et sidste piskesmæld ud, der ramte Lalie i ansigtet. Overlæben blev flænget og blodet flød. Gervaise havde grebet en stol og ville slå løs på Bijard, men barnet strakte sine

hænder bønfaldende ud mod hende, sagde, at det var ikke noget, at det var snart forbi. Hun tørrede blodet af med et hjørne af sit forklæde og tyssede på børnene, der græd deres modige tårer, som om det var dem, der havde fået den hagl af piskeslag.

Når Gervaise tænkte på Lalie, havde hun ikke mod til mere at beklage sig selv. Hun ville ønske, hun havde haft dette otte års barns mod, der med tålmod bar lige så mange pinsler, som alle de voksne kvindfolk på den opgang tilsammen. Hun havde set, at hun i tre måneder kun havde fået tørt brød, ja, ikke engang havde kunnet spise sig mæt i skorperne, hun var så mager og afkræftet, at hun måtte støtte sig til væggene, når hun gik; og når hun i smug stak nogle kødlevninger til hende, var hendes hjerte ved at briste, når hun så barnet, mens store tårer i stilhed løb hende ned ad kinderne, sluge disse i små bitte mundfulde, fordi hendes svælg var blevet så lille, at hun havde besvær med at få maden igennem det. Altid øm og kærlig opfyldte Lalie til trods for alt sine moderpligter på en forstandig måde, der var langt forud for hendes alder, ja, hun ville hellere dø end svigte denne moderkærlighed, der var vakt alt for tidligt i hendes skrøbelige tøselegeme.

Gervaise tog denne svage skabning til mønster i tålmodighed og tilgivelse, hun søgte at lære af hende at bære sine pinsler i tavshed. Alene på bunden af Lalies store sorte øjne med deres tålmodige og tavse blik kunne man læse dødskampens og elendighedens nat. Aldrig kom der et ord over hendes læber, det var kun hendes store sorte, vidt opspilede øjne, der talte.

Nu begyndte *Faldgrubens* brændevin at anrette sin ødelæggelse i Coupeaus hjem. Gervaise så den tid nærme sig,

da hendes mand ligesom Bijard ville tage en pisk og lade hende danse efter dens knald. Og ulykken, der truede hende, gjorde hende naturligvis endnu mere følsom overfor barnets ulykke. Ja, Coupeau havde fået et slet rygte. Den tid var forbi, hvor snapsen gav ham kulør. Han kunne ikke mere slå sig for brystet og gøre sig til af, at denne forbandede brændevin fedede ham, for det dårlige gule fedt var smeltet bort, og han blev magrere og magrere, og hans ansigt blev blyfarvet med grønne skjolder som et kadaver, der er ved at gå i forrådnelse, fordi det havde ligget for længe i vandet. Hans madlyst var også ødelagt. Lidt efter lidt havde han mistet smagen for brød, ja, han var endog kommet så vidt, at han væmmedes ved kød. Man kunne have sat den mest veltillavede ret frem for ham, hans mave kunne ikke tage imod den, og hans tænder, der sad løse, nægtede at tygge den. For at holde det gående, måtte han have sin pot brændevin; det var hans daglige kost, på samme tid mad og drikke, det var den eneste næring, han kunne fordøje.

Om morgenen, når han stod op, blev han siddende et godt kvarter på sengekanten, ganske sammenkrøben og hostede og harkede, mens han holdt på hovedet og spyttede slim op, der var bitter som galde og stoppede hans hals til. Det udeblev aldrig, og de måtte have lærken i beredskab. Han kom først til hægterne efter den første opstrammer, et sandt lægemiddel, hvis ild vakte de slumrende livsnerver. Men i løbet af dagen fik han atter kræfter. I begyndelsen havde han følt det kilde og stikke i huden både på hænder og fødder, han grinede og sagde, at hans kone havde nok lagt hår i sengen, så blev hans ben tunge og den kildende fornemmelse slog over til skrækkelige krampetilfælde, der kneb hans kød som med en skruestik. Det

var sandelig mindre grinagtigt; han grinede ikke mere, han standsede pludselig på fortovet, det løb rundt for ham, det summede for ørene, det gnistrede for øjnene. Alt fik et gulligt skær for ham, husene dansede, han dinglede i et par sekunder og blev bange for at falde om. Til andre tider overfaldt der ham, bedst som han gik og solede sig, en kuldegysen, som fik han en spand iskoldt vand ned ad ryggen.

Det, der ærgrede ham mest, var, at han rystede på begge hænder, navnlig den højre hånd måtte have gjort sig skyldig i gale streger, sådan som den dansede. For fanden! Han var altså ikke noget mandfolk, han begyndte at blive en gammel kælling! Og han anspændte rasende sine muskler, klemte om glasset og væddede på, at han kunne holde det ganske stille, som var hans hånd af marmor, men til trods for al hans anstrengelse dansede glasset fandango frem og tilbage med en travl og regelmæssig let rysten. Så tømte han glasset og brølede rasende, at når han fik et dusin stykker, så skulle han nok påtage sig at bære en tønde uden at ryste på den mindste finger. Gervaise sagde til ham, at han tværtimod ikke skulle drikke mere, hvis han ville blive af med den rysten. Han bad hende ryge og rejse, han drak den ene pot efter den anden for igen at tage fat på forsøget, rasede, gav omnibusserne, der kørte forbi, skylden for, at brændevinen i glasset rystede.

I marts måned kom Coupeau en aften hjem drivvåd indtil skindet, han havde sammen med Støvleskaft været ude i Montrouge, hvor de havde gjort sig til gode ved en ålesuppe, på vejen hjem fra Barriere des Fourneaux til Barriere Poissonnière, hvilket var en ordentlig strækning, havde han så fået et regnskyl. Om natten fik han et voldsomt hosteanfald, rystede af

feber og stønnede som en blæsebælg. Da Boches læge om morgenen havde set til ham og hørt ham på ryggen, rystede han på hovedet, tog Gervaise afsides for at råde hende til straks at få sin mand på hospitalet. Coupeau havde lungebetændelse.

Og Gervaise blev såmænd slet ikke ked af det. Tidligere ville hun hellere have ladet sig hugge til plukfisk end betroet sin mand til de medicinske studerende. Da ulykken i Rue de la Nation skete, havde hun ofret deres sparepenge for at få lov til selv at pleje ham hjemme. Men disse smukke følelser varer kun til en tid, når mandfolkene synker ned i skidtet. Nej, nej, det kunne ikke falde hende ind nu at pålægge sig selv et sådant besvær. De kunne komme efter ham, når de ville, og lade være at bringe ham tilbage, og hun skulle endda sige så mange tak til. Men da båren kom, og de lagde Coupeau som et møbel på den, blev hun alligevel ligbleg og bed læberne sammen, og selv om hun brummede, at det var det bedste, var hendes hjerte ikke med i det, og havde hun blot haft ti francs liggende i sin kommode, ville hun ikke have ladet dem tage ham. Hun fulgte med til Lariboisiére-hospitalet, så sygeplejerskerne lægge ham til sengs i baggrunden af en stor sal, hvor de syge, der lå på rad og så ud, som var de døde, rejste sig op og fulgte med øjnene den nye lidelsesfælle, der blev båret ind. Dér var yndigt at være: en stank af feber stemmede for brystet, og der var en hiven og stønnen, som kunne få en til at spytte sine egne lunger op; desuden lignede salen en lille Père-Lachaise-kirkegård, de hvide sengerækker tog sig formelig ud som gravgader. Så, da Coupeau lå sløv hen på sin pude, gik hun uden at kunne finde på et eneste ord, ulykkelig over intet at have i sin lomme, der kunne lindre hans smerter.

Da hun var kommet udenfor, vendte hun sig om imod hospitalet og' kastede et blik op og ned ad bygningen. Og hendes tanker gik tilbage til tidligere tider, når Coupeau bøjede sig ud over tagrenderne og sang af hjertens lyst, mens han arbejdede dér højt oppe. Den gang drak han ikke og havde en hud så skær som en lille piges. Fra sit vindue i *Det gode Hjerte* kiggede hun over til ham og så ham højt oppe under himlen; og de viftede med lommetørklæderne og kyssede på fingrene til hinanden. Ja, Coupeau havde arbejdet deroppe uden det med en tanke faldt ham ind, at hans arbejde kunne komme ham selv til nytte. Nu hoppede han ikke mere rundt på tagene som en munter fugl, nu lå han nedenunder, han havde bygget sin rede i hospitalet, og dér ville han vel krepere som et stykke gammelt svinelæder. Å gud, hvor syntes denne forelskelsestid langt borte nu.

Da Gervaise to dage efter kom for at høre, hvorledes det gik, fandt hun sengen tom. En af de barmhjertige søstre forklarede hende, at de havde måttet flytte hendes mand til sindssygeanstalten St. Anna, fordi han den foregående aften pludselig havde fået et anfald af galskab. Han havde været fuldstændig fra det, havde villet rende hovedet mod muren, havde hylet så de andre syge slet ikke kunne sove. Det syntes at skrive sig fra for meget drikkeri. Spiritussen, der havde været skjult i hans krop, havde benyttet sig af det øjeblik, da lungebetændelsen overmandede ham, til at angribe ham og fordreje hans nerver. Gervaise kom helt fortumlet hjem. Hendes mand var nu gal! Livet ville rigtignok blive lysteligt, hvis de slap ham ud. Nana skreg op, at de måtte lade ham blive på

hospitalet, da det ellers endte med, at han slog dem begge to fordærvet.

Først om søndagen kunne Gervaise tage ud til St. Anna. Det er en formelig rejse. Heldigvis kom omnibussen, der kørte fra Boulevard Rochechouart til Glacière, næsten lige forbi anstalten. Hun steg af i Rue de la Santé, købte et par appelsiner for ikke at komme helt tomhændet. Det var også en bygning med grå gårde, uendelige gange, en stank af gamle harske medikamenter, der ikke netop indblæste én godt humør. Men da hun så kom ind i cellen til Coupeau, blev hun overrasket ved at træffe ham næsten munter. Han sad netop til stols på en meget net trækasse, der ikke udbredte den mindste lugt, og de lo begge over, at hun skulle træffe ham beskæftiget ved den forretning og med bar ende. Nå, hun vidste jo nok, hvorledes det gik syge folk, ikke sandt? Han sad og bredte sig dér som en pave med sit grin fra fordums dage. Å, nu havde han det bedre, siden dette var kommet i orden igen.

"Og lungebetændelsen?" spurgte Gervaise.

"Forduftet!" svarede han. "Den gjorde de det af med i en håndevending. Jeg hoster en smule endnu, men det er kun en sidste rest."

Da han steg ned af natstolen for at putte sig ned i sengen igen, grinede han atter.

"Du har en kraftig næse, og du er ikke bange for at tage dig en pris tobak, vel?"

De gjorde atter løjer. I grunden var de glade. Det var nu deres måde at ytre deres tilfredshed, de anvendte ikke højtstemte ord, men spøgte temmelig grovkornet med hinanden. Man må

have været syg for at kende den glæde, man føler, når ens legeme igen begynder at arbejde løs på alle leder og kanter.

Da han lå i sin seng, gav hun ham de to appelsiner; han drak havresuppe og havde ikke lejlighed til at smide sit hjerte bort ved knejpernes skænke. Til sidst tog Gervaise, der var forbavset ved at høre ham tale fornuftigt som i de gode dage, mod til sig og talte til ham om hans anfald af galskab.

"Å ja," sagde han og gjorde grin med sig selv, "jeg var rigtignok spiltosset! ... Tænk dig, jeg så rotter, og jeg gav mig til at rende efter dem på alle fire for at drysse salt på halen af dem. Og du, du kaldte på mig, da der var nogle mandfolk, som ville tage dig med magt. Kort sagt, alle mulige dumheder, jeg så spøgelser ved højlys dag ... Å, jeg husker det meget godt, hovedet kan endnu holde nogle tørn ud. ... Nu er det forbi, jeg drømmer, når jeg sover, og jeg har ganske vist mareridt, men alle har jo mareridt."

Gervaise blev hos ham lige til aften. Da den vagthavende kandidat kom på stuegang klokken seks, lod han Coupeau strække hænderne ud, og de rystede næsten ikke mere, det var næppe, at det dirrede ude i fingerspidserne. Imidlertid, da mørket faldt på, blev han lidt efter lidt grebet af en uro. Han satte sig to gange over ende i sengen, stirrede ned på gulvet rundt om i værelsets kroge, der lå hen i tusmørke. Pludselig strakte han armene ud og syntes at knuse et dyr mod væggen.

"Hvad er det?" spurgte Gervaise forskrækket.

"Rotterne! Rotterne!" mumlede han.

Så efter en stunds tavshed gled han over i søvnens arme, han stred imod, mens afbrudte ord kom over hans læber.

"For satan! De bider mig i skindet! … Å, de forbandede bæster! … Pas på! Tag dine skørter sammen om dig! Tag dig i agt for den svinetamp bagved dig! … Død og helvede, dér faldt han omkuld, og de rakkertampe griner! … Sikke en masse rakkertampe, banditter!"

Han langede ørefigner ud i den tomme luft, trak sin dyne op, rullede den sammen som en bylt på sit bryst ligesom for at beskytte hende imod voldsgerninger fra de skæggede mandfolk, han så. Da så en af oppasserne kom løbende til, gik Gervaise sin vej, aldeles som is efter det optrin, hun havde overværet. Men da hun nogle dage senere kom igen, fandt hun Coupeau fuldstændig helbredet. Endog mareridtene havde forladt ham, han sov som et barn sine ti timer uden at røre et lem. Hans kone fik endog lov til at tage ham med sig hjem. Kandidaten gav ham ved bortgangen kun efter skik og brug gode råd, og bad ham tænke vel over dem. Hvis han igen begyndte at drikke, ville han få tilbagefald og kom næppe så godt fra det. Det afhang alene af ham selv. Han havde set, at man kunne blive munter og glad, når man ikke drak. Nå ja, han kunne vedblive at leve hjemme lige så fornuftig, som i St. Anna, kunne indbilde sig, at han sov under lås og lukke, og at der ikke var vinstuer til.

"Han har ret, denne herre," sagde Gervaise, da de sad i omnibussen og kørte hjem til Rue de la Goutte-d'Or.

"Ja, vist har han ret," svarede Coupeau.

Så tænkte han sig om et øjeblik og sagde så:

"Å, du forstår nok, et lille glas en gang imellem, det slår ikke sin mand ihjel, det er godt for maven."

Og samme aften drak han en lille snaps for fordøjelsens skyld. De første otte dage viste han sig meget fornuftig, han var i grunden meget ængstelig, havde slet ikke lyst til at ende sine dage på galeanstalten. Men hans lidenskab tog magten fra ham, det første glas førte det andet med sig, det andet det tredje og så fremdeles, indtil han efter fjorten dages forløb atter tog sin sædvanlige ration, en pot rottegift om dagen. Gervaise kunne i sin fortvivlelse have vredet halsen om på ham. Hun havde virkelig været dum nok til, da hun så ham så skikkelig på anstalten, at have drømt om et anstændigt liv på ny. Det var atter en glædelig stund, der var svundet, ganske sikkert den sidste, der oprandt for hende! Å, siden der intet gaves, der kunne holde styr på ham, ikke en gang frygten for snart at krepere som et svin, så bandede hun på, at hun heller ikke ville tage noget som helst hensyn; huset derhjemme kunne gå lige så skævt det ville, det brød hun sig pokker om, og hun talte om at tage glæden, hvor hun kunne finde den.

Atter blev hjemmet til et helvede, og de sank dybere og dybere ned i skidtet uden at øjne mindste udsigt til forbedring. Når Coupeau havde givet Nana en lussing, skreg hun op om, hvorfor dette drog dog ikke var blevet på anstalten. Hun håbede snart at kunne tjene så mange penge, at hun kunne købe så meget brændevin, at han kunne krepere i en fart. Også Gervaise rasede, da Coupeau en dag beklagede sig over, at de var blevet gift. Nå, så han havde samlet hende op på gaden, hun havde måske givet sig ud for et dydsmønster. Han manglede sandelig ikke frækhed, det bæst! Hvert eneste ord var løgn. Hun havde netop ikke villet have haft noget at gøre med ham, det var sandheden! Han havde tigget hende på sine knæ, mens hun

havde bedt ham betænke sig vel. Og hvis det kunne gøres om, ville hun sige nej og atter nej, hun ville hellere lade en arm sætte af. Nå ja, hun havde kendt et andet mandfolk før ham, men selv om et kvindfolk havde stået i forhold til et mandfolk inden sit giftermål, ville hun, når hun var arbejdsom, altid være mere værd end et mandfolk, der tilsølede sin og sin families ære på alle mulige knejper. Den dag kom det for første gang til et formeligt slagsmål hos Coupeaus, de pryglede så drabeligt løs på hinanden, at en gammel paraply og kosten blev slået over.

Og Gervaise holdt ord. Hun blev endnu mere ligegyldig, hun udeblev oftere fra strygeriet, sludrede hele dage bort, var så sjatten som en klud, når hun skulle tage fat. Når hun tabte en eller anden genstand ud af hænderne, kunne den godt blive liggende på gulvet, det faldt hende aldrig ind at samle den op igen. Hun blev federe og federe, plejede sin magelighed, gad ikke røre sig til noget som helst, gjorde ikke et slag med fejekosten, for skidtet lå så højt, at man var ved at falde over det. Hver gang Lorilleux's gik forbi hendes dør, lod de, som de holdt sig for næsen; det var en ren peststank, som udgik derfra, sagde de.

Selv levede de godt gemte for enden af gangen, de stoppede ørene til for al den jammer, der skreg i denne del af huset, de låsede deres dør for ikke at komme til at låne så meget som et tyve-sous-stykke ud. Jo, det var nogle kærlige sjæle, rigtignok rare naboer, jo, de var fanden selv, var de! Man behøvede bare at banke på og bede om lidt gløder, en håndfuld salt eller en karaffel vand, og man var sikker på at få døren smækket i lige på næsen af sig. Og så havde de desuden en rigtig giftig tunge. Når der var tale om at hjælpe deres medmennesker, skreg de op

om, at de aldrig blandede sig i andres sager, men så snart det drejede sig om at rakke ned på dem, var de i travl virksomhed fra morgen til aften. Når de havde fået skudt slåen for og fået hængt et tæppe for sprækkerne og nøglehullet, gav de sig af hjertens lyst til at bagtale hele verden, uden et eneste øjeblik at lægge deres arbejde til side. Nå, Klumpe-Dumpes fald fik dem til at spinde hele den udslagne dag ligesom en kat, man stryger hen ad ryggen. Det kunne nok være, at hun sad ordentlig i bekneb. De lurede på hende, når hun gik ud for at købe ind, og tog sig et grin af det lille stykke brød, hun kom hjem med under sit forklæde. De holdt regnskab med de dage, hun intet fik at spise. De vidste, hvor tykt støvet lå hos hende, hvor mange snavsede tallerkener, der stod omkring, hvorledes fattigdommen og dovenskaben gjorde hende mere og mere efterladende. Og sikke klæder, hun gik i, væmmelige laser, som en kludesamlerske ikke ville have bukket sig efter. Å gud, hvor hun var blevet rakket af, denne smukke blondine, dette dydsmønster, der i tidligere tid havde vrikket med gumpen af vigtighed over sin smukke blå butik. Men hertil førte jo altid frådseri, drikkeri og ødselhed.

Gervaise, der nok vidste, hvorledes de omtalte hende, tog sine sko af, listede sig hen og lagde øret til deres dør, men tæppet forhindrede hende i at høre noget. Hun overraskede dem bare en dag i at spotte over, at hendes barm voksede temmelig stærkt til trods for den slette ernæring, der ellers afmagrede hendes krop. For resten brød hun sig pokker om dem; hun vedblev at tale til dem for at undgå vrøvl, skønt hun kun kunne vente sig hån og spot af dem, ja, hun kunne endog ikke stramme sig op til at svare dem igen og bede dem ryge og

rejse. Å, hun forlangte kun at have lov til at sidde i fred og ro, uden at have andet at bestille end dreje tommelfingrene omkring hinanden, og skulle hun endelig røre sig af stedet, da at kunne give sig rigtig god tid.

Coupeau havde en lørdag bedt hende at gå med ham i cirkus. Det var i det mindste nok umagen værd at ulejlige sig lidt for at se damer galoppere rundt på ryggen af heste og springe gennem tøndebånd. Coupeau havde netop fået sin løn for de sidste fjorten dage, så han havde nok råd til at give de fyrretyve francs ud; ja, de to havde endog tænkt på at spise ude, da Nana den aften måtte blive meget længere end ellers på sin fabrik formedelst en bestilling, som det hastede med. Men klokken blev syv, og Coupeau kom ikke, den blev otte, stadig ingen Coupeau! Gervaise blev rasende, nu sad den drukkendidrik naturligvis og svirede sine fjortens dages løn op med sine kammerater på en eller anden vinstue dér i nabolaget. Hun havde vasket en af sine kapper og havde fra om morgenen af hængt i med at få hullerne på sin gamle kjole stoppet for at tage sig anstændig ud. Endelig klokken hen imod ni bestemte hun sig med tavs alvor og blå i ansigtet af vrede til at gå ud og søge efter Coupeau i nabolaget.

"Er det Deres mand, De leder efter?" råbte madam Boche til hende, da hun så hendes oprørte ansigt. "Han sidder hos far Colombe. Boche har lige taget sig et par kirsebær sammen med ham."

Hun takkede og skyndte sig lige hen ad fortovet, opsat på at fare i synet på Coupeau. Der faldt en ganske fin hegn, hvilket gjorde spadsereturen endnu mindre fornøjelig. Men da hun nåede *Faldgruben* gjorde angsten for selv at komme til at danse

fandango, hvis hun drillede sin mand, hende pludselig rolig og koldblodig. Knejpen strålede af lys, gassen var tændt, flammerne skinnede hvidt som solen, mens flasker og glasskår kastede grønne skær op ad væggene. Hun blev stående stille et øjeblik, bøjede sig frem, og med ansigtet presset mod ruden kunne hun mellem to flasker, der var stillet op til skilt, se Coupeau sidde inde i baggrunden af stuen. Han sad sammen med nogle kammerater omkring et lille zinkbord, og røgen fra tobakspiberne gav dem et ubestemt og blåligt udseende, og da man ikke kunne høre dem tale, gjorde det et grinagtigt indtryk at se dem sidde og gynge frem og tilbage med hagen i vejret og øjnene ud af hovedet. Gud i himlen! Hvor var det muligt, at mandfolk kunne finde nogen glæde ved at forlade deres koner og deres hjem for at spærre sig inde i et sådant hul, hvor de var ved at kvæles.

Regnen dryppede ned ad ryggen på hende, hun rettede sig og gik hen på de ydre boulevarder, hvor hun vandrede op og ned, mens hun tænkte på, hvad hun skulle gøre, da hun ikke havde mod til at gå ind. Ak nej! Coupeau ville vist give hende en nydelig modtagelse, han kunne jo ikke lide, at hun hentede ham. Og så syntes hun nu virkelig heller ikke det var et sted at gå ind for et anstændigt kvindfolk. Som hun gik dér under de dyngvåde træer, blev hun overfaldet af en let kuldegysen, og mens hun endnu ikke kunne bestemme sig til at gå ind, faldt det hende ind, at hun ganske sikkert skaffede sig en ordentlig sygdom på halsen. To gange vendte hun om og stillede sig op udenfor vinduet, pressede atter ansigtet mod ruden og blev aldeles opbragt ved at se disse forbandede fyldebøtter sidde dér stadig, mens de sludrede og drak. *Faldgruben*s lysskær spejlede

sig i gadens pytter, hvor regnen dannede små bobler. Hun gik bort og sjappede ud i pløret, når døren åbnede sig og faldt i med sine raslende kobberbeslag. Til sidst sagde hun til sig selv, at hun var alt for fjollet, skubbede døren op og gik lige hen til Coupeaus bord. Når alt kom til alt, så var det da hendes mand, hun kom efter, ikke sandt? Og dertil havde hun vel god grund, siden han havde lovet hende at gå med hende i cirkus. Og hun havde sandt for dyden ikke lyst til at stå ude på fortovet og smelte som et stykke sæbe.

"Hvad! Er det dig, gamle!" råbte Coupeau og var ved at kvæles af grin. "Å, hun er s'gu grinagtig! … Hvad! Ikke sandt? Hun er grinagtig!"

De grinede alle. Støvleskaft, Karbonade-Bibi, Bec-Salé, kaldet Altid-tør-i-halsen. Ja, hun forekom dem grinagtig, og de gav sig til at forklare hvorfor. Gervaise blev stående op, en smule fortumlet. Da Coupeau forekom hende meget skikkelig, tog hun mod til sig og sagde:

"Du husker nok, vi skulle i cirkus. Vi må skynde os. Vi kan endnu nå at se noget."

"Jeg kan ikke rejse mig, jeg er limet fast, ja, det er ikke spøg," svarede Coupeau og grinede. "Du kan jo selv prøve, hvis du ikke vil tro mig, tag fat i mine arme og træk så i djævlens skind og ben til af alle kræfter. Stærkere endnu, å hiv, å høj! Dér kan du selv se. Det er denne skurk til far Colombe, som har naglet mig fast til sin bænk."

Gervaise var gået ind på denne spøg, op da hun så slap hans arm, fandt hans kammerater spøgen så god, at de puffede til hinanden, brølede op og gned sig op ad hinanden som æsler,

der strigles. Coupeau spærrede munden op ti1 et sådant grin, at man kunne se ham lige ned i halsen.

"Gamle tossehoved!" sagde han endelig, "du kan vel sætte dig ned et øjeblik. Det er bedre at sidde her end sjaske dér udenfor. … Nå ja, jeg kom ikke hjem. Jeg fik forretninger. Det nytter ikke, du slår krøller på næsen. … Kan I flytte jer lidt!"

"Skulle madammen ikke have lyst til at sidde på mit skød? Det er blødere!" sagde Støvleskaft galant.

For ikke at gøre ulejlighed tog Gervaise en stol og satte sig et par skridt fra bordet. Hun så efter, hvad det var, mandfolkene drak; giften blinkede som guld i glassene. Der havde dannet sig en lille pyt på bordet, og Bec-Salé, kaldet Altid-tør-i-halsen, dyppede sin finger i den, og mens han blev ved at snakke, skrev han med store bogstaver et kvindenavn: Eulalie. Gervaise syntes, at Karbonade-Bibi så meget medtaget ud, magrere end et søm. Støvleskafts næse blomstrede med en farvepragt som en bourgogneblå georgine. De var alle fire meget snavsede, med store uredte skæg, med lasede bluser, skidne næver med sorte negle. Men man kunne alligevel være bekendt at vise sig i selskab med dem, for skønt de i de sidste seks timer uafbrudt havde fyldt på dunken, var de alligevel fuldkommen med på den, og kun en smule blissede. Henne ved disken så Gervaise to fyre, der var i færd med at bælge i sig, og de var så fulde, at de hældte deres snapse ned ad hagen, så at deres skjorter blev våde, mens de vedblev at tro, de hældte brændevinen i halsen.

Tykke far Colombe, der med sine kraftige arme holdt orden i knejpen, gik rolig rundt og skænkede den ene omgang efter den anden. Der var meget varmt. Røgen fra piberne steg op i gassens blændende skær, hvori den bølgede som en støvsky og

indhyllede gæsterne i en tåge, som lidt efter lidt forstærkedes, og ud fra denne sky kom et forvirret og øredøvende spektakel af hæse stemmer, klinken med glas, eder og næveslag, der lød som eksplosioner. Gervaise havde fået et gnavent udtryk, for et sådant syn var ikke morsomt for et kvindfolk, især når hun ikke var vant til det; det stemmede for brystet af hende, hendes øjne sved, og hendes hoved var allerede tungt af den alkoholstank, der stod over hele værelset. Så fik hun pludselig en fornemmelse af noget endnu mere foruroligende bagved sig; hun vendte sig om og fik øje på destillationsapparatet, denne drukkenskabsmaskine, der arbejdede ude i gården under glastaget med en stønnen og hvæsen som et sandt heksekøkken. Om aftenen tog kobberkedlerne sig endnu mere bedrøvelige ud, da kun dens øverste runde del oplystes af et rødligt skær, og apparatets skygge lignede på muren i baggrunden alle hånde vanskabninger, skikkelser med haler, uhyrer, der spilede deres kæber op, som ville de sluge mennesker.

"Hør en gang, lille mutter, lad være at se gnaven ud!" råbte Coupeau! "Du ved nok, at tværdriverne sender vi til Hekkenfeldt! … Hvad vil du have at drikke?"

"Ingenting, forsikrer jeg dig," svarede Gervaise. "Jeg har ikke fået noget til middag."

"Nå. Så meget mere grund har du jo til at drikke; det strammer op, bare en dråbe af et eller andet."

Men da hendes ansigt ikke opklaredes, viste Støvleskaft sig på ny galant.

"Madammen holder vist af det søde," mumlede han.

"Jeg holder af mandfolk, der ikke drikker sig fulde," tog hun igen vredt til orde. "Ja, jeg holder af, at man kommer hjem med sine penge og holder sit ord, når man har lovet noget."

"Nå, det er det, der ærgrer dig!" sagde Coupeau og blev ved at grine. "Du vil have din del. Nå, men hvorfor siger du så nej til en hjertestyrkning, store fjols? … Tag for dig af retterne, det er ren fortjeneste."

Hun så stift på ham, mens hendes ansigt fik et alvorligt udtryk og en rynke trak sig tværs over hendes pande som en sort stribe. Og så svarede hun langsomt:

"Stop! Du har ret, det er et godt indfald! På den måde drikker vi pengene op sammen."

Karbonade-Bibi rejste sig og gik hen efter et glas anisette til hende. Hun rykkede sin stol nærmere og satte sig til rette ved bordet. Mens hun sugede sin anisette i sig, kom hun pludselig til at tænke på den blomme, som hun havde nydt sammen med Coupeau der henne ved døren for længe siden, den gang han lagde an på hende. Den gang lod hun brændevinssaucen stå, nu sad hun her igen og drak likører. Å, hun kendte sig selv, hun havde ikke for to skilling vilje. De havde kun behøvet at give hende et puf i siden for at få hende til at gøre en kolbøtte lige ud i solderiet. Ja, anisetten fandt hun endog meget god. Måske en smule for sød, en smule vammel. Og hun sugede likøren i sig, mens hun hørte Bec-Salé, kaldet Altid-tør-i-halsen, fortælle om sin forbindelse med den lange Eulalie, som solgte fisk på gaden, et fandens durkdrevent kvindfolk, der formelig kunne lugte, på hvilken vinstue han sad, når hun trillede med sin vogn langs fortovet; hans kammerater kunne advare ham eller skjule ham, så meget de havde lyst, hun fiskede ham alligevel, ja, hun havde

endog i går smækket ham en på kassen og sagt, at hun skulle lære ham at blive borte fra værkstedet. Hun var s'gu ganske god, ikke? Karbonade-Bibi og Støvleskaft var ved at revne af grin, klaskede Gervaise på skulderen, hun gav sig mod sin vilje til at le som om hun blev kildet: de rådede hende til at efterligne den lange Eulalie og tage sine strygejern med og bearbejde Coupeaus øren med dem rundt om på bordene i knejperne.

"Å, tak skal I have!" råbte Coupeau, der vendte det glas, hans kone havde drukket anisette af omkring. "Du patter nok så nydeligt! Vil det ærede selskab se, hun spytter ikke i glasset!"

"Et glas endnu, madam?" spurgte Bec-Salé, kaldet Altid-tør-i-halsen.

Nej, hun havde fået nok. Men hun vaklede dog. Anisetten var hende for sød, hun ville hellere have noget, der kradsede og varmede maven. Og hun kastede i smug blikke hen på drukkenskabsmaskinen bagved hende, denne forbandede kedel, der var rund som en tykmavet kobbersmedemadam, jog hende en gysen ned ad byggen, en angst blandet med attrå. Ja, man burde sammenligne den med en velvoksen tøjte, ud af hvis metaltarme, der dryppede ild dråbe for dråbe. Det var en net giftkedel, en indretning, der burde have været begravet dybt nede i en kælder, så fræk og afskyelig som den var! Men det forhindrede ikke, at hun nok kunne have lyst til at stikke sin næse i den for at indånde dens stank, smage på dens svineri, selv om hun skulle brænde sin tunge, så huden lod sig pille af denne som skallen af en appelsin.

"Hvad er det, I drikker dér?" spurgte hun nok så snedigt mandfolkene, idet hendes øjne oplivedes af den smukke gyldne farve i deres glas.

"Det, min gamle ven," svarede Coupeau, "det er far Colombes kamferdråber. Vær nu ikke fjollet, så skal du få lov at smage."

Og da de havde bragt hende et glas af denne gift, og hun ved den første slurk skar nogle forfærdelige ansigter, tog Coupeau atter til orde, mens han klaskede sig på lårene:

"Hvad, den kan bringe liv i et gammelt kadaver. Stik den ud på én gang. Hver omgang trækker en seks francs ud af lommen på doktoren."

Efter det andet glas følte Gervaise ikke mere sulten, der havde pint hende. Nu var hun blevet gode venner med Coupeau, hun ville ikke længere rive ham hans uordholdenhed i næsen. Så kunne de jo gå i cirkus en anden gang; det var slet ikke så grinagtigt at se disse gøglere galoppere rundt på ryggen af hestene. Inde hos far Colombe mærkede man ikke noget til regnen, og selv om pengene smeltede væk i snapse, så hældte man dem i det mindste i halsen på sig, og de skinnede og lyste som den dejligste guldstrøm. Å, hun ville blæse folk et langt stykke! Livet bød hende ikke så mange fornøjelser, for resten forekom det hende at være en trøst, at hun var halvt om at solde pengene op. Siden hun befandt sig vel, hvorfor skulle hun så ikke blive siddende. Når hun havde sat sig til rette, holdt hun ikke af at røre sig af stedet, ikke en gang om de skød en kanon af i øret på hende. Hun sad og gjorde sig til gode i den rare varme, hendes kjole klistrede sig fast til ryggen, og hun faldt hen i et velvære, der gjorde alle hendes lemmer døsige.

Med albuerne på bordet sad hun og grinede hen for sig selv, mens hendes øjne blev usikre; hun morede sig meget over to af gæsterne, en stor tyksak og en spirrevip, der sad ved nabobordet og var så fulde, at de kyssede hinanden, Ja, hun lo

ad "Faldgruben", ad far Colombes fuldmånefjæs, ad gæsterne, der røg på små, korte piber, mens de råbte op og spyttede, ad gasblussene, der glimtede i glassene og likørflaskerne. Stanken var hende ikke mere til ubehag, tværtimod, den kildede hende i næsen, ja, hun syntes ligefrem den lugtede godt; hendes øjenlåg lukkede sig næsten, mens hun trak vejret meget hurtigt, uden nogen fornemmelse af kvælning, med en følelse af velvære ved den søvnighed, der lidt efter lidt overmandede hende. Så efter det tredje glas støttede hun hagen i sine hænder og så ikke andet end Coupeau og hans venner: og hun blev siddende overfor dem, så nær, at deres åndedræt brændte hendes kinder; hun stirrede på deres grisede skæg, som ville hun tælle hårene. Nu var de meget fulde. Støvleskaft sad og savlede med piben mellem tænderne, med en tavs og alvorlig mine som en søvnig okse. Karbonade-Bibi fortalte, hvorledes han tømte en flaske i ét drag, han gav den et trykkys på tuden og vendte bunden i vejret. Bec-Salé, kaldet Altid-tør-i-halsen, hentede imidlertid lykkespillet henne på disken og spillede så om omgangene med Coupeau.

"To hundrede! … Du er svineheldig, han slår de høje tal ved hvert slag."

Når lykkespillet var i gang, snurrede billedet af fru Fortuna, en stor, rød kvinde, der var anbragt under glas, rundt og tog sig ud som én eneste rund plet, en rødvinsplet.

"Tre hundrede og halvtreds! … Du sidder dog i et fandens held! Nej, du kan tro mig, jeg vil ikke spille mere!"

Gervaise havde fået interesse for lykkespillet. Hun drak som en svamp og gav Støvleskaft kælenavne. Bag ved hende arbejdede drukkenskabsmaskinen stadig med sin rislen som et

underjordisk kildevæld; og hun fortvivlede over ikke at kunne standse den, ikke kunne tømme den, hun blev grebet af en dump vrede imod den og følte lyst til at springe løs på dette store apparat som på et dyr for at dunke næsen itu på det med sine støvlehæle. Alt løb rundt for hende, hun så maskinen bevæge sig, det forekom hende, at den greb hende med sine kobberpoter, mens den underjordiske kilde rislede tværs igennem hendes krop.

Solen dansede rundt for hendes øjne, gasblussene ilede afsted som stjerner. Gervaise var drukken. Man lyttede til et rasende skændsmål mellem Bec-Salé kaldet Altid-tør-i-halsen, og dette bæst til far Colombe. Det var en tyveknægt af en vært, han skrev for meget op. Pludselig opstod der slagsmål, de hylede i vilden sky, og bordene væltedes. Det var far Colombe, der ganske ligefremt smed selskabet på porten, og det gik i en håndevending. Udenfor blev de stående og brølede op og skældte ham ud for en bandit. Det regnede stadig og blæste isnende koldt. Gervaise mistede Coupeau af syne, fandt ham igen og mistede ham atter af syne. Hun ville hjem, hun forsøgte at finde vej ved hjælp af butikkerne. Det forbavsede hende, at denne nat var så rasende mørk. På hjørnet af Rue des Poissonniers satte hun sig ned i rendestenen, hun troede, hun var i værtshuset. Alt det vand, der strømmede over hende; forvirrede hende, og hun blev meget dårlig. Endelig nåede hun hjem og skyndte sig forbi portnerlukafet, hvor hun tydeligt så Lorilleux's og Poissons bænkede omkring bordet, de skar ansigter, da de bemærkede i hvilken smuk forfatning, hun var.

Ingensinde kunne hun begribe, hvorledes hun var kommet op ad trappen til sjette sal. Deroppe mødte hun i det øjeblik,

hun ville dreje ned ad gangen, den lille Lalie, der havde hørt hendes skridt og nu kom løbende hen imod hende med åbne arme og smilende sagde:

"Madam Gervaise, far er ikke hjemme, kom dog ind og se børnene sove. ... Å, de ser så pæne ud!"

Men da hun så Gervaises sløve ansigt, veg hun skælvende tilbage. Hun kendte denne brændevinsstank, disse matte øjne, denne fortrukne mund! Så dinglede Gervaise forbi hende uden at sige et ord, mens barnet blev stående på sin dørtærskel og så tavs og alvorligt efter hende med sine sorte øjne.

11

Nana voksede sig stor og blev en tøjte. Da hun var fyldt femten år var hun skudt til vejrs som en kalv, hun var meget hvid i kødet, meget fed og så blød som et nøgle garn. Ja, da hun var femten år, var hun helt udviklet og gik ikke med snøreliv. Hun havde et rigtigt gavtyvefjæs, der var så hvidt som mælk, med en hud så blød som en fersken, en grinagtig næse, en rosenrød mund, et par øjne, der lyste, så mandfolkene fik lyst til at tænde deres pibe ved dem. Det så ud, som der i hendes svære blonde hår, som lignede modent korn, var drysset guldstøv ved tindingerne, og det stod om hovedet på hende som en strålekrans af solskin. Å, det var et nydeligt dukkebarn, som Lorilleux's sagde, en gadetøs, der endnu knap kunne snyde sin egen næse, og hvis hvide skuldre besad en fuldt udviklet kvindes fyldige og modne rundhed.

Nu havde Nana ikke mere nødig at stoppe papirkugler indenfor sit livstykke. Der var vokset bryster ud på hende, og det et par bryster så hvide som atlask. Det var hende slet ikke imod, hun ville gerne have dem større, drømte om en ammebarm, så ubetænksom er ungdommen. Det, der især gav hende et lystent udseende, var en grim vane, hun havde til at stikke en lille ende af sin tunge ud imellem sine hvide tænder. Uden tvivl havde hun engang ved at se sig i spejlet fundet, at det så kønt ud. Og så gik hun så lang som dagen var og stak tungen ud for at tage sig godt ud.

"Skjul dog det løgneapparat!" råbte hendes moder til hende.

Og ofte faldt Coupeau ind, slog i bordet og brølede med nogle kraftige eder:

"Vil du straks trække den røde lap til dig!"

Nana opførte sig meget koket. Hun vaskede ikke altid sine fødder, men gik med så små støvler, at hun led sande kvaler i dette skomagerfængsel; og hvis nogen, der så, at hun blev violet i ansigtet, spurgte hende, om hun fejlede noget, svarede hun, for ikke at tilstå sit koketteri, at hun havde mavesmerter. Når der ikke var til det daglige brød hjemme, var det jo vanskeligt for hende at få sig pyntet. Men hun gjorde i så henseende mirakler, hun tog bånd med hjem fra fabrikken og pyntede sig med dem, snavsede kjoler overdækkede hun med sløjfer og kvaster. Sommeren var tiden for hendes triumfer. Hver søndag spadserede hun ud med en blå musselins kjole til seks francs og fyldte hele nabolaget omkring Goutte-d'Or med sin lyslokkede skønhed. Ja, de kendte hende fra de ydre boulevarder til fæstningsværkerne, fra Chaussée de Clignancourt til Grande Rue de la Chapelle; folk kaldte hende "den lille høne", fordi hun virkelig var så skær i kødet og så lige så frisk ud som en kylling.

Der var navnlig en kjole, der havde nået fuldkommenheden. Det var en hvid kjole med røde prikker, ganske ligefrem, uden nogen som helst pynt. Nederdelen, der var temmelig kort, viste hendes fødder, og de vide ærmer blottede, når de faldt tilbage, hendes arme lige til albuerne; når hun var vel ude af døren, og faderen ikke kunne nå hende med sine lussinger, hæftede hun i en mørk krog på trappegangen ved hjælp af knappenåle sit kjoleliv tilbage, så det dannede en hjerteformet udskæring, der viste hendes snehvide hals og hendes barms gyldne skygge. Men ingen pynt, intet uden et rødt bånd, der var knyttet om

hendes lyse lokker, og hvis ender flagrede ned ad nakken på hende. Hun besad hele en blomsterbukets friskhed, hun duftede af ungdom, og hun var på samme tid barn og kvinde.

På denne tid benyttede hun søndagene til stævnemøder med mængden, med alle de mandfolk, der gik forbi og blinkede til hende. Hele ugen længtes hun efter dem, kildedes af små begær, var ved at kvæles af trang til frisk luft, efter spadsereturen i solskinnet op og ned mellem forstædernes søndagsklædte menneskemylder. Om morgenen, når hun klædte sig på, sad hun timevis i bar særk foran den stump spejl, der hang over kommoden, og da hele huset kunne se hende gennem vinduet, blev hendes moder vred og spurgte hende, om hun ikke snart var færdig med at rende om splitternøgen. Men hun fortsatte ganske ubekymret sit toilette på bare ben, med særken gledet ned fra skulderen og håret stående rundt om hovedet på sig, hun klistrede med sukkervand små lokker fast i panden, syede knapper i sine støvler og gjorde et eller andet i stand på sin kjole. Jo, hun tog sig rigtig fiks ud således, sagde Coupeau, der grinede og gjorde nar ad hende, rigtig en bodfærdig Magdalene. Hun havde godt kunnet gå for et vildt fruentimmer og ladet sig vise frem for to sous. Han skreg hen til hende: "Dæk dog dit kød til, så jeg kan få mit brød spist i fred." Hun tog sig dejlig ud, så hvid og fin under de blonde lokkers bølgende flod, og hun blev så arrig, at hendes hud blev rød, hun vovede ikke at svare sin fader, men bed tråden så heftigt over med sine tænder, at en gysen løb koldt ned over hendes smukke nøgne pigeskikkelse.

Så snart hun havde spist morgenmad, strøg hun afsted, gik ned i gården. Huset slumrede i søndagens trygge fred;

forneden var værkstederne lukkede; lejlighederne gabede med deres åbne vinduer, viste de allerede dækkede middagsborde, der stod og ventede på familierne, som var ude at samle madlyst ved en spadseretur til fæstningsværkerne. Oppe på tredje sal var en kone hele den udslagne dag beskæftiget med at vaske sit værelse, hun trak sengen ud fra væggen, flyttede om på møblerne, mens hun time efter time sang den samme sang i en blød og grådkvalt tone. Nede i den tomme gård, hvor hver lyd gav genlyd i denne arbejdsstilhed, spillede Nana, Pauline og nogle andre lange tøse fjerbold. De var fem eller seks, som var vokset op dér. De var nu husets dronninger og delte herrernes øjekast imellem sig. Når et mandfolk gik over gården, fnisede de og stormede afsted som en stormvind, mens deres stivede skørter skrattede. Oven over dem flammede helligdagens luft, brændende og tung, ligesom blødgjort af dovenskab og hvidnet af støvet fra spadsereturen.

Men dette fjerboldspil var kun et påskud til at slippe bort. Pludselig faldt huset tilbage i sin dybe fred. De havde listet sig ud på gaden og styrede efter de ydre boulevarder. De gik afsted med hinanden under armen alle seks og spærrede gaden i hele dens bredde, de var lyst klædte og havde bånd knyttet over deres bare hår. De kneb øjnene sammen og sendte livlige blikke hid og did. De så alt og viste deres hages fyldighed, når de bøjede halsen tilbage for at le. Når de brast i skoggerlatter, fordi en pukkelrygget gik forbi eller en gammel kone stod og ventede på sin hund, der forrettede et ærinde, blev deres linje brudt, og nogle blev tilbage, mens de andre halede voldsomt i dem; og de vuggede frem og tilbage, sluttede sig sammen og skiltes atter ad for at samle opløb og for at få deres kjoleliv til at knage over

deres voksende former. Gaden tilhørte dem; dér var de vokset op, dér havde de løftet deres kjoler op langs butikkerne, og dér løftede de endnu op indtil midt på lårene for at knytte deres strømpebånd. Tværs igennem den langsomme og blege menneskesværm, mellem boulevardernes spinkle træer stormede de frem fra Barriere Rochechouart til Barriere Saint-Denis, puffede til folk, snoede sig gennem grupperne i zigzag, vendte sig om og slyngede ord ud, mens de udsendte sande lattersalver. Og deres kjoler, der flagrede, efterlod bag dem deres ungdoms friskhed; de stillede sig frem i den friske luft, i det blændende solskin, med gadedrengenes sjofle plumphed, attråværdige og skrøbelige som jomfruer, der kommer lige op af badet med drivvådt nakkehår.

Nana dannede midtpunktet med sin røde kjole, der skinnede i solen. Hun havde Pauline under armen, og dennes kjole med gule blomster på hvid grund skinnede også, oversået med små flammer. Og da de to var de største, de mest udviklede og de dristigste, førte de flokken an og brystede sig under alle de blikke og opmærksomheder, der faldt af på vejen. De andre, tøsene, gik på begge sider af dem og forsøgte at blæse sig så meget op, at de kunne tages alvorligt. Nana og Pauline havde i grunden meget drevne planer med deres stærke koketteri. Når de styrtede afsted med tungen ud af halsen, var det for at vise deres hvide strømper og lade deres røde bånd flagre i vinden. Og når de så standsede og lod, som om de ikke kunne trække vejret mere, var der sikkert en af deres bekendte, en eller anden knægt fra nabolaget, i nærheden; så gik de langsomt, hviskede og tiskede indbyrdes, mens de holdt øje med ham. De galopperede især afsted for at opnå disse tilfældige

stævnemøder midt på gaden i trængslen. Lange søndagsklædte knøse i trøje og med rund hat holdt dem et øjeblik tilbage ved kanten af rendestenen, de grinede og forsøgte at klemme dem om livet. Arbejdere på tyve år, der så ordentlige ud i deres grå bluser, talte langsomt med dem, stod med armene over kors og pustede dem røgen fra deres snadder lige ind i ansigtet. Dette havde for øvrigt intet på sig, disse fyre var jo vokset op på gaden sammen med dem, men de havde dog allerede begyndt at gøre deres udvalg i flokken. Pauline mødte altid med en af madam Gaudrons sønner, en snedkersvend på sytten år, der købte æbler til hende. Nana kunne fra den ene ende af gaden til den anden opdage Victor Fauconnier, som hun kyssede i de mørke kroge. Men videre gik de ikke, de var alt for erfarne til at gøre en dumhed uden selv at vide det. Men de førte et rædsomt sprog.

Når solen gik ned, var det disse tøses største morskab at stå stille og se på taskenspillerne. Når gøglere og stærke mænd bredte deres slidte tæppe ud på jorden i alléen, stimlede lediggængerne til og dannede en kreds om bajadsen, der i sit falmede trikot viste prøver på sine muskelkræfter. Nana og Pauline blev stående timevis i den tætteste trængsel. Deres smukke nystrøgne kjoler blev krøllede mellem overfrakkerne og de snavsede bluser. Deres nøgne arme og hals, deres bare hår opvarmedes af de forpestede uddunstninger, der stank af vin og sved. De lo og morede sig uden at føle nogen afsmag. De var rødmossede og følte sig som hjemme. Rundt omkring dem faldt der grove ord, grusomme gemenheder og drukne mandfolks bemærkninger. Det var deres eget sprog, de kendte det alt sammen, de vendte sig blot om og smilede ubekymrede i deres skamløshed, og deres silkehud beholdt sin fine bleghed.

Det eneste, der var dem imod, var at møde deres fædre, især når de havde drukket noget. De så sig for og advarede hinanden.

"Hov, Nana," råbte pludselig Pauline, "der kommer din fader!"

"Nå! Han er ikke så lidt drukken!" sagde Nana opbragt. "Jeg anbefaler mig, at du ved det! Jeg har ikke lyst til at få hjertet rystet ud af livet … Nå, der gik han på hovedet! Å, Gud give, han havde brækket halsen!"

Det hændte også, at Coupeau kom lige imod hende, uden at hun fik tid til at stikke af. Så krøb hun sammen og mumlede:

"Skjul mig, hører I! Han leder efter mig, han har lovet at give mig en ordentlig omgang, hvis han igen traf mig på gaden."

Når så drukkenbolten var gået forbi dem, rejste hun sig, de så alle efter ham og var ved at revne af latter. Han finder hende, han finder hende ikke, det var en formelig legen-blindebuk. En dag gik det dog galt: Boche havde trukket afsted med Pauline ved ørerne, og Coupeau havde drevet Nana hjem med spark i enden.

Dagen hældede, de gjorde endnu et sidste slag rundt omkring og kom så hjem i det skumle tusmørke imellem den udasede menneskesværm. Støvet gjorde luften tyk og kastede et blegt skær over den tunge himmel. Rue de la Goutte-d'Or lignede en ravnekrog i provinserne med sladdersøstrene i portene, hvis stemmer gennemskar den lumre stilhed, der hvilede over dette kvarter, hvor der aldrig kom en vogn. Pigebørnene blev et øjeblik nede i gården, tog igen fat på deres fjerboldspil og forsøgte at give det udsende af, af de ikke havde rørt sig af pletten. Og så gik de op til sig selv, mens de fandt på en historie, som de ofte ikke fik afleveret, da de fandt deres

forældre alt for optaget af at lange hinanden ørefigner i anledning af suppen, der enten var dårligt saltet eller ikke tilstrækkelig kogt.

Nu var Nana blevet antaget og tjente fyrretyve sous hos Titrevilles, den forretning i Rue du Caire hvor hun havde været i lære. Coupeaus ville ikke have, at hun tog plads et andet sted, da de ønskede, at hun skulle blive ved at være under opsigt af madam Lerat, som i de sidste ti år havde været den øverste på arbejdsstuen dér. Om morgenen, mens moderen lå og så, hvad klokken var på vækkeuret, gik pigebarnet ganske alene afsted, meget net at se til, skønt hendes gamle sorte kjole, der var alt for snæver og alt for kort, kneb hende over skuldrene; og madam Lerat skulle passe på, hvad tid hun kom og bagefter sige det til Gervaise. Hun havde tyve minutter til at gå fra Rue de la Goutte-d'Or til Rue du Caire, og det var tilstrækkeligt, for disse unge tøse er lige så lette til bens som hjorte. Undertiden kom hun lige på slaget, men så rød i hovedet og så forpustet, at hun sikkert var jaget derhen fra barrieren på ti minutter efter at have drevet under vejs. Som oftest kom hun syv-otte minutter for sent, og så gik hun lige til om aftenen og kælede for sin tante med bedende øjne for at røre hende og få hende til at lade være at sladre. Madam Lerat, der forstod ungdommen, løj overfor Coupeaus, men opvartede Nana med endeløse formaninger, hun talte om sit ansvar og om de farer, der kunne møde en ung pige på Paris' gader. Å, de kunne ved Gud ikke engang lade hende gå i fred! Hun slugte sin broderdatter med sine øjne, der bestandig glimtede med underfundige hentydninger, og blev ganske hed i hovedet ved tanken om, at hun skulle vogte og skærme dette stakkels lille pus' uskyldighed.

"Ser du," gentog hun bestandig for Nana, "du må sige mig alt. Jeg er alt for god imod dig, så hvis der hændte dig en ulykke, ville jeg styrte mig på hovedet i Seinen. Du forstår jo nok, lille pus, at hvis det skulle hænde, at der var mandfolk, der talte til dig, må du fortælle mig alt, uden at glemme det mindste ord … Nå, der er virkelig ingen, der har talt til dig, det tør du sværge på?"

Nana lo så med en latter, der kneb hendes mund så grinagtigt sammen. Nej, nej, mandfolkene talte ikke til hende; hun gik for hurtigt. Og så for resten, hvad skulle de også sige til hende? Hun havde jo intet at bestille med dem! Og hun forklarede med den uskyldigste mine af verden, hvorfor hun var kommet for sent: hun havde stået stille i nogen tid for at se på nogle billeder eller også havde hun fulgtes med Pauline, der kunne så mange historier. De kunne jo følge efter hende, hvis de ikke troede hende: hun forlod aldrig fortovet på venstre side af gaden, og hun skød en god fart, gik alle de andre piger forbi som om hun var en vogn. En dag havde madam Lerat virkelig overrasket hende i Rue du Petit-Carreau, hvor hun stod sammen med tre andre blomsterarbejdersker og gloede op i vejret og grinede ad en mand, der stod oppe i et vindue og barberede sig; men barnet var blevet gal i hovedet og havde svoret på, at hun stod på nippet til at gå ind til bageren på hjørnet for at købe et brød til en sou.

"Å, jeg våger over hende, I behøver ikke at være bange," sagde madam Lerat til Coupeaus. "Jeg svarer jer for hende, som for mig selv. Hvis der var et svinebæst, der ville kun knibe hende, skulle jeg nok lyse ham hjem."

Arbejdsstuen hos Titreville var et stort værelse i mezzaninen, et langt bord på bukke optog hele midten. Langs med de fire nøgne vægge, hvor flænger i det skidengrå papir lod pudset stikke frem, fandtes der hylder, som var fyldt op med gammelt pap, pakker, forkastede modeller lå her glemt under et tykt lag støv. Gassen havde sværtet loftet som var en sodet kost gået hen over det. De to vinduer var så brede, at arbejderne uden at rejse sig fra bordet kunne se folk gå forbi på fortovet overfor.

Madam Lerat var den første, der mødte om morgenen for at give de andre et eksempel til efterfølgelse. Så i løbet af det efterfølgende kvarter gik døren uafbrudt, og alle de små pigebørn, der lavede blomster, mødte op, varme og forpjuskede. En julimorgen kom Nana allersidst. Det var for resten næsten blevet hendes vane.

"Å ja," sagde hun, "det ville ikke være så skeløjet, om man havde køretøj!"

Og uden en gang at lægge sin hat, et sort uhyre, som hun kaldte sin møgbør, og som hun var træt af at sy om, gik hun hen til vinduet, lænede sig ud af det til højre og til venstre for at se ned ad gaden.

"Hvad er det, du ser efter?" spurgte madam Lerat hende mistroisk. "Har din fader fulgt dig herhen?"

"Nej, det har han sandelig ikke!" svarede Nana ganske roligt. "jeg ser ikke efter noget … Jeg syntes, det er så græsselig varmt. Man kunne virkelig blive dårlig af at skynde sig således."

Morgenen var kvælende varm. Arbejderskerne havde rullet persiennerne ned, gennem hvilke de kiggede ud på folkemængden på gaden; endelig satte de sig ned til deres arbejde på begge sider af bordet, for hvis øverste ende madam

Lerat sad ganske alene. De var otte i tallet, hver af dem havde foran sig en krukke med klister, en tang, nogle andre redskaber og en nålepude. På bordet lå et virvar af jerntråd, vindsler, vat, grønt papir og kastanjebrunt papir, blade og kronblade udskåret i silke, atlask og fløjl. Midt på bordet i halsen på en stor karaffel havde en af arbejderskerne anbragt en lille buket blomster til to sous, som fra den foregående dag havde siddet og visnet i hendes liv.

"Å, har I hørt det?" sagde Leonie, en køn brunette, idet hun bøjede sig frem over sin nålepude, hvor hun pressede nogle rosenblade. "Ikke! Den stakkels Caroline er aldeles ulykkelig med denne fyr, der kom og hentede hende om aftenen."

Nana, der var i færd med at klippe nogle tynde strimler grønt papir, udbrød:

"Det var som pokker! Et mandfolk, der altid rendte i enden på hende!"

Alle arbejderskerne lo nok så lumskeligt; og madam Lerat måtte påtage sig en streng mine: hun rynkede på næsen og mumlede:

"Du er en net en, min pige, og det er et nydeligt sprog, du fører! Jeg skal fortælle det til din fader, så skal vi se, om han synes om det!"

Nana pustede kinderne ud, som om hun holdt et voldsomt latterudbrud tilbage. Nå ja, hendes fader! Han sagde ganske andre ting. Men pludselig hviskede Leonie meget sagte og meget hurtigt:

"Tag jer i agt! Der er fruen!"

Det var virkelig madam Titreville, et højt, magert kvindfolk: hun plejede at opholde sig neden under i butikken.

Arbejderskerne var meget bange for hende, fordi hun aldrig spøgte. Hun gik langsomt rundt om bordet, ned over hvilket nu alle tavse og flittige havde bøjet deres nakker. Hun skældte en af arbejderskerne ud for en klods og befalede hende at begynde forfra på en marguerit. Så gik hun igen med samme stive mine, som da hun kom.

"Hej, hop!" tog Nana atter fat midt i den almindelige rømning.

"Mine damer! Men mine damer dog!" sagde madam Lerat, der gerne ville påtage sig en streng mine. "De tvinger mig til forholdsregler ..."

Men de hørte slet ikke på hende, de var slet ikke bange for hende. Hun optrådte alt for overbærende, hun fandt nemlig behag i at omgås disse unge børn, hvis øjne lyste af lystighed, hun tog dem til side og udfrittede dem angående deres kærester, hun lagde også kort op for dem, når der var et hjørne af bordet frit. Hendes grove hud, hendes gendarmkrop bævede af sladdersøstrenes forhippede glæde, så snart talen drejede ind på det emne. Men hun følte sig såret ved sjofle ord, når man ikke brugte den slags ord, kunne man sige alt.

Sandelig! På arbejdsstuen fik Nana sin opdragelse nydeligt fuldendt. Nå, hun havde gode anlæg, det var vist og sandt. Men det slog hovedet på sømmet, at hun her omgikkedes en flok pigebørn, der allerede var ødelagte af fattigdom og lastefuldhed. De sad dér lige op ad hinanden, så fordærvelsen bredte sig fra den ene til den anden, netop på samme måde som i en kurv æbler, hvor der er nogle rådne. Uden tvivl holdt man på anstanden, når alle var til stede, man undgik at vise alt for tydeligt karakterens råhed, at bruge alt for grimme udtryk,

kort sag, man gav den fine dame. Men når de to og to sammen hviskede rundt i krogene, sparede de ikke på sjofelhederne. De kunne ikke snakke to sammen, uden at de straks var ved at revne af latter over alle de svinerier, de diskede op med. Når de så fulgte hinanden hjem om aftenen, gik det løs med fortrolige meddelelser, der kunne få hårene til at rejse sig på hovedet, og de to tøse blev ved at vende op og ned på fortovene, hvor de yderligere pirredes ved de albuestød, de modtog midt i trængslen.

Der var på arbejdsstuen en luft, som ikke var sund for unge piger, der som Nana endnu var uskyldig, der var en stank af danseboder og lidet opbyggelige nætter, som disse arbejdersker, der var lette på tråden, bragte med sig i deres chignoner, i deres skørter, der var så forkrøllede, som havde de ligget i sengen med dem. Ugideligheden morgenen efter en svir, de betændte øjne, hvis sorte rande madam Lerat så anstændigt kaldte "elskovens blå øjne", vrikningen med hofterne og de hæse stemmer pustede en fordærvelse ud over arbejdsbordet med de kunstfærdige blomsters strålende skrøbelighed. Nana sugede denne duft i sig, badede sig i den, når hun sad ved siden af en pige, der allerede havde slået nogle slag. Længe holdt hun sig til den lange Lisa, som de sagde, var frugtsommelig, og hun slugte hende med strålende blikke, som om hun ventede at se hende svulme op og så pludselig revne. Det syntes meget vanskeligt at lære hende noget nyt. Den tøs kendte jo alt, havde lært alt på brostenene i Rue de la Goutte-d'Or. Men her på arbejdsstuen så hun, hvorledes man bar sig ad, og hun fik lidt efter lidt lyst og mod til også selv at prøve.

"Vi kvæles," mumlede hun, mens hun gik hen til et vindue som for at trække persiennen længere ned.

Hun lænede sig ud og kiggede på ny til højre og til venstre. I samme øjeblik skreg Leonie, der havde opdaget, at der på fortovet overfor stod en herre:

"Hvad mon han gør dér, den gamle stabejs? Han har stået dér et kvarter og gloet herop."

"Sikke en gammel hankat!" sagde madam Lerat. "Nana, vil du være så god at komme herhen og sætte dig ned! Jeg har jo forbudt dig at blive stående ved vinduet."

Nana tog igen fat på at rulle violstilke, og hele arbejdsstuen talte ivrigt om den gamle herre. Det var en meget velklædt herre, omtrent et halvt hundrede år, hans ansigt var meget blegt, meget alvorligt og meget værdigt, med en krans af gråt, omhyggeligt klippet skæg. I en time blev han stående uden for en medicinalhandel med øjnene fæstede på arbejdsstuens persienner. Arbejderskerne udstødte små latterudbrud, der blev borte i larmen fra gaden, og de bøjede sig, meget optaget, ned over deres arbejde, men sendte jævnligt øjekast ud på gaden for ikke at tabe herren af syne.

"Se, se!" bemærkede Leonie, "han har lorgnet. Å, det er en fin herre … Han venter ganske sikkert på Augustine."

Men Augustine, en høj, grim blondine, svarede bidsk, at hun holdt ikke af gamle herrer. Og madam Lerat rystede på hovedet og mumlede med sit sammenknebne smil, der rummede så megen underfundighed:

"De har uret, kære; de gamle er de ømmeste."

I dette øjeblik hviskede Leonies naboerske, en lille, tyk pige, en sætning i øret på hende, og Leonie kastede sig pludselig

tilbage i sin stol, overfaldet af et vanvittigt latteranfald, hun vred sig af latter, så over på herren og lo meget stærkt. Hun stammede:

"Det er rigtigt! Å, det er rigtigt! Denne Sophie er et godt svin!"

"Hvad sagde hun? Hvad sagde hun?" spurgte de hele arbejdsstuen rundt og brændte af nysgerrighed.

Leonie tørrede tårerne af sine øjne uden at svare. Da hun var blevet en smule roligere, gav hun sig igen til at presse blade og sagde:

"Det kan ikke gentages!"

De trængte ind på hende, men hun rystede på hovedet, mens hun atter klukkede af latter. Så bad Augustine, hendes naboerske til venstre, hende om at hviske det ganske sagte til hende. Og Leonie gav endelig efter og ville nok sige hende det med læben lige til hendes øre. Augustine lænede sig bagover, og nu måtte også hun vride sig af latter. Så lod hun bemærkningen gå videre, og således løb den fra øre til øre bordet rundt under halvkvalte udbrud og latter. Da så alle havde hørt Sophies sjofelhed, så de på hinanden og brast alle i latter, dog en smule røde i hovederne og forvirrede. Kun madam Lerat havde ikke fået noget at vide, og hun var meget opbragt.

"Den er meget udannet, den måde, De opfører Dem på, mine damer," sagde hun. "Man hvisker aldrig, når der er folk til stede … Det var en eller anden uanstændighed, ikke sandt? Ja, det er nydeligt!"

Til trods for hendes rasende lyst til at få Sophies sjofelhed at høre, havde hun dog ikke mod til at bede dem gentage den. Men mens hun en stund sad med bøjet hoved og så vigtig ud,

frydede hun sig ved arbejderskernes samtale. Ikke en af dem kunne sige et ord, selv det mest uskyldige ord for eksempel angående deres arbejde, uden at de andre lige straks lagde en sjofel mening i det; de fordrejede ordet, gav det en svinsk betydning, fandt på de mest usædvanlige hentydninger i de simpleste ord, som for eksempel: "Min niptang er revnet" eller "Hvem har rodet i min krukke?" og de ledte det alt sammen hen til herren, der måtte vente så længe på fortovet overfor, det var ham, der var målet for alle deres hentydninger. Å, det måtte have ringet for hans øren! Til sidst fremkom de med meget dumme ytringer, bare for at være ondskabsfulde.

Men det forhindrede dem ikke fra at finde denne spøg meget morsom; ophidsede og med skinnende øjne gik de videre og videre.

Madam Lerat havde ingen grund til at blive vred. Der blev ikke sagt et råt ord. Hun selv fik dem til at vride sig af latter, da hun sagde:

"Jomfru Lisa, min ild er gået ud, ræk mig Deres!"

"Å, madam Lerats ild er gået ud!" hvinede de alle sammen.

Hun ville give sig til at forklare.

"Når De bliver lige så gamle som jeg, mine damer …"

Men de hørte ikke på hende, talte om at kalde på herren, for at han kunne tænde madam Lerats ild igen. Nana tog del i dette grineri, så det kunne forslå noget. Ikke et eneste dobbelttydigt ord undgik hende. Hun selv stak nogle stramme ud. Hun sad med hagen i hånden, brystede sig og var ved at revne af glæde. Hun befandt sig på lastens område som en fisk i vandet. Hun rullede sine violstilke meget smukt, alt mens hun sad og vred sig af grin. Å, det gik i en fart, tog ikke længere tid end at rulle

en cigaret. Næppe havde hun gjort bevægelsen for at klippe en smal strimmel af det grønne papir, før det snoede sig og tildækkede ståltråden; så en dråbe gummi for oven og det hele var færdigt, det var en frisk og nydelig grøn stilk lige til at sætte på hovedet af fine damer. Det var pokkers så fingernem Nana var, hendes tynde tøsefingre var så smidige og bløde, at de syntes at være uden ben. Hun havde ikke kunnet lære andet af sin bestilling; de lod hende rulle alle de stilke, der udgik fra arbejdsstuen, så godt gjorde hun det.

Imidlertid var herren på fortovet overfor gået bort. Arbejdsstuen faldt til ro og arbejdede i den stærke hede. Da klokken slog tolv, frokosttiden, rejste de sig alle. Nana, der havde skyndt sig hen til vinduet, råbte til dem, at hun skulle gerne stikke ned, hvis de havde nogle ærinder. Og Leonie had hende købe for to sous rejer, Augustine et kræmmerhus ristede kartofler, Lisa et bundt ræddiker, Sophie en pølse. Lige da hun skulle rende ned, indhentede madam Lerat, der havde fundet hendes kærlighed til vinduet i dag mistænkelig, hende med sine lange ben og sagde:

"Vent lidt, jeg går med dig, der er også noget, jeg vil have."

Og dér henne i alléen opdagede hun herren, som stod så stiv som et vokslys og sendte Nana forlibte øjne! Denne blev ildrød i hovedet. Hendes tante tog et tag i hende og vandrede afsted sammen med hende, mens fyren drev bagefter. Å hå, den hankat, var han mon dér for Nanas skyld! Nå, det var rigtignok nydeligt, femten og et halvt år, og allerede rendte mandfolkene efter hende! Og madam Lerat gav sig til at udspørge hende indtrængende. Å, herre gud, Nana kendte slet ikke noget til ham, han havde bare i de sidste fem dage fulgt efter hende, hun

kunne ikke stikke næsen uden for døren uden at falde over hans ben; hun troede, han var ved handelen, ja, fabrikant af benknapper. Manden var meget optaget; hun vendte sig om og skævede hen på herren.

"Man kan let se, at han har formue," mumlede hun. "Hør, min lille kylling, du må sige mig alt. Nu har du jo intet at være bange for."

Mens de snakkede sammen, løb de fra butik til butik, de var hos spækhøkeren, hos frugthandleren, inde at købe de ristede kartofler; de havde hænderne fulde af pakker i fedtet papir. De vedblev at være elskværdige, vuggede i hofterne og sendte små latterudbrud og lysende øjekast bagud. Selv madam Lerat stillede sig an, gav den unge pige for knapfabrikanten, der stadig fulgte efter dem.

"Han er meget fin," erklærede de, da de atter drejede ind i alléen. "Hvis han bare havde reelle hensigter ..."

Da de så gik op ad trappen, syntes det, som kom madam Lerat pludselig til at huske på noget.

"Å, det er sandt, sig mig en gang, hvad var det jomfruerne før sad og hviskede til hinanden; du husker nok den sjofelhed af Sophie?"

Nana lod sig ikke nøde. Kun tog hun madam Lerat om halsen, tvang hende til at gå to trin ned, fordi det sandelig ikke kunne gentages højt selv på en trappegang. Og så hviskede hun ordet ind i øret på madam Lerat. Det var så groft, at tanten indskrænkede sig til at ryste på hovedet, mens hun samtidig lavede store øjne og skar grimasser med munden. Nå, nu havde hun hørt det, og så pinte det ikke mere hendes nysgerrighed.

Arbejderskerne havde deres frokost på skødet for ikke at snavse arbejdsbordet til. De skyndte sig at sluge maden, da det kedede dem at spise, og de foretrak at anvende fritiden til at se på folk, der gik forbi, eller hviske med hinanden i krogene. I dag forsøgte de at få at vide, hvor herren fra om formiddagen havde skjult sig, men han var bestemt forsvundet. Madam Lerat og Nana sendte hinanden øjekast, de skulle nok holde ren mund. Og klokken var allerede ti minutter over et, og arbejderskerne syntes ikke forhippede på at tage fat på arbejdet igen, da Leonie med den læbelyd "Prrrut!", som malersvendene bruger til at kalde på hinanden, meldte fruens ankomst. Og lige i samme øjeblik sad de alle på deres stole med næsen ned i arbejdet. Fru Titreville kom ind og gjorde sin runde med sin strenge mine.

Fra den dag af nød madam Lerat af hjertens lyst sin broderdatters første kærlighedseventyr. Hun tabte hende ikke mere af syne, fulgte hende morgen og aften under påskud af det ansvar, hun havde påtaget sig. Det kedede nok Nana en smule, men det smigrede hende alligevel at blive passet på, som var hun en skat. Og de samtaler, hun og tanten førte på gaderne med knapfabrikanten i hælene på sig, hidsede hende og gav hende snarest lyst til at vove springet. Å, hendes tante forstod den følelse, og knapfabrikanten, denne herre, der allerede var til års og som opførte sig så anstændigt, rørte hende endog, for, når alt kom til alt, havde følelsen altid dybere rødder hos modne mænd. Hun vogtede alligevel på hvert af Nanas skridt, kun over hendes lig gik vejen til barnet. En aften gik hun lige hen til herren og slyngede ham ind i ansigtet, at han ikke bar sig rigtigt ad! Han hilste høfligt uden at svare, som en gammel

udhaler, der er vant til forældrenes overhalinger. Hun kunne sandelig ikke blive vred, han opførte sig alt for velopdragent. Og hun gav Nana praktiske råd med hensyn til kærlighed, hentydede til mandfolkenes svinerier, og fortalte alle hånde historier om pigebørn, der rigtignok havde fortrudt, at de ikke havde taget sig i agt, og Nana fik et smægtende udtryk, mens hendes øjne skinnede af skamløshed midt i hendes blege ansigt.

Men en skønne dag havde knapfabrikanten dristet sig til henne i Rue du Faubourg Poissonnière at stikke sit hoved ind imellem Nana og tanten og nævnet noget, der ikke var til at sige. Og madam Lerat blev forskrækket og fortalte sin broder hele historien. Så kom der en anden gang i støvlerne. Der blev et ordentlig halløj hos Coupeaus. Først gav Coupeau Nana en dragt prygl. Hvad var det, han hørte? Nå, så hun lagde sig efter ældre herrer! Å, han skulle bare overraske hende på fersk gerning, så kunne hun være vis på, at han skulle dreje halsen om på hende og det meget hurtigt! Havde man nogensinde hørt noget lignende? Sådan en snottet tøs ville bringe vanære over sin familie! Og han ruskede i hende og sagde, at han ville fanden tage ham råde hende til at opføre sig ordentligt, for nu skulle han for fremtiden passe på hende.

Når hun herefter kom hjem, mønstrede han hende, stirrede hende lige ind i ansigtet for at gætte sig til, om hun bragte et kys på øjelåget med sig hjem, et af disse små kys, som kan afleveres dér uden nogen støj. Han snusede til hende, vendte og drejede hende. En aften, da han havde opdaget en sort plet på halsen af hende, vankede der en omgang igen. Tøsen dristede sig til at sige, at det ikke var en sugeplet, det var kun en blå plet

efter et puf, Leonie havde givet hende, da de spøgte sammen. Han skulle s'gu give hende blå pletter, han skulle nok forhindre hende fra at skeje ud, selv om han skulle slå arme og ben i stykker på hende. Til andre tider, når han var i godt lune, gjorde han nar ad hende, drillede hende. Jo, hun var rigtignok et lækkert stykke kvindfolk for et mandfolk, hun var så flad som en rødspætte, og på skuldrene havde hun et par saltkar så store, at man kunne lægge en knyttet næve i dem! Nana, der fik prygl for grimme ting, hun ikke havde begået, og blev trukket dybere ned ved sin faders væmmelige beskyldninger, viste den hyklede og indædt rasende underkastelse som et dyr, der ikke kan slippe ud.

"Lad hende dog være i fred!" gentog Gervaise, der forstod sig bedre på pigebarnet, gang efter gang. "Det ender bare med, at du giver hende lyst til det, når du tvinger hende til at tale om det."

Ja, det var vist og sandt: lysten fik hun. Det vil sige, det kildede hende over hele kroppen af lyst til at stikke af og sole sig i det, således som hendes fader sagde. Han lod hende alt for meget leve i denne tankegang, så selv en anstændig pige ville have fænget. På den måde, han gik og skrålede op på, lærte han hende endog ting, som hun ikke havde kendt, hvilket var temmelig forbavsende. Lidt efter lidt optog hun så alle mulige slette manerer. En morgen så han hende stå og rode i et papir og smøre sig noget i ansigtet; det var rispudder, som hun på grund af sin fordærvede smag strøg oven på sin fine atlaskes hud. Han kørte hende så rundt i ansigtet med papiret som om han ville flå huden af hende, og skældte hende ud for en møllertøs. En anden gang kom hun hjem med nye røde bånd til

at pynte sin gamle sorte hat op med. Og han spurgte hende rasende, hvor hun havde fået dem fra? Dem havde hun vel tjent ved at vise sig villig mod mandfolk! Eller havde hun neglet dem i en eller anden forretning? Hun måtte være enten trækker eller tyvetøs, eller måske allerede begge dele. Flere gange så han således i hænderne på hende forskellige luksussager, en ring med en onyxsten, et par ærmer med en lille knipling, et af disse dobbelte hjerter, som pigebørnene har hængende på brystet. Coupeau ville træde det alt sammen sønder, men hun værgede sine sager med raseri: det var hendes, og hun havde fået det af nogle damer eller hun havde byttet sig det til på arbejdsstuen. Hjertet havde hun såmænd fundet i Rue d'Aboukir. Da hendes fader masede det under sin støvlehæl, blev hun stående ret op og ned, ligbleg og med fortrukket ansigt, mens et indre oprør drev hende til at kaste sig over ham for at rive et eller andet fra ham. I to år havde dette hjerte været hendes længslers mål og nu havde han maset det! Nej, det var for galt, det skulle have en ende!

Det var imidlertid mere af drilagtighed end af anstændighed, at Coupeau sådan hersede med hende tidlig og silde. Han havde ofte uret, og hans uretfærdighed ophidsede hende. Hun begyndte at blive borte fra sit arbejde, og når Coupeau så gav hende en dragt prygl, drillede hun ham og svarede, at hun gik ikke mere til Titrevilles, siden de havde givet hende plads ved siden af Augustine, der ganske sikkert havde ædt sine tæer, sådan stank hun op af halsen. Så fulgte Coupeau hende selv hen i Rue du Caire og bad fruen om at lade hende til straf blive siddende ved siden af Augustine. Hver morgen i løbet af fjorten dage gjorde han sig den ulejlighed at følge Nana fra Barriere

Poissonnière hen til fabrikkens port. Og han blev stående fem minutter på fortovet for at være vis på, at hun var gået ind. Men en morgen, da han sammen med en ven var stoppet op ved en vinstue i Rue Saint-Denis, så han tøsen ti minutter senere stryge hurtigt ned ad gaden. I de sidste fjorten dage havde hun holdt ham for nar, var gået op på anden sal i stedet for at gå ind til Titrevilles, havde sat sig på et trappetrin og ventet på, at han skulle gå. Da Coupeau ville give madam Lerat skylden, skrålede denne drabeligt op om, at hun ikke tog mod nogen irettesættelse; hun havde sagt Nana alt det onde, hun kunne sige om mandfolkene, det var ikke hendes fejl, hvis tøsen vedblev at have smag for de svinebæster; hun vaskede sine hænder og bandede på, at hun ikke mere ville have noget med den sag at bestille, fordi hun vidste nok, hvad hun vidste, ja, der var personer, der vovede at beskylde hende for at gå på sjov sammen med Nana og for at føle en skiden fornøjelse i at se, hvor dybt Nana kunne søle sig. For resten fik Coupeau at vide af fruen, at Nana var blevet forlokket af en af de andre arbejdersker, denne lille kamel til Leonie, der havde opgivet blomsterne for at leve af gadesjov. Uden tvivl havde Nana endnu kun fået smag for slikkeri og driverlivet på gaderne, så hun endnu kunne stå brud med myrtekrans på hovedet. Men pokker heller, det hastede sikkert, hvis de ville overgive hende til en mand uden nogen flænge, renlig og i god stand, kort sagt, fuldstændig således som pigebørn, der agter sig selv.

Hjemme i huset i Rue de la Goutte-d'Or talte de om Nanas gamle herre, som om alle kendte ham. Å, han vedblev at være meget høflig, endog en smule frygtsom, men stædig og udholdende som fanden, han fulgte efter hende i ti skridts

afstand som en lydig skødehund: undertiden gik han endog helt ind i gården. Madam Gaudron havde set ham en aften på afsatsen ved anden sal, hvor han med bøjet hoved, lysten og ynkelig listede langs med rækværket. Og Lorilleux's truede med at flytte, hvis deres las af en niece igen slæbte mandfolk op i hælene på sig, det var væmmeligt, når man ikke mere kunne gå ned uden at se dem stå og snøfte på alle trinnene, mens de ventede; man skulle sandelig tro, at der var en løbsk tævehund i denne side af huset. Boches følte medlidenhed med denne stakkels herres skæbne: at sådan en anstændig herre skulle være besat af sådan en lille rendetøs! Han var jo dog handlende, de havde set hans knapfabrik på Boulevard la Villette, så han kunne godt have skabt lykken for en kvinde, hvis han var faldet over en anstændig pige. Takket være de oplysninger, portnerfolkene gav, tog alle folk dér i nabolaget, selv Lorilleux's, det største hensyn til den gamle herre, når han gik forbi i hælene på Nana, med underlæben hængende i det blege ansigt, hvis krans af gråt skæg altid var omhyggelig plejet.

I den første måned morede Nana sig rigtigt over sin gamle tilbeder. Det var grin at se ham altid kredse omkring hende. Han var en rigtig gavtyv, der i trængslen følte på hendes nederdel bagfra, mens han påtog sig den uskyldigste mine. Og hans ben! De var ikke tykkere end pindebrændet henne hos brændehandleren, et par rene svovlstikker! Han var ganske skaldet, havde fire hår, der var redt glat ned i nakken, så hun altid følte sig fristet til at spørge ham om adressen på den frisør, der lavede hans skilning. Å, sådan en gammel rad, han var kun til at grine af.

Da han så blev ved at forfølge hende, forekom han hende ikke så grinagtig. Hun følte en hemmelig angst for ham, hun kunne godt have skreget, hvis han var kommet hen til hende. Ofte, når hun stod stille udenfor en guldsmedebutik, hørte hun pludselig, at han bag ved hendes ryg mumlede allehånde ting. Og det var sandt, det han sagde; hun ville meget gerne have haft et kors i fløjlsbånd om halsen, eller et par små koralørelokker, så små, at man kunne tro, det var bloddråber. Selv om hun endnu ikke attråede juveler, kunne hun sandelig ikke blive ved at nøjes med de pjalter, hun gik i. Hun var træt af at pynte dem op med affaldet fra arbejdsstuen i Rue du Caire, navnlig var hun oprørt over sin gamle møgbør af en hat. Mens hun traskede om i skidtet, overstænket af vognene, blændet af udstillingsvinduernes glans, havde hun ønsker og længsler, der formelig rev og sled i hendes indvolde, hun ville have gode klæder, spise på restaurationer, gå i teatret, have et værelse for sig selv med smukke møbler. Hun standsede aldeles bleg af begær, hun følte stige op fra Paris' brostene en varme, der gled op ad hendes ben. En vild lyst til at bide i alle de nydelser, som løb hende på ærmet her i den tætte trængsel på fortovene. Og det manglede aldrig, at netop i disse øjeblikke hviskede hendes gamle sine forslag i øret på hende. Å, hvor gerne ville hun ikke have rakt ham hånden, hvis hun ikke havde været angst for ham, et vist indre oprør, der bestyrkede hende i at afslå hans tilbud, og som til trods for al hendes lastefuldhed oprørtes og frastødtes ved det ubekendte hos manden.

Men da vinteren kom, blev livet hos forældrene hende uudholdeligt. Hver aften fik Nana sin dragt prygl. Når faderen var træt af at slå løs på hende, langede moderen hende nogle

lussinger ud for at lære hende at opføre sig ordentligt. Og ofte blev det til slagsmål over hele linjen; når den ene slog løs, forsvarede den anden hende, og det endte gerne med, at de alle tre rullede rundt på gulvet midt imellem ituslåede tallerkner. Hertil kom, at de ikke fik så meget, at de kunne spise sig mætte, og de rystede af kulde. Når Nana så havde købt noget pynt, et bånd, en sløjfe eller et par manchetknapper tog faderen det fra hende og slog penge på det. Hun var kun sikker på at få sin omgang klø, inden hun krøb sammen på sin las lagen, hvor hun lå og rystede under sit lille, sorte skørt, der var det eneste, hun havde til at dække sig med.

Nej, dette forbandede liv kunne hun ikke holde ud at fortsætte, hun ville dog ikke sætte sin fine hud til dér. Faderen havde hun allerede længe ikke taget hensyn til; når en fader drikker sig fuld, således som hendes, er han ikke længere fader, men et beskidt dyr, som man bare ønsker, man var vel af med! Nu sank også moderen i hendes venskab. Hun drak jo også! Hun havde fået smag på at hente sin mand hos far Colombe for at lade sig byde nogle forfriskninger; hun satte sig rigtigt til rette ved bordet uden som første gang at skære ansigter, tømte sit glas i et drag, drev time efter time hen med albuerne på bordet, og gik hjem derfra med øjnene ud af hovedet. Når Nana på sin vej forbi *Faldgruben* så sin moder sidde derinde med næsen ned i glasset, sløv og dvask, midt imellem disse skrålende mandfolk, blev hun grebet af en skummende vrede, fordi ungdommen, der slikker sig om munden efter andre lækre sager, ikke forstår lysten til at drikke. Sådanne aftener havde hun et smukt syn: faderen drukken, moderen drukken og så det satans hul af et hjem, hvor der ikke var on skive brød,

men som stank af brændevin. Kort sagt, en helgeninde ville ikke være blevet der. Det var ganske rimeligt, hvis hun én af dagene stak af; så kunne hendes forældre tage skylden på sig og sige, at de selv havde jaget hende bort.

Da Nana en lørdag kom hjem, fandt hun sin fader og moder i en skrækkelig forfatning. Coupeau lå tværs over sengen og snorkede, Gervaise var dumpet ned på en stol, virrede med hovedet og stirrede med ubestemte og urolige øjne ud i rummet. Hun havde glemt at varme middagsmaden, en levning ragout. Et tællelys, som hun ikke havde pudset, oplyste denne svinestis skammelige elendighed.

"Nå, er det dig, elendige kryb?" lallede Gervaise. "Ja, det kan nok være, din fader vil snakke med dig!"

Nana svarede ikke et ord, blev stående ganske bleg og betragtede den kolde kakkelovn, bordet, hvorpå der ikke engang var en tallerken, det bedrøvelige hummer, hvor dette par drukkenbolte førte så rædselsfuld en tilværelse. Hun tog ikke sin hat af, gjorde en runde i værelset, klemte munden sammen, lukkede døren op igen og gik sin vej.

"Går du igen?" spurgte hendes moder uden at dreje hovedet.

"Ja, jeg har glemt noget. Jeg kommer op igen … God aften!"

Men hun kom ikke igen. Da Coupeaus næste dag var blevet ædru, gav de sig til at slås og bebrejdede hinanden, at Nana var stukket af. Å, hun måtte være langt borte; hvis hun stadig løb, kunne de, som man sagde til børn om spurvene, drysse salt på halen af hende, så ville de sagtens kunne fange hende. Nanas flugt var et hårdt slag for Gervaise, der knækkedes yderligere derved, for hun følte meget godt, til trods for sin sløvhed, at den omstændighed, at datteren havde sagt sig løs fra dem og nu

drev om for vind og vove, stødte hende selv dybere ned, hun var nu alene, behøvede ikke at holde på sin selvagtelse af hensyn til barnet, men kunne lade sig glide så langt ned, som hun kunne komme. Ja vist, denne vanartede kamel af en datter slæbte bort med sig i sine snavsede skørter den sidste levning af hendes hæderlighed. Og hun drak sig fuld i tre dage, rasede, knyttede sine hænder og hendes mund strømmede over af de sjofleste skældsord mod hendes tøjte af en datter. Efter at Coupeau havde dinglet sig en tur ned over de ydre boulevarder og kigget hver eneste trækker, der gik forbi, ind i ansigtet, røg han roligt en pibe på ny, kun når han sad ved bordet, rejste han sig undertiden op, strakte armen op i luften, fægtede med en kniv og skreg op om, at han var vanæret; så satte han sig ned igen og spiste sin suppe færdig.

Den skæbne, der havde ramt Coupeaus, forbavsede ingen dér i huset, da der hver måned fløj nogle pigebørn bort, ligesom nogle kanariefugle, hvis bur man havde ladet stå åbent. Men Lorilleux's triumferede, ja, de havde forudsagt, at barnet ville skeje ud, men det var kun løn som forskyldt. Alle de piger, der lavede kunstige blomster, var lette på tråden. Boches og Poissons grinede ligeledes skadefro, men Lantier forsvarede på en måde Nana. Ja, Gud bevares, udviklede han med sin skinhellige mine, naturligvis krænkede et pigebarn, der stak således af, alle love, men så tilføjede han med et glimt i øjenkrogen, tøsen havde jo fanden tage ham også været alt for smuk til i sin alder at gå til grunde i fattigdom.

"Har De hørt det?" råbte madam Lorilleux en dag nede i Boches lukaf, hvor sladrekompagniet sad og drak en kop kaffe. "Hvad! Det er lige så sandt, som at solen skinner på os, at

Klumpe-Dumpe har solgt sin datter … Ja, hun har solgt hende, jeg har beviser for det! … Den gamle, som man mødte tidlig og silde her på trapperne, kom allerede den gang og betalte afdrag. Det er da tydeligt nok. Og i går er der nogen, der har set dem sammen i Ambigu-teatret, både tøsen og hendes jon … På min ære! De lever sammen, forstår I nok!"

De drak kaffen færdig, mens de drøftede dette frem og tilbage. Når alt kom til alt, var det meget muligt, der skete de ting, der var meget værre. Og rundt om i nabolaget var til sidst selv de fornuftigste folk af den mening, at Gervaise havde solgt sin datter.

Gervaise levede nu i den største fattigdom og brød sig pokker om, hvad folk sagde. De kunne have råbt tyvekvind efter hende på gaden, uden at hun ville have vendt sig om. I den sidste måned havde hun ikke arbejdet hos madam Fauconnier, der havde måttet afskedige hende for at undgå skandale. I løbet af nogle uger havde hun så arbejdet på otte forskellige strygerier; hun var to eller tre dage hvert sted, fik så sin afsked, i den grad svinede hun med arbejdet, behandlede tøjet uden omhu og uordentligt, hun havde helt mistet sin omtanke, ja endog glemt sit håndværk. Til sidst mærkede hun, at hun var til rotterne, opgav strygeriet og vaskede for dagløn i vaskehuset henne i Rue Neuve; at sjappe rundt dér, bakse med snavset, synke ned igen til det groveste og besværligste arbejde, det hjalp yderligere til, det skubbede hende et skridt længere ned ad undergangens skråplan. Arbejdet på vaskehuset forskønnede hende sandelig ikke. Hun lignede formelig en drivvåd hund, når hun kom ud derfra, gennemblødt og blå over hele kroppen. Hun blev alligevel stadig tykkere, til trods for, at hun hyppigt måtte gå

sulten til sengs, og hendes ben gjorde så ondt, at hun ikke kunne gå ved siden af nogen uden at puffe vedkommende omkuld, så stærkt haltede hun.

Når man afstumpes i den grad, går naturligvis kvindens hele stolthed fløjten. Gervaise havde opgivet sin tidligere fordringsfuldhed, sin lyst til at behage mandfolkene, sin trang til renlighed, hensynsfuldhed og opmærksomhed. Man kunne sparke hende overalt, forpå og bagpå, hun mærkede det slet ikke, hun var blevet alt for slap og alt for sløv. Lantier havde også fuldstændig forladt hende; han kneb hende ikke engang mere i livet for formens skyld; og det syntes, som om hun ikke lagde mærke til, at dette langvarige forhold var forbi, det var lidt efter lidt opløst i gensidig træthed. Det var for hende et hoveriarbejde mindre. Endog forholdet mellem Lantier og Virginie tog hun med fuldkommen ro, med så stor en ligegyldighed betragtede hun nu alle den slags dumheder, der tidligere havde bragt hende til toppunktet af raseri. Hun ville såmænd gerne have holdt lyset for dem, hvis de havde ønsket det. Nu var der ingen, der ikke vidste, at Lantier og Virginie stod i forhold til hinanden. Det var meget bekvemt for dem, at denne hanrej til Poisson hver anden nat havde nattevagt, så han måtte gå og ryste af kulde på de øde fortove, mens hans kone og husvennen holdt varmen sammen inden døre. Å, de havde ingen hast, de hørte ham trave i sine store støvler langsomt ude på den mørke og tomme gade forbi butikken, uden at de af den grund stak næsen ovenfor dynen. Skulle en politibetjent ikke blive på sin post, hvad? Og de blev roligt ved lige til daggry at gøre indgreb i hans ejendomsret, mens han med alvor vågede over andres ejendomsret. Folk i nabolaget morede sig kosteligt

over denne dejlige farce. De fandt ordenshåndhæverens hanrejskab grinagtigt. For resten havde Lantier jo erobret dette sted. Butikken og dens madam fulgtes ad. Han havde sat en strygerske til livs, nu gnaskede han på en urtekræmmermadam; og hvis der skulle nedsætte sig efter hinanden hosekræmmersker, papirhandlersker og modehandlerinder, havde han tilstrækkeligt rummelige tyggeredskaber til at sluge dem.

Aldrig havde man set et mandfolk vælte sig sådan som var han i sukker. Lantier havde spillet sine kort ud så nydeligt, da han rådede Virginie til en delikatessehandel. Han var alt for meget provençaler til ikke at være en slikmund: han kunne såmænd godt have levet af pastiller, brystsukker, sukkermandler og chokolade. Især efter sukkermandler, som han kaldte "sukrede mandler", løb hans tænder i vand, i den grad kildede de hans gane. I det sidste år havde han levet kun af godter. Han åbnede skufferne og stoppede i sig af alle livsens kræfter, når Virginie havde bedt ham passe butikken. Ofte, når han talte sammen med en fem eller seks personer, tog han låget af en af glaskrukkerne på disken, stak hånden ned og begyndte at stoppe i sig; glaskrukken blev stående åben til den var tømt. Det var der ingen, der gjorde ophævelse over, det var en mani, sagde han selv. Så havde han også opdaget en vedvarende forkølelse, en irritation i struben, som han talte om at lindre. Han arbejdede stadig ikke, men havde nogle mere eller mindre indbringende forretninger i udsigt, i øjeblikket syslede han med en ypperlig opfindelse: hatteparaplyen, en hat, der straks ved de første regndråber forvandledes til en paraply; han lovede Poisson halvdelen af fortjenesten og lånte derpå tyve-francs-

stykker af ham til at anstille forsøg. Under forberedelserne til disse smeltede butikken på tungen af ham, alle varerne gled ned, endog chokoladecigarer og røde karamelfløjter. Når han var ved at revne af sukkersager, og grebet af ømhed tog sig et sidste mundgodt hos madammen i en krog, fandt denne ham helt tilsukret, hans læber smagte som pralinéer. Det var en dejlig mund at kysse! Han var virkelig det bare honning. Boches sagde, at det ville være tilstrækkeligt til at gøre en hel kop kaffe til sirup, hvis han stak en af sine fingre ned i den.

Lantier, der var blid af denne bestandige spisen dessert, viste sig faderlig overfor Gervaise. Han gav hende gode råd, skændte på hende, fordi hun ikke mere holdt af arbejdet. Hvad fanden! Et kvindfolk i hendes alder burde vide at finde sig i skæbnen! Og han bebrejdede hende, at hun altid havde været lækkersulten. Men, da det jo er ens pligt at række folk en hånd, selv om de slet ikke har fortjent det, søgte han at finde nogle mindre arbejder til hende. Således havde han fået Virginie overtalt til at tage Gervaise en gang om ugen til at vaske butikken og værelserne; sæbevand forstod hun da at bruge, og så tjente hun tredive sous. Gervaise kom lørdag morgen med en spand og en børste uden tilsyneladende at føle mindste smerte ved således at forrette en skiden og ydmygende bestilling i den lejlighed, hvor hun havde tronet som en smuk og lyshåret værtinde. Det var en sidste ydmygelse, enden på hendes stolthed!

En lørdag asede hun i det af alle kræfter. Det havde regnet i tre dage, kunderne syntes med deres fødder at have slæbt hele omegnens snavs ind i butikken. Virginie sad bag disken og gav den fine dame, hun var smukt friseret og havde en lille krave og

manchetter med kniplinger på. Ved siden af hende på den smalle bænk, der var betrukket med rødt plys, sad Lantier og gjorde sig vigtig med en mine, som var han hjemme her, som var han den egentlige herre over hele butikken; og han stak skødesløst hånden ned i et glas med pebermyntekager for som sædvanlig at gnaske godter.

"Hør en gang, madam Coupeau," råbte Virginie, der med sammenknebne læber fulgte hendes arbejde, "De har jo ladet skidtet ligge dér henne i den krog, skrub mig det dog lidt bedre af!"

Gervaise adlød. Hun gik igen hen i krogen og begyndte at vaske den på ny. Hun lagde sig på knæ på gulvet midt i det snavsede vand, bøjede sig sammen med skuldrene stikkende frem og armene violette og stive. Hendes gamle gennemblødte sjal klistrede om hofterne på hende. Hun gjorde, som hun lå dér på gulvet, ikke noget renligt indtryk, hun var uredt og gennem hullerne på hendes nattrøje kunne man se hendes opdunstede krop, hvis laskede kød bævrede derinde og hoppede, når hun anstrengte sig; og hun svedte således, at store dråber rendte ned over hendes våde ansigt.

"Jo mere sved, der falder på gulvet, desto bedre kommer det til at skinne," sagde Lantier, der havde munden fuld af mad, med en vigtighed, som var det et ordsprog.

Virginie, der sad tilbagelænet med halvlukkede øjne og en mine som en prinsesse, fulgte stadig afvaskningen og gav af og til sine ordrer.

"Lidt mere til højre. Nå og så panelet, vask det godt. … De husker nok, jeg var ikke rigtig tilfreds sidste lørdag. Pletterne var blevet siddende."

Og både Lantier og Virginie brystede sig endnu mere som sad de på en trone, mens Gervaise krøb for fødderne af dem i det sorte snavs. Virginie så ud til at fryde sig, for hendes katteøjne fik hvert øjeblik deres gullige glans, og hun så på Lantier med et lille smil. Endelig fik hun da hævn for den endefuld i vaskehuset, som hun stadig havde haft i sine tanker!

Når Gervaise standsede i skrubningen, hørte man fra stuen bagved en dæmpet saven. Gennem den åbne dør kunne man; det blege dagslys, som faldt ind fra gården, se profilen af Poisson, der havde fri den dag og benyttede sin fritid til at hengive sig til sin yndlingsbeskæftigelse, at lave små æsker, han sad foran et bord og snittede med en uhyre nøjagtighed arabesker ud i noget cigarkassetræ.

"Hør en gang, Badinguet!" råbte Lantier, der igen var begyndt i venskabelighed at give ham dette tilnavn, "jeg lægger beslag på den æske til en foræring til en ung dame."

Virginie kneb ham i siden, men Lantier, der vedblev at smile nok så snedigt, gengældte ondt med godt og lod sin hånd under bordet lege mus på hendes knæ; og han trak sin hånd til sig på en meget naturlig måde, når ægtemanden hævede hovedet og viste sit røde fipskæg og sine røde knebelsbarter, der ragede frem på hans jordslåede ansigt.

"Jeg har netop," sagde politibetjenten, "bestemt denne til Dem, Auguste. Det skulle være en erindring om vort venskab."

"Å pokker heller, så beholder jeg naturligvis den lille æske!" svarede Lantier leende. "Ved De hvad, jeg tror, jeg vil bære den i et rødt bånd om halsen."

Så tilføjede han pludselig som om dette indfald vakte et andet:

"Det er skam sandt! Jeg mødte Nana i går aftes!"

Dette gjorde så stærkt indtryk på Gervaise, at hun pludselig satte sig lige ned i det snavsede vand, som hele butikken svømmede over med. Hun blev siddende dér, svedende og forpustet med børsten i sin hånd.

"Å!" mumlede hun ganske simpelt.

"Ja, da jeg gik igennem Rue des Martyrs, så jeg foran mig et lille pigebarn, der gik og vrikkede ved armen af en ældre herre, og så sagde jeg til mig selv: 'Den dér vrikkegump kender jeg!' Så gik jeg til og befandt mig snart ansigt til ansigt med min rare Nana … Nå, hun er ikke til at beklage, hun har det rigtig udmærket, hun var i en nydelig ulden kjole, havde et guldkors om halsen og så satans opsat ud!"

"Å!" gentog Gervaise i en endnu dybere tone.

Lantier, der var færdig med pebermyntekagerne, tog et brystsukker i en anden glasskål.

"Hun er gennemfordærvet, den tøs!" fortsatte han. "Tænk Dem bare, hun gjorde med en forbavsende dristighed tegn til mig, at jeg skulle følge efter. Så satte hun sin gamle af et eller andet sted, på en café … Å, det er forbavsende, han mukker skam ikke, den gamle … Og hun kom tilbage til mig, og vi gik ind i en port. Hun er en ren slange, den lille! Fiks at se, og hun ved at føre sig, og så stryger hun sig opad én som en hundehvalp! Ja, hun kyssede mig og ville høre noget om alle … Nå, jeg var meget glad ved at møde hende …"

"Å!" sagde Gervaise for tredje gang.

Hun krøb sammen og ventede stadig. Havde hendes datter virkelig ikke haft et eneste ord til hende? I den stilhed, der nu

indtrådte, hørte man igen Poissons sav. Lantier, der var i godt humør, suttede ivrigt på sit brystsukker.

"Nå, hvis det var mig, der så hende komme, ville jeg gå over på den anden side af gaden," erklærede Virginie, der lige havde knebet Lantier igen på en temmelig voldsom måde. "Ja, jeg ville rødme lige op til hårrødderne ved at få en hilsen på offentlig gade af en af den slags piger … Det er ikke, fordi De er her, madam Coupeau, at jeg siger det, men Deres datter er rigtignok et slemt kadaver. Poisson samler hver dag nogle op på gaden, der er mere værd."

Gervaise sagde ikke noget, rørte sig ikke af pletten, hendes øjne stirrede ud i det tomme rum. Til sidst rystede hun langsomt på hovedet, ligesom hun svarede på de spørgsmål, hun havde stillet sig selv, mens Lantier med lysten mine mumlede:

"Det er et af de kadavere, man gerne spiser sig en forstoppelse til i. De er lækre som kyllingesteg …"

Virginie betragtede ham imidlertid med så forskrækkelig en mine, at han brød af og søgte at formilde hende ved lidt kælenskab. Han kiggede ind til Poisson, så, at han sad fordybet i sin lille æske, og benyttede sig så af øjeblikket til at stoppe et brystsukker i munden på hende. Så vendte hendes vrede sig imod Gervaise.

"Skynd Dem nu lidt, hvad! Det fremmer ikke arbejdet, at De bliver siddende dér som en milepæl. Se så at lette på Dem, jeg har ikke lyst til at sjappe i det vand lige til i aften."

Og så tilføjede hun ondskabsfuldt med sagte stemme:

"Det er ikke min skyld, at Deres datter går på træk!"

Gervaise hørte det dog ganske vist ikke. Hun havde igen givet sig til at skrubbe gulvet, hun lå på alle fire, fladt hen ad gulvet og sled i det med dorske bevægelser som en frø. Med begge hænder på skaftet af skrubben drev hun foran sig en sort strøm, hvis sprøjt stænkede hende skarn lige op i håret. Når hun havde fejet det snavsede vand ud i rendestenen, var der ikke mere at gøre.

Efter nogen tids tavshed oplod Lantier, der kedede sig, atter sin røst:

"Har De hørt, Badinguet!" råbte han, "at jeg så Deres herre og mester i går i Rue de Rivoli? Han var satans medtaget, han gør det ikke et halvt år endnu! … Nå, hvad fanden! med det liv, han fører!"

Han talte om kejseren. Poisson svarede ganske tørt uden at se op:

"Hvis det var Dem, der regerede, var De måske ikke så tyk."

"Å, kære ven, hvis det var mig, der regerede," svarede Lantier og påtog sig pludselig en alvorlig mine, "skulle alting komme til at gå lidt bedre, det kan De være stødt på … Som nu deres udenrigspolitik, hvad? Den har i den sidste tid været til at svede over. Hvis jeg, der nu taler med Dem, bare kendte en journalist, som jeg kunne udvikle mine tanker for …"

Han blev hidsig, og da han var færdig med sit brystsukker, lukkede han en skuffe op, og tog i denne nogle store bolsjer, som han gav sig til at fortære, mens han slog ud med hænderne:

"Det er meget simpelt … Først og fremmest ville jeg genoprette kongedømmet Polen og oprette en stor skandinavisk stat, der kunne indgyde nordens kolos agtelse … Endvidere ville jeg med nogle kolbestød i ryggen sende

stortyrken til Mekka og paven til Jerusalem … Hvad? Europa skulle hurtigt blive ordnet. Hov, Badinguet, se lidt herind."

Han afbrød sin ordstrøm og tog en fem-seks af de store bolsjer op fra skuffen.

"Se engang! Det hele skulle ikke stå længere på end jeg er om at sluge disse."

Han lukkede munden op og kastede bolsjerne, ét for ét, ind i den.

"Kejseren har en anden plan," svarede Poisson efter at have betænkt sig et par minutter.

"Lad bare være!" svarede Lantier heftigt. "Vi kender nok hans planer! Europa blæser os et stykke … Hver evige dag må lakajerne i Tuilerierne jo samle deres herre og mester op under bordet, hvor han ligger døddrukken mellem to finere tøjter."

Men nu rejste Poisson sig, kom ind og sagde med hånden på hjertet:

"De fornærmer mig, Auguste. Sig mig imod, så meget De vil, men ingen personligheder."

Nu lagde Virginie sig imellem og bad dem holde fred. Hun havde ingen interesse for Europa. Hvor kunne to mennesker, der ellers var enige om alt, dog bestandig give sig til at skændes om politik. De tyggede et øjeblik på et svar. Men så gik Poisson, for at vise han ikke bar nag, ind og hentede låget til den lille æske: han var lige blevet færdig med det, og dér stod med ophøjede bogstaver at bese på det: "Til Auguste. Erindring fra en ven." Lantier var meget smigret, lænede sig tilbage og bredte sig, så han næsten kom til at ligge ovenpå Virginie. Og ægtemanden så på dette med sin gustne ansigtsfarve og sine matte, intetsigende øjne, men de røde hår i hans knebelsbarter

bevægede sig af og til på så løjerlig en måde, at det ville kunne have foruroliget en mand, der var mindre sikker i sin sag end Lantier.

Dette bæst til Lantier besad den rolige frækhed, der behager damerne. Da Poisson vendte ryggen til, fik han det forfløjne indfald at trykke et kys på madam Poissons venstre øje. Til daglig brug lagde han en lumsk forsigtighed for dagen, men når han havde skændtes om politik, vovede han alt for at få ret i kvindens øjne. Disse griske kærtegn, som han frækt stjal bag Poissons ryg, var den hævn. Han tog over kejserdømmet, der lavede Frankrig til et stort bordel. Men han havde denne gang glemt Gervaises tilstedeværelse. Hun var lige blevet færdig med at skylle og tørre gulvet og stod nu op henne ved disken og ventede på at få sine tredive sous. Kysset på øjet lod hende ganske uberørt, hun tog det som en ganske naturlig ting, som hun ikke havde noget at gøre med. Virginie syntes at blive lidt fortrydelig. Hun kastede de tredive sous til Gervaise hen ad disken. Denne rørte sig ikke af pletten, så ud som hun stadig ventede på noget, hun rystede endnu af rengøringen, var så gennemblødt og snavset som en hund, man trækker op af en kloak.

"Nå, hun sagde ingenting til Dem?" spurgte hun endelig Lantier.

"Hvem?" udbrød han. "Nå, Nana! … Nej ikke noget som helst andet. Å, tøsen har en mund! En sød lille jordbærkrukke!"

Og så travede Gervaise afsted med sine tredive sous i hånden. Hendes udtrådte sko gav vand fra sig som en post, det var formelig et par sko med musik, de spillede en hel melodi, mens de efterlod på fortovet våde aftryk af deres brede såler. De

andre fordrukne koner i nabolaget fortalte nu, at hun drak for at trøste sig over datterens fald. Hun selv stillede sig, når hun stak sit glas brændevin ud ved skænken, helt teatralsk an og ønskede, at hun måtte krepere med det samme. Og de dage, hun kom hjem fuld som et bæst, lallede hun noget om, at det var af sorg. Men de anstændige folk trak på skuldrene: det kendte de nok, at man drak sig fuld i *Faldgruben* for at døve sorgen; i hvert fald kunne man kalde det sorg på flaske. Uden tvivl havde hun i begyndelsen ikke kunnet forvinde Nanas flugt. Det, der var tilbage i hende af hæderlighed, gjorde oprør, og for resten holder en moder i almindelighed ikke af at måtte sige til sig selv, at hendes datter lige i dette øjeblik lader sig dutte af den første den bedste. Men Gervaise, hvis hoved var sygt, hvis hjerte var knust, var allerede for sløvet til at nære denne skamfølelse længe. Hos hende kom og gik skamfølelsen.

Der kunne godt gå otte dage, uden at hun skænkede sin datter en tanke; og så pludselig, når hun enten pintes af sult eller var overtræt, blev hun grebet af et anfald af ømhed eller af forbitrelse, af en rasende trang til at nappe Nana på et sted, hvor de var alene, og hvor hun kunne enten kysse eller tærske hende, eftersom hovedet stod på hende i øjeblikket. Hun havde, når alt kom til alt, ikke mere noget tydeligt begreb om, hvad der var hæderligt og hvad ikke. Kun det vidste hun, at Nana tilhørte hende, ikke sandt? Nu vel, når man har en ejendom, ønsker man ikke at se den fordufte.

Når de tanker bemægtigede sig Gervaise, gik hun ud på gaderne og stirrede til alle sider med øjne som en politibetjent. Å, hvis hun havde fået øje på sin tøjte, hvor skulle hun ikke have fulgt hende hjem.

Man vendte det år op og ned på hele nabolaget. Boulevard Magenta og Boulevard Ornano blev ført igennem, og herved blev den gamle Barriere Poissonière ryddet af vejen og den ydre boulevard skåret over. Det var slet ikke til at kende igen. Hele den ene side af Rue de la Goutte-d'Or blev jævnet med jorden. Nu så man fra Rue de la Goutte-d'Or ud over en umådelig lysning med solskin og frisk luft, og i stedet for de rønner, der hidtil havde lukket for udsigten på denne side, rejste der sig på Boulevard Ornano et formeligt palads, en seks etages bygning med billedhuggerarbejder som en kirke og med spejlglasruder, der var dækket med broderede gardiner; det hele ligefrem duftede af rigdom. Dette hus, der var helt hvidt, lå netop lige for gaden og syntes at kaste en strøm af lys ind i den.

Hver dag stredes Lantier og Poisson om det. Den første var uudtømmelig i klager over nedrivningerne i Paris; han beskyldte kejseren for at rejse paladser alle vegne for at få arbejderne jaget ud i provinserne. Poisson, der var bleg af kold harme, svarede, at kejseren tværtimod først tænkte på arbejderne, at han, hvis det gjordes nødigt, ville rive hele Paris ned ene og alene for at skaffe arbejderne noget at bestille. Også Gervaise viste sig ked af disse forskønnelser, der forstyrrede den sorte forstadskrog, hun havde vænnet sig til. Grunden til, at hun kedede sig over det, var, at forskønnelsen af kvarteret netop indtraf på en tid, hvor hun selv gik neden om og hjem. Man holder nu en gang ikke af, når man sidder i muddergrøften, at få en solstråle lige i næsen. Også de dage, hvor hun var ude at lede efter Nana, rasede hun over alle de bygningsmaterialer, hun måtte skræve over, over at hun måtte vade i sand på fortovene, der var under omlægning, over at hun

måtte gnide sig op ad plankeværker. Den smukke bygning på Boulevard Ornano bragte hende helt fra snøvsen. Det var den slags huse, de byggede til tøjter som Nana.

Hun havde imidlertid flere gange fået efterretning om datteren. Der er altid velvillige sjæle, der skynder sig med at bringe en slette efterretninger. Ja, det var således blevet fortalt hende, at Nana havde forladt sin gamle, et nydeligt træk af et uerfarent pigebarn. Hun havde haft det meget godt hos den gamle fyr, blev forkælet, tilbedt, kunne endog være sin egen herre, hvis hun havde forstået at tage sig i det. Men ungdommen er tosset, hun var sagtens gået sin vej sammen med en eller anden laps. Man vidste ikke rigtig besked. Kun så meget syntes sikkert, at hun en eftermiddag på Bastillepladsen havde forlangt tre sous af sin gamle ven til et lille ærinde, og at han kunne have stået der endnu og ventet. Andre bandede på, at de havde set hende senere danse cancan i dansesalonen i Rue de la Chapelle. Og det indgav Gervaise den tanke at besøge dansesaloner i nabolaget. Hun gik ikke mere forbi døren til en dansesalon uden at gå ind. Coupeau ledsagede hende. I begyndelsen gjorde de ganske simpelt en runde i salen og stirrede ind i ansigtet på pigebørnene, der hoppede rundt. Så en aften, da de havde penge på lommen, satte de sig ned ved et bord og drak en rødvinstoddy for at muntre sig op, mens de ventede for at se, om Nana ikke skulle komme. I løbet af en måneds tid havde de glemt Nana og betalte indgangsbillet til dansesalene for deres fornøjelses skyld, de holdt nemlig af at se på dansen. I timevis sad de dér uden at sige et ord til hinanden med albuen på bordet, uberørte af, at gulvet rystede; men

utvivlsomt morede de sig ved med deres matte øjne at følge forstadstøserne her inde i salens kvælende varme og røde lys.

En novemberaften var de netop gået ind i salonen i Rue de la Chapelle for at varme sig. Udenfor slog en bidende vind de spadserende i ansigtet. Inde var salen overfyldt. Der var en fandens sammenstimlen, der var folk ved alle borde, folk midt på gulvet, folk ovenpå. Da Coupeau og Gervaise havde været salen to gange rundt uden at finde et ledigt bord, tog de det parti at blive stående op for at afvente, om ikke et eller andet selskab ville rejse sig. Coupeau stod og vuggede frem og tilbage i skiden bluse og med en kasket uden skygge trykket ganske fladt ned på hovedet. Og da han stod og fyldte op, så han en ung mager fyr børste sit frakkeærme af, efter at han havde givet ham et puf med albuen.

"Hør en gang!" råbte Coupeau heftigt og tog sin snadde ud af sin sorte mund, "kunne De måske ikke sige om forladelse? … Og han laver oven i købet grimasser, fordi man har bluse på!"

Den unge fyr vendte sig om og målte Coupeau, der blev ved:

"Jeg skal have den ære at sige Dem, at blusen er det smukkeste klædningsstykke, ja, det er arbejdets dragt! Jeg skal hjælpe dig at børste dig af, så gerne, hvis du ønsker det med et par lussinger. Har man nogensinde set sådan en hvalp fornærme en hæderlig arbejder."

Gervaise søgte forgæves at få ham beroliget. Han bredte sig i sine pjalter, slog på blusen og brølede op: "Her indenfor banker en mands hjerte!"

Så forsvandt den unge mand i menneskestimlen, idet han mumlede:

"Sikken en beskidt sjover!"

Coupeau ville styrte efter ham. Sådan en frakkeklædt flab skulle ikke oftere drille ham. Han havde vel ikke engang betalt frakken! Det var vel en, han havde lejet, for at bedåre en pige uden at give en skilling ud. Hvis han traf ham igen, skulle han tvinge ham i knæ og lære ham agtelse for blusen. Men trængslen var alt for stærk, de kunne ikke komme videre. Gervaise og Coupeau gik langsomt rundt om dansepladsen; en tredobbelt række af nysgerrige masede på med ophidsede ansigter, når et mandfolk gjorde sig bemærket ved en komisk bevægelse eller et pigebarn smækkede benene helt op i luften; og da de begge var små, strakte de sig på tåspidserne for at få noget at se, og de kunne akkurat se chignoner og hatte hoppe op og ned. Orkestret med sine sprukne messinginstrumenter spillede i rasende tempo en kvadrille, det lød som et formeligt uvejr, der rystede hele salen, og samtidig frembragte de dansende ved at trampe med fødderne i gulvet en støvsky, der dæmpede gassens flammeskær. Der var kvælende hedt.

"Se engang!" udbrød Gervaise pludselig.

"Hvor da?"

"Den fløjlshat dér henne!"

De gjorde sig så lange, de kunne. Til venstre vuggede en gammel, sort fløjlshat med to medtagne fjer frem og tilbage, ganske som en fjerbusk på ligvognshestene. De kunne stadig kun se denne hat, der dansede en sand heksecancan, fo'r i vejret, hvirvlede rundt, dukkede ned og styrtede frem. Hvert øjeblik blev den borte i de dansendes hvirvel, så viste den sig igen, vuggende ovenover de andre med så grinagtig en frækhed, at folk omkring dem brast i latter uden at kunne se

andet end denne hat, der dansede, og uden at vide hvad, der var nedenunder.

"Nå, hvad så?" spurgte Coupeau.

"Kan du ikke kende den chignon igen?" mumlede Gervaise med halvkvalt stemme. "Jeg vil give mit hoved på, at det er hende."

Coupeau gjorde en kraftanstrengelse og borede sig frem gennem mængden. Ja, fanden tage ham, det var Nana! Og det var oven i købet en nydelig dragt, hun havde på. Hun havde ikke andet end en gammel silkekjole, der var helt indsølet af at have tørret bordene af på dansebulerne, og hvis garneringer, der var revet løse, hang i laser hele vejen rundt. Og så var hun oven i købet i bar figur, uden så meget som en stump sjal over skuldrene, så man kunne se hendes snøreliv gennem knaphullerne, der var revet ud. At tænke, at denne tøs havde haft en gammel herre, der ikke vidste, hvor godt han ville gøre det for hende, og at hun var sunket så dybt for at følge med en eller anden laban, der nok bankede hende! Nå, det måtte nu være, som det ville, hun var rigtignok frisk og lækker som en lille forpjusket puddelhund og havde en rosenrød mund under dette store asen af en hat.

"Ja, vent du bare, jeg skal lære dig at danse!" sagde Coupeau.

Nana havde naturligvis ikke mindste anelse om hans nærværelse. Hun snoede sig rundt, så det kunne forslå noget. Hun vrikkede med enden til venstre og til højre, hun nejede helt ned til gulvet, og hun slog benene helt op i ansigtet på sin herre. De dannede kreds omkring hende og tilklappede hende bifald. Opflammet af dette samlede hun sine skørter op om sig, trak dem op til knæene, styrtede sig ind i den vildeste dansehvirvel

og snurrede rundt som en top, snart lagde hun sig næsten fladt hen ad gulvet, snart dansede hun ganske sagte frem, vuggende hofter og barm nok så flot. Hun var så lækker, at man fik lyst til at tage hende hen i en krog og overdænge hende med kys og klap.

Coupeau, der dumpede lige midt ind i de dansendes rækker, frembragte imidlertid uorden i turen og fik en strøm af skældsord over sig.

"Jeg vil sige jer, at det er min datter!" skreg han. "Lad mig komme frem!"

Nana, der netop dansede baglæns, fejede loftet med sine fjer, stak sit bagparti ud og gav små spjæt med det, for at det skulle tage sig mere koket ud. Så fik hun et drabeligt spark netop lige i centrum, hun fo'r i vejret og blev ligbleg ved at stå ansigt til ansigt med sin fader og sin moder. Her var ingen mulighed for at knibe ud!

"Smid ham ud!" brølede de dansende.

Men Coupeau, der som sin datters kavaler havde genfundet den unge, magre herre i frakken fra før, brød sig pokker om hele verden.

"Ja, det er os!" skrålede han op. "Hvad! Det ventede du nok ikke … Nå, det er her, man kan træffe dig, og i selskab med en grønskolling, der for lidt siden var uforskammet mod mig!"

Gervaise bed tænderne sammen, puffede til ham og sagde:

"Ti dog stille! Hvad skal alle de forklaringer til?"

Og hun trængte sig frem og langede Nana to velrettede lussinger. Den første fik hatten med fjerene til at sidde på tre hår, og den anden efterlod et rødt mærke på hendes kind, der var hvid som et lagen. Nana, der var fuldstændig ude af stand

til at tænke sig om, tog imod lussingerne uden at stikke i at græde eller ytre et muk. Orkestret blev ved at spille, mængden var gal i hovedet og råbte voldsomt:

"Smid dem ud! Smid dem ud!"

"Nå kom så!" sagde Gervaise. "Gå foran! Og prøv ikke på at stikke af, eller jeg skal få dig puttet i hullet."

Den lille, unge mand var klogeligt forsvundet. Og så gik Nana afsted i forvejen, stiv som en pind, endnu fuldstændig fortumlet af sit uheldige sammentræf. Når hun gjorde mine til modstand, drev et ørefigen bagfra hende igen hen imod døren. Og midt igennem mængdens spotten og hujen gik de tre ud af salen, mens orkestret spillede den dans til ende med et sådant bulder, at det syntes, som spyttede trompeterne kanonkugler.

Og så begyndte det gamle liv igen; da Nana havde sovet tolv timer i træk i sit gamle værelse, viste hun sig meget skikkelig i en uge. Hun fik sig lappet en tarvelig kjole sammen og gik med en kappe, hvis bånd hun knyttede under chignonen. Ja, grebet af de bedste forsætter erklærede hun endog, at hun ville arbejde hjemme; dér kunne man tjene så meget man ville og behøvede ikke at høre på de andres sjofelheder; og hun gik ud efter arbejde, indrettede sig med sine arbejdsredskaber på et bord, stod op klokken fem om morgenen de første dage for at rulle violstilke. Men da hun havde afleveret nogle gros af dem, fik hun ondt i armen af det arbejde, hendes fingre krummede sig i krampe; hun var kommet ud af vanen med det arbejde, kunne ikke trække vejret, når hun sad indespærret efter det sidste halve års friluftsliv. Gummikrukken tørrede hen, der kom fedtpletter på bladene og det grønne papir, principalen kom endog selv tre gange for at gøre vrøvl ug ville have erstatning for

sit ødelagte materiale. Nana faldt hen til driveri, fik stadig på snuden af sin fader, skændtes med sin moder fra morgen til aften, og de to kvindfolk udslyngede under disse skændsmål de frygteligste beskyldninger mod hinanden. Det kunne ikke blive ved at gå; den tolvte dag stak tøsen af og tog kun med sig sin tarvelige kjole og sin lille kappe, der sad på sned. Lorilleux's, som Nanas tilbagekomst og anger havde gjort i dårligt humør, kunne gerne have lagt sig på ryggen og sprællet, således morede de sig over, at hun atter var stukket af. Anden forestilling, bortflytning nummer to, damen til ladegården, vognen for døren! Det var alt for komisk! Nana var en mester i at stikke af! Å, hvis Coupeaus nu ønskede at beholde hende hjemme, måtte de sætte hende i bur.

Over for folk gav Coupeaus sig mine af at være meget glade ved at være blevet hende kvit, indvendig rasede de, men raseri varer altid kun en tid. Snart hørte de uden så meget som at blinke, at Nana gik på træk i nabolaget. Gervaise, der beskyldte hende for at gøre det for at vanære dem, satte sig ud over sladderen; hun kunne godt møde sin tøjte af en datter på gaden, uden at hun ville så meget som svine sine fingre til ved at drive hende en på kassen; ja, det var heldigvis forbi, selv om hun skulle finde hende splitternøgen på gaden lige ved at opgive ånden, ville hun gå forbi uden med et ord at lade sig mærke med, at hun havde født den kamel til verden.

Nana satte fart i alle nabolagets dansebuler. Hun var godt kendt fra *Den hvide dronning* til *Munterheden*. Når hun kom ind i *Élysée-Montmartre*, stod folk op på bordene for at se hende give den snøftende krebs i cancanen. Da hun to gange var smidt ud af *Det røde slot*, strejfede hun om udenfor døren for at træffe på

nogen, hun kendte. *Den sorte Kugle* på boulevarden og *Stortyrken* i Rue des Poissonniers var finere dansesaloner, hvor hun kun kom, når hun havde lintøj på. Men af alle nabolagets dansebuler foretrak hun dog *Eremitagen*, der lå i en fugtig gård, og *Roberts Salon* i Impasse du Cadran, to små, snavsede dansesale, der oplystes af et halvt dusin olielamper, og hvor alle var glade og opførte sig så frit, at ingen forargedes. Selv om herrerne og deres damer omfavnedes rundt om i krogene. Nana var snart oppe, snart nede; hun forvandledes som ved slag af en tryllestav, snart højt til vejrs som en modedame, snart nede i skidtet som en so. Jo, hun førte et herligt liv!

Flere gange troede Coupeaus at se deres datter på alt andet end tiltalende steder. Så vendte de ryggen til og skyndte sig bort en anden vej, for ikke at blive nødte til at vedkende sig hende. De havde ikke lyst til at gøre sig til grin for en hel sal ved at slæbe sådan en mær hjem. Men en aften hen imod klokken ti, da de havde lagt sig til sengs, bankede det på døren. Det var Nana, der ganske roligt kom og bad om nattelogi, og, du gode Gud, i hvilken forfatning: bart hoved, kjolen i laser, støvlerne udtrådte, i en dragt lige til at samle op på gaden og sætte i hullet. Hun fik naturligvis en dragt prygl, så styrtede hun sig grådigt over en humpel tørt brød og faldt i søvn, udaset, som hun var, inden hun havde tygget af munden. Og så gik det siden på den måde. Når Nana følte, at hun igen havde kræfter til at slå et slag, forduftede hun en skønne morgen. Der var ikke mindste spor efter hende. Fuglen var fløjet sin vej. Og der gik uger, måneder, hun syntes forsvundet, så viste hun sig pludselig igen uden nogensinde at sige, hvorfra hun kom; det hændte, at hun var så beskidt, at man ikke engang gad tage på

hende med en ildtang, og forkradset fra top til tå, til andre tider var hun meget net påklædt, men så kraftesløs og viljeløs af nattesvir, at hun ikke kunne holde sig oprejst. Forældrene havde måttet vænne sig til dette. Prygl gjorde intet indtryk på hende. De kunne tærske hende igennem, det hindrede hende ikke i at behandle deres hjem som et gæstgiversted, hvor man tager ind for en uges tid. Hun vidste, at hun måtte betale sit sengeleje med en omgang prygl, hun vejede grunde for og imod og tog mod pryglene, hvis hun havde fordel af dem. For resten bliver man træt af at tærske løs. Coupeau fandt sig derfor til sidst i Nanas udflugter. Hun kom hjem, eller hun kom ikke hjem, blot hun lukkede døren efter sig, var det godt nok. Vanen slider hæderligheden op ligesom alt andet.

En eneste ting kunne gøre Gervaise helt ude af det. Det var, når hendes datter viste sig i kjoler med slæb og hatte med vajende fjer. Nej, den overdådighed kunne hun ikke døje. Det måtte så være, at Nana gik på svir, når hun havde lyst, men når hun sad hjemme hos sin moder, skulle hun i det mindste være klædt, som en arbejderske bør være klædt. Kjoler med slæb gjorde alt for megen opsigt i huset: Lorilleux's grinede; Lantier, der blev helt lystig, kredsede omkring hende og snusede til hendes gode parfume; Boches havde forbudt deres Pauline at omgås denne mær med al hendes flitterstads. Ligeledes oprørtes Gervaise over, at Nana, når hun vendte hjem efter en af sine udflugter, sov fast lige til middag med brystet i vejret og chignonen, der var fuld af knappenåle, trykket om på den ene side; hun så bleg ud og trak vejret så hurtigt, at man skulle tro, hun var ved at dø. Hun ruskede i hende fem-seks gange i løbet af formiddagen og truede med at ville slå hende en spand vand

henover maven, dette smukke, dovne, halvnøgne pigebarn, der var så fuldt af kærlighed, at hendes kød bulnede af det, og som ikke engang kunne vækkes. Nana lukkede det ene øje op, lukkede det til igen, rakte og strakte sig.

En dag bebrejdede Gervaise hende det frygtelige liv, hun førte og udførte så endelig sin trussel, idet hun rystede sin våde hånd hen over hendes krop. Nana blev rasende, rullede sig ind i lagenet og skreg op:

"Lad os holde op, hvad? Det nytter ikke. Vi taler om mandfolkene. Du har gjort, hvad du ville, og jeg gør, hvad jeg vil."

"Hvad! Hvad er det, du siger?" stammede moderen.

"Ja, jeg har aldrig talt om det til dig, da det ikke kom mig ved; men du generede dig slet ikke, jeg har såmænd temmelig ofte set dig vandre afsted i bar særk og på hosesokker, når fader snorkede … Det morer nu ikke mere dig, men det morer andre. Lad du bare mig i fred, du skulle have givet mig et bedre eksempel."

Gervaise blev stående kridhvid og med rystende hænder, så vendte hun sig om, uden at vide, hvad hun gjorde, mens Nana, der lå på brystet, trykkede sin hovedpude mellem sine arme og faldt tilbage i sin blytunge søvns bevidstløshed.

Coupeau gnavede ikke mere, havde ikke engang mere nogen tanke for at lange lussinger ud. Han tabte fuldstændig hovedet. Man kunne sandelig ikke kalde ham en fader uden moralitet, for drikkeriet havde berøvet ham al bevidsthed om, hvad der var godt og hvad ondt.

Hans liv gik nu meget regelmæssigt, et halvt år ad gangen drak han sig ikke fuld, så faldt han i fristelse og måtte på St.

Anna. Det var for ham en rejse på landet. Lorilleux's sagde, at Hans Højvelbårenhed hertugen af Cognac var taget ud på sine godser. Efter nogle ugers forløb kom han ud fra anstalten, helbredt og stærk, og begyndte så igen at ødelægge sig selv, indtil han en dag på ny faldt sammen og trængte til at udbedres. I løbet af tre år var han syv gange på St. Anna. Det fortaltes i nabolaget, at de derude holdt en celle ledig til ham. Men det værste ved sagen var, at denne stivnakkede drukkenbolt blev mere og mere nedbrudt for hver gang, så at man for hvert tilbagefald kunne se enden nærme sig med uundgåelige skridt.

Han blev sandelig ikke kønnere, han var nu et rent spøgelse at se på! Giften gnavede ustandselig på hans kræfter. Hans legeme, der var gennemtrukket af alkohol, skrumpede ind ligesom de ufuldbårne fostre, der står i glas hos apotekerne. Når han stillede sig foran et vindue, kunne man se dagen tværs igennem sidebenene på ham, så mager var han; kinderne var hule, øjnene rindende, næsen beholdt sin blomstrende farve, blå og rød lignede den en nellike midt i hans medtagne ansigt. De vidste, at han kun var fyrretyve år, rystede ligefrem, når han gik forbi, krumbøjet og vaklende som en olding. Og det tog til med hans hænders rysten, især hans højre hånd slog sådan en stormmarch, at der var dage, hvor han måtte tage sit glas i begge hænder, for at fore det op til læberne. Å, denne satans rysten! Det var det eneste, der endnu ærgrede ham, midt i hans øvrige sløvhed. Man kunne høre ham brumme grove skældsord imod sine hænder. Til andre tider kunne man se ham timevis sidde hensunken i betragtning af sine hænder, der dirrede, han sad og betragtede dem, der hoppede op og ned som et par frøer,

uden at sige noget, mere og mere gal i hovedet, med en mine, som ville han opdage, hvad det var for en indre mekanisme, der fik dem til at drive den slags spilopper; og en aften havde Gervaise fundet ham således, mens to store tårer rullede ned over hans hule drukkenboltkinder.

Den sidste sommer, Nana tilbragte sine ledige nætter hos forældrene, var især slem for Coupeau. Hans stemme forandredes fuldstændig, som om brændevinen havde sat en ny tone i hans strube. Han blev døv på det ene øre. Så i løbet af nogle dage tog hans syn af; han måtte holde sig ved rækværket, hvis han ikke ville falde. Hvad hans helbred angik, så lå det brak, som man siger. Han havde forskrækkelige hovedsmerter og svimmelhedsanfald, hvor han så sol og måne danse. Pludselig greb skarpe smerter i arme og ben ham; han blegnede, var nødt til at sætte sig ned og blev siddende timevis fuldstændig sløv på en stol; efter et sådant anfald havde hans ene arm endog været lam en hel dag. Fem gange lagde han sig til sengs, rullede sig sammen, skjulte sig under lagenet og trak vejret dybt og tungt som et dyr, der lider. Så begyndte synerne fra St. Anna igen. Mistroisk, urolig og forpint af en brændende feber væltede han sig i rasende vanvidsanfald, rev sin bluse itu, bed i møblerne med sine fortrukne kæber, eller også henfaldt han til voldsom rørelse, udstødte klager som en pige, hulkede og jamrede over, at der ikke var nogen, der holdt af ham. En aften, da Gervaise. Og Nana kom hjem sammen, fandt de ham ikke mere i sengen. På sin plads havde han lagt sin skråpude. Og da de opdagede ham, gemt mellem sengen og væggen, klaprede tænderne i munden på ham, og han fortalte, at der var

nogle mandfolk, som ville myrde ham. De to kvindfolk måtte lægge ham til sengs og berolige ham som et barn.

Coupeau kendte kun et middel: at skylle sin pot gift ned, det hjalp ham på benene. Hver morgen helbredede han sin svælgbetændelse på denne måde. Hukommelsen var allerede for lang tid siden gået fløjten, hans hjem var tomt, og han var aldrig så snart på støvlerne igen, før han spottede sygdommen: han havde aldrig været dårlig. Ja, han befandt sig i den tilstand, hvor man er ved at styrte, men siger, at man har det godt. For resten var han også i vildrede med resten. Når Nana kom hjem efter seks ugers fløjten-om, syntes han at tro, hun kom tilbage fra et ærinde der i nabolaget. Ofte, når hun hang ved armen af en eller anden herre, mødte hun ham og gjorde kommers med ham, uden at han kendte hende. Kort sagt, der var ingen, der tog hensyn til ham. Det kunne godt falde Nana ind at sætte sig på ham, hvis hun ikke traf på nogen stol.

En aften i juli måned kaldte Virginie på Gervaise, der gik forbi, og bad hende give en håndsrækning med afvaskning, da Lantier den foregående aften havde haft gilde for to venner. Og da Gervaise så vaskede servicet, der var svart fedtet efter Lantiers ædegilde, råbte denne, der sad i butikken og endnu fordøjede, pludselig:

"De har ikke hørt det! Jeg så Nana forleden!"

Virginie, der sad ved disken og betragtede med en betænkelig mine skåle og skuffer, hvis indhold svandt bort, rystede heftigt på hovedet; hun måtte holde igen for ikke at fare alt for hidsigt op, for det endte vistnok galt. Lantier så Nana lovlig ofte. Å, hun ville ikke stikke hånden ind i ilden på hans troskab, han var mand for at gøre det værste, når han havde et fruentimmer i

hovedet. Madam Lerat, der i øjeblikket stod sig meget venskabeligt med Virginie, hvis fulde fortrolighed hun havde, trådte netop ind og spurgte med sit tvetydige smil:

"I hvilken mening har De set hende?"

"Å, i den bedste!" svarede Lantier, meget smigret, mens han lo og snoede sine knebelsbarter. "Hun kørte, og jeg sjoppede på stenbroen … Det er den rene sandhed, sværger jeg Dem til! Det har ikke været let at værge sig, for de bedre folks sønner, hun nu har med at gøre, er stærkt beslåede."

Hans øjne skinnede, så vendte han sig om mod Gervaise, der stod i baggrunden af butikken i færd med at aftørre et fad.

"Ja, hun sad i en vogn og i en flot dragt … Jeg kunne ikke kende hende, i den grad lignede hun en fin dame, som hun sad dér med sine hvide tænder i et ansigt, der var frisk som en blomst. Det var hende, der vinkede til mig med sin handske. Jeg tror, det er en vicomte, hun har i øjeblikket. Å, meget flot! Hun kan blæse os alle et langt stykke, hun sidder i lykke til op over begge øren, den lille hjertetyv … Nej, De kan ikke gøre Dem nogen forestilling om, hvilken lækker lille kat, hun er."

Gervaise stod stadig og tørrede på sit fad, skønt det længe havde skinnet blankt. Virginie sad og tænkte med uro på to veksler, som hun ikke vidste, hvorledes hun skulle betale den næste dag, mens Lantier, tyk og fed, svulmede af alt det sukker, han proppede sig med, fyldte butikken, der allerede for de tre fjerdedeles vedkommende var fortæret, med sin begejstring for de små, godt påklædte trækkere. Der lugtede allerede af fallit: der var endnu kun nogle chokoladekager at gnaske og nogle brystsukre at sutte, så havde han gjort rent bord i Poisson'ernes forretning. Pludselig fik han på fortovet overfor øje på Poisson,

der havde tjeneste og gik forbi stram og med kården daskende mod låret, og det syn morede ham yderligere. Han tvang Virginie til at betragte sin mand.

"Å, se bare," mumlede han, "hvor han tager sig ud i dag, Badinguet ...!"

Da Gervaise kom op til sig selv, fandt hun Coupeau siddende på sengekanten i et sløvhedsanfald. Han stirrede ned på stenbroen med sine udslukte øjne. Hun faldt ned på en stol, ligesom mørbanket i alle sine lemmer og med hænderne hængende slapt ned langs den snavsede nederdel. I et kvarters tid blev hun siddende overfor ham uden at sige et ord.

"Jeg kan fortælle dig noget nyt," mumlede hun langt om længe. "Der er nogen, som har set din datter ... Ja, din datter har det meget flot og trænger ikke mere til dig. Hun har skam haft lykken med sig, det er vist og sandt! Å Gud, ja, jeg ville give meget for at være i hendes sted."

Coupeau stirrede stadig ned på gaden. Så løftede han sit medtagne ansigt, udstødte en idiotisk latter og fremlallede:

"Hør en gang, min glut, jeg holder ikke på dig. Du er endnu ikke så helt gal, når du får skrubbet dig. Du ved nok, hvad man siger, der er ingen så gammel gryde, som ikke kan finde et låg ... Død og helvede! Hvis det kunne bringe os på den grønne gren!"

12

Det måtte være lørdagen efter den dag, huslejen skulle være betalt, sådan noget som den 12. eller 13. januar; Gervaise vidste det ikke så bestemt. Dagene løb i ét for hende, da det var mange herrens tider siden, hun havde fået noget varmt i maven. Å, sikken en helvedes uge! Fuldstændig opspist, to 4 punds brød om mandagen, de havde varet til torsdag, derefter havde hun om aftenen fundet en tør skorpe, men i de sidste seks og tredive timer ikke en krumme, det var en formelig faste! Det, hun havde følt stærkest, det, der havde hvilet tungest på hende, var dette hundevejr, det var koldt og mørkt. Himlen var lige så sort som et kakkelovnsrør og tung af sne, der ikke ville falde ned. Når det er vinter, og sulten skriger i tarmene på en, kan man spænde sit bælte ind, så meget man lyster, det skal ikke mætte en synderligt.

Måske Coupeau den aften kom hjem med penge, han sagde jo, at han arbejdede. Alt er muligt, ikke sandt? Og skønt Gervaise var blevet narret så tit, havde hun dog til sidst givet sig til at regne med disse penge. Efter historier af alle slags kunne hun ikke mere få en klud at vaske i hele nabolaget, ja selv en gammel dame, hun havde gjort rent hos, havde lige i disse dage jaget hende på døren og beskyldt hende for at have drukket hendes likører. Der var ingen, som mere ville vide af hende, hun var brændemærket; i grunden var hun ligeglad, for hun var sunket ned til det standpunkt af sløvhed, hvor man foretrækker at krepere frem for at bruge sine to næver. Hvis Coupeau kom hjem med sin løn, så ville de spise noget varmt. Og da klokken

endnu ikke var slået tolv, blev hun, mens hun ventede, liggende udstrakt på halmmadrassen, for man fryser mindre og er mindre sulten, når man ligger ned.

Gervaise kaldte det en halmmadras, men i virkeligheden var det kun en bunke halm i en krog. Lidt efter lidt var sengen vandret til nabolagets marskandisere. Fra først af havde hun, når hun var i forlegenhed for penge, sprættet madrassen op og taget nogle håndfulde uld ud, som hun så var gået ud med i sit forklæde og havde solgt for 10 sous pundet omme i Rue Belhomme. Så da madrassen var tømt, havde hun en morgen solgt betrækket for tredive sous til at købe kaffe for. Hovedpuderne var så fulgt efter og derpå skråmadrassen. Tilbage var selve sengestedet, som hun ikke kunne tage under armen formedelst Boches, der ville sætte huset på den anden ende, hvis de så hende slæbe af med det eneste, værten kunne gøre sig betalt for huslejen med. Men en aften, da hun havde hørt, at Boches holdt et ædegilde, havde hun alligevel ved Coupeaus hjælp ganske roligt flyttet sengen, stykke for stykke: sidestykkerne, endestykkerne og bunden. For de ti francs, de tjente på denne udluftning, gjorde de sig til gode i tre dage. Var halmmadrassen ikke tilstrækkelig? Ja, så var dens betræk også vandret samme vej som det øvrige. Således havde de fortæret sengen, og de havde spist sig en forstoppelse til i brød efter fireogtyve timers faste. De fejede halmen sammen og vendte den altid, og den var ikke mere skiden end det øvrige.

På halmbunken lå Gervaise helt påklædt med benene trukket op under sin las af et skørt for at holde varmen. Og som hun lå dér, sammenkrøbet med vidt opspilede øjne, havde hun alt andet end lystelige tanker. Å, denne forbandede morgen! Man

kunne ikke blive ved at leve således uden at spise! Hun følte ikke mere sin sult, men det var, som havde hun en blyklump i maven, mens hendes hjerne syntes tom. Det var sikkert og vist, hun skulle ikke komme i godt humør ved at ligge og se rundt i dette hummers fire kroge. Det var et sandt hundehus, hvor de mynder, der går med frakker på gaderne, ville have betakket sig for at bo. Hendes blege øjne stirrede på de nøgne vægge. Det var længe siden, "onkel" havde fået alt. Der var tilbage kommoden, bordet og en stol, endog kommodens marmorplade og skuffer var gået samme vej som sengen. En ildebrand ville ikke have kunnet gøre renere bord; de små nipsting var også smeltet bort, lige fra et ur, der havde kostet tolv francs, til familiefotografierne, hvis rammer en sælgekone havde købt; det var en meget imødekommende sælgekone, som Gervaise havde bragt en kasserolle, et strygejern, en kam, og som så, efter genstandenes værdi, havde givet fem sous, tre sous, to sous, som Gervaise havde omsat i brød. Nu var der ikke andet tilbage end en gammel lysesaks, der var i stykker, og som sælgekonen havde nægtet at give hende en sou for. Å, hvis hun havde kendt nogen, der ville købe ugler, støv og snavs, ville hun i en fart fået en god fortjeneste, for værelset var en sjælden samling snavs. I alle krogene så hun kun edderkoppespind, og edderkoppespind kan være meget godt, når man har skåret sig, men der er ingen handlende, der vil købe den vare. Nå, så vendte hun hovedet om, opgav alt håb om forretning og krøb endnu mere sammen på halmmadrassen, så holdt hun mere af at stirre ud af vinduet på den snetunge himmel, en sørgelig dag, der isnede hende til marv og ben.

Hvilket liv! Til hvad nytte pine livet af sig og bryde sin hjerne? Bare hun i det mindste havde kunnet blunde! Men tanken på det forbandede hummer løb rundt i hovedet på hende. Værten, hr. Marescot, havde selv den foregående aften sagt dem, at han ville lade dem sætte ud, hvis de ikke inden otte dage havde betalt lejen for de to forfaldne terminer. Nå ja, han ville sætte dem ud, de kunne sikkert ikke få det meget værre på gaden! Ville man nu tænke sig, at sådan en abekat i tyk overfrakke og med hænderne i uldhandsker kom derop og talte til dem om terminer, som om de havde haft en pengekat skjult et eller andet sted. For satan! Hvis det havde været så, ville hun i stedet for at lægge sit tøj ind være begyndt på at stoppe noget ned i skrutten! Hun fandt ham alt for idiotisk, det fedesvin. Og så dette bæst til Coupeau, der ikke mere kunne komme hjem uden at ryge i totterne på hende. Pryglene rendte af hende som vand af en gås. Coupeau havde en stok, som han kaldte sin kløpind, og med den kløede han madammen, så det kunne forslå, hun svedte, så det drev af hende. Hun var ikke mere blid og from, men bed og kradsede. Så sloges de i det tomme værelse og trakterede hinanden med prygl i stedet for med brød. Men til sidst tog hun sig lige så lidt om den slags overhalinger, som om alt andet. Coupeau kunne holde blå mandag hele ugen igennem, trække rundt med bjørne i måneder, komme hjem vanvittig af drikkeri og begynde at tærske løs på hende, hun vænnede sig til det, det kedede hende, det var det hele.

Ulykkeligvis har man, selv om man kan vænne sig til alt, endnu ikke kunnet vænne sig til intet at spise. Sulten var det eneste, der pinte og plagede Gervaise. Hun gjorde grin med at være den fattigste af de fattige, med at ligge i rendestenen, med

at se folk holde sig for næsen, når hun kom i nærheden af dem. Uvenlighed og foragt bed ikke på hende, men sulten rev og sled bestandig i hendes indvolde. Å, hun havde sagt farvel til de små, lækre sager, hun var sunket så dybt, at hun fortærede alt, hvad hun fandt på sin vej. Når der nu skulle være gilde, købte hun hos slagteren noget kødaffald til fire sous pundet, der i længere tid havde ligget på et fad i vinduet og var blevet sort af støv; det kogte hun sammen med en gryde fuld af kartofler. Eller også stegte hun et oksehjerte, en lækkerbisken, som hun slikkede sig om munden efter. Til tider, når hun havde vin, blødte hun noget gammelt brød op i den og lavede en slags suppe, papegøjer ellers får. For to sous nudler, en skæppe æbler, et fjerdingkar tørrede bønner, kogt i deres egen sauce, var også en af de herreretter, som hun ikke ofte kunne traktere sig selv med. Hun sank ned til at købe levninger på de tarveligste knejper, hvor hun for en sou fik en bunke fiskeaffald blandet med stumper fordærvet stegt kød. Ja, hun sank endnu dybere, tiggede hos en barmhjertig restauratør de brødskorper, gæsterne havde ladet ligge, og lavede af dem en brødsuppe, som hun lod stå så længe som muligt og blødes på en af naboernes ovne. Hun nåede endog dertil, at hun om morgenen, hvor sulten rev og sled i hende, sammen med hundene rendte rundt på gaderne og snusede ved de handlendes døre, inden gadefejerne kom med deres kost; og således fandt hun undertiden rådne meloner, brændt makrel, koteletter, hvis ben hun efterså af frygt for maddiker.

Ja, så dybt var hun sunket; forfinede væsner vil oprøres ved denne tanke, men hvis disse forfinede væsner ikke havde fået noget som helst i skrutten i tre dage, skulle vi bare se, om de

ville vise sig mere kræsne; de ville såmænd lægge sig ned på alle fire og give deres fine fornemmelser en god dag. Hvor mange fattige stakler går der ikke rundt i dette store og strålende Paris med tarme, der skriger af sult, og hvor mange stiller ikke deres hunger ved at sætte deres klaprende tænder i de væmmeligste ting! Og Gervaise havde dog i sin tid forædt sig i fed gåsesteg! Men nu kunne hun bide sig i øjenhårene efter den salgs. En dag, da Coupeau havde stjålet et par humpler brød fra hende og solgt dem for at få penge til brændevin, havde hun været lige ved at slå ham ned med ildrageren, så rasende var hun i sin sult blevet over dette tyveri af et stykke brød.

Imidlertid faldt hun ved at tvinge sig til at stirre op på den overtrukne himmel i en våndefuld søvn. Hun drømte, at denne snetunge himmel styrtede ned over hende, i den grad bed frosten hende. Pludselig vågnede hun i stor angst og fo'r op med et spring. Herre Gud, skulle hun dø? Rystende af kulde så hun med forstyrret blik, at det endnu var dag. Ville natten da aldrig oprinde! Hvor tiden dog forekommer en lang, når maven er tom! Hendes mave var nu også vågnet og pinte hende. Hun sank om på stolen med bøjet hoved og hænderne stukket ind mellem benene for at varme sig, så gav hun sig allerede til at regne ud, hvad de kunne få at spise til middag, hvis Coupeau havde penge med hjem: et brød, en flaske vin, to portioner kallun *à la lyonnaise*. Klokken slog tre inde på fatter Bazouges ur. Den var altså ikke mere end tre! Så gav hun sig til at græde, aldrig i livet havde hun kraft til at vente til klokken syv. Hun bevægede hele sit legeme frem og tilbage som en lille pige, der vugger sin store sorg til ro, bøjede sig helt sammen, trykkede maven ind, for ikke mere at mærke noget til den. Å, det var ikke

nær så kvalfuldt at føde børn til verden som at sulte. Hun fandt ingen lindring, blev grebet af et raseri, rejste sig og gav sig til at vandre rundt i det håb, at hun ved at gå op og ned skulle kunne dysse sin sult i søvn, ligesom et barn. En halv times tid vandrede hun hvileløst rundt i det tomme værelse. Så standsede hun pludselig, og øjnene stod stive i hovedet på hende. Ja, de måtte sige, hvad de ville, hun skulle endog slikke deres fødder, hvis de ønskede det! Og så gik hun hen til Lorilleux's for at låne ti sous.

Om vinteren var der på denne trappegang – stoddernes trappegang – en bestandig lånen af ti sous, tyve sous, småtjenester, som disse fattige lus gjorde hinanden. Dog ville de hellere dø end henvende sig til Lorilleux's, da deres store påholdenhed var alt for kendt. Gervaise viste ved at gå hen og banke på hos dem et stort mod. Hun var på vejen hen til døren så bange, at hun, da hun havde banket på, følte denne pludselige lettelse, som man også føler, når man har ringet på hos tandlægen.

"Kom ind!" skreg Lorilleux med sin gnavne stemme.

Hvor der var rart der inde! Det brændte på essen, og den oplyste det smalle værksted med sin hvide flamme, mens madam Lorilleux gav en rulle guldtråd et opkog. Lorilleux stod henne ved sit arbejdsbord og loddede ringe sammen; han var så varm, at han ligefrem svedte. Og der lugtede dejligt, en kålsuppe, der stod og kogte på kakkelovnen, udsendte en damp, der fik det til at løbe rundt for Gervaise, så hun nær var besvimet.

"Åh, er det Dem," brummede madam Lorilleux uden at sige et eneste ord om at sætte sig ned. "Hvad vil De?"

Gervaise svarede ikke. Hun stod sig i denne uge slet ikke så galt med Lorilleux's, men anmodningen om de ti sous blev siddende i halsen på hende, fordi hun havde fået øje på Boche, der nok så hjemligt sad og sladrede i kakkelovnskrogen. Han havde en mine på, som gjorde han nar ad folk, det tykke bæst! Når han lo, tog hans runde ansigt med disse kinder, der var så oppustede, at de skjulte næsen, sig ud, som om han af en fejltagelse havde fået enden midt i ansigtet.

"Hvad er det, De vil," gentog Lorilleux.

"De har vel ikke set Coupeau?" fremstammede hun til sidst. "Jeg troede, han var her."

Lorilleux's og Boche gav sig til at grine. Nej, de havde sandelig ikke set noget til Coupeau. De trakterede ikke med tilstrækkelig mange snapse til at have æren af hans besøg.

Gervaise gjorde en kraftanstrengelse og tog igen stammende til orde:

"Sagen er, han havde lovet mig at komme hjem ... Ja, han skulle bringe mig nogle penge ... Og da jeg absolut skal købe noget ..."

Der blev ganske stille i stuen. Madam Lorilleux pustede stærkt til ilden på essen, Lorilleux stak næsen helt ned til den stump kæde, han arbejdede på, og som blev længere og længere mellem fingrene på ham, mens Boche stadig sad med sit fuldmånegrin på ansigtet.

"Hvis jeg bare havde ti sous," mumlede Gervaise ganske sagte.

De blev ved at tie.

"De kunne ikke låne mig ti sous? ... Å, jeg skal betale dem tilbage i aften."

Madam Lorilleux vendte sig om og stirrede stift på hende. Se, hvor hun gjorde sig lækker for dem! I dag slog hun dem for ti sous, i morgen ville det blive tyve, og så fremdeles i det uendelige. Nej, nej tak, det skulle de ikke have noget af.

"Nej, kære," råbte hun, "De ved jo godt, at vi ikke har penge! Her kan De se, jeg har ikke det mindste i lommen! Ja, De kan selv føle efter … Ellers skulle det naturligvis være os en stor fornøjelse."

"Ja, hjerte til det har vi altid," brummede Lorilleux, "men når man ikke kan, så kan man ikke!"

Gervaise gav meget ydmygt sin tilslutning til dette med et nik. Hun gik imidlertid alligevel ikke, hun skævede hen på guldet, hen på guldtrådene, der hang på væggene, på guldtråden, som madam Lorilleux trak igennem trækkepladen med anspændelse af alle sine armkræfter, på guldringene, der lå i en bunke under Lorilleux's krogede fingre. Og det faldt hende ind, at en stump af dette grimme, sortladne metal ville være tilstrækkeligt til at betale en god middag. Værkstedet var med det gamle værktøj, kulstøvet og oliepletterne den dag akkurat lige så skident som ellers, men det skinnede for hendes øjne i rigdommens glans som en vekselererbutik. Hun dristede sig da også til at gentage ganske stille:

"Jeg skal betale dem tilbage, jeg skal betale dem tilbage, ganske vist … Ti sous, det kan da ikke volde jer nogen vanskelighed."

Hun følte, hvorledes hendes hjerte hamrede, hun ville ikke tilstå, at hun havde sultet siden den foregående dag. Så følte hun, at benene vaklede under hende, hun blev bange for at briste i gråd, men stammede endnu en gang:

"I ville gøre en god gerning! ... I kan ikke vide ... Ja, så vidt er jeg kommet, å Gud, så vidt er jeg kommet ..."

Lorilleux's kneb læberne sammen og vekslede et hurtigt øjekast. Nu tiggede Klumpe-Dumpe altså! Nå, hun havde nået bunden. Det holdt de ikke rigtig af! Hvis de havde vidst det, skulle de nok have barrikaderet deres dør, for man bør altid holde et vågent øje med tiggerne, med folk, der under et eller andet påskud skaffer sig adgang til lejligheden og så stikker af med de kostbare genstande. Så meget mere, som der hos dem var noget at stjæle; de kunne jo bare strække fingrene ud overalt i hele værelset og snubbe tredive, fyrretyve francs blot ved at lukke hånden. De havde allerede flere gange fattet mistanke, havde bidt mærke i det løjerlige ansigt, Gervaise satte op, når hun stod og så på guldet. Denne gang skulle de rigtignok passe nøje på. Og da hun nu kom nærmere og nærmere, råbte Lorilleux barsk til hende, uden at indlade sig på at besvare hendes anmodning:

"Nej, hør nu engang, stop lidt, nu slæber De igen af med guldgran under sålerne ... Man skulle virkelig tro, at De havde smurt fedt nedenunder, for at det kunne hænge fast."

Gervaise gik langsomt tilbage. Hun støttede sig et øjeblik til en hylde, og da hun så madam Lorilleux stirre på hendes hænder, lukkede hun dem helt op, viste dem frem og sagde med sin bløde stemme uden mindste vrede, som en kvinde, der er sunket så dybt, at hun må finde sig i alt:

"Jeg har ikke taget noget. De kan jo selv se efter!" Og så gik hun, fordi den stærke lugt af kålsuppen og den dejlige varme i værkstedet gjorde hende ganske dårlig.

Og Lorilleux's holdt hende ikke tilbage! Lykke på rejsen! Og fanden skulle tage dem, om de mere lukkede op for hende! De havde set mere end nok af hendes ansigt, de ville ikke have andres elendighed i deres hjem, når denne elendighed var vel fortjent. De glædede sig rigtigt over, hvor godt de selv havde det, de sad lunt inden døre med udsigt til en udmærket suppe. Boche bredte sig også og pustede sine kinder endnu mere op, så at hans grin blev ligefrem uanstændigt. Nu syntes de, at de havde fået rigtig hævn over Gervaise for hendes tidligere opførsel og for den blå butik, for ædegilderne og alt det øvrige. Det var gået over al forventning, og det beviste, hvor lysten til frådseri fører hen. Til helvede med de slikmundede, dovne og skamløse kvindfolk!

"Sikken en manér! At komme her og tigge om ti-sous'er!" skreg madam Lorilleux, da døren havde lukket sig efter Gervaise. "Ja, jeg blæser hende et stykke! Nu skulle jeg straks låne hende ti sous, for at hun kunne drikke dem op!"

Gervaise slæbte sig hen ad gangen, sløv og duknakket. Da hun havde nået sin dør, gik hun ikke ind, hendes værelse gjorde hende bange. Hun kunne lige så godt gå ud på gaden, det ville hun blive varmere ved og få tiden til at gå hurtigere. I forbigående kiggede hun ind i det hul under trappen, hvor fatter Bru boede; det var også én, der måtte have en god appetit, for han havde i tre dage hverken fået frokost eller middag, men han var der ikke, han var ikke i sit hul, og hun følte sig helt skinsyg ved tanken om, at der kunne være nogen, som havde indbudt ham. Da hun så kom forbi Bijards, hørte hun nogen klage sig, hun gik ind, nøglen sad altid i låsen.

"Hvad er der dog i vejen?" spurgte hun.

Værelset så meget rent ud. Man så tydeligt, at Lalie endnu om morgenen havde fejet og gjort i stand. Fattigdommen kunne godt puste derind, borttage bohavet, brede sit lag af snavs, Lalie kom lige bag efter, tørrede alt af og fik tingene til at tage sig pæne ud. Selv om det ikke var noget rigt hus, så der velholdt ud i huset hos hende. I dag havde hendes to børn, Henriette og Jules, fundet nogle gamle billeder, som de sad ganske roligt med i en krog og klippede ud. Men Gervaise blev meget overrasket ved at finde Lalie liggende ganske ligbleg i sin smalle feltseng med lagenet helt op til hagen. Hun lå til sengs, så måtte hun rigtignok være meget syg!

"Hvad er der i vejen med dig?" gentog Gervaise urolig.

Lalie klagede sig ikke mere. Hun løftede langsomt sine hvide øjenlåg og ville smile, men det blev kun til en krampagtig sammentrækning af hendes læber.

"Jeg fejler slet ikke noget," hviskede hun ganske sagte, "å, jeg forsikrer Dem, slet ikke noget!"

Så lukkede hun øjnene igen og fortsatte med en kraftanstrengelse:

"Jeg har haft lidt meget at gøre i disse dage, men nu dovner jeg den af, jeg ligger og hviler mig, ser De nok."

Men hendes barneansigt, der var oversået med sorteblå pletter, fik et sådant udtryk af overordentlig smerte, at Gervaise glemte sin egen kval, foldede sine hænder og faldt på knæ ved siden af hende. I den sidste månedstid havde Gervaise set, at Lalie måtte støtte sig til væggene, når hun gik, i den grad havde en hoste, der havde klang af ligkiste, taget på hendes kræfter. Barnet kunne ikke mere hoste igennem. Hun fik et anfald af hikke, og der flød blod ud af mundvigene på hende.

"Det er ikke min skyld, men jeg føler mig ikke videre stærk," mumlede hun ligesom lidt lindret. "Jeg har slæbt mig omkring og gjort lidt i orden … Her er vist nogenlunde rent, ikke sandt? … Jeg ville have pudset ruderne, men benene svigtede mig. Det er tosset! For når man var færdig med sit arbejde, kunne man jo gerne lægge sig."

Hun brød af og sagde:

"Se engang hen til mine børn, at de ikke stikker sig på deres sakse."

Og så tav hun og rystede over hele kroppen ved at høre en komme tungt op ad trappen. Fader Bijard stødte døren råt op. Han var som sædvanlig fuld, hans øjne flammede af brændevinsraseri. Da han fik øje på Lalie i sengen, slog han sig grinende på lårene og rev den store pisk ned fra væggen, idet han brummede:

"Det er fanden gale mig for stift! Nu skal vi have løjer! … Nå så kreaturerne lægger sig til at sove midt på dagen! … Vil du gøre nar ad mig, dit forbandede dovendyr! … Nå hopla! Rub dig op!"

Han slog allerede knald med pisken hen over sengen, men barnet sagde i en bønfaldende tone:

"Nej, fader, jeg beder dig, slå ikke … Jeg forsikrer dig, du vil angre det … Slå ikke!"

"Vil du op med dig," brølede han endnu højere, "eller jeg skal kilde dig i sidebenene! … Vil du så op med dig, dit dovne øg."

Så sagde hun ganske stille:

"Jeg kan ikke, forstår du nok? … Jeg er lige ved at dø!"

Gervaise havde kastet sig over Bijard og revet pisken fra ham. Han blev stående henne ved feltsengen, ude af stand til at forstå noget. Hvad var det hun sludrede om, ungen? Hvor kunne man

dø så ung, når man ikke havde været syg? Det var bare noget, hun sagde, for at få sukkergodt! Å, han skulle nok få rede på det, og hvis hun løj, så kunne hun vente sig.

"Du skal få at se, det er sandhed," fortsatte hun. "Så længe jeg kunne, har jeg sparet dig for den ulejlighed … Vær nu god, fader, og sig farvel til mig!"

Bijard snød sin næse, han var bange for at blive holdt for nar. Det var dog sandt, hun havde et løjerligt ansigt, et langt og alvorligt ansigt, ligesom en voksen! Dødens åndepust, der gik igennem værelset, gjorde ham ædru. Han lod sit blik glide rundt omkring sig med et udtryk som en mand, der er vågnet op af en lang søvn. Han så, hvor ordentligt huset var, hvor pæne og sunde de to børn var, der sad og legede nok så fornøjede. Og han faldt ned på en stol og stammede:

"Vor lille mor! Vor lille mor! …"

Han kunne ikke finde på andet, men det lød også meget ømt i ørene på Lalie, der aldrig var blevet på nogen måde forkælet. Hun trøstede sin fader. Hun var især ked af, at hun skulle gå bort nu, førend hun havde fået sine børn opdraget. Han ville drage omsorg for dem, ikke sandt? Og hun gav ham med sin døende stemme oplysninger om, hvorledes han skulle passe dem og holde dem rene. Drukkenskabens tåge havde atter lagt sig over hans hjerne, og han sad sløv hen og virrede med hovedet, mens han stirrede på hende med sine runde øjne. Det strømmede ind på ham fra alle sider, men han kunne ikke finde på noget mere, og han var alt for tykhudet til at græde.

"Hør lidt endnu!" begyndte Lalie igen efter nogen tids tavshed. "Vi skylder fire francs og syv sous hos bageren, de må betales … Madam Gaudron har et jern, der tilhører os, det må

du bede hende give tilbage … I aften har jeg ikke kunnet lave suppe, men der er brød til overs, og du kan sætte kartoflerne til varme."

Indtil det sidste åndedrag blev det stakkels lille væsen ved at være den lille fornuftige moder for alle sine. Det var visselig en, som det ikke var så let at erstatte! Hun døde af at have haft i sin alder en sand moders forstand, hendes bryst var endnu alt for skrøbeligt og alt for snævert til at rumme så omfattende en moderfølelse. Og når han mistede denne skat, var det rigtignok dette vilde dyr af en faders egen skyld. Havde han ikke mishandlet hende efter at have dræbt moderen med et spark! Når nu snart begge hans gode engle hvilede i graven, ville der ikke være andet for ham end at lægge sig til at dø på gaden som en hund.

Gervaise måtte holde igen på sig for ikke at bryde ud i hulken. Hun strakte hænderne frem for at være barnet til hjælp, og da det lasede lagen gled til side, ville hun lægge det op igen og ordne lidt på sengen. Derved kom den døendes lille stakkels legeme til syne.

Å, herre gud, hvilket ynkeligt syn! Selv en sten ville være blevet rørt til tårer! Lalie var ganske nøgen, en las nattrøje hang om skuldrene i stedet for særk; ja, helt nøgen, og det var martyrens blodige og smertefulde nøgenhed. Hun havde ikke længere kød på sig, benene stak ud gennem huden. På siderne løb violette striber lige hen til lårene, det var mærker af piskeslagene. Rundt om den venstre arm gik en sorteblå krans, som om kæberne på en skruestik havde knust dette skrøbelige lem, der ikke var tykkere end en svovlstik. På det højre ben viste der sig en dårlig helet rift, et sår, der åbnede sig hver morgen,

når hun i travede om for at gøre huset i orden. Fra hoved til fod var hun sort af slag. Å, hvilken mishandling af dette barn! Et par grove mandfolkenæver havde knust denne lille engel! Hvilken gru, at så svagt et legeme skulle bære et sådant kors! Man tilbeder i kirkerne piskede helgeninder, hvis nøgenhed er mindre uskyldig. Gervaise knælede atter ned uden at tænke mere på at trække lagenet op, hun blev helt forstyrret ved synet af det ynkværdige intet, der lå udstrakt på bunden af sengen; og hendes skælvende læber ledte efter bønner.

"Madam Coupeau," mumlede barnet, "vil De ikke hjælpe ..."

Og med sine alt for korte arme søgte hun at trække lagenet op, helt skamfuld over, at hendes fader havde set hende. Bijard sad stadig ganske idiotisk og stirrede på dette lig, der var hans værk, han virrede bestandig på hovedet med den samme langsomme bevægelse, som et dyr, der ved hverken ud eller ind.

Da Gervaise så havde dækket Lalie til, kunne hun ikke holde det ud længere. Den døendes kræfter tog af, hun kunne ikke mere tale, men hendes blik talte, det var hendes blik fra tidligere tid, det var den lille mørkøjede piges hengivne, tankefulde blik, der fæstedes på de to børn, der var i færd med at klippe billeder ud. Tusmørket bredte sig ud over stuen, hvor Bijard sad og sov rusen ud, sløv overfor denne dødskamp. Nej, nej, livet var alt for afskyeligt! Hvor var det dog ikke skident! Og Gervaise gik ud af værelset, steg ned ad trappen, uden at vide af sig selv, uden begreb om noget, så fuld af lede, at hun gerne kunne have kastet sig under hjulene på en omnibus for at få ende på det.

Alt som hun ilede afsted og skældte ud på den forbandede skæbne, fandt hun sig pludselig stående foran porten til det

værksted, hvor Coupeau arbejdede. Hendes ben havde ført hende derhen, hendes mave begyndte igen på sin gamle vise, en klagesang over sulten i halvfems vers, en vise, hun kunne til punkt og prikke. Bare hun kunne få fat i Coupeau lige ved udgangen, så kunne hun få fingre i pengene og gøre indkøb for dem. Der var endnu en lille halv time at vente, den fik hun såmænd nok bugt med, hun var vant til at vente, nu havde hun suget på labben lige siden den foregående dag!

Det var i Rue de la Charbonnière på hjørnet af Rue de Chartres, hvor vinden kunne stryge ind fra alle fire verdenshjørner. Det var, den onde brodere hende, ikke varmt at slide brosten. Ja, hvis hun havde haft fo'rværk på! Himlen havde stadig en grim blygrå farve, og sneen, der havde samlet sig deroppe, gav nabolaget en ishue på. Der faldt ikke et snefnug, men luften var ganske stille, hvilket lovede Paris en fuldstændig ny dragt, en smuk, hvid balkjole. Gervaise så op på himlen og bad den gode Gud om ikke straks at drysse sine musselinsfnug ned. Hun stampede med fødderne, stirrede på en urtekramhandel overfor, drejede sig så om på hælen, fordi det var unyttigt at vække sulten yderligere på forhånd. Stedet frembød ingen adspredelser. De enkelte spadserende, indpakkede i halstørklæder lige op til næsen, skyndte sig afsted, for man driver naturligvis ikke frem og tilbage, når kulden bider.

Imidlertid fik Gervaise øje på fire, fem kvindfolk, der ligesom hun holdt vagt udenfor blikkenslagermesterens port; flere stakler, ganske sikkert koner, der ventede på lønnen for at forhindre, at den blev sat over styr på vinstuerne. Der var et langt magert fruentimmer med et ansigt som en politibetjent,

hun stod klistret op mod muren, beredt til at hænge sig på ryggen af manden. En lille, helt sort kone med et forkuet og skrøbeligt udseende vandrede op og ned på den anden side af gaden. En tredje havde slæbt sine to rollinger med, de rystede af kulde og græd. Alle, Gervaise som hendes vagtkammerater, gik de frem og tilbage, frem og tilbage, de skævede til hinanden, men sagde ikke et ord. Det var et rigtig behageligt møde! De havde ikke nødig at stifte bekendtskab, for de kendte hinandens værdi, de boede alle hos det samme firma: Elendighed & Co. Man følte kulden endnu mere ved at se dem trave frem og tilbage og gå forbi hinanden, uden at tale sammen i denne skrækkelige januartemperatur.

Og der kom stadig ikke en kat ud fra værkstedet. Endelig viste en arbejder sig, så to, så tre, men det var uden tvivl skikkelige fyre, der gik lige hjem med pengene, for de rystede på hovedet, da de så de skygger, der strejfede om ved porten. Den lange magre klistrede sig endnu tættere ind til porten, men pludselig faldt hun over en lille bleg mand, der nok så forsigtigt stak hovedet udenfor. Det gik i en fart, hun følte i hans lommer og stak pengepungen til sig. Nappet, og der var ikke så meget tilbage, at han kunne få en eneste dråbe. Så fulgte den lille mand ærgerlig og fortvivlet bag efter sin politibetjent og græd store tårer som et barn.

Der blev ved at komme arbejdere ud, og da den tykke mutter med sine to rollinger nærmede sig porten, var der en lang fyr med brunt hår og et drevent udtryk, som fik øje på hende og hurtigt trak sig tilbage for at advare ægtemanden; da denne så kom dinglende ud, havde han stukket to blanke 100-sous-stykker til side, en i hver sko. Han tog en af drengene på armen

og gik til, mens han bandt konen, der skændte på ham, en hel del løgne på ærmet. Der kom lystige fyre, som stormede ud på gaden, forhippede på at sætte deres løn over styr sammen med venner. Der var også nogle med bedrøvede ansigter og nedtrykte miner, som knugede lønnen for de få dage, de havde arbejdet i de sidste fjorten dage, i deres knyttede hånd, mens de gik og skældte sig selv ud og, som drukkenbolte plejer, svor på, at nu skulle det have en ende. Det sørgeligste syn var dog den lille, sorte, forknytte og skrøbelige kones bedrøvelse, da hendes mand, en køn fyr, stak af lige for næsen af hende og skubbede hende så råt til side, at han var lige ved at vælte hende omkuld; og så gik hun alene hjem, vaklede langs butikkerne, mens hun græd sine modige tårer.

Nu kom der ikke flere arbejdere. Gervaise stillede sig op midt på gaden og stirrede på porten. Det begyndte at tegne dårligt. Så kom der to forsinkede arbejdere, men stadig ingen Coupeau. Og da hun så spurgte en af arbejderne, om Coupeau ikke snart kom, svarede han hende grinende, at han var vist stukket ud af bagporten. Så forstod Gervaise, hvorledes det hang sammen. Atter en løgn af Coupeau, hun kunne kigge langt efter ham! Så sjoskede hun langsomt i sine udtrådte sko ned ad Rue de la Charbonnière. Hendes middagsmad løb nok så net i forvejen for hende, og gysende så hun den i del gullige tusmørke løbe afsted. Nu var det forbi, der var intet håb, kun mørke og sult. Å, det var en dejlig nat til at krepere, denne skidne nat, der lagde sig på skuldrene af hende.

Hun gik tungt op ad Rue des Poissonniers, da hun hørte Coupeaus stemme. Ja, det var ham, der sad inde i *Petite-Civette* og lod sig traktere af Støvleskaft. Denne lurendrejer til

Støvleskaft havde ved sommerens slutning været behændig nok til at gifte sig lovformeligt med en dame, der nok var lidt falmet, men som besad smukke levninger; jo vist, det var en dame fra Rue des Martyrs, ikke nogen tøs ude fra forstaden. Og han levede nu et lykkeligt liv som borgermand med hænderne i lommen, godt klædt og velnæret. Man kunne næsten ikke kende ham igen, så tyk var han blevet. Hans kammerater sagde, at hans kone kunne få så meget arbejde, hun ville, hos forskellige herrer af sit bekendtskab. Sådan en kone og et landsted, det var alt, hvad man kunne ønske sig her i livet. Coupeau sad da også og betragtede Støvleskaft med beundring. Havde den tamp ikke endog guldring på lillefingeren!

Gervaise lagde hånden på skulderen af Coupeau i det øjeblik, da han kom ud fra *Petite-Civette*.

"Hør lidt, jeg har ventet på dig, ja det har jeg … Jeg er sulten. Det er dig, der skal betale."

"Er du sulten, så æd din næve! … Og gem den anden til i morgen."

Nå, så hun ville lave scener i fremmede folks påhør, det var dog for stift! Nå, hvad så? Han havde ikke haft arbejde, men bagerne bagte alligevel brød!

"Du vil altså, at jeg skal stjæle," mumlede hun med dump stemme.

Støvleskaft gned sig på hagen med en velvillig mine.

"Nej, det er forbudt!" sagde han. "Men når et kvindfolk forstår at dreje sig …"

Coupeau afbrød ham for at råbe bravo! Ja, et kvindfolk måtte forstå at dreje sig. Men hans kone havde altid været et snøvl, en klods. Det var hendes skyld, om de skulle ligge og krepere på

halm. Så faldt han igen hen i sin beundring af Støvleskaft. Hvor han dog var fint klædt, det bæst! En rigtig storborger med hvidt linned og ligefremme dansesko! Død og pine, det var ikke marskandiservarer! Det var i det mindste én, der havde en madam, som forstod at styre skuden!

De to mandfolk gik ned mod den ydre boulevard, og Gervaise fulgte efter dem. Efter nogen tids tavshed begyndte hun igen i nakken på Coupeau:

"Jeg er sulten, at du ved det! … Jeg har gjort regning på dig. Skaf mig noget at gnave på!"

Han svarede ikke, og i en af dødskval hjerteskærende tone tog hun igen fat:

"Nå, det er alt, hvad du giver!"

"Men i hede helvede, jeg har jo ikke noget!" brølede han og vendte sig rasende om imod hende. "Slip mig! Hører du! Eller jeg slår!"

Han hævede allerede næven, men hun trak sig tilbage og syntes at have taget sin beslutning.

"Nå, så går jeg fra dig, jeg finder vel nok et mandfolk."

Coupeau gav sig til at grine. Han lod, som han tog sagen fra den gemytlige side, han puffede hende bort, uden at det dog skulle se sådan ud. Det var jo et udmærket indfald! Om aftenen ved lys kunne hun endnu gøre erobringer. Hvis hun huggede en herre, kunne han anbefale hende restaurationen *Kapucineren*, hvor der var små kabinetter og hvor man spiste aldeles udmærket. Og da hun så gik hen ad den ydre boulevard, bleg og fortumlet, råbte han yderligere til hende:

"Hør engang, tag lidt af desserten med hjem til mig, jeg holder meget af kager … Og hvis din kavaler skulle være godt

forsynet med klæder, så bed ham om en gammel overfrakke."

Forfulgt af denne djævelske spot gik Gervaise hurtigt til. Da hun så befandt sig midt i menneskesværmen, sagtnede hun sin gang. Hendes beslutning var taget. Når hun enten måtte stjæle eller gære dette, ville hun dog hellere gøre det sidste, fordi hun derved i det mindste ikke forurettede andre. Hun ville aldrig tage bestemmelse om andet end, hvad der tilhørte hende. Ganske vist, det var ikke videre renligt, men det renlige og det urenlige flød sammen i hendes hoved; når man er ved at krepere af sult, hengiver man sig ikke til filosofiske overvejelser, man spiser det brød, der tilbyder sig. Hun var nået lige til Chaussée Clignancourt. Mørket måtte da snart falde på. Mens hun ventede, gik hun hen ad boulevarderne, som en dame, der trækker frisk luft, inden hun skal hjem til middagen.

Dette kvarter, der nu lå åbent til alle sider, så den friske luft kunne stryge ind, var blevet så forskønnet, at hun gik og skammede sig. Boulevard Magenta, der udgår fra hjertet af Paris, og Boulevard Ornano. Der strakte sig ud på landet, havde gennembrudt den gamle grænselinje mellem by og land som to brede alléer, der endnu var ganske hvide af kalkstøvet fra den mængde bygninger, som var revet ned her, på siderne af dem løb Rue du Faubourg Poissonnière og Rue des Poissonniers, hvis yderste, afstumpede, lemlæstede og krogede ender tog sig ud som skumle korridorer. Allerede for lang tid siden havde nedbrydningen af accisemuren gjort de ydre boulevarder bredere med kørebaner på begge sider ug en ophøjet spadseregang for fodgængere i midten, beplantet med fire rækker små platanер. Det var en vældig korsvej, der strakte sig vidt ud i horisonten, og hvorfra der udgik uendelig lange gader,

som myldrede af mennesker og druknede i et virvar af bygninger under opførelse. Midt imellem de høje nye huse stod endnu en mængde faldefærdige rønner, midt imellem de med billedhuggerarbejder smykkede facader snoede sig sorte gyder og gabte rønner med pjalter ophængt i alle vinduer. Bag den overdådighed, der skød ud fra Paris, kæmpede forstadens elendighed sin dødskamp og tilsølede denne byggeplads, hvor en ny by havde rejst sig i hast.

Gervaise, der druknede i trængslen på den brede spadseresti med de små platanер, følte sig alene og forladt. Her i disse alléer følte hun endnu stærkere sin maves tomhed, og så at tænke sig, at der i denne strøm af mennesker, hvoriblandt der dog var velvillige sjæle, fandtes der ikke én kristen, som kunne gætte, hvorledes det var fat med hende og stikke hende ti sous i hånden. Ja, det var alt for stort, det var alt for smukt, det løb rundt for hende og hendes ben vaklede under hende, her under dette vældige stykke himmel, der hvælvede sig over et så umådeligt rum. Tusmørket havde denne skidengule farve, der er ejendommelig for det parisiske tusmørke, en farve, der giver en lyst til at dø straks, så grimt synes livet på gaderne. Det blev mørkere og mørkere, omridsene i det fjerne flød sammen i en skidenagtig farvetone; Gervaise, der allerede var træt, var dumpet ned netop i den trængsel, der opstår, når arbejderne går hjem.

På denne tid af dagen druknede de velklædte herrer og damerne med de fine hatte, der boede i de nye huse, i folkemængden, i det mylder af mænd og kvinder, hvis ansigter endnu var ganske blege af værkstedernes forgiftede luft. Fra Boulevard Magenta og Rue du Faubourg Poissonière

strømmede flokke, der var forpustede af opstigningen. Under omnibussernes og droskernes dæmpede rullen, imellem møbelvogne, blokvogne og arbejdsvogne, der kørte tomme hjem i galop, fyldtes gaden af et stadig voksende mylder af de forskellige arbejdere og arbejdersker. Bybudene vendte hjem med deres seler over skulderen. To arbejdere, som skyndte sig afsted, gik med lange skridt side om side, de talte meget højt, med ivrige bevægelser uden at se på hinanden; andre i overfrakke og kasket gik alene med bøjet hoved på kanten af fortovet, atter andre gik fem-seks stykker i følge med hænderne i lommen og matte øjne, uden at veksle et ord. Nogle af dem havde deres piber hængende i munden, skønt de var gået ud. Der var murere, der fire og fire havde lejet en vogn, hvorpå deres kalktrug dansede op og ned, og bag hvis vinduesgardiner man så deres hvide ansigter, når vognen kørte forbi. Malere slentrede afsted mod deres farvepotter; en blikkenslager bar en lang stige, med hvilken han var lige ved at stikke øjnene ud på folk; en vandarbejder, der var blevet forsinket, travede afsted med sin kasse på ryggen, mens han blæste melodien til "Den gode kong Dagobert" på sin lille trompet, en bedrøvelig melodi her i dette sørgelige tusmørke. Å, en bedrøvelig musik, der syntes at ledsage hjordens traven-hjem, det var lastdyrene, der udasede slæbte sig frem.

Atter en dag, der var gået til ende! Det var vist og sandt, dagene var for lange og begyndte alt for hurtigt igen! Næppe havde man spist og fordøjet sin mad, før det var højlys dag og man atter måtte slide i det. Og dog var der lystige fyre, der fløjtede, trampede med fødderne og strøg afsted med trynen lige imod suppen. Gervaise lod sværmen drage forbi, ufølsom

for puf og stød, som hun var, blev hun kastet snart til højre, snart til venstre og tumlede frem og tilbage i menneskestimlen, for mandfolkene har ikke tid til at vise sig opmærksomme, når de er ved at falde sammen af træthed og drives frem af sulten.

Pludselig hævede Gervaise øjnene og så foran sig det gamle *Det gode Hjerte*. Efter at det lille hus havde været en fordægtig beværtning, som politiet havde lukket, stod det nu helt forladt, med skodderne dækket af plakater, og lygten knust; det smuldrede og rådnede fra øverst til nederst, mens skimlen bredte sig over dets grimme, gullige kalkpuds. Omgivelserne syntes uforandrede. Papirhandleren og tobakshandleren var der stadig. Bagved fik man op over de lave bygninger øje på de fem etagers huse med deres sprukne facader, der strakte deres store, forfaldne silhuetter i vejret. Kun *Balkonen* var ikke mere til; i salen med de ti flammende vinduer var der nu indrettet et sukkerkogeri, hvorfra man hørte en bestandig hvæsen.

Det var da her, i denne rønne, *Det gode Hjerte*, at hele dette forbandede liv var begyndt. Hun blev stående og stirrede op til vinduet på første sal, hvor en itureven persienne hang, og hun mindedes sin ungdom med Lantier, deres første stridigheder, den væmmelige måde, han havde ladet hende i stikken på. Nå, hvad så, hun var ung dengang, det forekom hende alt sammen muntert, set i afstand. Kun tyve år, å herre gud! Synet af *Det gode Hjerte* voldte hende smerte, og hun gik op ad boulevarden, hen imod Montmartre.

På sandbunkerne imellem bænkene legede endnu drenge i det tiltagende mørke. Arbejdernes tog blev ved, nu kom arbejdersker forbi, de trippede afsted, skyndte sig for at indhente den tid, de havde spildt foran butiksvinduerne; et højt

pigebarn standsede og lod sin hånd hvile i hånden på den unge fyr, der havde fulgt hende til en tre porte fra hendes hjem; andre aftalte, da de skiltes, at mødes senere på aftenen ved *Munterheden* eller ved *Den sorte Kugle*. Midt imellem grupperne kom der enkelte arbejdere, der var så fine på det, at de havde deres arbejdstøj pakket sammen under armen. En kakkelovnsopsætter, der spændt i seletøj trak en vogn med murbrokker, var lige ved at blive knust under en omnibus. Imellem menneskesværmen, der nu blev tyndere, løb barhovedede kvinder, som efter at have gjort ild på var gået ned på gaderne igen for at hente noget til middagen; de puffede til alle, styrtede ind til bagerne og spækhøkerne, fo'r afsted igen med deres indkøb i hænderne. Der var små otte års piger, der var sendt i byen og som fulgte langs med butikkerne og trykkede ind til deres bryst store 4-punds-brød, der var lige så lange som de selv. De lignede smukke gule dukker og blev stående i fem minutter foran billeder med kinden støttet mod det store brød. Nu ebbede det i strømmen. Mellemrummene mellem grupperne blev længere og længere. Arbejdets trup var vendt hjem, og i gassens flammeskær vågede nu efter endt dagværk dovenskaben og svineriet op, for at tage deres lumske oprejsning.

Ak ja, Gervaise var færdig med sit dagværk! Hun var mere udslidt end hele dette folk af arbejdere, der nylig havde skubbet hende hid og did. Hun kunne lægge sig ned dér og krepere, for arbejdet ville ikke mere have noget at gøre med hende, og hun havde aset nok i sit liv til at kunne sige: "Næste frem! Jeg kan ikke mere!" Nu spiste de alle sammen. Enden var god, solen havde pustet sit lys ud, natten ville blive lang. Å Gud, gid man

kunne lægge sig til hvile og aldrig mere rejse sig i den fortrøstning, at man havde lagt værktøjet fra sig for bestandig, og at man skulle holde ferie evindelig. Det ville være rart, efter at have slidt i tyve år. Og Gervaise tænkte, mens det rev og sled i hendes mave, på sit livs festdage, ædegilder og fornøjelser. Især mindedes hun, hvor hun havde soldet en torsdag i midfaste i en hundekulde: dengang var hun meget net, lys og frisk. Det vaskehus i Rue Neuve, hvor hun kom, havde udnævnt hende til dronning, til trods for hendes ben. Så havde de turet ned ad boulevarderne i kærrer pyntet med grønt, midt ind imellem de fine folk, der havde øjnet hende, så det kunne forslå. Herrerne havde taget deres lorgnetter frem, som om hun havde været en virkelig dronning. Så om aftenen havde de rigtig slået gækken løs og holdt ud lige til den lyse morgen. Dronning med krone og skærf i fireogtyve timer, to gange urskiven rundt. Og tungsindig og forpint af sult stirrede hun mod jorden, som om hun søgte efter den rendesten, hvor hun havde ladet sin tabte majestæt ligge.

På ny hævede hun sine øjne. Hun stod overfor slagtehusene, som de rev ned; den gennembrudte facade viste mørke, stinkende gårde, endnu fugtige af blod. Og da hun igen gik ned ad boulevarden, fik hun også øje på Lariboisiére-hospitalet med den store grå mur, ovenover hvilken de skumle fløje med det nøjagtigt samme antal vinduer i hver udfoldede sig vifteformet; en port i muren indjog naboskabet skræk: dødens port, hvis stærke egetræ uden en revne havde gravstenens strenghed og tavshed over sig. For at slippe sine tanker drev hun længere bort, helt ned til jernbanebroen. Det høje rækværk af stærkt sammennittet jernblik spærrede udsigten; hun kunne mod

Paris' lysende horisont kun skelne jernbanegårdens udstrakte vinkel, et vældigt tag, sort af kulstøv; hun kunne i dette vældige klare rum høre lokomotivernes piben, drejeskivernes taktfaste stød, alle mulige lyde fra en mægtig og skjult virksomhed. Så rullede et tog forbi, det kom fra Paris, nærmere og nærmere med sin prusten og rullen. Og hun så af dette tog kun en hvid røgsky, en damp, der pludselig slippes løs, slår ind gennem rækværket og forsvinder. Hun vendte sig om, som ville hun følge det usynlige lokomotiv, hvis larm døde hen. Ad den kant anede hun landet og den fri himmel for enden af en gennemgang med høje mure på begge sider, der lå spredt, opført uden plan, fremvisende facader uden pudsning, nogle mure var overmalet med kæmpemæssige reklamer, alt var oversmurt med det samme skidne gullige farvelag fra maskinernes sod. Å om hun således havde kunnet rejse bort, drage derud, bort fra disse elendighedens og lidelsens huse! Måske havde hun da kunnet begynde forfra på livet! Så vendte hun sig igen om og gav sig ganske idiotisk til at læse de mange plakater, der var klistret på jernblikket. De skinnede i alle farver. En lille, ganske nydelig blå lovede halvtreds francs i findeløn for en bortløben tævehund. Det var et dyr, som måtte have været elsket.

Gervaise begyndte igen at gå langsomt. I den røgfarvede tåge, der faldt, blev gaslygterne tændt, og de lange alléer, hvis omrids lidt efter lidt forsvandt i mørket, viste sig atter i fuld belysning og gennemskar natten indtil langt ude i horisontens mørke. En stærk blæst fo'r her henover, det udstrakte kvarter bredte sine rækker af små flammer ud under den vældige, måneløse himmel. Det var den tid, hvor fra den ene ende af

boulevarderne til den anden vinstuerne og dansesalene flammer muntert i de første omganges og den første cancans lystighed. I anledning af lønningsdagen var fortovet fyldt med et mylder af solderister, der var ude for at slå et slag. Luften ligefrem lugtede af solderi, dette forbandede solderi, men endnu gik alt skikkeligt til, der var et lille tilløb til rus, intet mere. Inde på beværtningerne sad folk og stoppede sig med mad; gennem alle de oplyste vinduer kunne man se folk sidde og spise, de havde munden fuld og lo over hele ansigtet, fordi de ikke havde andet at bestille end at sluge maden. På vinstuerne havde drukkenboltene allerede bænket sig. De skreg op og slog ud med armene. Og midt igennem den vedholdende trampen af fodgængere på fortovet steg et larmende kor af stemmer, af skærende stemmer og af hæse stemmer. "Halløj! Vil du have noget i halsen? … Kom så, din drivert! Jeg giver en omgang! … Nå da, dér er Pauline, så bliver der sjov i gaden!" Dørene slug frem og tilbage. Vindunster og toner af klaphorn trængte ud på gaden.

Folk stod i rækker udenfor far Colombes *Faldgruben*, der var oplyst som en domkirke til højmesse; og man skulle sandelig have troet, det var en kirkelig ceremoni, for de lystige fyre derinde tog sig, når de sang op, ud som korsangere i en kirke, med oppustede kinder og runde maver. De helligholdt St. Lønningsdag; jo vist, det var en meget elskværdig helgen, der stod for kassen i Paradis. Kun de små borgere, der levede af deres midler og nu spadserede med deres koner på gaden, rystede på hovedet ved at se, hvor lystigheden tog til og vedblev at tale om, at der ville blive bandsat med fulde mandfolk på Paris' gader i nat. Og natten, der bredte sig ud over denne larm,

var meget skummel, død og isnende, og blev kun gennembrudt kun af boulevardernes ildlinjer.

Gervaise stod stille udenfor *Faldgruben* og tænkte over sagerne.

Hvis hun havde haft to sous, ville hun være gået indenfor og taget sig en opstrammer. Måske kunne en snaps have døvet hendes sult! Å, hun havde drukket mange snapse! Det forekom hende meget behageligt. Og da hun på afstand betragtede drukkenskabsmaskinen, følte hun, at hendes ulykke stammede fra den, og hun drømte om at drikke sig ihjel i brændevin, så snart hun kunne. Men et koldt vindpust fo'r hen over hendes hår, og hun så, at det var mørk nat. Frisk mod, nu var den gode tid inde. Nu var øjeblikket der til at lægge mod for dagen og være elskværdig, hvis hun ikke ville krepere midt i den almindelige munterhed. Så meget mere, som at se andre stoppe i sig ikke fyldte hendes mave. Hun sagtnede sine skridt og så sig omkring. Under træerne var mørket endnu tættere. Der gik få folk forbi, og det var folk, der havde hastværk og hurtigt gik over boulevarden.

Og på denne brede spadseresti, der nu lå mørk og ensom hen, og hvortil munterheden fra vejene i nærheden næppe nåede, stod kvinder og ventede. De stod længe tålmodige uden at røre sig, stive som de små tynde plataner, så satte de sig langsomt i bevægelse, slæbte fødderne hen ad den frosne jord, gjorde en halv snes skridt og stod så atter stille som fastnaglede til jorden. Der var en med en mægtig krop, men hvis ben og arme ikke var tykkere end et insekts, hun rullede frem i en las af en sort silkekjole og med et gult silketørklæde om hovedet; der var en anden, høj, mager, barhovedet og med forklæde på som

en barnepige, og der var flere endnu, nogle opsminkede, andre unge og meget skidne, så skidne og så usle, at en kludesamler ikke ville samlet dem op fra gaden.

Gervaise, der ikke vidste, hvorledes hun skulle opføre sig, søgte at lære det ved at gøre som de. Hun var angst som en lille pige, og hendes hals snærede sig sammen; hun følte egentlig ingen skam, handlede som i en grim drøm. Et kvarters tid stod hun ganske stiv; mandfolk ilede forbi hende uden en gang at vende hovedet. Så begyndte hun at røre sig, vovede at tiltale et mandfolk, der kom fløjtende og med hænderne i lommerne; hun fremmumlede med halvkvalt stemme:

"Hør en gang, herre ..."

Mandfolket så på hende fra siden og gik så videre fløjtende endnu stærkere.

Gervaise tog mod til sig. Hun glemte sig selv i denne griske jagen, maven var tom, og hun jog efter middagen, der stadig løb bort. Længe vandrede hun omkring uden at have anelse om tid og sted. Rundt om hende vandrede under træerne tavse og sorte kvinder, de indskrænkede sig til at gå frem og tilbage på et kortere stykke vej, som dyr i bur. De kom frem af skyggen med et drømmesyns ubestemte langsomhed, de gik ind i en gaslygtes klare lysskær, hvor deres blege ansigter trådte skarpt frem, og de dukkede på ny ind i mørket, hvor kun deres skørts hvide stribe sås, genfandt her den lokkende ynde fra de mørke fortove. Nogle mandfolk lod sig standse, talte for sjovs skyld med dem og gik leende igen deres vej. Andre, der ikke ville ses, holdt sig på en halv snes skridts afstand bag ved et kvindfolk. Og Gervaise så lige så langt, som hun vandrede frem, disse kvindelige vagtposter strække sig ud i natten, det var, som om

der var plantet kvinder fra den ene ende af de ydre boulevarder til den anden. Bestandig i tyve skridts afstand fra den ene opdagede hun den næste. Rækken tabte sig i mørket. Paris var fuldstændig bevogtet. Hun rasede over at blive overset, skiftede plads, gik nu fra Chaussée de Clignancourt til Grande Rue de la Chapelle.

"Hør en gang, herre ..."

Men mandfolkene gik forbi. Hun gik bort fra slagterhusene, hvis murbrokker stank af blod. Hun kastede et blik ind i *Det gode Hjerte*, dér var lukket og slukket. Hun gik forbi Lariboisiére-hospitalet og talte uvilkårligt, hvor mange vinduer, der var oplyst på de lange murflader, de tog sig ved deres blege og rolige skær ud som natlamper hos døende. Hun gik over jernbanebroen, hørte togene bruse frem, mens deres piben lød som fortvivlede skrig. Å, hvor natten gjorde alt sørgeligt! så drejede hun sig om på sine hæle, fyldte sine øjne med synet af disse samme huse, denne stump allé. Og hun blev ved med det, ti, tyve gange uden ophold, uden at unde sig et minuts hvile på en bænk. Nej, der var ingen, der ville have med hende at gøre! Hendes skam syntes hende at vokse ved denne ringeagt. Hun gik igen nedad mod hospitalet, nåede lige op til slagtehusene. Det var hendes sidste spadseretur, fra de bloddryppende gårde, hvor man slog ned, til de blege sale, hvor døden strakte menneskene kolde og stive ud under de hvide lagener, der havde dækket så mange. Her var hendes liv gået hen.

Hør en gang, herre ...

Pludselig fik hun øje på sin skygge på jorden. Når hun nærmede sig en gadelygte, samlede den ubestemte skygge sig og fik skarpt omrids, en umådelig skygge, firskåren, grotesk, så

rund, som den var. Den bredte sig, maven, brystet, hofterne løb sammen og flød over i hinanden. Hun haltede så stærkt på benet, at skyggen på jorden slog kolbøtte ved hvert skridt, en sand marionetdukke! Så, når hun gik bort fra lygten, voksede dukken, blev kæmpestor, fyldte boulevarden med hilsener og nejninger, stødte næsen mod træerne og mod husene. Å Gud, hvor så hun grinagtig og forfærdelig ud! Ingensinde før havde hun forstået så tydeligt, hvor uformelig hun var blevet. Og hun kunne ikke lade være at betragte dette syn, hun ventede med længsel på gadelygterne, fulgte med øjnene sin skygges cancan. Å, det var rigtig et kønt spøgelse, der vandrede ved siden af hende. Sikken figur! Den skulle nok virke tiltrækkende på mandfolkene. Og hun sænkede stemmen, hun dristede sig kun til at stamme i ryggen på de forbigående:

"Hør en gang, herre ..."

Det måtte imidlertid være blevet meget sent. Der var ikke hyggeligt dér i kvarteret. Beværtningerne var lukket, inde på vinstuerne brændte gassen rødt og ud derfra lød stemmer, der var tykke af drukkenskab. Lystigheden slog over til skænderier og slagsmål. En lang pjaltet djævel brølede: "Jeg skal pille dig fra hinanden, så det er bedst, du nummererer dine knogler!" Drukkenskaben udbredte en trang til at tæske løs, en slags vildskab, der fik de få forbigående til at skifte farve og krampagtigt bide tænderne sammen. Der fandt et slagsmål sted, en drukken mand faldt om med alle fire i vejret, mens hans kammerat, der troede, at han havde givet ham sin bekomst, tog flugten på sine tunge, klaprende sko. Flokke drog omkring vrælende gemene sange, så fulgte der øjeblikke, hvor

alt var stille og hvor man i det højeste hørte de drukne hikke eller styrte tungt til jorden.

Lønningsdagens solden endte altid således, vinen havde flydt så stærkt fra klokken seks, at den banede sig vej ud over fortovene. Å, det var nogle nydelige spor, de drukne bæster havde efterladt midt på gaden; ordentlige folk, der kom sent hjem den aften, måtte skræve det bedste, de havde lært, for ikke at træde i bræk og andre rare sager. Det kan nok være, at kvarteret tog sig herligt ud! En fremmed, der havde fået det at se, inden der var fejet den næste morgen, ville have fået en herlig forestilling om det. Men på denne tid af dagen var det drukkenboltene, der spillede herrer, og de blæste Europa et langt stykke. Det hændte også, at knivene kom op af lommerne og festen endte i blod. Kvindfolkene trak sig hurtigt tilbage, mandfolkene strejfede om med ulveøjne, natten blev mørkere og mørkere og svulmede af afskyeligheder.

Gervaise gik stadig, hun dinglede afsted, gik den samme vej frem og tilbage, havde kun den tanke at gå og gå uden ophør. Søvnigheden overfaldt hende, hun slumrede ind vugget af det halte ben, så fo'r hun sammen, så sig om og opdagede, at hun var gået hundrede skridt uden bevidsthed, som en død. Hendes fødder svulmede op i de hullede slæber, mens hun således gik og sov. Hun havde ikke mere nogen klar forestilling om, hvad hun foretog sig, så træt og sulten var hun. Den sidste, klare tanke, der beskæftigede hende, var, at hendes tøjte af en datter måske netop i dette øjeblik sad og spiste østers. Så blev alt en forvirret tåge, hun havde åbne øjne, men det var en alt for stor anstrengelse at tænke en tanke. Og den eneste fornemmelse, som stod fast midt i hendes væsens tilintetgørelse, var følelsen

af en hundekulde, en bidende og dødelig kulde, som hun ingensinde havde kendt magen til. De døde havde det sikkert ikke så koldt nede i jorden. Hun løftede tungt hovedet og fik en isnende sviden i ansigtet. Det var sneen, der endelig havde bestemt sig til at falde ned fra den røgfarvede himmel, en fin, tæt sne, som en let vind hvirvlede op. I de sidste tre dage havde folk gået og ventet på sneen. Nu faldt den i et meget belejligt øjeblik.

Gervaise, der var vågnet til bevidsthed ved dette første vindstød, gik raskere til. Nogle mandfolk ilede forbi hende, de skyndte sig at komme hjem, deres skuldre var allerede hvide af sne. Og da hun så så en mandsskikkelse, der gik langsomt inde under træerne, gik hun nærmere, og atter sagde hun:

"Hør en gang, herre ..."

Manden standsede. Men han havde øjensynlig ikke hørt, hvad hun sagde. Han strakte hånden ud og mumlede sagte:

"Forbarm Dem over mig ..."

De to så på hinanden. Å, Gud! Dertil var det kommet med dem: fatter Bru tiggede, madam Coupeau trak efter mandfolk! De blev stående målløse overfor hinanden. Nu kunne de tage hinanden under armen, de var lige gode. Hele aftenen havde den gamle arbejder strejfet om uden at have mod til at tiltale folk; og den første person, han henvendte sig til, var en fattig lus som han selv. Store Gud! Var det ikke en ynk! At have arbejdet i halvtreds år og så at måtte tigge! At have været kendt som en af de skrappeste strygersker i Rue de la Goutte-d'Or og at ende i rendestenen! De stirrede stadig på hinanden. Så gik de, uden at sige noget, hver til sin side under sneen, der piskede dem i ansigtet.

Det var en sand snestorm. Oppe på disse højder midt på disse åbne flader hvirvlede sneen rundt, syntes at blæse ned fra alle fire verdenshjørner på én gang. Man kunne ikke se ti skridt frem for sig, alt druknede i dette flyvende støv. Kvarteret var forsvundet, boulevarden syntes uddød, det var som havde snestormen med sit hvide lagen bredt stilhed hen over de sidste drukkenboltes hikken. Gervaise gik stadig med besvær, uden at kunne se, uden at vide, hvor hun færdedes. Hun rørte ved træerne for at finde sig til rette. Efterhånden, som hun gik fremad, trådte gaslygterne, der lignede udbrændte fakler, frem af den blege luft. Så pludselig da hun gik over en korsvej, forsvandt også disse lys; hun var blevet overfaldet af og rullet ind i en uigennemtrængelig hvirvel, uden at kunne skelne noget, der kunne lede hende på rette vej. Under hende flygtede jorden ind i en ubestemmelig hvidhed. Grå mure omsluttede hende. Og når hun standsede og nølende vendte hovedet, anede hun bag dette isslør alléernes umådelighed, de endeløse rækker af gaslygter, alt dette indslumrede Paris' sorte og øde ubegrænsethed.

Hun stod dér, hvor de ydre boulevarder mødes med Boulevard Magenta og Boulevard Ornano, og tænkte på at lægge sig til at sove på jorden, da hun hørte lyden af skridt. Hun ilede frem, men sneen piskede ind i øjnene på hende, og skridtene fjernede sig uden at hun kunne høre, om de gik til højre eller til venstre. Langt om længe opdagede hun en mands brede skuldre, en mørk plet, der dansede frem og tilbage og forsvandt i tågen. Å, denne her ville hun have, han skulle ikke undslippe hende! Og hun løb stærkere til. Hun nåede ham og greb ham i blusen:

"Hør en gang, herre ..."

Manden vendte sig om. Det var Goujet!

Se, se, nu kaprede hun "Gyldenmund"! Men hvad havde hun dog gjort den gode Gud, for at blive pint således til det yderste. Det var det sidste slag: at kaste sig for fødderne af smeden, at blive set af ham i forstadstrækkernes række, bleg og tiggende. Og det gik for sig lige under en gaslygte; hun fik øje på sin vanskabte skygge, der tog sig så grinagtig ud på sneen, en fuldstændig karikatur. Man ville have troet, det var en fuld kone. Å Gud, å Gud! Ikke at have en krumme brød, ikke en dråbe vin i kroppen og så at blive antaget for en fuld kælling! Det var jo hendes egen skyld, hvorfor drak hun sig ikke fuld? Goujet troede ganske sikkert, at hun havde drukket, og at hun handlede under påvirkning af en skidden beruselse.

Goujet stod imidlertid og betragtede hende, mens sneen plukkede blade af tusindfryd ned i hans smukke gule skæg. Så, da hun bøjede hovedet og ville vige tilbage, holdt han på hende:

"Kom med!" sagde han.

Og han gik i forvejen. Hun fulgte efter ham. De to gik gennem det tavse kvarter, ilede frem langs muren uden at gøre støj. Den stakkels madam Goujet var død i oktober måned af en heftig reumatisme. Goujet boede stadig i det lille hus i Rue Neuve, tungsindig og alene. I dag var han blevet opholdt ved at våge hos en kammerat, der var blevet såret. Da han havde åbnet døren for Gervaise og tændt lampen, vendte han sig om imod hende, der ydmygt var blevet stående på trappen. Han sagde meget sagte, som om hans moder endnu kunne høre ham:

"Kom ind!"

Det første værelse, madam Goujets, var fromt bevaret i den stand, hvori hun havde forladt det. Henne ved vinduet på en stol lå kniplerammen, ved siden af den store lænestol, der syntes at vente på den gamle kniplerske. Sengen var redt, og hun ville kunne have lagt sig til hvile i den, hvis hun havde forladt kirkegården for at tilbringe aftenen sammen med sit barn. Der hvilede en andagt, en duft af hæderlighed og godhed over værelset.

"Kom ind," gentog Goujet højere.

Hun gik ind, frygtsomt, med et udtryk som en pige fra gaden, der sniger sig ind på et hæderligt sted. Han var ligbleg og skælvede over hele kroppen ved således at føre et kvindfolk ind til sin døde moder. De gik igennem værelset med dæmpede skridt, ligesom de skammede sig ved, at de kunne høres. Så, da han havde fået Gervaise skubbet ind i sit værelse, lukkede han døren. Dér følte hun sig hjemme. Det var det lille kabinet, hun kendte fra tidligere tid, et skoledrengsværelse med en lille jernseng, og med hvide gardiner. Kun rundt om på væggene bredte de udklippede billeder sig endnu mere og nåede op til loftet. Gervaise vovede i denne renhed ikke at gå frem, men holdt sig tilbage langt fra lampen. Så ville han, overfaldet af et raseri, gribe hende og knuge hende i sine arme, men hun var ved at besvime og mumlede:

"Å, min Gud! ... Å, min Gud og fader!"

Kakkelovnen brændte endnu og en levning ragout, som Goujet havde ladet stå til varme, da han troede, at han kom hjem, stod og dampede. Gervaise, der var tøet op af den stærke varme, ville gerne have lagt sig ned på alle fire for at spise af kasserollen. Sulten overmandede hende, og hun bøjede sig ned

med et suk. Men Goujet havde forstået hendes bevægelse. Han satte ragouten op på bordet, skar brød og skænkede et glas vin til hende.

"Tak! Tak!" sagde hun. "Å, hvor De er god! Tak!"

Hun stammede, hun kunne ikke mere udtale ordene. Da hun greb gaflen, rystede hun sådan, at hun lod den falde ud af hånden igen. Sulten, der snørede halsen sammen på hende, fik hende til at ryste på hovedet som en gammel kone. Hun måtte tage med fingrene. Ved den første kartoffel, som hun puttede i munden, gav hun sig til at hulke. Store tårer randt ned ad hendes kinder, faldt ned på hendes brød. Hun spiste bestandig, hun fortærede grådigt brødet, der var gennemblødt af tårer, pustede meget stærkt, mens halsen bevægedes som i krampe. Goujet tvang hende til at drikke, for at maden kunne glide lettere ned, og hendes glas klaprede let mod hendes tænder.

"Vil De have mere brød?" spurgte han sagte.

Hun græd, hun sagde nej og hun sagde ja, vidste hverken ud eller ind. Å, herre gud, hvor det var godt og bedrøveligt at spise, når man er ved at krepere.

Og han, der stod foran hende, betragtede hende. Nu så han hende rigtigt i det klare lys, der faldt på hende fra skærmen, hvor hun var gammel og falmet! Varmen smeltede sneen på hendes hår og klæder, så det formelig drev af hende. Hendes stakkels virrende hoved var helt gråt, hendes grå hår havde vinden bragt i ulave, hun sank sammen med hovedet ned mellem skuldrene og tog sig så grim og tyk ud, at han gerne kunne have grædt ved det syn. Og han mindedes deres forelskelse, da var hun rosenrød, sled med sine jern og viste den barnefold, der nok så nysseligt dannede et halsbånd omkring

halsen på hende. Den gang tilbragte han timer, tilfreds med at betragte hende. Senere kom hun hen til ham i smedjen, og dér havde de følt sig meget glade, mens han hamrede på sit jern, og hun stod ved siden af og betragtede, hvorledes hammeren dansede op og ned. Nå, hvor mange gange havde han ikke bidt i sin hovedpude om natten og ønsket, at han havde hende således som nu i sit værelse! Å, han ville have knust hende, hvis han havde taget fat på hende, så heftigt attråede han hende! Og nu var hun hos ham, han kunne tage hende. Hun spiste sit brød op, hun dyppede sine tårer op på bunden af kasserollen, sine store, tavse tårer, der bestandig faldt ned i hendes mad.

Gervaise rejste sig; hun var færdig med at spise. Hun blev et øjeblik stående med bøjet hoved, forlegen, vidste ikke, om han ville have hende. Så, da hun troede at se en flamme tændes i hans øjne, førte hun hånden op til sit liv og løsnede den første knap. Men Goujet havde lagt sig på knæ, han tog hendes hænder og sagde blidt:

"Jeg elsker Dem, madam Gervaise, å, jeg elsker Dem endnu og til trods for alt, det sværger jeg Dem."

"Sig ikke det, hr. Goujet," råbte hun ude af sig selv ved at se ham ligge for sine fødder. "Nej, sig ikke det. De ville volde mig alt for megen smerte!"

Og da han sagde, at han ikke kunne elske to gange i sit liv, følte hun sig endnu mere fortvivlet.

"Nej, nej, jeg vil ikke høre mere, jeg skammer mig alt for meget … For Guds skyld! Rejs Dem. Det er mig, der skulle ligge på knæ."

Han rejste sig, en gysen fo'r igennem ham fra top til tå og stammende spurgte han:

"Vil De give mig lov til at kysse Dem?"

Forvirret af overraskelse og bevægelse kunne hun ikke finde et ord til svar. Hun nikkede med hovedet. Å, herre gud, hun tilhørte jo ham, han kunne gøre med hende, hvad han lystede. Men han strakte kun sine læber frem.

"Det er tilstrækkelig mellem os, madam Gervaise," mumlede han. "Det er hele vort venskab, ikke sandt?"

Han kyssede hende på panden, på en lok af hendes grå hår. Han havde ikke kysset nogen, siden hans moder var død. Hans gode veninde Gervaise var den eneste, han havde tilbage i verden. Så, da han havde kysset hende med så megen agtelse, gik han tilbage og kastede sig ovenpå sin seng med halsen sammensnøret af hulken. Og Gervaise kunne ikke holde ud at blive der længere; det var alt for bedrøveligt og alt for afskyeligt at mødes igen under sådanne forhold, når man elskede hinanden. Hun råbte til ham:

"Jeg elsker Dem, Goujet, også jeg elsker Dem! ... Å, det er ikke muligt, det forstår jeg ... Farvel! Farvel for stedse, for det vil kvæle os begge."

Og hun skyndte sig gennem madam Goujets værelse og kom først til sig selv, da hun stod nede på gaden. Da hun kom hjem i Rue de la Goutte-d'Or, ringede hun på, Boche trak i snoren. Huset var helt mørkt. Hun gik derind, det var, som gik hun ind i sin egen sorg. På denne tid af natten syntes den gabende og forfaldne porthvælving et åbent svælg. At tænke sig, at hun tidligere havde attrået at få et værelse i dette uhyre af en kaserne. Hendes øren måtte den gang have været forstoppede, at hun ikke havde hørt den forbandede musik af fortvivlelse, der brummede bag murene! Fra den dag, hun var flyttet ind

her, var det gået skævt for hende. Det måtte også bringe ulykke at bo således ovenpå hinanden i disse store kolosser af arbejderhuse, dér blev man smittet af fattigdomskolera. Denne aften syntes alle beboerne at være døde. Hun hørte kun Boches brumme til højre, mens til venstre Lantier og Virginie spandt som katte, der ikke sover, skønt deres øjne er lukket, og som ligger og nyder velværet. Gården forekom hende en sand kirkegård, sneen havde gjort jorden til en bleg firkant, de høje mure hævede sig i vejret, skumle og også uden et eneste lys, de lignede stykker af en ruin, og ikke så meget som et suk, det var en hel landsby, der var frosset ihjel af kulde og sult. Hun måtte skræve over en sort rendesten, det var spildevandet fra farveriet, der dampende banede sig et mudret leje i den hvide sne. Det vand havde samme farve som hendes tanker. Den tid var forbi, da vandet var blåt og rødt!

Så, da hun i mørket kravlede op på sjette sal, kunne hun ikke bare sig for at le; en grim latter, der voldte hende smerte. Hun mindedes sit ideal fra gamle dage: at arbejde i ro, altid have det daglige brød, at have et pænt hummer at sove i, at kunne opdrage sine børn godt, ikke få bank og at dø i sin seng. Nej, det var sandelig komisk, så alt det var gået i opfyldelse! Hun arbejdede ikke mere, hun havde ikke noget at spise, hun sov i skarnet, hendes datter gik på træk, hendes mand tampede hende efter noder; der manglede kun, at hun skulle krepere på gaden, og det ville snart ske, hvis hun fik mod til at styrte sig ud af vinduet, når hun var kommet op til sig selv. Skulle man ikke have tænkt, hun havde bedt himlen om tredive tusind francs og hensynsfuldhed? Sandelig, i dette liv nyttede det fedt at være beskeden, man kom lige vidt. Ikke brød i huset eller tag over

hovedet, det var den almindelige skæbne. Og hun lo endnu hæsligere, da hun mindedes sit smukke håb om at trække sig tilbage, ud på landet, efter tyve års slid. Nå, ja, nu kom hun på landet. Hun ville have sin krog med grønsvær på Père-Lachaise-kirkegården.

Da hun gik hen ad gangen, var hun som vanvittig. Det løb rundt i hendes stakkels hoved. I grunden skrev hendes store smerte sig fra, at hun havde sagt farvel for stedse til Goujet. Det var forbi imellem dem. De skulle aldrig mere ses. Så kom alle de andre tanker om ulykken til og forvirrede fuldstændig hendes hjerne. I forbigående stak hun næsen indenfor hos Bijards, så Lalie ligge lig, med en tilfreds mine over at ligge udstrakt og hvile sig for stedse. Nå ja, børnene var heldigere end de voksne! Og da der gennem fatter Bazouges dør faldt en stribe lys ud, gik hun lige ind til ham, grebet af en rasende trang til at komme på den samme rejse som barnet.

Den gamle pudsenmager til fatter Bazouge var i nat kommet hjem i en tilstand af ganske usædvanlig munterhed. Han havde været så kanonfuld, at han til trods for kulden lå og snorkede på gulvet; og kulden forhindrede ham sandsynligvis ikke i at have en smuk drøm, for det så ud som lo han i søvne med maven. Tællepråsen, der stod og brændte, belyste hans mundvig, hans sorte hat lå henslængt i en krog, den sorte kappe havde han trukket op over sine knæ som en stump tæppe.

Da Gervaise fik øje på ham, gav hun sig pludselig til at jamre sig så højt, at han vågnede:

"For satan i helvede! Luk dog døren! Sikken en kulde! … Nå, det er Dem! … Hvad er der? Hvad er det så, De vil?"

Gervaise strakte armene ud, og uden rigtig at vide, hvad hun fremstammede, gav hun sig til indtrængende at bønfalde ham:

"Å, tag mig med, jeg har nok, jeg vil også gerne afsted … De må ikke være vred på mig. Jeg vidste ved gud i himlen ikke hvad jeg gjorde! Man ved aldrig noget, så længe man ikke er beredt … Å, jo vist, man er tilfreds, når man først er nået så vidt! … Tag mig med, tag mig med, og jeg skal takke Dem."

Og hun lagde sig på knæ, helt rystet af et ønske, der fik hende til at blegne. Ingensinde før havde hun således rullet sig i støvet for fødderne af et mandfolk. Fatter Bazouges fuldmåneansigt med den fortrukne mund og den tykke hud, der var snavset af begravelsesstøv, forekom hende skønt og strålende som en sol. Den gamle, der ikke var, lysvågen, troede imidlertid, at hun ville lave sjov.

"Hør en gang," mumlede han, "De skulle ikke gøre nar ad mig."

"Tag mig med," gentog Gervaise endnu heftigere. "De husker nok, at jeg en aften bankede på væggen, så sagde jeg, fordi jeg endnu var alt for dum, at det var ikke sandt … Men nu skal det være. Giv mig Deres hænder. Jeg er ikke mere bange! Tag mig med ud til en slummer, og De skal se, jeg rører mig ikke … Å, jeg har kun dette ønske, å, jeg skal rigtignok elske Dem."

Bazouge, der altid var galant, tænkte, at han ikke burde støde en dame bort, der syntes at være indtaget i ham. Det var lidt småt med hendes forstand, men hun havde alligevel kønne levninger, når hun blev pudset op.

"De taler netop sandhed," sagde han med en selvsikker mine; "jeg har endnu i dag pakket tre ned, der ville have givet mig en ordentlig drikkeskilling, hvis de havde kunnet stikke hånden i

lommen. ... Men, lille madam, det kan jo slet ikke således lade sig ordne ..."

"Tag mig med, tag mig med," råbte Gervaise bestandig. "Jeg vil bort ...!"

"For fanden i hede helvede! Der er en lille operation i forvejen. De forstår!"

Og han gjorde en kraftanstrengelse som om han slugte kastanjer. Så grinede han, da han fandt spøgen god.

Gervaise rejste sig langsomt. Han kunne da heller ikke gøre noget for hende? Hun gik ind i sit værelse fuldstændig idiotisk og kastede sig ned på sit halmleje, hun fortrød hun havde spist. Ak nej. Det var et sandt ord: fattigdommen dræbte ikke hurtigt nok.

13

Coupeau gik den nat ud på bummel. Den næste dag modtog Gervaise ti francs fra sin søn Étienne, der var maskinist ved et jernbaneselskab; drengen sendte hende fra tid til anden nogle 100-sous-stykker, da han vidste, at det var trangt hjemme. Hun satte suppegryden over ilden og spiste sin mad ganske alene, for dette drog til Coupeau var endnu ikke kommet hjem. Han kom ikke mandag, og tirsdag endnu heller ikke. Hele ugen gik hen. Å død og helvede, hvis en dame havde bortført ham, så kunne man rigtignok kalde det et held. Men netop om søndagen modtog Gervaise et trykt papir, der først gjorde hende bange, fordi man kunne tro, det var et brev fra politiassistenten. Hun beroligedes dog snart, det var ganske simpelt en meddelelse om, at hendes svin af en mand var ved at krepere ude på St. Anna. Det stod i høflige udtryk på papiret, men det kom ud på ét. Ja, der var rigtignok en dame, der havde bortført Coupeau, og denne dame hed Sophie Lukøje, drukkenboltenes sidste gode veninde.

Gervaise gjorde sig sandelig ingen ulejlighed. Han kendte vejen, han kunne godt gå hjem ganske alene fra anstalten; de havde så tit helbredet ham, at de nok endnu en gang ville spille hende den streg at få ham på benene igen. Hun havde netop den morgen hørt, at Coupeau i de sidste otte dage var blevet set døddrukken rulle fra den ene af Bellevilles vinstuer til den anden i selskab med Støvleskaft. Ganske rigtigt, og det var endog Støvleskaft, der betalte; han havde slået kloen i sin madammes sparepenge, der var tjent ved den nette håndtering,

De nok ved. Å, det var nogle nette penge, de havde drukket op, og de var i stand til at skaffe dem alle mulige hæslige sygdomme! Så meget des bedre, om Coupeau havde fået mavekneb af dem. Og Gervaise blev især rasende, når hun kom til at tænke på, at det slet ikke var faldet disse to egenkærlige bæster ind at komme op efter hende for at give hende en dråbe med. Havde man nogensinde kendt magen! En bumletur på otte dage og ikke en eneste opmærksomhed mod det smukke køn! Når man drak alene, kunne man også ligge og krepere alene; det var slet ikke mere end rimeligt.

Og om mandagen, da Gervaise havde et pænt lille måltid, en levning bønner og en halv flaske vin, stående til aften, skød hun sig ind under, at en spadseretur ville give hende appetit. Brevet fra anstalten, der lå henne på kommoden, kaldte på hende. Sneen var smeltet, det var stille vejr med overtrukken himmel, gråligt mildt, med en friskhed i luften, der virkede oplivende. Hun gik afsted klokken tolv, for vejen var lang; hun skulle gennem hele Paris, og hun trak på benet. Desuden var der trængsel på gaderne; men folk morede hende, og hun blev i meget godt humør. Da hun havde sagt, hvem hun var, fik hun en kold stråle; det viste sig, at de havde fisket Coupeau op af Seinen, han havde kastet sig ud over rækværket på Pont-Neuf, da han troede at se en skægget mand, der spærrede vejen for ham. Det var et net spring, ikke sandt? Men hvorledes Coupeau var kommet hen på Pont-Neuf, det kunne han selv ikke engang forklare.

Imidlertid viste en opsynsmand Gervaise vej. Hun gik op ad en trappe, da hun hørte nogle brøl, der fik det til at løbe koldt ned ad ryggen på hende.

"Ja, det er en behagelig musik, han leverer!" sagde opsynsmanden.

"Hvem dog?" spurgte hun.

"Naturligvis Deres mand! Sådan har han brølet siden i går. Og han danser rundt, kan jeg se!"

Du gode Gud! Sikken et syn! Hun blev stående forstenet. Cellen var polstret fra øverst til nederst; på gulvet lå to halmmadrasser, den ene ovenpå den anden, og i en krog lå der en madras og en skråpude, ikke mere. Dér inde dansede Coupeau rundt og brølede. Han tog sig i sin lasede bluse og med arme og ben fægtende i luften ud som en rigtig fastelavnsbajads, men en bajads, der ikke var grinagtig, å Gud nej, det var en bajads, der med sin rædselsfulde cancan fik hårene til at rejse sig på ens hoved. Han havde forklædt sig som en dødning. Å Gud! Sikken en solodans han opførte! Han styrede hen imod vinduet, så dejsede han baglæns tilbage, slog takt med armene, rystede hænderne, som om han ville brække dem af og kaste dem i hovedet på folk. Man kan på danseboderne træffe lystige fyre, der gør dette efter, men de gør det dårligt efter, men man må se drukkenboltens hopsa, hvis man vil dømme, om hvor flot den tager sig ud, når den udføres i fuldt alvor. Sangen havde også sit præg, et vedholdende karnevalsbrøl, med vidt opspilet mund udstødte han timevis de samme hæse basuntoner. Coupeaus skrig lød som en hunds hylen, der har fået sin ene pote kørt over. Orkestret spillede op, dans frem med Deres damer!

"Vor herre bevares! Hvad er dog dette? … Hvad er dog dette?" gentog Gervaise gang efter gang.

En kandidat, en stor rødmosset og lyshåret fyr med hvidt forklæde, sad ganske roligt og gjorde optegnelser. Tilfældet var så interessant, at kandidaten ikke forlod den syge.

"Bliv De bare et øjeblik, hvis De har lyst," sagde han til Gervaise, "men vær rolig ... Prøv at tale til ham, han kender Dem ikke."

Coupeau syntes virkelig end ikke at bemærke sin kones nærværelse. Hun havde, da hun kom ind, kun dårligt kunnet se ham, sådan kastede han sig omkring. Da hun så ham ind i ansigtet, faldt hendes arme ned. Ih du almægtige! Var det muligt, at han så sådan ud med blodunderløbne øjne og læberne fulde af skorper? Hun ville ganske sikkert ikke have kunnet kende ham. Han skar alt for mange ansigter uden at sige hvorfor, han fik et ligefrem dyrisk fjæs. Hans hud var så varm, at der stod damp omkring ham, hans hud var ligesom ferniseret og drivvåd af en tung sved. Man kunne nok mærke, at han ikke befandt sig vel i sin rasende cancan, hovedet hang ned og han havde smerter i alle lemmerne.

Gervaise havde nærmet sig kandidaten, der med fingerspidserne bankede en melodi på sin stols ryg.

"Sig mig en gang, doktor, det er da farligt denne gang?"

Kandidaten nikkede uden at sige noget.

"Sig mig, snakker han ganske sagte? Hvad? Kan De høre, hvad han siger?"

"Det er noget, han ser," mumlede den unge mand. "Ti stille og lad mig høre 1"

Coupeau talte i spring. Der brændte en lystig flamme i hans øjne. Han stirrede ned på gulvet, til højre, til venstre, og vendte

sig om, som om han spadserede sig en tur i Vincennesskoven og talte højt med sig selv.

"Å, det er kønt … Der er telte, et formeligt marked. Og gemytlig musik! Sikken et postyr! De slår potter itu dernede. … Meget flot! Nu begynder de at illuminere, der er røde balloner i luften, hvor de klapper og danser! … Å, å, og kulørte lamper i træerne! … Det tager sig godt ud! Det risler alle vegne med kilder, med springvand, med vand, de synger, å det lyder som en kordrengs stemme. Sikke vandfald, de er til at tabe både næse og mund over!"

Og han rettede sig op ligesom for bedre at kunne høre vandets fortryllende sang; han trak vejret dybt og troede øjensynligt, at han inddrak springvandenes kølighed. Men lidt efter lidt antog hans ansigt et ængsteligt udtryk. Så bøjede han sig ned, kilede meget hurtigt rundt langs cellens vægge med dumpe trusler.

"Flere kæltringestreger, alt dette her. … Jeg tænkte det nok. … Ti stille, I rakkertampe! Ja, I vil holde mig for nar. Det er for at gøre grin med mig, at I drikker og skråler op sammen med jeres tøse. … Nu skal jeg slå jer sønder og sammen i jeres eget telt!"

Han knyttede næverne, så udstødte han et hæst skrig og søgte at gøre sig ganske tynd, idet han løb. Og han stammede, mens tænderne klaprede i munden på ham af forfærdelse.

"Det er for at jeg skal drukne mig. Nej, jeg vil ikke springe ud i det! … Alt dette vand, det tager modet fra mig. Nej, jeg vil ikke springe ud i det!"

Vandfaldene, der veg bort, når han nærmede sig, rykkede frem, når han gik tilbage. Og pludselig så han sig ganske fjollet

omkring, fremstammede med temmelig utydelig stemme:

"Det er ikke muligt, de har bestukket lægerne til at være onde imod mig!"

"Jeg går, doktor, godnat!" sagde Gervaise til kandidaten. "Det angriber mig for stærkt, men jeg kommer igen."

Hun var kridhvid. Coupeau fortsatte sin ensomme dans, fra vinduet til madrassen og fra madrassen til vinduet, han svedte, anstrengte sig og slog takt. Gervaise skyndte sig bort, men hun kunne ile så hurtigt, hun ville, ned ad trappen, hun kunne helt nede høre sin mands forbandede cancantrampen. Å Gud fader, hvor det gjorde godt at komme udenfor og trække frisk luft.

Om aftenen talte hele huset i Rue de la Goutte-d'Or om Coupeaus sære sygdom. Boches, der ellers behandlede Klumpe-Dumpe med foragt, tilbød hende den aften et glas solbærlikør i deres lukaf for at få alle enkeltheder at vide. Madam Lorilleux kom til, madam Poisson ligeledes. De snakkede frem og tilbage i det uendelige, Boche havde kendt en snedker, der havde lagt sig splitternøgen ned på stenbroen i Rue Saint-Martin, og som var død, mens han dansede polka; han havde drukket absinth. Damerne vred sig af latter, fordi det alligevel syntes dem grinagtigt, skønt det var bedrøveligt. Da de ikke kunne forstå hende rigtigt, skubbede Gervaise så alle tilbage, råbte, at de skulle give plads, så gav hun sig, mens de andre stirrede på hende, til midt på gulvet at efterligne Coupeau, brølede op, hoppede rundt, skar de afskyeligste grimasser. Ja, på æresord, sådan var det netop! Så ytrede de andre deres forbavselse: det var ikke muligt, at et mandfolk kunne blive ved på den måde i tre timer. Nå, hun svor på, at Coupeau havde holdt ved siden den foregående dag, seks og tredive timer i træk. De kunne jo

for resten gå derud, hvis de ikke troede hende. Men madam Lorilleux erklærede, nej tak, hun havde været tilstrækkelig på St. Anna; hun skulle også forhindre Lorilleux i at sætte sine fødder dér. Virginie, hvis butik gik dårligere og dårligere, og som havde en begravelsesmine på, indskrænkede sig til at mumle, at livet ikke altid var muntert, nej, det ved gud i himlen, det ikke var.

De drak solbærlikøren ud, og Gervaise ønskede selskabet godnat. Da hun ikke mere talte, fik hun med de vidtopspilede øjne straks et forstyrret udseende, uden tvivl så hun for sig sin mand valse rundt. Den næste dag, da hun stod op, lovede hun sig selv ikke at gå derud mere. Til hvad nytte også? Hun ønskede ikke også at miste sin forstand. Men hvert tiende minut faldt hun tilbage i sine overvejelser, hun var helt fra det, som man siger. Det var dog værd at vide, om han stadig dansede rundt. Da klokken slog tolv, kunne hun ikke længere holde sig hjemme, hun mærkede ikke, hvor lang vejen var, så opfyldt var hun af længsel efter og angst for at få at vide, hvad der ventede hende.

Å, hun havde ikke nødig at spørge om nyt. Ved foden af trappen kunne hun høre Coupeaus syngen. Det var den selvsamme melodi, den selvsamme dans. Hun kunne godt tro, at hun lige for et minut siden var gået ned og nu gik op igen. Opsynsmanden fra den foregående dag, der bar nogle gryder havresuppe hen ad gangen, blinkede til hende, da han mødte hende, for at vise sig elskværdig.

"Nå, han bliver ved!" sagde hun.

"Ja, uafbrudt!" svarede han uden at standse.

Hun gik ind, men holdt sig henne i krogen ved døren, da der var nogen inde hos Coupeau. Den rødmossede, lyshårede kandidat stod op, han havde overladt sin stol til en gammel herre med ordensbånd i knaphullet, skaldet og med et ansigt som en ilder. Det var overlægen, for hans blik var skarpt og gennemborende som et vridbor.

Gervaise var for resten ikke kommet for denne herres skyld, og hun strakte sig for at se over hovedet på ham, hun slugte Coupeau med øjnene. Dette rasende menneske dansede og brølede endnu stærkere end den foregående dag. Hun havde rigtignok tidligere på midfasteballer set kraftige vaskehuskarle holde ud en hel nat, men aldrig, aldrig nogensinde havde hun tænkt, at et mandfolk kunne more sig så længe; når hun sagde "more sig", så var det kun en talemåde, for det var ingen morskab mod sin vilje uafladelig at hoppe op i luften, som om man havde slugt et krudtmagasin. Coupeau, der var gennemblødt af sved, dampede endnu mere end i går, det var den eneste forandring. Hans mund syntes at være blevet større ved ideligt at skrige. Ja, frugtsommelige koner gjorde bedst i at blive borte. Han havde vandret så tit fra madrassen til vinduet, at man kunne se hans vej på gulvet; halmmadrassen var trampet itu af hans slid.

Nej, det var visselig ikke noget muntert syn, og Gervaise, der skælvede, spurgte sig selv, hvorfor hun var kommet igen. At tænke sig, at de den foregående aften hos Boches havde beskyldt hende for at overdrive tilstanden! Ak nej, hun havde ikke fremstillet den halvt så grufuld, som den var! Nu så hun bedre, hvordan Coupeau opførte sig, hun ville aldrig glemme ham med de vidt opspilede øjne, der stirrede ud i det tomme

rum. Hun opfangede nogle sætninger, der veksledes mellem kandidaten og overlægen. Den første beskrev i enkeltheder, hvorledes natten var gået, i udtryk, hun ikke forstod. Hele natten havde hendes mand talt og danset, det var meningen. Så syntes den gamle, skaldede herre, der for resten ikke var meget høflig, langt om længe at opdage hendes nærværelse; og da kandidaten havde sagt ham, at det var den syges kone, gav han sig til at udspørge hende med så truende en mine, som havde han været politiassistent.

"Drak denne mands fader?"

"Ja, hr. doktor, en lille smule, som alle mennesker. … Han slog sig ihjel ved at styrte ned fra et tag en dag, han var svirende."

"Drak hans moder?"

"Ja, hr. doktor, som alle mennesker, De forstår. En snaps nu og da. Å, familien er meget god. En broder er død meget ung af krampe."

Lægen betragtede hende med sit gennemtrængende blik, så spurgte han videre med sin hårde stemme:

"De drikker også, De selv?"

Gervaise stammede i det, ville forsvare sig, lagde hånden på sit hjerte for at afgive en højtidelig erklæring.

"De drikker! Tag Dem i agt, De ser, hvad det fører til. … En eller anden dag vil også De dø på denne måde."

Hun blev stående op mod væggen. Lægen havde vendt hende ryggen. Han satte sig ned på hug tiden at bryde sig om, at han slæbte sin frakke i støvet fra halmmadrassen; han iagttog længe Coupeaus skælven, sad og ventede på, at han skulle komme forbi, fulgte ham med blikket. Denne dag var det nu benene, der hoppede, krampen var fra hænderne gået ned i fødderne.

Han var en formelig sprællemand, der, når man trak i trådene, spjættede med arme og ben, mens kroppen var stiv som træ. Sygdommen tog til lidt efter lidt. Man skulle tro, der havde været musik under huden, hver tredje, fjerde sekund gik det løs, rumlede et øjeblik, standsede så for straks at tage fat igen, netop den lette gysen, der farer gennem de herreløse hunde, når de om vinteren står og fryser i en port. Maven og skuldrene boblede som vand, der er på nippet til at koge. En løjerlig dødsmåde alligevel! At gå bort, mens man vrider sig som et pigebarn, der bliver kildet.

Coupeau klagede sig imidlertid med dæmpet stemme. Det syntes, som led han mere end den foregående dag. Hans afbrudte klager lod en formode alle mulige smerter. Tusinder af nåle stak ham. Det var især på huden, at der hvilede en byrde: et koldt og vådt dyr slæbte sig over hans lår og borede sine kløer i hans kød. Så var der andre dyr, der hængte sig fast på hans skuldre og sønderflængede hans ryg med sine kløer.

"Jeg er tørstig, å, jeg er tørstig!" brummede han uafbrudt.

Kandidaten tog en krukke med limonade, der stod på en hylde, og gav ham den. Han greb krukken med begge hænder, slugte grådigt en mundfuld, spildte halvdelen ud over sig; men han spyttede straks med rasende væmmelse den mundfuld ud og råbte:

"I Djævlens skind og ben! Det er jo brændevin!" Så ville kandidaten efter et tegn fra overlægen give ham vand at drikke uden at slippe karaflen. Denne gang slugte han en mundfuld, men hylede så op, som om han havde slugt ild.

"Det er brændevin! I Djævlens skind og ben! Det er jo brændevin!"

Siden den foregående dag havde alt, hvad han drak, været brændevin for ham. Det fordoblede hans tørst, og han kunne ikke mere drikke, fordi alt brændte ham i halsen. De havde givet ham suppe, men de prøvede ganske sikkert på at forgive ham, for suppen lugtede af brændevin. Brødet var bittert og fordærvet. Der var ikke andet end gift rundt om ham. Cellen stank af svovl. Han beskyldte endog folk for at stryge svovlstikker af under næsen på ham, for at forpeste luften.

Lægen rejste sig op og lyttede efter, hvad Coupeau sagde, for nu så han igen spøgelser ved højlys dag. Troede han ikke henne på væggen at se edderkoppespind så store som sejl? Så blev disse spind til net med masker, der trak sig sammen og videde sig ud, et løjerligt stykke legetøj! Sorte kugler løb frem og tilbage i maskerne, det var sande taskenspillerkugler, fra først af så store som billardkugler, derpå så store som kanonkugler; og de videde sig ud og svandt ind, alt sammen for at drille. Pludselig råbte han:

"Å, rotterne! Dér er rotterne nu."

Det var kuglerne, der blev til rotter. Disse grimme dyr voksede, hoppede gennem nettet, sprang op på madrassen, hvor de forsvandt. Der var også en abe, som gik ud gennem væggen og kom ind igen gennem væggen, og hver gang nærmede sig Coupeau så stærkt, at han fo'r tilbage af frygt for at få næsen bidt af. Pludselig skiftede det hele igen, nu måtte det vist være væggene, der gjorde krumspring, for han gentog, halvkvalt af rædsel og raseri:

"Hjælp mig! Ryst mig, det er mig ligegyldigt! … Hjælp mig! Dér røg bulen! Hjælp mig! Nu ligger vi på jorden. … Ja, ring I kun med klokkerne, I sorte ravne! Spil på orglet for at forhindre

mig i at kalde på opsynet. … De har stillet en maskine op på den anden side af væggen de rakkertampe! Jeg kan godt høre, hvor den brummer, de er ved at sprænge os i luften. … Brand! I himlens navn! Brand! Der råbes brand. Se, hvor det flammer dér! Å, hvor det lyser, hvor det lyser! Hele himlen står i brand, der er røde flammer, grønne flammer, gule flammer. … Til hjælp! Brand, brand!"

Hans skrig tabte sig i en rallen. Så mumlede han kun enkelte ord uden sammenhæng; der var fråde om munden, hagen var våd af spyt. Overlægen gned sig med fingeren på næsen, noget, der uden tvivl var hans vane, når han stod overfor vanskelige tilfælde. Så vendte han sig om mod kandidaten og spurgte ham sagte:

"Og temperaturen, stadig fyrre grader, ikke?"

"Ja, overlæge."

Overlægen så sur ud. Han blev stående dér endnu et par minutter med øjnene fæstede på Coupeau. Så trak han på skulderen og gav sin ordre for behandlingen:

"Samme traktement: bouillon, mælk, citronlimonade og lidt tynd kinamikstur … Gå ikke fra ham og kald på mig, hvis der indtræffer noget særligt."

Så gik han, og Gervaise fulgte efter for at spørge ham, om der ikke mere var håb. Men han gik så hurtigt hen ad gangen, at hun ikke vovede at henvende sig til ham. Hun blev stående dér et øjeblik og tænkte over, om hun skulle gå tilbage og se til sin mand. Det, hun allerede havde overværet, forekom hende slemt nok. Da hun nu hørte ham brøle, at limonaden lugtede som brændevin, stak hun sandelig af, hun havde nok af én forestilling. Ude på gaden indgav hestenes galopperen og

vognenes rumlen hende den tro, at hele St. Anna var i hælene på hende. Og denne læge, der havde truet hende! Hun syntes sandelig allerede, at hun havde sygdommen!

I Rue de la Goutte-d'Or ventede naturligvis Boches og de andre på hende. Da hun viste sig i porten, kaldte de på hende nede fra lukafet. Nå, holdt Coupeau ud endnu? Å Gud, ja, det varede stadig ved. Boche syntes overrasket og bestyrtet; han havde væddet en flaske på, at Coupeau ikke holdt ud til aften. Hvorledes, han holdt stadig ud! Og hele selskabet forbavsedes og slog sig på lårene. Han måtte være stærk, at han kunne holde det ud. Madam Lorilleux talte timerne sammen: seks og tredive timer og fire og tyve timer, det var *tres* timer! Man havde aldrig kendt mage til kunststykke. Men Boche, der smilede galdesurt på grund af den flaske, han havde tabt, udspurgte Gervaise med en tvivlende mine, om hun var ganske sikker på, at han ikke havde strakt gevær bag hendes ryg. Å! Gud nej, dertil sprang han alt for galt omkring, nej, han havde slet ikke lyst til at komme afsted. Så trængte Boche ind på hende med bøn om at vise dem igen, hvorledes han opførte sig: Ja, ja, blot en smule, på almindelig opfordring! Selskabet stemmede i med, det ville være meget pænt af hende, for der var netop to nabokoner til stede, som ikke havde set det dagen i forvejen, og som udelukkende var kommet derned i den anledning, Boche råbte til selskabet om at stille sig op, og de tilstedeværende ryddede midten af værelset, mens de puffede til hinanden med en nysgerrig gysen. Gervaise stod imidlertid med bøjet hoved; hun frygtede virkelig for at blive syg. Og da hun ønskede at vise, at hun ikke havde til hensigt at lade sig nøde, begyndte hun med to-tre spjæt, men hun blev helt underlig og måtte trække sig

tilbage, hun kunne på ære ikke. En misfornøjet mumlen løb stuen rundt; det var skade, hun gjorde det aldeles udmærket, men naturligvis, når hun ikke kunne!

Og da Virginie nu gik tilbage til sin butik, glemte de Coupeau og gav sig til livligt at snakke om den poissonske forretning, der nu var undergangen nær; dagen i forvejen havde fogedens folk været dér; Poisson mistede da nok sin plads som politibetjent; hvad Lantier angik, så kredsede han om datteren af restauratøren ved siden af, et brillant stykke kvindfolk, der talte om at nedsætte sig som spækhøkerske. Nå da, de tog sig et ordentligt grin! De så allerede en spækhøkerske i butikken, efter slikkerierne fulgte de mere solide retter. Denne hanrej til Poisson gjorde stadig en latterlig figur; hvordan fanden kunne et menneske, hvis bestilling var at være fiffig, vise sig så fjollet i sit hjem? Men så tav de pludselig bomstille ved at få øje på Gervaise, som de ikke længere skænkede et blik og som nu ganske alene i baggrunden af værelset forsøgte at ryste på fødderne og hænderne som Coupeau. Bravo, sådan var det, de forlangte ikke mere. Hun blev stående ganske sløv, hun så ud, som vågnede hun op af en drøm. Så stak hun afsted. Tak for godt selskab i aften! Hun gik op for at forsøge at få sig et blund.

Den næste dag så Boches hende vandre afsted ved middagstid ligesom de to foregående dage. Den dag rystede gangen ude på St. Anna af Coupeaus brølen og trampen med hælene. Hun havde endnu hånden på rækværket, da hun hørte ham hyle:

"Der kommer de lus! … Stå bare stille et øjeblik, så skal jeg slå jer i smadder! … Å, de vil dræbe mig, de bæster! … Jeg er

snedigere end jer alle sammen! Skrub af i Djævlens skind og ben!"

Et øjeblik blev hun stående udenfor døren og trak vejret. Han sloges med en hel hær! Da hun kom ind, tog hans vildskab til. Coupeau var bindegal, som en, der er sluppet ud af galehuset. Han stod midt i cellen og fægtede rundt, slog med armene på sig selv, på væggene, på gulvet, ud i den tomme luft; og han ville lukke vinduet op, så skjulte han sig, stillede sig i forsvarsstilling, kaldte, svarede, ganske alene opførte han denne heksesabbat med en ophidset mine som en mand, der har et voldsomt mareridt. Så forstod Gervaise, at han troede sig oppe på et tag i færd med at lægge zinkplader. Han pustede til ilden med sin mund, stak sine jern i ilden, lagde sig på knæ, lod tommelfingeren løbe langs hen ad kanterne på halmsækken i den tro, at han loddede. Ja, i det øjeblik, hvor han var ved at krepere, randt hans håndværk ham i hu, og når han brølede så højt og klamrede sig så fast til sit tag, var det, fordi der var nogle bæster, som ville forhindre ham i hans arbejde. På tagene i nærheden var der folk, der drillede ham. Og disse jog endog bander af rotter ind mellem benene på ham. Å, de nederdrægtige dyr, dem så han alle vegne! Han kunne kvase så mange, det skulle være, ved af alle livsens kræfter at stryge sin fod hen over gulvet, der rykkede nye sværme frem. Taget var helt sort af dem. Var der ikke også edderkopper! Han strammede sine bukser stærkt for at slå de store edderkopper, der var kravlet op ad benene på ham, ihjel dér. Død og helvede! Han blev aldrig færdig med sit arbejde, de ville styrte ham i fordærvelse, hans mester ville sætte ham i fængsel. Nå, mens han skyndte sig, troede han, at han havde en dampmaskine i

maven; med munden vidt åben blæste han damp ud, en tyk damp, der fyldte hele cellen og trak ud gennem vinduet, og bøjet, bestandig pustende, så han denne røgsky hvirvle op udenfor, stige op mod himlen, hvor den skjulte solen.

"Nej, se en gang!" råbte han. "Det er banden fra Chaussée Clignancourt klædt ud som bjørne ..."

Han blev siddende på hug henne ved vinduet, som om han fra tagrygningen med øjnene fulgte et optog nede på gaden.

"Sikken et optog, der er løver og pantere, som skærer ansigter ... Der er drenge klædt ud som hunde og katte ... Der er den lange Clementine med sin paryk fuld af fjer. Nå, til helvede! Sikken en kolbøtte, hun slog! ... Sig mig engang, min snut, skal det være os to! ... Nå, i satans betjente, lad være at tage hende fra mig! ... Skyd ikke! For satan i helvede, skyd ikke ..."

Hans stemme blev højere, hæsere og mere forstyrret, så bøjede han sig ned og gentog gang efter gang, at politiet og rødbukserne var efter ham og ville skyde ham med deres geværer. Henne fra væggen så han løbet af en pistol rettet mod sit bryst. Man ville tage pigen fra ham.

"Skyd ikke! I herrens navn, skyd ikke!"

Så styrtede husene sammen, han efterlignede den bragen, der lød, når et helt kvarter styrtede sammen, alt forsvandt, og alle mennesker tog flugten. Men der blev ikke tid til at puste, andre billeder fo'r forbi med en ganske usædvanlig hastighed. En rasende trang til at tale fyldte hans mund med ord, som han stødte ud uden sammenhæng med en snadren i brystet. Han råbte stadig højere og højere.

"Stop lidt, er det dig, goddag! ... Ingen drilleri! Jeg holder ikke af at spise dine hår!"

Og han lod sin hånd glide hen over ansigtet, han blæste for at fjerne hårene.

Så spurgte kandidaten ham:

"Hvem er det, De ser dér?"

"Min kone, for fanden!"

Han vendte ryggen til Gervaise og stirrede på væggen, mens han svarede. Gervaise gav sig til at undersøge væggen, om hun kunne se sig selv på den. Coupeau blev ved at tale.

"Du ved, jeg lader mig ikke besnakke … Jeg holder ikke af, at man binder mig … Det var satans, så du er smuk og flot klædt på. Hvor har du råd til det, din mær! Du kommer lige fra træk, din kamel! Vent lidt, så skal jeg lære dig! Nå, du skjuler nok din jon bag dine skørter. Hvad er det for en? Skrub dig af vejen, så jeg kan se ham … Hvad satan, er det ham igen!"

Med et skrækkeligt spring ville han løbe hovedet imod muren, men den polstrede væg afbødede stødet. Man hørte kun hans legemes dumpe fald ned på halmsækken.

"Hvem ser De nu?" spurgte kandidaten igen.

"Hattemageren! Hattemageren!" svarede Coupeau.

Og da kandidaten så gav sig til at udspørge Gervaise, stammede denne i det uden at give noget egentligt svar, for denne scene genkaldte hos hende alle hendes livs ubehageligheder. Coupeau knyttede næverne.

"Nu er turen til os to, min rare dreng! Det må jo dog have en ende. Nå, du kom ganske frækt med denne mær under armen for at gøre nar ad mig i overværelse af det højstærede publikum. Nå, jeg skal kværke dig, ja, ja, ja, og endog uden at trække handsker på! … Bare ikke vigtig! … Stik du den! Trumf! Trumf! Trumf!"

Han slyngede sine næver ud i den tomme luft. Så greb et raseri ham, og da han ved at gå bagover stødte mod muren, troede han, at der var nogen, der angreb ham bagfra. Han vendte sig og tampede videre på polstringen. Han hoppede i vejret, sprang fra den ene krog til den anden, væltede omkuld, rejste sig op igen. Hans ben slappedes, hans kød gav en lyd fra sig som fugtigt blår. Og han ledsagede denne nette leg med grusomme trusler og vilde skrig. Imidlertid fik kampen et dårligt udfald for ham, for hans åndedræt blev kort, hans øjne trådte ud af deres huler, og han syntes lidt efter lidt at blive grebet af en barnlig angst.

"Mord! Mord! ... Stik af med jer begge to! Å, de bæster, de griner! Dér ligger den mær med alle fire i vejret! ... Å, den røver, han massakrerer hende jo! Han skærer det ene ben af hende med sin kniv. Det andet ben ligger på jorden, maven er savet midt over, alt er fuldt af blod. Å, min Gud, min Gud!"

Og badet i sved, med hårene strittende til vejrs, forskrækkelig at se, gik han baglæns, mens han svingede heftigt med armene, som for at skyde det afskyelige optrin bort fra sig. Han udstødte et par hjerteskærende klagelyde, faldt så baglæns om på madrassen, som hans hæle havde viklet sig fast i.

"Doktor! Doktor! Han er død!" sagde Gervaise og foldede sine hænder.

Kandidaten gik hen og trak Coupeau midt ind på madrassen. Nej, han var ikke død. De havde taget skoene af ham, hans nøgne fødder ragede udenfor madrassen, og de dansede ganske alene side om side i takt en lille, hastig, regelmæssig dans.

Overlægen trådte netop nu ind. Han havde to kolleger med sig. En mager og en tyk, begge med ordensbånd i knaphullet,

ligesom han. Alle tre bøjede de sig ned uden at sige noget og betragtede Coupeau over alt; så gav de sig til at tale hurtigt og hviskende sammen. De havde blottet ham fra lårene til skuldrene, og Gervaise kunne, når hun løftede sig på tæerne, se hans nøgne krop ligge udstrakt. Nå, den rystede over det hele, arme og ben rystede, ja selve kroppen var nu med i lystigheden. Den bajads muntrede sig også med maven! Alt bevægede sig, det lod sig ikke nægte! Musklerne dansede frem og tilbage, huden bævede som et trommeskind, hårene dansede vals og nejede for hinanden. Kort sagt, det måtte være den sidste kamp, omtrent som en galopfinale, når dagen gryr og alle de dansende tager hinanden i hånden og tramper med hælene i gulvet.

"Han sover," mumlede overlægen.

Og han gjorde de to andre opmærksom på Coupeaus ansigt. Coupeau lå med lukkede øjne, mens hans ansigt fortrak sig i små, nervøse trækninger. Han var endnu forskrækkeligere at se, som han lå dér brudt med fremspringende kæbe, med et forvredet ansigt, som en, der er død, plaget af drømmesyner. Men da lægerne nu fik øje på fødderne, kiggede de på dem med en dybt interesseret mine. Fødderne dansede stadig. Coupeau kunne sove så godt, det skulle være, fødderne dansede dog. Å, denne herre kunne snorke, det kom ikke dem ved, de fortsatte deres vals uden at forhaste sig eller sagtne af. Det var et par ligefrem mekaniske fødder, et par fødder, der tog sig deres fornøjelse, hvor de fandt den.

Da Gervaise havde set lægerne lægge deres hånd på hendes mands krop, ville hun også føle på den. Hun nærmede sig sagte, lagde sin hånd på hans ene skulder. Og hun lod den blive

liggende et minut dér. Gud Fader, hvad var det dog, der foregik derinde? Det dansede helt igennem kødet; endogså knoglerne hoppede op og ned. Rystelsen, bølgebevægelsen, kom dybt indefra, løb som en bæk under huden. Da hun trykkede en smule til, følte hun marvens lidelsesskrig. Med det blotte øje så man kun de små bølger, der krusede i huden, som på overfladen af en sø under en hvirvelvind; men indvendig var der en nydelig forstyrrelse. Sikken et forbandet arbejde! Et muldvarpearbejde! Det var giften fra *Faldgruben*, der gravede sig ned. Hans legeme var helt gennemtrængt af den, og nu måtte dens arbejde da for fanden være til ende, den smuldrede Coupeau bort under denne vedholdende rystelse af hele skroget.

Overlægerne var gået. Efter en times forløb gentog Gervaise, der var blevet tilbage sammen med kandidaten, sagte:

"Doktor, doktor, han er død!"

Men kandidaten stirrede på fødderne, rystede benægtende på hovedet. De nøgne fødder, der stak udenfor madrassen, dansede stadig. De var alt andet end rene, og de havde lange negle. Der gik endnu en time, pludselig blev de stive, ubevægelige. Så vendte kandidaten sig mod Gervaise og sagde:

"Det er forbi!"

Først døden havde standset fødderne.

Da Gervaise vendte hjem til Rue de la Goutte-d'Or, traf hun hos Boches en mængde madammer, der sladrede meget oprømt. Hun troede, at de ligesom de andre dage ventede på hende for at høre nyt, hun lukkede døren op og sagde ganske roligt med en træt og sløv mine:

"Han er færdig!"

Men de hørte slet ikke på hende. Hele huset var i oprør. Å, det var en ubetalelig historie! Poisson havde overrasket sin kone sammen med Lantier. De vidste ikke rigtig de nærmere omstændigheder, da hver fortalte begivenheden på sin måde. Kort sagt, han var faldet over dem i et øjeblik, hvor de to ikke ventede ham. Så tilføjede de enkeltheder, som damerne hviskede fra den ene til den anden med sammenknebne læber. Et sådant syn havde naturligvis bragt Poisson ud af sin sædvanlige ligevægt. Han havde opført sig som en sand tiger! Dette menneske, der sagde så lidt og som syntes at have slugt en lineal, så stiv gik han omkring, havde givet sig til at brøle og hoppe rundt. Så var der blevet stille. Lantier havde vel forklaret sagen for ægtemanden. Nå, lige meget, det kunne ikke gå længere. Og Boche fortalte, at datteren af restauratøren ved siden af bestemt tog butikken for at oprette et spækhøkerudsalg. Denne snedige fyr til hattemager elskede den slags varer.

Da Gervaise så madam Lorilleux komme sammen med madam Lerat, gentog hun blidt:

"Han er færdig ... Herre gud! efter at have sprunget omkring og hylet i fire dage."

Nå, de to søstre kunne ikke godt lade være at trække deres lommetørklæder frem. Den broder havde haft mange fejl, men han var da, når alt kom til alt, deres broder. Boche trak på skuldrene og sagde ganske højt, for at de alle skulle høre det:

"Å, hvad! Så er der en drukkenbolt mindre!"

Da Gervaise efter denne dag ofte var helt fra det, blev det en af husets fornøjelser at se hende gøre Coupeau efter. De havde ikke mere nødig at bede hende, hun gav forestillinger ganske

gratis, rystede hænder og fødder, udstødte små uvilkårlige skrig. Uden tvivl havde hun fået denne vane ude på St. Anna ved at se alt for længe på sin mand. Men hun var ikke så heldig som han, at krepere af det. Hun indskrænkede sig til at skære ansigter som en abe, der er sluppet ud, og når gadedrengene så det, kastede de kålstokke efter hende.

Gervaise holdt ud således i flere måneder. Hun sank endnu dybere, hun fandt sig i de værste mishandlinger, led hver dag af sult. Når hun havde fire sous, drak hun, så hun måtte støtte sig til murene. De gav hende kvarterets mest skidne ærinder at besørge. En aften havde de væddet om, at hun dog ikke ville spise noget væmmeligt noget, men hun spiste det, og tjente ti sous. Hr. Marescot havde bestemt sig til at sætte hende ud af værelset på sjette sal, men da de så havde fundet fatter Bru død i sit hul under trappen, overlod han hende denne krog.

Nu boede hun da i fatter Brus krog. Derinde lå hun på noget gammelt halm og rystede med tom mave og iskolde ben. Jorden ville tydeligt nok ikke vide al hende. Hun var blevet fjollet; hun tænkte ikke engang mere på at styrte sig fra sjette sal ned på gårdens stenbro for at få ende på det. Døden måtte tage hende lidt efter lidt, stykke for stykke, måtte slæbe hende ud af denne forbandede tilværelse, hun havde beredt sig selv. Man fik endog aldrig rigtigt at vide, hvad hun var død af. De talte om koldfeber. Men sandheden var, at hun var død af sit ødelagte livs elendighed, snavs og træthed. Hun kreperede af slappelse, mente Lorilleux's. En morgenstund, da der lugtede fælt på gangen, huskede de på, at de ikke havde set hende i to dage, og så fandt de hende, allerede ganske grøn, i hendes krog.

Det blev netop fatter Bazouge, der kom med fattigligkisten under armen for at pakke hende ned. Han var så nydelig fuld den dag, men alligevel i godt humør og munter som en finke. Da han så, hvem hans besøg gjaldt, udtømte han sig i filosofiske betragtninger, mens han puslede med sin gerning.

"Den vej skal hele verden … Dér har man ikke nødig at puffe til hinanden, der er plads til alle … Og det er dumt at trænge på, da man ikke kommer det mindste hurtigere … Jeg forlanger ikke andet end at gøre alle tilpas … Nå, endelig har hun nået så vidt, og hun har fortjent kisten! Lad os så komme afsted."

Og da han så tog Gervaise i sine store, sorte næver, blev han grebet af et ømhedsanfald; varsomt løftede han denne kvinde op, der så længe havde længtes efter ham. Så lagde han hende med faderlig omhu ned på bunden af kisten og stammede mellem to opstød:

"Du ved jo nok … Hør vel efter … Det er mig, Bibi-Munterhed, kaldet Damernes Trøster … Nå, nu er du lykkelig. Sov vel, min glut!"

Om "Faldgruben"

Forfatter: Émile Zola (1840-1902).
Org.udgave: *L'Assomoir.* Føljeton i *Bien Public* 13. april – 7. juni 1876 (kapitel 1-6), derefter i *La République des lettres* 7. juli 1876 – 7. januar 1877 (kapitel 7–13), bogudgave Charpentier & Cie, Paris 1877.
Denne udgave baseret på: mile Zola: *Faldgruben*. Avtoriseret Oversættelse for Danmark. A. Christiansens Forlag, København 1904. Oversætter er ikke oplyst.
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter Edgar Degas (1834-1917): *Repasseuses* (ca. 1884-86).

ISBN 978-87-7628-276-9
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-232-6 (Ølstykke 2011).

© 2025 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk

Serien Rougon-Macquart

er med sine tyve bind Zolas uomtvistelige hovedværk, hvori han udforsker en families natur- og socialhistorie under det andet kejserdømme fra 1851, hvor Napoleon III indsatte sig selv som kejser, til 1871, hvor kejserdømmet faldt sammen efter krigen mellem Frankrig og Tyskland.

Da jeg første gang udgav serien, var der flere af bindene, der (så vidt vides) ikke tidligere havde været oversat til dansk (*La Faute de l'Abbé Mouret*, *Son Excellence Eugéne Rougon* og *La joie de vivre*), eller kun eksisterer som dengang uopdrivelige føljetonudgaver: *La Curée* – i min udgave med titlen *Kampen om byttet* – har været bragt i flere af den socialdemokratiske presses aviser under titlen *Guldkalven* i 1891-92; *La Conquête de Plassans* skulle findes som føljeton i et dagblad *Nordjyllands Folkeblad* i 1880 (sidstnævnte har jeg dog kun fundet annoncer for i andre blade, det har ikke været muligt at få fat i nogle af de pågældende numre af *Folkebladet* selv).

Selv om der er mange personer, der optræder i flere af romanerne, og enkelte af dem er direkte fortsættelser af hinanden, er det ikke nødvendigt at læse dem alle eller at følge nogen bestemt rækkefølge – hver roman er et selvstændigt værk, som kan læses uafhængigt af de øvrige, og serien er således nærmest ét stort tag-selv-bord.

Zola anbefalede i en introduktion til *Doktor Pascal* at læse serien i en rækkefølge, der er en smule anderledes end den

rækkefølge, han skrev den i, og det er den rækkefølge, jeg har fulgt ved nummereringen af bindene, og den rækkefølge, der er angivet i listen nedenfor. I parentes den franske titel og årstallet for den første franske bogudgave.

1. Familien Rougon (La Fortune des Rougon – 1871)
2. Hans Excellence Eugène Rougon (Son Excellence Eugène Rougon – 1876)
3. Kampen om byttet (La Curée – 1872)
4. Penge (L'Argent – 1891)
5. Drømmen (Le Rêve – 1888)
6. Erobringen af Plassans (La Conquête de Plassans – 1874)
7. Storborgerliv (Pot-Bouille – 1882)
8. Damernes Paradis (Au Bonheur des Dames – 1883)
9. Fader Mourets synd (La Faute de l'Abbé Mouret – 1875)
10. Et blad af kærlighedens bog (Une page d'amour – 1878)
11. Paris' mave (Le Ventre de Paris – 1873)
12. Livsglæde (La joie de vivre – 1884)
13. **Faldgruben (L'Assommoir – 1877)**
14. Mesterværket (L'Œuvre – 1886)
15. Menneskedyret (La Bête humaine – 1890)
16. Germinal (Germinal – 1885)
17. Nana (Nana – 1880)
18. Jord (La Terre – 1887)
19. Det store sammenbrud (La Débâcle – 1892)
20. Doktor Pascal (Le Docteur Pascal – 1893)

Men uanset om man kun læser nogle udvalgte bind eller hele alle tyve, anbefales det dog, at man starter med *Familien Rougon*,

hvor man møder de fleste af hovedpersonerne i de øvrige bind, og slutter med *Doktor Pascal*, hvor Zola samler trådene og fortæller om mange af personernes senere skæbne.

Note 1:
Badinguet var navnet på den murer, hvis tøj Napoleon III havde brugt ved sin flugt fra fæstningen Hamm i 1846.